

IX. ULUSAL SOSYOLOJİ KONGRESİ

Bildiri Özetleri

Toplum 4.0

19-21 Eylül 2019

ASBÜ - Ankara

HAZIRLAYAN

Simay Hurşidi

ODTÜ Sosyoloji Bölümü Lisans Öğrencisi

SOSYOLOJİ DERNEĞİ

Adres: Mareşal Fevzi Çakmak Cad. 9/5 Beşevler Ankara

Tel: +9(0.312) 222 12 52

Üyelik ve genel iletişim için: sosyolojidernegi@gmail.com

Sosyoloji Araştırmaları Dergisi hakkında bilgi almak için: sosder@gmail.com

Facebook: <https://www.facebook.com/sosyolojidernegi>

Twitter: <https://twitter.com/sosyolojidernek>

Instagram: [@sosyolojidernegi](https://www.instagram.com/sosyolojidernegi)

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ali Ergur
 Prof. Dr. Aylin Görgün Baran
 Prof. Dr. Ayşe Ayata
 Prof. Dr. Ayşe Azman
 Prof. Dr. Ayşe Canatan
 Prof. Dr. Ayşe Saktanber
 Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu
 Prof. Dr. Bahattin Akşit
 Prof. Dr. Biray Kolluoğlu
 Prof. Dr. Demet Lüküslü
 Prof. Dr. Erol Kahveci
 Prof. Dr. Esmâ Durugönül
 Prof. Dr. Faruk Kocacık
 Prof. Dr. Gülşen Demir
 Prof. Dr. Halime Ünal Reşitoğlu
 Prof. Dr. Hayriye Erbaş
 Prof. Dr. İbrahim Ertan Eğribel
 Prof. Dr. Kezban Çelik
 Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın
 Prof. Dr. Mehmet Ecevit
 Prof. Dr. Muammer Tuna
 Prof. Dr. Nadir Suğur
 Prof. Dr. Nevin Güngör Ergan
 Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya
 Prof. Dr. Nuran Erol Işık
 Prof. Dr. Serap Suğur
 Prof. Dr. Sevinç Güçlü
 Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu

Prof. Dr. Songül Sallan Gül
 Prof. Dr. Şeref Uluocak
 Prof. Dr. Şevket Öktem
 Prof. Dr. Yaşar Erjem
 Prof. Dr. Yıldız Akpolat
 Prof. Dr. Yıldız Ecevit
 Prof. Dr. Zafer Cirhinlioğlu
 Doç. Dr. Didem Danış Şenyüz
 Doç. Dr. Emre Gökalp
 Doç. Dr. Fatma Umut Beşpınar
 Doç. Dr. Fuat Güllüpınar
 Doç. Dr. Lütfi Sunar
 Doç. Dr. Suvat Parin
 Doç. Dr. Yasemin Yüce Tar
 Doç. Dr. Zühal Yonca Odabaş
 Dr. Öğr. Üyesi Barış Mücen
 Dr. Öğr. Üyesi Besim Can Zırh
 Dr. Öğr. Üyesi Çağatay Topal
 Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Savaş
 Dr. Öğr. Üyesi Günnur Ertong Attar
 Dr. Öğr. Üyesi Meral Dinçer
 Dr. Öğr. Üyesi Murat Arpacı
 Dr. Öğr. Üyesi Zerrin Aslan
 Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Kurnaz

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Başkanı
ODTÜ Sosyoloji Bölüm Başkanı

Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya

Sosyoloji Derneği Başkan Yardımcısı
A.Ü. DTCF Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Kezban Çelik

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
TED Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı

Prof. Dr. Erol Kahveci

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
ASBÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
Dekanı

Dr. Öğr. Üyesi Besim Can Zırh

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
ODTÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Günnur Ertong Attar

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
Mersin Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim
Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Savaş

ASBÜ Sosyoloji Bölüm Başkanı

Dr. Melih Yeşilbağ

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Aygül Fazlıoğlu

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
T. C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler
Bakanlığı

Hasan Kürşat Akcan

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
Necmettin Erbakan Üni. Sosyoloji Bölümü
Araştırma Görevlisi

Feray Artar

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Akın Bakıoğlu

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal
Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisi

Cansu Okan

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Yavuz Yavuz

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

İrem Oruç

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Nazar Bal

A.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Kübra Aytaç

ASBÜ Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Tuğba Çapar

ASBÜ Psikoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Hatice Işık Baş

ASBÜ Psikoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Barış Can Sever

ODTÜ Sosyoloji Bölümü Doktora Öğrencisi

BOŞANMIŞ KADINLARIN HAYATA TUTUNMA ÖYKÜLERİ

Ceyda Acar¹

Mehmet Bozok²

Boşanmış kadınların yaşadığı pek çok sorun sosyoloji literatüründe ayrıntılı bir biçimde tartışılmaktadır. Toplumsal dışlanma, taciz, yargılama ve baskı bu sorunların en çok bilinenleridir. Kadınların düşük eğitim ve ekonomik düzeyleri ise onlara daha büyük zorluklar getirmektedir. Çalışmada toplumsal sorunlarla mücadele eden kadınların hayata tutunmak için geliştirdikleri stratejileri anlamaya çalışılmıştır.

Bir yüksek lisans tezi olan bu araştırma, feminist metodolojinin ışığında niteliksel yöntemlerden yararlanılarak İstanbul'da yaşayan düşük sosyoekonomik düzeyde boşanmış kadınlarla yürütülmüştür. İstanbul'a kırdan göç eden, 18 yaş altı çocukları varken boşanmış olan, düşük sosyoekonomik düzeydeki kadınlarla, Aralık 2016-Mart 2017 tarihleri arasında derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Görüşme yapılan kadınlar, ilkokul mezunu, temizlik, tekstil, bulaşıkçılık gibi işlerde çalışan kadınlardır. Görüşme yapılan 10 kadından sadece 1'i ev hanımıdır. Kadınlardan 5'i zorla evlendirilmiş, 3'ü görücü usulü ama kendi rızası ile evlenmiş ve 2'si severek evlenmiştir.

Boşanmaya neden olan en önemli sorunlardan biri, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyetçi baskılara rağmen erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinden muaf tutulmasının yaşattığı psikolojik ve ekonomik zorluklardır. Kadınlardan hürmet, hizmet, sabır aynı zamanda evin geçim yükünü taşıması beklenmesi, kadınlarda psikolojik ve duygusal yıpranmalara yol açmıştır.

Zorla evlendirilen, kız kardeşi ile eşinin birlikte olduğunu öğrenen, her gün şiddet gören, çalışmadığı zamanlarda aç kalan, eşi tarafından öldürülmek istenen bu kadınlar; aynı zamanda boşanmak için evden ayrıldıklarında yalnız bir kadın oldukları için toplum tarafından suçlanan, dışlanan, tacize uğrayan ve çocuklarının bakım yükü ile geçim yüklerini azaltmak için yardım edilmeyen kadınlardır.

Yaşatılan tüm zorluklara rağmen kadınlar, aile büyüklerine, kardeşlerine, çocuklarına ve evliyen hatta boşandıktan sonra bile eski eşlerine destek olarak, onların ekonomik, psikolojik, fizyolojik ve toplumsal ihtiyaçlarını giderdiklerini belirtmişlerdir. Kadınların kendi direniş pratiklerini geliştirdikleri görülmektedir. Kadınlar, çocuklarının ve kendilerinin geleceği için karar alabilmek, haksızlığa uğramadan, yargılanmadan özgür ve mutlu bir şekilde yaşamak için mücadele etmişlerdir. Boşanan kadınların birbirleriyle dayanışmaları sonucunda iş buldukları, çocuklarının bakımını sürdürebildikleri, toplumsal baskı ve tacizlerden uzak durabildikleri görülmektedir. Ev temizliğine giden çocuklar sırayla birbirlerinin çocuklarına bakmış, geçim için birbirlerinden borç almış ve kendi içlerinde oluşturdukları topluluk içinde kalarak toplumsal baskı ve saldırılardan uzak kalabilmişlerdir.

Kadınlar bu güçlerini zorunluluk ve mecburi mücadele olarak görmektedir. Kendi güçlerinin farkına vararak bunun mutluluğunu ve gururunu yaşamaları kadınların güçlenmesinde çok önemli bir adım olacaktır.

1 Yardımcı Araştırmacı, Bezmialem Vakıf Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, acar.ceyda87@gmail.com

2 Dr. Öğr. Gör., Maltepe Üniversitesi Sosyoloji, mehmetbozok@maltepe.edu.tr

SAĞLIKTA DÖNÜŞÜM SÜRECİNE PARALEL DEĞİŞEN HASTA- SAĞLIK ÇALIŞANI İLİŞKİLERİ VE SAĞLIKTA ŞİDDET ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Sinan Acar¹

1980’li yıllardan itibaren kamusal hizmetlerin neo-liberal ilkelere dayalı olarak değişip dönüştüğü bir tarihsel yaşanmıştır. Bu dönemlerle birlikte kamusal hizmetlerin toplam kalite yönetimi anlayışına dayalı olarak yeniden düzenlendiği ve özel sektör mantığına dayalı işlediği bir süreç ortaya çıkmıştır. Kamusal hizmet alanlarında ortaya çıkan bu değişim süreçleri bu alanlarda hizmet sunan ve hizmet alan kesimler arasında var olan ilişki biçimlerinin de büyük oranda değiştiği ve temelde satıcı- müşteri anlayışına dayalı bir hizmet ilişkisinin yerleşmesine yol açmıştır. Buna paralel aynı dönemlerde kamu sağlık hizmetlerinde de köklü değişimlerin ortaya çıktığı bir süreç ortaya çıkmış ve hastaların potansiyel müşteriler haline geldiği bir bakış açısı sağlık sistemine yerleşmeye başlamıştır. Türkiye’de 2003 yılından itibaren uygulamaya giren sağlıkta dönüşüm süreciyle birlikte değişen hasta haklarının sistemde önemli bir bileşen haline gelmesine paralel, sağlıkta şiddet olgusunun da bu alanlarda daha da görünür bir hal aldığı bir süreç ortaya çıkmıştır. Sağlıkta dönüşüm sürecinin sağlık çalışanlarının nasıl deneyimlendiği konusu üzerine yapılan doktora tezi kapsamında, Haziran-Temmuz 2017 tarihleri arasında Elazığ Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi’nde sağlık çalışanlarıyla anket ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, sağlıkta dönüşüm süreciyle birlikte uygulamaya giren performansa dayalı hizmet üretim sürecinin çalışanların iş yoğunluklarını büyük oranda arttırdığı ve bu süreçlerin de çoğunlukla düşük eleman sayılarıyla yürütüldüğü görülmüştür. Çalışanların sağlıkta dönüşüm süreciyle birlikte hasta hak, memnuniyet ve şikâyet süreçlerinin sistemde önemli bir denetim ve baskı unsuru haline geldiğini düşündükleri görülmüştür. Sağlık çalışanlarının hasta haklarını konusunu önemsedikleri ancak dönüşüm süreciyle birlikte bu hakkın, hasta her zaman haklıdır anlayışına doğru evrildiği yönünde bir düşüncede oldukları görülmüştür. Sağlık çalışanlarının hasta haklarının gelişmesine paralel, hasta ve hasta yakınlarının bu süreçlerde kendilerine karşı daha talepkâr, emredici ve yer yer de sözlü veya fiziksel şiddete varan boyutlarda tepki gösterdikleri bir sürecin ortaya çıktığını düşündükleri görülmüştür. Çalışanlar hasta ve hasta yakınlarıyla problem yaşadıkları durumlarda idarenin çoğu zaman hastayı haklı gören bir eğilim içerisinde olduğunu ve bu durumun da kendileri açısından umut kırıcı bir sürece yol açtığını belirtmişlerdir. Sonuç olarak sağlıkta dönüşüm sürecine paralel, değişen hasta-sağlık çalışanı ilişkilerine bağlı olarak sağlık çalışanlarının hastalar karşısında güç ve otoritelerini yitirdiği, hasta haklarının kimi durumlarda yanlış algılanmasına bağlı olarak da çalışanların süreç içerisinde mağdur oldukları bir yapının ortaya çıktığı söylenebilir.

¹ Dr., Bartın Üniversitesi Sosyoloji Araştırma Görevlisi, sacar@bartin.edu.tr

TÜRKİYE’DE EVLENME DAVRANIŞLARININ DEĞİŞİMİ: 2008 VE 2013 TNSA’NIN ANALİZİ

Taylan Acar¹

Bu çalışma geçtiğimiz iki on yılda yaşanan evlenme davranışlarındaki değişiklikleri tartışmaktadır. Türkiye’de 10 yıl gibi kısa bir sürede kadınlar için ilk evlenme yaşı neredeyse 4 yıl artarak 2008 yılındaki 20,8’den 2017 yılında aynı dönemde 24,6’ya çıkmıştır. Aynı dönemde erkekler için ilk evlenme yaşı da 27,7’ye yükselmiştir. İktisadi bir genişlemeden ve kadınların işgücüne katılımında büyük ölçekli bir artıştan söz etmenin mümkün olmadığı Türkiye bağlamında evlenme davranışlarının bu değişimi sosyolojik olarak şaşırtıcıdır. Ayrıca, hükümetin evlenmeyi ve çocuk sahibi özendirici söylem ve pratikleri göz önüne alınırsa, bu dönüşümün “ikinci demografik dönüşüm” kuramcılarının iddia ettikleri gibi kültürel/ideolojik bir altyapısı yoktur. İktisadi ve sosyal belirleyicileri açısından bu şaşırtıcı durum derinlemesine bir incelemeyi hak etmektedir.

Çalışmada, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün yaptığı 2008 ve 2013 tarihli Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları’nın kadın veri setleri birleştirilerek kullanılacaktır. Öncelikle bir olay tarihi analizi hazırlanarak, evlenme kararını ertelemeye yol açan faktörler incelenecektir. Bu aşamada iki temel hipotez test edilecektir. Nedenselliğinin yönü hala tartışılabilir olsa da eğitimin evlenme ve demografik davranışlara önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Türkiye özelinde, son yıllarda üniversitelerin sayılarının artmasıyla paralel olarak, üniversiteye kayıtlı öğrenci sayısı da büyük bir artış göstererek 7 milyona dayanmıştır. Bu noktalardan hareketle birinci hipotezle kadınların eğitim seviyesinin artmasıyla evlenme kararlarını erteleme arasındaki ilişki incelenecektir. İkinci hipotez ise, erkeklerin (kocaların) çalışma durumlarıyla ilgilidir. Süreksiz işlerde çalışan ve düzensiz bir geliri olmayan erkeklerin iyi bir koca olamayacağı nedeniyle kadınlar tarafından eş olarak tercih edilmeyeceklerinden hareketle, erkeklerin istihdam ve gelir durumlarının evlenme kararlarının ertelenmesindeki rolü araştırılacaktır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji, taylan.acar@boun.edu.tr

VAN'DA SİVİL TOPLUM VE AFET DİRENÇLİLİĞİ

Oya Açıkalin Rashem¹¹

Fırat Aslangiri²

Türkiye’de son yıllarda afet yönetimi anlayışında, krizlerin yönetiminden sorumlulukların dağıtıldığı risklerin yönetimine doğru bir dönüşüm gerçekleşmektedir. 2015’deki Sendai Uygulama Çerçevesi’nin kabulünden beri pek çok ülkeyi ortak bir anlayışta buluşturan “afet risk yönetimi” kavramı, afet öncesi, anı ve sonrasında katılımcı stratejilerle risklerin giderilebileceğini vurgulamaktadır. Bunu tamamlayan şekilde “dirençli toplum” kavramı ise, afetten olabildiğince az etkilenme ve etkilerden hızla kurtulup eskisinden daha kaliteli bir yaşam çevresi kurmanın ancak kapasite geliştirmeyle olanaklı olacağına işaret etmektedir. Tüm dünya böylesine bir kapasitenin taban örgütleri başta olmak üzere, genelde sivil toplumun güçlenmesiyle başarılabileceğini, yaşanan deneyimlerin de bunu gösterdiğinde fikir birliği içindedir. Gerçekten de Marmara’daki 1999 depremlerinin ardından sivil toplum, depremin yaralarını sararken verdiği mücadelelerin birikimiyle atılım yapmış ve etkinlik alanlarını yaygınlaştırıp çeşitlendirmişti. Böylece depremde yıllar sonra bile sivil toplumun etkisi sürmüştü. Marmara depremlerinin 20 yıldır yarattığı deneyim ve bilgi birikimi her fırsatta hatırlanırken, sivil toplum ve devletin Sendai’ye bağlılık gösterdiğini de dikkate alarak “acaba Van’da 2011 depremlerinden bu yana sivil toplumda dönüşümler oldu musuna cevap yan keşif amaçlı bir araştırmadır ç Van kent merkezi’ndeki sivil toplum örgütlerinden amaçsal örneklerle seçilen 19’u ile derinlemesine yüz yüze görüşmeler gerçekleştirerek, bunların toplumun afete karşı farkındalığının ve direncinin yükselmesine katkıları, kendi kapasiteleri, kendi aralarında ve afetle ilgili diğer kuruluşlarla yürüttükleri işbirlikleri niteliksel tekniklerle sorgulanmıştır. Bu bağlamda bu araştırma, Van’ın depremde sonraki dönemine ilişkin ender sosyolojik çalışmalardan olup literatüre katkı sağlamaktadır. Bulgular, 2011 depremlerinin unutulmamakla birlikte afete sivil toplum düzeyinde hazırlıklı hale gelinebileceğine dair bir farkındalığın gelişmediği yönündedir. Bildiri, hem Marmara ve Sendai’yle kopan veya kurulamayan bağın nedenlerini, hem de dirence ilişkin farkındalık için alınabilecek bazı temel önlemleri irdelleyip tartışmaya açmaktadır.

¹ Profesör, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyoloji, oaçikalin@gmail.com

YENİ MECRALAR VE DİJİTAL AKTİVİZM: BEŞHARFLİLER

Ebru Açık Turğuter¹

İlk insanların yaşam mücadelesinin zor şartlar altında geçiyor olması ve yaşamın daha çok doğal olaylarca belirleniyor oluşu topluluk halinde yaşamayı; topluluk halinde yaşam ise söz konusu topluluğu oluşturan her bir bireyin belirli görevler yüklenmesini getirmiştir. Kadın ve erkeğin doğada yaşamlarını sürdürebilme ihtiyacı ile birlikte ortaya çıkan kadın ve erkek arasındaki iş bölümü, zamanla kadının bedeni ve kadının yetenekleri üzerinden şekil almaya başlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde de kadının fiziksel ve zihinsel özellikleri erkeklerden ayrı özellikler sergilediği ve bu nedenle ‘kadına ait’ alanlarda yer alması gerektiği anlayışı yerleşmiştir. İlk toplumsal yapılanma örneğinden hareketle de cinsiyete dayalı olarak yerleşen işbölümü tarihi ve kültürel olarak kadınların erkeklere oranla daha korunaklı, özel ve ikincil alanlarda kalması gerektiği anlayışını getirmiştir. Kadının kamusal alandan ve onun bütün tezahürlerinden dışlanması ise kapitalist ve de modern dönemle birlikte pekişmiştir. Ancak bu durum kadınların sesini kısamamış kadınlar kadın olma hallerini hep sorunsallaştırmışlardır.

Kadınların kendi varoluşlarına dair mücadelelerinin tarihi yazılı kültürde ortaçağa kadar götürebilmektedir. Ancak söz konusu mücadelelerin yine eril bir dünyanın içerisinde gerçekleşmesi kadın mücadelesinin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu nedenle kadınların mücadelesinin sağlıklı ve meşru bir alana ihtiyacı vardır. Demokratik, diyalogik ve eşitlikçi alanlara ihtiyacı olan kadın mücadelesinin bu nedenle yeni mecralarda tartışılmaya açılması oldukça önemlidir. Söz konusu bu ihtiyaç hem kadın eylemlerini yeni bir alanda ele almayı ve onu güçlendirmeyi hem de demokratik bir iletişim ortamında kadınların yaratıcı potansiyelini ortaya çıkarmayı getirecektir. Söz konusu bu çalışma dijital aktivizmin bir ürünü olan dijital mecraların kullanımını, kendilerini, ‘kadın gündeminin peşinde, bağımsız bir internet sitesi olarak; kadın kelimesinin neredeyse öcüyle bir tutulduğu günlerde, “üç harfliler” tabirinden hareketle kız, kadın, bayan, hanımefendi ayırımından bunalan bütün yorgun ruhlar için kendine 5Harfliler ismini yakıştıran’ platformdan hareketle ele alacaktır. Betimsel analiz yönteminin kullanılacağı çalışmada kadınların yeni mecralarda seslerini nasıl duyurdukları ve ‘kadın gündeminin bir kadının ilgilenebileceği her şey olduğu’ fikrinin kadın mücadelesine neler katabileceği ortaya koyulacaktır. Yeni mecraların kadınların eliyle ve yorumuyla dönüştürülmesinin öneminden hareket eden söz konusu çalışma dijital aktivizmin günümüzdeki öneminin yorumlanmasıyla sonuçlandırılacaktır.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji, ebruacik@mu.edu.tr

TÜRKİYE’DE BİREYLERİN BOŞANMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: İŞ, GELİR VE CİNSİYET KESİŞİMİ ÜZERİNE BİR TARTIŞMA

Nurşen Adak¹

Çağrı Elmas²

Post-modern dönemde geçici, anlık, kaygan bir zeminde yaşanan pek çok şey gibi evlilik ve aile kurumunda da kalıcılık söz konusu olamamakta bir ömür boyu devam etme iddiasıyla başlayan evlilikler boşanmayla noktalanabilmektedir. Başta ABD ve Avrupa ülkeleri gibi pek çok ülkede görülen boşanma oranlarındaki artış Türkiye’de de gözlenmektedir. Dünyada ve Türkiye’de boşanma oranlarındaki söz konusu yükseliş boşanmanın bireysel bir sorun değil sosyal bir problem olarak tanımlanmasına neden olmaktadır. Türkiye’de yaşayan bireylerin boşanma sebebi olarak gördükleri pratikleri araştırmayı hedefleyen bu çalışmada, bireylerin, boşanma deneyimine ilişkin düşüncelerinin iş, gelir ve toplumsal cinsiyet bağlamında hangi kesişimselliklere sahip olduğunun incelenmesi planlanmaktadır.

Sosyal bir olgu olarak boşanmanın inceleneceği bu çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK), 2016 yılına ait “Aile Yapısı Araştırması (TAYA)” mikro veriseti üzerinden (TÜİK, 2016) ikincil analizler gerçekleştirilmiştir. Türkiye örneğinde tüm katılımcıların konuyla ilgili görüşlerinin değerlendirildiği araştırmada boşanmaya yönelik ilişkiselliklerinin detaylı analizlerini yapabilmek için 22 farklı soru kullanılmıştır. Bu sorular medeni durumuna bakılmaksızın, hem boşanmış hem de diğer medeni durumlardaki katılımcılardan elde edilen verilerden oluşmuştur. Kısacası bu çalışmada boşanma meselesine ilişkin Türkiye’deki genel tutumun ölçülmesi amaçlanmıştır. Veriseti üzerinden yapılan analizlerde ise, ağırlıklandırma katsayısı uygulanarak, analiz sonuçlarının Türkiye’yi temsil etmesi sağlanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre Türkiye’de boşanma sebepleri gelir ve toplumsal cinsiyet bağlamında farklılıklar göstermektedir. Kadın ve erkek bireylerin evliliklerini sonlandıracakları durumlar, genel itibarıyla toplumsal cinsiyet rollerine bağlı ayrılmaktadır. Diğer yandan Türkiye’de gelir düzeyi artan kadınlar, erkeklerle benzer sebeplerden dolayı evliliklerini sonlandırmak isteyeceklerini belirtmektedir. İş, gelir ve cinsiyet kesişiminde, cinsler arası ve cinslerin kendi içinde boşanma sebeplerine göre birbirlerine mesafe aldığı görülmektedir. Bu durumda toplumsal cinsiyetin kendi başına boşanmaya sebep olacak durumları belirlemediği, gelir ve iş durumuna bağlı farklılık gösteren akışkan bir yapının da söz konusu olduğu iddia edilebilir.

¹ Profesör, Akdeniz üniversitesi Sosyoloji, nadak@akdeniz.edu.tr

² Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet, elmascagri@yahoo.com

TIBBİ BİYOTEKNOLOJİK ÜRÜNLER KAPSAMINDA TÜRKİYE’DE BİYOPOLİTİKA

Başak Akar¹

Hakan Akın²

Hakan Yardımcı³

Bu çalışmada bir olgu olarak Türkiye’de tıbbi biyoteknoloji, özelde ise aşının, biyopolitika kavramı üzerindeki dönüştürücü etkisi incelenmiştir. Çalışma, siyaset bilimi ve biyoteknoloji arasındaki ilişkiyi tıbbi biyoteknoloji uygulamalarından hareketle ortaya koymaktadır. Biyopolitika Türkiye örneğinde öjeni bağlamında incelenmiş, ırkçılık, milliyetçilik ve göç konularında pek çok inceleme ve saha araştırması yapılmıştır. Ancak, Lemke biyopolitika literatürünü ikiye ayırır ve incelenmesi eksik kalan biyoteknoloji boyutuna değinir. Bu bağlamda, olgu ve ülke incelemeleri önem kazanmaktadır. Türkiye, ileri bir teknoloji olan biyoteknoloji alanında son dönem yatırımlarını geliştirmekte olan bir ülke olması sebebiyle önem taşır. Çalışma, Türkiye’nin biyoteknoloji konusundaki tarihsel yerini de konumlandırarak yorumlayıcı yaklaşımı benimsemekte, Türkiye’nin politika belgeleri olan Kalkınma Planları ve Özel İhtisas Komisyonu Raporlarının içeriğini incelemektedir.

¹ Dr. Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, bakar@ybu.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık Yönetimi, hakin1971@yahoo.com

³ Profesör, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Mikrobiyoloji, hakanyardimci@ankara.edu.tr

NİTEL ARAŞTIRMA KÜLTÜRÜ: SAHADAN YANSIMALAR

Akya Akarsu¹

Nitel araştırma yöntemleri, değişen toplumsal dengeler ve sosyal gerçekliği ayrıntılara inerek derinlemesine anlama ihtiyacı nedeniyle Türkiye’de de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışma nitel araştırma süreçlerinin durumunu nitel araştırma verisi ile deneyimi olan araştırmacıların gözünden yansıtmayı amaçlamaktadır. Araştırmacıların nitel araştırmaya yönelik bakış açıları, kavramsallaştırmaları, karşılaştıkları sorunları, teknolojik gelişmelerin nitel araştırma süreçlerine etki edip etmediği ve nitel araştırmanın Türkiye’deki bilimsel çevrede nasıl bir yeri olduğu konuları gündeme getirilerek nitel araştırmaya yönelik yaklaşımları bütüncül bir şekilde incelenmektedir. Özellikle, nitel araştırma sürecini daha sistematik hale getirmek için kullanılan ve metodoloji tartışmalarında önemli bir yer tutan öznellik ve araştırmacı-araştırılan bağı kavramlarını araştırmacıların deneyimleri üzerinden anlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma kapsamında nitel araştırmaya ilişkin deneyim, algı ve süreçlerdeki olası farklılıkları anlamak için hem üniversitelerde çalışan araştırmacılar hem de özel araştırma şirketlerinde nitel araştırmalar yürüten araştırmacılar ile yarı yapılandırılmış görüşme yönergesi kullanılarak 15 derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Sosyal Araştırma Yöntemleri
akarsuakya@gmail.com

SAĞLIKTA DÖNÜŞÜM PROGRAMININ SOSYOLOJİK ANALİZİ: TEMELLENDİRİLMİŞ KURAM ÇALIŞMASI

Alev Akbal¹

Sağlık, geçmişten günümüze tüm toplumlar için güncelliğini koruyan bir alandır. Sağlığın anlamı ise kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Sağlık alanında yaşanan sorunların artmasıyla sağlık; biyolojik temelli bir kavram olarak düşünülmekten ziyade toplumsal temelli olarak da düşünölmeye başlanmış ve bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar artmıştır. Bu bağlamda sağlık sosyolojisi, sosyolojinin alt dallarından birisi olup, temelde sağlık ve hastalıkla ilişkili sosyal, kültürel ve ekonomik süreçleri ele almaktadır.

Sağlık sosyolojisi özellikle toplumsal gücün dağılımı ve toplumsal kontrol mekanizmaları ile de yakından ilgilidir. Sağlık alanında toplumsal gücün dağılımı ve kontrolü bu çalışmada Pierre Bourdieu'nun "Pratiğin Kuramı" ve temel kavramlarından faydalanılarak ele alınmıştır. Çalışmada, "Pratiğin Kuramı" çerçevesinde, sağlık bir 'alan' (field), sağlık çalışanlarının sahip oldukları maddi ve manevi değerler 'sermaye türleri', sağlık politikaları uygulayıcıları 'sembolik güç' ve sağlık çalışanlarının maruz kaldığı şiddet ise 'sembolik şiddet' kavramı kullanılarak tartışılmıştır. Çalışmada, neoliberal sürecin bir parçası olarak düşünölen ve Türkiye'de 2002 yılından itibaren uygulanmaya başlanılan ve sağlık reformlarından biri olarak tanımlanan Sağlıkta Dönüşüm Programının getirdiği uygulamalar nedeniyle sağlık çalışanlarının mesleklerini icra ederken maruz kaldıkları sembolik şiddet sonucu ortaya çıkan çatışmalar bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada sağlık alanında (field) Sağlıkta Dönüşüm Programı ile sağlık çalışanlarının sembolik şiddete nasıl maruz kaldıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada temellendirilmiş kuram teknik olarak kullanılarak açık kodlama, eksenel kodlama ve seçici kodlama yapılarak bulgular ortaya konulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise, bulgular bölümünde elde edilen veri, sosyolojik yaklaşımla birlikte değerlendirilerek, çalışmanın problemine yönelik katılımcıların görüşleri doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.*

*Bu çalışma "Türkiye'de Sağlık Alanında Dönüşüm: Sembolik Güç ve Sembolik Şiddet" başlıklı tezin bir bölümünden oluşmaktadır. Tez danışmanım, Değerli Hocam Prof. Dr. Aytöl KASAPOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

¹ Doktora Öğrencisi, Gaziler FTR EAH, alevakbal@hotmail.com

TÜRKİYE’DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TWİTTER’DA GÖRÜNÜRLÜĞÜ

Sema Akboğa¹

Sivil toplum kuruluşları ile demokrasi arasında sıkı bir ilişki vardır. Sivil toplum kuruluşları demokratik katkılarını gerçekleştirirken, çalıştıkları alanlarda kamuoyu yaratmak ve devletin politikalarını etkileyebilmek için çeşitli araçlar kullanırlar. Günümüzde bu araçlardan biri sosyal medyadır. Twitter önemli bir sosyal medya aracıdır. Türkiye adresli Twitter hesap sayısı yaklaşık 9 milyondur ve Türkiye kullanıcı sayısı açısından dünyada 5. sıradadır. Bu araştırma Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının önemli bir sosyal medya platformu olan Twitter’da görünürlüklerini incelemiştir. Bu amaçla API ve RSS yardımıyla “derneği” ve “vakfı” anahtar sözcüklerinin geçtiği twitler Aralık 2017-Kasım 2018 tarihleri arası otomatik olarak kaydedilmiştir. Ardından, veri .xlsx ve .txt formatlarına çevrilmiş ve twitlerde adı geçen dernekler/vakıflar analiz edilmiştir. Sonuç olarak, bu dönem içinde vakıflarla ilgili 9.265 ve derneklerle ilgili 11.726 twit bulunmuştur. Tüm bu twitler içinde, toplamda 1.367 farklı vakıftan ve 4.901 farklı dernekten bahsedilmektedir. Dolayısıyla, Twitter kullanıcıları Türkiye’de bulunan toplam 5.158 vakfın yaklaşık %26’sından bahsederken, toplam sayısı 114.255 olan derneklerin de yaklaşık %4’ünden Twitter kullanıcıları tarafından bahsedilmiştir. Hakkında en çok twit yazılan ilk 5 vakıf Ensar Vakfı (%13,50), Furkan Vakfı (%7,54), Türkiye Diyanet Vakfı (%6,27), Mehmetçik Vakfı (%3,70) ve Türkiye Gençlik Vakfı iken, hakkında en çok twit yazılan ilk beş dernek Halk Özel Harekat Derneği (%4,41), Atatürkçü Düşünce Derneği (%3,55), Beşir Derneği (%1,04), İnsan Hakları Derneği (%1,01) ve Anadolu Gençlik Derneği’dir (%0,80). Bu bulgular ışığında, Twitter’ın tüm internet kullanıcılarına kendilerini ifade etme ve daha da ötesi belli konular çevresinde kamuoyu oluşturmaya imkan sağlamasına rağmen, Twitter kullanıcılarının Türkiye’de özellikle dernek statüsündeki sivil toplum kuruluşlarından yeterli düzeyde bahsetmediği sonucuna varılmıştır. Araştırmada bu durumun, sivil toplum kuruluşlarının ilgilendikleri konulara dair vatandaşları bilgilendirmeye, kamuoyu oluşturmaya ve dolayısıyla toplumun demokratikleşmesine katkılarını azalttığı ve sosyal medyada kamuoyunun ilgisini çekemediklerine işaret ettiği tartışılmıştır. Türkiye’de var olan sivil toplum kültürü ve kişilerin sivil toplum kuruluşlarını demokrasinin önemli bir parçası olarak görmemeleri bu durumun arkasında yatan sebepler olarak öne sürülmüştür.

¹ Dr. Öğr. Gör., İstanbul Medipol Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, semaakboga@gmail.com

SAĞLIK, TEŞHİR VE İZLEYİCİ: SİRKLERDEN MEDYAYA UCUBE BEDENLER

Kardelen Akçam¹

Tüketim kültürünün hakim olduğu günümüz toplumlarında medya bir iktidar mekanizmasına dönüşmüştür ve kanaat belirleyici rol oynamaktadır. Haber bültenleri, reklamlar, moda ve yemek programlarına ek olarak sağlık ekonomisinin ve politikaların gelişmesiyle birlikte medya, sağlık programlarına da yer vermeye başlamıştır. Düzenlenmenin ve denetlenmenin mekanı olarak beden; kapitalizmin gelişmesi, teknolojik faaliyetlerin ilerlemesi ve modern batı tıbbının bir güç olarak varlık göstermesiyle birlikte şekillenmeye devam etmektedir. Uzman doktorların katıldığı bu programlarda bedenler, sağlık-hastalık tanımlamaları doğrultusunda kategorize edilip teşhir edilmektedir. Bu nedenle reality show olarak da değerlendirilebilecek programlar, 19.yy Avrupası'ndaki insan sergileri ve freak showlar ile büyük benzerlik göstermektedir. Sergilerde ve sirklerde gösterilen, bedenleri seyrettirilen insanlar “ucube”, “hilkat garibesi” ve “canavar” olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde hem televizyon şovları hem de 19.yy'ın insan sergileri, gösterme ve teşhir etme üzerinden merak uyandırıp dikkat çekerek para kazanma amacındadır.

İktidar mekanizmaları sayesinde işleyen bu süreç, bedenin çirkinliğine, bozukluğuna, zarar görmüşlüğüne ya da sadece ontolojik varlığına düzeltilmesi gereken bir nesneymiş gibi yaklaşarak varlığını devam ettirir. Tıbbi bilginin denetleyici bir konuma gelmesi, sağlık-hastalık kavramlarının içeriklerinin büyük ölçüde değişmesi, tüketim kültürünün de etkisini artırmasıyla birlikte çirkinliğin, şişmanlığın, kelliğin, kılılı olmanın, kısa ya da uzun boylu olmanın birer hastalık gibi görülmesine neden olmuştur. Hastalık olarak algılanmaya ve dayatılmaya başlanan bu özellikler, sadece güzel olmanın değil sağlıklı olmanın bir gerekliliği gibi sunulur ve tedavi ediliyor izlenimi yaratılarak ideal bedene dönüştürülmenin öznesi olur.

Bu bağlamda örneklem olarak Show Tv'de gündüz kuşağında yayınlanan “Zahide Yetiş'le” adlı sağlık programı seçilmiştir. Programda toplumsal cinsiyet, doğurganlık, evlilik ve aile yapısı, kadın bedeni, güzellik algısı hakkında fikirler ortaya konmaktadır. Söz konusu çalışmada, Foucault'nun biyopolitika kavramından yola çıkarak, Zahide Yetiş'le adlı programa katılan 2 metre boyundaki Serap'ın özel yaşamının, bedeninin, cinsiyet kimliğinin, mahremiyetinin, “iyileştirme ve tedavi etme” amacıyla freak showlara benzer biçimde teşhir edildiği, baskılandığı ve denetlendiği gösterilmeye çalışılacaktır. Çalışma, programdaki bireylerin bedenleri üzerinden, bedenin modern batı tıbbının hastalık anlayışına göre nasıl şekillendirilmeye çalışıldığını, 21.yy'daki güzellik algısının medya tarafından dayatılmasını ve “ucube, hilkat garibesi” olarak görülen bedenlerin medyada teşhir edilmesi, sergilenmesi ve söylem aracılığıyla yeniden üretilmesi süreçlerini açıklamak amacındadır. Bu amaç doğrultusunda, söz konusu programın içeriğindeki görsel ve işitsel verilerin Foucault'cu perspektiften yorumlanması, araştırmanın yöntemini oluşturmaktadır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyoloji, akcamkardelen@gmail.com

DUYGUSAL EMEĞİN CİNSİYET HALLERİ: ÇAĞRI MERKEZİ ÇALIŞANLARININ DENEYİMLERİ

Ayşegül Akdemir¹

Bu araştırma, toplumsal cinsiyetin çağrı merkezi çalışanlarının deneyimleri üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Çağrı merkezleri ağırlıklı olarak kadınların çalıştığı bir sektördür; kadın istihdamının görece düşük olduğu Türkiye’de bile çağrı merkezi çalışanlarının büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Duygusal emek bu sektörde önemli bir gereksinim olup kadın çalışanların bu konuda daha iyi olduklarına dair genel bir tutum hâkimdir. Hizmet sektöründeki işlerde hem kadınlardan hem de erkeklerden duygu durumlarını kontrol etmeleri ve olumlu duyguları müşteriye yansıtmaları beklenir ancak kadın ve erkek çalışanların hangi duygularını gösterdikleri veya bastırdıkları toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yansıtır şekilde ayrılmaktadır. Kadınların iletişimde daha iyi olduğu, daha kibar, anlayışlı ve yardımsever olduklarına dair tutumlar, kadınların neden hizmet sektörü işlerinde yoğunlaştıklarını açıklamaktadır.

Duygusal emek gündelik hayatta yüzeysel biçimde ele alınır; bu emek kadınların doğasında olan bir özellik, dolayısıyla da özel beceri gerektirmeyen bir iş olarak anlaşılmakta ve görünmez kılınmaktadır. Oysa duygusal emek yani duyguların denetlenerek kişinin kendisinde ve iletişim kurduğu diğer kişilerde belli duygu durumlarının oluşmasına katkıda bulunması son derece karmaşık bir iştir. Bu araştırma, duygusal emek kavramına yoğunlaşarak iş sürecinin cinsiyetlendirilmiş yönlerini, iş ortamındaki toplumsallaşma biçimlerini ve çalışanların toplumsal cinsiyetle ilgili kavramsallaştırmalarını anlamayı hedeflemektedir.

Şubat-Mayıs 2019’da İstanbul’da bu sektörde en az 6 aydır çalışmakta olan örgütlü ve örgütsüz, kadın ve erkek çalışanlardan oluşan bir örneklem alınacaktır. Yaklaşık 20 çağrı merkezi çalışanı ile yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılarak söylem analizi ile incelenecek ve şu sorulara cevaplar aranacaktır: Toplumsal cinsiyet rollerine dair beklentiler ve çalışanların toplumsal cinsiyet kimlikleri işlerine nasıl yansımaktadır? Toplumsal cinsiyet kadın ve erkek çalışanlar üzerindeki duygusal emek sağlama beklentisiyle nasıl bir etkileşim içindedir? Duygusal emek, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini nasıl yeniden üretmektedir?

Duygusal emek ve toplumsal cinsiyetin bağlantılı olduğu pek çok çalışmada ifade edilmişse de bu bağlantının mahiyeti yeterince ele alınmamıştır. Önceki araştırmalarda tespit edilen eksiklere dayanarak, konuyu derinleştirmek için niteliksel veri toplama yöntemlerine yer verilmesi ve hem kadınlarla hem de erkeklerle görüşmeler yapılması planlanmaktadır. Böylece toplumsallaşma sırasında içselleştirilen cinsiyet rollerinin ve toplumsal beklentilerin duygusal emek verme konusundaki etkilerini görmek amaçlanmaktadır.

¹ Dr., ayayshegul@gmail.com

KIRSALDA YAŞLI BAKIM HİZMETLERİ BEKLENTİSİ: HUZUREVİ Mİ?, “HUZURLU” EV Mİ?

Hatice Akgül¹

Mustafa Yakar²

Giriş: Türkiye’de demografik geçişle birlikte yaşlı nüfusun hızla artışının etkileri beraberinde başta ekonomik, toplumsal, kültürel, siyasal alanlar olmak üzere bir dizi konuda görünür hale gelmeye başlamıştır. Bunlardan birisi de, bakım hizmetlerinin nerede, nasıl ve kimin sorumluluğunda sağlanması gerektiğidir. Zira, geleneksel olarak ailenin ve özellikle de kadının sorumluluğundaki yaşlı bakımı günümüzde zamanla değişen bir dizi faktörün etkisi yanında yaşlı yaşam memnuniyetini de dikkate alınarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Gerekçe: Yaşlı bakım hizmetlerinin devlet tarafından mı yoksa aile tarafından mı sağlanması gerektiği konusundaki belirleyicilerin başında, bakım hizmeti talep eden/edecek olan yaşlıların beklentisinin ne yönde olduğu gelmektedir. Ayrıca, yaşlı yaşamı gibi yaşlı bakım hizmetlerinin de yerinde yaşlanma yaklaşımının çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, devlet öncülüğünde huzurevi eksenli yaşlı bakım hizmeti modelinin mi yoksa, devlet ve ailenin birlikte yer aldığı evde bakım hizmeti modelinin mi yaşlılar tarafından tercih edileceğinin belirlenmesi gerekmektedir.

Veri ve Yöntem: Araştırmanın verileri, Aksu (Isparta) ilçe merkezi ve 13 köyde 65 ve üzeri 443 yaşlıya uygulanan anket içerisindeki “huzurevine gitmeyi düşünüp düşünmedikleri” ile “huzurevi yerine kendi evinizde destek almak isteyip istemediklerine” yönelik açık uçlu sorulara verilen cevaplara dayanmaktadır. Elde edilen veriler, içerik analiziyle çeşitli kategori ve temalara ayrılarak sınıflandırılmış ve bunlar üzerinde etkili olduğu düşünülen demografik ve sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca yerel yönetici ve muhtarlar ile yaşlı sorunları ve bakım hizmetleri üzerine görüşmelerden elde edilen veriler de dahil edilmiştir.

Bulgular: Araştırmanın en önemli bulgusu, yaşlıların dörtte üçünün huzurevine gitmek istemediği, buna karşın yaşlıların dörtte üçüne yakınının huzurevi yerine evinde destek alma fikrine daha olumlu bakmalarıdır. Yerel yönetici ve muhtarlarla yapılan görüşmeler de aynı bulguyu teyit etmiştir. Huzurevine gitmeyi düşünmediğini belirten yaşlıların dörtte birinden fazlasının çocuklarının kendisine bakacağını söylemesi ve yine dörtte birine yakınının ise, alıştığı hayattan vazgeçemeyeceğini belirterek yaşadığı çevreyi terk etmek istemediklerini ifade etmeleri son derece önemlidir.

Sonuç: Yaşlı bakım hizmetinde ülke genelindeki huzurevine karşı olan olumsuz tavrın, araştırma sahasında da geçerli olmakla birlikte, evde bakım hizmeti almaya karşı daha olumlu olması, yaşlı bakım hizmet modelinin “nasıl” ve bu hizmetin de “nerede” sunulması gerektiği konusunda son derece önemli bilgiler vermektedir. Bu sonuç, yaşlı bakım modelinin devlet ve ailenin birlikteliğinde kurgulanması, bu hizmetin sunulma yerinin ise, yaşlı bakımı için üretilmiş huzurevi gibi “mekanlarda” değil de, “yerinde yaşlanma” eksenli yaşlının kendi evinde sağlanması anlamına gelmektedir. Sonuçta, kırsalın karakteristik özellikleri de düşünüldüğünde yaşlı bakım modelinin mekânsal yönüyle birlikte ele alınması ve yaşlının yaşam yerinden koparılmadan sunulmasının ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹ Yüksek Lisans Mezun, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya, aakgulhatice@gmail.com

² Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Coğrafya bölümü, mustafayakar@sdu.edu.tr

ÇATIŞMA VE ANLAŞMAZLIK ÇÖZÜMÜNDE ARABULUCULUĞUN SOSYOLOJİSİ ÜZERİNE

Nesrin Akıncı Çötök¹

Toplumlar, gruplar ve bireyler arası anlaşmazlıkların varlığı insanlık tarihi kadar eskidir. Etkileşimin doğası talepler ve menfaatler bağlamında anlaşmazlık sürecine eğilim göstermeyi mümkün kılar. Toplumlar, gruplar ve bireyler arasındaki anlaşmazlıkların doğru şekilde yönetilerek yönlendirilmesi değişimi, gelişimi ve ilerlemeyi sağlamaya fırsat sunarken, anlaşmazlıkların yıkıcı yaklaşımla yönetilmesi ise çatışmaya ve taraflar arasında ciddi kayıplara sebebiyet verebilecektir.

Bu bağlamda temellerini öncelikle siyasi ilişkilerde pratik eden arabuluculuk, son dönemde hukuk kurumu bağlamında bir tampon görevi üstlenerek anlaşmazlık çözümünde alternatif ve etkili bir yöntem olmuştur. Arabuluculuk modern yaşamın ötesinde gösterdiği özellikleri ile çatışan tarafların rızasına dayalı olarak anlaşmazlığı ve çatışmayı gideren bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Bu noktada anlaşmazlık çözüm süreci-arbuluculuk- değerlerden ve kültürden bağımsız olmadığı gibi, ideolojiler ve inançlara dayalı olarak şekillenip uygulanabilir hale gelebilmektedir. Çünkü söz konusu tarafların anlaşmazlığa ilişkin algıları, tutumları ve tarzları içinde yaşanan kültüre bağlı olarak şekillenecek bu da arabuluculuğu sadece hukuki bağlam ile ele alınması tersine disiplinlerarası mecraaya yönlendirecektir.

Arbuluculuk, günümüzün bir çatışma çözümü olarak kabul gören ve işlevsel olması itibarıyla uygulanması tercih edilen-ettirilen alternatif bir yöntem olarak ele alınmaktadır. Arabuluculuk; uygulanımı, özellikleri, başarısı ve getirileri dışında ‘yöntem olma’ özellikleri bağlamında toplumsal paradigmatik tartışmalar çerçevesinde de ele alınıp incelenmeyi ve eleştirilmeyi gerekli kılar. Bu gerekliliği sağlayan ise arabuluculuğun toplumsal temellerden ve toplumsal bağlamdan bağımsız hareket edemeyeceği gerçeğidir. Çalışmada arabuluculuğun; a) tarihçesine, b) etkin olduğu alanlara c) özellikleri ve belirlenmiş tekniklerine d) doğru –hakikat kavramları ve genelleme özelliğine e) belirsizlik ve görecelilik ile ilişkisine değinilecek bu bağlamda kavramlar arası sosyolojik- felsefi- hukuki temeller çerçevesinde tartışılacaktır.

Arbuluculuk anlaşmazlıkları menfaat temelli çözme anlayışı olarak ele alınırken karşılıklı çıkar dengesi, bağımsız karar alabilme ve konsensüs prensipleriyle bağlantılı olduğunu ortaya koyar. Arabuluculuk doğası, bu noktada toplumsal süreçlere bağlı olarak şekillenmekte ve bir yönüyle kuralların oluşturulmasında tarafları aktif kılması bağlamında alışılmışı alternatif olarak sahada yer almaktadır. Bu bağlamda tarihsel süreçte siyaset ve hukuk alanlarında etkin olan arabuluculuk, müzakereyi esas alarak yeni bir doğruluk-hakikat anlayışının oluşmasına destek olarak post modern algıda ele alınabilecek bir yöntemdir.

¹ Doçent, Sakarya Üniversitesi Gazetecilik, nakinci@sakarya.edu.tr

GÖNÜLLÜ SADE TÜKETİM VE YAŞAM TARZI: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ¹

Aslıhan Akkoç¹

Tüketim toplumunun yoğun materyalist tüketim biçimine alternatif bir tüketim ve yaşam tarzı olarak gönüllü sade tüketim ve sürdürülebilir tüketim tarzının Eskişehir’de ne ölçüde ortaya çıktığını anlamaya dair bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın amacı, gösterişçi olmayan bir tüketim tarzı ve sürdürülebilir tüketim düşüncesinin materyalist tüketim alışkanlıklarının karşısında ne ölçüde gerçekleştirilebildiğini ortaya çıkarmaktır. Tüketim toplumunda tüketimi teşvik edici medya, reklamcılık gibi unsurların yaygınlığına ve sıklığına rağmen alternatif bir yaşam tarzı ve tüketim tarzı olarak gönüllü sade tüketim ve yaşam tarzını sürdürme çabasının var olup olmadığını araştırmak amaçlanmıştır. Gönüllü sade tüketim tarzı daha az tüketmeyi, sade bir yaşam sürmeyi ve sürdürülebilir tüketim davranışlarını önemsemeyi amaçlayan bir yaşam tarzı olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında gönüllü sadelik, tüketimde insanın kendi kararlarını geliştirmesini hedefleyen bir anlayıştır. İnsanın kendi iradesini geliştirmesine ve kendi kişiliğini geliştirebilmesine olanak sağlayan bir tüketim tarzı olarak gönüllü sadelik yalnızca bir tüketim tarzı değildir, bir anlayış ve yaşam tarzı olarak ortaya çıktığı görülür.

Tüketim toplumunun ortaya çıkardığı ekolojik sorunlar, toplumsal sorunlar göz önüne alındığında bu sorunları aşma noktasında gönüllü sade tüketim ve yaşam tarzının hem ekolojik sorunlara hem de toplumsal sorunlara çözüm olma potansiyelini bünyesinde taşıdığı varsayılabilir. Gönüllü sade tüketim ve yaşam tarzının sosyolojik önemi de burada yatmaktadır. Bu nedenle gönüllü sade tüketim tarzı ve yaşam tarzı üzerine bir araştırma yapma gereği duyulmuştur. Araştırmanın evreni Eskişehir’de kent merkezinde yaşayan kadınlardır. Bu amaçla Eskişehir’de kadınlarla derinlemesine görüşme yoluyla veri toplanmıştır. 48 yetişkin kadın katılımcıyla 2017 Haziran ayında görüşülmüştür. Kadın katılımcılar tesadüfi örneklemeyle belirlenmiştir. Gönüllü sadelik kavramıyla literatürde ifade edilen tüketim tarzı ve yaşam tarzının özelliklerini açığa çıkarmaya yönelik sorular hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış sorularla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmayla, tüketim toplumuna alternatif bir tüketim ve yaşam tarzının hangi konularda (insani kaygılar, çevre, sağlık... vb.) ortaya çıkmaya başladığını anlamak amaçlanmaktadır. Araştırma sonucunda belli konular ön plana çıkmıştır. Kadın katılımcılarda maddi olarak sade bir yaşam sürme eğilimi gözlenmektedir. Katılımcıların, evde yemek yapma ve yeme eğiliminde oldukları görülmektedir. Ayrıca marka duyarlılığının az olduğu ve alışverişi bir ihtiyaç olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra alışverişte katılımcıların sağlık endişeleri doğrultusunda ürünleri inceleyerek satın alma davranışı sergilemeleriyle alışverişte kendi kararlarını verme eğilimi görülmektedir. Katılımcıların kendi yaptıkları ürünler ile bazı konularda kendi kendine yeterlilik gözlenebilmektedir. Buna ek olarak, katılımcılarda tüketim davranışıyla doğal çevreye karşı duyarlılığın hangi konularda gelişmiş olduğu, hangi konularda da henüz ortaya çıkmadığı analiz edilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyoloji, aslhanakkoc@gmail.com

ULUSLARARASI GÖÇE ÇOKLU BİR PERSPEKTİFLE BAKMAK: TÜRKİYE’NİN DOĞU SINIRINDAN GELEN GÖÇLER

Yıldız Akpolat ¹

Abdullah Cengiz Kayış²

Göç olgusunun birçok farklı dinamiği içerisinde barındıran bir olgu olması ve iç göç-uluslararası göç dinamiklerinin iç içe geçen özellikler arz etmesi, göçün tek bir bakış açısıyla ele alınmasını güçleştirmektedir. Göç literatürünün çok büyük çoğunluğunda da uluslararası göçlerle ilgili üretilen teori ve kuramların her birinin, göç süreçlerini tek başına açıklamaya muktedir olmadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle de göç olgusuna kuramsal ve sosyal bilimsel yaklaşım açısından çoklu bir perspektifle bakmanın bir gereklilik olduğu söylenebilir.

Türkiye’nin Doğu sınırından gelen göç hareketlerini konu edinen bu çalışmada; uluslararası göçün, söz konusu göç hareketi örneğinde İtme-çekme Kuramı ve İlişkiler Ağı (Network) Kuramı ile Pozitivist Sosyal Bilim (PSB) ve Eleştirel Sosyal Bilim (ESB) yaklaşımları çerçevesinde irdelenmesi amaçlanmıştır. Genel hatları itibariyle nicel olan ve alan araştırmasına dayanan çalışma; yasadışı yollarla Türkiye’ye girmiş ve jandarma tarafından yakalanan; uluslararası koruma statüsüne sahip olup Ağrı ve Erzurum’da ikamet eden, Erzurum’un Aşkale ilçesindeki Geri Gönderme Merkezi (GGM)’nde bulunan ve bu iki ildeki cezaevinde hüküm giymiş, toplam 1596 kişiyi kapsamaktadır. Çalışmanın verileri, anket tekniği ile toplanmıştır. Betimsel analiz tekniğinin kullanıldığı çalışmada, veriler tablolaştırılarak yorumlanmış ve bu bulgular üzerinden kavramsal/kuramsal bir tartışma yapılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre; örneklemin büyük çoğunluğunun Afganistan menşeli olduğu; göçmenlerin hem göç yolunda hem de varış yeri itibariyle, göçmen kaçakçılığı ve güvenlik; uyum, sosyo ekonomik ve kültürel "sıkıntılar" başta olmak üzere birçok sorunlar yaşadığı; söz konusu durumun "Türkiye" açısından da birçok problem alanı yarattığı anlaşılmaktadır. Ayrıca İtme-Çekme teorisi ve İlişkiler Ağı kuramı ile PSB ve ESB yaklaşımlarının bir arada kullanılmasının, uluslararası göçlerin irdelenmesinde önemli araçlar sağladığı söylenebilir.

*Çalışmanın verileri, Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen Erzurum Bölge Jandarma Komutanlığı ve Erzurum İl Göç İdaresi ile ortak yapılan “Uluslararası Göç Kavşağında Ağrı-Erzurum: Sosyo-Ekonomik ve Güvenlik Sorunları ile Çözüm Önerileri” adlı proje kapsamında elde edilmiştir.

¹ Profesör, Atatürk Üniversitesi Sosyoloji, akyildiz@atauni.edu.tr

² Öğr. Gör., Kafkas Üniversitesi Kağızman MYO Sosyal Hizmetler ve Danışmanlık, cengiz.kayis@hotmail.com

DAMGA VE SUÇ: AB VE TÜRKİYE'DE İSTİHDAM ODAKLI REHABİLİTASYON UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRMASI

Yıldız Akpolat ¹

Metin Türkmen²

Ceza adaleti alanında rehabilitasyon anlayışı suçluların tekrar topluma üretken ve verimli vatandaşlar olarak dönüşlerini ve bu kapsamda toplumla uyum sürecinde suçluların önündeki engelleri kaldırmayı amaçlamaktadır. Bu engeller suçluların kendi bireysel durumları açısından düşük eğitim seviyesi, zayıf sosyal beceriler ve deneyim eksikliği gibi etkenler olabilmektedir. Çeşitli engeller suçluları toplumdaki diğer dezavantajlı gruplar arasına dâhil etmektedir. Engeller arasına ayrıca suçluların diğer toplum üyeleri tarafından dışlanması ve damgalanmasının neden olduğu doğrudan gözlemlenemeyen bir dezavantajlılık durumunun da eklenmesi gerekmektedir. Mevcut toplumsal yapı bir taraftan suçluların bir daha suç işlememesi için çalışmakta bir taraftan ise onları dışlayarak yeniden suç işleme eğilimlerinin artmasına neden olmaktadır. Özellikle suçluların ceza sürecinden sonra topluma uyumlarını en çok etkileyen faktörlerden birisi olan sosyo-ekonomik düzeyin belli bir seviyede tutulması, damgalamanın sebep olduğu olumsuzluklar nedeniyle başarılı olamamaktadır. Sosyo-ekonomik düzey elbette suçluların bir iş sahibi olması ve dolayısıyla istihdam olanaklarından faydalanması ölçüsünde farklılık gösterecektir. Bu kapsamda çalışma istihdam odaklı rehabilitasyon uygulamalarının yeniden suç işleme ve dolayısıyla rehabilitasyon süreci üzerinde nasıl ve ne yönde etkileri olduğunu bulmaya odaklanmıştır. Rehabilitasyon uygulamalarının istihdam temelli politikalarla eşleştirilmesi hem rehabilitasyon faaliyetleriyle ilgili bir odak yakalanabilmesini hem de etkisini artırmaktadır.

Bu araştırma AB'nin desteğiyle, Türkiye, İngiltere ve Almanya'dan kurumların ortaklıkları ile gerçekleşmiş ve 15 aylık bir süreci kapsamıştır. Araştırma kapsamında üç ülkedeki istihdam odaklı rehabilitasyon faaliyetleri, ülkelere yapılan çeşitli ziyaretlerle yakından incelenmiştir. Ülkelerin her birinde bu kapsamdaki uygulamalar farklı nitelikler taşımakta ve her birinin özgün yönleri bulunmaktadır. Özgün yönlerin ortaya çıkartılması ve bir karşılaştırma yapılabilmesi için ise yorumlayıcı bir yaklaşım ve buna bağlı olarak da nitel bir yöntem benimsenmesi uygun görülmüştür. Nitel araştırma kapsamında güncel sınırlı bir sistem ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemlerin incelenmesi için uygun olan durum çalışması yöntemi (case study) kullanılmıştır. Rehabilitasyon-yeniden suç işleme eğilimi-istihdam arasındaki ilişkiyi temellendirmek için ise sembolik etkileşimcilik dâhilinde damgalama teorisi kuramsal açıdan benimsenmiştir. Suçluların damgalanması istihdam olanaklarını kısıtlamaktadır fakat rehabilitasyon anlayışı suçluların damgalanmaması için çaba göstermektedir. Araştırmanın sonuçları üç ülke arasında belirgin farkları ortaya çıkarmıştır. Avrupa'da eski hükümlülerin rehabilitasyon ve eğitim süreci cezaevinden itibaren başlamakta, sonrasında denetimli serbestlik ve STK'lar arasındaki işbirliği ile yürütülmektedir. Özellikle STK'ların bu alandaki varlığı toplumun da rehabilitasyon sürecinin bir parçası olmasını ve bu sayede bu alanda daha etkin çalışmalar yapılmasının zeminini oluşturmaktadır. Ayrıca eski hükümlüler de rehabilitasyon sürecinde suçlulara mentörlük yaparak örnek ve destek olmaktadır. Araştırma neticesinde istihdam odaklı rehabilitasyon uygulamaları ile ilgili Türkiye'ye uygun bir model geliştirilmesi amaçlanmıştır.

¹ Profesör, Atatürk Üniversitesi Sosyoloji, akyildiz@atauni.edu.tr

² Dr. Öğr. Gör., Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji, metinturkmen@artvin.edu.tr

KENTSEL YOKSULLUK VE GENÇLERİN YOKSULLUĞU DENEYİMLEME BİÇİMLERİ ÜZERİNE BİR ALAN ÇALIŞMASI

Gül Aktaş¹

Yoksulluk konusu farklı bilimlerin temel inceleme nesnesi olarak uzun yıllar tartışılan temel sorunsal alanlardan biridir. Yoksulluk, ülkenin gelişmişlik düzeyine, kişi başına düşen milli gelire, bireylerin sosyal ve fiziki açıdan yaşamsal fırsatlara erişimine, işgücü piyasasının istihdam hacmi ve dağılımına, ülke içindeki siyasi ve ekonomik kararların bireylerin yaşamsal memnuniyetlerini ne şekilde karşıladığına yönelik bir dizi parametrenin dağılımına göre şekillenir. O yüzden yoksulluğu tanımlarken sadece ekonomik ve siyasi süreçle bağlantılı olmanın ötesinde sosyal, kültürel süreçleri ve bireylerin beklentilerini de içeren geniş bir yelpaze içinde değerlendirmek gerekir.

Bu bağlamda ekonomik ve siyasi dinamiklerin yanı sıra sosyal, kültürel süreçleri içine alan yoksulluğun en fazla hissedildiği mekânlar kentlerdir. Kentsel yaşam içinde barınma, sosyal güvenlik, meslek edinme, hukuksal hakların bireye sağladığı yasal zemin, sosyal ve siyasal alanda karar mekanizmalarına katılım gibi sorunlar kentsel yoksulluğu belirleyen temel süreçlerdir.

Kentleşmenin temel dinamikleri içinde gençler yoksulluğu farklı şekillerde deneyimlemektedirler. Bu noktadan yaklaştığımızda çalışma, Denizli kent merkezinde yaşayan gençlerin yoksulluğu hangi açılardan deneyimlediğini onların hikâyelerinden yola çıkarak ortaya koymayı hedeflemiştir. Bu çerçevede Denizli'ye farklı sebeplerle gelmiş olan gençlerden (eğitim, iş, evlilik vb.) 19-24 yaş aralığında olan kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada gençlerin demografik yapıları, ikamet ettikleri coğrafi konum, eğitim ve kültürel birikimleri gibi farklılıklardan yola çıkarak yoksulluğu nasıl tanımladıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın verileri beş ay süren saha çalışması sonucunda toplanmıştır. Bu kapsamda çalışma, nitel araştırma tekniklerinden derinlemesine görüşme ile 50 kişiye yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanarak yapılmıştır.

Araştırma bulgularına göre gençlerin yoksulluk kapsamında en derin ve temel sorunları, sosyal güvenlik, barınma, meslek edinme imkânlarının sınırlılıkları, kültürel etkinliklere katılma konusunda yeterli gelire sahip olamama öne çıkanlardan sadece birkaçıdır. Aslında bu sorunlar kentsel yoksulluğun tanımlanmasında karşımıza çıkan temel belirleyicileri de oluşturmaktadır. Bununla birlikte gençlerin yoksulluğu tanımlarken temel belirleyici etken içinde bulunduğu sosyo-kültürel ve ekonomik zemindir.

¹ Doçent, Pamukkale Üniversitesi Sosyoloji, gaktas@pau.edu.tr

EVE TESLİM: ONLINE UYUŞTURUCU MARKETİ

Berzan Altan¹

Halime Ünal Reşitoğlu²

Batuhan Çağrı Özmen³

Uyuşturucu satıcısı dendiğinde akla şehrin tehlikeli bölgelerinde torbacı olarak adlandırılan kişiler gelmektedir. Fakat dijital teknolojinin gelişmesi ile uyuşturucu satıcılığı sokaktan sanal dünyanın derinliklerine taşınmıştır. Deep Web aracılığı ile ulaşılan çeşitli platformlar normal internet tarayıcıları üzerinden ulaşılamayan, uyuşturucu madde temin edilebilecek kripto marketlere dönüşmüşlerdir. Bu dijital dünyanın sunmuş olduğu kimliksizlik, kolluk kuvvetlerinden ve cezai yaptırımlardan sakınmak, çok daha geniş ve sınır aşırı alanı da kapsayan bir etkileşim ağı içinde bulunma imkânı, madde ticaretinin ve ilgili bireylerin sanal ortama taşınması adına uygun bir alt yapı oluşturmaktadır. Online ağlar aracılığı ile anonim olarak kripto markette bulunan bireyler bu sayede doğrudan uyuşturucu satıcıları ile iletişim kurmak zorunda kalmamakta, daha geniş bir etkileşim ağı ve ürün yelpazesine ulaşırken aynı zamanda yüklenmiş oldukları riskleri azaltmaktadırlar. Deep web aracılığı ile erişilebilecek Silk Road, NL Growers, Valhalla, Dream Market gibi mecralar aracılığıyla gerçekleştirilen uyuşturucu ticareti faaliyetlerinin ve yeni pazarın sosyolojik bir perspektifle incelenmesi araştırmanın temel amacıdır.

Sokaktan, online markete taşınan uyuşturucu ticareti sosyolojik bir perspektifle incelenmiştir. Kripto markette gerçekleşen uyuşturucu ticaretine ilişkin farklı platformlar, deep web aracılığı ile erişilebilen ve oldukça geniş bir ürün yelpazesine sahip olan sitelerin içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu sitelerin içeriğinde yer alan ürünlerin hukuki bağlamda kullanım ve tedarikinin yaptırıma tabi olmaları, uyuşturucu miktarı ve çeşitliliği, kullanıcı yorumları, ürün görselleri, ürün kullanımında gerekli yan materyaller de site içerikleri bağlamında incelenmiştir. İçerik analizi ile birlikte bu sitelerden alış veriş yapan iki kişi ile sanal ortamı tercih etme nedenleri hakkında derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Kripto markette gerçekleştirilen uyuşturucu ticaretinde kullanıcılar, sokak satıcıları aracılığıyla erişim sağlayamayacağı ürün yelpazesine ve bu maddelerin farklı çeşitlerine ulaşabilmektedir. İncelenen sitelerde 2000'den fazla kenevir ve uyarıcı, 500'den fazla saykodelik uyuşturucu çeşidi olduğu gözlemlenmiştir. Uyuşturucunun yanı sıra uyuşturucu kullanımıyla alakalı bazı ilaçların (ritalin, insülin, göz damlası vb.), araç ve gereçlerin (bong, şırınga vb.) de kripto marketten satın alınabildiği bulgular arasındadır. Alışverişlerde tüm ürünlerin maddi değerleri Euro, Dolar, Sterlin gibi para birimleriyle belirtilmektedir fakat işlemlerin gerçekleştirilebileceği tek para birimi kripto para olan Bitcoin'dir. Bitcoin' in kullanımı taraflar için anonimlik sağlayıp, takip edilme riskini ortadan kaldırmaktadır. Katılımcıların uyuşturucu madde temini için sanal ortamı tercih etme nedenlerinin başında güvenlik gelmektedir. Sokaktan temin ederken polisin kontrolüne takılma olasılıkları daha yüksek iken sanal ortamda bu olasılık azalmaktadır. Ayrıca, satıcılar arasında fiyat karşılaştırması yapılabilmektedirler.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji, berzanaltan@gmail.com

² Profesör, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji, unalhalime@hotmail.com

³ Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji, batuhan.ozmen.1995@gmail.com

MUHTAÇLIK DİKTATÖRLÜĞÜ VE KADIN; ANNELİK DENEYİMİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Berre Altaş¹

Yazar tarafından 2018 yılında tamamlanan "Tüketim Toplumunda Anneliğin Yeni Görünümleri" isimli doktora tezine dayanmaktadır. Anneliği kadın yaşamı açısından devrim niteliğinde bir rol olarak tanımlamak mümkündür. Bu rolün içeriği hem çok dolu hem de kadının diğer rollerinin niteliğini etkileyecek kadar baskın bir karaktere sahiptir. Bu süreçten sonra artık hiçbir şey eskisi gibi olmaz; zaman yönetimi, beslenme, uyku ve evin düzeni, süregelen ilişkiler... Tüm bunların artık çocuğa göre yeniden düzenlenmesi, bir kısmında da vazgeçilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla anne olmanın bireysel yaşam ve özgürlükler açısından yıkıcı, yoksullaştırıcı bir etkisi bulunmaktadır. Beck ve Gernsheim' a (2012) göre çocuk hem güçlü bir paraya mal olmakta hem de her aşamadaki özenle hazırlanan planları birbirine katmaktadır. Onlara göre çocuk kendi "muhtaçlık diktatörlüğünü" geliştirip mükemmelleştirerek anne babasını kendi yaşamına uydurur. Haliyle anneliğin kadın hayatı üzerinde fark edilir, fakat oranı kişiden kişiye değişen bir baskı kurduğu belirtilebilir.

Çalışma kapsamında geçmişten günümüze anneliğin inşasına ve bu doğrultuda anneliğin kutsallığını, içgüdüselliğini ve toplumsallığını savunan argümanlara yer verilmiştir. Ayrıca ideal anne yapılanmasına yönelik kabuller, aile içinde annenin konumu, günümüz koşullarında ortaya çıkan annelik türleri, anneliğin kadın üzerindeki etkisi ve anne olmaya yönelik değişen tutumlar da irdelenmiştir.

Nitel araştırma deseninin benimsendiği çalışmada Antalya'da rastlantısal kartopu örnekleme tekniği ile ulaşılan 50 anne ile görüşülerek elde edilen verilerin içerik çözümlemesi yapılmıştır. Bu doğrultuda kadınların annelik deneyimlerini, bu deneyimlerin beklentileri ile örtüşüp örtüşmediğini, toplumda idealize edilen bir anne tipi olup olmadığını, anneliğin toplumdaki anlamını irdelemeleri sağlanmıştır. Elde edilen bulgular anneliğin hem bireysel bir durum hem de Goffman' a göre "bir rol oynamaktan" (2010: 263) çok daha fazlası olduğunu ortaya koymuştur. Anneliğin toplumsal inşası ilk olarak annelikten beklentilerin yapılandırılması aşamasında katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Bu doğrultuda kendi anneliğinden önce diğer kişilerin deneyimlerini gözlemleyen, içselleştiren, destek sağlayan, sürece şahit olan kadınların adeta anneliğin bir prototipini yaşadığı ve annelikten beklentilerini, anne olarak ilerde gerçekleştirmesi gerekenleri biçimlendirdikleri anlaşılmıştır. Katılımcılar anneliğin zor, kutsal, dönüştürücü ve sınırlayıcı olduğu konularına vurgu yapmışlardır. Ayrıca annelik katılımcılar tarafından bir yansıma, bir dışa vurum olarak tanımlanmıştır. Onlara göre annelik kadına ve evlilik kurumuna olan saygıyı arttırmakta, kadının kişilik özelliklerine ilişkin olumlu bir yapılanmanın dışa vurumu olarak algılanmakta ve evliliğin niteliği ile ilgili bilgi sağlayıcı bir mesaj vermektedir.

¹ Öğr. Gör., Akdeniz Üniversitesi, berrealtas@akdeniz.edu.tr

SİBERKAMUSALLIK: İLETİŞİMİN, MEKÂNIN VE ÖZNENİN DÖNÜŞÜMÜ

Erdoğan Altun¹

Son iki yüzyılda toplumlar ve bireyler devrimsel teknolojik gelişmelerle karşı karşıya kaldı. Bu teknolojik gelişmeler çoğunlukla savaş teknolojilerinde ilerletme yaratmak maksadı taşıyor olsa da hemen hepsi sıradan insanların gündelik kullanımlarının önemli parçaları haline geldi. Telgraf gibi sınırlı hatlar üzerinden ve sınırlı imkânlar içerisinde gelişen ve denebilir ki ömrünü de böyle tamamlayan teknolojik gelişmelerin yanında; radyo gibi kimi teknolojiler devletlerin, orduların ve tek tek bireylerin kullanım pratiklerinde günümüz toplumlarında bile en önemli iletişim aracı olarak kullanılageldi. İnsan topluluklarının evrimsel tarihi içerisinde oldukça kısa bir sürede iletişim teknolojileri devasa olarak nitelenebilecek bir sıçrama yaşadı ve sıçramaya da devam ediyor.

Bu sıçramalardan en niteliklisi hiç kuşkusuz ağ teknolojisi olarak adlandırılan şeyde yaşanandır. Çalışmanın içerisinde detaylandırılacak olmakla birlikte, kabaca 20. yüzyılın ortalarında ARPA'da (Advanced Research Projects Agency) doğan ve Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı ile kimi üniversitelerin bağlantı halinde olabilmelerini kolaylaştırma maksadı taşıyan bu yeni teknoloji, geçtiğimiz elli yılda takip edilmesi ve değerlendirilmesi hayli güç yeni durumlar yaratmıştır. İletişim kurmayı kolay hale getirmeyi amaçlayan bu dönüşümün, sıradan insanların gündelik kullanımlarına dâhil olmasıyla birlikte; iletişim, medya, kitle, kamusal alan, özel alan, özne, sosyalizasyon gibi pek çok kavram ve bu kavramlar arasında kurulabilecek olası bağlantılar, yeni tanımlara ve anlamlara gebe hale gelmiştir.

Bu çalışmada yapılmak istenen şey de teknolojik gelişmelerin ve bu gelişmelerin bireyler ve toplumlar arasındaki durumlara hangi yeni anlamları yüklemiş olduğunun değerlendirilmesidir. Bunu yaparken de kamusalığın gelmiş olduğu varsayılan yeni duruma siberkamusallık adı verilecektir. İlk olarak iletişim teknolojilerinin geldiği yeni durum ve bu durumun kamusal alan nosyonu bağlamında işleyişi ilgili literatürün analiziyle ele alınacaktır. Devamında; var olduğu iddia edilecek olan bu yeni kamusal durumun iletişimde ve iletişim mekânlarında nasıl işlediği ve insan öznelerinin yeni durumu ele alınacaktır. Dolayısıyla yeni kamusal alanın “siber kamusal alan” olarak adlandırılma imkânı değerlendirilecektir. Son olarak, teorik değerlendirmelerin örneklendirmeleri (sosyal medya, Arap Baharı, Gezi İsyanı, Wikileaks vs.) üzerinden siber kamusal alanın öznelerinin yeni durumlarını ifade eden “siberkamusallık” tanımlanacaktır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, erdogan.altun08@gmail.com

SIYASİ PARTİLERDE CİNSİYETLER MÜCADELESİ: AKP, CHP, MHP ve HDP ÖRNEKLERİ

Esra Arslan¹

Bu araştırmada amacım; siyasi partilerdeki politik ve düşünsel farklılıklara rağmen toplumsal cinsiyete dayalı güç ilişkilerinin farklı siyasi partilerde benzer biçimde kurulduğunu ve bu ilişkilerin arka planındaki dinamiklerin eşit katılımı nasıl etkilediğini açıklamaktır. 2016 Ağustos ve 2017 Ocak ayları arasında Mersin ve Adana illerinde feminist metodoloji ile desenlenmiş bu araştırmanın çalışma grubunu, Mersin ve Adana illerine bağlı, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Halkların Demokratik Partisi (HDP) il ve ilçe temsilciliklerinde aktif siyaset yürüterek, seçilmiş organlarda yer almayı düşünen ya da yer alan farklı sosyo demografik özelliklere sahip otuz siyasetçi kadın oluşturmaktadır. Araştırma örnekleminde yer alan kadınlar, sadece örnekleme de yer alan partilerin il temsilciliğine bağlı olarak çalışanlar değil aynı zamanda ilçe temsilciliklerinde çalışan, yöneticilik yapan ya da belediye meclis üyeliği görevinde bulunan kadınlardır. Karar mekanizmalarında olmayıp yıllardan beri siyasal faaliyet yürüten kadınlar da örnekleme dâhil edilmiştir. Çünkü siyasi faaliyet yürüten kadınlar, uzun süreden beri belli bir tecrübeye sahip olsalar da çeşitli nedenlerden dolayı karar mekanizmalarında da yer almamakta ya da yer alamamaktadırlar. Bu kadınlar, belirli siyasal deneyimlere sahip ve partileri ile ideolojik bağı güçlü olan kadınlardır. Örneklem grubunda yer alacak kadınlarda belirli bir siyasi aktivizm süresi belirlenmemiştir. Örneklem dahil olacak kadınların ne zamandan beri siyasi etkinlik gösterdiklerinden daha çok siyasal etkinlik süreçlerini nasıl deneyimlediğine bakılmıştır. Araştırma verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine mülakatlar aracılığıyla elde edilmiştir. Çalışmanın Adana ve Mersin İllerinde yapılmasının nedeni bu illerin çok kültürlü yapısı ve Türkiye'nin farklı bölgelerinden göç alması nedeniyle, aktif kitle desteğine sahip heterojen bir gruba ulaşma imkânı sunmasıdır. Çalışmaya dört partinin dahil edilmesi ise farklı politik söylem ve düşünsel yapıya sahip partilerde yer alan kadınların yereldeki toplumsal cinsiyet ilişkilerinin izlenmesine olanak sağlaması, birbirine yakın bir siyasi temsil ve örgütlenme düzeyinin olmasıdır. Kadınların siyasete katılım süreçleri, farklı partilerde olmalarının etkisiyle toplumsal cinsiyet temelli sorunları nasıl deneyimledikleri, temsil mekanizmalarındaki dışlanma ve destek pratikleri ile hangi başa çıkma stratejileriyle alanda yer aldıkları bu sahayı uzun süre deneyimlemiş içerden biri olarak hem kendimde hem de görüştüğüm kadınlarda anlamayı hedeflediğim ana başlıklar olmuştur. Araştırma bize siyasi partilerde yer alan kadınların farklı ideolojik ve politik düşünce yapılarına sahip olsalar da toplumsal cinsiyet temelli ortak sorunlar yaşadıkları, cinsel denetim nedeniyle hem kendi partilerinde hem de yerel siyasette cinsiyet temelli şiddete uğradıklarını fakat özgül başa çıkma stratejileri ve kazanımları olduğunu göstermiştir. Çalışma, toplumsal cinsiyet temelli güç ilişkilerinin arka planını oluşturan süreçleri anlamayı hedeflemektedir. Dolayısıyla araştırma, kadınların bu alanda yaşadıkları ortak sorunların ve dikotomik güç ilişkilerinin benzer olduğunun görülmesine yardımcı olacağı için sorunların çözümüne yönelik ortak politikalar geliştirilmesine ve işbirliklerinin yaratılmasına katkıda bulunma imkânı sağlamaktadır.

¹ Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi Kadın Araştırmaları A.B.D. lecastorsolanas@gmail.com

ARTAN ÜNİVERSİTE KONTENJANLARI VE ÜLKEMİZİN DEMOGRAFİK EĞİLİMLERİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE’DE EĞİTİMİN GELECEĞİ

Fatih Arslan¹

Ülkemizde toplumsal talep hangi sosyo-ekonomik kökenden gelinirse gelinsin, hangi muhtemel toplumsal statü hedeflenirse hedeflensin, hemen her lise mezununun üniversite eğitimi alması yönündedir. Bu talep geçmişten günümüze artış göstermiştir. Bu doğrultuda ülkemizde üniversite sayısı ve üniversitelerin öğrenci kontenjanları yıldan yıla artmıştır. 1990’lı yıllara kadar bu artış yavaş seyretse de, 1990’lardan sonra hızlanmış 2000’li yıllarda ise baş döndürücü bir hal almıştır. Son on yılda açılan üniversitelerle birlikte, bu gün Türkiye’de üniversite bulunmayan şehir kalmamıştır. 1970 yılında ülkede sadece 12 üniversite var iken, günümüzde üniversite sayısı (2016 yılında kapatılmış olan 16 üniversiteye rağmen) 206’ya çıkmıştır. 1980’de sınava giren öğrencilerin %9’u üniversiteye girebiliyorken, 2010 yılında bu oran %55 olmuştur. Arzdaki artışın iki temel nedeni 1985’den bu yana kurulmuş olan 73 vakıf üniversitesi ile devletin “her şehre bir üniversite” politikası olmuştur. 2005 itibarı ile toplam 77 üniversitemiz varken, bu üniversitelerin doktora programları ile yeni öğretim üyesi üretebilme kapasitesi kat be kat aşılarak sadece 5 sene içinde üniversite sayısı iki mislinden fazlasına çıkarılmıştır. Üniversite sayısının ve bölümlerin öğrenci kontenjanlarının hızla artması beraberinde nitelik ile ilgili tartışmaları getirmişse de artış eğiliminde günümüz için bir yavaşlama görülmemektedir. Üniversitelerin lisans programlarındaki arz her yıl artarken, talep son yıllarda bariz bir şekilde azalmaya başlamış ve doluluk oranları devlet üniversitelerinde 2015 yılında %99’dan 2018 yılında %85’e, vakıf üniversitelerinde ise 2015 yılında %91’den 2018 yılında %73’e düşmüştür. Ülkemizde yükseköğretimin gelecekteki talebini öngörebilmek için demografik değişime de bakmak gerekir. Nüfusumuzun dağılımını etkileyen iki önemli faktör yaşam beklentisi ve doğum oranıdır. 1960’da 45.6 yıl olan yaşam beklentisi 2016’da 75.8 yıla çıkmış ve 1960’da kadın başına 6.37 olan doğum sayısı, 2016’da 2.05’e inmiştir. Geleceğe yönelik olarak yapılan nüfus projeksiyonları bu eğilimlerin artarak devam edeceğini göstermektedir. Çalışmamız, bu minvalde, kontenjanlardaki mevcut şişkinliğin sebep olduğu kontenjan açıkları ve yaşanmakta olan demografik değişimi de hesaba katarak üniversite eğitiminin geleceğinin sosyolojik olarak değerlendirilmesine odaklanmıştır.

¹ Doçent, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, farslan@cumhuriyet.edu.tr

GÜÇLENDİRME YAKLAŞIMI ZEMİNİNDE BENLİK SAYGISI

Irmak Arslan¹

Hakan Bektaş²

Amaç: Günümüzde sosyal sağaltımın hedeflerinden biri de bireylerin hayatlarına yönelik kontrol elde edebilmeleri ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kaynaklara sahip olmalarıdır. Güçlendirme yaklaşımı olarak da tariflenebilecek bu hedef, belirli kişisel özelliklerin varlığıyla mümkün olmakta ve gerek bireyin gerek toplumun yaşam kalitesini arttırmaktadır. Bu kişisel özelliklerden bazıları; yaşamsal yeterlik, özyeterlik, iç denetim odağı ve benlik saygısıdır. Benlik saygısı kişinin yaşamsal hedeflerine ulaşmaya yönelik öz kaynaklarına olan inancıdır. Bu çalışma ile İstanbul'da devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında örgün diploma programlarına kayıtlı olan 18 ile 24 yaş aralığındaki öğrencilerin benlik saygısını etkileyen faktörler araştırılmıştır. **Metod:** Bu çalışmada tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden yargısal örnekleme kullanılarak ulaşılan 337 öğrenciden anket yoluyla veri toplanmıştır. Bu süreçte demografik soruları ve 1965 yılında Morris Rosenberg tarafından geliştirilen benlik saygısı ölçeğini kapsayan form kullanılmıştır. Elde edilen veri kümesinden hareketle; doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. **Bulgular:** Uygulanan analiz neticesinde; genel iyilik hali değişkeninde meydana gelen 1 birimlik artışın benlik saygısının ortalama 3,25 birim artmasına neden olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra aylık kişisel gelir değişkeninde meydana gelen 1 birimlik artışın benlik saygısını ortalama 0,512 birim artırdığı gözlenmiştir. Son olarak ise ağırlıklı not ortalaması değişkeninde meydana gelen 1 birimlik artışın benlik saygısını ortalama 0,489 birim artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular; kişisel ve toplumsal güçlendirme açısından benlik saygısı kapsamında yapılacak müdahalelerde psikolojik iyiliğe ve ekonomik iyileştirmeye yönelik çalışmaların etkili olabileceğini göstermektedir. Gelecek çalışmalarda öğrenci toplulukları dışındaki kitleler için benlik saygısını etkileyen faktörlerin incelenmesi ve benlik saygısını arttırmaya yönelik müdahalelerde değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet, irmak.arslan@hotmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri Bölümü, hbektas@istanbul.edu.tr

DÖNÜŞEN TOPLUMDA DEĞİŞMEYEN BAĞIMLILIK İLİŞKİSİ: SOSYAL YARDIM ALANINDA SİYASİ PATRONAJ

Sakine Arslan Köse¹

Toplumun kırılgan gruplarından birini oluşturan yoksulların siyasi aktörler tarafından oy kazanımı için “fark edilen grup” olmaları ve yönetimi Türkiye’de 1980 sonrasına denk gelir. Siyasi patronajın pratik alanlarından biri olan sosyal yardımın bir enstrüman olarak kullanılmasını ifade eden bu durumun varlığını günümüzde de tartışmak mümkün. 2016-2018 yılları arasında yapılan saha çalışmasını içeren bu çalışma, toplum 4.0’da dönüşümün dokunmadığı ve sosyal dışlanmanın yaşandığı alana odaklanır. Söylem analizi İstanbul’un sosyal yardımlarının yoğun yapıldığı 6 ilçesindeki kamu, belediye ve STK’lardaki sosyal yardım yöneticilerine yönlendirilen yarı yapılandırılmış soruların ürünüdür. “Bağımlılık” kavramı siyasi patronajın göstergesi olarak ele alınırken, sosyal yardım aktörleri arasındaki “ortak veri tabanı”nın kullanılmaması teknolojik gelişmelere uyumsuzluk ve bağımlılık faktörü olarak bulgulanır. Sonuçları itibariyle sosyal dışlanmanın parçası olarak da yorumlanabilecek bu durum yoksulluk çözümlerinde sosyal inovasyonu tartışmaya açacak yeni çalışmaların konusu olabilir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Nişantaşı Üniversitesi Siyaset Bilimi, sakine.arslankose@nisantasi.edu.tr

MEDYADA TEMSİL MÜCADELESİ: SURIYELİ MÜLTECİLER İHTİYAÇ SAHİBİ Mİ YOKSA UCUZ EMEK Mİ?

Feray Artar¹

Medyanın anlamın sosyal inşasında üstlendiği ideolojik rol üzerine çok fazla çalışma vardır. Bu rolün tam olarak ortaya çıkartılmasına yönelik çabalar medya çalışmaları alanında güçlü olan dilbilimsel / göstergebilimsel kanadın aksine sosyolojik kanadın bakış açısını beslemiştir. Literatürde medyadaki yeterli sayıda tekrar ile genel geçer klişeler yaratılabileceği kabul edilir. Bu nedenle Medya üzerine yapılan ideoloji analizleri onun (1) baskın ideolojiyi güçlendirme, (2) mücadele alanı olma ve (3) normalleştirme işlevi görme gibi özelliklerinden söz etmiştir.

Bu nedenle medya temsili çalışmalarında yaygın olduğu gibi Söylem Analizi tekniği yerine tekrarlarla odaklanan İçerik Analizi tekniği de verimli olacaktır. 2017 yılının altı ayında 17 ulusal gazetede yayınlanan ve ekonomik içeriklere sahip olan yaklaşık 1000 Suriyeli mülteci haberinin incelenmesine dayanan bu çalışma bir temsil çalışması olmakla beraber içerik analizi tekniğini kullanır.

Gerçekliği yansıtmak kadar onu yapmak gibi bir işleve de sahip olması nedeniyle biliriz ki temsil, gerçekliğin tam kendisi değildir. O nedenle “gerçeklik” ve medya temsili arasındaki boşluk her zaman ilgi çekmiştir ve temsiller, gerçekliğin bir yönünü öne çıkartıp diğerlerini ihmal eden bir seçme sürecinin sonucu olarak tanımlanır. Bu çalışma da, farklı siyasal görüşlere yakınlığı ile bilinen 17 ulusal gazetenin Suriyeli mültecileri hangi ekonomik eşitsizlikler, ilişki ve mevkiler içinde göstermeyi tercih ettiği bakımından karşılaştırmalı bir analizini sunmaktadır. Suriyeli mültecilerin medyadaki sınıfsal temsiline ilişkin olan Doktora tezimin yalnızca betimsel bir bölümünü sunacağım bu bildiride örneğin, İslamcı gazetelerin Suriyelileri insani yardım, Solcu gazetelerin çalışma yaşamı, Milliyetçi ve Ulusalçı gazetelerin işgücü piyasasına etkiler ile yasa dışı faaliyetler içinde sunma eğiliminde olduğunu göstermiştir.

Bourdieu kimi toplumsal kalıp yargılarının, yani klişelerinin medya tarafından sürekli tekrarlandığından ve bu şekilde yerleştiğinden söz etmiştir. Klişeleştirmenin temsil mücadelesinde önemli bir taktik olduğu düşünülür. Bu çalışma, söz konusu tekrarların, gazetelerin siyasal eğilimleri açısından büyük değişiklikler gösterdiğini bulgular. Medya, Suriyeli mültecilerin ihtiyaç sahibi ve yardımlaşma ilişkileri içindeki temsili ile ucuz emek ve sömürü ilişkileri içindeki temsilin mücadelesine sahne olur.

¹ Dr., Ankara Üniversitesi Sosyoloji, ferayartar@gmail.com

TÜRKİYE’DE KUŞAKLARARASI BAKIM VE SOSYAL DESTEK MEKANİZMALARI: RİSK ALTINDAKİ NÜFUSUN TANIMLANMASI

Özgür Arun¹

Jason Holdsworth²

Henüz birkaç on yıl içinde nüfusun yaşlanması sadece gelişmekte olan ülkeleri aşarak neredeyse dünyadaki bütün ülkelere yayılmıştır. Önceki yıllara ait Birleşmiş Milletler Raporu’nda (2007) nüfusun yaşlanması “muazzam”, “kalıcı” ve “insanlık tarihinde benzeri olmayan” şeklinde tanımlanırken, yakın gelecekte nüfusun yaşlanmasının gelişmekte olan ülkelerde hızlanacağı belirtilmekte ve gelişmekte olan ülkeler bu sürecin getirdiği avantajları en iyi derecede kullanmak ve tehditlerle başa çıkabilmek için önlem almaları hususunda teşvik edilmektedirler. Demografik dönüşüm sürecinde ortaya çıkan toplumsal etkiler dikkate alındığında Türkiye bir istisna değildir. Türkiye’de de toplam nüfusun içindeki yaşlıların oranı artmakta ve öngörülebilir yakın bir gelecekte de yaşlı nüfusun oranının azalması beklenmemektedir.

Nüfusun yaşlanması Türkiye’nin demografik profilini değiştirirken, bugün ve gelecekte özellikle yaşlı kuşakların bakım ihtiyaçları, toplumda yaşlı bakımında temel aktör olarak kabul edilen ailenin karşı karşıya kaldığı tehditler ile mevcut ve gelecekteki kaynaklar da dikkate alınarak yeniden değerlendirilmelidir. Bu çalışmada, a) Bakım ihtiyacı bulunan hanelerin sosyo-demografik profili nedir?, b) Türkiye’de hane içinde hangi aktör(ler) yaşlı bakımına destek vermektedir? c) Türkiye’de yakın gelecekte risk altındaki yaşlı nüfusun bakım ihtiyacı nasıl karşılanacaktır? sorularına yanıt aranmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen 2016 Türkiye Aile Yapısı Araştırması’nın (TAYA-2016) mikro veri seti analiz edilmiştir. TAYA serisi üç fazdan oluşmaktadır ve çok katmanlı tesadüfi örneklem ile TÜİK’in İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması 1. düzey olarak belirlediği 12 bölgeyi temsil edecek şekilde gerçekleştirilmiştir. TAYA-2016, 2016 yılının Ağustos ve Ekim ayları arasında Türkiye temsili bir örneklemle gerçekleştirilmiştir. Veriler, 17239 hanede bulunan 15 yaş ve üzerindeki 35475 kişiden toplanmıştır.

Analiz sonuçları, kurumsal aktörlerin rasyonel uygulamalarından ziyade, hanehalkının sosyo-kültürel profilinin bakımı belirleyen önemli unsurlardan birisi olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’de bu alandaki önceki çalışmalar bakım ihtiyacını insan hakları perspektifinden ele almazken, bu çalışma ailedeki yaşlı bakımını insan hakları perspektifine dayalı olarak sosyal destek konvoy modeli çerçevesinde çözümlemektedir. Bakım, hanedeki yoksul kadının omzuna yüklenmeden, insan haklarına dayalı bir perspektifle kurumsal aktörler tarafından sunulmalıdır.

¹ Doçent, Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji, arun@akdeniz.edu.tr

² Bağımsız Akademisyen, jasonholds@gmail.com

TÜRKİYE’DE YAŞLANMA ÇALIŞMALARI: DÜN, BUGÜN, YARIN

Özgür Arun¹

Türkiye’nin son 25 yıllık dönemi değerlendirildiğinde, demografik dönüşümün çarpıcı hızı oldukça dikkat çekicidir. Demografik dönüşüm sürecinin önemli etkileri aynı zamanda yaşlanma meselesi etrafında ele alınmakta ve tartışılmaktadır. Bu bağlamda, yaşlanma Türkiye akademisinin gündeminde ne düzeyde ilgi çeken bir konudur? Yaşlanma meselesi, Türkiye’nin sosyo-politik gündeminde kendine nasıl yer bulabilir? Yaşlanma çalışmalarına ilişkin kapsayıcı bir gündemin temel bileşenleri nelerden oluşmalıdır? Bu çalışmada yukarıdaki sorulara yanıt vermek üzere, yaşlanma ve yaşlılık alanında son altı yıl içinde Türkiye üzerine yazılmış, Türkçe ve/ya İngilizce olarak yayınlanmış, sosyoloji, sosyal politika, sosyal hizmetler, mimarlık, iletişim, gerontoloji ve psikoloji olmak üzere sosyal bilimler alanındaki; (i). bilimsel makalelerin, (ii). ulusal tez merkezinde yer alan yüksek lisans/doktora tez çalışmalarının, (iii). TÜBİTAK proje raporlarının, (iv). ulusal düzeyde gerçekleştirilmiş araştırmaların taraması yapılmıştır. Literatür taraması sonrasında doğrudan yaşlanma başlığıyla ilintili toplam 231 çalışmaya ulaşılmış ve yayımlanmış tüm çalışmaların içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan veriseti mütetekabiliyet analiziyle değerlendirilmiştir.

Türkiye’de yaşlanma ve yaşlılık konusuna ilişkin yayımlanmış mevcut çalışmaların analizleri, eğitim, araştırma ve sosyal politika bağlamında bir gündem oluşturulmasına katkı sunabilecektir. Bulgular, ayrımcılık, yoksulluk, yerinde yaşlanma, toplumsal cinsiyet, göç, kırsal yaşlanma ve kent çalışmaları gibi uluslararası yaşlanma literatüründe sıkça ele alınan temaların, Türkiye’de aynı ilgiyle çalışılmadığını göstermektedir. Yaşlanma alanında, kurumsallaşmış aktörlerin rasyonel olarak belirlediği akademik eğilimlerden ziyade, hastalık-sağlık dikotomisi etrafında çalışmaların ağırlık kazandığı dikkat çekmektedir. Bu temel bulgular, Türkiye akademisinde yaşlılık ve yaşlanma çalışmalarının genel görünümü ve mevcut durumuna ilişkin kavrayış sağladığı gibi, yakın gelecek için sıcak tartışma konuları nelerden oluşabileceği ve gelecek yıllarda yaşlılık ve yaşlanma çalışmalarının yükseköğrenim, araştırma ve sosyal politika gündemine nasıl dahil edilebileceğine ilişkin öngörü sunmaktadır.

¹ Doçent, Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji, arun@akdeniz.edu.tr

LİSE GENÇLİĞİNİN DEĞER YÖNELİMLERİ VE BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ (ÇARŞAMBA ÖRNEĞİ)

Ahmet Aslan¹

Değerler, bireylerin toplumsal hayatlarını sürdürmelerinde onlara yol gösteren, yapıp etmelerini düzenleyen yol haritalarıdır ve sosyalleşme süreçleriyle kuşaktan kuşağa aktarılmaktadırlar. Bireylerin yaşamlarını yönlendirmeleri sebebiyle değerler, tutum ve davranışlar vasıtasıyla onların düşünce ve inançları hakkında bize bilgi verir. Çocuklukla erişkinlik arasında yer alan gençlik dönemi, birçok açıdan yaşama hazırlık dönemidir. Bu hazırlığın biyolojik ve psikolojik boyutları yanında sosyolojik boyutları da bulunmaktadır. Bireyleşme ve sosyalleşme süreçlerinde gençler, toplumsal değerlerle yüzleşirler. Ayrıca toplumsal değişim süreçleri bağlamında kuşaklar ilerledikçe çeşitli değerlere verilen önem de farklılaşmaktadır. Böylelikle bireysel ve toplumsal birçok sorunun anlaşılması ve çözümünde değerlerin incelenmesi önem arz etmektedir. Aile, eğitim, din gibi kurumların etkilerinin yanında boş zaman etkinlikleri de gençlerin hayata bakışlarını şekillendirmektedir. Günümüz toplumlarında boş zamanlar; “bireylerin kendilerini yeniden kuracakları” serbest zamanlar olma özelliğini kaybederek “kültür endüstrisinin” plan ve tasarımlarıyla nesneleşerek anlam değişimine uğramaktadır. Boş zamanların algılanması ve yaşam pratikleri, bireylerin tüm hayatlarına yön veren değerlerden bağımsız şekillenmemektedir. Bu noktada değerler ile boş zaman etkinlikleri arasında karşılıklı etkileşimden söz edilebilir. Gençlerin değer yönelimleri ve boş zaman etkinlikleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırma, söz konusu olgu ve olaylar arasındaki karşılıklı etkileşimi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca bireylerin değer yönelimleri, hayatlarının ilk dönemlerinden itibaren başta aile olmak üzere çevre, eğitim, din, medya gibi etkenlerce belirlendiğinden gençlerin sosyo-demografik özellikleri ile değer yönelimleri arasındaki ilişki de çalışmanın kapsamı ölçüsünce irdelenmiştir. Bir saha araştırması olan bu çalışmanın evreni lise gençliğidir ve araştırma Samsun’un Çarşamba ilçesinde 2018- 2019 öğretim yılında öğrenim gören lise öğrencileri örneğinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 7681 popülasyon ve (+) (-) %5 güven seviyesinde tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenmiş 320 genç katılmıştır. Araştırmada gençlerin sosyo-demografik özelliklerini, boş zaman etkinliklerini tespit etmeye yönelik 27 soruluk anket formuyla birlikte öğrencilerin davranışlarına yön veren değerleri belirlemeye yönelik 40 maddeden oluşan Schwartz ve arkadaşlarının geliştirmiş oldukları Portre Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin SPSS analizi sonucuna göre, bazı değerlerin amacı belirgin olan/olmayan boş zaman etkinlikleriyle ilişkisi olduğu saptanmıştır. Tercih ettikleri boş zaman etkinliklerine göre gençlerden oluşan alt grupların kendini güçlendirme değerine verdikleri önem farklılaşmaktadır. Yine gençlerin muhafazakârlık, kendini aşma ve değişime açıklık değerleri “değer-davranış ilişkisi” gruplarına göre farklılaşmaktadır. Gençler; sırasıyla muhafazakârlık, kendini aşma, kendini güçlendirme ve değişime açıklık değerlerine en yüksek seviyede önem vermektedirler.

¹ Dr., Öğretmen MEB, ahmetasl55@gmail.com

LGBTİ+ BİREYLER VE ÜÇÜNCÜL İLİŞKİLER

Cahit Aslan¹

İrem Kavasoglu²

Çağdaş sosyoloji, değişikliği etkileyen faktörleri sıralarken, teknolojik değişimleri her zaman en ön saymaktadır. Dijital teknoloji artık günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yüzden bu dijital süreçler sosyolojik düşüncenin merkezinde yer almaya başladı. Çünkü bilgi teknolojileri ve internet, yeni toplumsal yapılar ve ilişkiler kurma eğilimindedir. Bu yeni ilişkiler kendi sosyal sonuçlarını yarmaktadır. Burada C. H Cooley, insanların ilk kez birileriyle kurdukları ilişkinin doğasına bakarak birincil ilişkileri, devam eden değişimin sonucunda oluşan ilişkileri de ikincil ilişkiler olarak tanımladı. Ancak, günümüzde dijital devrim topluma yeniden şekillendirmektedir. Artık bir network toplumundan bahsedilmektedir. Ögleki bu ilişkiler yeni bir ahlak ve hukuk, kimliklerin yeniden inşasını, yeni sosyal hareketleri ve protesto ve eylem biçimlerini, hatta suç biçimlerini yaratıyor. Bütün bu süreçleri “üçüncül ilişkiler ve vicdan” kavramı altında tanımlayabiliriz. Diğer yandan yapılan araştırmalar, cinsel yönelimini ve cinsel kimliğini doğrudan veya dolaylı olarak açıklayan LGBT+ bireylerin cinsel yönelimini gizleyenlere oranla daha fazla fiili ayrımcılığa maruz kaldıklarını; cinsel yönelimin açıklanması ile ayrımcı uygulamaların yoğunlaştığını göstermektedir. Aynı şekilde, özellikle Türkiye işgücü piyasasında var olabilmek için cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin gizlenmesi, bir seçimden çok bir zorunluluktur. Çünkü bireyin cinsel yönelimini açıklaması, daha en başta, işe alım sürecinde ayrımcılığa yol açabilmekte ve çoğu durumda, bireyi formel/yasal istihdam alanlarından dışlayabilmektedir. İş mülakatlarında bireyin cinsel yönelimini açıkça ya da dolaylı olarak ifşa etmediği durumlarda da ayrımcılığa maruz kaldığı görülmektedir. Bu nedenle LGBT+ bireylerin daha rahat yaşam olanakları için verdikleri mücadele üçüncül ilişkiler açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. İşte bu çalışma günümüz itibarıyla Türkiye’deki LGBTİ+ bireylerin üçüncül ilişkiler-network toplumundaki yerlerini tartışmaktadır. Dijital dünyadan elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş, betimsel olarak açıklanmıştır. Analizlere göre network ortamı LGBTİ+ bireylerin kendilerini daha iyi ifade ettikleri gözlenmiştir.

¹ Doçent, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Eğitimi, caslan@cu.edu.tr

² Dr. Öğr. Gör., Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi Yüksek Okulu, kavasogluirem@gmail.com

KENDİ KUYRUĞUNU ISIRAN YILAN: 1930’LAR TÜRKİYE’SİNE AĞAÇ DERGİSİ ÜZERİNDEN BAKMAK

İlker Aslan¹

Bu çalışmada erken Cumhuriyet’in ilk yıllarında yayın hayatını sürdürmüş olan Ağaç dergisi ve derginin, dönemin sosyal, siyasi ve kültürel hayatı ile arasındaki diyalektik ilişki ile bu ilişki çerçevesinde hangi parametreler etrafında nasıl bir söylem oluşturduğu konuları ele alınacaktır. Ağaç dergisi haftalık bir mecmua olarak 14 Mart 1936 tarihinde yayın hayatına başlamış ve 17 sayılık görece kısa bir ömre sahip olmuştur. Bununla beraber dergi bu kısa yayın hayatına rağmen Türk fikir hayatında, yayın hayatını sürdürdüğü tarihsel süreç de göz önüne alındığında, önemli bir yer işgal etmektedir. Dergide bir “tek adam” hüviyeti olmamasına rağmen, yazıların yoğunluğu ve içeriği göz önüne alındığında Necip Fazıl’ın ağırlığı hissedilmektedir. Dikkatle incelendiğinde yakın tarihli pek çok fikir dergisinde benzer durumu görmek mümkündür. Örneğin İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Yeni Adam (1934); Peyami Safa ve Kültür Haftası (1936); İnsan ve Hilmi Ziya Ülken (1938) arasındaki ilişki Ağaç ile Necip Fazıl arasında da görülmektedir. Bu çerçevede Ağaç dergisinin erken cumhuriyetin tipik özelliklerine sahip olup olmadığı problemi de Necip Fazıl’ın yaklaşımı ışığında sorgulanmalıdır.

Dergi, temel olarak maddi dünyanın çarkları arasında sıkışmış insan(lık) için manevi dünyada bir reçete arama iddiasındadır. Bu tavırda muhakkak Necip Fazıl’ın 1934’te geçirdiği ruhsal dönüşümün etkisi vardır. Her ne kadar dergide Necip Fazıl dışında yazan isimler de aşağı yukarı bu çerçevede metinler ve şiirler kaleme alıyor olsalar da bir süre sonra özellikle Necip Fazıl’ın kaleminin sivrilmesiyle dergi farklı bir boyutta daha içerik üretmeye başlar. Bu tavır, daha sonra Necip Fazıl’ın Büyük Doğu dergisinde, sonradan, jurnalcilikle suçlanmasına kadar varacaktır. Ancak tabi ki 50’lerin siyasi ortamı ile 30’ların siyasi ortamı bir değildir. Dilini her ne kadar sivriltilmiş gibi görünse de Necip Fazıl’ın dergiyi cumhuriyet ideolojisinin kendini her alanda hissettirdiği 30’lar Türkiye’sinde çıkardığı unutulmamalıdır. Öyle ki derginin finansörlüğünü de büyük ölçüde (o dönem Varlık’a da destek veren) bizzat Atatürk’ün emriyle kurulan ve genel müdürlüğünde Celal Bayar’ın olduğu İş Bankası üstlenmiştir.

Böylesi bir ortamda yayın hayatını sürdüren Ağaç dergisi resmi ideoloji söylemine mesafeli durmakla beraber net bir muhalefet de geliştirmemiştir. Hatta dikkatle incelendiğinde özellikle Necip Fazıl’ın yer yer polemikçi dilinin, yazılarında belli bir tutarsızlığa sebep olduğu da görülebilir. Bu çalışmada derginin 17 sayısı tek tek incelenecektir. Dönemin kültürel, sosyal ve siyasi hayatını ne şekilde yorumladığı üzerinde durulacak ve 30’lar Türkiye’sinin bir “yeni” inşa etme sürecinde “Ağaç”ın nerede durduğu; belki daha doğru soru olarak bir yerde durup duramadığı konusu incelenmeye çalışılacaktır.

¹ Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji, ilkeraslan@gmail.com

TOZ BEZİ: KARŞILAŞMALAR, ÇATIŞMALAR VE İŞBİRLİKLERİ

Z. Nurdan Atalay¹

Ebru Twaites Diken²

Bu bildiride, Toz Bezi (2015, Ahu Öztürk) filmindeki iki ev işçisi, Nesrin ve Hatun'un, deneyimleri kesişimsellik perspektifinden analiz edilecektir. Film izleyicilerini İstanbul'da gecekondü bölgesinde yaşayan ve merkezi semtlerdeki evlere temizliğe giden iki Kürt kadının hem özel hayatlarında hem de iş hayatlarında yaşadıklarına tanıklık etmeye çağırır. Bu tanıklıklar, iki kadının işverenleri olan kadınlarla karşılaşmalarını, kadınların evlilikleri içinde konumlanışlarını ve eşleriyle olan çatışmalarını, çocuklarıyla olan ilişkilerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini içerir. Bu deneyimler, kadınlar ve erkekler arasındaki karşılaşmalar, çatışmalar ve işbirliği üzerinden tartışılacaktır.

Kişisel olanın politik olduğundan hareketle, filmin ana karakterlerinin deneyimlerini incelerken, toplumsal eşitsizliklerin farklı formları olan toplumsal cinsiyet, sınıf ve etnisite boyutlarının anlatı süresince farklı şekillerde kesiştiğini görüyoruz. Her ikisi de göçmen olan ana karakterlerin kentsel deneyimleri de bu kesişimselliğin çerçevesini çizmektedir. Bu bildiri, karakterlerin, aynı anda kadın, azınlık, anne, eş, ev işçisi olmak gibi farklı 'Ötekilik' hallerini analiz ederken, onların kendilerine sunulan toplumsal çerçeve ile uyumlulaşma stratejilerine de işaret etmektedir. Bu bildiride tartışacağımız karşılaşmalar, çatışmalar ve iş birliklerinin görünür kılındığı film, söylem analizi ve film dilinin analiziyle, Türkiye'deki ev işçisi kadınlar üzerine olan literatürü bir arada kullanarak kesişimsellik perspektifinden okuyacaktır. Bu kesişim alanlarına bakmak, farklı eşitsizlik biçimlerinin birbirlerine nasıl eklemlendiğini ve birbirlerine karşı nasıl konumlandıklarına da ışık tutacaktır.

¹ Dr. Öğr. Gör., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji, znurdan.atalay@gmail.com

² Dr. Öğr. Gör., İstanbul Bilgi Üniversitesi Sinema, ebru.diken@bilgi.edu.tr

TOPLUMSAL DEĞİŞME BAĞLAMINDA İSİMLERİN SOSYOLOJİK ANALİZİ

Cem Serkan Atlı¹

Biriyle tanışıldığında ilk sorulan soru isminin ne olduğudur. Burada ilginç olan, neden bu soru sorulduğundan ziyade verilen cevabın kişinin zihninde birtakım çağrışımları getirmesindedir: Abdullah, Muhammed, Çınar, Fadime, Döndü, Alparslan, Devrim, Mahir veya Rojda. Söylenilen bütün isimler kişinin ait olduğu toplumsal sınıf veya siyasi görüşü bilinmeden bile insanların zihinlerinde önyargı veya sempati oluşturabilmektedir. Bu nedenle, isimler birbirimize seslenmenin ve iletişim kurmanın en önemli sembollerinden birisi olmakla birlikte aynı zamanda kişiyi diğer bireylerden ayıran bir kimlik şifresidir. İçinde inancı, ideolojiyi, geleneği hatta ve hatta toplumsal tabakalaşmayı da içinde barındıran bir kimlik. Bu kimliği oluşturan yani ismi veren birey(ler), ismi verdiği şahsa, ait olduğu toplumsal-siyasal sınıfını belirtmekle birlikte doğal olarak kendisinden farklı olana da farklı olduğunun mesajını vermektedir: Bir kimlik taşıdığının ve bu kimliğin nereye ait olduğunun şifresini.

İsimlerin anlamı, ait olduğu ülkenin toplumsal yapısı ile yakından ilişkilidir. Ki bu nedenle her ülkeye özgü isimler mevcuttur ve bu isimler belirli sınırlar içerisinde anlamlı olmaktadır. Başka bir ülkeye gidildiğinde bu ismin aynı anlamı olmamakta veya farklı şekillerde algılanabilmektedir. İsimler sadece toplumsal yapı ile değil toplumsal değişme ile de bağlantılıdır. Bu nedenle isimleri durağan bir yapı olarak algılamak çok yanıltıcı olacaktır. Çünkü ülkenin toplumsal yapısı değiştikçe isimlerinde bunu takiben belirli formatlar aldığı görülmektedir. Kentleşmenin, sanayileşmenin, siyasal hareketlerin ve teknolojik yeniliklerin isimler üzerinde etkisinin olması bu değişimin en somut örneğidir. İsimler toplumsal olanla ilişkilidir ve bu nedenle halkbiliminin, antropolojinin olduğu kadar sosyolojinin de konusunu oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında, 1950-2017 yılları arasında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanan ve en çok kullanılan 100 isim sıralamasının yer aldığı veriler içerik analizi ile incelenmiştir. İncelenen yıllarda verilen isimler, Türkiye’de gerçekleşen sosyo-kültürel ve siyasal gelişmeler kapsamında ele alınmaktadır. Elde olan veriler ışığında 1950 yılı itibari ile on yıllık süreç alınırken 1980 yılı sonrası için beş yıllık aralık kullanılmıştır. Araştırma sonunda, kırsal kesimin yoğun olduğu dönemlerde isim verme işleminin belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştiği ve sürekli olarak aynı isimlerin kullanıldığı görülürken, modern toplumda ise bireysel beğenilerin önem kazandığı görülmektedir. Diziden görülen bir karakterin isim olarak verilmesi ya da kulağa hoş geldiği için ismin seçilmesi bu bireyselliğe verilebilecek güzel örneklerdendir. Fakat modern toplumlarda aynı zamanda geleneksel etkilerin devam ettiği özellikle dinsel nitelikli isimlerin hala ilk on içerisinde yer aldığı görülmektedir. Son dönemlerde toplumumuzda iki isimlilerin arttığı gözlenmekte olup bu isimlerin birinin geleneksel birinin modern olmasına dikkat edilmektedir. Özellikle ilk ismin geleneksel olmasına önem gösterilirken ikinci isim daha önce duyulmamış olan isimlerden seçilmektedir. Bu nedenle isimler hem geleneksel olanı hem de modern olanı bir arada taşımaktadır.

¹ Öğretim Görevlisi, İstinye Üniversitesi Sosyal Hizmetler, atlicemserkan@gmail.com

HİKMET KIVILCIMLI' NIN SOSYOLOJİ ANLAYIŞI: DİYALEKTİK VEYA MADDECI SOSYOLOJİ

Özkan Aydar¹

Sosyolojinin ortaya çıkış sürecini kapitalizmin gelişimiyle birlikte ele alan Kıvılcımlı için bu süreç, aynı zamanda sınıflar arası çelişkilerin arttığı ve insanüstü güçlerin toplumu şekillendirdiği inancının sona erdiği bir döneme de denk gelmektedir. Burjuvazinin derebeylerine karşı zaferi aynı zamanda toplumun insan aklıyla, bilinciyle kendi alinyazısını değiştirebileceği gerçeğini de doğurmuştur. Kapitalizme boyun eğmek istemeyen işçi sınıfı ise içinde bulunduğu koşulları kendi lehine çevirmek adına direnç göstermeye başlamıştır. Kapitalizm bu karşı duruşun üstesinden gelmek için kendisine yeni müttefikler bulmanın yanı sıra baskı ve zor kullanma yollarına da başvurmuştur. Ancak güç kullanmak yetmemiş ve alt sınıfları düşünce bakımından da silahsızlandırmak gerekmiştir. Çünkü alt sınıflara eşitlik ve kardeşlik vadeden sosyalizm düşüncesinin kapitalizm için büyük bir tehdit olduğu anlaşılmıştır. Kıvılcımlı'ya göre sosyoloji tam da böyle bir durumda devreye girerek ve hem sınıfsal çelişkileri örtbas edecek hem de üst sınıfların çıkarlarına hizmet edecek burjuva sınıfının yeni bilimi biçiminde ortaya çıkmıştır. Kıvılcımlı'nın sosyolojiye itirazı egemen sınıfların kontrolünde burjuva çıkarlarına hizmet eden bir bilim olarak işlev görmesi noktasında ortaya çıkar. Bu açıdan Kıvılcımlı'nın itirazı sosyoloji biliminin kendisine değil; kullanım amacına, yapılış biçiminedir. Çalışma Kıvılcımlı'nın sosyoloji anlayışının özünü oluşturan, toplumsal sorunlara özellikle de sınıf çelişkilerine objektif olarak bakabilmeyi mümkün kılan ve tarihsel maddeciliği referans alan diyalektik veya maddeci sosyolojiye odaklanacaktır. Kıvılcımlı'nın sosyoloji anlayışının tespit edilmesine yönelik bu çalışma, Kıvılcımlı'ya ait mevcut eserlerin yanısıra Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü arşivinde bulunan sosyoloji notları referans alınarak tamamlanmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji, ozkanaydar36@gmail.com

SULTANBEYLİ’DE YAŞAYAN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURIYELİ GÖÇMENLERİN ENTEGRASYON SÜREÇLERİNE İLİŞKİN NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA

Osman Aydın¹

Bildiri, 18.06.2018 tarihinde onaylanan “Sultanbeyli’de Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Göçmenlerin Entegrasyon Süreçlerine İlişkin Niteliksel Bir Araştırma” başlıklı Yüksek Lisans tezi dikkate alınarak yazılmıştır. Tez kapsamında yapılan araştırmada, Sultanbeyli’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçleri incelenmiştir.

2011 yılında Suriye’de meydana gelen olaylar nedeniyle Suriyeliler, başta Türkiye, Lübnan ve Ürdün olmak üzere komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. İlk başlarda kamplarda kalmak zorunda kalan Suriyeli göçmenler, daha sonraki süreçte kampların yetersiz olması nedeniyle Büyükşehirlere göç etmişlerdir. Büyükşehirlere yönelen bu göçler sonucunda bugün itibarıyla en fazla Suriyeli göçmenin İstanbul’da yaşadığı görülmektedir. İstanbul’a göç etmeleriyle birlikte Suriyeliler, farklı etnik ve kültürel geçmişi olan ev sahibi toplumla özellikle kültürel etkileşim ve uyumun gerçekleşmesi sürecinde önemli sorunlar yaşamışlardır. Büyükşehirlere göç eden Suriyelilerle ilgili yapılan araştırmalarda, Suriyelilerin genellikle yaşadığı sorunlar statü, işsizlik, dil bilmeme, eğitim, toplumsal kabul ve kültürel uyum gibi kavramlar temelinde ifade edilmiştir. Suriyelilerle ilgili belirtilen sorunların bütüncül bir kuram temelinde incelemek amacıyla Heckmann’ın entegrasyon konseptinden faydalanılmıştır. Heckmann’ın konseptine göre entegrasyon, göçmenlerin ev sahibi toplumların ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarına katılımı ve en nihayetinde toplumun bir üyesi olmayı ifade etmektedir. Bu bağlamda çalışma, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerini, yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimlik entegrasyonu kavramları temelinde incelemek amacıyla yapılmıştır.

İstanbul Anadolu Yakasında en fazla Suriyeli göçmenin yaşadığı Sultanbeyli ilçesinde 2014 yılında Mülteciler Derneği kapsamında açılan Toplum Merkezinde, entegrasyon süreçleri açısından önem arz eden çalışmaların yapılmış olmasından dolayı, çalışmanın yapılacağı yer olarak Sultanbeyli ilçesi seçilmiştir. Araştırma, Suriyeli göçmenlerin göç deneyimlerini, algılarını ve yerleştikleri yeni mekandaki duygularını dikkate almak suretiyle, niteliksel araştırma yöntemiyle yapılmıştır. Bu kapsamda, yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimlik entegrasyonu kavramları temelinde, gözlem, katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla 24 Suriyeli göçmenle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin ev sahibi toplum tarafından ne şekilde algılandığını görmek amacıyla da yerli halktan 10 kişiyle enformel sohbet tarzı görüşmeler yapılmıştır. Çalışma Haziran 2017 ile Aralık 2017 arasında yapılmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgular, yapısal, kültürel ve etkileşimsel ve kimlik entegrasyon kavramları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bulgular değerlendirildikten sonra, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin, ikili entegrasyon ve segmentasyon olmak üzere, iki farklı yönde geliştiği görülmüştür. Sultanbeyli ilçesinin belirli bölgelerine yoğunlaşan Suriyeli göçmenlerde, mekânsal ayırım, kültürel ve etnik koloni şeklinde olmak üzere üç segmentasyon türü görülmüştür. Suriyelilerin oluşturduğu segmentlerin dışında yaşayan hem ev sahibi toplumla hem göçmenlerin oluşturduğu yapılarla etkileşime geçebilen Suriyeli göçmenlerde ise ikili bir entegrasyonun söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Bu temelde, segmentasyon özellikleri gösteren Suriyeli göçmenlerinin, entegrasyon süreçlerini destekleyici çalışmaların yapılmaması halinde mekânsal ayırım, kültürel ve etnik koloni şeklinde gelişen sorunların derinleşeceği, ikili entegrasyon özelliklerine sahip göçmenlerle ilgili sorunların ise ikinci nesilden itibaren azalacağı sonucuna ulaşılmıştır.

¹ Doktora Öğrencisi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji, atercume@gmail.com

SAHİL BÖLGESİNİ TERCİH VE MEKAN OLUŞTURMA AÇISINDAN EV SAHİBİ VE KİRACILAR İLE KONUMUN ROLÜ: SOUTHAMPTON'DA BİR OKYANUS KÖYÜ ÖRNEĞİ (OCEAN VILLAGE)

Yahya Aydın¹

Mevcut kent ve konut çalışmaları, ev sahibi olup olmama durumuna göre insanları sosyal ve ekonomik sınıflarının bir temsilcisi olarak görür. İnsanların ev sahibi veya kiracı olmak üzerinden statüleri belirlenirken, yine bulundukları gruba göre tercihleri ve günlük hayatlarını inşa ediş şekilleri belirlenir. Bu çalışmanın amacı, farklı aidiyet tiplerini (elective and selective belonging) ve mekanın oluşturulması (place making-place maintenance) sürecini inceleyerek, bu genel bakış açısının günümüz neoliberal kent hayatı içerisinde geçerli olup olmadığını test etmektir. İnsanların belirli bir yer hakkındaki kararlarını ve seçimlerini, sadece ev sahibi olup olmama üzerinden açıklamak mümkün değildir. Bu durum tercih edilen yerin konumuyla da (location) kesişir. Başka bir ifadeyle, bu araştırma, belirli bir yere taşınırken veya taşındıktan sonraki süreç olan belirli bir alanı deneyimlemekte hem ev sahibi olup olmama hem de konumun önemli olduğunu vurguluyor. Bu argümanı açıklığa kavuşturmak için aşağıdaki araştırma soruları soruldu: Gelişmekte olan sahil şeridindeki bir alanda kiracı olarak yaşamak ya da aynı alanda ev sahibi olmanın insanların tercihleri ve günlük hayata katılımları üzerinde oluşturduğu temel farklılıklar ve benzerlikler nelerdir? Bu durumda ev sahibi olup olmama ve yerin konumu nasıl kesişiyor? Bu durum gelişmekte olan sahil bölgesini tercih etmek ve o bölgeyi deneyimlemek açısından ne kadar önemlidir? İngiltere'nin Southampton şehrindeki Okyanus Köyü (Ocean Village), yukarıdaki soruların cevaplarını bulmak için örneklem olarak seçilmiştir. Bu amaçla, 2016 Ağustos ayı ile 2017 Nisan ayı arasında 177 anket katılımcısından elde edilen nicel veriler ve 42 katılımcı ile yarı yapılandırılmış mülakatlardan elde edilen nitel veriler kullanılmıştır. Sonuç olarak, ev sahibi olup olmamak günümüzde hala önemli olmakla birlikte, evin bulunduğu konumun da insanların tercihleri, aidiyetleri ve mekanı oluşturmak üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak, ikisinin kesişimlerinden ortaya çıkacak bir aidiyet ve mekan oluşturma duygusu oluşur. Bu proje ihmal edilen konum sorununa yeni bir ışık tutuyor ve konumun önemini göz ardı ederken insanları tamamen ev sahibi-kiracı statüleri üzerinden sınıflandırmanın ve yine bu sınıflandırma üzerinden insanların tercihlerini anlamak ve analiz etmenin mümkün olmadığını gösteriyor.

Not: Son olarak bu çalışma benim doktora tezime dayanmaktadır. Savunma (Viva) sınavımı geçtim. Tezimde yapmam gereken bazı teknik düzeltmeler var. Birkaç aya kadar doktora tezimi bitirerek teslim etmiş olacağım.

¹ Doktora Öğrencisi, University of Southampton Sosyoloji, aydin.yahya.tr@gmail.com

TÜRKİYE'DE ENERJİ DÖNÜŞÜMÜ, YEREL HAREKETLER VE YÖNETMELİKLER

Yaprak Aydın¹

TEAŞ'ın 2001 yılında yetki alanını üçe ayırması ile devletin üretim-iletim-dağıtım hattındaki tekel gücü her ne kadar iletim ile sınırlı kalmış görünse de, üretim ve dağıtım yöntemleri üzerindeki düzenleyici konumu hala çok etkili. Dünya Enerji İstatistikleri Raporu 1990-2017 arasında Türkiye'deki enerji talep artışını yıllık ortalama %4.0 ile Çin ve Hindistan gibi ülkelerle birlikte ilk beş içinde gösterirken, buna bağlı enerji arzına yönelik yerelde sürdürülebilir ve ademi merkeziyetçi arayışlar da yerini almaya başladı. Öyle ki; 2014 yılında Türkiye'de kurulu güneş enerjisi kapasitesi 40mW iken, bu sayı 2017 yılında 2060 mW'a yükselmiş durumda. 1970'lerde ortaya çıkan ve daha sonra Almanya'nın ulusal enerji politikası olarak kabul edilen Enerji Dönüşümü (Energiewende) Hareketi ile literatüre giren "enerji demokrasisi" kavramı Türkiye'de de topluluk bazlı yenilenebilir enerji kooperatifleri ve lisanssız elektrik üretimi yatırımları ile tartışılmaya başlandı.

Bu çalışmanın konusunu da, Türkiye'de devlet-piyasa ilişkisinin bu son yirmi yıllık dönüşümüyle birlikte ortaya çıkan yeni yurttaşlık tanımları ve üretici eğilimli yerel hareketler oluşturmaktadır. Çalışmanın bulguları temel olarak katılımcı gözlem ve literatür taramasına dayanmaktadır. Nisan 2017 – Eylül 2018 arasında yenilenebilir enerji uygulamaları, politikaları ve toplulukları hakkında Çanakkale, İzmir, Aştarak ve Erivan'da gerçekleşen bir çalıştay, bir eğitim, iki uluslararası konferans, uluslararası bir projenin saha çalışması ve iki yayın çevirisi sonucunda edinilen bulgulara göre tüketime dayalı vergilendirme sistemine sahip Türkiye'de öz tüketimi karşılama amaçlı elektriğini üretebilme gücüne şebeke dışı teknolojiler ile sahip olan yurttaşlar, devletin iletim tekelinden ve seçemediği bölge dağıtım şirketinden bağımsız olmayı seçebilmektedir. Fakat, ürettiği elektrik fazlasını satmak istediğinde; ne kadar üretebileceğini, şebekeye nasıl bağlanabileceğini ve ne kadara satabileceğini tek müşterisi olan devlet düzenlemektedir. Diğer bir deyişle; devlet, rekabet ve karar alma mekanizmalarını ne tam anlamıyla piyasa vicdanına bırakmış durumdadır; ne de 1980 öncesi müdahaleci tavrına dönmüş durumdadır. Bu yeni ilişkilene biçiminin, Freiburg Ekolü'nün laissez-faire anlayışını devletin düzenleyici misyonu ile mümkün kıldığı ordo-liberal yaklaşımla yapılacak bir incelemesi, son yirmi yılda Türkiye'de devlet ve yurttaş arasında oluşan ikircikli ilişkiyi enerji piyasası üzerinden açıklayacaktır.

¹ Araştırma Görevlisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyoloji, yaprakaydin@comu.edu.tr

AYDIN YALÇIN VE 1961 TÜRKİYESİ’NİN POLİTİK MANZARASI: MODERN GERİCİLER, MÜFRİTLER, KOMÜNİSTLER, FAŞİSTLER...

Pınar Aydoğan¹

1960’lı yıllar demokrasinin sancılı yıllarıdır. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi Türkiye’de siyasal, toplumsal ve ekonomik olarak yeni bir dönemi başlatmıştır. Darbe sonrası Demokrat Parti kapatılmış ve Milli Birlik Komitesi siyasal alana hâkim olmuştur. Yeni anayasanın kabulünden sonra hızla sivil siyasete dönmüş, yapılan ilk seçimlerde Demokrat Parti’nin mirasına sahip çıkmaya aday Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi koalisyon kurmuştur. İdamlar, işçi grevleri, planlı ekonomiye geçiş, siyasal partiler ve onlara egemen olan ideolojiler o dönem Türkiye’sinin politik manzarasını yansıtmaktadır. Bu dönemde siyasal yaşamda en çok konuşulan ve tartışılan kavram “demokrasi” olmuştur. Bu kavram “siyasi bünyemizin olgunluk derecesi”nde kendine farklı anlamlar bulmuş, siyasal ortam birçok farklı ve uzlaşmaz görüşe ev sahipliği yapmıştır. Demokrasinin bir uzlaşma rejimi olarak tanımlanabileceği noktada partiler ve siyasetçilerin görüşleri demokrasiye dönüş yolu arayan yönetimin bir kaosa sürüklenmesine sebep olmuştur.

Aydın Yalçın, dönemin önemli liberal bir entelektüeli ve Ankara Üniversitesi öğretim üyesidir. 1954 yılında birçok aydınla birlikte -özellikle Demokrat Parti iktidarına bilimsel bir muhalefet geliştirmek amacıyla- dönemin en önemli dergisi olan Forum’u yayınlamıştır. Darbe sonrasında kurulan Yeni Türkiye Partisi’nin yönetiminde aktif siyasete katılan Yalçın, aynı zamanda aktif bir gazetecilik kimliği ile Öncü gazetesinin başyazarlığını yürütmüştür.

Çalışmanın amacı, Yalçın’ın Türk siyasal yaşamında demokrasinin yaşadığı temel sıkıntıları, özellikle demokrasinin iyi bir şekilde işlemesine engel olduğunu düşündüğü -ideolojileri ve onun savunucularını- tanımladığı yazılar üzerinden demokrasi hakkındaki fikirlerini ortaya koymaktır.

Çalışmanın yöntemi ve kapsamı, Yalçın’ın, Öncü gazetesinde 1960-1962 yılları arasında demokrasi hakkında yazdığı yazılarının taranarak analiz edilmesine dayanmaktadır. Öncü gazetesi 26 Ağustos 1960-17 Kasım 1962 yılları arasında yayınlanmıştır. “Memleketin acil ve temel davaları üzerinde, yüksek bir fikri seviyede yayın yaparak yardımcı olmak” düsturuyla yola çıkan gazetenin sahibi Aydın Yalçın’ın eşi Nilüfer Yalçın’dır. Gazete özellikle liberal ekonomi ve demokrasi konularına önem veren bir politika takip etmiştir.

Yalçın, demokrasiye dair yaşanan sıkıntıların bir ideoloji sorunu değil bir sistem sorunu olduğunu vurgulamıştır. Bu yüzden çözüm, topluma “milli hayat”a uymayan tavsiyeleri olan yabancı ideolojileri sunmak değil, yerli olana dönmek olmalıdır. Yerli olan da, Atatürkçülüktür. Demokrasi bir konu üzerinde toplu olarak düşünme becerisidir. Türkiye’ye siyasi yön ve düzen vermeye çalışırken, mevcut ve kurulacak partilerin isimlerine ve sıfatlarına “izm” yapıştırmak isteyenler, “siyasi modaların ve sloganların” peşinden gidenler bu ortak düşünme becerisinin dışında kalmıştır. Yalçın, liberal demokrasiyi savunmasına karşın, siyasal analizlerinde Türkiye’nin “kendisine ait bir demokrasi” şekline sahip olduğu düşüncesi çerçevesinde yerel bir bakış açısı ortaya koymuştur.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Kamu Yönetimi, psaydogan08@gmail.com

FARKLI KÜLTÜRLERDEN GÖÇ EDEN KADINLARIN FARKLI YAŞAMLARI

Özlem Aydoğmuş Ördem¹

Modern dünyada göç, kapitalizmin ve neoliberalizmin etkisi ile birlikte yeni değişimlere neden olmuştur. Yeni bir kültürde kadın olarak yaşamak yabancı ya da yabancılaştırılma gibi olgularla mücadele etmeyi gerektirebilir. Başka bir kültürde yaşamak aslında yabancı olmadan yerleştiği kültüre adapte olma sürecini ifade eder. Bu çalışmada Zygmunt Bauman'ın yabancı, yabancı olmak ve yabancı olarak yaşama kavramları çerçevesinde farklı kültürlerden gelen 7 kadının deneyimlerini, sosyal pratiklerini, yaşadıkları sorunları ve hassasiyetlerini fenomenografik bir yöntemle derinlemesine analiz edecektir. Çalışmanın katılımcıları Almanya'da yaşayan bir Türk kadını ve Suriyeli bir kadın, Türkiye'de yaşayan Kazakistanlı, Polonyalı, Çek, Ukraynalı ve Amerikalı kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcılardan yeni kültürdeki kadın olarak yaşadıkları deneyimleri yarı-yapılandırılmış bir mülakat formu ile anlatmaları istenmiştir. Çalışmanın tümevarımsal içerik analizi belli temalar çerçevesinde incelenmiştir. Çalışma hayatı, sosyal pratikler, evlilik, eğitim, sağlık, ekonomi, sosyal kimlik, aile ve çocuk temaları çerçevesinde mülakat formu oluşturulmuştur. Bu temalarla ilgili katılımcıların deneyimleri, gözlemleri ve izlenimleri araştırmacı tarafından sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılma yapıldıktan sonra katılımcılara çalışmanın sonuçları gönderilmiş ve eğer araştırmacının yanlı olduğu sonuçlar bulgulanmışsa araştırmacı bu bulguları gözden geçirerek yeniden sınıflandırmıştır. Çalışmanın genel olarak sonuçları Avrupa'da yaşayan iki kadının sosyal kimlik konusunda daha olumsuz deneyimleri olduğunu ve yabancı olma sürecinin çok zor olabileceğini belirtirken, Türkiye'de yaşayan kadınların Türkiye'de yabancı olma sürecinden yeni kültüre olumlu anlamda adapte olabildiklerini belirtmişlerdir. Kadın olarak Türkiye'deki kadınların en yoğun yaşadıkları sorunlar ise cinsel taciz, kendi kültürlerini empoze etme kaygısı ve çalışma hayatının yoğun geçmesi olarak gösterilebilir.

¹ Çukurova Üniversitesi Toplum Ve İletişim Ana Bilim Dalı Dr. Öğr. Üyesi ozlemordem@gmail.com

BUGÜN TÜTENGİL'DEN NELER ÖĞRENEBİLİRİZ?

Ayşe Azman¹

Günnur Ertong Attar²

Bu araştırmada Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil'in sosyoloji anlayışı, Türkiye'de sosyolojinin kuruluşundan bu yana gösterdiği eğilimler dikkate alınarak incelenmiştir. Çalışmada, Tütengil'in hangi alanlarda, nasıl çalıştığı ve üzerine yapılan çalışmaların özelliklerini ortaya konulması amaçlanmıştır. Bugün Türkiye'de yapılan sosyolojinin ortak problemlerine bakıldığında; aktarmacılık, mikro ve yerel konulara ağırlık verilmesi, araştırmacıların birbirlerinin çalışmalarından habersiz oluşları gibi noktaların öne çıktığı görülmektedir. Bu çerçevede Tütengil'in bizzat kaleme aldığı kitap, makale, gazete yazıları ve onun hakkında yazılmış eserlerden hareketle çalışma alanları kategorilendirilmiştir. Araştırmada doküman analizi tekniği uygulanmış olup eserler, benimsenen yöntem, inceleme nesnesi / öznesi, çözüm önerileri odaklarında incelenmiştir. Bu kategorilerde konuları nasıl ele aldığına dair ortak kalıplara ulaşılmaya çalışılarak bugün Türkiye'de sosyolojide yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri Tütengil sosyolojisinin ışığında bulunmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, ortaya koyduğu bütüncül bakış açısını tüm eserlerinde uyguladığı, objektif bir tutumla araştırma konusuna yaklaştığı, ana sorusu olan “memleket nasıl gelişecek” konusuna cevap aradığı ve Kemalist ideolojiye bağlı olduğu söylenebilir.

¹ Profesör, Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji, aazman@mersin.edu.tr

² Dr. Öğr. Gör., Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji, gunnurertrtong@mersin.edu.tr

ULUS DEVLET ÇELİŞKİLERİNİN GÖLGESİNDE GÖÇ, SIĞINMACI VE MÜLTECİ SORUNU

Zeynep Babur¹

Küresel sınırları gün geçtikçe görünmez kılan teknolojik yeniliklerin yarattığı sorunların, sürekli değişim perdesi arkasına gizlenen bir fil konumuna gelmesi bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki temel gerekçedir. Sömürü düzeninin temel silahlarından olan teknoloji, eşitsizliği her alanda doruk noktasına ulaştırmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve bilgiye erişim sınırının kalkması insanlar arasındaki iletişimi çatışmalı bir yapıya evirmekte ve birbirlerinin kaderlerine karşı daha aldırışsız hale getirmektedir. Yereli ve bireyi birbirine bağlayan tüm bağları ortadan kaldıran yeni dünya düzeni cazibesini yitirmekte, kimlik ve cinsiyet üzerinden verilen tanınma mücadeleleri yeni gündemler oluşturmaktadır. Demokrasi vaadiyle çıkılan yolculuklar, ardında sınırlar boyu uzanan mülteci toplulukları bırakmakta, özgürlük ve eşitlik adına atılan her adım bu kalabalıkların sayısını her geçen gün artırmaktadır.

Siyasal ve ekonomik amaçları doğrultusunda kitleleri yersiz, yurtsuz bırakmakta bir beis görmeyen emperyal güçler sahillere vuran mülteci cesetlerinin gölgesinde insan hakları savunucusu rollerini devam ettirmektedirler. İnsani müdahale adı altında gerçekleştirilen operasyonların neden olduğu mülteci ve sığınmacı akınları; adaptasyon, uyum vb. bahanelerle, silahlandırılan sınırlarla engellenmektedir. Stratejik konumu itibarıyla her dönem küresel güçlerin odağı haline gelen Türkiye de, yakın tarihinde mevcut otorite ve siyasal İslamcı güçler arasında kalan ve tercih şansı olmayan Suriyelilere kapılarını açmak durumunda kalmıştır. Oluşan şiddet ortamından uzaklaşmak için topraklarından, köklerinden kopmak zorunda kalan insanları ekonomik destek sunarak sınırlarından uzak tutmak isteyenlerin bizzat yıkıma sebep olanlar olması acımasızlığın boyutlarını gözler önüne sermektedir. Bu çalışmada öncelikle göç kavramı ve nedenleri ele alınacak, göçün neden olabileceği muhtemel sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlar değerlendirilecektir. Önemli küresel sorunlardan biri haline gelen göçe yaklaşımda bireyi önceleyen politikalar yerine çokkültürlülük ve entegrasyon söylemleri dikkate alınacaktır. Daha sonra vatandaşlık kavramının geçirdiği dönüşüme değinilerek mülteci, sığınmacı ve göçmenler açısından bir dünya vatandaşlığının mümkün olup olmama ihtimali tartışılacaktır. AB Sığınmacı Politikası taraflar açısından ele alınacak, üye devletlerin ulusal göç politikalarından ve çıkarlarından azade bir ortak aklın oluşması için yapılması gerekenler araştırılarak güncel bir reçete sunulmaya çalışılacaktır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, zzeynep.babur@gmail.com

TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜMLERİN BİREY VE TOPLUMSAL YAŞAM ÜZERİNE ETKİLERİ: BLACK MIRROR ÖRNEĞİ

Ziynet Bahadır¹

Tarihsel toplumsal evrim sürecinde, insan-doğa ilişkisi bağlamında, insanların doğayı dönüştürme çabasında gerçekleştirilen “teknoloji” değişkeninin önemi, tartışılmazdır. Teknolojik gelişme, ekonomik ve toplumsal değişimin temel nedenidir. Tarım toplumundan endüstri toplumuna ve günümüzde de bilgi toplumuna geçiş, teknoloji değişkeni ile açıklanabilir. Günümüz toplumlarına ilişkin post-endüstriyel toplum, bilgi toplumu, risk toplumu gibi tanımlamalar olmakla beraber, Bilişim iletişim teknolojileri (BİT)nin sunduğu alt yapı üzerine kurulan bilgi toplumu kavramı, yaygın biçimde benimsenmektedir.

Bilgi toplumunda yeni teknolojik gelişmelerle bireysel yaşamlarımız ve toplumsal yaşam çok hızlı biçimde değişmekte; bireyler arası veya bireylerin toplumla ve devletle ilişkileri de değişmektedir. Özellikle sosyal medya kullanımının toplumsal ilişkiler üzerine etkileri de gözlemlenmektedir.

Teknolojik yeniliklerin insan ilişkilerine etkileri olumlu da olumsuz da olabilir/değerlendirilebilir. Bu çalışmada, teknolojik yeniliklerin ilişkiler üzerine etkilerinin eleştirisini yapan Black Mirror dizisi örneği ele alınacaktır.

Önce (2011) İngiliz kanalında yayınlanan sonra (2015) Amerikan dizi izleme platformu Netflix tarafından yayınlanan dolayısıyla daha geniş kitleye ulaşan dizide, gelecek toplumlar hakkında distopik bir yaklaşımla, her bölümde ayrı bir konu olsa da, gelişen teknolojilerin birey ve toplum yaşamında getirdiği yeni durumlar veya olası sorunlar yer almaktadır. Teknolojinin getirdiği yenilikleri, insanın sınırlarını, sistemi sorgulamayan insanları, toplumu algılama tarzını, sosyal linç, yozlaşma veya duygusuzlaşma vb. sorunları işleme tarzı da çarpıcı olan dizi, içerik analizi yöntemi ile incelenecektir.

Teknolojik yeniliklerin farklı alanlardaki ilişkilere etkilerini, bilim kurgu öğeleriyle, geleceğin toplumunda olası sorunları çarpıcı biçimde veren dizi, sosyolojik bakımdan değerlendirilecektir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, bahadir@cumhuriyet.edu.tr

SOSYAL MEDYADA FARKLI ANNELİK SUNUMLARI: INSTAGRAM ÜZERİNE TEMELLENDİRİLMİŞ KURAM ÇALIŞMASI

Nazar Bal¹

Teknoloji, gündelik yaşamın her köşesinde ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik anlamda farklı alanlarda etkisini hissettirmeye başladıkça bazı belirsizlikler ve bu belirsizliklerin beraberinde gelen çatışmalar görülmeye başlanmıştır. Geleneksel anlamda bilinen radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının yerini yeni medya olarak anılan sosyal medya araçları almıştır. Bu yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran nokta çift yönlü iletişim olmasıdır, yani “etkiye tepki” söz konusudur. Özellikle teknolojinin gelişmesi ile birlikte Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal medya araçları gündeme gelmeye başlamıştır. Görselliği, pratikliği, ulaşılabilirliği, yeni iş fırsatlarına yol göstericiliği ile son yıllarda dünya çapında popüler olan Instagram, kişiler arası iletişimi kolaylaştırması, farklı konulardan haberdar olmayı sağlamanın yanında insanların kendisini yetersiz, eksik, suçlu hissetmesi ya da kişilerin birbirini kolaylıkla eleştirmesi bağlamında bir araç haline gelmiştir.

Gündelik yaşamda yaşanan olaylar sosyal medyada; sosyal medyada gündem oluşturan konular da gündelik yaşamdaki sohbet ortamlarında konuşulur hale gelmiştir. Bu konulardan biri, toplumda sosyal, kültürel bağlamda yeniden üretilen annelik üzerinedir. Öncesinde blog ortamında paylaşılan annelik deneyimleri, Instagram’ın popüler olması ve pratik kullanımı ile Instagram’a taşınmış; kadınlar, annelik deneyimlerini hem görsel hem metin halinde bir içerik oluşturarak paylaşmaya başlamıştır. Bu paylaşımlar, kuşaktan kuşağa aktarılan pratikleri sosyal medya ortamlarına taşımakla beraber, annelerin birbirinden bilgi almasını sağlamış, kendilerinin yalnız olmadığını hissettirmiştir. Bununla beraber, sosyal, kültürel, ekonomik olarak farklı alanlardan gelen anneler, Instagram’da bir alt kültür oluşturarak farklı annelik kategorileri oluşturmuştur.

Bu çalışmada, Instagram’ı aktif kullanan, Türkiye’de tanınmış, takipçi sayısı yüksek; tanınmayan, sıradan, takipçi sayısı düşük, paylaşımlarının içerikleri birbirinden farklı olan 43 anneyle yapılan derinlemesine görüşmeler, Goffman’ın “Dramaturjik Yaklaşımı” ile nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan temellendirilmiş kuramın teknikleri ve netnografik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Instagram’da (sahne önünde) annelik rolüne dair nasıl bir performans sergiledikleri, sahne arkasındaki yaşamlarına bakılarak anlaşılma çabası, gündelik yaşamlarındaki olumlu ya da olumsuz annelik deneyimlerden yola çıkarak belli bir eksikliği, açlığı ya da boşluğu doldurmak adına yaşamlarının belli bir kesitini Instagram’a yansıttıkları görülmüştür. Bu bağlamda annelerin paylaştıkları deneyimlerden yola çıkarak Instagram’da mükemmel annelik, uzman annelik, tepkisel annelik, doğal annelik, kurgulanmış annelik, vakıf annelik, sıradan annelik gibi performansların sunulduğu sonucuna varılmıştır.

Dipnot: Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde yeni tamamlanmış olan “Instagram’da Anneliğin Sunumu Üzerine Sosyolojik Bir Analiz” başlıklı doktora tezinin bir bölümünden oluşmaktadır. Tez danışmanım Prof. Dr. Aytül KASAPOĞLU’na değerli katkıları için çok teşekkür ederim.

¹Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Sosyoloji, nzrbal@gmail.com

TÜP BEBEK TEDAVİSİNİN BİYOPSİKOSOSYAL MODEL ÜZERİNDEN SOSYOLOJİK ANALİZİ

Nazar Bal ¹

Günümüzde teknolojik gelişmeler, birçok farklı alana etki ettiği gibi sağlık alanına da etki ederek önemli katkılarda bulunmuştur. Bu katkılardan biri, çocuk sahibi olma konusunda güçlükler yaşayan çiftlerin tedavi olarak çocuk sahibi olabilmesi üzerinedir. Bu güçlükler, genetik sorunlara bağlı olarak biyolojik sebeplerden kaynaklı ya da sebebi tespit edilemeyen durumlardan dolayı yaşanabilmektedir. Sebebi açıklanamayan infertilite tanısı (belli bir süre sonucunda çocuk sahibi olamama durumu) ise psikolojik ve sosyal sebeplerden kaynaklanabilmektedir. Üremeye yardım teknikler, özel ve devlet hastanelerinde uygulanabilmekle beraber, çocuk sahibi olmak isteyen her çiftin bu tedavi fırsatlarına kolay bir şekilde ulaşamaması sonucunda sağlık alanında eşitsizlikleri bir kez daha gündeme getirmiştir.

Üremeye yardımcı tekniklerden biri olan tüp bebek tedavisi, çocuk sahibi olma konusunda güçlükler yaşayan çiftlerin en çok başvurduğu yöntemlerden biridir. Tüp bebek tedavisi, diğer üreme yöntemleri arasında ekonomik, sosyal, psikolojik, bedensel olarak en zorlayıcı olanıdır ve sağlık sosyolojisinin ilgilendiği konular arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, çalışma, nitel bir araştırma olup, en az bir defa tüp bebek tedavisini deneyimlemiş 20 kadınla yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilerin bütüncül bir yaklaşım sunan ve sağlık alanında önemli bir yere sahip olan "biyopsikososyal model"e göre analiz edilmesine dayanmaktadır.

Tüp bebek tedavisi, kadın bedeni üzerinden uygulandığı için kadınlar, bu konuda erkeklere göre biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak daha fazla güçlük yaşamaktadır. Bu durum, "tıbbileştirme" ve Foucault'un "biyoiktidar" kavramları ile araştırmada tartışılırken, kadınların tedaviyi kabul edip etmemesi durumu da, araştırmada ele alınmaktadır. Tedaviyi kabul etmeyen kadınların bir gün normal yolla çocuklarının olabileceğine inandığı, çocuk sahibi olamayacağının farkına vardıktan sonra tedaviyi kabullendiği görülmektedir. Tedavinin başarısız olması sonucunda ise sürecin tekrar başa sarması, çiftleri ekonomik anlamda zorlamaktadır. Katılımcılar, tedavi için bedene uygulanan işlemler sonucunda hormonlarının değişime uğrayarak kilo aldıklarını, vücutlarının su topladığını ve iğnelerden dolayı morardığını, nefes alamadıklarını; bunun sonucunda kendilerini bedenlerine karşı yabancılaştığını belirtirken stres, kaygı, endişe, heyecan, şok, suçluluk, eksiklik duygularını yaşadıklarını, kendilerini dışlanmış ve damgalanmış gibi hissettiklerini, iş ortamından ve arkadaş çevrelerinden uzaklaştıklarını ifade etmektedirler.

Dipnot: Bu çalışma, "Tüp Bebek Konusuna Sosyolojik Bir Bakış: Temellendirilmiş Kuram Çalışması" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir. Tez danışmanım Prof. Dr. Aytül KASAPOĞLU'na değerli katkıları için çok teşekkür ederim.

¹Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Sosyoloji, nzrbal@gmail.com

BEHİCE BORAN: TÜRK SOSYOLOJİSİNDE ÖZGÜN BİR SOSYOLOG

Esra Bal Esen¹

Beyhan Zabun²

Türk sosyolojisine önemli katkılar yapmış bir sosyolog, bir akademisyen, bir siyasetçi olarak Behice Boran, Türk toplumunda yaşanan köklü toplumsal değişme süreçlerine tanıklık etmiş bir isimdir. Türk toplumunun imparatorluktan cumhuriyete geçiş dönemini yaşamıştır. O, her zaman içinde yaşadığı toplumun sorunlarına duyarlı bir isim olmuştur. Boran daima içinde bulunduğu toplumu anlamak, toplumsal sorunlarına bilimsel çözümler getirmek istemiştir. Bu amaçtan hareket ederek toplumsal yapı ve toplumsal değişme kavramlarını temele alıp Türk toplumu üzerine araştırmalar yapmıştır. Türkiye'nin toplumsal yapısı üzerine sosyolojik çalışmalar yaparken, aynı zamanda ülkenin muasır medeniyet seviyesine nasıl erişeceğini de sorgulamıştır. Ona göre sosyoloji biliminin temel fonksiyonu, insan ilişkilerinin sistemleşmesi ve bu sistemlerin değişme şartlarının incelenmesidir.

Behice Boran toplumu, toplumsal kurumların topluluğu olarak görmüş; toplumsal yapıyı ise kurumların birbirleri ile bütünleşmesi ve ilişkisiyle oluşan sosyal düzen olarak açıklamıştır. Boran, toplumsal yapı çözümlemelerinde bilimsel araştırma yöntemi olarak Marksist yöntemden faydalanmıştır. Bu yöntemi saha araştırmaları ile destekleyerek Türk sosyolojisini felsefi-teorik yapıdan farklı bir düzleme taşımış ve Türk sosyolojisinde yeni bir yöntemin öncüsü olmuştur. Onun metodolojisi, pozitivist yöntem ile Marksist yöntemin kuramsal yönlerinden hareket ederek diyalektik bir bakış açısı geliştirmiştir. Behice Boran'ın benimsediği metodoloji her ne kadar uygulamaya yönelik olsa da o, teorik konuları da ihmal etmemiştir. Boran özgün metodolojik senteziyle siyaset sosyolojisi, köy sosyolojisi, kent sosyolojisi, edebiyat sosyolojisi gibi farklı alanlarda çalışmalar yapmıştır.

Behice Boran, Türk sosyolojisine özgün katkılar yapmış bir sosyologdur. O, cumhuriyetin ilk kadın sosyoloğudur. Ancak Türkiye'de onun ismi daha çok siyasi kimliği ile anılmaktadır. Bu çalışmada Behice Boran'ın Türk sosyolojisine yöntem, toplumsal yapı, toplumsal değişme gibi konularda yapmış olduğu katkılar ekseninde onun daha çok akademisyen ve sosyolog yönüne vurgu yapılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi yapılmış olup, doküman incelemesiyle elde edilen veriler içerik analizi yoluyla incelenmiştir. Bu kapsamda Behice Boran'ın kendi eserleri olan birincil kaynaklar ile onunla ilgili yapılmış diğer çalışmalardan faydalanılmıştır.

¹ Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Felsefe Grubu Eğitimi, ebalesen@gmail.com

² Doçent, Gazi Üniversitesi Felsefe Grubu Eğitimi bzabun@gazi.edu.tr

TETELEKAMA'DAN 216'YA: TÜRK SİNEMASI'NDA ROBOTLAR

Şeyma Balcı¹

Sinemada Aya Seyahat (Le Voyage dans la lune, Georges Melies, 1902) ile başlayan bilimkurgu; korku ve fantastik, ütopya ve distopya ile iç içe geçerek teknoloji ile olan bağlantısını anlatılarında sürdürmeye devam etmektedir. Dünya dışı varlıklar/uzaylılardan yapay zekâyâ geçiş, anlatının merkezinde ya da fon olarak perdede görünmektedir. Uzun yıllar bilimkurgu anlatılarına konu olan yapay zekâ, günümüzde görsel sanatlardan video oyunlarına geniş bir alan içerisinde kendini göstermektedir. Tüm bu gelişmeler ışığında yapay zekâyı konu edinen sinema da bu gelişmenin dışında tutulamaz. Bilimkurgu türünün “ayağı en yere basan” ve “en güvenilir tahminleri sunan” öyküleri robotlar üzerinedir. Sinemada robot imgesinin The Master Mystery (Burton L. King, Harry Grossman, 1919) ile başladığı söylenebilir. Süreçte Metropolis (Fritz Lang, 1927), Westworld (Michael Crichton, 1973), Bıçak Sırtı (Blade Runner, Ridley Scott, 1982), RoBoCop (Paul Verhoeven, 1988), Ben, Robot (I, Robot, Alex Proyas, 2004) ve daha birçok film yapılır. Türkiye’de “yerleşmiş bir tür olmayan” bilimkurgu ise Türk Sineması’na 1955 yılında girer. Aynı yıl Uçan Daireler İstanbul’da (Orhan Elçin) ile Merih’ten gelen Tetelekama robotu da izleyici karşısına çıkar. Ardından Türk Sineması’nda Yılmayan Şeytan (Yılmaz Atadeniz, 1972), Turist Ömer Uzay Yolunda (Hulki Saner, 1973), Dünyayı Kurtaran Adam (Çetin İnanç, 1982), Japon İşi (Kartal Tibet, 1987), G.O.R.A (Ömer Faruk Sorak, 2004) ve Arif V 216 (Kıvanç Baruönü, 2018) filmlerinde robotlar görülür. Başlangıçta korku ve ölümü getiren robotlar Arif V 216 ile komedi unsuruna dönüşmüştür. Her ne kadar robotlar “duyguları olmayan mekanizma” olarak tanımlansa da -sinemada- 216, duyguları olan bir robottur. Edebiyattan sinemaya geçen, “çok boyutlu” bir tür olan bilimkurgu iktidar ve güç ilişkileriyle dönemin sorunlarının bir biçimde üstesinden gelme amacı taşır. Bu amaçla çalışmada, robotların Türk Sineması’nda temsilleri analiz edilecektir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Kastamonu Üniversitesi Radyo Televizyon ve Sinema, seymabalcı@yahoo.com

SÖYLEMDE CİNSİYETLENDİRİLEN BEDEN: AYLAKUTLU'NUN KADIN DESTANI VE ASİ... ASİ ROMANLARI ÜZERİNDEN BİR ÇÖZÜMLEME

Baran Barış¹

Bedenin söylemde cinsiyetli bir varlık durumuna geldiğini belirten Foucault'yu izleyen Butler, Cinsiyet Belası ve Bela Bedenler adlı çalışmalarında bedenlerin norm ve anlaşılabilirliğin sınırına itilen bedenler olarak kurgulanışını irdeler. Ataerkil söylem ve tarih, erkek bedenini norm, kadın bedenini anlaşılmaz olarak kodlar ve kadın bedeni üzerinde egemenlik kurmaya çalışarak denetim altına almayı amaçlar. Zeynep Direk, birçok çalışmasında genel olarak tarihin, özelde ataerkil tarihin bir abjection (dışlama) tarihi olduğunu belirtir; ancak dışlanan bedenler, sürgün edildikleri yerde de ataerkil iktidar için tehdittir ve ataerkil söylem, bedeni cinsiyetli bir varlık olarak inşa ederken dışladığı bedenler üzerinde çeşitli mekanizmaların kullanılmasıyla egemenlik kurulmasını sağlar. Feminist metinler ise erkek kahramanlar aracılığıyla ataerkil söylemi açığa çıkarır, söylem ve uygulamalar arasındaki ilişkiyi ortaya koyar. Çalışmamızda kadın kahramanların yaşantılarını odağına alan iki yazınsal metin seçilerek bu ilişkinin çözülmesi amaçlanmıştır.

Çalışmamızın veri tabanını Ayla Kutlu'nun Kadın Destanı (1994) ve Asi... Asi (2010) adlı romanları oluşturmaktadır. Gılgamış Destanı'nın yeniden yazımı olan Kadın Destanı, özgün metinde ikincil konumda olan kadın karakteri odağına alarak, Asi... Asi ise kadınların kuşaklar boyunca ataerkil düzendeki deneyimlerini ortaya koyarak ataerkil söylemi ifşa etmesi nedeniyle seçilmiştir. Bu iki metin, feminist dilbilim modelleri ile eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Çalışma, 2016 yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde tamamlanan Ayla Kutlu'nun Eserlerine Feminist Eleştirel Bir Yaklaşım başlıklı yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

Kadın Destanı romanında ataerkil iktidar, kadın bedenini erkek soyunun sürmesi için bir araç olarak kodlayarak kadını doğurganlığıyla sınırlandırır. Bununla birlikte kadın bedeni, erkeklerin iktidarlarını pekiştirme ve kendilerine kanıtlama aracı olarak görülerek nesneleştirilir. Ataerkil normlar, kadına bedenini ne zaman saklaması, ondan ne zaman utanması gerektiğini söylerken romanın kadın kahramanı Liyotani, sonunda bütün bu normları reddeder, erkek egemenliğine başkaldırır. Bu da Butler'ın itaatsizlik olgusunu akla getirir. Asi... Asi romanında ise farklı kuşaklardan kadınların bedenlerinin ataerkil söylemde çocukluklarından itibaren cinsiyetlendirildiği saptanmaktadır. Söylemde birçok kez kadın, köle; erkek ise efendi olarak kodlanır. Ataerkil söylem, bu kodlamaların bütün kadınlar tarafından onaylandığını ve kadınların bu söylemden rahatsız olmadıklarını savlayarak ataerkil kodları yeniden üretir.

Kadın yaşantılarını odağına alan iki yazınsal metni incelediğimizde ataerkil söylemi ifşa ettiği saptanmıştır. Bu söylem, bedeni cinsiyetlendirirken kadınların bedeni üzerinde kurulan eril tahakkümün yeniden üretilmesinde doğrudan etkili olmuştur. Feminist bir bakış açısıyla yazılan metinler ise ataerkil söylemin farklı tarih, mekân ve sosyo-ekonomik gruplarda yapılandırılışını ve dışlanan bedenlerin sahiplerinin itirazlarını, yasayı değiştirme ve dönüştürme çabalarını ortaya koymuştur.

¹ Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Genel Dilbilim, baranbaris90@hotmail.com

TÜRK SİNEMASINDA HEGEMONİK ERKEK TİPİ: AĞIR AĞABEY

Tuğba Batmaz¹

Birey ve toplum arasındaki karşılıklı etkileşim sürecinin birey cephesindeki hareketliliği toplumsal tipler üzerinden ifade bulur. Toplumsal tipler ait oldukları kurumun, topluluğun ve genel anlamda toplumun kültürel kodları eşliğinde varlık kazanır ve varlıklarıyla toplumsal yapının devamlılığını temin eder. Böylece süreklilik, toplumsal tipler için hayatî bir öneme sahiptir. Ait olduğu toplumun kültürel kodlarını yeniden üretmesiyle yapıya süreklilik kazandıran toplumsal tipler aynı zamanda yapıyla uyumlu eylemlerini de süreklilik ekseninde gerçekleştirir.

Bir toplumsal tip olarak ağır ağabey ataerkil toplum düzeninde hegemonik erkeklik çerçevesinde oluşturulan değerlerin, erkekliğe atfedilen yiğitlik, sert mizaçlılık, mertlik gibi karakteristik özelliklerin erkek bireyde vücut bulmasıdır. Ağır ağabey aynı zamanda erkeklik davranışlarının salt, dönüşüme uğramamış, efeminen unsurlar içermeyen klasik toplumsal cinsiyet rollerindeki konumunu simgeler. Ağır ağabey toplumsal tipi, toplumda erkek egemen düzenin oluşturduğu gerçekliğe ilişkin bir çerçeve çizilmesini sağlar. Çizilen bu çerçeve tipi oluşturan, ona süreklilik kazandıran, idealize eden toplumun ve temelde tüm toplumlarda görülen kadın-erkek olarak insan yaratılışının cinsiyet farklılığına vurgu yapan toplumsal varlık durumunun, cinsiyetlerin toplumsallığının incelenmesini sağlar. Bu çalışmada, erkekliğe atfedilen değerler dikkate alındığında hegemonik erkekliği ifade eden delikanlı, kabadayı ve mafya tipleri, ortak özellikleri, eylemleri, statüleri ve statülerini var eden toplumsal koşulları bağlamında ağır ağabey toplumsal tipinin sınırları içinde değerlendirilmektedir. Hegemonik erkekliği yansıtan tiplerin kapsayıcısı olarak kavramsallaştırdığımız ağır ağabey toplumsal tipinin çözümleme alanı sinema olarak belirlenmiştir. Zira sinema toplumsalı yansıtmada niteliksel bir işleve sahiptir. Bu bağlamda nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman analizi kullanılmış ve analiz birimi kişi olarak belirlenerek toplumda dolayısıyla sinemada hegemonik erkekliği temsil ettiği düşünülen aktörlerden Kadir İnanır ve Cüneyt Arkın' ın filmleri incelenmiştir.

Ağır ağabey Yeşilçam'da kimi zaman mazlum kimi zaman zalim bir tavırla, hayatın zorluklarına göğüs geren ancak acısını erkekliğinden ödün vermeden yaşayan “kan bağırdım”, “hepinizi döverim” diyen Deli Kadir, “katiller de ağlar” diyen Yusuf Şahin, “ben bu oyunu bozarım” diyen Tatar Ramazan olarak kaşımıza çıkmaktadır. Bu karakterler/toplumsal tipler üzerinden yapılan analiz göstermektedir ki ağır ağabey toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin meşruiyetini sağlar ve düzene devamlılık kazandırmak ister. Tabiri caizse ağır ağabey erkekliği korumaya adanmış fedaidir. Zira kadınsı hareketlerden itinayla kaçınan erkeklik deneyimleri ve otorite, iktidar gibi kavramların eril kimlikle özdeşleştirilmesi ve toplumsalı yeniden üretmede işlevsel olan sinemada işlenilmesi, ataerkil düzende hegemonik erkekliğin inşasını gözler önüne sermektedir. Ataerkil sistem ve hegemonik erkeklik ağabeylerin statüsünü meşrulaştıran, raconunu işler kılan bir yapılanma arz eder.

¹ Yüksek lisans öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyoloji, tugbatmazz@gmail.com

İKİ KALAS BİR HEVESLE TİYATRO YAPMAYA SOSYOLOJİK AÇIDAN BAKMAK: BİR MESLEK OLARAK ALANI OLARAK İSTANBUL VE ANKARA'DAKİ BAĞIMSIZ TİYATRO TOPLUKLARI

Zeynep Baykal¹

Türkiye’de tiyatro bir gösterim sanatı olarak erken cumhuriyet döneminden itibaren ödenekli tiyatroların hakimiyeti ile varlığını sürdürürken, özellikle 1950’lerin sonlarından itibaren özel/ödeneksiz tiyatrolar da alana dahil olmaya ve kurumsal bir yapı kazanmaya başlar. 1980’lerden itibaren ülkenin değişen sosyo-ekonomik iklimi, 1990ların başında ve daha da çok 2000lerde farklılaşan, çoğullaşan bir tiyatral alan ortaya çıkarır. Bu alan çoğunlukla konvansiyonel tiyatro mekanları dışında az sayıda seyirciye ekonomik sınırlılıklar içinde üretim yapan, yeni mekansallıklara ve karşılaşmalara imkan sunan, farklı sahne dilleri ve çoğul anlatım biçimleri ortaya koyan topluluklardan oluşmaktadır.

Gündelik hayat pratikleri içinde küçük bir yer işgal ettiği düşünülse de, özellikle İstanbul ve Ankara’da sayıları gün geçtikçe artan bağımsız tiyatro toplulukları, üyeleri, üretim biçimleri, şehir hayatı ve toplumsal olaylarla kurdukları ilişki gibi pek çok katman üzerinden sosyolojik bir bakışla incelenmeye değer bir görünüm arz etmektedir.

Bu sunum 2000’lerden sonra, özellikle de son on yılda dönüşüm gösteren tiyatro alanında üretim yapan bağımsız tiyatro gruplarını oluşturan tiyatro insanların alana dahil oluş süreçleri, motivasyonları, grup içi ilişkileri, mesleğe/ tiyatral üretim alanına bakışları üzerine sosyolojik bir tartışma yürütmeyi amaçlamaktır. Sunuma kaynaklık eden veri araştırmacının doktora tezi kapsamında İstanbul ve Ankara’da iki buçuk yılı aşkın bir sürede 65 tiyatro çalışanı (tiyatro oyuncusu, oyun yazarı, yönetmen, dramaturg) ve tiyatro mekânı sahibi ile gerçekleştirdiği 52 adet derinlemesine mülakat ile prova-oyun süreçlerinde, mesleğe dair toplantılarında yapılan katılımcı gözlemleri kapsamaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Beykent Üniversitesi Sosyoloji, zbaykal83@gmail.com

VAROLUŞUN İNŞA ALANI OLARAK BEDEN

Umut Belek Erşen ¹

Çağdaş bilimsel söylemlerde beden, kişiyi taşıyan kayıtsız bir madde olarak düşünülür. Öznenen ontolojik olarak ayırt edilen beden, iyileştirmek için üzerinde etkiye bulunan bir kullanım nesnesine dönüşür. Bir nesne gibi cisme büründürdüğü insanın elinden alınan, simgesel boşaltılan bedenin hiçbir değeri de kalmaz.

Oysa artık bedene yeni anlamlar yüklenmiştir. David Le Breton bedenin, kendi varoluşunu yeniden eline almak isteyen bireyin varlığını şekillendirme aracı olarak kullanıldığını belirtir. Beden, şekillendirilebilir bir varoluş yolu, bir kimlik kökeni olarak ortaya konmaktadır. Beden artık bir alter egodur, bir ikizdir, bir başka kendidir, ama her türlü modifikasyona açıktır; kişisel varoluşun kanıtıdır, kimliğin ortaya konmasıdır. Birey kendi varoluşu için gerekli bir kimliğe tutunmak adına bedeni sürekli olarak yeniden tezgaha koymaya çalışır, yaşamla tam olarak bütünleşmek için yaşamdan aldıklarını bedeni üzerinde görünür kılmaya çalışır. Öznenin içselliği sürekli bir dışsallık çabasıdır, kendi olmak için kendi dışına yerleşmek gerekir.

Kadının kendini ifade etmesi, ortaya koyması artık bu dışsallığın gerektirdiği normlara her zamankinden daha da fazla uymayı gerektirmektedir. Medya ve reklamlar ile ortaya konan standartlar artık sosyal medyada her gün her saat ve her dakika güncellenmektedir. Sağlıklı beslenme, spor ve plastik cerrahinin her biri dev endüstrilere dönüşmüştür. Bu endüstrilerin belirlediği eğilimler, bedene dair ortaya koyduğu kurallar kadınları sürekli olarak kendilerine uymaya zorlamaktadır. Kadınlar bedeninin inşa etmeye, formunu korumaya, görünümünü şekillendirmeye, her daim “diri” ve “canlı” yönlendirilmektedir. Breton’un tanımlamasıyla “bedenleri ile yargılanmakta ve sınıflandırılmaktadır.” Eskiden normal kabul edilen şey ertesi gün bu kez anormal problemlili yetersiz olarak görülebilmekte ve zoraki bir gönüllülük çerçevesinde kadınlar popüler sistemin kuşatması ile “var olmaya” çalışmaktadırlar.

Varoluş, bedenin çoğunluk tarafından arzu edilebilir formuna sahip olmayı gerektirmektedir. Bu anlamda gösterişli ve incelikli bir bedenden yoksun olmak, bakışlardan uzak olmak, görünmez olmaktır ki bu da varlığı ortadan kaldırır. Varlığı ortaya koyan bakışın sağlanabilmesi için bedenin konulan normlara uygun olması gerekmektedir. Kadın, bu normlara uygun olarak sunduğu kendisini, sosyal ağlarda onaylatma ve biricikliğini kanıtlama ile gerçekleştirmekte, benliğini sosyal ağlar üzerinden imajlar yoluyla göstergelere dönüştürerek kimlik sunumu yapmaktadır. Sosyal ağlar ile kendi benlik algısını dolaşıma sokan kadın, burada paylaşılan fotoğrafların, videoların onaylanıyor olması (like sayısı, favlanması vb.) ile varlığını meşrulaştırmaktadırlar.

Bu çalışmada David Le Breton’un görüşleri çerçevesinde kadının bedeni ile kendisini gerçekleştirme ve var etmeye çalışma çabaları incelenecektir

¹ Dr., Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji, umutbelek@hotmail.com

MUTLULUĞU ANLAMAK: TÜİK, OECD VE AB VERİLERİ IŞIĞINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Saim Can Beritan¹

Yaşam kalitesi son yıllarda sıkça referans verilen ve literatürde ağırlık kazanan bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Kavram o kadar geniş bir yelpaze içerisinde disiplinlerarası bir perspektifle ele alınmaktadır ki farklı anlamsal düzlemler içerisinde kullanılmaktadır. Yaygın bir kavramsal kullanım alanına yerleşen yaşam kalitesi ile ilgili olarak bu bağlamda genel bir tanımlama yapma güçlüğünden söz edilebilir. Bununla birlikte mutluluk ve tatmin gibi son derece değişken duygu durumlarıyla bağıntılı bir kavramsal olarak yaşam kalitesinin içerdiği görecelilik, yaşam kalitesine dair net bir tanım yapılmasını zorlaştıran bir başka etkidir. Tüm bu tanımsal karmaşaya rağmen yaşam kalitesinin en genel anlamıyla yaşama dair biçimsel ve/veya durumsal bir standardı ifade ettiği söylenebilir. Daha dar anlatımla yaşam kalitesi insanın fiziksel çevreyle olan etkileşimi sonucu ortaya çıkan duygusal ve algısal durumunu anlatmaktadır. Bu noktadan hareketle yaşam kalitesi olgusunun kavramsal olarak antik döneme kadar uzandığı söylenebilir. Özellikle Antik Yunan filozoflarının (Platon, Aristoteles) mutluluk bağlamındaki öğretileri modern döneme dair mutluluk tartışmalarına temel oluşturmaktadır. Bu bağlamda yaşam kalitesi göstergelerini anlamaya yönelik yapılan araştırmalarının temel olarak odaklandığı başlıklar bireylerin mutluluk, memnuniyet ve refah düzeyleridir.

Londra Kolej Üniversitesi (UCL) Psikoloji Bölümünden Profesör Andrew Steptoe mutluluk ile uzun yaşam arasında oldukça güçlü bir korelasyonun bulunduğu dikkat çekmektedir. 52 ile 79 yaşları arasında 3800'den fazla insanla beş yıl süren Steptoe'nun araştırması mutlu insanların ölüm olasılığının %35'e kadar daha düşük olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Amerikalı sosyal psikolog Angus Campbell ve arkadaşları mutluluğu kısa süreli ve son derece göreceli bir duygu durumu olarak ifade etmektedirler. Bu bakımdan ikame kavramlar olarak literatürde benzer manalarda yaygın bir şekilde kullanılan yaşam kalitesi, yaşam memnuniyeti ve mutluluğun aslında farklı içerikleri barındırdığı söylenebilir.

Bu doğrultuda yukarıda değinildiği üzere oldukça geniş bir akademik alan içerisinde tartışılmakta ve bu kapsamda farklı yöntemler ve göstergeler ışığında çok boyutlu bir yaklaşımla ele alınan; yaşam kalitesi, yaşam memnuniyeti ve mutluluk olguları Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) "Genel Yaşam Endeksi", İktisadi Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) "Daha İyi Yaşam Endeksi" (Better Life Index) ve bir Avrupa Birliği (AB) kuruluşu olan EuroStat'ın "Avrupa Yaşam Kalitesi" (Quality of Life in Europe) araştırmaları çerçevesinde karşılaştırmalı olarak anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, saim.beritan@omu.edu.tr

MCFİTNESS: ARTIK YİYECEK GÖRMÜYÖRÖM, TEK GÖRDÜĞÖM KALORİ, PROTEİN KARB & YAĞ

Kadir Berk¹

Çalışmanın ilk kısmı ilkel insanın varoluşunun temeli olan fiziksel güç ve bedeninin evrimsel gelişiminin günümüz “modern” insanının toplumsal varoluşunun önemli bir aracı olan zindelik, formda kalma ya da güncel tabirle fitness olgusuna doğru geçirdiği anlamsal ve biçimsel başkalaşımı içermektedir. Ayrıca kavramın küresel bir endüstriye dönüşmesi Ritzer’in Mcdonaldslaştırılma kavramı çerçevesinde ele alınmıştır.

Sağlık, zindelik, spor gibi amaçlarla vücudun “formda” olması için yapılan etkinliğe verilen ad, tarihsel açıdan, toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik göstermiştir. Bugün fitness veya wellness şeklinde adlandırdığımız etkinlikten tarih boyunca kültürfizik, jimnastik, aerobik, vücut geliştirme, atletizm, ağırlık kaldırma, step, pilates, yoga gibi farklı isimlerle bahsedilmiş, ancak temelde kast edilen ise bedenin kuvvetlenmesi, incilmesi, formda olması veya kas yapmak olmuştur. Bu çalışmada Jimnastik’ten Fitness’a yapılacak kısa, tarihsel yolculuk ile küresel boyutlara ulaşan ve büyük bir endüstri haline dönüşen fitness kavramı ile ilgili belirsizlik giderilmeye çalışılmıştır.

Sağlam, mukavemetli vücuttan, formda, yağsız, belirgin hatları olan, ince vücuda fitness tarihini kısaca ele almayı amaçlayan bu çalışma ayrıca bir etkinlik olarak fitness ve fitness salonlarının Mcdonaldslaştırılmasını Eskişehir ilinde katılımcı gözlem yapılan iki adet salonun analizi çerçevesinde ele almaktadır. Salonlar Mcdonaldslaştırılmış toplumun ilkeleri çerçevesinde analiz edilmiştir. Mcdonaldslaştırılma tüketim kavramı ile de oldukça ilişkilidir. Etrafımızdaki birçok kurumun daha hızlı, daha çok, daha verimli tüketirme adına tasarlandığı söylenebilir. Fitness endüstrisi hem salonların zaman zaman astronomik boyutlara ulaşan ücretleri hem de kullanılan ürünleri itibariyle (gıda takviyesi, spor aletleri ve giyim ürünleri) devasa bir tüketim mecrasıdır. Mcdonaldslaştırılmış kurumlar (bu çalışmadaki iki tür fitness salonundan birincisi) ise tüketimi akılcılaştırırlar. Böylelikle tüketim çarkı daima işler.

Netice itibariyle bedenlerine yatırım yapmak üzere fitness salonlarını kullananların, hazır ve hızlı yiyecek sektöründen aldıkları hizmeti – diğer başka kurumlardan da alıyor oldukları gibi – hızlı, etkin, verimli, hesaplanabilir ve çok alma eğiliminde olmaları toplumsal yaşamının doğal ve kaçınılmaz parçası haline gelmiştir. Söz konusu hız kurumlar için de verimlilik yani daha az masraf, daha çok “müşteri”, dolayısıyla daha çok kar anlamına gelmektedir. Fitness faaliyeti, tüm bu sebeplerden ötürü, işe gitmek, öğle yemeğine çıkmak, üretmek, daha çok üretmek, mesainin sona ermesi gibi gündelik yaşamın sıradanlaşmış faaliyetlerinin arasına sıkışan bir diğer rutin faaliyete dönüşmüştür.

Çalışmada bedensel dönüşümün gerçekleştiği mücadele alanları olarak Bourdieu’nun field olarak adlandırdığı fitness salonları hem onları işletenler hem de üyeleri açısından temelde akılcılaştırmış ve akılcılaştırmamış olarak iki türde tasnif edilmiştir. Akılcı biçimde tasarlanan salonu incelemeye değer kılan kavram onun da etrafımızdaki birçok diğer kurum gibi Mcdonaldslaştırılmış olmasıdır. Mcdonaldslaşmanın tüm ilkeleri akılcılaştırma üzerine inşa edilmiştir. Bu akılcılaştırma ise büyük oranda akıldışılığı da beraberinde getirir.

¹ Doktora Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü, kadir.berk@bilecik.edu.tr

TOPLUMSAL CİNSİYETİN ÇOCUK BEDENİNDE İNŞASI: YAVRUTÜRK ÇOCUK GAZETESİ(1936-1940) ÖRNEĞİ

Elif Berke Aday¹

Aytül Tamer Torun²

Toplumsal cinsiyet kavramı kadının ve erkeğin tarihsel ve kültürel olarak normlarla şekillendirilmesine dikkat çekmektedir. Kadın ve erkeğe biçilen roller, çizilen sınırlar tarihsel süreç içerisinde değişiklik gösterdiği gibi toplumdan topluma da farklılıklar göstermektedir ve bu cinsiyet rollerinin kazanılmasında çocukların büyürken karşılaştığı davranış modelleri, kalıp yargıları bütün bunları deneyimlediği aile ortamı ve çevresinin etkisi büyüktür. Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımına, toplumda ve çocuklar üzerinde yerleşmesine bu konuda ki düşünce ve davranışlarının şekillenmesine önemli katkı sağlayan araçlardan biri de kitle iletişim araçlarıdır. Bu nedenle çocukları hedef alan çizgi filmler, çocuk dergileri ve ders kitapları aracılığıyla aktarılmaya çalışılan örtük cinsiyet kodları fazla miktarda bulunur.

Erken Cumhuriyet döneminde değişen milli eğitim politikasıyla yeni alfabe ile yetişkin nüfuza okuma öğretilmeye çalışılmış ve çocukların bu yeni politika ışığında iyi eğitim görmesi hedeflenmiştir. Bu modernleşme politikalarının etkisi ile birçok çocuk dergisi yayınlanmaya başlanmıştır. Bu döneme çıkardığı çocuk dergileri ile iz bırakmış en önemli yayıncılarından biri de Yavrutürk dergisinin de yayıncısı olan Tahsin Demiray'dır.

Bu çalışmanın konusu Cumhuriyet ideolojisinin mutlak ve kesin bir yapı olarak iktidarda olduğu 1930'lu yıllarda Cumhuriyet'in siyasal politikalarına uygun “yeni alfabe/dil”, “yeni kültür/toplum”, “yeni aile”, “yeni nesil çocuk” ve “yeni kadın” inşa edilmesi çabalarının hem kitle iletişim araçları eksenine yansımalarını hem de toplumsal cinsiyet rollerinin çocuk bedeni üzerinden nasıl inşa edilmeye çalışıldığını değerlendirebilmek için Yavrutürk Çocuk Gazetesi(1936-1940) incelemesidir.

Toplumsal cinsiyet çalışmalarının bütüncü yaklaşımı açısından kadınlık ve erkeklik çalışmalarının yapılmaları gerektiği gibi bunların dışında daha farklı örüntülerin ortaya konabilmesi için çocuk bedeni üzerinden incelenmesi ve bu çalışmaların azlığı işlenen konunun önemini ortaya koyarken, çalışmanın tarihsel süreç ile birlikte çocuk yayıncılığını ele alarak yapılması ve Yavrutürk Çocuk Gazetesi üzerine yapılan ilk akademik çalışma olması da ayrı bir önem taşımaktadır.

Bu çalışmada Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nin 1936 ve 1940 yılları arasında yayınlanmış sayılarından ulaşılabilen 174 sayısı niteliksel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Değerlendirmeler Connell'in, Toplumsal Cinsiyet ve İktidar kitabında aktardığı toplumsal cinsiyeti anlayabilmenin yolunun iktidar ilişkileri ve tarihle desteklenmiş “beden ve toplumsal pratik arasında ki ilişki” temelli teori ekseninde yapılmıştır. Yavrutürk Çocuk Gazetesi dönemin cinsiyet rollerinin kurgulanma biçimlerini, cinsiyetlere biçilen rolleri ve milliyetçilik ideolojisinin çocuk bedeninde inşasını ortaya koyan en temel örneklerinden biridir.

*Çalışmanın konusun yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Gazetecilik, elifberke@gmail.com

² Doçent, Gazi Üniversitesi Gazetecilik, aytultamer@gmail.com

KIRSAL GÖÇMENİN AİDİYET VE BAĞLILIK MÜCADELESİ: RİZELİ GÖÇMENLER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Cenk Beyaz¹

Bu çalışma, kırsal göçmenin “memleketine özlemi ve bağlılığı” olarak da bilinen fakat göç ve kentleşme literatüründe daha geri planda kalmış bir toplumsal olgunun anlaşılır kılınması ve yorumlanması ile ilgilidir. Bu bağlamda çalışmada esas olarak şu soruya cevap aranmaktadır: Tarımdan büyük oranda çıkmış, tarıma bağ(ım)lılığı iktisadî olarak azalmış ya da tamamen ortadan kalkmış olan ve esasen tarım olmadan da hayatını idame ettirebilecek olan insanların birçok hâlde maliyeti getirisinden daha büyük olan tarımsal üretimi de bir şekilde sürdürerek, hatta yatırım maliyeti, kullanımdan elde edilecek iktisadî yararlardan daha büyük olan meskenler inşa ederek kendi kökenleri ile bağlarını sürdürmeye, çoklu yerleşim düzeneği içinde bir hayatı tercih etmeye iten temel güdüler ve beklentiler nelerdir ve bu eğilim gerçekten sürdürülebilir, Türkiye kırsalında yeni bir toplumsal varoluş biçiminin habercisi olabilir mi? Göçmenin kendi deneyimi ve beyanından ortaya çıkan tablo, ne tür bir göçmenlik hâli veya hâllerine işaret etmektedir ve bunlardan hangileri sürdürülebilir görünmektedir? Bu çalışmanın odağında yer alan Rizeli göçmenin mücadelesinin sadece ona has bir şey olmadığı, aksine hem ülke içindeki göçmenler hem de diğer ülkelerin göçmenlerinde de var olan bir mücadelenin bir örneği olma ihtimali yüksektir. Bu çalışmada ilgilenilen hâliyle göçmenin kendi kökeni ile sürdürmek istediği aidiyet ve mensubiyet mücadelesi en azından geride bu anlamda maddi veya manevi bir şeyler bırakmış ve onunla irtibatını sürdürmek adına önünde siyasi veya başka türden engellerin olmadığı bir ortamda yaşayan bir göçmenin varlığını gerektirmektedir. Kırsal göçmenin mücadelesini anlaşılır kılmak ve yorumlamak isterken bu çalışma kırsal göçmenin tavrı ve mücadelesinin yeterince modernleşememiş olmaktan kaynaklanan bir durum değil, modernlik paradigmasının formel akılcılıktan yana olan tavrı anlaşılamayacak ama belki Weber’in tarif ettiği maneviyatçı bir akılcılığa ve değer yönelimli eyleme daha yakın düştüğü iddiasındadır. Bu bağlamda doktora tez araştırması çerçevesinde 22 Haziran 2017 ile 27 Eylül 2017 tarihleri arasında kendileriyle nitel araştırma stratejilerinden istifade edilerek derinlemesine mülâkat yapılan 81 bireyin inşacı ve realist paradigmaya dayalı olarak kendi göçmenlik hikâyeleri, aidiyet ve mensubiyet bağlarını sürdürme mücadelelerine dair beyanları dikkate alındığında, karşı karşıya bulunduğumuz olgunun Bauman’ın akışkan modernlik (liquid modernity) diye tabir ettiği bir var oluş biçimini andıran ya da geç modernliğin sağladığı ufuk, imkân ve deneyimle harmanlanmış bir mücadele olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Göçmenin memleketine olan özlemi ve onunla olan bağını ve aidiyetini sürdürme mücadelesinin anlaşılabilmesi şüphesiz ki, göç literatürünün bize sağlamış olduğu ufuk ve anlayıştan bütünüyle kopmak ve uzak durmak suretiyle yapılabilecek bir şey değildir.

¹ Öğretim Görevlisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Hizmet, cenkbeyaz@gmail.com

TÜRKİYE’DE ÇAĞDAŞ SANAT PİYASASININ TOPLUMSAL OLUŞUMU: SANAT ESERİNİN DEĞERİNİN BELİRLENMESİ SÜRECİNİN SOSYOLOJİK ÇÖZÜMLEMESİ

Hülya Biçer Olgun¹

Bu araştırmada günümüz Türkiye’inde çağdaş sanat piyasasının oluşumunun toplumsal dinamikleri ele alınmaktadır. Bu doğrultuda görsel sanatlar alanına odaklanılarak bir sanat eserinin sanat eseri statüsünü kazanması için gerekli olan toplumsal ilişkiler ağı içerisinde sanatçının ve sanat piyasası aktörlerinin rolü değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda, doktora tezine dayanan bu araştırmanın amacı, sanat eserinin değerinin belirlenmesi sürecinde hem yapı hem de nesnenin (sanat eseri) rolünün araştırılarak analiz edilmesidir. Bu doğrultuda George Dickie, Pierre Bourdieu, Paul DiMaggio, Luc Boltanski&Eve Chiapello, Luc Boltanski&Arnaud Esquerre’in kuramsal ve kavramsal yaklaşımlarından yararlanılmıştır. Araştırmada, faillerin sadece birine odaklanmak yerine hem sanatçıya hem de küratöre odaklanılmıştır. Bundan başka, sanat eserinin üretilmesi ve değerinin belirlenmesi sürecinde sanat dünyası kamusunun diğer aktörleri olarak galerici, koleksiyoncu, müzayede evleri, sanat eleştirmenleri ve yazarlarının etkileri ve rolleri de analiz edilmiştir.

Araştırmanın bulguları neticesinde anlaşılmıştır ki, günümüz neoliberal ekonomik yapısı içerisinde sanat eserinin, sanatçının ve sanat dünyası aktörlerinin tanımları, nitelikleri ve özellikleri değişmiştir. Bu değişim hem sanat eserinin üretilmesi ve sanat eserinin değerinin belirlenmesi süreçlerinde sanatçı dışındaki aktörlerin müdahil olmasına yol açmıştır. Mevcut ekonomik yapı içerisinde çağdaş sanat alanını biçimlendiren ve yönlendiren aktörlerin, kâr amacı gütmeyen sanat kurumlarını tesis eden ve çağdaş sanat etkinliklerini düzenleyen ve destekleyen büyük aile grupları olarak Koç, Eczacıbaşı, Sabancı, Kocabıyık aileleri olduğu anlaşılmıştır. Bu ailelerle ilişkili sanat kurumları ve vakıflarının yöneticileri ve sanat profesyonellerinin (kurum küratörleri, kurum direktörleri vs.) hem sanatsal üretim süreçlerinde hem de sanat eserinin değerinin belirlenmesi sürecinde önemli role sahip oldukları ve sanat piyasasını belirledikleri görülmüştür. Ayrıca çağdaş sanat alanı içerisindeki güç ve konum sahibi aktörlerin (sanatçı, küratör, kurum yöneticileri/yönetim kurulları, galerici, koleksiyoncu) birbirlerine aktörler arası ilişkiler ağlarıyla bağlandıkları ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda “değer yaratıcı özne” ve “sanatsal cemaatleşme” olmak üzere iki yeni kavram sanat sosyolojisi literatürüne kazandırılmıştır.

Bu nitel araştırmanın sahası/uygulanması 2018 yılında İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Türkiye’de çağdaş sanat etkinliklerini destekleyen büyük aile gruplarının (veya holdinglerin) kâr amacı gütmeyen sanat kurumları veya vakıflarıyla ilişkili sanat etkinliklerinde yer alan sanatçı ve küratörlerden oluşan toplam yirmi beş kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

¹ Dr., Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji, hlybcr@gmail.com

E- AŞİRET: AŞİRET KİMLİĞİNİN SOSYAL MEDYADA YENİDEN ÜRETİMİ FACEBOOK ÖRNEĞİ

Hasan Biçim¹

Son yüzyılda kitle iletişim araçlarındaki devrimsel gelişmeler sosyal medya olarak bilinen yeni iletişim araçlarını ortaya çıkarmıştır. Bilişim ve iletişim teknolojisindeki ilerlemeler sayesinde yeni toplumsal mekânlar ortaya çıkarken aynı zamanda yeni digital kimlikler de oluşabilmekte veyahut eski kimlikler yeni bir mekânda yeniden üretilebilmektedir. Özellikle Facebook, sosyal medyada yeni ve eski kimliklerin üretilmesi ve yeniden üretilmesinin yegâne mecrası haline gelmiştir.

Aşiret kimliği, Ortadoğu'nun en direngen kimliklerinden biridir. Kentleşme, modernleşme ve hızlı teknolojik değişim hem kırsal hem de kentsel alanda aşiretleri bir takım değişimlere zorlamıştır. Bu bağlamda günümüz Türkiye'sinde aşiretler artık Facebook gibi sosyal medya araçlarında görünürlükleri ve temsiliyetleri bulunmakta, bu geleneksel kimlik modern bir mekânda yeniden üretilebilmektedir. Bu görünürlük ve temsiliyet, digital ortamda yeniden aşiretleşme (re-tribalism) gibi eğilimler, digital sosyalizasyon ve politizasyon gibi sosyolojik olgular ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışma, söz konusu kitle iletişim araçlarında görülen teknolojik değişim ve gelişim süreçlerinde aşiretlerin nasıl uyum sağladıklarını amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Facebook'ta aşiret üyelerinin temsili, aşiret üyelerinin Facebook'ta bir araya geliş amaçları, yeni mekânda aşiret reisi ve aşiret coğrafyası ile kurulan bağlar ve aşiretlerin sosyal medyada yeniden üretilme mekanizmaları araştırılmıştır. Bu bağlamda araştırmada aşiretlerin sosyal medya sayfalarına üye olmaları, paylaşımları, birbirileri ile etkileşim ve iletişimin yeniden inşası ve üretilen yeni sanal mekânda kimliğin temsiliyeti ve kimliğe aidiyetleri incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırma nitel araştırma teknikleri kullanılmış, içerikler çözümlenmiş ve veriler analiz edilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Iğdır Üniversitesi Sosyoloji, hsnbicim@hotmail.com

BAŞÖRTÜLÜ YÖNETİCİ KADINLARIN KARŞILAŞTIĞI ÇİFT TARAFLI BASKI

Oğuzhan Bilgin¹

Beyaz yakalı, kentli, yüksek eğitimli başörtülü kadın çalışanlar işte, evde ve sosyal hayatta çeşitli baskı, ayrımcılık ve simgesel şiddet biçimlerine maruz kalmaktadır. Türkiye'deki siyasal kutuplaşmanın ve geçmişten gelen ayrımcı politikaların bir parçası ve devamı olarak radikal sekülerist söylem ve uygulamalarla karşılaşan, gündelik hayatta ve çalışma hayatında ayrımcılığa ve çeşitli şiddet biçimlerine uğrayan başörtülü kadınlar diğer yandan da muhafazakar veya İslamcı eş, aile, dost, iş arkadaşı veya diğer 'mahalle' mensuplarından baskı görmekte, geleneklere aykırı ve modernize olmakla, lüks tüketimi, gösterişli giyim ve makyaj gibi gerekçelerle tahakküm altına alınmaya çalışılmaktadır. Bu çift taraflı baskı altında kalan başörtülü kadınlar hem Türkiye'nin siyasal kutuplaşmasının, geçmişten gelen anti-demokratik ve ayrımcı uygulamalarının mirasını hem de aile, eş ve muhafazakar sosyal çevrenin mahalle baskısıyla toplumsal cinsiyetleri ve bedenleri üzerinden tanımlanmaya ve sınırlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışma Kadem üyesi başörtülü kadınlarla yapılan derinlemesine mülakatlara dayanmaktadır.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyoloji, bilgino@gmail.com

GÖÇLE BİRLİKTE İKTİDAR KAYBINA UĞRAYAN ERKEKLİKLER

Mehmet Bozok¹

Sosyal bilimlerde toplumsal cinsiyet ve göç üzerine tartışmalar birkaç onyıdır yapıyor olsa da, göç ve erkeklik üzerine tartışmalar oldukça yenidir. Oysa ki Castles ve Miller'ın altını çizdiği üzere, gerek iç göçlerde, gerekse de uluslararası göçlerde yakın döneme kadar çoğunluğu erkekler oluşturmaktaydı. Eleştirel erkeklik incelemelerinin gelişmesi, son yıllarda göç ve erkeklik arasındaki ilişkilerin tartışmaya açılmasına önemli bir katkı sağlamıştır. Bu yeni tartışma alanı, özellikle son yıllardaki uluslararası göç hareketlerine odaklanarak, göç deneyiminin erkeklikleri nasıl etkilediğini ve göç deneyiminin sonucunda erkekliklerin nasıl değişimler yaşadığını eleştirel bir bakış açısıyla irdelemeye başlamıştır. Bu çalışma, göç ve erkeklikler tartışmalarının son yıllardaki tartışmalarından biri olan erkekliklerin uluslararası göçle birlikte iktidar kaybına uğramasının nedenleri ve sonuçlarını kültürler arası bir karşılaştırmayla ele almaktadır.

Erkeklikler ve uluslararası göç üzerine son yıllardaki tartışmaların ortaya koyduğu üzere, pek çok örnekte, göç ataerkil ilişkilerin hakim konumundaki erkekler ve erkeklikleri, özellikle uluslararası göçlerin sonucunda, göç edilen toplumsal ve kültürel koşullar altında değişime zorlanmaktadır. Göç öncesinde oğul, aile reisi, koca ve/ya baba olma gibi statüler ve eve ekmek getirme, ailelerinin bakımını sağlama, koruma ve kollama gibi rolleri olan erkekler, göç koşullarında yeni koşullara uyum sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Göç, erkekler daha düşük statülü, daha kötü koşullarda, düşük ücretler karşılığında çalışmak zorunda kaldıkları, ya da -kimi örneklerde işsiz kalarak- ailelerinin geçimini sağlayan birincil aktörler olma konumlarını yitirdikleri durumlarda ve de göç edilen yer modern batılı ülkeler olduğunda (görece) toplumsal cinsiyet eşitliği doğrultusunda tutum sergilemek zorunda kaldıklarında, erkekler için iktidar ve saygınlık kaybına uğramaktadır. Bu çalışma, erkeklerin göçle birlikte iktidar kaybına uğramalarına yol açan koşulları, ve bu durumun erkeklikler üzerinde yarattığı sonuçları, erkeklikler ve uluslararası göç üzerine son yıllardaki tartışmalardan örnekler vererek tartışmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi Sosyoloji, mehmetbozok@maltepe.edu.tr

SOSYAL MEDYANIN YARALI HİKAYE ANLATICILARI ÜZERİNE NETNOGRAFİK BİR ÇALIŞMA: INSTAGRAMDA #KANSERLEDANS ETİKETİ ÖRNEKLEMİNDE HASTALIK ANLATILARI

Nihan Bozok¹

Hastalık, sağlıklı beden ve onunla sürüp giden duyguların, davranışların bilindik haritasının kaybolmasıdır. Hastalar, zamanla, hastalığın yaşamlarında yarattığı değişimi anlayabilmek için bedenlerini farklı biçimlerde dinlemeyi ve yorumlamayı öğrenirler. Bu öğrenmenin en önemli yollarından birisi hastalığı anlatmaktır. Arthur W. Frank (1997), hastalığını anlatan insanı “yaralı hikâye anlatıcısı” olarak kavramsallaştırmıştır. Rita Charon’un (2006) “hastalık anlatıları” dediği bu hastalık üzerine anlatımlar, insanın kendi hastalığına, kırılganlığına ve ölümlülüğüne ilişkin anlamlandırmalarının ne kadar karmaşık şeyler olduğunu gösterir. Hastalık anlatılarına baktığımızda, hastalığın sadece biyolojik bedende olup biten bir şey olmadığını anlarız. Hastalıklar çok aktörlüdür ve duyguların her zaman işin içinde olduğu yaşantılardır. Fakat sağlık sosyolojisi literatüründeki pek çok çalışmanın ortaya koyduğu üzere, modern tıbbın dili hastalığımız ve onun anlatılması arasında bir mesafe oluşturmuştur. Gün geçtikçe yaygınlaşan tıp teknolojileri hastalıkları sayılara ve görüntülere tercüme etmektedir. David Armstrong’un (1984) tartıştığı üzere, tıbbi teşhis büyük ölçüde, hastanın ne anlattığına bakılarak değil, doktorun ne görüp duyduğuna göre konmaktadır. Dolayısıyla, modern tıbbın gelişiminden bu yana, hastalık ve tedavi arasında, hastanın sözüne uğramayan bir diyalog kurulmaktadır.

Bu sunumda, modern tıpla teknik bir dile sıkışan hastalık anlatılarının, günümüzde tekrar hastanın ifadelerine kavuşmasında sosyal medyanın önemli bir imkân alanı olduğunu ortaya koyacağım. Online kültürleri ve toplulukları çalışmada spesifik bir metot olan netnografi yöntemiyle, instagramda izini sürdüğüm #kanserledans etiketi ile yapılan paylaşımlara odaklanacağım. Paylaşılan fotoğrafların, videoların ve yazılı anlatımların, kanser hastalığı odağında nasıl hastalık bağlantılı bir kimlik inşasında rol oynadığını tartışacağım. Diğer yandan da hastalıkla değişen gündelik hayatın, duyguların ve bedeninin hangi metaforlar etrafında anlatıldığını ve nasıl kamusal alana doğru açıldığını tartışacağım.

¹ Dr. Öğr. Gör., Beykent Üniversitesi Sosyoloji, nihanbozok@beykent.edu.tr

KAPİTALİST GIDA REJİMİ VE TARIM-GIDA SORUNU: TARIM/KÖYLÜ SORUNUNDA EKONOMİ-POLİTİK VE POST-KALKINMACI YAKLAŞIMLARIN BİR ELEŞTİRİSİ

Atakan Buke¹

Tarım-gıda ilişkilerine yönelik analizlerde 1980'lerin sonlarından bugüne uzanan zaman diliminde gözlenen çeşitlenme ve farklılaşma süreçleri, eleştirel tarım-gıda çalışmalarının yükselişi olarak görülebilir. 1960'ların sonlarından 1980'lerin sonlarına kadar eleştirel çevrelere hâkim olan köylülük çalışmaları ile kıyaslandığında, eleştirel tarım-gıda çalışmalarının yükselişi ilgili literatürde önemli bir kuramsal yeniden yapılanma anlamına gelmiştir. Bu kuramsal yeniden şekillenme süreci kendisini, özellikle tarım/köylü sorunu kavramsallaştırmalarında gözlenen post-kalkınmacı dönüşte göstermektedir. Post-kalkınmacı tarım/köylü sorunu kavramsallaştırmalarının karakteristik unsurları şu şekilde sıralanabilir. Birincisi, bu yaklaşımlar, en gelişkin biçimini küçük meta üretimi kavramsallaştırmalarında bulan tarım ekonomi-politiğine karşıt olarak tarım/köylü sorununu, kapitalist-modernite bağlamına yerleştirerek bilgi ve siyaset ilişkisi içerisinde yeniden tarif etmektedirler. İkincisi, bu temelde, ana-akım liberal yaklaşımların yanı sıra, ekonomi-politik temelli eleştirel yaklaşımları da kapitalist-modernite eliyle yürütülen farklılıkların, öznelliklerin ve farklı eyleme biçim ve pratiklerinin soyutlanması ve yok edilmesi süreçlerinin suç ortağı olarak görüp, radikal bir şekilde eleştirmektedirler. Üçüncüsü, bu iki özellik temelinde köylülük kategorisini kapitalist tarım-gıda sistemine karşı politik bir özne olarak yeniden kavramsallaştırmakta ve bu yolla “köylü tarımını”, “şirket tarımı” ve/veya “endüstriyel tarım modeli” karşısında yeniden değerli kılmaya dönük bir çağrı yapmaktadırlar. Bu zeminde, 2018 yılının Aralık ayında ODTÜ Sosyoloji Bölümünde tamamlanan doktora tezime dayanan bu çalışma, güncel tarım/köylü sorunu tartışmalarının, ekonomi-politik ve post-kalkınmacı yaklaşımlar arasındaki bir yarılma ile şekillendiğini iddia etmektedir. Bahsi geçen yarılmanın, tarihsel ve entelektüel bağlam, kuramsal varsayımlar, metodolojik stratejiler, öne çıkan sorunsallar ve politik önermeler bağlamında eleştirel bir incelemesi olan bu çalışma, tartışmanın her iki kutbunun paylaştığı ortak kuramsal kısıtın, Marksizmin bir politik iktisat biçimine indirgenmesi olduğunu düşünmektedir. Bu kısıt temelinde güncel tarım/köylü sorunu tartışmalarında gözlenen bu yarılma aynı zamanda bir açmaz olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ekonomi-politik temelli geleneksel Marksist yaklaşımlar kapitalist üretim biçiminin karakteristik özelliklerini ele alış biçimlerine bağlı olarak tarım-gıda ilişkilerine yönelik analizlerimizi ve alternatif arayışlarımızı sınırlandırırken, post-kalkınmacı yaklaşımlar ise benzer bir sınırlandırmayı kapitalist üretim biçimini ve ona has toplumsal çelişkileri analizlerinde ikincilleştirerek yapmaktadırlar. Bu çerçevede, bu çalışma, eleştirel bir toplum kuramı olarak Marksizm anlayışı içerisinde, gıda rejimi kavramının kapitalist gıda rejimi olarak ve tarım/köylü sorununun kapitalizmin tarım/gıda sorunu olarak yeniden kavramsallaştırılması aracılığıyla, tartışmanın her iki kutbunun güçlü yanlarının bir araya getirebileceğini ve bu yolla bu açmazdan çıkılabileceğini savunmaktadır.

¹ Bağımsız Akademisyen Sosyoloji, atakanbuke@gmail.com

KÜLTÜREL SERMAYE YA DA META: İNGİLİZCE EĞİTİMİNİN NEOLİBERAL EĞİTİM VE EMEK PİYASASINDAKİ KONUMU

Gizem Şükran Can¹

Sermaye karlılığının yararlılık açısından tek ölçüt olduğu, bununla ilişkili bir biçimde eğitimin de dahil olduğu tüm sosyal yatırım harcamalarının piyasanın arz talep frekansına ayarlandığı neoliberal sistem, piyasa ve piyasaya tabi tüm oluşumları kuralsızlaştırmaktadır. Türkiye’de de makro anlamda özelleştirmeler ve piyasada serbestleşmeye dayalı olarak iş yaşamında kuralsızlaşma, esnekleşme ve güvencesizleşme doğallaşırken, eğitsel alan ve daha özelde üniversite eğitimi giderek daha çok istihdam edilebilirliğe atıfla tanımlanmakta ve hatta bu ölçüde değer görmektedir. Durumun bu çalışma açısından mikro tezahürleri, öğrenciler için eğitimi derinlemesine bilgi edinme ve kültürlenme sürecinden; piyasa içerisinde ayakta kalabileceği olanaklara erişmesi yolunda bir araç anlamında yüzeysel, pratik bilgi edinme etkinliğine doğru eğriltmesidir. Toplumsal tabakalaşmayı bir anlamda meşrulaştıran eğitim istihdam dengesizliğinden temel alan yetenek-bilgi-beceri ideolojisi, Türk eğitim sistemi ve emek piyasalarının giderek artan oranda elemeye yönelen doğasının hem sebebi hem de sonucu görünümündedir.

Bu çalışmanın amacı, istihdam edilebilirlik ve istihdamda kalabilirlik açısından en kırılgan kesimi, en az bir yükseköğretim kurumu mezunu nitelikli bireyleri, bilgiyle kurdukları ilişki açısından değerlendirmektir. İlköğretim yıllarından yükseköğretim sonrasına değin uzanan İngilizce eğitimi hem küresel hem ulusal piyasada önemli bir yer işgal eder. Eğitime ayrılan süreler açısından bilgiyle kurulan ilişkiyi temsil edebilmesindeki gücü ve önemli bir değişim değeri ihtiva etmesi sebebiyle onu elde etmek isteyenleri belli başlı eylemlere yönlendirmedeki etkisi İngilizce eğitimi bu inceleme açısından benzersiz kılmaktadır.

Bu çalışma, var olan istatistik ve araştırmalara dayalı bir ikincil analizdir. Eğitim ve istihdama dair güncel veriler ile bireylerin bilgiyle kurdukları ilişkiyi inceleyen çalışmalar incelenmiştir. Türkiye’de eğitimden istihdama geçiş süreci; neoliberalizmin gelişimi, emek piyasası talepleri ve eğitsel alanın bireylerin istihdam edilebilirliğine yönelik katkıları ekseninde tartışılmış ve bu da istihdam edilebilirliğin önemli ve çoğu sektör için ortak kriterlerinden olan İngilizce eğitimi üzerinden yürütülmüştür. Buna göre; kâr amacı gütmeyen eğitim niteliksizleşmiş ve piyasa mekanizmalarına devredilmiştir. Eğitimden istihdama geçiş sürecindeki bireylerin bilgiyle kurdukları ilişki ise kendi içinde bir amaç olmaktan uzaklaşıp araçsallaşmıştır. Edinilen becerinin sürekli çeşitli sınavlara tabi tutulduğu sistem ise değeri olan bilgiye erişim yolunun piyasadan geçtiği anlayışına ilaveten ulusal ve bireysel kapasiteye yaslanan bilgiyi alımlama becerisine yönelik ön kabullerle meşruiyetini sağlamaktadır.

¹ Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji, sgizemcan@gmail.com

ERKEKLERİN KADINA YÖNELİK NAMUS ALGISI: KAYSERİ ÖRNEĞİ

Yücel Can ¹

Ayşenur Yıldırım ²

Bu çalışmada, erkeklerin kadına yönelik namus algısı araştırma konusu yapılmıştır. Namus bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet, dürüstlük, doğruluk” şeklinde ifade edilmiştir. Namus ahlakın temeline kadın bedenini koymaya dayalı olarak ataerkilliğin hüküm sürdüğü toplumlarda namusun tamamen bir cinsellik ve daha çok da kadın cinselliği üzerinde tanımlandığı görülmektedir. Namus ya da bekaret denildiğinde akla ilk gelen kadın ve kadın bedeni olmaktadır. Tüm bu kavramların toplumsal hayatta önemli oranda belirleyici bir konumda olması şüphesiz kadınlar ve erkeklerin omuzlarına ağır bir yük yüklemektedir. Çünkü çarpık namus algısının başta ve daha çok kadın olmak üzere iki ayrı cins için de pek çok sorunlara ve mağduriyetlere yol açtığı görülmektedir. Bu yaptırımlar ise özellikle kadınların namus cinayetleri adı altında hayatlarını tehlikeye atarken, erkeklerin de hayatının bir kısmını ya da tamamını ceza evinde ve özgürlüğünden yoksun şekilde geçirmesine neden olabilmektedir.

Bu çerçevede bu çalışma kapsamında Kayseri ilinde 2018 yılı Kasım ayı içerisinde otuz kişi ile görüşme yapılmıştır. Kayseri ilinin muhafazakar bir toplum karakteri göstermesi, toplumun muhafazakar kesiminin günümüzde yukarıda tanımlanan namus kavramına yüklediği anlamın değişip değişmediğinin, namuslu olma kavramına yüklenen anlamın kadın ve erkeğe göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi, eğer böyle bir farklılaşma varsa bu farklılaşmaya etki eden faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi, Türk toplum yapısının anlaşılmasında ve açıklanmasında bize önemli ipuçları vereceği varsayılmıştır. Zira son yıllarda muhafazakâr iktidarlar tarafından uygulamaya sokulan ‘haydin kızlar okula’, ‘toplumsal cinsiyet adaleti’ gibi kadının ekonomik ve sosyal hayatta güçlendirilmesinin önemine vurgu yapan yaklaşımları geniş toplum kesimlerinde karşılık bulup bulmadığı ve bir zihniyet dönüşümüne neden olup olmadığı sorularının cevaplandırılması büyük önem taşımaktadır.

Deneklerle yapılan görüşmelerde, namus kavramına yönelik ataerkil bakış açısının erkekler tarafından büyük oranda devam ettirildiği görülmüştür. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucunda;

‘Ben daha bekarım ama iki kız kardeşim var evliler. Kocaları başlarındayken bir ahlaksızlık yaptıklarını duyayım kocalarına bakmadan ben hallederim. Evlenmiş olabilir namusu bizden çıkmış olabilir ama biz de daha ölmedik’

‘Ben bu hayatta bir ailem bir de namusum şerefim için yaşarım. Annem kız kardeşlerim bana emanettir. Onların namusu benim namusumdur.’

‘Üniversite öğrencisiyim bu sene üçüncü yılım ve ikinci öğretim okuyorum. Üç senedir okuldan eve geç gelince beni gören komşularım senin bu saatte dışarıda ne işin var niye tek başına geziyorsun sözlerinden bıktım artık.’

Tarzındaki düşünce ve anlayışlar toplumun bu konuda daha alacak çok yolunun olduğunu göstermektedir.

Not: Çalışma akademik bir teze dayanmamaktadır.

¹ Profesör, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyoloji, ycan@ohu.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyoloji, akasya.aysenur@hotmail.com

DİNDARLIK VE TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI

Zafer Cirhinlioğlu ¹

Ayşe Çağrı Zengin ²

Pek çok sosyal olgu ya da aidiyet gibi inanma biçimleri de, bir toplumdaki cinsiyet kültürünün ve bu kültür ekseninde cinslere atfedilen farklılıkların referanslarından birini oluşturmaktadır. Bu farklılıklar, erkek egemen toplumlarda kadına ilişkin olumsuz tutumların gelişmesine ve cinsiyetçilik adı altında topluma ayrımcılık olarak yansımaya neden olmaktadır. Bunun din açısından başlıca nedeni, dinin sağladığı dünya görüşünün, o dine mensup bireylerin kutsal-dışı meselelere karşı da belli bir tutum takınmasını beraberinde getirmesidir. Dolayısıyla ister kurumsal bir din olsun ister kurumsal olmayan inanç sistemleri, bunların sosyolojik boyutları açısından asıl söz konusu edilmesi gereken, norm ve değerlerinin doğruluğu ya da yanlışlığı değil; bireylerin bu norm ve değerlere farklı derece ve biçimlerde uyma(ma)ları dolayısıyla, din-dışı alanlarda diğerlerinden farklı hareket etmeleridir. Bu çalışmada da cinsiyetçilik sorununun din ile ilişkisi, dinin değişmeyen “öz”ünden ziyade, sosyal hayat içinde değişen ve dünyevileşen inanma biçimleriyle ilintili şekilde sorunsallaştırılmaktadır.

Araştırmada, din ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki; söylem, ritüel ve gündelik hayat pratikleri boyutlarıyla ele alınmıştır. Dindarlık, genellikle çağrıştırdığı gibi, “dine sıkıca bağlı olma” anlamında değil; bireyin demografik koşullarının, spiritüel ve dünyevi yönlerinin birleşiminin inandığı dine yönelik düşünce, tutum ve davranışlarına kazandırdığı form olarak düşünülmüş ve daha çok Müslümanlık özelinde tartışılmıştır. Bu yüzden bireylerin dinî yaşamlarının yanında, seküler değerlere yönelik tutumları, fundamentalizm ve hoşgörü düzeyleri de ara değişkenler olarak araştırmaya dahil edilmiştir.

Çalışmada dinsel inanma biçimlerinin yalnızca derece farklılıklarına ve dinsel pratiklerin yoğunluğuna indirgenmesinden ziyade, hayatında dinin etkisini az ya da çok hisseden bireylerin anlam dünyasında cinsiyetçilik meselesinin nasıl çözümlendiği üzerinden, kadına yönelik ayrımcılığın konumlanması, devamlılığı ya da dönüşümü sorunsallaştırılmıştır.

Bu temel problem çerçevesinde, araştırmada karma yöntem kullanılmış, araştırma evrenini Sivas il ve ilçe merkezlerinde yaşayan 18 yaş üstü bireyler oluşturmuştur. Nicel araştırma aşamasının örneklem hacmi 600 kişi olarak belirlenirken, örneklem grubunun seçiminde oranlı küme örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın nitel aşamasını oluşturan görüşmelerde ise Sivas ili Merkez ilçesinde, 18 yaş üzeri 20 kişilik örneklem grubunun gündelik yaşam pratikleri ile öznel deneyim ve algıları üzerinden dinin yaşanma biçimleri ve toplumsal cinsiyet algılarına dair keşfedici bilgiye ulaşılması hedeflenmiştir.

¹ Profesör, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, cirhin@gmail.com

² Doktora Öğrencisi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, aysecagrica@gmail.com

İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET FARKINDALIĞI ÜZERİNE NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA: İSTANBUL ANADOLU YAKASINDA BİR İLKOKUL ÖRNEĞİ

Yeşim Cömert¹

Doğuştan getirdiğimiz cinsiyet ile buna bağlı olarak şekillenen ve beklenen davranışlar, toplumdaki cinsiyet rollerini belirler. Her kültür birbirinden farklı özelliklere sahip olduğundan toplumdan topluma değişebilen bu rolleri ayırt edebilmek adına karşımıza iki kavram çıkar: Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet. Anne babalar, çocukları daha doğmadan cinsiyetini öğrenerek buna göre yaşamı planlamaya ve onlara dair hayaller kurmaya başlarlar. Önce aile içinde görüp, model aldığı cinsiyet rollerini çocuk zamanla sosyal çevresini oluşturan arkadaşlıkları, okulu, öğretmeni ve daha birçok etken unsur sayesinde içselleştirir. Araştırmanın yapıldığı bölge alt sosyo-ekonomik düzeye sahip, milliyetçi ve muhafazakâr insanların yaşadığı, ataerkil ilişkilerin baskın olduğu bir yer olmasından ötürü bu mahallede bulunan ilkokulda çalışan öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair farkındalıkları önemli görülmektedir. Araştırmacı, eğitim süreci içinde özellikle ilkokul kademesindeki öğretmenlerin öğrencilere etkin rol model olduğuna ve cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kalkması adına eğitimcilere büyük sorumluluklar düştüğüne inanmaktadır.

Bu çalışmada, toplumsal cinsiyet bağlamında sahip olunan düşünce ve tutumların sınıf öğretmenlerine yansımaları, öğrencilerin cinsiyet rollerinin şekillenmesine ve cinsiyet temelinde ayrışmasına nasıl etki ettiği araştırılmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden ‘derinlemesine görüşme’ tekniği kullanılarak ‘standartlaştırılmış (yapılandırılmış) açık-uçlu görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmeler, konunun detaylı bir şekilde deşilmesi ve daha ayrıntılı veriler elde edilmesini sağlamaktadır. Feminist teori kullanılarak yapılan araştırmanın feminist teoriye dayandırılarak ele alınmasındaki maksat, cinsiyetler arası eşitsizliğe karşı çıkarak bu eşitsizliğin ortadan kalkmasını savunmaktır.

İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan bir ilkokulda çalışan 18 sınıf öğretmeni ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilen çalışmada Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu hazırlanarak 10 açık uçlu soru ile bu soruların altında oluşturulan çeşitli deşme soruları katılımcılara yöneltilmiştir. Yapılan görüşmeler esnasında öğretmenlerin izni alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Eğitimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin dezavantajlı kesimi yine kız çocukları olduğundan bu çalışmada konuya en uygun yöntem olarak “feminist metodoloji” kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular değiştirilmeden aktarılmış, yorumlanarak çeşitli sonuçlara varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği, Eğitim, Ataerki, İlkokul Öğretmenleri, İstanbul.

¹ Akademi Dışı Sosyoloji, yesimcomert06@hotmail.com

ENDÜSTRİ 4.0 YARATTIĞI İŞSİZ SINIFA NE SUNUYOR?

Mustafa Emre Çağlar¹

Endüstri 4.0, sektörlerin ve bireylerin kontrolünü, ulus devletler aleyhine ulus ötesi şirketlere ve dağıtık networklere aktarırken; giderek artan bir işsiz kitlesi ve prekarya sınıfı yaratıyor. Mitler uğruna yaşayan bireyin ise, ulus devletin toprak sahipliğini garanti altına alacağı tahmin ediliyor, eğer ulus ötesi yapılar kutsal içerikler edinmeyecek ise. Bugün, ulusal otel zincirleri, AIRBNB ve COUCHSURFING; ulusal turizm acenteleri ise BOOKING.com tarafından tehdit edilmektedir. Ulusal taksi işletmeleri, UBER ve GRAB'ın; ulusal araç kiralama şirketleri, ZIPCAR'ın; kişisel araç sahipliği, otonom araçlar'ın; CNC tezgah operatörleri, KUKA Robotics'in; ulusal bankalar ve noterler, BLOCKCHAIN teknolojisi'nin; ulusal şirketlerin İK departmanları, BIİS.com'un; kamyon şoförleri, TESLA'nın; ulusal elektrik üretim ve dağıtım hizmetleri, SOLARCITY'nin fotovoltatik tuğlalarının ve müstakil rüzgar kurulumlarının; konvansiyonel fabrikalar ise üretimi haneye taşıyabilen 3D-PRINTING teknolojinin rekabetine maruz kalmaktadır.

Adı geçen teknolojiler, geçmişte ancak kitle üretimi vasıtasıyla makul maliyetlerde üretilebilen enerjinin, gıdanın ve ürünlerin, hane kurulumları düzeyinde üretilebilmesini mümkün kılmaktadır. 1) Fotovoltatik tuğlalar, rüzgâr kurulumları ve üretilen enerjiyi depolayan ve bina stokları arasında dağıtan smartgrid teknolojisi, haneleri elektrik üretiminde devlet şebekesinden bağımsız kılma potansiyeli taşıyor. 2) 3D yazıcılarda metal dökümlerin kullanılmaya başlanması öngörülebilir bir gelecekte ürünlerin önemli bir kısmının montaja hazır parçalar biçiminde hanede üretilmesini mümkün kılacak. 3) Makul maliyetlerle gübreye ulaşabilen girişimciler için, açılabilir ve kapanabilir konteynerlarda (indoor farming) UV ışıklandırma sistemleri ile desteklenen topraklı ya da topraksız (aquaponic & aeroponic systems) tarım kurulumları, 1 acre (4 dönüm) topraktan elde edilen ürünün 6'da birinin, bu alanın %1'inden elde edilebilmesini sağlamaktadır. 4) Beşinci düzey otonom araçlar, trafikteki araç sayısını büyük ölçüde sınırlandıracaktır. İlk üç örnekte a) üretim ve tüketim eş lokasyonda gerçekleşmektedir, b) üretim ufak birimler halinde ortaya çıkmaktadır, yani bir kitle üretiminin parçası değildir. Tüm örneklerde ise c) üretimin ve hizmetin devamı konvansiyonel endüstriye kıyasla daha düşük montanlı lojistik faaliyete ve toplamda daha az işgücüne ihtiyaç duymaktadır. 'a' ve 'c' şıkkı, üretilen ürünlerin fiyatını, konvansiyonel endüstrinin sunduğu düzeyden aşağı çekmektedir. Fakat 'c' şıkkı aynı zamanda, geçmişin normlarına göre 'işsiz' olarak sınıflandırılan bir kitle yaratmaktadır.

Ailesinden ya da ulus devletin kaynaklarından yardım alan işsiz, ütöpik geleceğimizde, ulus devlet vergi kaynaklarını kaybettiğinde ne yapabilir? Ulus ötesi şirketin bu kitleyi, temel ihtiyaçlarını hanesinde elde etmesi için sübvans e etmesi beklenir, çünkü ürettiği araçların muhatabı, devletin artık destekleyemediği bu bireylerdir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi Yönetim ve Organizasyon Anabilim dalı, emre.cag@gmail.com

TOPLUMSAL HAREKETLER 4.0: DİSİPLİNLER ARASI YAKLAŞIMLARIN ELEŞTİRİSİ

Halil Çakır¹

Bu çalışmada günümüz dünyasında toplumsal katılmanın en cazip yollarından biri olan toplumsal hareketlere dair disiplinler arası yaklaşımların eleştirel bir değerlendirmesi yapılmak istenmektedir. Çalışmanın savı, sosyal teoride öne çıkan post-modernist ve post-yapısalcı yaklaşımların toplumsal hareketlerin çağdaş görünümüne dair soyut ve katı bir kavram örüntüsü oluşturarak sosyolojik okumayı zorlaştırmasının eleştiriye muhtaç bir durum olduğudur.

Toplumsal hareketler, sosyolojinin genel çatısı altında, disiplinler arası alana en yakın çalışma alanlarından biridir. 20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın hemen başında ortaya çıkan, bilgi toplumunun birçok ögesini bünyesinde taşıyan ve yazında “yeni toplumsal hareketler” olarak adlandırılan yeni bir kavramsallaştırma, toplumsal hareketlerin eski bütüncü kuramların yıkıcı dilinden kurtulmasına öncülük etmiştir. Yeni toplumsal hareketler, bilgisayar ve internet teknolojilerinin toplumsal katılmayı en üst düzeye çıkardığı günümüz toplumlarının karakteristiklerinden birine denk gelmektedir. Neredeyse dijital toplum adını verdiğimiz bu yeni toplumsal örüntüde, insanların toplumsal kararlara katılması, herhangi bir sürekliliğe ihtiyaç duyulmayacak bir biçimde kolay hale gelmiştir.

Yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı, toplumsal hareketler literatüründe disiplinler arası alana açılmayı mümkün kılmakla birlikte, özellikle 21. yüzyılın ilk yıllarında toplumsal hareketler literatürü yine disiplinler arası alan tarafından muazzam bir kuşatmayla karşı karşıya bırakılmıştır. Sıklıkla Fransız post-yapısalcılığının etkisinde giderek soyut ve felsefi bir nitelik kazanan alanın kavramsallaştırmaları, bilgi teknolojilerinin sosyolojik boyutlarının etrafından dolanarak, bu boyutları neredeyse aşkınsal bir düzeyde tartışmaktadır. Durum böyle olunca, toplumsal hareketlerin “yeni” karakteristikleri aşındırılarak katı bir ideoloji soruşturması biçimine dönüştürülmektedir. Böylesi bir bakış açısıyla, toplumsalın yok oluşundan bahseden yaklaşımların diliyle toplumsal hareketleri tartışmak mümkün görünmemektedir. Bu anlamda bu çalışmada, yakın dönemde toplumsal hareketler literatürüne hakim olan disiplinler arası post-yapısalcı yaklaşımların kuramsal arka planları ile genel savlarının tartışılarak, yeni toplumsal hareketleri ifade etmek için sıklıkla referans olarak ele alınan başlıca yaklaşımlardan Michel Foucault’un biyopolitika yaklaşımı, Gilles Deleuze ve Felix Guattari’nin Köksap yaklaşımı, Michael Hardt ve Antonio Negri’nin Çokluk yaklaşımı, Manuel Castells’in Ağ Toplumu yaklaşımı örneğinde bu yaklaşımların eleştirel bir değerlendirmesi yapılacaktır. Çalışmada ele alınan veriler, yazarın 2015 yılında tamamlanmış olan yüksek lisans tez çalışmasına dayanmaktadır. Çalışma, toplumsal hareketlerin günümüzdeki biçimlerini analiz edebilmek için verimli argümanlar sunan sosyolojik yaklaşımların öne çıkarılmasıyla sonuca ulaştırılmaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Mersin Üniversitesi Sosyoloji, halilcakir@mersin.edu.tr

GÖÇMENLİĞİN ÜRETTİĞİ YENİ KİMLİK KRİZLERİ VE TİPOLOJİLER: BİR TÜR ALGI VE TANIMLAMA YORGUNU OLARAK “SURIYELİ”

Fatma Çakmak¹

Sosyolojinin önemli işlevlerinden birinin insana ilişkin ortaya çıkan ve toplumsal görünüm arz eden özellikleri anlaşılır hale getirmek olduğu düşünüldüğünde bu ilginin aynı zamanda keşfedici olması gerektiği bir gerçektir. Nitekim adına toplum denilen ve pek çok boyuta sahip olan yapı hangi biçimde ele alınırsa alınsın bu yapının merkezinde insan ve onun keşfedilmeyi bekleyen yönleri yer almaktadır. Toplumun bir parçası olarak birey, hem faal bir aktör hem de olup bitenleri kendinde taşıyan bir temsilcidir. Dolayısıyla sosyal alandaki durağan ve değişken tüm durumların analizi, onu ortaya koyan ve temsil eden esas aktör olarak bireyin ve ona ait gerçekliğin anlaşılması ve çözümlenmesine bağlıdır.

Göç olgusu, kültürel sınırların ve geçişlerin hızla geliştiği küresel koşullar içerisinde gönüllülükten zorunluluğa doğru evrilen istatistikler ağının en karmaşık süreçlerinden biridir. Bugün var olma biçimlerinin sosyolojik, psikolojik ve coğrafi eşiklerden hızla taşıdığı ve kesintili bir niteliğe büründüğü modern göçmenlik olgusu, yeni kimlik ve aidiyet krizlerini de tetikleyen bir zorunlulukta ve yoğunlukta görünür olmaya devam etmektedir. Modern dünyanın, enformatik ağlarla iç içe geçmiş küresel reel- politik deneyimleri arasında, zorunlu göçü bir tür coğrafi kadere dönüştüren yeni düzenlerin de kendisini hızla inşa ettiği tespiti toplumsal ve insani gerçekliğin bagajına hızla doluşmakta ve tahkim olmaktadır. Göçmenliğin özellikle savaş şartlarının getirdiği zorunluluklar ekseninde artış gösterdiği günümüzde Ortadoğu'daki siyasi ve toplumsal istikrarsızlıklara bağlı olarak yerinden edilen halklar açısından aidiyet ve kimlik konusunda öngörülebilir veya öngörülemez nitelikte pek çok kriz de dünyanın özellikle de göç alan ülkelerin gündemine taşınmakta ve bu konuna çeşitli algı ve tanımlama biçimleri her geçen gün kendisini çoğaltmaktadır.

Bu çalışmada 2011'de başlayan Suriye iç savaşıyla birlikte dünyanın farklı yerlerine göç etmek zorunda kalan bir göçmen tipolojisi olarak Suriyeli algısı görünür eylem ve söylemler ekseninde temellendirmelerle çözümlenmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda Şanlıurfa'da bulunan ve entegrasyon sürecinde farklı sosyo-kültürel karşılaşmalarla rutin gündelik hayata adapte olmaya çalışan belirli sayıda Suriyeli ile derinlemesine mülakatlar yapılacak ve yaşam deneyimleri, uyum eşikleri, kriz noktaları anlaşılmasına çalışılacaktır. Bu çerçeveyi temellendirmek amacıyla statü, rol, sosyal ağlar, tipolojiler ekseninde gelişen bir teorik repertuardan da hareket edilerek saha verileri işlenecektir

¹ Dr. Öğr. Gör., Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, sosyoloji84@hotmail.com

ERKEK KİMLİĞİNİ İNŞA EDEN BİR PRATİK: VÜCUT GELİŞTİRMECİ ERKEKLERİN ALANI ERİLLEŞTİRME STRATEJİLERİ

Mehmet Can Çarpar¹

Sağlıkta yaşanan neoliberal dönüşümler, tüketim kültürü ve küreselleşme gibi toplumsal dinamikler ile eş zamanlı olarak bireysel sağlığın ve bedensel görünümün önemsendiği bir kültür ortaya çıkmaktadır. Bu kültürde beden bireylerin üzerine kimliklerini inşa ettikleri bir projeye dönüşmektedir. Günümüzde fitness içerisinde yer alan çeşitli sporlardan biri olan vücut geliştirme birçok insanın kişisel uğraşı haline gelmektedir. Geçmişten bugüne vücut geliştirme güç, disiplin, hırs, azim, bedensel acılara dayanabilme gibi özellikleri ön plana çıkararak erkekliği kutsayan bir organizasyondur. Bu durumun en belirgin göstergesi vücut geliştirme ile kazanılması arzulan kaslı bedenın sıkı çalışma, güçlü olma, hırs, disiplin, acılara katlanma gibi özellikler ile donatılarak idealize edilen erkeklik kimliğinin bedensel bir formu olarak anlamlandırılmasıdır. Zira hegemonik erkeklik başta heteroseksüellik, rasyonellik, çalışma ve ekonomik bağımsızlık ile birlikte aktif olma ya da kaslı bir bedene sahip olma gibi olgular ile ifade edilen bir ideal tiptir. Bu anlamıyla vücut geliştirme beden aracılığı ile erkekliğin “garanti” altına alındığı bir alana işaret etmekte, erkeklere erkeklik kimliklerini kurmak için bir fırsat sağlamaktadır. Kadın bedeni ise biyolojik olarak güçsüzlük ile temsil edilerek vücut geliştirme alanından dışlanmaktadır. Günümüzde kadın vücut geliştirmecilerin sayısında önemli bir artış olsa da, bu durum vücut geliştirmenin niteliksel olarak erkeklik kimliğini pekiştiren bir alan olmadığı anlamına gelmemektedir. Çünkü erkekler kendi kimliklerini inşa edebilmelerine imkân sağlayan vücut geliştirmeyi bir takım stratejilere başvurarak erilleştirmekte ve alandaki birincil konumlarını muhafaza etmektedir.

Bu çalışmanın amacı katılımcı erkeklerin vücut geliştirmeyi eril bir alan olarak yeniden üretirken hangi stratejileri kullandıklarını incelemektir.

Çalışma Anadolu Üniversitesi SBE Sosyoloji ana bilim dalında yapılan bir yüksek lisans tezi çerçevesinde 2018 yılında yürütölmüş olan nitel bir alan araştırmasının verilerine dayanmaktadır. Veriler 18 yarışmacı erkek vücut geliştirmeciden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğı ile toplanmıştır. Elde edilen bulgular erkeklerin vücut geliştirme alanını erkek bedeninin biyolojik ve kültürel yapısına referans vererek iki farklı temelde erilleştirdiğini göstermektedir. Bu stratejilerden ilki erkek bedeniyle ilgili biyolojik özelliklerle ilişkilidir. Katılımcı erkekler östrojen hormonu karşısında testosteron hormonunun “avantajlı” yönüne dikkat çekmekte ve vücut geliştirme alanındaki hâkimiyetin özellikle zorlu ağırlık antrenmanları yapabilme kapasitesi nedeniyle erkek bedeninde olduğunu vurgulamaktadır. Vücut geliştirmeyi erilleştiren ikinci strateji ise erkek bedeninin ilişkilendirildiğı kültürel değerlerle açıklanmaktadır. Katılımcılar bir yaşam biçimi olarak vücut geliştirmeyi hırs disiplin, güç ve acılara dayanabilme kapasitesi gibi kültürel olarak erkeklige atfedilen özellikler ile tanımlayarak alanı erilleştirmekte, vücut geliştirmeci kadınları toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde “sapma” durumuna indirgeyerek ikincilleştirmektedir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji, mececan@gmail.com

AVM'LERDE BAŞLATILAN 'GELENEKSEL ÜRÜN GÜNLERİ' KAPSAMINDA KÜLTÜRÜN METALAŞTIRILMASI

Merve Sultan Çelik¹

Ahmet Özalp²

Kültür kavramı sosyoloji biliminin önemle üzerinde durduğu konulardan biridir. Çünkü kültürün insanlık tarihi ile yarışır bir geçmişi bulunmaktadır. İnsanoğlu var olduğu günden bu yana yaşadığı topluma ya da daha genel ifadeyle içinde bulunduğu çağa belirli karakteristik özellikler atfeder. Bu özellikler dönemsel olarak ele alındığı gibi toplumsal değişim ve dönüşüm ekseninden de ele alınabilir. Yapısal dönüşüm bağlamında sürekli evirilen toplumlar, geçirdikleri mutasyona bağlı olarak belirli değersel ya da normsal kalıplar üretirler. Bu kalıpsal yargılara ise genel anlamıyla 'kültür' denir. Ancak kültür geçmişten günümüze, küreselleşmenin etkinliğini arttırması hasebiyle radikal bir değişime maruz kalmıştır. Bu durumun birçok tetikleyicisi bulunmaktadır. Ancak 21. yüzyılın en belirgin özelliği olan 'tüketim' olgusu kültür değişiminin en önemli sebepleri arasında gösterilebilir. Kapitalist toplumlarda tüketimin sirayet etmediği bir alan kalmamış ve bu durumdan kültür de nasibini almıştır. Haliyle kültür geleneksel toplumlarda ortak değer yargıları olarak algılanırken günümüzde maddi temellere dayandırılmış ve metalaştırılmıştır. Yüksek kapitalist toplumlarda kültür, bir amaç olmaktan çıkmış ve araçsallaşmaya başlamıştır. Bu çalışma; günümüzde tüketimin odak noktası olan AVM'lerde giderek yaygınlaşan 'Geleneksel/Yöresel Ürün Günleri' kapsamında kültürün tüketim temelli bir değişime uğradığını göstermeye çalışmaktadır. Konya'daki AVM'lerde dönemsel olarak başlatılan bu günlerde geleneksel motif, simge ve nesneler ticari bağlamda önem kazanmış ve farklı yörelere ait ürünler tüketicilere sunulmuştur. Haliyle kültür, ticari bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kültürel simgelerden kar elde etmeye çalışan kapitalist güçler kültür kodlarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır. 'Tüketim Toplumu' ve 'Kültür Endüstrisi' bağlamında sınırlandırılacak olan bu çalışmada, kültürün metalaştırılması üzerinde durulacak ve kültürün tüketim temelli bir değişime uğradığı belirtilecektir. Aynı zamanda AVM'lerde sürdürülen bu günler gözlemlenecek ve insanların bu ürünlere olan ilgileri de tahlil edilecektir. Geçmişten günümüze kültürün nasıl bir dönüşüme uğradığı ve tüketimin bu değişim üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Elde edilen bulgular sosyolojik teoriler ile anlamlandırılacak ve inceleme ile bağdaştırılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Küreselleşme, Metalaşma, AVM, Kültür Endüstrisi, Tüketim Toplumu

¹ Yüksek Lisans öğrencisi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyoloji, merve.sultan4295@gmail.com
² Doçent, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyoloji, ozalpahmet@kmu.edu.tr

TÜRKİYE’DE SİYASİ PARTİLERİN SANAT SÖYLEMLERİ: AK PARTİ VE CHP ÖRNEĞİ

Adnan Çetin¹

Sanat ve siyaset toplumsal alanı inşa eden, dönüştüren, yeniden üreten temel pratiklerdir. Bu iki toplumsal pratik arasında kesişimsel bir alanın varlığından söz edilebilir. L. Kreft’in ifade ettiği gibi; “Sanat ve siyaset” yalnızca uzun geçmişi olan geniş bir alan değil, geçtiğimiz 20-30 yıl içinde sanat ve siyasetin haritalandırılmasındaki ve doktrinlerdeki değişimlerin etkisiyle sınırları tamamen bulanıklaşmış bir alandır. Sanat, çoğu zaman siyasal bir pratik olarak değerlendirilirken; siyaset de bir yönetme sanatı olarak tarif edilmektedir. Sanat bazen siyasal alanın kurucu bir ögesine dönüşürken; bazen de siyaset sanatı belirleyen bir hegemonik araca dönüşebilmektedir. Dolayısıyla sanat ile siyasetin birbirini besleyen iki toplumsal pratik olduğunu söylemek mümkündür.

Modern toplumsal düzende toplumsal iktidarı elde etmenin temel araçlarından biri siyasi partilerdir. Özbudun’un ifadesiyle siyasi partiler halkın desteğini sağlamak suretiyle devlet yönetimini ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasi topluluklardır. Siyasi partiler, farklı toplumsal grupların çıkarlarını temsil eden ve bu çıkarlar için mücadele eden meşru organizasyonlardır. Siyasal partiler bu anlamda toplumsal çıkarları korumak ve devamlı kılmak için toplumsal iktidara sahip olma mücadelesi verirler. Bunun en kestirme yolu da çoğunluğun rızasını almaktan geçmektedir. Siyasal partiler çoğunluğun rızasını almak için eğitim, kültür, sanat, tarım, kalkınma, endüstri, ulaşım, sağlık gibi alanlarla ilgili toplumsal projelerini toplumsal kesimlere beyan ederler. Bu çalışma toplumsal iktidara sahip olma arzusu ile yola çıkan siyasi partilerin bu anlamda sanatı nasıl okudukları, sanata nasıl bir işlev yükledikleri, sanata nasıl bir toplumsal paye biçtiklerini anlamaya çalışmaktadır. Başka bir ifade ile çalışma siyasi partilerin sanat siyasalarına odaklanmaktadır.

Çalışmanın evreni Türkiye’deki siyasi partilerdir; temel örneklem ise iktidar partisi konumundaki Adalet ve Kalkınma Partisi ve muhalefet partisi konumundaki Cumhuriyet Halk Partisidir. Söz konusu iki partinin sanat siyasalarını değerlendirirken güncel/mevcut parti tüzükleri, parti programları, seçim beyannameleri gibi yazılı dokümanlara başvurulacaktır. İçerik çözümlemesi yöntemi kullanılarak bu dokümanlar üzerinden partilerin sanatı okuma biçimleri anlaşılmaya çalışılacaktır. Neuman’a göre içerik çözümlemesi, metin içeriği toplama ve analiz etme tekniğidir. İçerik analiziyle birden çok metnin içeriği karşılaştırılabilir ve bu metinler çizelgeler ve tablolar gibi nicel tekniklerle analiz edilebilir. Bu anlamda içerik çözümlemesi yöntemi farklı iki partinin dokümanlarındaki sanatın kurgulanma biçimlerini karşılaştırmamıza imkân sağlayacaktır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, adnncetin@gmail.com

MÜLTECİ AKINI SONRASI ALMANYA'DAKİ MÜLTECİLERİN UYUM VE KALICILAŞMA EĞİLİMLERİ

İhsan Çetin ¹

Bu bildiri, başta Suriye'den gelmiş olanlar olmak üzere, son yıllarda Almanya'ya iltica etmiş mültecilerin uyum ve kalıcılığı eğilimlerini farklı yönleriyle tartışmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda mültecilerin ev sahibi toplum algıları, uyum motivasyonları, karşılaştıkları engeller, geliştirdikleri taktikler gibi konular incelenmektedir. Bunun yanında, tartışma kapsamında mültecilerin geçicilik ve kalıcılık durumlarına ilişkin bazı kriterler geliştirilmeye çalışılmaktadır. Yine, mülteci statüsündeki bireylerin ev sahibi toplumun kimliğiyle aidiyet geliştirme, ulusal ve/veya etnik gibi köken kimliklerini sürdürme eğilimleri, anayurtlarıyla bağları gibi konular sorgulanmaktadır. Son olarak, uluslararası göçün değişen boyutları ile küresel düzeyde yerinden edilmiş nüfus olgusu, tartışmanın üst çerçevesini oluşturması sebebiyle bildiride değinilecek diğer konuları oluşturmaktadır.

Bildiride yer alan tartışmalar çoğunlukla Freiburg şehri ve çevresinde bulunan mültecilerle yapılmış saha çalışmasına dayanmaktadır. Görüşmeler bire-bir ve bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş, verilerin toplanmasında ise yarı-yapılandırılmış görüşme cetveli kullanılmıştır.

¹ Doçent, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyoloji, cetinihsan@gmail.com

ERZURUM'UN TERMİNAL CADDESİ'NDE GÖSTERGEBİLİMSEL BİR ÇALIŞMA

Emine Çetiner Özyılmaz¹

Yeryüzündeki her bir nesne, her bir varlık, her bir olgu; bir ağaç, bir hayvan, resim, sokak, trafik lambası, moda, bir fotoğraf karesi, moda, mutfak, göç, işsizlik, bir davranış vs. çeşitli anlamlar taşır. Kendilerine özgü iletişim sistemleri ile söyledikleri şeyler ve ifade ettikleri anlamları ile her biri bir göstergedir. Göstergeleri inceleyen bilim dalı olarak görülen göstergebilim, çevremizde bulunan anlamlı gösterge dizgelerinin işleyişini bilimsel yöntemlerle ortaya koyar. Anlamlama, anlamın açığa çıkarılması süreci olarak ifade edilen göstergebilim görsel ve yazılı imgelerin yanı sıra şehir, mahalle ve sokak incelemelerinde de kullanılabilir. Çağdaş göstergebilimin önemli isimlerinden olan Roland Barthes, göstergeleri anlamlandırmanın iki düzeyini (yan anlam ve düz anlam) temel alarak çözümlemektedir. Bu bağlamda şehirler, mahalleler, mimari yapılar da birer gösterge olarak ele alınabilir ve düz anlamlarını gösteren birincil işlevlerinin yanında asıl gösterilmek istenen ikincil işlevi yani yan anlamlara sahip olabilirler.

Terminal Caddesi Erzurum' un önemli yerleşim merkezlerinden biridir. Şehrin batı girişinde, Erzurum Havaalanı ve Otogarı' nın güzergâhı üzerinde, Erzurum Teknik ve Atatürk Üniversitelerinin arasında yer almaktadır. Terminal Caddesi son yıllarda büyük bir dönüşüm ve değişime sahne olmakta, cadde üzerinde yeni mekânlar açılmakta, yeni evler yapılmakta, yeni ziyaretçileri ve sakinleri ile eskisinden çok daha farklı bir görünüme kavuşmaktadır. Cadde kurumları, mekânları ve simaları ile Erzurum'un diğer yerlerinden ayrılmakta ve kentin modernleşme yönündeki lokomotif işlevini görmektedir. Caddenin konumu itibarıyla ulaşım elverişli olması, üniversitelere yakınlığı nedeniyle de öğrenciler için uğrak mekânı olarak görülmesi değişimi tetikleyen nedenler arasındadır. Terminal yaşadığı dönüşümle şehrin cazibe merkezlerinden biri haline gelmiştir; AVM 'si, kafeleri, restoranları ve parklarıyla Erzurum'un popüler yerlerinden biri olmuştur.

Bu çalışmada göstergebilim ilkeleri doğrultusunda Terminal Caddesi üzerinde yaşanan dönüşüm ortaya konmaya çalışılacaktır. Umberto Eco ve Roland Barthes' in kuramsal ve kavramsal çerçevesi temel alınarak Terminal' in mekânları üzerinde gösterebilim uygulanacaktır. Cadde üzerinde çekilecek fotoğraflar ve yapılacak gözlemler çalışmanın verilerini oluşturacak ve bu veriler üzerinden göstergebilimsel analiz yapılmaya çalışılacaktır.

¹ Atatürk Üniversitesi Sosyoloji Araştırma Görevlisi cetinerre@gmail.com

REKABETTEN ÇATIŞMAYA TÜRKİYE'NİN ENFORMEL İŞGÜCÜ PİYASASINDA SURİYELİ İŞÇİLER

Sidar Çınar ¹

Son yıllarda Suriyeli göçmenler Türkiye’de özellikle inşaat ve tarım gibi kayıtdışı çalışmanın yaygın bir şekilde görüldüğü sektörlerde istihdam edildikleri bilinmektedir. Bu çalışma kayıtdışı işgücü piyasasına katılan Suriyeli işçilerin varlığını yerli işçilerin nasıl gördüklerini inşaat ve tarım sektörleri üzerinden konu etmektedir. İşverenlerin göçmen işçi istihdam etmelerinde emek gücü kıtlığı ve işgücü maliyetlerini minimize etmekten oluşan birbiriyle ilişkili iki nedeni bulunmaktadır. Bu koşullarda Avrupa’da inşaat gibi bazı sektörlerdeki bazı işlere artık yerli işçinin yeterli düzeyde talep göstermemesi bu alanların göçmen işçilere daha fazla açılmalarına neden olmaktadır. Ancak bundan farklı olarak araştırma çerçevesinde Türkiye için bu durum ne kadar geçerlidir? Türkiye’de hala düşük vasıflı/düşük ücretli işleri yapmaya hazır bir nüfus göçmenlerin işgücü piyasası ile ilişkilerini nasıl belirliyor? sorularına cevap aranmıştır.

Türkiye’de inşaat sektöründe taşeronlaşma ile inşaat işgücü piyasasının çeşitli yerli ve göçmen gruplar üzerinden oluşturulan çok katmanlı yapısına en son katılanlar Suriyeli işçilerdir. Yapılan saha çalışmasına göre yerli işçi grupları arasında rekabetin belirleyici olduğu çatışmalı ilişkiler üzerinden kurulan dengelere Suriyeli işçiler yeni bir boyut kazandırmıştır. Araştırma bulguları göstermektedir ki, inşaat işgücü piyasasında işçiler arasındaki rekabet yoğunudur. Özellikle Suriyeli göçü ile birlikte bu rekabet daha da yoğunlaşmış ve yerli işçilerin pazarlık güçleri azalmıştır. Ancak bu sektörlerde çalışmaya istekli olan Türkiyeli kesimlerin de hala var olduğu düşünüldüğünde söz konusu sektörlerin işgücü piyasasında göçmen karşıtlığına dayanan gerilimlerin oluşması kaçınılmazdır. Nitekim bazı araştırmalar düşük vasıflı işlerin hakim olduğu tarım, inşaat, tekstil gibi sektörlerde Türkiyeli işçilerin istihdamlarının azaldığını göstermektedir. Diğer taraftan çalışma Suriyeli göçmenlerin mevsimlik tarım işçilerinin akrabalık ilişkileri üzerine kurulmuş ve karşılıklı güvene dayalı olan ilişkilere nasıl dahil olduklarını da anlamaya çalışmıştır. İkincisi de Türkiyeli mevsimlik tarım işçilerinin Suriye göçünden nasıl etkilendikleri ve Suriyeli işçilerle yerli işçiler arasındaki gerilimlerin nasıl oluştuğunu ele almıştır.

Bu araştırmanın bulguları, Diyarbakır’da nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat tekniğiyle 32 yerli işçi ile yapılan saha araştırmasının etnik karşılaşmalar ile ilgili kısmına ait bulgulara dayanmaktadır. Farklı yerlerden çalışmak için göç eden işçilerin birbirleriyle karşılaşma deneyimlerine odaklanılmıştır. Saha çalışması yeni katılan göçmen bir grubun etkisiyle söz konusu sektörlerde işgücü piyasasının yapısını nasıl değiştiğini anlamayı sağlayacak şekilde belirlenmiştir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi İktisat, cinar.sidar@gmail.com

İNSANSIZ BİR SOSYOLOJİ: LUHMANN'IN “ANTI-HUMANİST” SOSYOLOJİSİ

Nazmi Çiçek¹

İnsanın toplum için ne anlam taşıdığı konusu sosyolojik düşüncenin üzerinde durduğu önemli meselelerden birisidir. Toplumun en önemli yapıtaşlarından birisinin, belki de en önemlisinin insan olduğu düşüncesi bu bağlamda topluma dair genel geçer kabullerden birisi olarak ön plana çıkar. Sosyoloji literatüründe ana gerilim hatlarından birisi birey ve toplum ilişkisidir. Sosyolojik çalışmalara bakıldığında insanın ya toplumu inşa eden özne olarak ya da toplumsal süreçlerin bir ürünü olarak ele alındığı görülür. Özetle insan toplum ilişkisine dair yaygın düşüncelerin dikkat çeken özelliği, insandan bağımsız bir toplum düşüncesine yer verilmemesidir. İnsan bu sosyolojik yaklaşımların toplum anlayışının, dolayısıyla bu sosyolojik yaklaşımlarının merkezinde yer alır. Ancak sosyolojik düşünce tarihi insan-toplum ilişkisine dair alternatif yaklaşımları da içerir. Bunların başında da toplumu bir yapı veya sistem olarak ele alan ve insana toplumsal analizde daha az belirgin bir rol biçen yapısal işlevselci düşünce geleneği gelir. Bu düşünce akımının bir temsilcisi olarak kabul edilen Alman sosyolog Niklas Luhmann ise insanın toplum içindeki konumuna dair daha özel bir yerde durur. Anti-humanist olmakla itham edilen Luhmann içinde insana yer olmayan bir toplum düşüncesinden yola çıkar ve insanın toplumsal hayat için bir öneminin olmadığı fikrini savunur. Toplumu da tıpkı biyolojik sistemler gibi kendi kendini var edebilen (autopoietic) bir sistem olarak ele alan Luhmann'a göre her sistem operasyonlardan oluşur. Bir sistem olarak toplum ise ona göre insanlardan değil iletişimden oluşur. Dolayısıyla Luhmann'ın sosyolojik düşüncesinde insandan bağımsız bir toplum varlığından söz edilir.

Bu çalışmanın amacı da Luhmann'ın bu düşüncelerinden hareketle özellikle sistem teorisi zemininde insansız bir toplum düşüncesini soruşturmaya açmaktır. Literatür taramasına başvuru çalışmada öncelikle Luhmann'ın eserleri incelenerek onun sistem teorisi üzerinde durulmuştur. Luhmann'ın nasıl bir toplum düşüncesine sahip olduğu tartışıldıktan sonra bu toplum düşüncesinde insana bakış açısının detayları ele alınmıştır. Bunun da ötesinde makalede toplumun bir yapı ve sistem olarak insandan bağımsız olarak nasıl ele alınabileceği tartışılmaya çalışılmıştır. Çalışma esas olarak toplumsal hayatın farklı sosyolojik yaklaşımlarla ele alınabileceği kabulünden yola çıkmaktadır. Luhmann'ın insanı dışlayan sosyolojik yaklaşımında da olduğu gibi toplumu insandan bağımsız olarak ele almanın topluma dair önemli bir sosyolojik düşünce imkanı verdiği kanaati savunulmaya çalışılmıştır. Toplumun kendini yeniden var etmesinde insandan ziyade Luhmann'ın operasyon olarak adlandırdığı toplumsal süreçlerin önemli olduğu bu çalışmada ileri sürülmüştür. Sonuç olarak insanın dışlandığı bir sosyolojik yaklaşımla toplumun, failin kimliğinin önemini yitirdiği bir “sosyal süreçler ve operasyonlar dizisinden” oluştuğu düşüncesi toplumu açıklamada alternatif bir yaklaşım olarak dikkate alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

¹ Doktora Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyoloji, ncicekpl@yahoo.com

BOŞANMALAR ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA: VAN ÖRNEĞİ (2001-2016)

Aylin Çiçekli¹

Tarihsel süreçte toplum yapılarının çoğunda aile kurumu önemli bir yer tutmuştur. Günümüz modern toplumlarında da değişen koşullara ve algılara rağmen ailenin birey ve toplum hayatında parsellediği geniş bir alandan söz edilebilir. Fakat diğer taraftan da hem geçmişte hem de günümüzde neslin devamı, cinsel hayatın tanzimi, duygusal beraberlik, sosyo-kültürel ve dinsel normların kuşaktan kuşağa aktarımı gibi hayati öneme sahip olan aile birliğinin çeşitli sebeplerle zayıflaması ve çözülmesi ile boşanmalar gerçekleşmiştir ve gerçekleşmeye devam etmektedir.

Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından tüm dünyayı, 2000'li yıllarla birlikte de Türkiye'yi etkisi altına alan boşanmalar, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmelere bağlı olarak artış kazanmaya başlamıştır. Modernleşmeyle birlikte birey ve toplum hayatında yaşanan sosyo-ekonomik dönüşümler tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de evlilik kurumunu etkileyerek boşanma eğilimlerini de arttırmıştır. Boşanmaların sadece modern toplumsal kesitlerde kendini gösteren bir olgu olmadığı bunun yanı sıra bireyin yaşam alanını kuşatan ve bu konuda dirençli bir tavır takınan geleneksel dokularda da kendini hissettirdiği görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı bir taraftan sosyo-ekonomik bileşenler üzerinden modern bir toplumsal desen diğer taraftan da barındırdığı gelenek, kültür ve aşiret dokusuyla yoğrulmuş geleneksel bir yapı özelliğine sahip Van'da 2001-2016 yılları arasında gerçekleşen boşanmaları sosyolojik açıdan incelemektir. Van'daki boşanmaları merkeze alan bu çalışma, konuyu Doğu Anadolu Bölgesi ve Türkiye'deki genel boşanmalar ile birlikte tartışmayı da hedeflediğinden 2001-2016 yılları arasında bu cephedeki boşanmaları da etüt etmektedir. Van'daki boşanmaları geniş bir açıdan değerlendirmeye çalışan bu çalışmada konu, TUIK (2001-2016), Aile Mahkemesi (2013-2016), Van Barosu Adli Yardım Bürosu (2013-2016) ve nitel görüşmelerden elde edilen geniş bir veri seti üzerinden anlamlandırılmaya çalışıldı.

Van'da boşanmalar hem kadın hem de erkek açısından kültürün ve geleneğin bütün anlaşmazlıklara rağmen ertelemeye ya da kamufle etmeye çalıştığı bir durum olmaktan çıkmış görünmektedir. Boşanmaların ard alanına bakıldığında evlilik kurgusu, evlilik biçimi, aile sermayeleri kadar kentin barındırdığı sosyolojik dokunun da etkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyoloji, tr_aylinyeldan@hotmail.com

YABANCILAŞMA VE OTİZM

Y. Cemalettin Çopuroğlu¹

Abdurrahman Mengi²

Otizmde yabancılaşma, insanın kendine ilişkin farkındalığını kaybetmesidir. Sosyal ilişki bilinçli davranışları gerektirir, oysa kendi farkındalığı olmayan insanın ilişkileri de olmaz. Bu durumdaki insan kendini (sosyal olarak) konumlandırabileceği bir etkileşim ağı içerisinde yer alamaz. İnsan, sosyalleştirme süreçleri sonucunda toplumun bir üyesi haline gelir. Bu süreçte bir aksama olur ve bilinç hali, bir mensubiyet (aidiyet) ve o sosyal yapı içinde bir var olma algısı oluşmaz ise kişi, yer alabileceği bir etkileşim ağı içerisinde kendisini tanımlayamaz. Oysa iletişim bireyin toplumsal var olmasının temel aracıdır. Eğer birey içinde bulunduğu sosyal çevresiyle iletişim kurmayı başaramıyorsa, dışındakiler de onunla iletişim kur(a)mazlar. Birey, sosyal etkileşim ağı içinde varlığını iletişim yoluyla hissettirdikçe, sosyal bir kimlik kazanır. İletişim ve etkileşim, haberdarlığı sağlarken haberdarlık da farkındalığın oluşmasını sağlar. Çünkü haberdar olma, iletişimde bulunulmanın bilgisine sahip olmayı, bilgi ise anlamlandırmayı, zihin sistematğinde bir tanımlamayı ve bir konuma yerleştirmeyi meydana getirir. Böylece insan iletişim ve etkileşim sayesinde çevresinin bir parçası olarak kendisinin farkına varır ve bu algıyı geliştirir. Dolayısıyla sosyalleşme sürecinde mensubu bulunduğu toplumun sosyal ve kültürel aktarımları çerçevesinde kendisini konumlandırır ve anlamlandırır. Otizmlı bireylerin temel sorunları da bu bağlamda ortaya çıkmaktadır. Bu bireyler, otizm spektrum bozukluğundan etkilenme derecesine bağlı olarak, sosyalleşme yaşayamamaktadırlar. Bunun sonucunda da otizmlı bireyler kendi dışındaki her şeye karşı bir yabancılaşma yaşamaktadırlar. Ayrıca otizmlı çocuğu olan aileler açısından da toplumun zamanla oluşan dışlayıcı tavırları sonucunda içine kapanma ve yabancılaşma süreci oluşmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı sosyolojinin temel kavramlarından biri olan yabancılaşma ile sosyal bir olgu olarak otizm arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Araştırma, otizmlı çocuğu olan toplam 42 katılımcıyla görüşmelere dayalı nitel bir araştırma mahiyeti taşımaktadır. Katılımcılardan elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırma verileri yedi farklı alt kategoride değerlendirilmiştir. Araştırmada, otizmlı bireylerin sağlıklı yaşam alışkanlıklarının olmayışı ve yaşam bağlarının zayıf oluşu, zihinsel işlevlerde fonksiyonel bozuklukları yaşamaları, sosyal ilişkilerden kaçınma, sosyal etkileşimden yoksun olmaları, yaşama karşı ilgisiz olmaları ya da nitelikli bir yaşam sürdürememeleri, gelişmelere ve değişikliklere karşı uyum güçlüğü çekmeleri, rutin yaşam alışkanlığına sahip olmaları, sosyal değer yargılarına ve normlara ilgisiz kalmaları, sorgusuzca itaat ve bağımlı yaşamaları gibi bulgular elde edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle otizmlı bireylerin otizmin doğasından kaynaklı doğal bir yabancılaşma sürecini yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan sosyal çevrenin dışlayıcı tutumları da ailelerin, zamanla topluma yabancılaşma eğilimi göstermelerine yol açmaktadır.

¹ Profesör, Fırat Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, ccopuroglu@firat.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, a.mengi76@hotmail.com

DİNİN SOSYAL YAŞAMA ETKİSİ: BERGER ÖRNEĞİ

Furkan Çörten¹

Ahmet Özalp²

Kutsal, aşkın olarak kabul edilen din, etkisine aldığı bireylere bir şekillenme ve ona göre hareket eylemi sağlayarak yaşamda etkin kılınmıştır. Etkin kılınan bu kavram; toplumun değerlerini, toplumun oluşumunu ve toplumun değişimini çeviren bir çark sistemini göstermektedir. Bu çark çoğu zamanlarda ilerlemeyi sağlayan kolaylık olduğu gibi, bazı durumlarda da ilerlemeyi ve dönüşümü kilitleyen bir sistem halini de alabilir. Din, insanlığın varoluşundan bu yana yaşamını, kültürünü, değerini oluşturan ölçütlerin başında gelmektedir. Bu kavram bir ölçüt olacağından bireyin yaşamındaki her alanında etkinleşerek, bununla birlikte toplumsal değişimde aktif rolünü oynayarak yeni yapı ve kurumları doğuracaktır. Bu çalışmanın önemi; Berger'in 'Din kavramının toplumda ki etkisini' öne sürerek ortaya koyduğu görüşleri günümüzdeki örnekleriyle bağdaştırmaktır. Bu örnekler insanlığın ilk tarihinden günümüze kadar karşılaştığı yol ayrımlarından yola çıkılarak da verilebilir. Bu çalışmamızın sınırlılığı da bireyin gündelik sosyal yaşamında dinin etkisi olarak çağdaş sosyologlardan Berger'in teorileri ile sınırlandırmak, o çalışmaların üzerinden bağıntı kurabilmektir. Bu çalışmada bireyin günlük yaşamı gözlemlenerek, gerçekleştirilen eylemlerin din ile olan ilişkisi ve dinin yaşamda olan vazgeçilmezliğini, bunun nedenlerini, bu gerçeğin temelindeki özü ortaya çıkarmakta çalışmanın amacını oluşturacaktır. Bu çalışma; Karaman ilinde farklı birimlere üyelikleri olan üniversite öğrencileri, Sivil Toplum Kuruluşu yöneticileri, sivil kişilerden oluşan kitle birimine sorular yöneltilerek birebir görüşme ve gözlem uyumluluğu ile elde edilen veri sonuçları üzerinden yola çıkılarak gündelik yaşamda dinin etkisini ortaya koymayı hedeflemiştir. Bu etki; kimi örneklerde bir yapının ana unsurunu, yöneten beyini, motoru oluştururken bazı örneklerde engel, önleyici ve ayrıştırıcı bir hal durumu alabilmektedir. Elde edilen bulgular da olduğu gibi birey yaşamında birçok yol ayrımı ile karşılaşmakta ve bunu belirli bir yapı veya kuruma göre şekillendirmekle beraber yeni bir eylem oluşturacaktır. Bu çalışmada elde edilen bulgular çağdaş sosyoloji teorisyenlerinden Berger'in sosyal inşa modeli ile bağdaştırılıp incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Din, Toplumsal Değişme, Yapı, Değer, Kültür, Gündelik Yaşam, Birey, Gözlem, Sosyal İnşa.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyoloji, fcorsten94@gmail.com

² Doçent, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyoloji, ozalpahmet@kmu.edu.tr

DİSTOPYALARDA ÇIKIŞ ARAMAK: ROMANTİK MELANKOLİ

Sercan Dağlı¹

Modernite olgusu 17.yy'da ortaya çıkmasından itibaren birçok safhalardan geçmiştir, 19.yy'da kendini artık vazgeçilmez bir sistem olarak ortaya koymuş ve 20.yy'da artık küresel boyutları ile bütün dünyayı kaplayan bir sistem halini almıştır. Artık modernizm, hayatımızın kopmaz bir parçası ve yaşantımıza biz istesek de istemesek de şekil veren hatta onu yönlendiren bir yapıya sahiptir. Modern serüven bu şekilde Aydınlanmanın Özgürlük istemi ile ilerleyen safhalarda insanın kurtulduğu zincirlerin yerine örülen demir kafesler arasında sıkışmıştır. Nitekim Romantik söylem kendini bu ikircikli yapı üzerine inşa eder ve dahası Aydınlanma düşünürlerinin yeniye ait olan hevesli söylerinin yıkıcı yanlarını ortaya serer. Romantizm yeni hayatın getirdikleri ile hesaplaşmanın onun neliği üzerine düşünmenin ve onu eleştirel olarak yargılamanın kapılarını açmış daha sonra modern hayata yönelik birçok tepki mekanizmasının – postmodern düşünce, ekoloji tahribatını, nükleer tehditi temel alan tepkiler yada feminist hareketler- oluşmasına temel teşkil etmiştir.

20.yy'da meydana gelen özellikle dünya savaşları sonrası ikinci nesil romantik tepki olarak kategorize edebileceğimiz postmodern reaksiyonda temelde romantizm hareketinin bir varyasyonudur.

Postmodernizm sanatta ortaya çıkmış daha sonra düşüncenin konusu haline gelmiştir. Postmodern düşünce bu şekilde modernizmin ütopyaları ile yani insanlık için kurmak istediği ve kurduğu sistemsel yapı ve arzular ile hesaplaşmanın bir adı olarak görülebilir. Bu hesaplaşmanın edebiyattaki görüngülerinden biri olan distopya yazını modernizmin temel savlarına -özgürlük, ilerleme, doğanın fethi gibi- getirilen romantik bir tepkidir. Yine distopyalar modernizmin dünyayı sürüklediği kargaşa savaş ve sömürü ortamına, özgürlüğün demir kafesler içinde hapsedilmesine, insanlığın genel olarak nicelleştirilmesine karşı verilen bir tepki olarak melankolik bir hüvviyete sahiptir.

Bu inceleme anlatılanları kapsayacak şekilde Fahrenheit 451 adlı distopya metnini içerik analiz ile incelenmesini konu almaktadır. Nitel bir yaklaşım tarzı belirlenmiş olup aslen Weberci Seçmeci yakınlık metodu ile modern hayattan kaçma istenci ve melankoli arasındaki yakınlıklar kurulmaya çalışılacaktır. Yani yapılacak olan içerik analizi modern hayata karşı temel itiraz noktalarını kategorize etmeye çalışacağı gibi, daha ötesinde modern hayattan kaçışın, çıkış aramanın temel unsuru olarak ortaya çıkan melankolik durumu irdelemeye çalışacaktır.

Fahrenheit 451 adlı distopya metninde içkin olarak bulunan melankolik kaçış teması, modernizme karşı oluşan reflekslerin altında, modern hayat içinde çıkış ve ondan kurtulmak isteyen bireylerin melankolik bir hal almaları daha doğrusu hayatla onları hesaplaşmaya götüren sürecin altındaki temel itkinin bu hal olması önemlidir. Böylece romantizmin içinde etkin şekilde bulunan melankolik halin insanları olanla uyum ya da kabul etme noktasına değil de olanı değiştirme ve daha çok ondan kopma, çıkma arayışının temel unsuru olduğu gösterilmeye çalışılıp inceleme sonlandırılacaktır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyoloji, sercandaglii@gmail.com

TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN ÇALIŞMALARI: KONUMLANDIRILMIŞ AKADEMİK MARJİNALİZASYONDAN KONUMLANDIRILMIŞ BİRARADALIĞA

Cansu Dayan¹

Toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları yalnızca Türkiye’de değil, dünyanın birçok farklı bölgesinde tarihinin en dar boğazlarından geçiyor. Bundan birkaç sene önce ilerlemekten ziyade kazanımlarımızı kaybetmeme noktasına çekilmişken, günümüzde Belgrad’dan Philadelphia’ya yol olan konu Türkçeye kendimce en iyi “geriye vurma” olarak çevirebileceğim “backlash”. Politik bir hareketin akademik ayağı olarak üniversitelerde kendine yer açan TCKÇ anabilim dalları hem akademide yaşanan değişimlerden hem de politik konjonktürden nasiplendiği için katmerli bir geriye vurma sürecinden geçmektedir. Bu durum, Feminist Duruş Kuramı’na göre, her ne kadar akademik marjinalizasyon üzerinden epistemik bir öncelik ve gerçekliği daha yakından tanıma pozisyonu kazandırsa da reelde TCE Tutum Belgesi’nin kaldırılmasını, anaakım medyanın, politik söylemin, tutum ve yaptırımların TCKÇ bileşenlerini yok etme girişimini engelleyemiyor. Bu çalışma, TCKÇ anabilim dallarının konumlandırılmış akademik marjinalizasyonunun sağladığı epistemik önceliğin konumlandırılmış biraradallıklar üzerinden kolektif politika üretimine nasıl evrilebileceğini ve bunun bir çıkış yolu olup olamayacağını yine Feminist Duruş Kuramı aracılığıyla incelemektedir. Bu bağlamda, yüksek lisans tez çalışmam için iki farklı üniversitenin TCKÇ öğretim üyeleriyle yapmış olduğum ve doktora çalışmam için feminist aktivistlerle yapıyor olduğum derinlemesine mülakatlar ışığında nitel bir araştırma tasarımıyla biraradallık kavramını ve potansiyelini tarihsel, biçimsel ve yöntemsel açılardan incelemeyi hedefliyorum.

¹ Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Sosyal Araştırma Yöntemleri, cansu.dayan03@gmail.com

ERKEK YAŞAM TARZI DERGİLERİNDEKİ TEMSİLLER ÜZERİNDEN FARKLI SINIFSAK KONUMLARDA ERKEKLİK: L'OFFICIEL HOMMES VE THE RAKE ÖRNEĞİ

Neslihan Dedeoğlu Aktuğ¹

Bu bildiri Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda yürütölen “Erkek Yaşam Tarzı Dergilerindeki Temsiller Üzerinden Türkiye’de Erkekliğin Değişimi ve Dönüşümü” başlıklı doktora tez çalışmasına dayanmaktadır.

Tez Türkiye’de 1980 sonrasında neoliberal ekonomi politikalarının uygulamaya girmesi ile yaşanan değişimler sonucunda bireylerin birincil kimliklerinin tüketici olarak çizilmeye başlandığı 1980’lerin başından başlayarak günümüzde tüketim kültürünün yayılmaya ve derinleşmeye devam ettiğı süreçte erkeklerin ve erkekliğin yaşadığı değişim ve dönüşümü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Tezin teorik çerçevesini Connell’in hegemonik erkeklik ve Bourdieu’nun habitus kavramları oluşturmaktadır.

Tezde Türkiye’de 1980’lerden itibaren yayınlanmış / halen yayınlamakta olan 8 farklı erkek yaşam tarzı dergisi incelenmektedir. Ancak bu bildiride tez kapsamında ele alınan dergilerden sadece ikisine odaklanılmıştır: L’Officiel Homme ve The Rake. Her iki dergi de aynı adlı Fransız erkek yaşam dergilerinin Türkiye’de yayınlanan versiyonlarıdır. L’Officiel Homme Türkiye 2014 yılında yayın hayatına başlamıştır ve yılda dört kez olarak yayınlanmaktadır. The Rake Türkiye ise ilk sayısı Nisan 2015’de yayınlanmış olan aylık bir dergidir.

“Erkek yaşam tarzı dergileri” kategorisindeki tüm bu dergilerin okurlarına aşağıda verilen 6 genel başlık altında bilgiler ve tavsiyeler verdiği yani erkekliğin belirlenen bu altı ana tema çerçevesinde inşa edildiğı görölmektedir:

- 1) Görüntü ve sunum (Beden-sağlık ve kozmetik-, ev, ofis/iş yeri)
- 2) Kadınlarla (karşı cinsle) ilişkiler
- 3) Yeme-İçme (Sigara/Puro, içki, yemek)
- 4) Eğlenme / Dinlenme ve Lüks tüketim (Boş zamanlar, tatiller, gece gidilen yerler, gündüz gidilen yerler, yapılan ve izlenen spor türleri, lüks tüketim maddeleri olarak özellikle araba ve saat)
- 5) Görsel/işitsel tüketim (Sanat): Müzik/konser, sinema, tiyatro, güzel sanatlar
- 6) Bilgi tüketimi: Gazete, edebiyat, tv, siteleri, sosyal ağlar, politika

L’Officiel Homme ve The Rake dergilerinin beşer sayısı bu 6 ana tema çerçevesinde karşılaştırılmış ve analize dâhil edilen metinler üzerinde içerik analizi, görseller üzerinde de göstergebilimsel analiz yapılmıştır.

Analiz her iki derginin de editöryal yazılar, röportajlar ve tüketilmesi önerilen ürün ve hizmetler aracılığı ile erkeklikler arası sınıfsal farklılıkların oluş(turul)masında rol oynadığını göstermektedir. Dergiler, Bourdieu’nın ifadesiyle, okurlarında kendi sınıfsal habituslarına ait tadlar/zevkler geliştirmelerine yardım ederek öteki erkeklerden/erkekliklerden farklı (üstün) bir hegemonik konum elde edecekleri vaadini sunmaktadır. L’Officiel Homme, bu vaadi üst-orta sınıf beyaz yakalı profesyonel işlerde çalışan erkeklere sunmaktadır. The Rake ise ekonomik anlamda üst sınıf olan okuruna “elit zevkler” geliştirerek kültürel ve sosyal sermaye açılarından da üst sınıf olmanın yollarını göstermektedir.

¹ Öğretim Görevlisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji, neslihande@gmail.com

21.YÜZYILIN "SÜPER KAHRAMANLARI": BLOGGER BABALAR

Neslihan Dedeoğlu Aktuğ¹

Heteronormatif hegemonik erkeklik söylemi içinde bir erkeğin zürriyetini ispatlamak ve soyunun devamlılığını sağlamak anlamında varabileceği en üst nokta baba olmaktır. Hegemonik erkekliğin başat formu olarak babalık çekirdek aile içindeki otorite ve erkek egemenliğini çocuklara ve çocuk bakımı ile ilgili işlere uzak ve mesafeli duruş ile kurar. Bu duruş, dünyayı kadın-erkek, ev içi-ev dışı, doğa-kültür, üretim-yeniden üretim (üreme) ikilikleri içinde gören geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri anlayışına dayanır. Ancak son yıllarda erkekliğin (ve/ya babalığın) adeta tanımı gereği "çocuk ve çocuk bakımı ile ilgili işlere uzak durması beklenen mesafeli ve otoriter aile reisi" anlayışına başkaldıran "yeni" babalar ortaya çıkmıştır. Bu "yeni" babalar kendi babalarından devrıldıkları "eski" babalık anlayışını reddi miras ettiklerini önemli etkileşimli dijital medya araçlarından bir olan "blog"lar aracılığı ile dünyaya duyurmaya girişmiş görünmektedir. Kendi ifadeleri ile bloglarında "baba olacaklarını öğrendikleri andan itibaren" "baba olma durumu" ile ilgili "hislerini" paylaşmaya başlayan "blogger babalar" geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde "akıl, mantık ve düşünce"yi temsil eden erkek dünyasından çıkıp kadınların payına düşen "duygu" dünyasına adım atarak babalığa dair hegemonik erkeklik söylemine başkaldırıyor görünürler. Dahası, blogger babalar bloglarında babalığa dair his ve duyguların paylaşmanın ötesinde geleneksel anlayışta annelerin yapması gerektiği düşünülen bebeğin altını değiştirmek, karnını doyurmak, gazını çıkarmak, gece yarısı uyanıp ağladığında yataktan kalkıp bebekle ilgilenmek gibi "işler" ile ilgili deneyimlerini paylaşmakta ve diğer "yeni" babalara bu konularda tavsiyelerde de bulunmaktadır. Ancak, hegemonik erkekliğin belli bir formuna başkaldırı olarak doğan bu bloglar bir yandan da yeni bir hegemonik erkeklik söylemini bir "süper kahraman baba" performansı üzerine inşa ediyor görünmektedir. Araştırma bu iddiasını Uçan Baba (www.ucanbaba.com) ve Taze Baba (www.tazebaba.com) isimli bloglarda yayınlanan yazılar üzerinde gerçekleştirilen söylem analizi bulgularına dayandırmaktadır.

¹ Öğretim Görevlisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji, neslihande@gmail.com

POLİTİK - APOLİTİK TARTIŞMASININ ÖTESİNE GEÇMEK: SOSYAL MEDYA VE AĞLARIN ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİ'NİN SİYASAL KATILIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Kayhan Delibaş¹

Aynur Çam²

Önemli bir demografik kesim olarak gençlik ve özelde ise üniversite gençliği toplumsal ve siyasal alanda çok önemli bir yere sahiptir. 1968’le başlayan dönemin ana aktörü olarak gençlik hem dünyada ve hemde Türkiye’de önemli toplumsal ve siyasal değişimlere yol açmışlar, geleneksel parlamenter siyasetin tıkanıklığının açılmasına yardımcı oldukları gibi toplumsal hareketler gibi çok önemli bir siyasal mekanizmanın da ortaya çıkmasının yolunu açmışlardır. Ancak bu dinamik, aktif toplumsal grubun 12 Eylül, 1980’i izleyen dönemde ise ‘apolitik’ bir kuşağın yetiştiği, ‘umursamayan’ ve ‘değerlere önem vermeyen’, ‘konformist’ bir gençlikle karşı karşıya olduğumuz çok uzun bir süredir tartışılmaktadır. Hatta bu durum bir de facto gerçekliğe dönüşmüş gibi görünmektedir. Ancak bu tür iddalar çoğunlukla test edilmemiş iddalar üzerinde yükselmektedir. Zira bu tür yaklaşımlar hem problemi tanımlamakta hem de gençlerin siyasetten ne anladıkları, nasıl tanımladıkları, siyasete katılma, yol yöntem ve mecralarının değişmiş olduğu gerçeğini görmezlikten gelmektedirler. Günümüzde bu toplumsal değişim sürecine çeşitli faktörler etkide bulunmaktadır, bunlarda biri de internet ve sosyal ağlardır. Değişim beraberinde tipik siyasetin ve siyasi kurumların sorgulanışı ve “yeni siyaset yapma” şekillerinin ortaya çıkabileceği görüşünü getirmiştir. İnternetin ve sonrasında sosyal ağların hayatımıza girmesiyle özellikle gençler için alternatif bir siyasal katılım biçimi oluşturulduğu görülmektedir. Çalışmada seçilen üç üniversitede öğrenim göre üniversite gençliğinin politik katılım düzeyleri, siyaseti nasıl algılayıp tanımladıkları, geleneksel politikaları, siyasi seçkinleri ve siyasi partileri nasıl değerlendirdikleri, yaygın olarak paylaşılan siyasi fikirler ve değer sisteminin ne olduğu ve son olarak hangi siyasi sosyalleşme ortamları ve katılım mecralarını tercih edip etmedikleri sorgulanmıştır. Araştırma için sosyal olguların, sayısal ve istatistiksel olarak elde edilen verilerle çözümlenmesi ve yorumlanmasına izin veren niceliksel yöntem uygun görülmüştür. Anket formu, araştırma evrenindeki İzmir Ekonomi Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversitesi’ne bağlı öğrencilere basit tesadüfi örneklem metodu uygulanarak toplam 1133 anket tamamlanmış veriler SPSS programı yardımıyla değerlendirilmiştir.

¹ Profesör, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, kdelibas@adu.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, aynur.cam7@gmail.com

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER VE ENGELLİLİK: NİTEL BİR İNCELEME

Ayşegül Demir¹

Yeni toplumsal hareketler, yaşam kalitesindeki ilerlemelerin yanı sıra, değerleri ve toplumsal kimlikleri de esas alan kolektif eylemlerden meydana gelmektedir. Çoğu hareketler tek bir konunun ötesine geçen hatta ulusal sınırları aşan karmaşık gündeme sahip olmaktadır. Bu hareketler, mütenevvi çatışma alanlarında ayrı ilgilere mensup toplumsal grupların sosyal haklara ilişkin istekleri çerçevesinde, eski hareketlerden farklı olarak toplumu radikal anlamda dönüştürmenin aksine çatışma konusunun ilişkisel biçimde toplumsal bağlamda dönüşümünü içeren talepleri dile getirmektedir. Bu doğrultuda engelliler, sosyal politika çerçevesinde kendilerine dönük önyargılarla mücadelelerini, özel ya da kamu politikalarında söz sahibi olmak, toplumla bütünleşme amacıyla kurumların, sosyal çevrenin ve yasaların iyileştirilerek yeniden inşa edilmesi için STK (Sivil Toplum Kuruluşları) aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Bu kuruluşlar içinde engelliler için oluşturulan dernekler, engelliler açısından oldukça önemli olan birey olma, bağımsız yaşam ve sosyal dayanışma hedefleri açısından ön plana çıkmaktadır. Özellikle sivil haklar açısından toplumun engellilere bakışını insani boyutta geliştirme hedefiyle oluşturulan bu kuruluşlar, engelli hareketlerinin bir temsilcisi olma kimliğini de üstlenmektedir. Buna ek olarak engelliler hak mücadelelerini belli platformlarda göstermektedir. Bu platformlardan en önde geleni ise çoğunlukla spor olmaktadır. Bu çalışmada, yeni toplumsal hareketlere dâhil olan ve toplumda engelli olarak damgalanan bireylerin hak hareketlerini dernekler aracılığıyla nasıl ve ne şekilde deneyimlediklerini kuramsal açıdan Sosyolojide ‘ilişkisel’ olarak tanımlanan yaklaşım çerçevesinde incelemek hedeflenmektedir. Çalışma, bu hedef doğrultusunda derinlemesine yapılacak bir araştırmayı gerektirdiğinden nitel araştırma yönteminin kullanılması uygun görülmektedir. Çalışmanın evrenini İzmir ili oluşturmaktadır. Örneklem ise Karşıyaka ilçesinde faaliyet gösteren (Ortopedik Özürlüler Rehabilitasyon Spor Kulübü Derneği, Karşıyaka Engelliler Spor Kulübü) engelli derneklerine üye fiziksel engellilerden seçilmiştir. Toplam olarak 11 kişi (5 kadın ve 6 erkek) ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler Şubat ayı içerisinde yaklaşık bir hafta içerisinde çeşitli aralıklarla gerçekleştirilmiştir. Görüşme süreleri otuz beş dakika ve bir buçuk saat arasında değişiklik göstermektedir. Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde ve yorumlanmasında betimsel yöntem kullanılmıştır. Verilerden elde edilen bulgulardan yola çıkarak çalışma, “yeni toplumsal hareketler”, “sosyal politika” ve “spor” olarak üç ana tema üzerinde şekillenmektedir. Sonuç olarak sosyolojik eksende ve birbiriyle ilişkili olarak engelliler, yeni toplumsal hareketler içerisinde sayılabilecek dernekler aracılığıyla çeşitli platformlarda gerçekleştirdikleri mücadeleler ve bunlardan elde ettikleri kazanımlar doğrultusunda toplumun engellilere karşı tutundukları önyargılı tavrın kırılmasında büyük ölçüde katkı sağlamaktadırlar.

¹ Dr. Öğr. Gör. Sinop Üniversitesi, aysegul-dmr36@hotmail.com

INTERNET KULLANIMININ KADINLARIN GÜNDELİK YAŞAMLARI VE LEISURE FAALİYETLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Gökben Demirbaş¹

Teknolojinin toplumsal yaşam üzerindeki dönüştürücü etkisi ekseriyetle formel yaşam alanları/konuları ekseninde çalışılmıştır. Kadınların gündelik hayatlarında, özellikle de eğlence, dinlence, spor, kültür ve serbest zaman aktivitelerinde ne gibi değişiklikler yarattığına dair henüz az çalışma mevcuttur. Örneğin, kadınların yakın yaşam çevresinde sosyal hayata ve ağlara ulaşması açısından komşuluk özellikle önemli olagelmıştır. Türkiye’de kadınların komşuluk ilişkilerini konu edinen çalışmalar evlerde, bahçelerde, sokaklarda spontane toplanmalardan, daha organize toplanmalara, örn. Gün, uzanan farklı sosyalleşme pratiklerini incelemiş, bu pratiklerin sınıfsal karakterini, kadınlar için anlamını ve Türkiye’de mahalle ve komşuluk kültürü hakkında ne ifade ettiğini sorgulamışlardır. Özellikle son dönemlerde yapılan çalışmalar kolektif emek, yakınlık ve tanışıklığın olduğu geleneksel komşuluk kültürünün günümüzün fazlasıyla farklılaşmış toplumunda azalarak dönüştüğünü, bunun sebebinin ise komşuluk ilişkilerini kuran ve yeniden üreten aktörler olarak kadınların daha çok eğitim ve çalışma yaşamına katılması olduğunu belirtmişlerdir. Bu artan hareketlilik sonucunda, kadınlar hem farklı sosyal ağlara ulaşabilmekte hem de daha bireysel bir yaşam düşüncesini içselleştirebilmektedir. Bu sonucu doğrular nitelikte, Türkiye’de 2006 ve 2011 yıllarında elde edilen verilere dayanan Türkiye Aile Yapısı Araştırması’na göre de akrabalar ve komşularla kurulan ilişkiler eskiye oranla azalmakta, kişi daha çok nükleer ailesine odaklanmaktadır. Örneğin, kadınların sadece %6’sı zamanının çoğunu akrabalarıyla, %7’si ise komşularıyla geçirdiğini belirtmektedir. Bu durumda kadınlar zamanını nasıl değerlendirmektedir? Teknoloji bu resmin neresindedir?

Türkiye kentlerinde toplumsal cinsiyet ve sınıf ayrımlarının kadınların leisure (serbest zaman) pratiklerini nasıl etkilediğini mahalle düzeyinde inceleyen doktora çalışmamın bir parçası olarak, bu sunumda kadınların komşuları, aile bireyleri ve gündelik yaşam mekanları ile olan ilişkilerinde teknoloji ve özellikle sosyal medyanın rolü incelenecektir. 2014-2015 yılları içerisinde 8 aylık bir saha çalışmasının ürünü olan niteliksel veriler yürü ve konuş görüşmeleri (walk and talk interviews), haritalama yöntemi kullanılan odak grup görüşmeleri ve katılımlı gözlem yoluyla elde edilmiştir. Verilerin analizi kayıtlı iş gücüne katılmayan kadınların yalnızca mevcut komşuları ile iletişim kurmak yerine sosyal medya yoluyla yeni arkadaşlar edinebildiklerini, yeni ağlara dâhil olabildiklerini göstermiştir. Ayrıca daha önce geleneksel yollarla, akrabalarına, komşularına veya çarşıdaki dükkanlara el emeği ürünlerini satan kadınlar bugün sosyal medya yoluyla sipariş alabilmekte ürünlerinin tanıtım ve ticaretini yapabilmektedir. Son olarak kadınlar internet aracılığıyla kente ilişkin festival, etkinlik ve diğer aktivitelerden haberleri olmakta bu etkinlikleri takip etmekte, görüş bildirebilmektedirler. Tüm bu imkanlar kadınların artan bireyselliğin özgürleştirici unsurlarından faydalandıklarını göstermektedir.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Trakya Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü, gokbende@gmail.com

GENÇ KADINLARIN MEKAN KULLANIMINDA SINIRLAR VE STRATEJILER: KAĞITHANE ÖRNEĞİ

Rabia Demirci¹

Bu bildiri, Kâğıthane’de yapılan saha çalışmasına bağlı olarak, genç kadınların iş yeri, okul, alışveriş merkezi gibi gündelik hayatlarındaki mekân deneyimlerinin toplumsal cinsiyet ve sınıfsal aidiyet üzerinden ve aile bireylerinin kararlarıyla sınırlandırılma çabalarını ve genç kadınların bu sınırları aşmak için geliştirdikleri stratejileri tartışır. Kent ve toplumsal cinsiyet çalışmalarında kadınların mekân deneyimleri genel olarak yerel yönetimlerin eril politikalarını ve mekânların kullanımındaki kadın-erkek arasındaki ayrışmayı ve eşitsizliği ele alır. Bununla birlikte özellikle de genç kadınların gündelik hayatlarında mekânla kurdukları ilişkilere odaklanan çalışmalar görece olarak azdır. Bu çalışmanın gösterdiği gibi, genç kadınların belirli bir saatte evde olmak zorunda olmaları, eğitimlerine çeşitli nedenlerle ara verdiklerinde yalnızca mahalle sınırlarında bulunan bir iş yerinde çalışmalarına izin verilmesi, okula giderken ailelerin servisleri tercih etmeleri ve böylece eve geli ve gidiş saatlerinin kontrol edilmesi gibi nedenlerle kent mobilizasyonları sınırlanmaktadır. Bütün bu sınırlılıklara karşılık genç kadınlar, mahalle dışında bir okulda eğitim almak, şehir dışında üniversite okumak, okulda olmaları gereken zamanlarda farklı mekanlarda zaman geçirip akşam servisle eve dönmek, trafiği bahane ederek eve daha geç bir saatte gelmek, kameraların ve güvenliliğin olması gibi nedenlerle ailelerin vakit geçirmelerine izin verdikleri alışveriş merkezlerine gitmek için izin alıp çeşitli kafelerde vakit geçirmek gibi stratejiler geliştirirler. Ayrıca, genç kadınlar için sosyal medya gerek kurdukları arkadaşlıklar gerekse açtıkları sahte hesaplar yoluyla sınırlılıkları aşmak için geliştirilen bir strateji olarak ortaya çıkar. Böylece, genç kadınlar mekân kullanımlarını evde olduklarında bile sosyal medyayı da içine alacak şekilde genişletirler. Çalışma 2017 yılında başlayan ve yaklaşık bir yıl süren etnografik yöntemle kent merkezine yakın, kentsel yaşam deneyimi hakkında bilgisi olan Kâğıthane’de alt-orta sınıf mahallesinde gerçekleşmiş olup ailesi ile birlikte yaşayan, evlilik deneyimi hiç yaşamamış, eğitimine devam eden ya da farklı nedenlerle eğitimine devam edemeyen ve ücretli bir işte çalışan veya iş hayatında yer almayıp vaktini evde geçiren 15-24 yaş arası 25 genç kadınla yapılan derinlemesine mülakat ve bu genç kadınların vakit geçirdiği mekânlardaki katılımcı gözleme dayanır. Dolayısıyla, çalışma kent merkezine erişim olanağı ve kentin yarattığı fırsatlardan yararlanma olasılıkları bulunan genç kadınların sosyo-mekânsal olarak karşılaştıkları sınırlamalara ve bu sınırlara karşı geliştirdikleri stratejileri analiz eder.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Yerel Yönetimler ve Kent Politikaları, rabiadeemirci@gmail.com

BİR SOSYOLOJİ TARİHİ YAZMA DENEMESİ: 1890’LARDAN 1914’E TÜRKİYE’DE SOSYOLOJİK DÜŞÜNCENİN KURUMSALLAŞMASINI İLİŞKİSEL BİÇİMDE ELE ALMAK

Zübeyde Demircioğlu ¹

Türkiye’de sosyolojinin tarihine ilişkin kuşkusuz bugüne kadar pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların büyük kısmı, sosyoloji tarihini düşünceler tarihi olarak ele alan; isimler ve düşünce sistemlerine odaklanan çalışmalardır. Türkiye’de sosyolojinin tarihine yeni bir perspektifle bakmayı hedefleyen bu çalışma ise, tarihsel bağlamı içinde ilişkisel bir sosyoloji tarihi yazma denemesidir. Bu anlamda, büyük isimler ve düşüncelerinden ziyade “sosyoloji cemaatinin” üyeleri arasındaki ilişki ağlarına, örgütlenmelere, işbirliği, uyum ve çatışmaya odaklanarak ilişkilerin izi sürülmeye çalışılmıştır.

Çalışma, sosyolojik düşüncenin bir disiplin olarak ortaya çıkmaya başladığı kurumsallaşma öncesi döneme odaklanmaktadır. Tüm toplumsal etkilerin yanında disiplinler tarihinin inşa edilmiş bir yanı da vardır. Bu nedenle, disiplinlerin ortaya çıkışını biçimlendiren düşünsel alanı bir mücadele alanı olarak görmek çok da yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda Türkiye’de sosyolojinin kurumsallaşma hikayesi aynı zamanda bir mücadelenin de hikayesidir. Bu mücadelenin aktörleri dernek ve yayın organları etrafında örgütlenerek görüşlerini yaygınlaştırmaya çalışmışlardır.

“Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti” ile Avrupa’da çıkarılan ve gizlice ülkeye sokulan “Terakki” dergisi etrafında örgütlenen Prens Sabahattinci “science sociale” ekolü 1908 öncesi dönemde başat akım iken, 1908 sonrası Meşrutiyetin özgürlük ortamında İstanbul’da tamamen “bilimsel” bir sosyal bilim dergisi olma iddiasında olan “Ulum-i İktisadiye ve İctimaiye” mecmuası sahneye çıkmış ancak uzun soluklu olamamıştır. 1910’da Ziya Gökalp’in Selanik’e giderek “Genç Kalem” etrafında kurmayı başardığı örgütlenme ise 1912’de İstanbul’a dönerek, düşünsel ortamı domine etmiş ve 1914’te diğer tüm akımları gündem dışı bırakarak, Türk sosyolojisini belirleyen ekol olmuştur. Gökalp’in başarısı genel anlamda Osmanlı toplumunun yaşadığı sorunlara geniş bir açıdan yaklaşması ve uygulanabilir çözüm önerileri sunması ile ilişkilendirilmektedir. Bu çalışma bu tezi reddetmeksizin, Gökalp’in başarısını ve diğer isimlerin başarısızlığını bir örgütlenme meselesi olarak ele almayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken, o dönem yayımlanan makaleler dışında, kişisel yazışmalar, mektuplar ve hatıralardan da yararlanılmıştır.

Türkiye’de sosyolojinin siyasetle olan yakın bağı da göz ardı edilmeden “bilimsel cemaat” kavramını Türk sosyolojisinin erken dönemine uygulamayı amaçlayan bu çalışma bugünkü bilimsel alana da bir yaklaşım biçimi önermeyi hedeflemektedir.

¹ Araştırma Görevlisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji, demircioglu_z@yahoo.com

“KUTLUĞ ATAMAN FİMLERİNDE QUEER OLUŞLAR: LOLA VE BİLİDİKİD, RUHUMA ASLA VE İKİ GENÇ KIZ ÜZERİNE BİR İNCELEME”

Özge Demirel¹

1980’li yıllarda Batı’da vuku bulan AIDS krizi ve post yapısalcı eleştirinin etkisiyle Queer kuramı, cinsiyet, cinsellik ve arzu arasındaki süreklilik varsayımını sorunsallaştırarak eleştirinin ve politikanın radikal bir alanı olarak heteronormativeyi hedef almıştır. Bu doğrultuda Queer kuram ve aktivizmin etkisiyle Yeni Queer Sinema, sinemada lezbiyen, gey, biseksüel ve trans karakterlerin görünürlüğüyle, onların “olumlu/olumsuz” temsilleriyle ilgilenmek yerine bizzat cinsiyet kimliklerinin karmaşıklığını, cinselliğin ve arzunun akışkanlığını içeren, heteronormativitenin “doğallığını” yapıbozuma uğratan, onun bir inşa olduğunu ifşa eden-edebilen bir alan olmaya çalışmaktadır.

Sinemanın, toplumsal insanın yeniden üretiminde ve aşındırılmasında önemli bir alan olmasından hareketle Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Genel Sosyoloji Anabilim Dalı, Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu çalışmada; Yeni Queer Sinemanın cinsellik, cinsiyet ve arzuya ilişkin kültürel mücadele alanındaki önemi tartışılmaya çalışılacaktır. Bu doğrultuda Amerika ve Avrupa sineması ile Türkiye sinemasındaki -heteronormatif cinselliğin dışında bırakılan- LGBT bireylere ilişkin tarihsel temsil mücadelesine değinilecektir. LGBT temsil tarihçesinde görebileceğimiz gibi maalesef Türkiye Yeni Queer Sineması gibi bir alandan bahsedilememektedir; yalnızca queer oluş ve imkânlar içeren az sayıda film den söz edilebilmektedir. Çalışmanın kapsamı queer film çalışmalarından hareketle bir sanatçı ve yönetmen olarak Kutluğ Ataman sineması ile sınırlıdır. Bunun sebebi kutluğ ataman’ın semiha berksoy unplugged’de (1997), Peruk Takan Kadınlar (1999), Veronica’nın Dört Mevsimi (2002), 1+1=1 (2002), Oniki (2004), Küba (2004), Stefan’ın Odası (2004), Cennet (2006), Türk Lokumu (2007) gibi video enstalasyonları ve Lola ve Bilidikid (1998), Ruhuma Asla (2001) ve İki Genç Kız (2005) Aya Seyahat (2009) gibi filmlerinde gerçeklik ve kurguyu birbirine geçirmesi, neyin gerçek –neyin kurgu olduğuna dair izleyicinin zihnini bulanıklaştırarak, bizzat gerçeklikle oynaması ve böylece yeni anlamların mümkün olduğuna olanak tanımasıdır. Ataman’ın kimlik nosyonuna olan ilgisi, bağlamı ne olursa olsun onun hakikatini sorunsallaştırması, bizzat Ataman’nın sanatını queere yaklaştırdığı için hatta belgesel ve kurmacıyı birine karıştırarak teknik ve biçim açısından filmin kendisini queerleştirdiği için çalışmamın ilgi alanına girmektedir. Tüm bunlardan hareketle çalışmanın amacı; arzu, cinsiyet, cinsellik arasındaki ilişkiyi/ilişkisizliği merkeze alan Lola ve Bilidikid, Ruhuma Asla ve İki Genç Kız filmleri özelinde; cinsellik ve cinsiyetle ilişkili kimlikleri yapı-bozuma uğrattı uğratmadığı, filmlerinin queer özellik taşıyıp taşımadığını tartışmaya açmaktır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, dmrlzg@gmail.com

AŞKIN CİNSİYETİ: AŞK İLİŞKİLERİNDE ERKEKLİĞİN YENİDEN ÜRETİM STRATEJİLERİ

Zeynep Deniz ¹

Araştırma, aşk ilişkilerinde erkekliğin yeniden üretilmesinin, eğlence sektörünün parçası olarak cinsiyetlendirilmiş bir mekan olan Türkü-Bar örneğinde nitel veri toplama teknikleri ile katılımcı gözlem ve derinlemesine mülakat yolu ile görüşmeler yapılması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Aşk ve iktidar ilişkileri yapısı, erkeklik çalışmaları ve eğlence sektörüne ilişkin literatür analizi doğrultusunda aşk söylemi ve cinsiyetlendirilmiş mekan arasındaki ilişkilenebilirliği anlamak amaçlanmıştır. Bu çalışmada duygusal ve erotik bağlanım örüntüleri olarak aşk ilişkisinin erkekliğin kurucu unsurları arasındaki yeri ve bu konumu oluşturan temel mekanizmaların neler olduğu, erkekliğin, erkekler arasındaki etkileşimlerde nasıl dayanışma ve hiyerarşi ürettiği ve erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkilerde gündelik yaşamda nasıl doğallaştırıldığı, pazarlığa tabii tutulmayan çıkarları tartışılmaktadır. Araştırma, cinsiyetlendirilmiş üç farklı mekan olan Türkü- Bar ‘ larda müşteriler, müzisyenler ve işletmeciler ile yüz yüze derinlemesine mülakat tekniği ile gerçekleştirilmiştir . Müzisyen ve işletmeciler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgularla eğlence sektörünün mekânsal ayrışmasının hangi faktörlerle inşa edildiğine, eğlence sektörünün “özneleri” olan müşteriler ile gerçekleştirilen görüşmelerde aşk ilişkisinin toplumsal cinsiyet kategorileri olarak erkekler ve kadınlar tarafından nasıl algılandığına, mekanda ilişkilenebilirlikleri ve etkileşimleri öznelerarasında kuran toplumsal bağların açılmasına ulaşılmıştır.

Araştırma aşk ilişkilerinde erkekliğin yeniden üretilmesinin, eğlence sektörünün parçası olarak cinsiyetlendirilmiş bir mekan olan Türkü-Bar örneğinde katılımcı gözlem ve on sekiz katılımcı ile yüz yüze yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat yolu ile görüşmeler yapılması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Saha çalışması 2017 Ekim ve 2018 Mayıs ayları arasında Ankara Sakarya Caddesi’ ndeki üç türkübarda mekanda müşteri olarak geçirilen vakitte sistematik haftanın iki günü katılımlı olarak gerçekleştirilmiştir. Feminist metodolojiden beslenen çalışmada araştırmacı ve görüşmeciler arasında bir hiyerarşi kurulmamasına anlama sürecinde araştırmacının görüşmeciler ile etkileşim içerisinde olmasına dikkat edilmiştir.

Mekanlar kendi içlerinde kimlerin gidip gitmeyeceğine, mekanın kimlerin eğlenmesine uygun olduğuna göre ayrışmaktadır. Mekana gelen kadın müşteri için “pavyonlaştırılmış türkubar” dediğim mekanda “aile” bölümü bulunmaktadır. Mekanı kadınlar güven temelli tercih ederken erkekler samimiyete dayalı seçmektedir. “Kapıcılar” olarak adlandırılan mekânın giriş iznini veren çalışanlar toplumsal, ekonomik,bedensel ve kültürel olarak inşa ettikleri kategoriler ile belirli kişilere mekân giriş izni vermekte, belirli kişileri mekân dışı kılmakta ve belirli kişileri de mekânın aktörleri olarak sahiplenmektedir. Erkeklerde aşkı öven, yücelten, gündelik hayat ile bağdaştırmadan kaçan bir tutum hakimken kadın katılımcılar erkeklerin zihniyeti, davranışları üzerinden aşkın ne olmadığını anlatmaktadır. Duygusal bağlanım ve yaşanma biçimi arasındaki ilişkiyi kurmaktan kaçınan bir “erkeklik” ile karşılaşırız. Ancak biraz daha açılması istendiğinde düşüncenin çok uzağında davranış örüntülerinden bahsedilmektedir. Aşk deneyimi paylaşımından sakınan erkeklik modeli aşk ilişkisindeki tahakkümü ifşa etmekten sakınmaktadır. Kadınlar tahakkümü ortaya koymalarının yanı sıra onayladıkları şeylerle bu tahakküm ilişkisini yeniden üretmektedir.

Çalışma lisans bitirme tezidir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji, zeynepdeniz45.zd@gmail.com

KIMLİKSEL YITIMDE TEKNOLOJİ: DİKOTOMİK OLMAYAN ETKİLER

Özlem Akay Dinç ¹

Bayram Ünal²

Herhangi bir topluluğun kimliği söz konusu olduğunda bu kimliğin içeriğinin belirlenmesi, ötekileştirme ve ötekileştirilme süreçlerinde ya bir neden ya da bir sonuç olarak tartışılırdı. Özellikle topluluğun inşasında kimliksel süreçler kendilerini tanımlama yetilerini bir başka kimliksel oluşu ötekileştirdiği veya bir başka kimliksel oluş tarafından ötekileştirildiği sürece elde ederdi. Dolayısı ile bir başka kimliğin varlığı ve ötekiliği üzerinden kurulan kimliksel inşa süreci, dikotomik olarak bir diğerinin varlığını da zorunlu olarak öngörürdü.

Fakat küreselleşme ile birlikte kimliksel süreçlerin örüntü ve dinamiklerinde de köklü değişiklikler ortaya çıktı. Özellikle teknolojilerin zaman mekan sıkışmasını tetiklemesiyle birlikte kimliksel süreçler daha önce kendisini şekillendiren mekansal sınırlardan koparak sanal sınırsızlıklar içerisinde sonsuz akışlar olarak yer almaya başladı. Söz konusu akışlar, kimliksel oluşları dikotomik olmayan bir gösterge ile geleneksel formun dışına taşıyarak post-truth ikilemi içerisinde teknoloji aracılığı ile bir yıkıma sürüklemeye başlamıştır.

Çalışmamız bu kapsamda Niğde İline bağlı Yeşilburç Köyü'ndeki mübadillerin son dönemde yüzleştikleri kimliksel yıkım ve yeniden inşa süreçlerine odaklanmaktadır. Çalışmamız Yeşilburç Köyü'ne yapılan çok sayıda ziyaret ve köy sakinleri ile yapılan derinlemesine ikili görüşmelere dayanmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Gör., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyoloji, bg210125@gmail.com

² Profesör, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyoloji, bayram@binghamton.edu

GÜNÜMÜZDE “İLKEİ” KABİLELER, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE TOPLUM

Meral Dinçer¹

Yeryüzünün dönüşü mümkün olmayan çevre sorunları ve baskısı karşısında insanlık, ortak bir endişe içinde çırpınırken, yok etme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktığı doğayı koruma ve sorunlarına çözüm bulma çabasına girmiştir. Ekolojik sorunların sebepleri ve sorumluları bilinse de, bunun sonuçlarından, sorumlular dahil, bütün insanlık zarar görüyor. Sorun, yerküremizin bir çıkmazı ve toplumların ortak geleceği ile ilgili bir sorun olduğuna göre, ekolojik krizi, bir küresel sorun olarak düşünmek kaçınılmaz gözüküyor.

Sırasıyla buhar makinesi, elektrik ve bilgisayarın icadıyla birinci, ikinci ve üçüncü endüstri devrimini yapan insanlık, şu an siber-fiziksel sistemlerin hüküm sürdüğü "Endüstri 4.0" devrimini yaşıyor. İnsanlığın avcı-toplayıcı, tarım, endüstri ve bilgi toplumlarından geçerek geldiği beşinci evre ise "Toplum 5.0 "süper akıllı" toplum olarak adlandırılıyor. Bu "bilimsel yaratıcılık, bilgelik ve sosyal beceri de dahil olmak üzere, her alanda, en üstün insan beyninden bile daha akıllı bir zeka" olarak tanımlanıyor.

İnsansız teknolojiler olarak “Süper akıllı toplum” bize bir anlamda insanın arka plana atıldığını gösterir. İşte endüstri 5.0 ise insanlar için teknolojiler yaratmayı hedefleyen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada şu soruyu sormadan edemiyoruz: İnsan ürettiği bu mükemmel yapay zeka sebebiyle kendi ırkını rahatlıkla makinalara mahkum mu edecek? Dünyadaki diğer tüm türlere hükmedebilen insanoğlu, kendi ürettiği tür karşısında, tehlikedeki türe mi dönüşecek?

İnsanların makine ve robotlarla ilişkisini üst düzeyde tutan “Süper akıllı toplum”, Endüstri 4.0 ile gelen teknolojik yenilikleri topluma en verimli şekilde entegre edilmesini savunuyor. Yani Endüstri 4.0 ile insansız üretim yapabilen akıllı fabrikalar, Endüstri 5.0 ile işbirlikçi robotların ve insanların aynı ürün üzerinde koordine bir şekilde çalıştığı yerlere dönüşüyor. Fakat endüstri 5.0 süreci, teknolojinin insanlık için bir tehdit olmadığını hatta onlara yardımcı olacağını, istihdamın artacağını savunuyor.

Ancak bilim ve teknolojideki gelişmelerin ulaştığı bu noktada bir de bakıyoruz ki, dünya üzerinde, günümüzde halen insanlığın geri kalanı tarafından temasa geçilmemiş 100 civarında yalıtılmış ya da yarı yalıtılmış kabile bulunmaktadır.

Teknolojik olarak geri veya ilkel kaldığı düşünülen yalıtılmış kabileleri, modern dünyanın nimetleriyle buluşturmanın getirdiği etik sorunlar yanında küreselleşme ile birlikte yaşam biçimlerinin birbirine benzemeye başlaması, kültürel bilgi çeşitliliğinin hızla kaybolması anlamına gelmiyor mu?

Yalıtılmış kabileler içinde yaşadıkları ekosistemi çok iyi tanıyan ve ona uyum sağlamış toplumlardır. İnsan ve ekosistem arasındaki dengenin sürdürülebilirliğini nasıl sağlayabileceğimizi düşündüğümüzde, bu bilgiye kendi ekosistemleri içinde sahip olan yalıtılmış kabileleri modernleştirerek insanlığın sahip olduğu bir bilgi ve deneyimin de kaybına sebep olmaz mıyız?

İnsanı merkeze alan, hakkaniyetli ve kapsayıcı bir sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının demokratikleşme, insan hakları ve iyi yönetimle güçlendirilmesi gerektiği açıktır. Sürdürülebilir kalkınma için toplumda yeni değer ve davranış biçimleri geliştirilmesi ile daha sürdürülebilir bir topluma doğru bir yönelimin gelişmesini amaçlamaktadır.

Bu çalışma bir taraftan; yapay zeka - süper akıllı toplumu irdelerken, diğer taraftan da günümüzde hala var olan ve daha teknolojinin hiç girmedığı, “ilkel” kabileleri araştırıyor.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, meral.dincer@icvakfi.org.tr

NUSAYBINLİ DOMLARIN KİMLİK İNŞASI: MÜZİK VE "KEMANÇE"

Semra Özlem Dişli¹

Türkiye'nin güneydoğu şehri olan Mardin çok etnili yapısı ile tanınır. Mardin'in bu çok etnili yapısının unsurlarından biri de Ortadoğu'nun Çingeneleri olarak bilinen Domlardır. Midyat, Kızıltepe, Dargeçit gibi Mardin'in pek çok ilçesinde yaşayan Domlar bulunsa da bu çalışmanın kapsamını Nusaybinli Domlar oluşturur. Geleneksel mesleklerinden örneğin demircilik, kalaycılık, elekçilik, dişçilik günümüzde neredeyse ortadan kalmışsa da Nusaybinli Domlar öncelikli olarak hâlâ müzisyendirler. Nusaybinli Domlar ilçe nüfusunun geri kalanı tarafından müzisyen olmaları temel alınarak "Mıtrıp" diye tanımlanırlar. Kelime anlamı ile "çalgıcı" demek olan Mıtrıp, "Çingene" adlandırmasının yöredeki karşılıklarından biri olarak kullanılır ve Çingene'ye yüklenen tüm pejoratif anlamları da içinde barındırır. Mıtrıp adlandırmasını reddetseler de Nusaybinli Domlar, kendileri tanımlarken yine müzisyenliği temel alırlar. Ortadoğu'ya ait bir müzik enstrümanı olarak bilinen rebap, Nusaybin'de Domlar ile özdeşleşmiştir. Nusaybinli Domlar temel geçim kaynakları müzisyenliği ana sazları olan rebap ile icra ederler. Rebap, kendi ifadeleri ile "kemançe", Nusaybinli Domların ürettikleri müziğe karakterini veren temel öğedir. Ancak müziklerinin ana öğesi olarak değerlendirilse de kemançe bir müzik enstrümanından çok daha fazlasıdır. Kemançe Nusaybinli Domların tarihlerine ilişkin anlatılarının aynı zamanda da kendilerini tanımlama biçimlerinin kurucu öğesidir. Dolayısıyla kemançe Nusaybinli Domların kimliklerinin cisimleştiği bir maddi kültür öğesi olarak ele alınabilir. Bu çalışmada da temel olarak Dom kimliğinin nasıl inşa olduğuna ve bu kimliğin maddi ifadesi olan kemançeye yüklenen anlamlara odaklanılacaktır. Bu bağlamda kendisinden hareket edilecek temel kavram kimliktir. Çalışma boyunca kimlik özcü bir yaklaşım içinden ele alınmaz, bunun yerine kimliğin akışkan, değişken, her daim yeniden biçimlendirmeye açık, stratejik ve durumsal olduğu kabul edilmektedir. Bu çerçevede Nusaybinli Domların ilçe nüfusunun geri kalanı ile karşılıklı ilişkileri, ilçe nüfusunun geri kalanı tarafından nasıl tanımlandıkları, Domların bu tanımlamalara karşı ve bunlar ile birlikte kendilerini tanımlama biçimleri ele alınacaktır. Ayrıca bu tartışmaya ek olarak kişiler ile maddi nesneler arasındaki ilişki üzerine de düşünülmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma 2011-2015 yılları arasında Nusaybinli Domlar ile yürütülen alan çalışmasına dayanır. Araştırmada benimsenin yöntem ise etnografik yöntemdir.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi Antropoloji Bölümü, sozlemdisli@gmail.com

AKADEMİNİN DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜ: RESEARCHGATE VE ACADEMIA.EDU SİTELERİNİN BİLGİ ÜRETİMİNİ DÖNÜŞTÜRMESİ

Rumeysanur Doğan¹

Dijital dönüşüm, yapay zekâ kullanımları ile birçok sektörde iş süreçlerini dönüştürmektedir. Her ne kadar dijital dönüşümün etkileri çoğunlukla bankacılık, reklam ve medya gibi hizmet sektörleri üzerinden incelenirse de bu makalede bilgi üretimi ve yayılımı üzerindeki etkilerini inceleyeceğim. Bunun için birçok akademisyen ve araştırmacının üye olduğu ve çalışmalarını sunduğu Researchgate ve Academia.edu sitelerinde kullanılan yapay zeka uygulamalarının, üretilen bilginin yayılmasını nasıl etkilediğini ve bilgiyi neye göre sınıflandırdığını inceleyeceğim.

Araştırmamda teknolojik gelişmeleri sosyal süreçlerin bir parçası olarak değil bizatihi toplumu kuran aktörler olarak gören Bruno Lator'un aktör ağ kuramından ve bu kuramın sunduğu aktör ağ inceleme yönteminden faydalandım. Science in Action isimli kitabında ortaya koyduğu kurama göre Latour, bilimsel bilgi üretiminin sürekli gelişerek ilerleyen bir süreç olmadığını ve yeni üretilen bir bilginin başarılı sayılabilmesi için bilim adamları, finansörler ve devlet kurumları gibi bir ağ kitlesinin ikna edilmesi gerektiğini ortaya koyar. Ona göre bir bilgi bizatihi başarılı olduğu için kabul görmemiştir; kabul gördüğü için başarılı sayılmıştır. Bu bakış açısıyla Researchgate ve Academia.edu da kullanıcılara sunulan ziyaretçi istatistikleri ve atıf skorlarını incelediğimde bir makalenin ya da kitabın ancak bu platformların belirttiği ziyaretçi sayısı ve atıf sayısına ulaştığında “başarılı” ve “ünlü” sayıldıkları sonucuna ulaştım. Buna ek olarak bu platformların bizatihi kullanıcılara sunduğu atıf ve aranma üzerine istatistikler araştırmacıların kendilerini rakamlarla günlük takip etmesine, self-tracking, yol açmaktadır. Ayrıca bu platformlarda yer almadan önce akademik ağlarda bilinirliği olan kişiler hızlı bir şekilde bu sitelerde de bilinirlik sağlarken bu şekilde olmayan kişiler bu süreçte daha yavaş ilerlemektedir. Aktörlerin performansında bu şekilde farklılar gözlemekle beraber akademisyenlerin çalışmalarını bu platformlarda güncel yayınlamadıkları halde en azından çalıştıkları kurum bilgisini ve kendi kişisel bilgilerini yazmaları yani en düşük seviyede var olmak zorunda hissetmeleri bu platformların kapsayıcılığını göstermektedir.

Sonuç olarak her ne kadar Academia.edu ve Researchgate platformları kullanıcılara fiziksel olarak ulaşamayacakları bilim insanlarına ve bilimsel çalışmalara hızlı ve kolay ulaşma imkanı sağlasa da kullandıkları istatistiki bilgi üreten ve daha iyi puan alan bilimsel çalışmaları ve bilim insanları daha fazla öne çıkaran yapay zeka teknolojileri nedeniyle günümüz akademisini rakamlarla temsil edilen bir yarış pistine ya da daha çok puan kazananın daha çok öne çıktığı bir sahneye dönüştürmektedir.

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyoloji, rumeysanurdogan91@std.sehir.edu.tr

ÇOCUKLARIN SOSYAL MEDYA KULLANIMI: “ANNE BEN YOUTUBER OLDUM.”

Ayten Doğan Keskin ¹

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre 18 yaşına kadar her insan çocuk olarak kabul edilmektedir. Çocukların dinlenme, boş zamanı değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence ve etkinliklerde bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkı bulunmaktadır. Teknoloji çağı olarak adlandırılan günümüzde çocuklar bu haklarından sadece gerçek dünyada değil, sanal dünyada da yararlanabilmektedir. Sanal dünyada, gerçek dünyadaki gibi sınırlar olmadığı için, insanın hayal gücünün ve yaratıcılığın en üst seviyelerine kadar kullanılabileceği ortamlar yaratılmaktadır. Bu ortamları sadece yetişkinler değil, çocuk ve ergenler hatta erken çocukluk dönemindeki çocuklar da kullanmaktadır. Bazı çocuklar sanal dünyada kontrolsüz şekilde hareket edebilmektedir. Bu kontrolün olmadığı ortamlardan biri de sosyal medyadır. Sosyal medyada, çocuk ve ergenler için eğitsel amaçlı eğlenceli öğrenme ortamları bulunabileceği gibi zararlı olabilecek içerikler de bulunmaktadır. YouTube internet üzerinden videoların yüklendiği, paylaşıldığı, izlendiği sosyal bir platformdur. YouTuber ise, YouTube'da yayınlanan görsel-işitsel eserlerin yazarları, hazırlayanları ve/veya sunanlarıdır. YouTube çocuk ve ergenlerde çeşitli düşünce ve davranış biçimlerinin şekillenmesinde rol oynayan, katılım da sağlanabilen sosyal medya platformudur. Türkiye'de internet üzerinden bir hesabı yönetebilmek için minimum 13 yaşında olmak gerekmektedir. YouTube'da bazı videoları izlemek için 18 yaşından büyük olma (+18) uyarı ekranı gösterilerek, yaş kısıtlamasıyla ilgili bilgilendirme yapılmaktadır. Avrupa'da yapılan bir çalışmaya göre 9-16 yaş arası çocukların %76'sı kısa video izlemek için interneti kullanmaktadır. Ayrıca bu çocukların %59'unun herhangi bir sosyal paylaşım sitesinde profili bulunmaktadır. Sosyal paylaşım sitelerinde profil sahibi çocukların %26'sının profili herkese açıktır. Herkese açık profile sahip çocukların %46'sını Türkiye'deki çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklar yaş sınırlaması olmasına rağmen yetişkinler için olan sosyal medya platformlarıyla 13 yaşından önce tanışmakta ve çeşitli hesaplar açarak hesaplarını yönetmektedir. Bazı durumlarda ise tüm sosyal medya platformlarında bu hesaplar, çocuk doğar doğmaz veya doğmadan önce, çocuklarının adına ebeveynleri tarafından açılmaktadır. Bu hesaplarda çocukların fotoğraf ve videoları paylaşılarak ebeveynleri tarafından kullanılmaktadır. Ekran karşısında büyüyen bebekler, çocuklar ekranın ötesinde neler olduğunu büyük bir merakla ve ailelerinin tepkileriyle anlamlandırmaya çalışmaktadır. Ekranları izleyen, bazı durumlarda da bu izledikleri videoların ögesi olan çocuklar, YouTuber olmak isteyebilmektedir. Bazı durumlarda ise aileler çocuklarını YouTuber yapmaktadır. Bu platformlarda 5 yaşından küçük çocukların dahi aylık kazancı binlerce doları bulabilmektedir. Çocuklar kendi kanallarında paket açma, oyuncak tanıtma, abur-cubur ve yemekleri inceleyip yorumlama, oyunları tanıtma, yorumlama ve oynama, alışveriş ve makyaj yapma gibi videolar çekip paylaşmaktadır. Sosyal medyada ünlene, ünlene isteyen, ünlendirilmek isteyen çocuklar sahip oldukları bilişsel, sosyal-duygusal ve dil gelişim düzeyleri nedeniyle ihmal ve istismara açık olabilmektedir. Bu sebeple çalışmada, çocukların YouTube kullanımı ve YouTuber olmaları, çocuk ve aile açısından ele alınarak tartışılmıştır.

¹ Doktora Öğrencisi, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi, ayten.dogan@saglik.gov.tr

BİR KENTE RENK KATMAK MI, KENTİN RENGİNE BÜRÜNMEK Mİ? GENÇLERİN KOLEKTİF AİDİYET MEKÂNI TRABZON

Gülmelek Doğanay¹

Toplumsallaşma süreci olarak kabul edilen gençlik dönemi, daha çok kentsel mekânda görünür olan toplumsal bir olgudur. Kentin, kente olan aidiyetin ve kentsel toplumsal ilişkilerin inşasında aktif rol alan gençler, bu anlamda önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada gençlik ve (özellikle kentsel) mekân arasındaki ilişkiye bakılırken sosyolojik bir bakış tercih edilmiştir. Günümüzde Türkiye’de gençlik alanında yapılan araştırmaların sayısı önemli ölçüde artmış olmasına rağmen, gençliğin mekânla olan ilişkisine değinen çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak söz konusu çalışmalar metropol kentin gecekondulu mahallelerinde yaşayan gençlere odaklanmakta; gençlerin toplumsallaşma mekânlarının toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal özelliklerine göre inşa ettikleri gençlik alt kültürleri, öznellikleri ve kimlikleri üzerinde durmaktadır. Bu çalışma literatürdeki söz konusu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Çalışma, özelde gençlerin Trabzon kenti deneyimine odaklanmakta; kendisini Trabzonlu hissedenden ve uzun yıllar Trabzon’da yaşayan gençlerin toplumsallaşma mekânının onlara nasıl bir gençlik deneyimi sunduğu ve benlik inşalarını nasıl şekillendirdiği ile mekânın gençler tarafından aidiyet unsuru olarak nasıl inşa edildiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

2018 Temmuz ayında tamamlanmış olan bir doktora tezine dayanan bu araştırmanın sahası 2015 Eylül ayı ile 2016 Mayıs ayı arasında Trabzon kent merkezinde gerçekleştirilmiştir. Öncesinde ise altı ay süren anket ve derinlemesine mülakat formu hazırlıkları yapılmıştır. Anket, derinlemesine mülakat (yarı yapılandırılmış) ve doküman inceleme gibi çok farklı bilimsel araştırma tekniklerinden faydalanılan bu çalışmada, birbirini destekleyen bulgular elde edilmiştir. Anket çalışması 15-24 yaş arasındaki 395, yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar ise 15-28 yaş arasındaki 38 gençle gerçekleştirilmiştir. Cevaplanan anket formları SPSS programına girilmiş ve analiz kısmında tanımlayıcı istatistiklerden faydalanılmıştır. Derinlemesine mülakatlardan elde edilen veriler betimsel ve sistematik analiz tekniği ile yorumlanmıştır. Son olarak, gençler tarafından sosyal medya kanalları aracılığıyla paylaşılan video, fotoğraf ve yorumlar da dokümanlaştırılarak analize dâhil edilmiştir.

Çalışmanın bulgularına göre, Trabzon’u deneyimleyen gençlerin, farklı yaşam tarzlarına, zevklere, cinsiyete, toplumsal ve ekonomik statülere ve kültürlere sahip olmalarından ötürü, gençliği “öteki gençlik” ile birlikte farklı şekillerde tanımladıkları ve deneyimledikleri görülmektedir. Kentin coğrafi ve kültürel özellikleri ile birlikte bu çocukluk mekânında biriktirilen anılar, yakın ilişkiler, alışkanlıklar, mekâna ilişkin üretilen mitsel anlatılar, gençleri kamusal alana hazırlayan mahalle ve Trabzonspor’un kente olan aidiyeti pekiştirdiği görülmektedir.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi, melekalev@ktu.edu.tr

HANELERDE BİLİŞİM TEKNOLOJİSİ KULLANIMININ DEMOGRAFİK GÖSTERGELERLE İLİŞKİSİ

Barış Dulkadir¹

Yayımla teorisi, gözlenen demografik değişim kalıplarının ana belirleyicisi olduğu bir çok çalışmada ortaya konmuştur . İstatistiklere göre 2005 yılında %8,7 olan internet erişimi olan hane oranı 2018 yılında %83,8'e çıkmıştır. Bu süreçte toplam doğurganlık hızı, dalgalanmalarla beraber, 2,1 seviyesinde seyretmiştir. Fakat yaş gruplarına bakıldığında 15-19 ve 20-24 yaş grubu doğurganlık hızları düzenli biçimde azalmış, 30-34 ve 35-39 yaş grubu doğurganlık hızı ise düzenli biçimde artmıştır. Benzer şekilde, iller arası net göç hızı 2008 yılında 3,23 iken 2018'de 3,80'e kadar yükselmiştir.

Basu (2002) kitle iletişim araçlarıyla doğurganlık arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında, kitle iletişim araçlarına düzenli olarak maruz kalmanın doğurganlığın, istenen aile büyüklüğünün ve doğum kontrolünün en güçlü belirleyicilerinden biri olduğu ortaya koymuştur. Bu amaçla, internet erişimi olan haneler ile demografik göstergelerin ilişkisi Pearson korelasyon yöntemi ile analiz ettiğimizde 15-19, 20-24 yaş grubu doğurganlık hızları ile yüksek, negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı, 30-34 ve 35-39 yaş grubu doğurganlık hızları ile yüksek, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca iller arası göç eden toplam nüfus ile anlamlı bir ilişki bulunulmamasına karşın, yıllara göre internet erişimi olan hane oranı ile 15-19 ve 20-24 yaş grubu göç hızlarıyla yüksek, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.

Korelasyon analizinin istatistiksel olarak anlamlı olması değişkenler arasında mutlaka nedensel bir ilişki olduğu anlamına gelmemektedir. Örneğin, hesaba katmadığımız farklı değişkenler vardır ki insanların davranışlarındaki değişimin açıklaması olabilir. Bununla birlikte, Barber ve Axinn (2004), kitle iletişim araçlarının bireysel davranışları zihinsel mekanizmalar yoluyla şekillendirerek toplumda değişime yol açtığını vurgulamışlardır. Dolayısıyla, bu çalışmada ortaya çıkan bulgulara ait nedensel ilişkilerin araştırılması doğurganlığı artırmayı ve göçü kontrol altına almayı hedefleyen politikalara yön vermesi beklenebilir.

¹ Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Nüfusbilim, barisdulkadir@gmail.com

TOPLUMSAL HAFIZANIN KARİKATÜRLER ÜZERİNDEN DIŞA VURUMU: ÇİNGENE ALGISININ YAZILI- GÖRSEL MEDYADAKİ SERENCAMI

A.Baran Dural¹

Ortak bir yaşama sahip olmanın aynı zamanda; ortak aklı paylaşmak, aynı aklı taşımakla eşanlamli olduğu düşünüldüğünde, (YILDIRIM,1998:38) yaşanmış geçmişin tanıklığının; gelecek kuşakların karar alma süreçlerinde doğrudan etki göstereceği, sonucuna varmak güç olmayacaktır. İşte toplumsal hafıza, hem sözlü hem de yazılı kültür ürünleri vasıtasıyla verili bir toplumun bir tarihsel uzamda karşılaşacağı/hatırlayacağı bir sorun/olgu karşısında nasıl tepki vereceğini açıklayan el-kitabı niteliğindedir. Daha doğduğu andan itibaren mitler- efsaneler- söylenceler- davranış kalıplarıyla kuşatılmış hazır bir toplumsal alanla karşılaşan birey, aileden okula, işyeri pratiklerinden boş zaman geçirme tercihlerine dek hemen her eylemine, elinde toplumsal belleğin ürünü olduğu ileri sürülen yol haritalarıyla başlamaktadır. Toplumsal bellek, o toplumun tüm üyelerini gönüldaşlık- duygudaşlık zinciriyle birbirine bağladığında ya da karar alma süreçlerinde halkın önüne sunulacak farklı ama yapıcı tezleri derleyip toparladığında faydalıdır. Yapısı gereği toplum mühendisliğinin üzerinde gerçekleştiği tarihin- siyasal eylemin mücadele alanı olan toplumsal bellekte girilecek lüzumsuz “tek-tipleşme/tek-tipleştirme”, sadece verili toplumu; gelenekler- adetler- inançlar- duygular dolayısıyla kendisi için hazırlanmış ama kendisine ait olmayan kalıplara “itaate” zorlayacaktır. Öte yandan bir süre sonra içine sıkıştığı davranış- düşünüş kalıplarından sıkılmaya başlayan birey de yavaş toplumsal belleğin kimi ürünleriyle çatışmaya düşecektir.

Yaşadıkları tüm yerleşim birimlerinde küresel bir dışlanmayla karşılaşan, nüfus içinde azımsanmayacak oranda oldukları yerlerde bile kuşkuyla yaklaşılan Çingeneler, etnik açıdan en önemli dezavantajlı topluluklardan birisini oluşturmaktadırlar. Aslında Çingenelerin çekisi, verili bir toplum içerisinde nasıl “çağrılmaları” gerektiğiyle yani topluluk kimliğinin netleştirilmesi sorunuyla başlar. Hz. İsa’nın çarmıh gerilişinde kullanılan çivilerin üretiminden, Hz. İbrahim’in odunlarını tutuşturan iki kardeşin Çingenelerin ilk ataları olduğuna değin tamamen önyargı ve sorumsuzlukla türetilen boş söylenceler, her çağda kendi zayıflıklarını ve utançlarını başkalarının üzerine yansıtmaya çalışan toplumlara, “iç- huzur” sağlarken, Çingenelere ise taşıması ağır bir yük miras bırakmıştır. Bu makalede toplumsal hafızanın iletkenlerinden Kitle İletişim Araçları’nda yayımlanan karikatürlerden yola çıkarak, toplumda yerleşene Çingene algısının güçlü dışavurumlarından birisini oluşturan Çingenelerde işlenen imaj üzerinde durulacak. Osmanlı Döneminden günümüze Türk karikatüristlerin yabancı meslektaşlarıyla beraber belki de küresel bazda inşa ettikleri “Çingene imajı”nın başat nitelikleri Çingene karikatüristlerin bulunabilen yanıtlarıyla ele alınıp, tartışmaya açılacaktır.

¹ Profesör, Trakya Üniversitesi Kamu Yönetimi, b_dural@yahoo.com

MALEZYA'DA 14. GENEL SEÇİMLER VE DEĞİŞİMİN DİNAMİKLERİ

Ferhat Durmaz¹

Malezya'da 9 Mayıs 2018 tarihinde gerçekleşen 14. genel seçimler ülkenin bağımsızlığından itibaren iktidarda olan Ulusal Cephe (Barisan Nasional) koalisyonunun devrilmesiyle ve 1981-2003 yılları arasında Başbakanlık yapan ve ülkenin kalkınmasında önemli bir rol oynayan Mahathir Mohamad liderliğindeki Halkın Umudu (Pakatan Harapan) hareketinin iktidara gelmesiyle sonuçlanmıştır. Bu niteliğiyle 14. genel seçimler Malezya'nın siyasi tarihinde demokratik bir değişimi temsil etmiştir. Bu bağlamda, Malezya'da iktidar değişikliğine yol açan temel faktörleri incelemek son derece önemlidir. Bu noktadan hareketle, bu çalışmanın amacı Malezya'daki siyasi geçiş sürecinin dinamiklerini analiz etmektir. Bir diğer deyişle, çalışmanın temel sorunsalı 60 yıldır Malezya'yı yöneten ve son zamana kadar siyasal, toplumsal ve ekonomik yaşamda önemli bir güce sahip olan siyasi koalisyonun iktidarını nasıl kaybettiğidir.

Literatürde seçim sonuçları çoğunlukla 1MDB yolsuzluğuya ilişkilendirilsede, bu çalışma Malezya'da hükümetin değişmesine yol açan faktörlerin 1MDB'yi içine alacak şekilde çok boyutlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede, araştırma siyasi değişime yol açan bulguları şu şekilde sıralayabilir; (i) Siyasal ve toplumsal değişkenler: son yıllarda Malezya'daki otoriter yönetim anlayışı, siyasi elitlerin iktidarın politikalarını tasvip etmemesi, toplumun muhalefet bilincinin güçlenmesi ve muhalefetin etkili bir seçim kampanyası yürütmesi bu bağlamda önemli unsurlardır. (ii) Sosyo-ekonomik dinamik: 2000 sonrası dönemde ekonomi alanında benimsenen neo-liberal politikaların halkın ekonomik durumunu kötüleştirilmesi toplumun değişim talebinin arkasındaki bir diğer nedendir. (iii) Konjonktürel faktör: 1998 Asya ekonomik krizinden sonra, Mahathir Mohamad'ın başbakanlığı döneminde, siyasal yaşamdan izole edilen Anwar Ibrahim ile Mahathir Mohamad'ın işbirliği sürecin itici motivasyonu olmuştur. Malezya politik yaşamında toplum için olumlu imgeler taşıyan bu iki liderin tekrar bir araya gelmesi toplumun siyasi yöneliminde oldukça etkili olmuştur.

Bu bulgular incelendiğinde görüleceği üzere, Malezya'da politik değişime yol açan faktörlerin tamamı barışçıl bir niteliktedir. Zira siyasi tarih incelendiğinde seçime giden süreçte ya da seçim sonrasında birçok ülkede kötü olayların yaşandığını görebiliriz. Bununla birlikte, yazar, Malezya'daki politik değişim ve sonrasındaki süreçte toplumsal yaşamda büyük çaplı bir şiddet olayına şahitlik etmemiştir. Ülke genelindeki bu durumun yanında, seçim sürecinin büyük bir kısmında Mahathir Mohamad ve Anwar Ibrahim işbirliği bazı politik ve toplumsal elitler tarafından tasvip edilmesede, seçim sonrası dönemde bu aktörler sonuçlara saygı gösteren bir tutum içerisinde olmuşlardır. Bu çerçevede, belirtilebilecek önemli bir husus seçim sonuçları ve buna yol açan faktörler Malezya'nın demokratikleşme sürecinin kayda değer bir aşama kaydettiğini göstermektedir. Malezya'da Güneydoğu Asya Uluslar Örgütü üzerine çalışmalarına devam eden yazar tez konusundan bağımsız bu çalışmada Malezya'daki 14. genel seçimlerin neden-sonuç çerçevesinde nitel bir analizini sunmayı amaçlamaktadır.

¹ Doktora Öğrencisi, Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü, ferhatdurmaz2013@gmail.com

EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİNİN DEĞİŞEN YÜZÜ: “PROJE ÇOCUK” KAVRAMINA SOSYOLOJİK BAKIŞ

Cansu Dursun¹

Çocuk, çocukluk ve çocukluk sosyolojisi kavramları ekseninde modern dönemde ebeveyn-çocuk ilişkisi ciddi bir dönüşüm geçirmiştir. Çocukluğun sosyolojisinde çocuk bir birey olarak ele alınır. Çocukluk sosyal ve ekonomik koşullara bağlı olarak meydana gelen değişimlerden etkilenmiştir. Modern dönemde ailenin değişim ve dönüşümüyle birlikte ebeveyn çocuk ilişkisi ve çocuğa bakış açısı farklılık göstermiştir. Tarihsel süreçte çocuk ve çocukluk kavramları üzerinde durulmuş ve çocukluk toplumsal bir kategori olarak ele alınmıştır. Antik Yunan döneminden Ortaçağ’a kadar çocukluk kavramı görünür değildir. Çünkü bu dönemde çocukluk toplumsal bir sorun olarak görülmediği için çocukluk sorunsallaştırılmamıştır. Philippe Aries’in çalışmalarının ardından çocukluk 16. yüzyılda görünür hale gelmiş ve toplumsal bir olgu olarak kabul edilmiştir. Klasik dönemde çocukluk ve yetişkinlik arasında bir ayrım gözetilmezken, modern dönemde çocuk ve yetişkin arasındaki sınırlar keskinleşmiştir. Toplumda yaşanan değişimler ilk olarak aileyi ve ailenin yapısını değiştirmektedir. Bu noktada aile içinde çocuğun konumunun da değiştiği görülmektedir. Geleneksel toplumlarda büyük ebeveynlerin aileye yön vermesi artık etkisini yitirmiş, günümüzde çocuk merkezli toplumları ortaya çıkarmıştır. Her toplumun ve toplumsal dönemin çocukluk anlayışının farklı olduğunu söylemek bu noktada yanlış olmayacaktır. Gelenekler çocuğa bakışı ve çocuğun bakımını yönlendirirken, ana baba tutumları çocuğun yetiştirilmesinde önemli olmaktadır. Dijital çağında getirdiği sokak yaşantısının yokluğu, çocuk-doğa etkileşiminin eksikliği ve çocuğun dünyadan kopuşu ile görünen çocukluk algısı değişmektedir. Çocuk merkezli ailelere geçişle “proje çocuk” kavramı tartışılmaya başlanmıştır. Bu noktada çalışmanın amacı kentleşme, çalışma hayatındaki artan zorluklar ve esnek çalışma saatleri arasında sıkışan ebeveynlerin çocuk yetiştirmeleri üzerinde eğitim sisteminin rolünü ortaya koymaktır. “Proje çocuk” ebeveynin planlamasına göre yaşamaktadır. Ebeveynin eğitim seviyesi ve sosyal statüsü çocuğa karşı tavrını da etkilemektedir. Bu noktada yapılan derinlemesine görüşmelerde çocuğun yetiştirilmesinde “başarılı mı?”, “mutlu mu?” olması konusunda belirgin ayrımlara gidilen sorular sorulmuş verilerden hareketle çocukluğun yeniden üretimi ilgili kuramlar ışığında tartışılmıştır. Elde edilen sonuçlar kapsamında “Proje Çocuk” kavramının daha çok eğitim seviyesi yüksek, üst sosyal sınıf tarafından yaratıldığı görülmüştür. Çalışmanın örneklemini Antalya ili özelinde bir devlet (Dr. Galip Kahraman Ortaokulu) ve bir özel (Uğur Okulları Çallı Kampüsü) okul oluşturmaktadır. Okul idaresinin izni ve rehber öğretmenin yardımıyla 11-15 yaş arasında çocuğu olan ebeveynler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Deşifre metinleri üzerinden belirlenen temalar ekseninde analizler yapılmış, teoriler çerçevesinde analiz edilmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi Sosyoloji, cansu1@gmail.com

FRANSA'DA "KESİŞİMSELLİK" KAVRAMINA BİR BAKIŞ: SIVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ ÖRNEĞİ

Bilge Durutürk¹

Feminist kuram paralelinde ve üçüncü dalga feminist hareketin devamı niteliğinde ele alınan keşişimsellik kavramı, üç temel boyut üzerinden açıklanmaktadır. Irk, sınıf ve cinsiyet temelli çoklu ayrımcılık durumlarının yaşandığı baskıcı hallerin kavramsallaştırılması için ortaya konan kavram, ele alınan vakaya göre farklı tartışma çerçevelerini kapsayabilmektedir. Kavramın ilk kullanımı, 1989 yılında Yargıç Kimberlé Crenshaw tarafından gerçekleştirilmiştir. Kavram, bugün farklı kültür, ülke ya da toplumun içinde bulunduğu baskı hallerinin açıklanması için özellikle feminist kuram ve toplumsal cinsiyet ekseninde ele alınmaktadır.

Bu çalışmanın amacı ise, Fransa'daki kadın hakları savunucusu sivil toplum örgütlerinin keşişimsellik kavramına bakışlarının bir analizidir. Bu analiz çerçevesinde toplamda 58 stk ile yüzyüze görüşme ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiş olup elde edilen veriler, söylem analizi çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu paralelde temel olarak cinsiyet, ırk ve sınıf eksenleri üzerinden keşişimsellik kavramı Fransa örneğinde hangi temel parametreler ile tartışılmaktadır sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışma doktora tezim olarak 2008 Haziran ayında Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi anabil dalında savunulmuş ve onaylanmıştır.

Görüşmeler neticesinde elde edilen veri analizinde keşişimselliğin üç temel unsurunun din olgusu (Fransa örneğinde İslam) üzerinde odaklandığı ortaya çıkmıştır. Fransa'da keşişimselliğin cinsiyet parametresi bağlamında, laiklik kavramı üzerinden müslüman göçmen kadın ve başörtüsü ile ilintilendirildiği görülmektedir. İkinci olarak kavramın ırksal unsur üzerinden tartışma alanı, göçmenlerin (Mağrip ülkeleri, Türkiye ve Afrika'dan gelmiş olan) müslümanlık çerçevesinde dinsel bir ırksallaştırma ile uğradıkları ayrımcılık halidir. Son olarak kavram, temel unsurlarından biri olan sınıf paralelinde müslüman göçmen nüfusun Fransa uniter devlet yapısı ve "fransız ulusuna" entegrasyonu ile bağdaşmaktadır. Çalışma, oluşturulan üç temel kategorizasyon ve bu kategorilerle şekillendirilmiş ifadeler ekseninde ilgili stkların bir analizini ortaya koymaktadır. Bu paralelde çalışma keşişimsellik kavramını kadın hakları savunucusu stklar üzerinden ele alarak Fransa'daki laiklik, entegrasyon, ırksallaştırılmış din kavramlarına bir genel bakış niteliği de taşımaktadır.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Uluslararası İlişkiler, bilgeduruturk@gmail.com

MARDIN YEREL BASININDA SINEMA: 1938-1975 YILLARI ARASINDA MARDIN'DE GÜNDELİK HAYATTA SINEMANIN YERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yektanurşin Duyan¹

İki binli yıllar öncesinde de birçok sinema filmine ev sahipliği yapan Mardin, 2002 yılında Berivan isimli televizyon dizisiyle filmlerin ve televizyon dizilerinin platosu haline gelir. Bu hızlı popülerleşme ve 2009 yılında başlayan çözüm/barış sürecinin de oluşturduğu “güvenli” ortam, Mardin’de birçok kültür ve sanat etkinliğinin yapılmasına zemin hazırlar. “Sinemasız Kentin Film Festivali” sloganıyla 2007 yılında birincisi düzenlenen Uluslararası Mardin Film Festivali de bu etkinliklerden biridir. Festivalin bu sloganı çalışmanın itkisini oluşturup, ilk sorusunu sordurur: Mardin’e sinema ile ne zaman tanışmıştır? Bu sorunun cevabını bulmak için 1938-1975 yılları arasında yayınlanan Mardin’in dört günlük gazetesi incelenmiştir. Çünkü yerel basın şehrin gündelik ve eğlence hayatına dair birçok bilgiyi barındırır. Çalışmada Mardin’de yayınlanan dört yerel gazetedeki sinema ile ilgili haberler, içerik analizi yöntemiyle incelenecektir. Bir şehrin gündelik hayatında sinemanın yeri araştırıldığında sadece o şehrin sinema salonları, o salonlarda izlenen filmleri, o filmleri izleyenleri değil; değişen eğlence ve seyir kültürünü de gözler önüne serilir. Dolayısıyla Mardin özelinde yapılacak bu çalışma aynı zamanda Türkiye’de sinemanın Anadolu’da nasıl yaygınlaştığını örneklemesinden dolayı alana mütevazı bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sinema Televizyon, yektaduyan@gmail.com

YAŞAM, İŞ VE GELİR MEMNUNİYETİ: ÇALIŞAN KADINLARIN VE ERKEKLERİN MUTLULUK SEVİYELERİNİN ÇOK YÖNLÜ BİR İNCELEMESİ

Aslı E. Mert¹

Bu araştırma, çalışan kadınlar ve erkekler için farklı bağımsız değişkenlerin ayrı ve karşılaştırmalı olarak yaşam, iş ve gelir memnuniyeti üzerine etkisini ve bu öğelerin arasındaki korelasyonu Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2016 yılı Yaşam Memnuniyeti Anketi'nin betimsel analizler, Spearman'ın sıralama korelasyon katsayısı ve çok değişkenli probit regresyon analizi kullanımı ile araştırmıştır. Çalışmanın farklılığı ve önemi, birbirlerinin yerine sıklıkla kullanılan yaşam memnuniyeti/sübjektif mutluluk kavramlarını çalışan kadınlar ve erkekler için ayrı olarak incelemesinin yanı sıra, literatürde benzeri araştırmalarda gelir öğesinin iş tatmininin bir parçası olarak değerlendirilmesinin aksine, bu değişkeni ayrı bir belirleyici olarak analiz etmiş olmasıdır. Yayılma (spillover) hipotezi, bu bağlamda bu üç mutluluk öğesinin birbiri üzerine yayılma etkisinin bulunması, bir başka deyişle aralarında pozitif korelasyon olduğu anlamına gelmekte ve çalışmanın teorik alt yapısını oluşturmaktadır. Bu çalışmada betimsel bulgular öncelikle istihdamda yer alan kadınların ve erkeklerin yaşam, iş ve gelir memnuniyetlerinin benzer düzeylerde olduğuna işaret etmiştir. Çok değişkenli probit regresyon analizi sonuçları hem kadınlar hem de erkekler için araştırmanın ele aldığı üç mutluluk öğesinin iş yeri ilişkilerinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ve pozitif yönde etkilendiğini göstermiştir. Aynı zamanda, son bir yılda gerçekleşen gelir artışının kadınların iş ve gelir tatmini düzeylerini, erkeklerin ise bahsi geçen her üç mutluluk öğesini anlamlı ve pozitif yönde arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Hem Spearman'ın sıralama korelasyon katsayısı, hem de çok değişkenli probit regresyon analizi korelasyon katsayıları (rho değerleri) incelendiğinde yaşam, iş ve gelir memnuniyeti öğelerinin ikili ilişkilerinin tümünde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara erişilmiştir. Bu bulgu, Türkiye bağlamında yaşam, iş ve gelir memnuniyeti çerçevesinde yayılma hipotezini doğrulayarak, bu öğelerin hem istihdamda yer alan kadınlar hem de erkekler için pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Her iki analizde de, en güçlü ilişki kadınların iş ve gelir tatminleri arasında tespit edilmiştir. Bu sonuç ise, literatürde altı çizilen ve kadınların erkeklere oranla finansal motivasyonlarının düşük olduğunu vurgulayan argümanına meydan okumakta ve aksine kadınların iş memnuniyetlerinin gelirleri ile erkeklere oranla daha kuvvetli bir ilişkisi olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları, özellikle çalışan kadınların iyi olma halini geliştirmek için cinsiyetler arası ücret eşitsizliklerinin azaltılması yolunda atılması gereken adımların önemini de altını çizmektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Koç Üniversitesi Sosyoloji, amert@ku.edu.tr

ANKARA ÖZELİNDE TÜRKİYE’DE SANATÇI İNİSİYATİFLERİ: SANAT ALANINA VE TOPLUMSAL MÜCADELEYE ETKİLERİ

Emek Can Ecevit¹

Sanatçı inisiyatifleri, büyük ölçüde ve neredeyse tamamı kar-amacı gütmeyen ‘mekânsal’ sanatçı örgütlenmeleri ve birey olarak sanatçının öznelliği, sanat dünyasında içeriden bir değişimi tetikleyebilecek en küçük aktörler olarak görülebilir. Bir topluluk, kolektif, grup, ve benzeri sanatsal örgütlenme biçimi olarak inisiyatifler, sürdürmeye çalıştıkları faaliyetlerini zamansal olarak kendiliğinden, , karar-alma süreçlerinde bağımsız ve sıradüzensiz, amaçlarında işlevsel ve belirleyici olmayan ve açık-uçluluğu gözeten, küçük gruplarda ve katılımı disiplinler-arası anlayışı gerçekleştirmeyi benimseyen bir yaklaşım olarak toplumsal mücadelede alanında gerekli olan ve aranan dayanışma biçimlerinden biridir.

Sanatçı inisiyatifleri hâlihazırda sanat alanını saran kabullenilmiş kurallara, düzenlemelere ve uygulamalara karşı seslerini yükseltirler. Bir bakıma birer birlik oluşlarıyla, sanat alanındaki ‘diğerlerini’, sanat eserinin içinden geldiği sanatsal pratiği, üretimi ve dağıtım ilişkilerini sorgulamaya zorlarlar. Farklı disiplinlerin bilgisinden faydalanarak getirdikleri eleştiri, sadece sanatsal alanı etkilemez, aynı zamanda, toplumsal muhalefetin kullandığı kavram ve konuları da kapsar ve öne çıkarır.

Her ne kadar esnek, konar-göçer, yüzer-gezer, müşterek hareketi ve yan-yana durmayı ve yeni örgütsel biçimler üretebilmeyi amaçlasalar da, sanatçı örgütlenme ağlarına büyük ölçüde gömülü neoliberal politikaların yarattığı baskıcı ortamda sürdürülebilir bir modele ihtiyaç duymaktadırlar.

Bu çalışma, sanatçı inisiyatiflerinin temel özelliklerini dikkate alarak, uzun zamandır Ankara’da aktif olan Avareler, Torun ve Ankara Sanat İnisiyatifinin (AsiKeçi) politik duruşlarını, örgütsel ve üretim biçimlerini, deneyim ve anlatılarını, güncel durumlarını ve gelecek beklentilerini teorik ve pratik düzlemde dijitalleşme ve teknolojik gelişimleri de dikkate alarak sorgulamaktadır.

¹ Bağımsız Akademisyen Sosyoloji, ecevitmek@gmail.com

İSTİHDAM SÜRECİNDE SOSYAL DIŞLANMA: TÜRKİYE'DEKİ ROMAN GENÇLERİN DENEYİMLERİ

Ali Egi¹

Türkiye'nin farklı etnik grupları arasında yer alan Romanlar, yaşadıkları coğrafyalarda sürekli dışlanmaya maruz kalmışlardır. İçinde bulundukları yoksulluk ağları onların toplumsal yaşamdaki sosyal ve ekonomik konumlarını doğrudan etkilemektedir. Roman vatandaşların yaşam şansları, karşılaştıkları dışlanma sürecini yeniden üretir görünmektedir. Eğitim olanaklarına kısıtlı erişim ve istihdama zayıf katılım dışlanma sürecinin kronik neden ve sorunlarından. Bu çalışma, maruz kalınan dışlanma ve eşitsizlikten dolayı yaşam şansları oldukça zayıf olan Roman gençlerin, istihdam edilme süreçlerindeki deneyimlerine odaklanmaktadır. Kriminalize edilmiş bir sosyalleşme sürecine maruz kalan Roman gençler, hem sınıfsal konumları (alt gelir grubu, yoksul) hem de etnik kimliklerinden (Roman, Çingene, Poşa vb.) dolayı iş hayatına katılımda farklı düzeylerde zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Yaşadıkları kentsel mekanların marjinalize edilmiş olması ile birlikte Roman gençlerin istihdama katılımları oldukça problemlili ve karmaşık bir hal almaktadır. Yaşadığı mahallenin damgalanmış ve dışlanmış yükü bir bakıma Roman gençlerin sosyal sermayesi olarak algılanmaktadır. Gençler işe alınmış olsalar dahi üzerlerinde inşa edilmiş bu nitelemelere maruz kalmaktadırlar. Roman gençlerin istihdama katılım süreçlerinde sosyal dışlanmayı nasıl deneyimledikleri ve bununla ilgili vermiş oldukları mücadelenin doğası bu nitel çalışma aracılığı ile kısmen anlaşılmaya çalışılmaktadır. Türkiye'deki genç işsizliğin nedenlerine Roman gençler özelinde yaklaşılmaktadır. İşsizlik süreçlerindeki karşılaşılan mekansal ve kimlikli ayrımcılığa mikro bir bakış açısı getirilmektedir.

¹ Araştırma Görevlisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, aliegi86@gmail.com

KÜRT SEKÜLERLEŞMESİ: DIYARBAKIR'DA KUŞAKLARARASI DINİ DEĞİŞİM: BİR GÖMÜLÜ TEORİ ARAŞTIRMASI

Yusuf Ekinci¹

1970'li yıllardan itibaren Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde üniversite okuyan Kürt gençlerinin sol/sosyalist dünya görüşüyle tanışmasının ve zamanla radikalleşmesinin ardından filizlenen seküler Kürt hareketi, 1990'lı yıllara gelindiğinde toplumsal etki alanını hızla genişletmiştir. Seküler ve sol bir dünya görüşünü benimseyen bu hareket illegal (silahlı kanat) ve legal (siyasal, toplumsal ve kültürel kanat) alanlarda faaliyetler sürdürmektedir. Seküler Kürt hareketinin ideolojik etkileri sonucu, halen Kürt şehirlerinde birçok genç sol-sosyalist bir ideolojinin seküler çekim merkezine dâhil olmakta ve bu sebeple önceki kuşaktan farklı olarak hızlı bir sekülerleşme yaşamaktadır. Özellikle 1990'lardan bu yana sol-sosyalist etki sonucu yaşanan sekülerleşme sonucunda Kürt gençleri, önceki kuşaklarla karşılaştırıldığında geleneğe ve dine yaklaşımları hususunda hızlı bir farklılaşma yaşamaktadır. Bu anlamda yeni kuşak Kürt gençlerinin tek veya birkaç kuşakta ebeveynleriyle ciddi dünya görüşü farklılıkları yaşadığı görülmektedir. Bu dünya görüşünün, seküler ve sol/sosyalist karakterinden dolayı, sekülerleşme tartışmalarında genellikle ön planda olan Batı tipi liberal-kapitalist sekülerleşme sürecinden farklı nitelikte olduğu söylenebilir. Dolayısıyla sol-sosyalist karakterde olan bu sekülerleşme tipi, liberal-kapitalist sekülerleşme tipinden ayırt edici bir niteliğe sahiptir. Bu çalışmanın amacı, Diyarbakır şehri özelinde hâkim sol/sosyalist sekülerleşme sürecinin genç kuşakta nasıl bir değişim meydana getirdiğini saptamaya çalışmak ve bu kuşağın önceki kuşaklarla farklılıklarını çeşitli dinamikler üzerinden anlamaya çalışmaktır. Araştırmada “biyografi yöntemi” ve “grounded theory” (gömülü teori) yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Grounded teoriyle birlikte bir örneklem türü olarak kullanılan “amaçlı örnekleme” de, çalışmanın amacına uygun veriler elde etmek için uygun bir yöntem olarak kullanılmıştır. Bu çalışma, 2018 yılının Haziran-Ağustos ayları arasında Diyarbakır'da gerçekleştirilen saha araştırmasından elde edilen verilere dayanmaktadır. Araştırmada 37'si genç ve ebeveyn çifti, 14'ü de tek olmak üzere toplam 88 katılımcı ile yüz yüze derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ulaştığı en önemli sonuç, Kürt kuşakları arasında hızlı bir sekülerleşme sürecinin yaşandığı ve bu sekülerleşme tipinin de liberal-kapitalist sekülerleşmeden farklı olarak “sol-sosyalist sekülerleşme” olarak tanımlanabilecek bir niteliğe sahip olduğudur.

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji, ysfekinci84@hotmail.com

SANAYİ ÇALIŞANI OLMAK: SOSYAL BELIRSİZLİKLER VE RISKLER

İlknur Ekiz Ataşer¹

Bu çalışma son yıllarda küresel şirketlerin Anadolu şehirlerine iş gücüyle birlikte taşınmaları sonucu çalışma alanındaki sorunları sanayi örnekleminde yeniden analiz etmeyi amaçlamıştır. Aynı zamanda doktora tezine dayanan bu çalışma 2019 yılında nicel yöntemle saha görüşmeleri yapılmış olup Konya sanayisinde beyaz ve mavi yakalı olmak üzere toplam 650 çalışanı kapsamaktadır. Çalışma henüz Türkiye’de yeni tartışılan ve çalışılan sosyal belirsizlik ve risk sosyolojisi teorisiyle temellendirilmiş ve Türkiye’nin kendine has belirsizlik ve risk yapısı çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın en önemli özelliği aynı zamanda çalışma sosyolojisinin belirsizlik ve risk sosyolojisi ile ilişkilendirilerek Ulrich Beck’in “başka bir modernlik” tartışmasına katkı sağlamasıdır. Bu konuda önemli bir isim olan Jens O. Zinn’in çalışması “Risk Ve Belirsizliğin Sosyal Teorisi” ise risk ve belirsizlik üzerine yapılan bu çalışmada teorik temellerden biridir. Zinn’in sosyolojik yaklaşımı içeren üç kategorileştirmesi; gerçek ve toplumsal olarak inşa edilen riskler perspektifiyle üretilen “Risk Toplumu” yaklaşımı, toplumsal olarak dönüşmekte olan riskler perspektifiyle üretilen “kültürel teori” ve risklerin toplumsal olarak kararlara isnat edilmesi perspektifiyle de “sistem teorisi” bu çalışmada belirsizlik ve riske bakışın teorik perspektifini oluşturmaktadır. Diğer yandan Zygmunt Bauman’ın “modernlik ve müphemlik” eserinin kesinlik, düzenlilik ve dünyayı kategorileştirmenin nasıl bir sosyal inşacılığı getirdiği görüşü çalışmanın destekleyici bakış açısını sağlamaktadır.

Bütün bu teorik yapılanmalarla çalışma alanlarında zaten var olan sorunlara ve ayrıca üzeri perdelenmiş temel yapısal sorunlara sosyal belirsizlik ve risk bağlamında bakılan bu çalışmada, yarının belirsizliği ve uzun vadede geleceğin belirsizleşmesine dair kaygılar ve düşünceler bununla birlikte hayatın her alanına yayılan riskler ve buna bağlı olarak güvencesizleşme bugün çalışma hayatını değiştiren bir sürece işaret etmektedir. Yapılan işin sınırlarının belirsizliği ve çalışan için bunun bir çileye ve ıstıraba dönüşüp dönüşmediği, siyasal ve ekonomik belirsizlikler ile her gün işlerinin değişmesi ya da yok olma tehlikesi ile karşılaşma korkusunun olup olmadığı çalışmanın temel araştırma sorularıdır. Konya sanayisinde yapılan bu çalışmada siyasetten endüstri 4.0’a, ekonomiden evliliğe kadar belirsizliklerin ve risklerin onları nasıl sardığı ve etkilediğine dair bulgular betimsel bir analizle sunulacaktır.

¹ Araştırma Görevlisi, KTO Karatay Üniversitesi Sosyoloji, ilknur.ekiz@gmail.com

TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ MÜLTECİ KADINLARIN KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR VE GÜNDELİK MÜCADELE BİÇİMLERİ

Nurgül Elçik¹

Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyadaki mülteci sayısının %70'i kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. UNHCR 2019 yılı verilerine göre ise kayıtlı yaklaşık 6 milyon Suriyeli mülteci sayısının %48,5'ini kadınlar oluşturmaktadır (IOM, 2015). Sadece bu yüzdeler dahi, göç sürecinin kadınlar açısından ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, Suriyeli Kadınların yaşadığı sorunların sadece hizmetlere erişim perspektifinden değerlendirildiği görülmektedir. Kadınların yaşadığı sorunların hizmetlere erişim üzerinden değerlendirilmesi temel haklara erişim ve insan onuru değerlendirmeleri açısından önemli olmakla birlikte, bu sorunların Suriyeli kadınların mücadele biçimleri ile birlikte ele alınmaması sonucunda kadınların yaşama bakışları, Suriyeli Kadınlar arasındaki özörgütlenme biçimleri ve yerli halk ile mülteciler arasındaki dayanışma pratikleri görünmez kılınabilmektedir.

Suriyeli kadınların sorunlarına bakışta ana eksenin hak temelli olması kadınların dil, vatandaşlık, sosyal hizmetlere erişim gibi sorularını bireylerin bir sorunu olmaktan çıkarıp ardındaki yapısal eksikliklerle ele almamıza imkan vereceği gibi, kadınları politik birer aktör olarak tanımlayabilmesi açısından önemlidir. Bu yaklaşımın geliştirilmemesi, Suriyeli kadınların medyada, kurum hizmetlerinin ulaştırılmasında, özetle tüm gündelik hayatta bu şekilde ele alınmaması, hem Suriyeli kadınlara karşı gelişen ırkçılığı körüklemekte, hem de cinsiyetçiliğin ırkçılığın bir aracı olarak kullanılmasına sebep olmaktadır.

Bu yaklaşım esas alınarak Türkiye'deki Suriyeli kadınların cinsiyetçilik ve ırkçılıktan nasıl etkilendiği, iş piyasasına girişte karşılaşılan sorunlar, sivil toplum örgütlerinin kadınlar için geliştirdiği hizmet ve projeler ve kadınların kamusal alanda görünürlükleri ve kadınların gündelik hayatındaki dayanışma ve mücadele pratikleri toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirilecektir. Çalışmada, 10 yıldır bu alanda çalışmalar yürüten bir sivil toplum örgütü çalışanı olarak, yaptığım odak görüşmelerinden örnekler sunulacak, gündelik hayattaki uygulamalar hakkında bilgiler verilecektir.

Çalışmanın Amacı: Suriyeli Kadınların gündelik yaşam deneyimlerini hak temelli ve feminist bir yaklaşımla değerlendirmek.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Yuva Derneği STK çalışanı, nurgul.elcik@yuva.org.tr

KOMPLO TEORİLERİ ve TÜRKİYE

Veysel Mehmet Elgin¹

Komplo, iki veya daha fazla aktör tarafından gerçekleştirilen gizli bir plan olarak tanımlanırken; komplo teorileri, önemli sosyal ve politik olayların esas sebebinin iki veya daha fazla güçlü aktör tarafından gerçekleştirilen bu gizli planın sonucu olduğu şeklinde tanımlanır ve de bunun sonucunda güçlü ve kötü niyetli olarak tanımlanan grup(lar) suçlanır. Bununla birlikte komplo teorilerinde iddia edilen komplolar gerçekten doğru (örn., Watergate skandalı olayı) ya da yanlış olabilir. Komplo teorileri konusu, başta Sosyoloji, Psikoloji, Tarih ve Siyaset Bilimi disiplinlerinde olmak üzere yakın dönemde sıklıkla çalışılmaya başlanan alanlar arasında yer almaktadır. Kimi komplo teorileri evrensel olmakla birlikte kimileri ortaya çıktığı toplumla ilgilidir ve bu bağlamda ilgili toplumun karakteristiği ile ilgili önemli bilgiler sağlar. Mevcut çalışmanın amacı Türkiye’de komplo teorileri konusunun incelenmesi ve bu bağlamda ilgili alanyazın çerçevesinde tartışmaktır. Bu amaçla komplo teorileri üzerine Türkçe internet içerikleri incelenmiş ve bunların üzerinden içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Bulgularla ilgili olarak, dünyadaki alanyazın çalışmalarına paralel olarak, Türkiye’deki komplo teorilerinin epistemik, varoluşsal ve sosyal motivasyonlarla ilgili ihtiyaçları karşıladığı görülmüştür. Bununla birlikte, Türkiye’deki komplo teorileri, politik (hükümet lehine ve hükümet aleyhine) ve politik olmayan (örn., aşı konusu) olarak iki kategoride gruplandırılmıştır. Türkiye’deki politik komplo teorilerinin özellikle kriz zamanlarında ve ülkenin kendini bir çeşit tehdit altında algıladığı zamanlarda ortaya çıktığı, ve ilgili tehdit edici durumların açıklanmasında ve sembolik olarak bu tehdit edici durumlarla başa çıkılmasında (örn., komplocu olarak tanımlananların suçlanmasında) kullanıldığı görülmüştür. Bu bağlamda, komplo teorileri etkili bir politik araç olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca, politik komplo teorilerine inanma konusunda, kişilerin politik ideolojilerinin etkili olduğu ve kişilerin kendi politik ideolojileriyle uyumlu (ya da çelişmeyen) komplo teorilerine daha fazla inanma eğiliminde olduğu görülmüştür. Türkiye’deki komplo teorilerinin olumsuz etkilerinden biri olarak, bu teorilerin “biz-onlar” ikilemi algısını yaratma potansiyelinden bahsedilebilir. Bununla birlikte politik komplo teorilerinin oy verme ve toplumsal hareketler konularında potansiyel etkilerinden söz edilebilir. Türkiye’de komplo teorilerinin özellikle internet ve sosyal medya (örn., ekşisözlük, youtube, facebook, twitter, vb.) kanallarıyla yayıldığı ve bu yayılmanın oldukça hızlı bir şekilde olduğu görülmüştür. Türkiye’de komplo teorileri alanıyla ilgili daha detaylı bulgular sağlamak adına, gelecek çalışmalarda komplo teorilerine inanan ve yayan kişilerle ilgili temsil edici geniş bir örnekleme boylamsal çalışmaların yürütülmesinin önemli katkılar sağlaması beklenmektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji, elgin_v@ibu.edu.tr

NEDEN (HÂLÂ) BÖYLEYİZ? TÜRKİYE’NİN KÜLTÜREL YAPISININ İNCELENMESİ

Veysel Mehmet Elgin¹

Özgür Yüksel²

Bu çalışmanın amacı Türkiye’nin kültürel yapısını ele almak ve bunu yaparken kültürel yapının sürekliliğini sağlayan unsurları incelemektir. Kültürel bağlamda yapılan çalışmalar, Türkiye’nin haysiyet kültürü’ne (honor culture) sahip olduğunu göstermektedir. Çoğunlukla Akdeniz, Orta Doğu ve Latin ülkelerinde görülen haysiyet kültüründe, kişilerin kendilik değerleri sadece kendilerini nasıl gördükleriyle ilgili değil, aynı zamanda başkalarının kendilerini nasıl gördükleriyle de ilgilidir. Bu sebeplerle kişilerin duygu, düşünce ve davranışları şekillenir; ve de “kırılgan” değerlilik durumu başta şiddet ve öfke olmak üzere ilgili olguların yoğunlukla gerçekleşmesine neden olur. Haysiyet kültürünün ortaya çıkış sebepleri olarak yasaların/adaletin yeterince uygulanamamasından doğan yaşamsal –fiziksel ve ekonomik güvenlik- koşulların önemli olduğu iddia edilmektedir. Bununla birlikte zamanla değişen ve iyileşen şartlara rağmen, haysiyet kültürünün devam etmesinin enstitüler ve medya aracılığıyla olduğu öne sürülmektedir. Mevcut bu çalışmada Türkiye’nin kültürel yapısı, haysiyet kültürü çerçevesinde ele alınmış ve Türkiye’nin sahip olduğu haysiyet kültürünün sürekliliğinde, aslında kültürün ortaya çıkış sebepleri olan yaşamsal durumların halen sıklıkla devam ettiği iddia edilmektedir. Bu iddiayı araştırmak adına Türkiye’nin yakın tarihi kapsamında Cumhuriyet dönemi ele alınmış ve bu dönemde tüm ülkeyi etkileyen belli başlı askeri, ekonomik ve sosyal olaylar, internet üzerinden google ve wikipedia/vikipedi aracılığıyla, anahtar ifadeler (örn., Türkiye’de askeri olaylar, vb.) kullanılmak suretiyle araştırılmış, listelenmiştir ve incelenmiştir. Bulunan olaylar şu şekilde gruplandırılmıştır: i) Savaş (Kore savaşı, 1950) ve hareketler (örn., Kıbrıs Harekatı, 1974; Zeytinalı Harekatı, 2018), ii) askeri müdahaleler (darbeler [1960, 1980], muhtıralar [1971, 1997, 2007], darbe girişimleri [1969, 1971, 2016]), iii) isyanlar, ayaklanmalar, protestolar (30’dan fazla), iv) saldırılar, terör saldırıları (çok sayıda, halen devam ediyor), v) suikastler, faili meçhuller (50’den fazla), vi) olağanüstü haller (en sonuncusu tüm ülke çapında 2016-2018 yılları arasında), vii) yaşanan uluslararası göçler (Yunanistan, Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya, Irak ve Suriye’den Türkiye’ye), viii) doğal afetler (örn., ağır kayıplı depremler: Gölcük, 1999; Düzce, 1999; Van, 2011), ix) doğal olmayan (insan kaynaklı) afetler (örn., demir yolu kazaları: Pamukova, 2004; Çorlu, 2018; Ankara, 2018), ve x) ekonomik krizler (örn., 1994, 2001). Sonuç olarak, neredeyse bir asırlık Türkiye Cumhuriyeti dönemi bile ele alındığında, Türkiye’de sıklıkla ve çok sayıda yaşanan sarsıcı toplumsal olayların haysiyet kültürünün özünü sürekli diri tuttuğu söylenebilir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji, elgin_v@ibu.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyoloji, ozguryuksel.ka@hotmail.com

BOURDIEU SOSYOLOJISİNDE BİR SİMGESEL ŞİDDET ARACI OLARAK TELEVİZYON

Kamile Elmasoğlu¹

Bu çalışmanın temel amacı, Pierre Bourdieu'nun, televizyonu bir simgesel şiddet aracı olarak ele aldığı "Televizyon Üzerine" adlı eserine dair betimleyici bir değerlendirme sunmaktır. Bu hedef dahilinde, çalışma kapsamında öncelikle, Pierre Bourdieu ve simgesel şiddet kavramı incelenmiştir. Ardından, bir medya aracı olarak televizyona değinilmiş ve televizyonun simgesel şiddete yol açan mekanizmaları üzerinde durulmuştur. Sosyoloji alanının en temel kuramcılarından biri olan kabul edilen Bourdieu, literatürde yer alan önemli kavramlarından biri olan simgesel şiddet kavramını, "ona maruz kalanların ve aynı zamanda da, çoğu kez, onu uygulayanların sessiz suç ortaklığıyla ve her iki tarafın da onu uyguladıkları ya da ona maruz kaldıklarının bilincinde olmadıkları ölçüde uygulanan bir şiddet türü" olarak tanımlanmaktadır. Bourdieu, Fransa'da 1996 yılında, bir yüksek öğretim kurumunda yapmış olduğu konuşmaların metin halinde bir araya getirildiği "Televizyon Üzerine" adlı önemli eserinde (2000), bu kavram ve bu kavramın ortaya çıkmasında aktif bir rol üstlenen bir medya aracı olarak televizyon üzerinde durmaktadır. Bourdieu, eserinde, televizyonun bilgilendirme işini gerçekleştirirken, simgesel şiddetin en zararlı biçiminin uygulanmasına yol açan bir dizi mekanizmanın ortaya çıkmasına neden olduğunun altını çizmektedir. Bourdieu, eserinde, televizyonun; gösterilmesi gerekenden farklı şeyler göstermekte, gerçeği gerçeklikle uyuşmayan bir tarzda gizlemekte ve anlamsız bir enformasyon aktarımı yapmakta olduğunu belirtmektedir. Bourdieu, ayrıca, konuyla ilgili bir örnek olarak, omnibüs olarak nitelendirilen herkesin ilgisini çekebilecek televizyon haberleri örneğini vermektedir. Televizyon büyük bir kitleye seslenebilen önemli bir medya aracı olmasına rağmen, bireylerin vaktinin boşa harcamaktadır. Çünkü, televizyon önemli görünümün altında aslında, içi boş, ciddiyetten uzak ve önemsiz haberler yayınlamakta ve aslında söylenmek istenilen değerli şeyleri gizlemektedir. Yazara göre, televizyon böylelikle bir tür tekele sahip olarak, pek çok kişiyi ilgilendirse de aslında suya sabuna dokunmayan olaylar ile bireylerin zamanını boşa harcamaktadır. Böylece televizyon özel bir şiddet türü olan simgesel şiddete yol açmaktadır. Yazara göre bu durum belli bir özgürlük alanına ve özerkliğe sahip olan televizyonun; aynı zamanda betimlenmesi gereken bir zorunluluğun yani aydınlatılması gereken bir yapının mekanizmasının bir dışlisi olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Konuyla ilgili olarak literatür tarandığında, konunun çeşitli şekillerde ele alındığı birçok çalışmanın mevcut olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında, Bourdieu'nun "Televizyon Üzerine" adlı eserinden yola çıkarak ve literatürde yer alan diğer pek çok çalışmalardan istifade ederek televizyonun simgesel şiddet biçimlerine yol açan mekanizmaları üzerinde durulmaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, kamileelmasoglu@hotmail.com

ENDÜSTRİ 4.0: SANATIN MI LANETİ SANATÇININ MI? SANATTAKİ MUHTEMEL KOPUŞ ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Borabay Erbay¹

Sanat, aklını kullanabilen insanın akla istinaden oluşturduğu algı kategorilerinin ortaya çıkışından bu yana insanın attığı her adımda bir şekilde – kimi zaman yanında kimi zaman karşısında, bazen önünde bazen de arkasında- var olmuş ve toplumsal olanla, bilhassa iktidar mefhumuyla sıkı bir ilişki kurmuştur. Sanatın tarihi neredeyse insanın tarihi kadar eskidir; ancak bilindiği üzere önce felsefe, sonra sosyolojinin ilgi alanındaki “sanat” Modernizmin ürünü olan sanattır.

Bunun nedeni barizdir: Modernizm ile birlikte sanatta meydana gelen değişimdir onu sosyal teorisinin ilgi alanına çeken: “sanatçı” kendine ilk kez görece özerk bir konum elde etmiştir, sanat ilk kez sanat olduğu için yapılabılır hâle gelmiştir artık. Elbette bir yerde yeni bir konum varsa, o konumun talipleri olacaktır. Sanat da bu dönem boyunca ondan anlayanın, işinin ehlinin, dünyayı sanat olarak görenin – bu mistisize edilmiş sıfatların perde arkasında kalan ve pek görülmeyenin gerçek bir sıfat ile nitelenmesi gerekirse, ayrıcalıklı olanın- uğraşı olmuştur.

Sanattaki ikinci büyük kırılma ise yine toplumsal bağlamından ayrı okunamaz. XX. yüzyıl ile birlikte Postmodernizm bir pisuvarın cisminde bürünüp sanatı küçük bir seçkinler grubunun elinden alırken toplumsal alanda da seçkinlerin güçleri sorgulanıyor, ellerinden alınıyor veya alınmaya çalışılıyordu. Sanat “sanatlığını” kaybediyor ancak herkesin sanatı halini alıyordu. Değişimin yüzyılından sanat da nasibini almıştı kuşkusuz.

Bugün sanat yeni bir kırılmanın eşiğinde. Endüstri 4.0 ile birlikte yapay zekânın sanata müzik alanında giriş yapmasıyla birlikte, iktidarın sanatı, seçkinlerin sanatı, o kadar da seçkin olmayanların sanatı evrelerinden sonra belki de ilk kez hiç kimsenin sanatı ile karşı karşıyayız; çünkü sanat ve sanatçı arasındaki gevşemiş bağ da kopmak üzere. Postmodernizm, Modernizm üzerinde yarattığı kırılmanın bir benzerine şimdi kendi mi maruz kalıyor? Postmodern kopuştan sonra, yeni bir yüz yıl ile birlikte yeni bir kopuşun eşiğinde miyiz?

Sony’nin yeni projesi Flow Machines ile birlikte yapay zekâ destekli ilk müzik albümünün piyasaya sürüleceği şu günlerde sosyoloji sanattaki bu dönüşümü nasıl okuyabilir, kavramsal ve kuramsal araçlarıyla nasıl bir müdahalede bulunabilir? Endüstri 4.0’ın sanatı yeni bir sanat anlayışını mı ortaya çıkaracak, yoksa sanatın tümüyle ölümüne mi tanık olacağız? Sanat alanındaki konumlar ne olacak, sanatçı burada “sanatın” yanında mı yer alacak, yoksa gerçekten herkes sanatçı olabilecek mi? Postmodernizm ile akışkanlaşan konumlar tamamen ortadan mı kalkacak?

Bu çalışmada Endüstri 4.0’ın sanatın üretiminde neleri değiştireceğini ve bu değişimlerin sanat alanına olası yansımaları üzerine bir tartışma yapılacaktır, sanatın geldiği yer ve gittiği yer arasındaki ilişki tartışılacaktır; yapay zekâ ile sanat ne kadar mümkündür, mümkünatı olasılığında “yaratıcı” sanatçının durumu ne olacaktır sorularına cevap aranacaktır. Zira distopyalar sanıldığı kadar uzakta olmayabilir, ve elbet distopyaların sanatı da bugünün sanatından farklı olacaktır.

¹ Araştırma Görevlisi, İzmir Ekonomi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, borabayerbay@gmail.com

TEKNO-KAPİTALİST-MEDENİYET ÇAĞINDA BİR ROMAN OKUMASI: “TEKNO-MEDENİ İNSAN”A GİDEN KAPİTALİST TOPLUM YOLUNUN AÇILMASI yahut HALİDE EDİP ADIVAR’IN TATARCIK ROMANINDA TEKNOLOJİ-MEDENİYET-KAPİTALİZM İLİŞKİSİ

Arif Erdem¹

Modern toplumun ortaya çıkış sürecinde “insan”ın yeniden konumlandırılması kaçınılmaz bir şekilde karşımıza çıkan problemlerden biri, belki de en önemlisi olmuştur. İnsan varlığının/varoluşunun anlamına dair sorgulamaların yaşandığı bu süreçte, meselenin bütünlüklü bir çerçeve içinde ele alınabilmesi için bazı fenomen-kavramların dikkate alınması gerekmektedir. Modern fenomenler olarak “toplum” ile “birey” arasındaki ilişkinin kuruluşu hakkında kapitalizm, medeniyet ve teknoloji dikkate alınmaksızın sosyolojik açıdan yapılacak değerlendirmelerin büyük ölçüde eksik kalacağı söylenebilir. Bunun yanı sıra, apaçık olan bir şey varsa, bir edebi tür olarak romanın modern dünyanın kurucu metinleri arasında baş sıralarda yer aldığıdır. Yeni bir dünyanın doğduğunu, yeni bir medeniyet tasavvurunun şekillendiğini ilk haber veren kişinin Don Quijote olduğunu söylemek, büyük ihtimalle, yanlış olmasa gerektir. Kabaca söylendikte, 16. yüzyıldan itibaren Cervantes’in öncülüğünde ifade edilebilir bir netliğe kavuşmuş olan bu dünya, sosyal değişimlerle yol alarak 19. yüzyılın son ve 20. yüzyılın ilk yarısını kapsayan tarih aralığında ve yeterli bir olgunluğa erişmiş olduğu halde kendini tekno-kapitalistik bir medeniyet olarak insana dayattığı bir yer olma vasfı kazanmıştır.

Bu makalede, yukarıda çizilmeye çalışılan teorik çerçeveden hareket edilerek, Halide Edip ADIVAR’ın Tatarcık adlı romanı sosyolojik açıdan yorumlanmaya çalışılmıştır. Makalenin konusu, Tatarcık romanında toplumsal değişim ile kapitalistik tekno-medeniyet arasındaki ilişkidir. Türkiye’deki toplumsal değişimi teknoloji, kapitalizm ve medeniyet kavramları ile ilişkilendirerek anlamak amacıyla roman metni ile diyaloga girilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada diyalogik bir yöntem takip edilerek, Tatarcık romanı ile aramızda soru-cevap diyalektiğini tesis etmeye yönelik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu perspektiften bakılarak, “Türkiye’nin modernleşme sürecinde, teknolojinin medeniyet tasavvuru üzerindeki etkisi nedir?”, “Kapitalistik kültürün Türkiye’de yerleşmesi ile tekno-medenî zihniyetin unsurları arasında ilişkiler kurulabilir mi; kurulabilirse, nasıl kurulabilir?”, “Toplumsal roller üzerinde teknolojinin ve teknoloji kullanımının etkileri nelerdir?” gibi sorulara cevaplar aranmaya çalışılmıştır.

Sonuç itibarıyla makale, Türkiye’de teknolojinin, daha yerinde bir ifade ile, teknoloji kullanımının toplumsal hayattaki yeri bakımından - tarihsel bir açıdan, bugün gelinen nokta dahil olmak üzere - daha iyi kavramamızı sağlayacak güçlü bir ilişki üçgeninin kurulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Üçgenin köşelerinde yer alan teknoloji, kapitalizm ve medeniyet arasındaki etkileşim, teknolojinin bünyesinde güçlü bir ideoloji ve dünya tasavvurunun bulunduğunu göstermektedir. Tatarcık romanı, Türkiye’de teknolojinin kullanımı ile medenîleş(tir)me arasındaki bağın sosyal yapı ve ilişkilerin değişmesindeki etkisinin, kapitalizmin açtığı yollar üzerinde izleri sürülebilecek anlatısı olarak okunabilir.

¹ Araştırma Görevlisi, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji, ariferdem@anadolu.edu.tr

SOSYAL PAYLAŞIM AĞLARINDA BİREYİN KENDİNİ SUNUŞ BIÇIMI OLARAK SANAL KİMLİK OLUŞTURMA

Kübra Erden¹

Nazif Kutay Erden²

Kimlik, bireyin kendisini tanımlamasının ve toplumsal konumunun ifadesidir. Kimliğin bireysel yönü dışında, toplumsal bağlamda da ilişkiler yoluyla kazanılan ve sürdürülen bir yanı mevcuttur. Kimlik, psikolojik ve sosyolojik birçok karmaşık sürecin bir araya gelmesiyle, toplumsallaşma süreci ile birlikte oluşmaktadır. Günümüzde, insanların sahip oldukları kimlik haricinde, sanal ortamda şekillenen bir olgu olarak sanal kimliklerin inşası durumu söz konusudur. Sosyal medya içerisinde aktif olarak yer almanın koşulu, çoğu zaman bir kullanıcı adı ve şifre oluşturarak sosyal paylaşım ağına kayıt olmaktır. Kullanıcılar kayıt işlemini gerçekleştirirken, gerçek kimlik bilgileri ile profil oluşturup oluşturmama serbestisine sahiptir. Profil oluştururken, içerisinde yer alacak bilgilerin doğruluğunu-geçerliliğini sorgulayan ve denetleyen bir mekanizma genellikle bulunmamaktadır. Bu durum da, insanları ‘sanal kimlik oluşturma’ durumuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu çalışmanın amacı, sosyal medya aracılığıyla yaratılan sanal kimliklerin, gerçek toplumsal yaşamdaki izdüşümleri bağlamında değerlendirilmesidir. İnsanların sosyal medya aracılığıyla, siber ortamda sınırsızca paylaşımında bulunabilme özgürlükleri doğrultusunda yaratılan bu sanal kimlikler, beden ve benlik üzerinde karmaşaya yol açmaktadır. Gerçek yaşamda sahip olmak istenen ama elde edilemeyen statüler, ünvanlar, kimlikler sosyal medyada istenen şekilde boyutlandırılabilir. Bu bağlamda sosyal paylaşım ağları, kullanıcılara gerçek yaşamda olmak istedikleri ancak olamadıkları kimlikleri de sunmaktadır. Yani kullanıcılar toplumsal paylaşım ağlarında sanal bir yaşam kurabilmektedirler. Kurulan bu sanal yaşamın, reel toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini somutlaştıran çalışmalar mevcuttur. Sanal kimlikler ile sosyal ağlara üye olunması, bireylerin sanal ortamlara aidiyet geliştirmesini de sağlamaktadır. Sanal ortamlarda diğer kullanıcılarla yapılan iletişim ile aidiyet veya ayrışma hisseden bireyler sanal ortamlarda sosyalleşme ya da yalnızlaşma süreçlerine doğru yol almaktadırlar. Sanal ortamlardaki anonim kimliklerin, görünürlüğü bireye kazandırdığı sosyal statü de oldukça önemlidir. Çalışmanın önemini, neredeyse bedenlerimizin birer uzvu haline gelmiş olan teknolojik cihazlar vasıtasıyla sürekli tükettiğimiz sosyal paylaşım ağlarının, kimlik yaratımına etkisi oluşturmaktadır. Alanyazından derlenerek oluşturulan bu çalışma, sanal kimliğe yönelik kuramsal temelli bilgiler içermektedir. Gelecekte yapılacak uygulamalı araştırmalarla, bu çalışmada yer alan kuramsal bilgilerin desteklenebileceği ve sanal kimliğe ilişkin mevcut literatüre önemli katkılar getirilebileceği düşünülmektedir.

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Radyo, Sinema ve Televizyon ABD, kubraa.erden@gmail.com

² Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi İletişim Bilimleri ABD, n.kutayerden@gmail.com

AİLE İÇİ EŞLER ARASI ŞİDDET İÇERİKLİ DAVRANIŞ TÜRLERİ

Mehtap Erdoğan¹

Hüseyin Bal²

Aile içi şiddet, Türkiye’de başta bireyleri, aileleri ve toplumu etkileyen ciddi bir sosyal problemdir. Araştırmanın konusunu aile içi kadına yönelik şiddet oluşturmaktadır. Araştırmanın en önemli kavramı “şiddet” olup, türü ne olursa olsun bir eylemin şiddet olarak algılanması mağdurun o eylemi anlamlandırması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Yapılan alan çalışmaları, kadınların şiddet içerikli davranışları, türlerine göre ayırt edemese de, yüksek oranda bu davranışları algılayabildiğini göstermektedir. Fakat, şiddet içerikli davranış aile içerisinde en yakın olan eş tarafından uygulandığında, çocukların daha mutsuz olacağı veya eşin bir gün değişebileceği düşüncesi gibi nedenlerle kadın, şiddete karşı tahammül sınırlarını sonuna kadar zorlamaktadırlar. Bu çalışmanın amacı kadınlar ve erkekler için bir şiddet karnesi oluşturmaktır. Karma yöntem kullanılarak veri elde edilmiştir. Çalışma Ocak 2018- Şubat 2019 tarihleri arasında yürütülmüştür. Öncelikle, konuk evinde eş şiddeti nedeni ile kalan, 10 kişi ile yapılandırılmamış mülakat kağıdı kullanılarak görüşme yapılmış ve elde edilen verilerle eşler arası farklı şiddet türlerini kapsayan 30 davranış türü tespit edilmiştir. Daha sonra, elde edilen bu davranış türleri, 5’li likert ölçeği ve demografik sorulardan oluşan yapılandırılmış bir anket kağıdına dönüştürülmüştür. Geçerlilik güvenirlik analizi yapılan anket kağıdı toplamda 600 evli veya evlilik tecrübesine sahip kadınlara uygulanmıştır. Cevaplar SPSS programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Oluşturulan yapılandırılmamış görüşme kâğıdı ve sonrasında tasarlanan yapılandırılmış anket kağıdında genel olarak aşağıdaki üç soruya cevap aranmıştır.

- Davranışlardan hangisi şiddet olarak kabul edilmektedir?
- Davranış türlerinden hangisi kadınlar tarafından eşlerine uygulanmaktadır?
- Hangi davranış türü erkekler tarafından kadınlara uygulanmaktadır?

Sonuç: Şiddeti algılama hususunda, erkekte kadına yönelik şiddet içerikli davranışların algılanamaması veya kişinin kendisine normal görünen davranışların aslında kendisine yönelik bir şiddet olduğunu bilememesi, farkında olmadan bazı şiddet türlerinin de uygulayıcısı olması, şiddeti çoğaltmaktadır. Şiddet türleri ailede ağırlığı değişse de eşler tarafından karşılıklı uygulanmaktadır.

Not: Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne Mayıs 2019 tarihi itibarı ile sunulacak olan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet temalı doktora tez çalışmasının bir kısmını oluşturmaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Kamu Yönetimi, mehtaperdogan@ktu.edu.tr

² Doçent, Karadeniz Teknik Üniversitesi Kamu Yönetimi, huseyinbal@ktu.edu.tr

SİHİRLİ DOKUNUŞTAN TEMASSIZ SAĞALTIMA HASTA-HEKİM İLİŞKİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ: ROBOTİK CERRAHİNİN İNSANİ SONUÇLARI

Ali Ergur¹

Cansu Çobanoğlu²

Finans kapitalizminin küresel bir etkileşim ve soyut değerlerin dolaşımı üzerinden kurduğu yeni bir ilişkiler düzeni, akışkanlık olgusunu temel toplumsal eylem mantığı haline getirmektedir. Bunun sonucunda, toplumsalın tanımını belirsizleştirmekte, sürekli yeniden yapıp bozulan etkileşimler, katı yapıların yerini almaktadır. Akışkan ilişkilerden örülmüş toplumsallıklar, teknolojinin nicel yayılımı ve nitel gelişimi sayesinde mümkün olabilmektedir. Teknolojinin toplum hayatında kapladığı alan günümüzün enformasyon-yoğun ortamında aşamalı bir şekilde genişlemektedir. Bu süreç yalnızca teknik, maddi, yapısal unsurlarla ilgili değildir; daha derinde ahlâki bir dönüşüme, insanın insanla ilişkisinin niteliğinin değişmesine işaret etmektedir. Toplum hayatının her alanında bu yönde önemli değişiklikler olmakta, devlet politikalarından duygusal ilişkiler kadar geniş bir yelpazede değerler eylem mantığı dönüşümü yaşanmaktadır. Meslekler, teknolojikleşmenin doğrudan sonuçlarını hissetmektedir. Bunlar arasında, bazıları yalnızca yöntemsel, pratik bilgisi açısından değil, bizatihi ontolojileri ve epistemolojileri düzeyinde ciddi dönüşümler yaşamaktadırlar. Doğası gereği kendisini teknik anlamda yeniliklere uydurmak zorunda olan ve 'yaşamsal' olarak nitelenebilecek işlerle uğraşan mesleklerdeki dönüşüm sosyolojik anlamda bir çeşit turnösol kağıdı işlevi görür. Böylece genel toplumsal değişimin yönü ve mahiyeti hakkında erken uyarı niteliğinde saptamalar yapılabilir. Böylece toplumsal değişimin hem yönü tayin edilebilir hem onu etkileyen unsurlar çözümlenebilir. Bu amaçla yürüttüğümüz bir saha çalışmasında son yıllarda kısıtlı sayıda merkezde kullanılmaya başlanan robotik cerrahi araç (Da Vinci robotu) ve süreçlerini inceledik. Robotik cerrahinin, tıbbın temel işlevi olan sağaltımın doğasındaki maddi ve manevi anlamda 'dokunma' olgusunu ciddi bir şekilde dönüştürebileceğini saptadık. Eski çağlardan beri, hekime atfedilen sihirli dokunuş ayrıcalığının yerini, arayüzler üzerinden kurulan temassız ilişkinin almakta olduğunu iddia ederek, tıptaki değişimin aslında genel bir toplumsal-ahlâki dönüşümün işareti ve ideal-tipi olarak çözümlenebileceği kanısındayız. Bu amaçla, Da Vinci robotu kullanan, farklı uzmanlık dallarından (genel cerrahi, üroloji, jinekoloji, KBB, göğüs cerrahisi) 15 hekimle İstanbul'da Ekim 2018 - Ocak 2019 arasında derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Galatasaray Üniversitesi Toplumsal Araştırmalar Merkezi çatısı altında yürütülmüştür. Hekimlerin tıp mesleğini, kendilerini ve hastalarını bu teknolojikleşmiş süreçte nasıl algıladıkları, dokunmanın niteliği ve bunun kavramsal sonuçlarını nasıl deneyimledikleri incelenmiştir. Tıbbın büyü yaratma işlevinden teknisyenlik konumuna geçişi, aynı zamanda toplumsal değerlerin, teknoloji aracılığıyla kaçınma, ötekiyle teması azaltma, steril ilişki yönünde değiştiğini göstermektedir. Bildirimiz, araştırmanın değişik sonuçları arasından hekimin 'dokunma' ayrıcalığının dönüşümünü kısmen tarihsel bir karşılaştırmaya da yerleştirerek tartışmayı hedeflemektedir.

¹ Profesör, Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji, aergur@gsu.edu.tr

² Lisans öğrencisi, Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji, cansucobanogl@gmail.com

MİLLİYETÇİ-MUHAFAZAKAR SÖYLEMDE KADININ YERİ: TÜRK KADINI DERGİSİ ÖRNEĞİ

Ayşegül Ergül Aslan¹

Bu çalışmada 1966-1974 yılları arasında yayın hayatını sürdürmüş olan Türk Kadını dergisi ve derginin mevcut sosyokültürel ortamda siyasete eklemlenme biçimi üzerinden “kadın/kadınlık” olgusu üzerinde durulacaktır. İlk sayısını 1966 yılında çıkaran derginin künyesinde yazı işleri sorumlusu olarak Fahir Aruoba ismi görünmektedir. Dergi, görece kısa sayılmayacak bir yayın periyoduna sahip olmakla beraber muhtevası bakımından da dikkate değerdir. Her ne kadar Fahir Aruoba tarafından çıkarılıyor gibi görünse de dergide ciddi bir kadın yazar hakimiyeti vardır. Dergide, başta Fahir Aruoba’nın eşi Muazzez Aruoba olmak üzere dönemim pek çok güçlü kadın yazarının imzası bulunmaktadır. Muazzez Aruoba isminin bir başka önemi ise derginin ilerleyen sayılarında açılış yazısının altında da sık sık imzasının görünmesinden kaynaklanmaktadır. Derginin en temel meselesi Türk toplumunda kadının rolü, yeri ve önemini vurgulamaktır. Ancak bu vurgu, “Nene Hatun” tipi güçlü ve kahraman bir “Anadolu kadını” yaratma ölçüsünde ortaya çıkmaktadır. Kadının varlığı, milliyetçi-muhafazakar söylem içinde oluşturulmakta, sık sık kadının anneliği ve ailede kurumundaki yapıcı konumu üzerinden toplumun ilerleyişinde ve yön verişinde ne denli ön planda olduğu üzerinde durulmaktadır. Derginin en temel işlevi de bu milliyetçi-muhafazakar söylem üzerinden bu kadın imgesini yeniden üretmektir. Cumhuriyetin temel değerlerinin korunmasının yegane yolunun kadının toplumdaki pozisyonu olduğu varsayımı, derginin hemen her sayısında farklı yazılar üzerinden tekrar edilir. Bir birey olarak kadın imajı yerine bir anne, bir vatandaş, hatta bir “süper kahraman” olarak kadın imajı oturtulmaya çalışılmaktadır. Bir çeşit milliyetçi-muhafazakar devlet feminizmi üzerinden kurgulanan kadın imgesi, dönemin devlet politikasının sürdürülebilirliği açısından da arz etmektedir. Böylesi bir dönemde ve zaman diliminde yayın hayatını sürdüren Türk Kadını dergisi resmi ideolojik söyleme ciddi bir biçimde angaje olmuş ve kadın söylemini de o ideolojik çerçeve altında oluşturmuş gibi görünmektedir. Bu çalışma boyunca Türk Kadını dergisinin 1966-1974 yılları arasında çıkan bütün sayıları tek tek taranacak, çıkış tarihi ve mevcut dönem içerisindeki pozisyonu değerlendirilecek ve kadın-devlet-toplum üçgeni altında derginin nasıl bir kadın söylemi kurduğu örnekleriyle birlikte incelenecektir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Bilim Dalı, aysegulergulaslan@gmail.com

7 HAZİRAN 2015 SEÇİMLERİNDE TWITTER KULLANIMININ TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA BİR ANALİZİ

Gülcan Ergün¹

Bu çalışma kapsamında 7 Haziran 2015 seçim sürecinde mecliste grupları olan dört siyasal partinin ve sosyal medya üzerinden alternatif siyaset yürüten dört siyasal grubun attıkları tweetler toplumsal cinsiyet teması çerçevesinde incelenmiştir. Bu partiler ve siyasal gruplar şunlardır: Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Halkların Demokratik Partisi; İş Cinayetleri, Anti-Kapitalist Müslümanlar, Yeşil İsyen, Mülksüzleştirme. Bu grupların seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bu bağlamda kurumsal siyasetin aktörleri olan siyasal partiler ve yeni politikanın aktörleri olan alternatif siyasal grupların belirlenmesinde kullanılan ölçütler şunlardır:

Kurumsal politikanın aktörleri belirlenirken dikkat edilen ölçütler:

- Siyasal parti olması
- TBMM’de grubu olması
- Türk siyasal hayatında yer alan ana siyasal akımlardan birini temsil etmesi
- Resmi Twitter hesabına sahip olması
- Twitter hesabının aktif bir şekilde kullanılıyor olması

Yeni politikanın aktörleri belirlenirken dikkat edilen ölçütler ise:

- Sosyal medya üzerinden örgütlenmesi, diğer bir deyişle temel örgütlenme aracının sosyal medya olması
- Bir Twitter hesabına sahip olması ve bu hesabın aktif bir şekilde kullanılıyor olması
- Benzer temayla örgütlenmiş siyasal gruplar arasında takipçi sayısı en fazla olan grup olması
- Seçilen siyasal grupların birbirinden farklı hedeflerle/referanslarla (çevre, kent sorunları, din, vb.) bir araya gelmiş gruplar olmaları

Veri toplama tarih aralığı seçimlerin başlamışından bir süre öncesi ve sonrasını kapsamaktadır. Bu bağlamda sekiz siyasal grubun 1 Nisan 2015 ile 24 Ağustos 2015 (seçimlerin iptali ve yeni seçim kararının açıklandığı tarih) arasında attıkları bütün tweetler kaydedilmiş ve taranmıştır. Toplanan veriler içerik analizine tabi tutularak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde NVivo 11 programı kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet teması çerçevesinde sekiz siyasal grubun tweetlerinde belli sözcükler taratılarak kullanım sıklığına bakılmış ve bu sözcüklerin en çok başka hangi sözcüklerle yan yana geldiğini yani bağlamını bulmak için sözcük haritaları çıkarılmıştır. Çalışmada toplumsal cinsiyet teması çerçevesinde taranan anahtar sözcükler ‘aile sigortası, anne, başörtüsü, cinsiyet eşitliği, cinsiyet eşitlikçi, cinsiyetçi, evde bakım, feminist, kadın bakanlığı, kadın cinayetleri, kadın, kadına şiddet, LGBT, LGBTİ, namus, Onur Haftası, Pride, sığınma evi ve toplumsal cinsiyet’tir.

Veilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular, kurumsal siyasetin aktörleri ile yeni politikanın aktörlerinin her ikisinin de toplumsal cinsiyet çerçevesinde yoğun bir biçimde tweet attıklarını fakat kadın ve LGBTİ’leri farklı bağlamlarda ele aldıklarını ortaya koymaktadır. Bu anlamda siyasal partiler daha çok emek süreçlerinin ve ailenin bir parçası olarak kadınları ele almakta ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini genellikle görmezden gelmektedir. LGBTİ’ler ise siyasal partilerin Twitter paylaşımlarında kendilerine oldukça az yer bulabilmiştir. Alternatif siyasal gruplar ise daha çok kadına şiddet ve kadın cinayetlerini konulaştırarak reel olanı gündemleştirmiştir. LGBTİ’ler ise alternatif siyasal gruplar tarafından daha çok konulaştırılmıştır. Bu çalışma doktora tezinden türetilmiştir.

¹ Dr. Bağımsız Akademisyen, gulcanergun84@gmail.com

ALEVİLERİN EVLİLİK RİTÜELLERİNDEKİ DÖNÜŞÜMÜNÜN KLASİK SEKÜLERLEŞME TEORİSİ IŞIĞINDA İNCELENMESİ

Volkan Ertit¹

Sekülerleşmenin tanımlaması ve ölçülmesi noktasındaki farklı bakış açıları farklı teorilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu çalışma ise, farklı sekülerleşme teorileri arasından klasik sekülerleşme teorisinin, yani “modernleşme sekülerleştirir” iddiasına sahip olan teorinin, Batı Avrupa ve Amerika’da din-toplum arasında yaşanan süreci açıklayabildiği gibi, aynı şekilde Hristiyan olmayan diğer modernleşen toplulukların da doğaüstü özelinde deneyimledikleri toplumsal dönüşümü açıklama potansiyeli olduğunu iddia etmektedir. Çalışmanın bu hipotezini değerlendirmek için de Türkiye’deki Alevi topluluklarının yaşadığı dönüşümler merkeze alınarak nitel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Türkiye’deki Alevilerin seçilmesinin iki temel sebebi vardır. Birincisi, Türkiye’deki Alevilerin deneyimledikleri dönüşümler daha önce klasik sekülerleşme teorisi ışığında incelenmemiştir. İkincisi ise, hem İngilizce hem de Türkçe literatürde birçok eser özellikle 1980’lerden sonra sekülerleşme değil bir “Alevi canlanması” (Revival of Alevism) olduğunu öne sürmektedir. Bu sebeple, bu çalışma Adana (Arap), Çorum (Türk) ve Tunceli (Kürt) bölgelerinde Alevilerin evlilik ritüellerindeki dönüşümü iki kuşağın deneyimlerini kıyaslayarak anlamaya çalışmıştır. Özellikle araştırdığı konular şunlardır: Evlilik öncesi ilişki, eş seçimi, evlilik ritüelleri, boşanma, musahiplik ve düşkünlük kurumu. Alan çalışması sırasında yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerde 28 soru görüşmecilere sorulmuştur. Her şehirde farklı kuşaklara mensup 10 çift (bir ebeveyn ve onun evli çocuğu) ile görüşülerek toplamda 60 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilere kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Toplanan verilerin analiz edilebilmesi için bir veri analizi yazılımı olan MAXQDA programı kullanılmıştır. Analizler sonucunda ifade edilebilir ki, Türkiye’deki Alevilerin evlilik özelinde yaşadıkları dönüşümler klasik sekülerleşme teorisinin iddiası ile paralellik taşımaktadır. Aleviliğin toplumsal etki gücünde azalma olduğu ve yeni kuşakların evlilikle ilgili konularda bir önceki kuşağa göre Alevi inanç kodlarına daha az dikkat ettikleri görülmüştür. Çalışma “Alevi canlanması” iddiasına ise, inanç özelinde değil kimlik özelinde bir canlanma olduğu karşı iddiasını getirmektedir. Alevilerin 1980’lerden başlayarak daha görünür hale geldikleri, AB yasaları sayesinde dernekleşebildikleri, televizyon ve radyo kanalları ile geniş kitlelere seslerini ulaştırabildikleri ve başarılı sonuçlara ulaşamadı ise devlet katında bazı girişimlerin öznesi oldukları sır değil. Ancak Alevilerin görünürlüklerindeki artış, onların Alevi olduklarını ya da Alevi kimliklerini geçmişe kıyasla çok daha özgür şekilde ifade etmeleri ve haklarını daha yüksek sesle dile getirmeleri Aleviliğin inanç boyutunun eskisi kadar gündelik yaşama dokunmadığı gerçeğini değiştirmemektedir. O nedenle bu çalışma, Alevi canlanmasının inanç değil kimlik boyutunda gerçekleştiğini, ve klasik sekülerleşme teorisinin iddia ettiği gibi modernleşme sürecinin Alevi inanç sisteminin geçmişe kıyasla bireylerin evlilik ile ilgili kararlarında daha az etki sahibi olmasına sebep olduğunu iddia etmektedir. Bu çalışma doktora tezinden türetilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Gör. Aksaray Üniversitesi Sosyoloji, volkanertit@gmail.com

GÖÇ GERONTOLOJİSİ BAĞLAMINDA MEKÂNIN GÖÇMEN YAŞLILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Şerif Esendemir¹

Türkiye’de yaşlı nüfus oranı her geçen gün biraz daha artmaktadır. Söz konusu sosyo-demografik değişimin olumlu veya olumsuz seyrinden öte doğasının anlaşılmasında büyük bir fayda görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada ilk önce İstanbul’da göçle birlikte artan yaşlı nüfusundaki değişim üzerinde durularak bugüne ışık tutulmuştur. Sonrasında ise yerinde yaşlanan insanların göçle birlikte geldikleri İstanbul’da nasıl algılandıkları üzerinde durulmuştur. Göç gerontolojisi ve mekân gerontolojisi bağlamında ele alınan bu meselede göçün yerinden ettiği yaşlıların yeni durumuna dikkat çekilmiştir.

Göçmen yaşlıların durumu en az yaşlı kurumlarında adeta “mekânın mahkûmları” olan yaşlıların vaziyeti kadar dikkat çeker hale gelmiştir. Özellikle yoksulluk halleriyle çarpıldığında katmerli hale gelen göçmen yaşlıların sorunları alarm verecek düzeye erişmiştir. Bu araştırmamızda farklı bölgelerden ayrı göç hikâyelerine sahip göçmen yaşlıların geldikleri İstanbul’da yaşama stratejileri üzerinde durulmuştur. Bu yaşam stratejilerinin İstanbul’a gelen yaşlılara yeni mekân tasavvurlarına bir katkıda bulunup bulunmadığına bakılmıştır, çünkü göçmen yaşlıların, yeni mekân tasavvurlarıyla, artık yaşlanılacak mekânı benimseme noktasında, karşılaştıkları sorunların üstesinden daha rahat gelebilecekleri öngörülmüştür. Ancak İstanbul’a göçen yaşlıların hep gelinen yere olan derin özlemleri yeni mekâna alışma süreçlerini derinden etkilemektedir. Ayrıca, mekânın yaşlı-dostu olma noktasında bazı sorunların olması bu süreci baltalamaktadır.

İstanbul’da 2018 yılında yapılan araştırmada veriler, nitel bir metotla amaçlı örnekleme yoluyla İstanbul’a göç etmiş her bölgeden seçilen dört yaşlıyla derinlemesine mülakatlar sonucunda elde edilmiştir. “Göç gerontolojisi bağlamında mekânın göçmen yaşlılar üzerindeki etkisi nedir?” sorusuyla yapılan araştırmada gelinen mekân olan İstanbul ve geride bırakılan mekân olan sıla bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Bu her iki bağımsız değişkenin yaşlıların göçmen yaşlılar üzerindeki etkisi olumlu ve olumsuz açıdan ele alınmıştır. Farklı bölgelerden gelen yaşlıların sıla hasretini derinden hissettikleri ve İstanbul’da toplumsal entegrasyon noktasında bazı sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür. Bu söz konusu durum bölgeden bölgeye göre değiştiği gibi görüşülen kişilerin sosyo-ekonomik durumuna göre de bir farklılık arz etmiştir. Cinsiyet açısından bakıldığında erken eş kaybı, artan yoksulluk ve sosyal güvenceden yoksunluk yönünden kadınların daha dezavantajlı oldukları sonucuna varılmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü Sosyoloji YL Programı, serifesendemir@gmail.com

KIERKEGAARD'IN UMUTSUZLUK VE KAYGI DUYGULARI YORUMU ÜZERİNDEN "ÇOCUKSUZ HAYATLAR"

Gülsevim Evsel¹

Çocuk sahibi olamamak, Türkiye gibi aile ve üremeye önem veren muhafazakar toplumlarda yaşayan çiftler için önemli bir sorun haline gelebilmektedir. Özellikle, evli olup kendilerini çevreleri ve aileleri tarafından baskı altında hisseden bireylerin içinde yer aldıkları koşullarda bu baskıyı farklı şekillerde anlamlandırdıkları bilinmektedir. Kierkegaard'ın (2000), aklı ön plana alan rasyonalist düşünürlerin aksine duygulara önem verdiği görülmektedir. Ona göre, umutsuzluk, kaygı gibi duygular sadece insan türüne özgüdür.

Bu çalışmada, bireylerin üzerinde çevreleri tarafından oluşturulan çocuk baskısı ve stresi nasıl tanımladıkları ve bu durumla nasıl başa çıktıkları Kierkegaard'ın duygu, umutsuzluk ve kaygı önermelerinden yola çıkarak anlaşılacak istenmiştir. Bu amaçla, araştırmacının 2018 yılında, yardımcı üreme teknolojilerine başvuran 12 katılımcı ile gerçekleştirdiği derinlemesine mülakatlardan elde ettiği doktora tez bulgularının duygu, umutsuzluk ve kaygı içeren bölümleri kullanılmış, bu data nitel incelemeye tabi tutulmuştur. Bu tebliğde, elde edilen bulgulardan bazılarına yer verilecektir.

Örneğin, çocuk sahibi olamamanın üzerlerinde hissettirdiği olumsuz etkiyi bir katılımcı aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

"Şöyle söyleyeyim ben size 15 sene içinde ben.. ben alkolik oldum mesela yani. Kafayı yedim. Ne oldu çocuk yokken düşünün. Aile kuramıyorsunuz. İki kişi böyle sap gibi evde oturuyoruz biz. E sonra ben.. alkole başladım, baktım şey yok yani çözüm bulamıyorum. Kafamda hiçbir şey üretemiyorum. Çocuğumu kaybetmişim, sonra annemi kaybetmişim... Çocuksuz bir aile olamaz yani çünkü kafamızda herhalde bilmiyorum da yani. Böyle baktığınız zaman bazı insanlar çocuk istemiyor. Ama biz çocuksuz yapamadık açıkçası."

Bir başka katılımcı ise, çocukları olmadığı için eşi ile birlikte yaşadıkları baskıyı ve bu nedenle arkadaşlarının farklı tepkileriyle karşılaştıklarını bildirmiştir. Aşağıda bu katılımcının ifadesi yer almaktadır:

"Ee.. Çevre olarak da çok fazla enteresan durumlar yaşadık... Bir doktor arkadaşım bana dedi ki, yani nasıl kabul edeceksin vesaire. İşte her detayını sorma gereğini duydu, ya da işte içinde bulunduğu meslek hayatı yüzünden ya da işte kabul etmen ne kadar zor olacak, nasıl yapabileceksin vesaire derken çok şaşırmış, çok şaşırttın beni ee.. Evime gelen temizlikçi bayan benim adıma çok sevindiğine, ondan sonra işte benimle birlikte ağladığına, işte hamilelik haberine çok sevinip işte beni kutlamaya geldiğine vesairesine tanık oldum. Hiç beklemediğim insanlardan farklı tepkiler aldım açıkçası."

Bu çalışmada, Türkiye'de çocuk sahibi olmak için yardımcı üreme teknolojilerine başvurmış bireylerin gündelik hayatlarında karşılaştıkları tepkileri ve baskıları nasıl anlamlandırdıklarına yer verilmiştir. Sonuçta, bireylerin duygulanım ve kaygı düzeyleri değişmeksizin taşıyıcı annelik ve/ya yumurta donasyonu almak için bu teknolojilerden yararlandıkları görülmüştür.

¹ Doktor Öğretim Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, geysel@yyu.edu.tr

DİJİTAL DİYARDA ANNE(LİK)LER: ANNELİĞE İLİŞKİN EGEMEN SÖYLEMLERİN DİJİTAL MECRALARA YANSIMASI

Sibel Ezgin Ağılı¹

Patriarkal örüntülere sahip egemen iktidarlar tarafından kadınlık ile annelik özdeş anlam ifade eden kavramlardır. İktidarlar açısından, kadınlar, biyolojik olarak doğumu gerçekleştirecek potansiyele sahiplerdir ve bu nedenle çocuk doğurarak neslin devamlılığını sağlayabilecek, çocuk bakımını üstlenebilecek yegâne özne kabul edilmektedirler. Bu doğrultuda patriarkal toplumlar ‘kadınlar öncelikle annedir’, ‘kadın demek anne demektir’ ve ‘kutsal annelik’ gibi birçok söylem parçacıkları kullanılarak kadınların bu egemen iktidarlar tarafından tanımlanan annelik rolünü içselleştirilmeleri sağlanmaktadır. Bununla beraber günümüzdeki teknolojik gelişmeler ekseninde yeni dijital mecralar, kadınlar için biçilen geleneksel normlara dayalı yaşam şeklinin, ideolojik olarak tekrar tekrar üretilmesi için gereken ön koşulları uygun hale getirir. Zira teknolojik devrimle beraber toplumsal ilişkiler, bir ağ yapısı içerisinde yeniden şekillenmektedir ve gündelik hayata dair söylemler ve eylemler dijital kültür koşullarında yansıma bulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında geleneksel patriarkal düşünce sistemine dayalı annelik ve kadınlık olgusu, dijital mecra ve kültür koşullarında, farklı mekanizmalarla yeniden işlerlik kazanmaktadır. Bu çalışmada da günümüzde en önemli iktidar alanı olan dijital mecralar üzerinden anneliğin nasıl yeniden üretildiğini sorgulamak ve tartışmak hedeflenmiştir. Çalışmanın amacı ise, egemen iktidarlar tarafından annelik ve kadınlığa yönelik söylemlerin, dijital kültür koşullarında, nasıl yansıma bulduğunu ve anneliğin dijital mecralarda nasıl yeniden inşa edildiğini incelemektir. Bu çerçevede, kadınların kendi annelik deneyimlerini aktardıkları blog alanları ve sosyal medya hesapları incelenerek, annelerin anlatıları üzerinden söylem analizi yürütülmüş ve kadınların anlatıları sorgulamalarla birlikte tartışmaya açılmıştır.

¹ Dr. Öğr. Gör., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Hizmet, ssibelezgin@gmail.com

GEÇ MODERNİTE, ÇOCUKLUK VE ÇOCUKLARIN YETİŞKİNLEŞMESİ

Türkan Fırıncı Orman¹

Batı’da modern bir kavram olarak ortaya çıkan ‘çocukluğun’, geç modernite çağına gelindiğinde hızla yok olduğuna dair bazı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, çocukluğun (yaşandığı gibi) bir kategori olmaya devam ettiği ve/fakat büyük ölçüde dönüştürüldüğü ileri sürülmektedir. Öyle ki Beck (1991) ve Giddens’in (1991) tanımladıkları biçimiyle geç modernite çağında büyük risklerle karşı karşıya kalan çocukların, bireyselleşme ve küreselleşme süreçlerinin etkisiyle ‘çocuk tüketiciler’ ve ‘vatandaş olarak çocuklar’ gibi yeni yetişkinleşme biçimleriyle şekillendikleri tartışılmaktadır. Çağımızda çocukluğun son bulduğu ya da çocukların hiçbir dönemde olmadıkları kadar özgürleştiklerini dile getiren karşıt bazı fikirlerin ötesinde, bu çalışma, ‘yetişkinleşme’ kavramının mevcut durumda çocukluğun sorunsallaştırılması ve analiz edilmesi için kullanılabilecek önemli bir kavram olduğunu tartışmaktadır.

¹ Doçent, Başkent Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, turkanfirinci@gmail.com

BİR TÜKETİM NESNESİ OLARAK TEKNOLOJİ VE GELİŞME SORUNU

Harun Geçer¹

Erkan Perşembe²

Teknoloji günümüz dünyasında özellikle onu tüketen toplumlar açısından bir ‘gelişmişlik’ göstergesi olarak karşımıza çıkar. Toplum olarak teknoloji ile gelişmişlik arasında kurulan bağ daha çok teknolojinin bir tüketim nesnesi olacak şekilde ortaya çıkması şeklini alır. Bu çalışma toplumsal zeminde teknoloji ile gelişmişlik arasında kurulan bu bağın arkasındaki sosyo-kültürel ve dini zemini irdelemeyi amaçlamaktadır. Dini göstergelerle birlikte teknolojik yeniliklerin bir arada pazarlanıyor oluşu, dindar kişilerin yaşamında teknolojinin bir tüketim nesnesi halinde var olmasını kolaylaştırır. Çalışma dindar kişilerin teknolojiye atfettikleri toplumsal zemini ‘gelişmişlik’ düşüncesi üzerinden irdeleyip bunun sonucunda liberal kapitalist tüketimci bir kişiliğe nasıl yaklaştıklarını ortaya koyması açısından önem arz eder. Bu çalışma, Gümüşhane örneğinden hareketle Türkiye’de teknolojik yeniliklerin algılanması ve tüketilmesi noktasında ‘gelişme’ nosyonunun önemli bir faktör olduğunu iddia eder ve bu düşüncenin bazı sosyo-kültürel ve dini saiklerden etkilendiğini ortaya koyar. Bu çalışma, teknoloji tüketimini, teknoloji ile ilişkilendirilen gelişmişlik bağını ve bu iki hususun liberal kapitalist anlayışla kesişen noktalarını dindar kişilerin gözünden nitel/anlayıcı bir perspektiften ele alır. Çalışmada 25 kişiden oluşan görüşme listesine kartopu tekniği ile ulaşılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin yaş aralığı 20-55 olarak tespit edilmiştir. Araştırma örnekleminin farklı yaş, öğrenim ve mesleki duruma sahip kişiler olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmada 15 maddelik yarı yapılandırılmış görüşme formuna dayalı derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Ayrıca saha çalışması dışında yapılan gözlemler, görüşmeler de veri olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Sonuç olarak çalışma, dindar kişilerin teknoloji ile ‘gelişmişlik’ düşüncesi üzerinden kurdukları ilişki biçimine bağlı olarak beş durum tespit etmiştir. Bunlar, teknolojinin olumsuz yönlerine odaklanıp ona karşı belli bir tavır geliştirmeye çalışanlar, teknolojiyi rekabet halinde görülen Batı ile yarışta çok önemli görenler, çağın yeniliği olarak teknolojik gelişmenin sağladığı kolaylıklara odaklananlar, teknolojiyi sosyal anlamda iletişim aracı olarak görenler, teknolojiyi bir kap olarak algılayıp içeriğini dolduran kişilerin önemli olduğu görüşünde olanlar şeklinde sıralanır. Bu anlamda kişilerin sosyo-kültürel ve dini anlayışlarının teknolojiyi algılamada ve onu tüketmede önemli bir etken olarak karşımıza çıktığı tespit edilmiştir.

¹ Araştırma Görevlisi, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi ABD, harun.gecer@gumushane.edu.tr

² Profesör, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Din Sosyolojisi ABD, erkanper@omu.edu.tr

LOJMANLARIN HİYERARŞİK YAPISINA MARUZ KALMANIN ÇOCUKLARIN LİDER KİMLİK OLUŞUMU ÜZERİNE ETKİLERİ

Hatice Gökce¹

Bu araştırmada lojman hayatının hiyerarşisinin sosyal ilişkiler ve bu ilişki ağı içinde büyüyen çocuklar üzerindeki etkileri çalışılmıştır. Lojmanlardaki gayr-ı resmî hiyerarşik ilişkilerin bilhassa çocukların sınıfsal kimlik ve lider kişilik gelişimi üzerinde etkileri olduğu varsayımıyla yapılan araştırma; literatür taraması ve nitel araştırma deseninde, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği ile çalışılmıştır. Araştırma kapsamında 1990-2000 yılları arasında, o zamanki KİT'lerden Et ve Balık Kurumu'nun Burdur kombinasında lojman tecrübesini yaşayan orta seviye statü sahibi lojman hak sahibi memur ebeveyn, eşi ve çocuğu ile kantin çalışanı işçiden oluşan katılımcılarla derinlemesine görüşme yapılarak araştırmanın problemi açısından anlamlı bulgular aranmıştır. En sert hiyerarşinin asker ve polis lojmanlarında yaşandığı kabul edilmekle birlikte, cami ya da Kur'an kursu gibi dîni kurum lojmanlarında da durumun daha hafif olmadığı düşünülmektedir. Özellikle devlet lojmanlarındaki bağlı bulunduğu devlet dairesinin hiyerarşisi ile paralel şekillenen sosyal yapıda, sivillikten uzak bir resmî yapıya maruz kalarak büyüyen çocukların, hiyerarşiye çok erken maruz kaldığını tecrübe etmek çalışmanın motivasyonunu oluşturmuştur. Araştırma sonucunda lojmanların çalışanlara ekonomik fayda ürettiği kabul edilmekle birlikte; sosyal bir yapı olarak hiyerarşik ve problemlili ilişkiler üretmesinin, özellikle kişilik yapısının olduğu çocukluk dönemi üzerinde olumsuz etkileri olduğu gözlenmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyoloji, htc_gokce@hotmail.com

MEDYAYA GÖRE SURIYELİ SİĞINMACILARIN EĞİTİMİ: SURIYELİLERİN EĞİTİMİ KONUSUNDAKİ HABERLERİN MEDYA TEMSİLİ

Filiz Göktuna Yaylacı¹

Ali Faruk Yaylacı²

Türkiye, milyonlarca sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Artık toplumun kalıcı unsurları haline gelen sığınmacılar ve özellikle Suriyeliler bağlamında geleceğe dönük uyum politikalarının geliştirilmesi önemli bir gündem maddesidir. Medya temsilleri özellikle göçmen ve sığınmacılar söz konusu olduğunda olumsuz bir takım sonuçlara da yol açabilmektedir. Göçmen korkusu oluşturulması ve siyasi amaçlarla göçmen ve sığınmacıların olumsuz temsili önyargıları ve yabancı düşmanlığını besleyebilmektedir. Ev sahibi toplum ile Suriyeliler arasındaki karşılıklı uyumun inşa edilmesinde medyanın da çok önemli işlevleri vardır. Suriyeliler ile ilgili haberlerin medyada yer alışı biçimleri ve bu haberlerde Suriyelilerin temsil edililerinin incelenmesi karşılıklı algıların anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Eğitim konusu medyada genellikle göz ardı edilen bir konu olmakla birlikte Suriyeliler özelinde eğitime ilişkin haberlerin irdelenmesi sığınmacılara ilişkin olarak medyada hâkim olan anlayışları saptayabilmek açısından oldukça işlevseldir. Bu çerçevede bu araştırma, Suriyelilere ilişkin medya temsillerini eğitim haberleri özelinde derinlemesine analiz etmeyi hedeflediği için nitel bir çalışma olarak desenlenmiştir. Aynı zamanda bu çalışma, Suriyelilerin medya temsillerine ilişkin olarak yazarlar tarafından yürütülmekte olan çalışmalar kapsamında, özellikle eğitim konulu haberlerin medyada yer alışı biçimlerine ilişkin araştırmanın devamı niteliğindedir. Bu çalışmalar kümesinin sonuçta, Suriyelilerin medyadaki temsilleri konusunda büyük resmin daha iyi görülmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda Mayıs 2018 ve Eylül 2019 tarihleri arasında ulusal gazetelerde Suriyeliler ve eğitim konusunda çıkan haberler incelenerek 2011 yılından bu yana bu bağlamda çıkan haberlerin tamamı değerlendirilmiş olacaktır. Haberler içerik analizi ve eleştirel söylem analizi ile incelenerek Suriyelilerin ve Suriyelilerle ilgili eğitim konularının medyadaki temsillerine ilişkin genel bir değerlendirme yapılacaktır. Mayıs 2018 ile Şubat 2019 tarihleri arasındaki haberlere ilişkin olarak yapılan incelemelere ilişkin bulgular, Suriyelilerin medyada oldukça fazla sayıda haberde konu edildiğini ancak eğitim özelinde Suriyelilere ilişkin haberlerin görece az olduğunu göstermektedir. Suriyeliler ve eğitim konulu haberlerde son dönemlerde özellikle Suriye'ye geri dönen Suriyelilerin daha fazla yer tuttuğu gözlenirken, Suriyelilerin Türkiye'de büyük ölçüde kalıcı olacakları düşüncesi kabul görmesine karşın bunun eğitim haberlerinde gerekli yansımalarının olmadığı görülmüştür. Eğitim haberlerinde Suriyelilerin temsilinin diğer haberlerle karşılaştırıldığında görece daha olumlu olduğu da söylenebilir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Anadolu Üniversitesi Sosyoloji, fgoktuna2@yahoo.com

² Doçent, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri, alfay06@yahoo.com

HAK, BEDEL VE ENDİŞE: TÜRKİYE’DE HASTA HAKLARI

Temmuz Gönc Şavran¹

Hasta hakları farklı sosyal bilim disiplinlerinin kesiştiği bir noktada yer alan ve günümüzde önemi giderek artan bir konu haline gelmiştir. Hasta hakları bir yanıyla insan haklarıyla, diğer yanıyla sağlığın piyasalaşması ve hastaların müşterilere dönüşmesi süreciyle ilgilidir. Üçüncü nesil insan hakları arasında yer alan hasta hakları genel olarak insan haklarının sağlık alanına uygulanması ilkesine dayanır. Diğer taraftan neoliberal sağlık paradigması içinde hastalar müşteriye dönüştükçe hasta hakları tüketimcilikle ilişkilendirilmekte ve tüketici hakları çerçevesinde ele alınmaktadır. Bunun yanında, tedaviyi ret hakkı gibi bazı hasta haklarının bu konuda karar vermeye yetecek bilgi ve tecrübeye sahip olmayan hastalar (özneler) açısından gerçek bir işleve sahip olup olmadığı da tartışma konusudur. Bu ihtilaflı tartışmalar ve sağlık sisteminin ve sağlık ‘piyasasının’ hızla değişen dinamikleri düşünüldüğünde hasta haklarının ve bu hakların kullanımının sosyolojik açıdan değerlendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de hasta hakları yönetmeliği 1998 yılında yürürlüğe girmiş, 2000’lerden itibaren bu konuda çeşitli adımlar atılmış ve buna paralel olarak konuya yönelik akademik ilgi artmıştır. Bu ilgi ağırlıklı hasta hakları konusunda bilgi düzeyini ölçmeye yönelik olmuştur. Bu çalışma Eskişehir’de 2018-2019 yıllarında yürütülmüş olan nicel bir alan araştırmasının verilerine dayanmaktadır. Araştırmanın verileri 782 kişilik bir örneklemde anket tekniğiyle ve 14 kişiden yapılandırılmış görüşmelerle toplanmıştır. Bu veriler ışığında çalışmanın amacı Eskişehir örneğinde hasta hakları konusundaki bilgi ve tutumu değerlendirmek ve herhangi bir hasta hakkının ihlal edildiğini düşündüğü halde bu konuda hakkını aramak için bir girişimde bulunmayanların davranışlarının nedenlerini anlamaktır.

Bulgular örneklemin büyük çoğunluğunun hasta hakları konusunda bilgi düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak örnekleme bu haklara uyulduğunu düşünme oranı hakları bilme düzeyine göre daha düşüktür. Örneklemin %40’ı şimdiye dek en az bir kere hasta hakkının ihlal edildiğini belirtmiş ama bu grubun sadece %17’si konuyla ilgili herhangi bir şikayette veya başvuruda bulunmuştur. Üstelik örneklemin %65’i hasta hakkı ihlali durumunda nereye başvurulması gerektiğini bildiğini belirtmiştir, diğer bir deyişle hakkını aramamanın ya da savunmamanın bilgi eksikliğinden kaynakladığını söylemek zordur. Veriler hasta hakkı ihlal edildiği halde bu hakkı aramama davranışının otorite ilişkileri ve güç mesafesi kavramı ile ilgili olduğunu göstermektedir. Çalışma, bu davranış sosyolojik açıdan irdelemeyi, devletin taşıdığı patrimoniyal nitelikler, profesyonel mesleklerin oluşturduğu kapalı statü grupları ve güç eşitsizliklerinin yeniden üretilmesi çerçevesinde değerlendirmektedir.

¹ Doçent, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji, tgonc@anadolu.edu.tr

DIJİTAL GÖÇMEN VE DIJİTAL YERLİ KAVRAMLARI ÜZERİNDEN YAŞLILARA İLİŞKİN NİTEL BİR ÇALIŞMA

Aylin Görgün Baran¹

Mine Öztekın²

Yaşlılar ile gençler arasında oluşan dijital bölünmenin giderek kapanmaya yüz tuttuğu noktasından hareketle bu çalışma yapılmıştır. Araştırmada yaşlıların dijital teknolojiyi kullanma pratiklerinin nasıl ve neler olduğunun tespit edilmesi amaçlamaktadır. Bunun için Ankara’da dijital teknolojiyi kullanan 60 yaş ve üzerindeki 10 yaşlı bireyle 26 sorudan oluşan derinlemesine gözlem tekniği kullanılarak nitel bir çalışma yapılmıştır. Literatür taramasına göre, dijital teknoloji kullanımının gençlerde ulaşılabilir olma bakımından daha önemli ve sosyal hayata katılma noktasında kilit bir rol oynadığı, yaşlı bireylerin ise bu konuda gençlere kıyasla daha “temkinli”, “çekingen” ve “ihtiyatlı” oldukları belirtilmektedir. Bu yüzden literatürde genç kullanıcılara “dijital yerli”, yaşlı kullanıcılara ise “dijital göçmen” adı verilmiştir. Ancak kullanım alışkanlıkları arttıkça yaşlılar için başka bir ifade olan “dijital melez” kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Araştırmamız kapsamında kendi anlamlandırmaları üzerinden, yaşlı bireylerin teknoloji kullanımına dair fikirlerinden yola çıkarak cep telefonu, tablet, bilgisayar gibi ürünler aracılığıyla hangi sosyal medya uygulamalarını kullanmayı tercih ettikleri, bu uygulamaları hangi amaçlarla kullandıkları, herhangi bir sorun yaşadıklarında kimden yardım aldıkları, bu yardımdan herhangi bir pestij kaybına uğrayıp uğramadıkları sorularına cevaplar alınmıştır. Araştırma sonucuna göre, yaşlılar dijital teknolojiyi kullanmayı “çağın gerekliliği” olarak görmüş ve “bundan kaçınmanın gereksizliğine” değinmişlerdir. Söz konusu kullandıkları sosyal medya hesapları aracılığıyla aslında “sanal” sosyalleşmenin içerisinde bulundukları, kullanma ve yenilikleri öğrenme konusunda çocuklarından ve yakın çevrelerinden yardım aldıkları, akran ve akrabalarıyla kendilerine yeni bir haberleşme ağı oluşturdukları ve bu durumun kendilerini memnun ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada dijital bölünme noktasında yaşlılarla gençler arasındaki açığın kapanmaya yüz tuttuğu ve bu kapsamda yaşlıların “dijital melez” kategorisinde yer aldıkları söylenebilir.

¹ Profesör, Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji, abaran@hacettepe.edu.tr

² Hacettepe Üniversitesi, mineoztekin@hacettepe.edu.tr

TÜRKİYE’DE ÇOCUKLUĞUN İNŞASI: TÜM AKTÖRLER AÇISINDAN GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Hatice Guguş¹

Çocukluğun kurulmasıyla ilgili çocukluk tarihi ve çocukluk sosyolojisi çalışmalarının temelinde, çocukluğun hiçbir zaman sabit ve değişmez olmadığı kabulü yatmaktadır. Çalışmaların büyük bölümünde; 16. yüzyıla kadar çocukluk ve yetişkinlik arasında belirgin bir ayrımın olmadığına ve modern dönemde korunmuş çocukluk yaklaşımı öne çıkarken, günümüzde çocukluğun yeniden kayboluşuna şahit olduğumuz tezlerine yer verilmektedir. Bir yandan, çocukluğun bir inşa olduğu ve çocukların kendi kültürlerini yaratan aktörler olarak görülmesi gerektiği ifade edilirken, diğer yandan ailenin ve çocukluğun değişiminde toplumsal ve tarihsel gelişmelerin belirleyiciliğine vurgu yapılmaktadır. Hızla gelişen teknolojiler, inşa sürecinde aile ve okul gibi faillerin yerini alabilmekte ve rollerin dönüşümüne yol açabilmektedir. Çocukluğun inşa süreci, bütüncül bir yaklaşımla; çocuk, aile, okul, eğitim politikaları, sosyokültürel çevre, dijital dünya kısaca inşayı gerçekleştiren tüm aktörler açısından değerlendirilebildiğinde anlaşılabilir olacaktır. Z kuşağı, dijital yerliler gibi kavramsallaştırmalarla tanımlanmaya çalışılan günümüz çocukları; okuma-yazma, oyun oynama, çevresiyle iletişim kurma, içinde yaşadığı toplumun değerlerini benimseme gibi birçok konuda hem kendinden önceki kuşaklarla hem de kendi döneminde farklı kültürel çevrede yaşayanlarla kıyaslandığında belirgin düzeyde farklılaşmalar gözlenmektedir. Ülkemizde; Endüstri 4.0, yapay zeka, robotik kodlama vb. çağın gereksinimlerini karşılayacak yeterliliklere sahip bireyler yetiştirme, meslekî eğitimi geliştirerek istihdamı artırma hedefleri çerçevesinde vizyon belgeleri açıklanmaktadır. Söz konusu belgelerin felsefesinin her çocuğun müfredatı içindedir yaklaşımına dayandığı ve yetişkinlerin normatif kalıpları yerine, öğrenen bireyin öz sorumluluğuna ve tatminine önem verileceği ifade edilmektedir. Ayrıca bölgesel eşitsizliklerin azaltılarak insanın evrensel ihtiyaçlarını karşılayacak bir yaklaşıma dayandırılmak istendiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte çocuğun yetişmesi ve toplumsallaşması noktasında ailelerin ve öğretmenlerin sıkıntılarının gün geçtikçe derinleşmesi söz konusudur. Bu çalışmanın amacı; çocukluğun inşa sürecini anlamaya çalışmak, çocukluk deneyimlerinin çocukluk kültürünün oluşumunda yarattığı farklılaşmaları betimlemek, Türkiye’nin Endüstri 4.0’ı hedeflerken bir yandan da Toplum 4.0’a yapacağı yatırımları tartışmaktır. Çalışmada; öncelikle çocukluğun biyolojik, hukuki ve sosyolojik tanımları yapılacak, tarihsel süreç içerisinde dönüşen çocukluk paradigmaları üzerinde durulacaktır. Ardından doküman analizi tekniğiyle Tolstoy, Bernhard, Makarenko ve Proust’un otobiyografik eserleri ve romanlarından faydalanılarak, farklı çocukluk kültürleri ve deneyimleri üzerinden geçmişteki çocukluk inşa süreçlerini anlamaya yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır. Neil Postman’ın çocukluğun yok oluş sürecinde değerlendirdiği teknoloji eleştirisi ile birlikte teknoloji ve çocuk üzerinde durulacaktır. Son olarak, Türkiye’de çocukluğun tarihsel süreç içerisinde kazandığı anlamlar, Türkiye’de çocukluk tarihi metinleri ile birlikte değerlendirilecek, inşa sürecinin farklı bileşenleri açısından mevcut durum tartışılacaktır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Anadolu üniversitesi Sosyoloji, gugushatice@hotmail.com

KÜRESELLEŞME VE HAREKETLİLİKLER SOSYOLOĞU:JOHN URRY(1946-2016)

Sevinç Güçlü¹

İngiliz sosyolog, John Urry, Mart 2016'da öldü. Sosyolojik düşünceye küreselleşme, sosyal ağlar, hareketlilikler, dijitalleşme, iklim değişiklikleri, mekan, turizm, sosyolojinin geleceği, kentlerin geleceği gibi konularda katkılarda bulunmuştur. Urry'nin erken dönem çalışmaları, sosyal teori ve sosyal bilimler felsefesi alanındadır. Türkçeye Bilim Olarak Sosyal Teori başlığı ile Nilgün Çelebi tarafından çevrilen yapıtı, geniş ilgi uyandırmıştır. Bilimin realist felsefesinin temel özellikleri ortaya konmuştur. Daha sonra Mekanları Tüketmek adlı yapıtı, gerek sosyoloji- kent sosyolojisi, gerek coğrafya, mimarlık, turizm çevrelerince atıf yapılan önemli bir yapıt olmuştur. Turist Bakışı adlı eser ise çağımız turizm endüstrisini anlamada anahtar rolü üstlenmiştir. J. Urry'nin yayınları; kentsel ve bölgesel çalışmalar, ekonomik ve sosyal değişim, tüketim ve turizm, hareketlilik, karmaşıklık teorisi başlıkları altında toplanabilir. Urry, Bilim Olarak Sosyal Teori(1975, Keat ile birlikte) ve Kapitalist Toplamların Anatomisi(1981) kitapları ile söz konusu çalışmalarına zemin hazırlamıştır. Teori, Kültür ve Toplum Dergisi, Toplum ve Mekan Dergisi, Çevre ve Planlama dergilerinin çıkmasında etkili olmuştur ve bu yayınlar, ampirizme, Amerikan sosyal bilim anlayışına eleştiri içermektedir. 1990'larda Castells ve Bauman'la ön plana çıkan akış, akışkanlık ve ağ toplumu kavramları, Urry tarafından da benimsenmiş, küresel akışkanlar kavramını oluşturmuştur. Urry, Castells'den farklı olarak, farklı ağ temelli ilişkiler arasında ayırım yapmayı amaçlamıştır. Küresel olarak bütünleşmiş ağlar ve küresel akışkanlar. Bildiride, Urry'nin küreselleşme bakışı etrafında bu farklılıklar da ele alınmıştır. Toplamların Ötesinde Sosyoloji(2000) kitabında, sosyal bilimlerde küreselleşme ve hareketlilik olgularının etkileri ele alınmış, zamansal ve mekânsallıkların, sınırları nasıl etkilediği, farklı toplumsallığa zemin hazırlayıp hazırlamadığı tartışılmıştır. John Urry'nin hareketlilik üzerine çalışması, sadece İngiliz sosyolojisi, sosyal teorisi üzerinde etkili olmamış, tüm Avrupa sosyal teorisi için de etkili olmuştur. Bugün sosyoloji teorileri içinde John Urry'nin görüşlerinin de ele alınmaya başlandığı görülmektedir. Urry'nin 2000 sonrası çalışmaları, Küresel Karmaşıklık(2005) teorisiyle belirlenir. Burada, toplumsal ve doğal bilimler arasında çizilen yapay bölünmenin geçersizliği üzerinde durmuş ve her ikisinin de karmaşıklıkla belirlendiğini tartışmıştır. Bu süreçte disiplinler arası ilişkilere değinmiştir. Örneğin sosyal olmayan doğa yoktur gibi. Bu yapıt sonrasında Urry, hareketlilik, iklim değişikliği, enerji, petrol konularında odaklanmıştır. Turizm, beden, doğa çalışmaları da, Urry'nin insan- mekan-doğa ilişkisini sorguladığı çalışmalardır. Bu konulara bakışında, küresel akışların dünyayı biçimlendirdiği, risk kültürü ürettiği şeklinde eleştirel bir bakış açısı bulunmaktadır. Bildiride, John Urry'nin çalışmaları kronolojik sıra ile alınmış, her dönemdeki yayınları ve teorik özellikleri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Sosyal Ağlar, Hareketlilik, Mekan, John Urry

¹ Profesör, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, sguculu@akdeniz.edu.tr

DIJİTAL ÇAĞIN GETİRDİKLERİ, TOPLUM 5.0 VE SOSYOLOJİK ÇIKARIMLAR

Hüseyin Gül¹

Songül Sallan Gül²

Daha önce görülmedik bir hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, yapay zeka, nano-teknoloji, mobil akıllı araçlar, yüksek hızlı internet gibi temel özellikleriyle dijital çağı getiren dijitalleşme devrimi, yaşamamızın kişisel, toplumsal, ekonomik, siyasal vb. hemen her boyutunu yeniden biçimlendirmektedir. Bugün 4 milyardan fazla insan internete erişime sahiptir ve bunların 2,7 milyara yakını sosyal medya kullanmaktadır. Ayrıca, 20 milyardan fazla akıllı araç gereç ise nesnelerin interneti ile birbirine bağlıdır. Dijital çağda insanlar sanal bağ ve katılım olanakları ile, dil, mekan ve zaman gibi kısıtlar olmadan, her zaman ve her yerden dijital izini bırakarak sanal dünyaya ve sosyal medya ve ağlara katılabilmektedir. Bu gelişmeler beraberinde büyük veriyi doğurmakta, artan veri işleme ve depolama kapasitesi nedeniyle insanların yaşamlarına, davranış ve tutum eğilimlerine ilişkin daha fazla ve derinlemesine veri elde etmek, çözümlemek ve kişileri daha sofistike biçimde yönlendirebilmek mümkün olmaktadır. Dijital çağın beraberinde getirdiği bu değişimlerin bir ürünü de, toplum 4.0'dan toplum 5.0'a geçiş ve bunun insanın toplumsal yaşamında ve davranışlarında getirdiği köklü dönüşümlerdir. Bu değişimleri, eğlence, sağlık, ticaret, yayıncılık, güvenlik, bankacılık, finans, sigortacılık, turizm, belediye hizmetlerinin sunumu ve bu hizmetlere erişim gibi alanlarda yeni fırsatlara kapı aralayan bir gelişme olarak değerlendirenler vardır. Ancak, tüm bu dönüşümlerin beraberinde telif haklarının, kişisel verilerin ve özel hayatın korunmasında artan güçlükler, sosyal medyanın yarattığı riskler, siber suçlar ve saldırılar, birçok alanda dijitalleşmenin insan emeğine duyulan ihtiyacı ortadan kaldırması, artan ve çeşitlenen dijital eşitsizlikler gibi birçok sorunu beraberinde getirdiğini ileri sürenler de vardır. Dijital devrime olumsuz bakanlar, büyük verinin üretim ve kullanım süreçleri ile bu veriye ulaşım açısından var olan eşitsizliklerin de önemli sorunlara yol açtığını ve açmaya devam edeceğini belirtmektedirler. Bu çalışma, öncelikle dijitalleşmenin ve dijital çağın şimdiye kadar ortaya çıkardığı ve gelecekte ortaya çıkarabileceği etki ve sonuçlarını sosyolojik bir perspektiften değerlendirmeyi ve bu konudaki tartışmalara bir katkı yapmayı denemektedir. Bu çerçevede, öncelikle dijitalleşmenin ve dijital çağın ortaya çıkışı, anlamı ve boyutları ile toplumsal açıdan sonuçları, toplum 4.0'dan toplum 5.0'a geçiş temelinde değerlendirilmekte ve tartışılmaktadır. Bu değerlendirme ve tartışma, disiplinler arası bir yaklaşımla, bir literatür ve doküman incelemesi ve içerik analizi temelinde yapılmıştır. Çalışmada, dijital çağın ve 5.0'a geçişin risklerine, fırsatlarına ve gereklerine dikkat çekilerek, uyum sürecinde sosyolojik açıdan neler yapılabileceğine ve bu süreçlerin ve içerdiği dinamiklerin olası olumsuz sonuçlarıyla nasıl baş edilebileceğine ilişkin öneriler de ortaya konarak tartışılmaktadır.

¹ Profesör, Süleyman Demirel Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, gulhuseyin@yahoo.com

² Profesör, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji, songulgul@sdu.edu.tr

TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ ADOLESAN GÖÇMENLERİ ARASINDA RUH SAĞLIĞI

Abdurrahim Güler¹

Pınar Akar²

Bu çalışmada Türkiye’de yaşayan Suriyeli adolesan göçmenlerin ruh sağlığı açısından sergiledikleri farklılıklar incelenmektedir. Ruh sağlığını etkileyen faktörler olarak Suriyeli adolesan göçmenlerin yaş, cinsiyet, Türkiye’de yaşam süreleri, Türkiye’de okula gidilen süre ve gittikleri okul türleri ele alınmıştır. Araştırmanın örneklemini Suriye’de doğup 2012-2017 yılları arasında Türkiye’ye göç eden yaşları 10 ila 16 arasında değişen 110 Suriyeli adolesan göçmenden oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri İstanbul’un üç farklı ilçesinden 2018 yılının Nisan-Haziran ayları arasında, adolesanların gittikleri üç farklı okul türünden (1= sadece Suriyelilerin gitti ve eğitimin Türkçe + Arapça yapıldığı okul, 2= karma eğitimin olduğu okul dönemlerinde eğitimin Türkçe verildiği yazları ise Arapça derslerin olduğu okul ve 3= karma eğitimin sadece Türkçe verildiği okul) Öğretmenleri aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma örneklemini 18 yaşın altındakiler olduğundan etik prosedürlerini yerine getirmek için adolesanların velilerine öğrenci vasıtasıyla bilgilendirici onay formu gönderilmiş ve onay alınmıştır. Bu çalışmanın verileri daha geniş bir çalışmanın yalnızca bir kısmını oluşturmaktadır. Kültürleşme, aidiyet, algılanan ayrımcılık ile ruh sağlığı ölçekleri yanı sıra demografik özellikleri kapsayan tarama tekniği uygulanmıştır. Tarama katılımcıların istediği dilde gerçekleşmiştir (Türkçe veya Arapça). Katılımcıların %44 kategori 1’den, %36 kategori 2’den geri kalanlar ise (%30) kategori 3 okul türünden oluşmaktadır. Genel olarak bakıldığında Türkiye’deki Suriyeli adolesan göçmenlerin ruh sağlığı çok yüksek olmadığı (5 puanlı ölçeğe göre 3.01) sonucuna ulaşılmıştır. Analiz sonuçlarına göre farklı okul türüne gidenler $F(2, 107) = 22.68, p = 0.5$ ile Türkiye’de yaşam sürelerinin $F(5, 104) = 21.63, p = 0.27$ ruh sağlığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değilken kadınlar erkeklere göre istatistiki olarak anlamlı ve daha iyi ruh sağlığı sahiptir $F(1, 108) = 21.81, p < 0.05$.

¹ Dr. Öğr. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyoloji, aguler@agri.edu.tr

KIRDAN KENTE GÖÇÜN YAŞLI KADINLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: ADANA İLİ ANADOLU MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Zuhal Güler¹

Müge K. Davran²

Çağla Derya Deniz³

Göç ve yer değiştirmede kırılğan gruplardan biri 65 yaş üstü nüfustur. İnsanların psiko-sosyal sağlıklarında yaşadıkları yerle kurdukları bağ ve ilişki çok önemli bir rol oynamakta ve her insanın kimlik oluşumunda ve tanımında “doğup büyüdüğü topraklar” aidiyet duygusunun temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle herhangi bir nedenle yaşadığı yerden, zorla değil kendi isteğiyle ve daha iyi koşullar için ayrılmak durumunda olsa bile, yeni yaşam koşullarına, yeni sosyo-kültürel çevreye uyum sağlama sürecinde psiko-sosyal sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Göç eden kesim, kırılğan olan 65 yaş ve üzeri grupsa, söz konusu bu sorunlar daha da katmerleşerek katlanabilmektedir.

Türkiye’de özellikle 1950’li yıllardan sona ivme kazanan kırdan kente göçle birlikte kente göç edenlerin ağırlıklı olarak genç kuşaktan oluşması, yaşlı kuşağın köyde yaşamaya devam etmesi, kente göçen kuşağın yaşlanmaya başlaması ve demografik yaşlanmanın Türkiye’de sorun olarak son yıllarda gündeme gelmesinin yaşlılık ve yaşlanma çalışmalarının artmasında etkili olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, orta yaş ve altı genç nüfusun şehre göçüyle birlikte köylerde yaşlılar ya yaz kış köyde yaşamaya ya da yazın köyde, kışın şehirde yaşamaya başlamışlardır. Yaş-kış köyde yaşayan yaşlılar giderek yalnızlaşmaya başlarken, yazın köyde, kışında şehirde yaşayan yaşlılar ise “arafta” kalmışlardır. Bu çalışmada, göçle gelmiş ve sürekli şehirde yaşayan yaşlı kadınlara odaklanılmıştır. Çalışmanın konusu, Adana ili Anadolu Mahallesi örneğinden hareketle kırdan kente göçün yaşlı kadınlara (65 yaş ve üzeri) etkisini, onların yaşam öykülerinden, başka bir deyişle göçü nasıl deneyimlediklerinden, anlatı ve değerlendirmelerinden yola çıkılarak ortaya konulmasıdır.

Çalışmanın amacını, Güneydoğu Anadolu Bölgesinden Adana iline göç ederek, Anadolu mahallesinde yaz-kış sürekli olarak yaşayan yaşlı kadınların yaşam öykülerinden hareketle incelemek ve bu kapsamda mekân kullanımı, sosyal ve kültürel çevre ile bütünleş(me)me, rol ve statü değişimi, bakım, geçim biçimi vb. boyutlarıyla ortaya konulması oluşturmaktadır. Görüşmeler, katılımcıların profilleri, göç anlatıları tekrarlamaya başladığında, başka bir deyişle doyum noktasına ulaşıldığında tamamlanmıştır. Çalışmanın kapsamına sadece yaşlı kadınların dâhil edilmesi, yaşlı erkeklerin dâhil edilmemesinin nedeni, geleneksel toplumlarda kadın ve erkeğin görevleri “ev içi” ev dışı” olarak ayrıştığından, göçle birlikte kadının “ev içi” görevlerinde değişim olup olmadığının ortaya konulmasıdır. Buna ek olarak göçte tabi olan kadın ve yaşlı ise etkilenme düzeyi kırılğan kesim olarak daha fazla olmaktadır.

Çalışmanın kapsamını Adana ili Anadolu Mahallesi’nde yaz-kış sürekli yaşayan, en az 10 yıl ve daha fazla süredir göç etmiş olan, 65 yaş ve üzeri kadınlar oluşturmıştır. Anadolu Mahallesi, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesinden Adana iline göç edenlerin yerleşim bölgesi olduğu için, örneklem amaçlı olarak seçilmiştir. Veri toplama tekniği olarak, nitel veri toplama tekniklerinden Yaşam Öyküsü ve hem nicel hem nitel bir teknik olarak kullanılan içerik çözümlemesi tekniği kullanılmıştır. Yaşam öyküsü için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve soru formunun işleyip işlemediğinin anlaşılması için pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda işlemeyen sorular yeniden düzenlenerek soru formuna son şekli verilmiştir. Soru formunda öncelikle demografik verilerle ilgili (yaş, Adana’da yaşanan yıl, çocuk sayısı, göç tarihi vb.) sorular; daha sonra da göç hikâyeleri, deneyimleri, göçü anlamlandırmaları vb. ilişkin sorular yer almıştır. Görüşmelerde, katılımcı tarafından izin verildiği zaman, ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler içerik çözümlemesine tabi tutularak temalar, kategoriler ve kodlar belirlenerek eksensel kodlama yapılmış ve

¹ Dr. Öğr. Gör., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji, guler_z1@ibu.edu.tr

² Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi, mkantar@cu.edu.tr

³Yüksek Lisans Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi, cagladeryadeniz@hotmail.com

veriler değerlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen verilere göre yaşlı kadınların ge bağlı sosyo-ekonomik statülerinde çok fazla değişme olmadığı söylenebilir.

TÜRKİYE’DE ÇOCUK SAHİBİ OLMAYA İLİŞKİN BEKLENTİLER VE BELİRLEYİCİ FAKTÖRLERİ

Fuat Güllüpinar¹

Hamide Elif Üzümcü²

Sutay Yavuz³

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de ebeveynlerin çocuklardan ekonomik, sosyal ve psikolojik beklentilerini 2016 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASBP) tarafından gerçekleştirilen “Aile Yapısı Araştırması (TAYA 2016)” verilerine dayanarak analiz etmek ve değerlendirmektir. Bu yönüyle bu çalışmanın Türkiye’de anne-baba ile çocuklar arasındaki ilişkilerin belirli güncel boyutlarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Çalışmanın kuramsal arka planını Çiğdem Kağıtcıbaşı tarafından ‘Çocuğun Değeri’ araştırmasının sonuçlarına dayalı olarak ortaya konulan ‘Aile Değişim Modeli’ oluşturmaktadır. Buna göre, ailelerde çocuğa ilişkin esasen ekonomik, sosyal ve psikolojik üç farklı değer türü atfedilmektedir. Bu kavramsallaştırma çerçevesinde hazırlanan ve 1980 ve 2010’lu yıllarda gerçekleştirilen iki farklı araştırma; Türkiye’de zaman içinde çocukta beklentilerin ekonomik ve sosyal açıdan azalırken, psikolojik beklentilerin arttığı sonucuna varmıştır. Diğer bir deyişle, bulgular Türkiye’deki sosyo-ekonomik ve kültürel koşulların değişmesiyle birlikte ailelerde çocuğun aileye olan katkısından ziyade, çocuğun kendi başına bir değer olarak benimsenmeye başladığına işaret etmiştir.

Bu çalışma, Türk toplumundaki yapısal değişim bağlamını da dikkate alarak, bireylerin demografik, sosyo-ekonomik, kültürel, eğitsel ve yaşam koşullarına ilişkin özelliklerinin çocukla ilgili beklentileri anlamlı şekilde etkilediği varsaymaktadır. Buna göre; daha genç kuşaklardan olma, daha yüksek sosyo-ekonomik statüye ve eğitime sahip olma, kentte ve küçük aile birimlerinde yaşamının çocukların ‘aileye olan ekonomik katkısı bağlamında değerlendirilmesi’ eğilimini azalttığı öne sürülmektedir. Ayrıca, bu açılardan farklılaşan aile tiplerinde çocukların kendilerini gerçekleştirmeleri açısından ekonomik, kültürel ve sosyal desteğin çeşitli şekillerde sağlandığını, bazı ailelerde çocuğun üzerinde bu açıdan bir akademik başarı ve kariyer baskısının da bir problem alanı olarak çıktığı öne sürülebilir.

Çalışmada, 2016 Aile Yapısı Araştırması (TAYA 2016) mikro verileri kullanılmıştır. TAYA 2016’da 17.239 hanede ve bu hanelerde yaşayan 15 ve üstü yaştaki 35.475 ferde; hanehalkı fertlerinin temel özellikleri ile haneye ve ferde yönelik sorulardan oluşan anketler uygulanmıştır. Katılımcılara çocuklarla ilgili çeşitli ifadeler sıralanmış ve katılımcıların bu ifadelere katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Bu ifadeler katılımcıların çocuklardan yana ekonomik, sosyal ve psikolojik beklentilere sahip olma durumları hakkında bilgi verebilmektedir.

Çalışmada, analiz birimi en az bir çocuğa sahip olan bireylerdir. Bireylerin çocuklardan beklentilerinde belirleyici olan faktörlerin etkilerinin analizinde Lojistik Regresyon yöntemi kullanılacaktır. Her bir beklenti türünde analiz gerçekleştirebilmek üzere hazırlanacak olan üç bağımlı değişken; ekonomik, sosyal ve psikolojik beklentinin ‘Var=1 ya da Yok=0’ şeklinde kodlanmasıyla oluşturulacaktır. Analizler, bireylerin ‘cinsiyet’, ‘yaş’, ‘yerleşim yeri tipi’, ‘eğitim durumu’, ‘dindarlık düzeyi’, ‘aile tipi’, ‘aile SES düzeyi’ gibi bağımsız değişkenleri üzerinden gerçekleştirilecektir.

¹ Doçent, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji, fgullupinar@gmail.com

² Doktora Öğrencisi, heuzumcu@gmail.com

³ Doçent, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyoloji, sutayy@gmail.com

DURKHEIM'IN METODOLOJISI: ÇAĞDAŞ TARTIŞMALAR

Mehmet Fatih Güloğlu¹

1990'lardan sonra yeniden canlanan Durkheim çalışmaları alanındaki öne çıkan R. Alun Jones, Warren Schmaus ve Anne W. Rawls'ın Durkheim'in bilgi sosyolojisi ve epistemolojisine dönük yapmış olduğu tartışmalar bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Durkheim'in 'bilimsel düşünce' ve ampirizm ile olan teması ve Hume'a dönük tutumu Schmaus ile Rawls arasındaki ana gerilim hattını oluşturur. Schmaus, Durkheim'in spiritüalist bir geleneğin ürünü olması nedeniyle Hume'u ancak hocaları vasıtasıyla öğrendiğini, bütünüyle ampirist olarak görülemeyeceğini ve onun 'ampirik tündengelim'i uyguladığını belirtir. Rawls ise, Durkheim'in özellikle hipotez inşa etme girişiminin İngiliz ampirizmiyle yakından ilişkili olduğunu ve metodolojisini böyle bir zemine kurduğunu söyleyerek Hume'u atlamadığını aksine birçok konuda onunla hemfikir olduğunu belirtir. Ancak bu yorumu Durkheim'i 'sosyo-empirist' olarak niteleyerek gerçekleştirir. Schmaus, bu iddiaya karşı Rawls'ın Durkheim'in bilgi sosyolojisi ile epistemolojisini karıştırdığı şeklinde itiraz eder. Oysa Rawls, Durkheim'in tarihsel olarak pozitivist olduğu ilk dönemi ile idealist olduğu ikinci dönemi birbirinden ayırt ederek Schmaus'un ne kendisini ne de Durkheim'in epistemolojisini kavramadığını belirtir. Bu tartışma eksenine Jones, Durkheim'in sosyal realizmiyle müdahil olur. Ona göre Durkheim Fransız düşüncesinin tarihsel bir ürün olup dönemindeki tartışmalara hakimdir. Jones Durkheim'in amaçlarının ahlaki ve politik olması nedeniyle Schmaus ve Rawls arasındaki tartışmayı Durkheim'in 'retorik stratejilere' başvurarak savuşturduğunu öne sürer. Böylece Jones, Durkheim'in hem bilgi sosyolojisinin hem de epistemolojisinin toplumsal-tarihsel olduğunu ve sosyal realizmini yansıttığını iddia eder. Jones tarihselliğe vurgusuyla, bu iki isim arasında bir nevi arabuluculuk rolü oynar. Bu çalışmada bahsedilen tartışmalar bağlamında Durkheim'in metodolojisini 'toplumsal-yönelimli' inşa ettiği iddia edilmektedir. Bu iddia Durkheim'in epistemolojik duruşunun onun metodolojisini de belirlediği ve bunun sorunlara çözüm arayan yanı nedeniyle sosyal realist olduğu ile desteklenmektedir. Bu iddia ve tartışmalar literatür incelemesine dayanmakla birlikte Paul Ricoeur'ün hermeneutik yöntemi kullanılarak soruşturulmuştur. İki kısımdan oluşan bu yöntemin analitik düşünme aşamasında Schmaus ve Rawls'ın yorumları analiz edilerek diyalektik düşünebilmek için bir patika oluşturulmuştur. Diyalektik düşünme kısmında ise Jones'un Durkheim yorumları referans alınarak Durkheim'in epistemolojisinin onun 'toplumsal' olarak ifade ettiği şeyi yansıttığı eleştirel olarak ortaya konulmuştur. Sonuç olarak ise Durkheim'in metodolojisinin hem tarihsel olduğu hem de arka planda yoğun ampirik tartışmaların yer aldığı ifade edilmiştir. Böylelikle metodoloji-kritik için önemli bir adım atılabilecektir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyoloji, mfguloglu@gmail.com

JEAN-JACQUES ROUSSEAU’NUN EMİL ADLI ESERİNDE EĞİTİM VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Firdevs Gümüsoğlu¹

Aydınlanma düşünürleri arasında en etkili olanlarından biri kuşkusuz 1712-1778 yılları arasında yaşamış olan Jean-Jacques Rousseau’dur. Rousseau, doğa durumu ve uygarlığa geçiş, mülkiyet, toplumsal sözleşme, egemen varlık, halk egemenliği, yasa, yönetim biçimleri, devlet, genel istem, kamu gücü, vatandaşlık, özgürlük, insanlar arası eşitsizliğin kaynağı vb kavramaları sistematik olarak tartışan önemli bir düşünürdür. Onun ortaya attığı tezlerin bir kısmı günümüzde halen önemini korumakta ve tartışılmaktadır. Aydınlanma düşünürlerinin bütünü gibi Rousseau’nun eşitlik anlayışı, erkekler arasındaki eşitliği merkezine alır. Rousseau’nın “eşitlik” algısı gibi, “özgürlük” algısı da toplumsal cinsiyet açısından sorunludur. O, Toplum Sözleşmesi adlı eserinde “özgürlük” kavramını insan olma niteliği ile birlikte ele alır. Rousseau, insanın özgürlüğünden vazgeçmesini, doğasıyla uzlaşamayacak bir yola girmesi ve insan olmaktan vazgeçişle ilişkilendirir. Burada “insan” kavramı açık bir biçimde cinsiyetlendirilmiş olarak erkeği anlatır. Rousseau’nun “insanı” bir tür değil, erkek cinsidir.

Bu çalışmada Rousseau’nun eğitimbilimleri ve eğitim sosyolojisi açısından önemi yadsınamayacak olan Emil adlı eseri, toplumsal cinsiyet açısından tartışılacaktır. Her türlü değer ve inancın yerinden yurdundan edildiği, yeni değerlerin ortaya çıktığı Aydınlanma döneminde Rousseau, “yeni insanı” yetiştirmenin araçlarını ortaya koyar. Bu yeni insan için uygun gördüğü eğitim, özgürlüğü yaşayarak hisseden yaratıcı ve üretici niteliklerle donanmış insandır. Rousseau Emile’de “biz çocuğun hayatını tanımıyoruz” diyerek, çocuğun eğitimini etkileyen faktörlerden, eğitimde yanlış bulduğu geleneklerden söz eder. Buna göre çocuğa keşfederek öğreneceği, öğrenme merakına ket vurulmayacağı bir eğitim ve yaşam ortamı hazırlanmalıdır. Bu nedenle de Rousseau Emil adını verdiği “yeni insanın” eğitimini ve yaşamını bir program çerçevesinde anlatır. Ancak “yeni insan” erkektir ve erkeklerin ihtiyaçlarıyla ilişkili olduğu oranda kadınları içerir. Rousseau Emil’de kadınların eğitimini, özel alanla ve yeniden üretimle ilişkili olduğu oranda ele alır. Kadınların eğitimi için yazdıklarıyla ataerkil kodları ve cinsiyetçi dili yeniden üretir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal Cinsiyet, Aydınlanma, Yeni İnsan, Eğitim, Yeniden Üretim.

¹ Profesör, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji, firdevs.gumusoglu@msgsu.edu.tr

KARANLIKTAN KALABALIĞA: KORKU MEKÂNLARI VE TERÖR KORKUSU

Tuba Gün¹

Korku, tehlike ve risk algısı tarafından tetiklenen bir duygu ve reaksiyondur. Suç korkusu ise, suç veya suçla ilişkilendirilen sembollere karşı geliştirilen bir tepkiyi, suç mağduru olma korkusunu ifade etmektedir. Son yıllarda dünyanın pek çok ülkesinde sıklıkla ortaya çıkan ve doğrudan sivil halkı hedef alan terör eylemleri daha farklı bir korkuyu, terör mağduru olma korkusunu beraberinde getirmiştir. Genel olarak korkuyu özel olarak ise terör korkusunu etkileyen ve tetikleyen çok sayıda unsurdan söz edilebilir. Mekân, bu unsurların en önemlilerinden biridir. Korku, mekânla ve mekânın imlediği özelliklerle birlikte ortaya çıkan bir duygudur. Bu duygu belirli mekânlarda diğerlerine göre daha fazla açığa çıkmaktadır. Nitekim önceki deneyimler ve toplumsal hafıza ile ilişkili olarak bazı mekânlar diğerlerinden daha güçlü bir şekilde belirli duygu ve deneyimleri çağrıştırmaktadır. Bu tebliğde saha çalışmasına dayalı olarak yürütülen araştırmaya dayalı olarak, terör korkusunun bireylerin gündelik yaşantılarında ve toplumsal bellekte belirli mekânlarla ilişkilendirilip ilişkilendirilmediği ele alınmaktadır. Araştırmanın teorik perspektifini; Chicago Okulu'ndan bu yana suç korkusunu kentsel organizasyonsuzluk ile açıklayan düzensizlik teorisi ve mağduriyeti açıklayan teorilerden yaşam tarzı ve rutin aktiviteler teorisi oluşturmaktadır. Düzensizlik teorisi, suç korkusunu, kentin fiziksel ve sosyal olarak düzensiz özellik gösteren mekânları ile özdeşleştirmekte iken yaşam tarzı ve rutin aktiviteler teorisi, bireyin mevcut yaşam tarzının ve günlük aktivitelerinin suç mağduriyeti ve korkuya etkisine odaklanmaktadır. Bu çalışmada faydalanan bir diğer perspektif ise riskin küreselleştiğini ve belirli bir mekân, zaman ve sınır gözetmediğini, dolayısıyla da korkunun da mekândan bağımsız bir özellik gösterdiğini savunan dünya risk toplumu teorisidir.

Araştırma, 2018 Mart ve Nisan aylarında, daha önce birden fazla terör saldırısını deneyimlemiş olan Ankara'da gerçekleştirilen anket ve görüşmelere dayanan karma metotlu bir araştırmadır. Araştırmanın nicel verileri, Kızılay, Ankara Gar'ı ve Ulus gibi daha önce bir terör saldırısı yaşanan alanlarda 400 kişi ile gerçekleştirilen anketlere dayanmaktadır. Nitel veriler ise daha önce bu alanlarda doğrudan terörü deneyimlemiş olan 20 kişi ile gerçekleştirilen görüşmelere dayanmaktadır. Araştırma sonuçları bireylerin belirli mekânları diğerlerinden daha çok terörle özdeşleştirerek bu mekânlarda daha fazla korku duyduklarını ve daha fazla kaçınma davranışı gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları itibarıyla, yaşam tarzı ve rutin aktiviteler teorisini ve dünya risk toplumu teorisini destekleyen veriler söz konusudur. Ancak suç korkusu teorilerinden düzensizlik teorisi, terör korkusu çalışmalarına da genellenebilecek şekilde bu araştırma kapsamında teyit edilmemiş, buna karşın korkunun fiziki ve sosyal olarak düzensiz mekânlardan ziyade kentin en düzenli mekânları ile özdeşleştirildiği bulgulanmıştır. Son olarak bu çalışma, doktora tez çalışması çerçevesinde gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına dayanmaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, tubagun@anadolu.edu.tr

FIRSATLAR VE RISKLER AÇISINDAN DİJİTALLEŞME ÇAĞINDA ÇOCUKLAR

Olgun Gündüz¹

Dijital Teknolojinin yaygınlaşması ile birlikte gündeme gelen dijitalleşme bugünün dünyasını betimleyen anahtar kavramlardan biri haline gelmiştir. Dijitalleşmenin yaygınlaşması ve sunduğu kolaylıklar, gündelik yaşam üzerinde önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Dijital çağın içinde doğan ve büyüyen çocuklar da bu değişikliklerin gözlemlendiği ilk kuşak olarak dikkati çekmektedir. Teknolojinin, onlarla erken yaşta tanışan çocuklar üzerinde ne tür etkiler yaratacağı konusunda iki ayrı tartışma mevcuttur. Bunlardan ilki teknolojik gelişmelerin, bilgisayar, tablet ve mobil uygulamaların çocukların zeka gelişimini ve yaratıcılıklarını geliştirdiğine yönelik argümanlar sunarken ikincisi bu mecraların çocuklarda şiddet, oyun bağımlılığı ve zaman kaybı gibi olumsuz etkilerin gelişmesine zemin hazırladığı üzerinde durmaktadır.

Dijital teknoloji ile birlikte birçok şeyin farklılaştığı, çocukluğun doğasının da aynı kalmadığı bir gerçektir. Bu gerçek aynı zamanda, internetle ve dijital teknoloji ile büyüyen çocukların potansiyellerini gerçekleştirme açısından büyük bir fırsat içinde oldukları kadar, aynı teknolojinin yaratacağı bazı olumsuzlukların onlar için önemli bir risk oluşturacağını öne süren tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Özellikle internet ve akıllı telefon kullanımının erken yaşlara indiği günümüzde dijital mecralar ve çevrimiçi ortamlardan kaynaklı riskler çocuklar için önemli bir tehdit alanı haline gelmiştir. Başta siber zorbalık olmak üzere istismar, sanal kumar ve oyun bağımlılığı ile çocukların yaş ve gelişimine uygun olmayan şiddet ve cinsel içerikler çocukların sağlıklı gelişimini tehdit eden risklerin başında gelmektedir.

Teknolojik gelişmelerin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini aza indirmek ailelerde bu konuda farkındalık geliştirmek amacıyla gerek devlet kurumları gerekse sivil toplum kuruluşları çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Aile yapısında meydana gelen değişiklikler, kentleşme, göç, tek ebeveynlik, yoksulluk gibi faktörler çocukların daha fazla ihmal edilmelerinde önemli faktörler arasında sayılabilir. Diğer yandan, sanal oyunlar, sanal arkadaşlıklar ve ailede çocukla birlikte geçirilen sürenin azlığı gibi nedenler de çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Çocuklarla ilgili risklerin ve kırılganlığın giderek arttığı günümüzde çocukların sağlıklı gelişimini temin etmek ve onları risklere karşı güçlendirmenin sorumluluğu şüphesiz birden fazla aktör, kurum ve mekanizmanın varlığı ile mümkündür.

Çocuk koruma açısından bakıldığında en yetkili kurum olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın, başta RTÜK olmak üzere Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu gibi kurumlarla koordine şekilde çocuğun üstün yararı ilkesinden hareketle çeşitli müdahale mekanizmaları geliştirdiği görülmektedir. Bununla birlikte Yeşilay gibi sivil toplum kuruluşlarının da teknoloji bağımlılığı konusunda farkındalık çalışmaları yürüttüğü bilinmektedir. Bu çalışmada bir yandan yeni neslin sosyalleşme sürecinin ayrılmaz bir parçası haline gelen dijital teknolojinin fırsatlar ve riskler açısından çocuklar üzerindeki etkileri incelenecek diğer yandan bu sürece etki eden faktörler ile resmi veya sivil, kurum ve kuruluşların yürüttükleri çalışmalar analiz konusu edilecektir.

¹ Bağımsız Akademisyen, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, gunduzolgun@gmail.com

DIJİTALLEŞEN DÜNYADA EKTİN İZLEYİCİNİN VE OYUNCUNUN KONUMUNA KARŞILAŞTIRMALI BİR BAKIŞ

M. Oğuzhan Güner¹

Klasik oyun(game) anlayışında oyuncu(gamer) komutları bir aparat vasıtasıyla oyununu oynadığı araca yönlendirir ve oynama eylemini gerçekleştirir. Klasik film anlayışında ise izleyici filmi alımlar. Dijitalleşmenin hızının sürekli arttığı günümüzde, oyun, oyuncu ve izleyici kavramları içerisinde bulunduğu zamanın ruhuna ayak uydurma çabasıdır. Modern oyunun- burada kastedilen video oyunları- oyuncudan beklediği oyunun içerisinde bir aktör olarak yer almasıdır. Bu bağlamda, oyuncunun ya da izleyicinin kendi özgür iradesiyle ürünün senaryosunu şekillendirebilecektir. Yeni oyun ve interaktif film anlayışına uygun olduğu düşünülerek Mayıs 2018 çıkışlı interaktif bir oyun olan Androd robotların yaşamda var olma mücadelesi konusu işlenen “Detroit: Become Human” adlı video oyunu ve içerisinde yoğun interaktif öğeleri barındırması nedeniyle hikayenin kontrolünü bir oranda izleyiciye bırakan ünlü bir dizi-film izleme platformu yapımı 2018 Aralık çıkışlı “Black Mirror: Bandersnatch” adlı film tercih edilmiştir.

Çalışmada yöntem olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi iki araştırma nesnesi üzerinden karşılaştırmalı olarak yapılmıştır, iki temel sorudan hareket ederek bu karşılaştırma yolu tercih edilmiştir. Birinci sorunsal, bir oyuncu oynamakta olduğu oyunun senaryosuna dahil olduğunda içerisinde bulunduğu gerçeklikle bağı hangi oranda değişmektedir iken, ikinci sorunsal bir filmi izlemekte olan izleyici, filmin senaryosuna müdahil olduğunda izlemenin genel tanımı değişmekte midir olmuştur.

Çalışmada bahsi geçen oyun ve film düşünümsel bir gaye ile tarafımda deneyimlenmiştir. Bu deneyim oyuncu, etkin-edilgen izleyici bahisleri göz önünde bulundurarak tersi tarzda olan oyunları ve filmleri de göz ardı etmeden gerçekleştirilmiştir. Pierre Bourdieu’nun alan, habitus, illusio kavramları çalışmanın teorik arka planı inşasında yardımcı olurken öte yandan çalışma Erving Goffmann’ın benlik kavramı, G.H. Mead’ın ben(I), beni-bana(me) ve oyun-oyun(play-game) kavramlarıyla desteklenmiştir.

Çalışma mikro sosyoloji bağlamında değerlendirildiğinde, içerisinde bulunduğumuz koşulların ruhuna uygun olarak değişen iki kavram üzerinden sonuca ve öneriye ulaşılmaktadır. Artık toplumsal düzlemde yeni tanımlara gereksinim artmaktadır. Bu uğurda Oyun’dan, Oyuncu’dan ve İzleyici’den bahsi “Toplum 4.0” mevzuu ile ilişkili açmak yerinde olacaktır. Bir yandan 1960’larda geliştirilen etkin izleyici kavramına 2010’lara geldiğimizde interaktif izleyici, aktif-eyleyen izleyici gibi kavramlar önermek, diğer yandan da kendisini görünür kılmakta olan bir kitleye, aktif-eyleyen oyuncu isimlerini önererek bu kitleyle ilişki kurmak, bir ölçüde bahsi geçen kavramları ideal tipleştirmek çalışmanın ana vaatlerindendir.

¹ Araştırma Görevlisi, Türk-Alman Üniversitesi Kültür ve İletişim Bilimleri Bölümü, guner@tau.edu.tr

TÜRKİYE’DE KENTSEL RANT ÜRETİMİ VE SERVET BÖLÜŞÜMÜ ADALETSİZLİĞİ

K. Murat Güney¹

Bu bildiride Türkiye’deki inşaat odaklı büyüme modelinin servet eşitsizliği üzerine etkileri tartışılacaktır. 2003 yılında hükümetçe ilan edilen Acil Eylem Planı çerçevesinde yürürlüğe konan “Planlı Kentleşme ve Konut Seferberliği” programı ve 2004 yılında yeniden düzenlenen 2985 sayılı kanun ile 1984’ten beri atıl olan Toplu Konut İdaresi (TOKİ)’nin geniş yetkilerle donatılmasıyla beraber Türkiye’de inşaat ve emlak sektörü odaklı ekonomik büyüme modelinin resmi olarak benimsendiği söylenebilir.

Bu model, bir yandan ulusal ekonomik büyümeyi hızlandırmayı hedeflerken bir yandan da TOKİ eliyle alt ve orta-alt sınıfların konut edinmesini ve böylece bu ekonomik büyümenin faydalarının adil bir biçimde dağıtılmasını amaçlamıştır. Peki 2003 yılından beri gündemde olan inşaat ve emlak sektörü odaklı bu büyüme modeli ve kentsel dönüşüm projeleri gerçekten de hedeflendiği ve öngörüldüğü gibi üretilen servetin yıllar içinde toplumun tüm kesimleri tarafından eşitlikçi bir biçimde paylaşılmasını sağlayabilmiş midir? Bu bildiriye konu olan araştırma, Türkiye’de 2003’ten beri konut ve sair gayrimenkul sahipliğinden kaynaklanan servet miktarının kentsel rant üretimi sayesinde arttığını ve konutun ulusal ve uluslararası büyük sermaye için cazip bir yatırım aracına dönüştüğünü tespit etmiştir. Ancak Türkiye’de üretilen toplam servetin %80’inden fazlasını oluşturan gayrimenkul sahipliğinin eşitlikçi bir biçimde dağılmadığı gözlemlenmiştir. TOKİ’nin hedef kitlesini oluşturan alt ve orta-alt gelir gruplarının konut sahipliği oranının tüm yeni toplu konut projelerine rağmen düşüş eğiliminde olduğu ve orandaki bu düşüşün 2012’den itibaren hızlandığını saptanmıştır. Buna da bağlı olarak alt ve orta gelir grubundaki nüfusun toplam servetten aldığı payın her geçen yıl biraz daha azaldığı gözlemlenmiştir.

Bu araştırmaya dair bulgular 2016-2017 yılları arasında Kanada’nın York Üniversitesi Şehir Enstitüsü’nde (City Institute) yürüttüğüm ve Kanada Sosyal ve Beşeri Bilimler Konseyi (SSHRC) tarafından desteklenen İstanbul ve Türkiye’deki toplu konut projeleri ile mega-projeler olarak tabir edilen yeni otoyol, köprü ve havalimanı gibi altyapı çalışmalarının emlak sektörü üzerindeki etkilerine dair doktora sonrası araştırmalarıma dayanmaktadır. Araştırmanın yöntemi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın konut fiyat endeksleriyle diğer makro-ekonomik verilerinin gelir ve servet bölüşümüne dair uluslararası verilerle karşılaştırılması, TÜİK’in konut sahipliğiyle ilgili araştırmalarının değerlendirilmesi, toplu konut projeleri ve mega-projelerle ilgili eleştirel akademik çalışmaların ve güncel gazete haber ve yorumlarının kaynak taraması, TOKİ ve hükümet yetkililerinin kendi beyanlarının eleştirel bir analizi ile TOKİ ve emlak sektörüyle ilgili yasal düzenlemeler ve mevzuatın incelenmesine dayanmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Gör., Acıbadem Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, kmuratguney@gmail.com

YENİ DİNİ HAREKETLERE KATILIMIN SEBEP VE SÜREÇLERİ: İSTANBUL VE KONYA'DA KADIN “YENİ MEVLEVİLER”

Hande Gür¹

Türkiye’de gerçekleştirilen vaka çalışmaları tarikatları çoğunlukla yeni sosyal hareketlerin bir parçası olarak almamaktadır. ODTÜ Sosyoloji Bölümü bünyesinde yazdığım “Yeni Dini Hareketler Üzerinden Türkiye’de Günümüz Mevleviliği: İstanbul ve Konya’daki ‘Yeni Mevleviler’” başlıklı yüksek lisans tezime dayanan bu çalışma ise günümüz Mevleviliğine “yeni dini hareketler”(YDH’ler) penceresinden yaklaşmaktadır.

YDH’ler yapıları itibariyle küçük ve içe kapanık topluluklar olduklarından, topluluğa dair içsel bir kavrayışın da önünü açan etnografik çalışmalarla daha iyi anlaşılabilirler. 2017 yılı boyunca İstanbul ve Konya’daki üç toplulukta gerçekleştirilen bu etnografik çalışmada katılımcı gözlem tekniğiyle toplanan bulgular 25 bilgilendiriciyle yapılan derinlemesine görüşmelerle desteklenmiştir. Bu şekilde günümüz Mevleviliğindeki “yeniliği” ve “yeni” Mevlevilerin (ailevi/eski bir tanışıklıkları olmadan Mevlevilik yolunu takip etmeye karar vermiş kişiler) deneyimlerini anlama fırsatı doğmuştur. Bu bağlamda çalışmanın amacı, çalışılan vaka üzerinden “dini alan”da gerçekleşen değişimleri anlamak olarak özetlenebilir. Bu amaç doğrultusunda, çalışmanın araştırma sorularından ikisi yeni Mevlevilerin nasıl ve neden bu topluluklara katıldıkları üzerinedir. Çalışmanın bulguları bu noktada kadınlar özelinde derin ayrımlar gösterdiğinden bu bildiri, kadın yeni Mevlevilerin manevi arayışları, Mevlevi gruplarla tanışma/katılım süreçleri ve katılımlarının nedenlerine yoğunlaşmaktadır.

Manevi arayış ve katılım süreçleri açısından görülen ilk nokta ortaya çıkan yeni kanallardır. Bugün kitapçılar, kişisel gelişim grupları, alternatif tıp ve siber alem farklı manevi öğretileri arayanlar için bir araç vazifesi görmektedir. Kadınların (günümüz Mevleviliği gibi) öğretilere ulaşması açısından çeşitli teknolojik değişkenler etkinlik göstermektedir. İnternetteki sayısız sitenin yanı sıra, hareketlerin kendi internet siteleri ve sosyal medya hesapları sadece inanç, pratikler ve tarih gibi konularda bilgi vermekle kalmayıp tanıtımı yapılan etkinlikler ve buluşmalarla bir tanışma ortamı da sunmaktadır. İnternet, liderlerin otoritesini güçlendirebildiği gibi takipçiler ve potansiyel takipçiler arasında da köprü kuruyor gibi görünmektedir. Hatta kimi durumlarda sanal bir topluluk dahi sunabilmektedir. Bu bağlamda manevi arayışa çıkmış kadınlar öncelikle internet ve kitaplara yöneldiklerini ve ilk tanışmayı (introduction) çoğunlukla bu şekilde yaşadıklarını ifade etmektedir. Toplulukla tanışma (meeting) ve katılma noktasında da geleneksel kanallarla (arkadaşlar, tanıdıklar...) birlikte yeni kanalların (internet, DVD...) etkisi görülebilmektedir.

Kadınların Mevlevi gruplara katılım sebepleriye iki farklı açıdan ele alınabilir. İlki hızlı toplumsal değişim, normsuzluk, modern yerinden edilme gibi kavramlarla açıklanabilecek yapısal nedenlerdir. İkincisi ise sosyal karakteristiklerden de beslenen, güvenlik (hatta korunma stratejisi), ait olma, sevgi, kendini gerçekleştirme, saygı görme gibi ‘kişisel’ sebeplerdir. Kişisel gerilimlere(tension) derinlemesine bakıldığında, bir kısmı, Türkiye kontekstindeki kadınları global literatürdeki vakalardan ayırıyor gibi görünmektedir - ki bu gerilimler literatürde katılımla sonuçlanan arayışın başlamasına zemin hazırlayan nedenler olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, çalışmanın bulguları bizi yeni Mevlevileri global alanyazınındaki suretleriyle (manevi arayıştaki Batılılar) birlikte düşünmeye ve Türkiye’de ‘dini alan’da yaşanan değişimin farkına varmaya itmektedir.

¹ MSc, Hacettepe Üniversitesi, handegur.92@gmail.com

NEO-MUHAFAZAKAR SİYASETİN YOKSULLUK POLİTİKASI: GAZİANTEP ÖRNEĞİ

Hasan Gürbüz¹

Kalkınma ideolojisi soğuk savaş döneminden kalma bir kavram olarak sömürgecilik sonrası dönemin ideolojisidir. Genel iddia, gelişmemiş ülkeler de sanayileşmeye ağırlık vererek gelişmiş bir ülke olabilir ve refahı tabana yayabilir. Kalkınma ideolojisi iki ana sebepten ortaya çıkmıştır. İlk olarak sömürge sonrası politika olarak dolaylı sömürünün bir aracıdır. İkinci olarak ise Sovyet Rusya'da kısa dönemde yaşanan ekonomik ve teknolojik başarı ABD liderliğindeki kapitalist cepheyi etkilemiştir. Bu sebeple ABD, ?kapitalist bloktaki ülkelere kredi sağlayarak gelişmelerini desteklemiştir. Ancak gelişmekte olduğu söylenen ülkelerde kalkınma politikaları pek başarılı olamamış ve kalkınma ideolojisi sorgulanmaya başlanmıştır. Çünkü kalkınma söylemi dolaylı sömürünün bir aracı olarak görülmeye başlanmıştır. Neo-liberal döneme gelindiğinde dönemin politikaları gereği artık ulusal kalkınma planları önemini yitirmiştir. Ancak neo liberal dönemde kalkınma artık ulusaldan yerele kaymış ve KİT'ler atıl duruma düşürülerek birer birer özelleştirilmeye başlanmıştır. 1970'lerde ortaya çıkan krizlerle birlikte sermaye Harvey'e göre, kârlarını arttırmak amacıyla yatırımlarını daha kârlı olan kentsel yapıyı çevreye yönlendirmiştir. Sermaye bu dönemde kent mekânını iki şekilde yatırımın merkezine almıştır. Öncelikle sanayi yatırımları emeğin daha ucuz olduğu yeni sanayi merkezlerine kaymıştır. İkinci olarak kent mekânını yeniden üreterek atıl sermayeyi tekrar yatırıma yöneltmiştir. Ancak bu durum özellikle gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde kalkınma adına ciddi bir yoksul nüfusun birikmesine yol açtı. BM bu yüzden yoksullukla mücadeleyi sürdürülebilir kalkınmanın ana hedefleri arasına koymuştur. BM'nin küresel hedefleri arasında ilk hedef açlığın yok edilmesi vardır ve gelişmekte olan ülkelere destek çağrısı yapmıştır. Ancak yerel yönetimlerde bu hedefler daha henüz yeni yeni tartışılmaktadır. Bu çalışma Gaziantep üzerinden AKP belediyelerinin yoksulluk politikası BM küresel hedefleri doğrultusunda ele alınacaktır. AKP belediyelerinin yoksullukla mücadele politikalarını stratejik hedefleri ve planları arasında göstermektedir. Ancak reel durum AKP belediyelerinin yoksullukla mücadele politikalarının en önemli ayağı yoksulluğun azaltılmasından çok sürdürülebilir olmasıdır. Bu politikanın amaçlarından birisi siyasi desteği sürdürmek diğer nedeni ise ucuz ve güvencesiz işgücünü devamlı kılmaktır. Bu çalışmada bu tezler kurumların raporları, yerel aktörlerle görüşülerek ve saha deneyimleri ile bu temellendirilmeye çalışılacaktır. Çalışmanın yöntemleri belge tarama, mülakat yöntemleri ve saha deneyimleri olacaktır.

¹ Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, hasanhuseyingrbz@gmail.com

KAPITALİZMİN KRIZI ALTINDA KÜRESEL PROTESTO HAREKETLERİ VE TOPLUMSAL SINIFLARIN GÜNCELLİĞİ

Efe Can Gürcan ¹

Bu çalışma; neoliberal küreselleşmenin yaygın bir şekilde sorgulanmaya başlandığı bir ortamda, Yeni Toplumsal Hareketler Okulu'nun (YTHO) temel ön kabullerinin geçerliliğini hangi ölçüde sürdürdüğü sorusuna yoğunlaşmaktadır. Özgün haliyle, YTHO; toplumsal çatışmaların merkezinin sınıflar arasındaki çıkar çatışmalarından yaşam biçimleri, kültürel özerklik ve kimlik siyasetleri tarafından şekillenen mücadelelere doğru kaydığında hemfikiridir. Böyle bir ortamda, ekonomik talepler ve kapitalizm karşıtlığı toplumda belirleyiciliğini yitirmiştir. Toplumsal çatışmaların niteliğindeki dönüşümler; daha çok sanayi ötesi küreselleşmenin iletişim teknolojilerini ilerletici, ulus-devleti zayıflatıcı ve böylelikle kültürel özerkliği teşvik edici etkisine bağlanmaktadır. Kapitalizmin 2007-2008 krizinden itibaren güçlü bir küresel protesto dalgası patlak vermiştir. Dolayısıyla, mevcut küresel ortam, hem toplumsal hareketler kuramını geliştirmek hem de YTHO'nun temel savlarını yeni bir zeminde test etmek için önemli bir fırsat sunmaktadır. Süreç analizi üzerine kurulu mevcut çalışma, küresel kapitalizmin krizini takip eden dönemde yaşanan “yeni” protesto dalgalarının toplumsal sınıfların güncelliğini artırdığını ortaya koymaktadır. Mercek altına alınan makro süreçler dahilinde kırılma noktası teşkil eden ekonomik kriz ve Amerikan işgal hareketleri, Arap Baharı, İspanya ve Yunanistan'daki halk isyanları ile Fransız Sarı Yelekliler ayaklanması gibi olaylar ve bu olaylarda işçi sınıfı örgütleri ile temel sınıfsal taleplerin yeri; mevcut analizin odak noktasını teşkil etmektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Simon Fraser University School for International Studies, egurcan@sfu.ca

MÜZİK 4.0 VE ÖTESİ: MÜZİĞİN ÜRETİMİ VE ALIMLANMASINDA DİJİTAL DÖNÜŞÜM

Uğur Zeynep Güven¹

Müziğin değişen toplumsal konumu ve işlevleri, insanlık tarihi boyunca toplumların üretim şekilleri ve üretim ilişkilerinin birer izdüşümü olmuştur. Bir müzik parçasının bestelenme, temsil, alımlanma ve tüketim aşamaları, ortaya konuldukları dönemin ve üretildikleri toplumun özelliklerini bünyesinde barındırma kapasitesine sahiptir. Buradan hareketle Endüstri 4.0 çağı olarak ifade edilen dijital dönüşüm çağında, müzik sanatının da üretimi ve tüketimine ilişkin süreçler değişime uğrayarak, artırılmış gerçeklik, gömülü sistem ve şeylerin interneti gibi bir dizi terim yardımıyla açıklanmaya başlamıştır. Bu çerçevede bu çalışmanın amacı, müzikle biçimlenen güncel toplumsallıkların tespitinde bütüncül bir yaklaşım benimseyerek, müziğin hem üretim hem tüketim aşamalarına nüfuz eden dijital dönüşümün etkilerini analiz etmektir. Bu doğrultuda çalışmanın konusu, internet çağında dijital yazılımlarla şekillenen müziğin üretimi ve yeni iletişim teknolojileriyle şekillenen müziğin tüketimine ilişkin süreçleri içermektedir. Belirtilen amaç ve konudan hareketle, İstanbul'da Şubat 2018 ile Ocak 2019 arasında niteliksel araştırma yöntemleri kullanılarak yürütülen çalışmada, müziğin üretimiyle ilgili olarak beste ve icralarında dijital teknolojileri kullanan yedi müzisyen; müziğin tüketimiyle ilgili olarak ise yalnızca internet üzerinden müzik dinlemeyi tercih eden on genç yetişkin ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elektronik bazlı müzik bestecileri ve icracılarının, bilgisayar ya da 'laptop müzisyeni', 'ses kütüphanesi kullanıcısı', 'DJ' gibi kendi içlerinde, eğitim ekollerinden bağımsız bir mesleki saygınlık hiyerarşisi gözetmeleri, önceki kuşak bestecilerden farklı olarak Youtube kanalı başta olmak üzere eser paylaşımına izin veren çeşitli sosyal medya hesaplarını etkin kullanmaları, çalışmanın müziğin üretimindeki dönüşümlere ilişkin temel bulguları arasındadır. Ayrıca, müzik dinleme pratiklerinin Spotify başta olmak üzere daha ziyade çevrimiçi 'müzik akışı' hizmeti sağlayan dijital platformlar üzerinden sağlanmasının, milyonlarca müzik eserine 'istenilen anda erişim' imkânı ve 'kişiye özel dinleme listesi' sağlayan yapay zeka algoritmaları gibi özelliklerden beslendiği açığa çıkmıştır. Sonuç olarak, müziğin tüketimi, çağımızın geçici ve akışkan yapısına uygun olarak dinleyici için hazırlanan ve yenilenen dijital ara yüz sunularıyla şekillenmektedir. Müziğin üretimindeki dönüşüm ise, arka planda ritim, tempo, gam kullanımını ayarlayan, hatta doğaçlamaya izin veren eşlik yazılımı bir kez kodlandıktan sonra 'insansı özellikleri artan besteleme programları' aracılığıyla, müzisyeni adeta robotsu özellikleri artan bir insana yakınsatmaktadır.

¹ Doçent, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, ugurzeynepguven@yahoo.com

TOPLUMSAL SÜREÇLER VE SINIFLAR: DÖNEMİN SINIF KAVRAYIŞLARI EKSENİNDE LATİFE TEKİN ROMANLARINI OKUMAK

Elif Hacısalihoğlu¹

Bu çalışmada, sosyal bilimler ve edebiyat ilişkisi bağlamında, seçilen ilgili romanlar üzerinden toplumsal sınıfların edebi metinlerde temsili tartışmaya açılacaktır. Sosyal bilimler alanında, bilhassa çalışma yaşamı ve sınıf ilişkilerini merkeze alan literatürün, edebi metinleri uzun yıllar çalışmaların dışında tuttuğu bilinmektedir. Türkiye özelinde bu baskın eğilim disiplinlerarası çalışmaya bakış, edebi metinlerdeki kurgusallık gibi verinin temin edileceği alan ve verinin/metinlerin niteliğine/içeriğine ilişkin çekinceler başta olmak üzere farklı nedenlerle ilişkilendirilebilir. Bunların yanı sıra öne çıkan ana sebeplerden bir diğeri ise Türkiye’deki toplumsal dönüşümlerin sınıf analizlerinden kaçınarak tartışmaya açılmasına/adlandırılmasına benzer biçimde, bu seyrin sanatsal üretime ve görünürlüğe de yansımamasıdır. 1980’lerin neo-liberal tahrifatı ile parçalanmış sınıf yapısının üyelerinin edebi metinlerde temsili, üretim sürecinden ve ilişkilerinden kopuk, hangi işlerde çalıştığını çoğunlukla bilmediğimiz karakterlerin özel hayatlarının ve varoluş sorunlarının metnin odağına alındığı bir eğilimle gerçekleşir.

İktisat, sosyal politika, sosyoloji alanlarından toplumsal yaşam, toplumsal dönüşümler ve aktörlerin edebi metinler üzerinden temsili konu edinen çeşitli çalışmaların son 5-10 yıl içerisinde literatüre dahil olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışmalar da tekil düzeyde kalmakta ve bilhassa belirli yazarların metinleri üzerinden şekillenmektedir. Günümüz toplumsal değişim süreci ve sınıf ilişkilerinin seyrinin içinde üretilen edebi metinler, yani güncel Türkçe edebiyat ürünleri ise bu çalışmalarda henüz yer bulamamaktadır. Literatürün bu alandaki boşluğunu doldurmak adına, bu çalışma yakın dönem/güncel Türkçe edebi metinlere odaklanmaktadır. Toplumsal süreçler ve sınıf ilişkilerinin romanlardaki temsili, Latife Tekin’in Berci Kristin Çöp Masalları(1984) ve Manves City(2018) adlı eserleri üzerinden ele alınmıştır. Bu eserler, aynı yazar üzerinden kapitalizmin örgütlenme biçimindeki değişimin, 1980’ler ve 2010’larda yazılmış iki farklı edebi temsili analiz etmeye imkan tanıması nedeniyle tercih edilmiştir. Çalışma için seçilen romanların metin analizine tabi tutulması sonucu, her iki romanda da sınıf ilişkilerinin mekanın/kentin dönüşümü ile kavrandığı görülmektedir. Berci Kristin Çöp Masalları’nda fabrikada işçi olmak, (gece)“kondulular” için çöp toplayıcılığının ardından görece olumlu olarak karşılanmaktadır. Çalışma koşullarının detaylarına, fabrika içinden çok fabrikadan dışarıya yansıyan görüntüler ve sonuçlar üzerinden yer verilmektedir. Manves City’de ise fabrikada çalışma koşulları, bizzat işçilerin kendi dilinden detaylıca aktarılmakta, böylelikle yeni üretim tekniklerinin sınıf içi ilişkileri parçalayıcı etkisi, metinlerde açıkça görülmektedir. Berci Kristin Çöp Masalları sınıfsal ilişkiler açısından göç, işçileşme ve yer edinme başlıkları ile Manves City ise sermaye birikim süreci ile “yurt” edinilen “yer”in dağılması ve sınıf içi ilişkilerin parçalanması temaları ile öne çıkmaktadır. Her iki romanda da sınıf içi ve sınıflararası dinamiklere yer verilmekle birlikte, asli olarak işçi sınıfının yaşam alanlarının kur(ul)masının ve sermaye birikim sürecinin tahrifatının romanların ve ilişkilerin temel hattını oluşturduğu görülmektedir. Bu ortaklık ile yaşam alanlarının sınıf içi ve sınıflararası ilişkilerle etkileşimine dair metinlerin ima ettikleri, öngörülenin aksine yakından bakıldığında güncel sınıf çalışmaları için de zenginleştirici bir perde aralayabilir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Trakya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, elifhasal@yahoo.com

HEGEMONYA PROJELERİ VE AKP

Melek Halifeoğlu¹

Bu çalışmanın amacı, 1980'lerden itibaren uygulanan neoliberal ekonomi politikalarıyla siyasal alandaki bütünleyici olan tek ulus hegemonik projeden iki uluslu hegemonik projeye geçiş sürecini anlamaktır. Bu noktadan hareketle, ekonominin dolaylı ya da doğrudan etkileşimde olduğu politik ve toplumsal düzeyler üzerinde nasıl etkide bulunduğu ve politik alanın üretim ilişkilerini nasıl düzenlediğini açıklamak hedeflenmektedir. Dolayısıyla Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara geldiği 2002 yılından günümüze kadar olan süreçte söz konusu üç kertenin devletle nasıl bir ilişki içine girdiği ve bu ilişki ağını ise egemen sınıflar, iktidar bloku ve bağımlı sınıflar dinamiği üzerinden değerlendirmek amaçlanır.

Bu amaç doğrultusunda Bob Jessop'ın hegemonik projeler kavramından ve Düzenleme Okulu'nun kavramsal setinden faydanılacaktır. Aynı zamanda Jessop'ın kavramsal öncüllerinden olan Nicos Poulantzas'ın iktidar bloku kavramı ile Antonio Gramsci'nin hegemonya, tarihsel blok kavramlarından da faydanılmaktadır. Bu doğrultuda inceleme konusu olan AKP dönemi üç döneme ayrılmış ve hegemonik projenin kurulmaya çalışılması, hegemonik projenin çözülmesi ve sonrasında ise başka bir devlet biçimine doğru evrilme açıklanmaya çalışılmıştır. Söz konusu çalışma lisansüstü teze dayanmakta olup 1980 sonrası neoliberal politikaların gündeme geldiğini, tek uluslu hegemonik projeden (düzenle biçimi ve birikim rejimi arasındaki uygunsuzluktan ötürü) iki uluslu hegemonik projeye geçişin aşamalarının söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır. AKP iktidarlığı öncesi dönem bir geçiş aşaması olması nedeniyle refah devleti kurumlarının tasfiyesini içermektedir. Kapitalizmin belirli bir aşamasına tekabül eden Refah Devleti, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki birikim rejimine uygun bir devlet biçimi olarak Fordist düzenleme biçiminin bir sonucudur. Buna karşın 1980 sonrası dönem, Refah Devleti'nden Çalışma Devletine geçişin düzenlemelerine denk düşecek Post-Fordist düzenleme tarzı uygulamalarına dayanır. Ancak belirtmek gerekir ki çalışma söz konusu tarihsel süreci yorumlarken belirli bir erekselcilikten ya da indirgemecilikten uzak durmaktadır. Dolayısıyla kendiliğinden rastlantısal bir var oluş süreci ile karşılaşmamaktayız. Birikim rejimi ile düzenleme tarzı arasındaki denkliğin her ne kadar kurumsal, ekonomik ve ekonomi dışı aktörleri olsa da toplumsal mücadelelerin varlığından ayrı düşünülemezler. Sonuç olarak bu çalışma da, tarihsel materyalizmin dinamiklerini ve sınıf mücadelesini göz ardı etmemektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Bingöl Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, mhalifeoglu@yahoo.com

MADDE KULLANAN KİŞİLERE YÖNELİK YAPILAN TOPLUMSAL DAMGALAMAYI AZALTMAK MÜMKÜN MÜ?: TOPLUMA YÖNELİK YENİ BİR MÜDAHALE PROGRAMININ SONUÇLARI

Demet Havaçeliği Atlam¹

Hakan Çoşkunol²

Bağımlılık, şizofreni, depresyon, anksiyete bozuklukları gibi ruhsal hastalıkların çoğuna yönelik toplumsal damgalama oluşabilmekte ve bu durum, hastaların sosyal dışlanmasına yol açabilmektedir. Damgalama, stereotip (basmakalıp düşünce), önyargı ve ayrımcılık gibi temel öğelerden oluşan bir fenomendir. Toplumsal damgalamayı azaltmada stereotiplerin doğru bilgilerle değiştirilmesine yönelik müdahale ve toplum ile ruhsal hastalığı olan bireylerin doğrudan biraraya getirilmesini içeren temas etkili yaklaşımlardır.

Doktora tezi olan bu araştırmada, madde kullanım bozukluğu olan bireylere yapılan toplumsal damgalamanın azaltılmasında eğitim, temas, empati ve bilişsel davranışçı yöntemlerinin kullanıldığı bir müdahale programı geliştirilerek topluma müdahale etmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, coğrafik ve kültürel açıdan çevresindeki bölgelerde madde kullanımının arttığı ve toplumsal olarak kendi geleneksel yapısını koruyan bir ilçe, Selçuk seçilmiştir.

Aralık 2018-Şubat 2019 aralığında İzmir'in Selçuk ilçesinde yaşayan toplumu temsil eden 87 kişi çalışmaya alındı. Örneklem, Belediye'ye bağlı kurslara katılanlar ile belediyede çalışan personelden oluşturuldu. Deney grubu 38 (3 farklı müdahale grubu), kontrol grubu 49 kişiden oluşturuldu. Her iki gruba da 5 oturumluk müdahale programı öncesinde testler doldurtuldu. Bağımlılık, damgalama ve stereotipler, düşünce-duygu-davranış modeli, empati ve temas oturumları olarak geliştirilen program haftada bir gün olmak üzere 5 hafta boyunca uygulandı. Oturumlar, interaktif ve uygulama ağırlıklı yapıldı. Program tamamlandığında her iki grup da tekrar değerlendirildi. Değerlendirmede, demografik veri formunda sigara, alkol ve madde kullanım deneyimi, Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (BYMKBT), Ruhsal Hastalıklara Yönelik İnanç Ölçeği (RHİÖ) kullanıldı.

Deney grubu ve kontrol grubunda cinsiyet (p: 135), eğitim düzeyi (p: .460) ve yaş ortalamasında (p: .647) anlamlı farklılık bulunmadı. Her iki grubun ön testlerindeki bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilere yönelik tutum puanlarında (p: .866) ve ruhsal hastalıklara yönelik inanç puanlarında (p: .875) anlamlı farklılık bulunmadı. Müdahale sonrasında deney grubundan 5 haftalık oturumu tamamlayan 29 kişiye ve kontrol grubundan 28 kişiye ulaşılarak son testler dolduruldu. Deney ve kontrol grubunun BYMKBT puan değişimi incelendiğinde; deney grubunda olumsuz tutumun 19,5 puan (p: .0001), kontrol grubunda 8,4 puanlık (p: .001) bir düşüş ve olumlu değişimi gözlemlendi. Her iki grubun puan değişiminde anlamlı farklılık bulundu (p: .002). RHİÖ ölçeği sonuçlarına göre, deney grubunda 10,7 (p: .013), kontrol grubunda 4,2'lik (p: .184) bir düşüş gözlemlendi. Her iki grup arasındaki değişimin anlamlı bir farklılık olmadığı saptandı (p: 200).

Damgalamayı azaltmada geliştirilen müdahale programının toplum üzerinde olumlu bir etkisi ve toplumun madde kullanan kişilere yönelik olan olumsuz tutumunun değiştiği görülmüştür.

¹ Araştırma Görevlisi, Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü Madde Bağımlılığı, demet.havaceligi@gmail.com

² Profesör, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE ATOMLAŞMA

Serdar Hoşcan¹

Bireyin ortaya çıkması, varlığını devam ettirebilmesi modernitenin kazandırdığı bir olgudur. Birey premodern zamanlarda toplum içinde erirken, görünmezken modernite onu Tanrıdan bağımsızlaştırmak, özgürleştirmek suretiyle ona bir varlık kazandırmıştır. Bireyin toplumdan bağımsızlaşarak, bir kenara çekilerek kendini inşa etmesi, kendini aklı ile kurgulaması, aydınlanma düşüncesinin benimsediği, idealleştirdiği bir durumdur. Böylece örf, adet, dini dogma v.b nin karşısında modern değerlerle varlık kazanmış bulunan birey ortaya çıkacak, ortaçağ toplumunun yerini modern birey alacaktır. Modern birey toplumsal olanın gücünü zayıflatırsa da toplum olgusunun hayati bir problem yaşamasına sebep olmamıştır.

Fakat neoliberal bir düzen içinde aşırı bir bireyselleşmeden ya da yeni bireycilikten bahsedebilmekteyiz. Postmodern dönemde büyük anlatıların itibarsızlaşmasıyla bireyin herşeyin ölçüsü olma durumu ve kendini sürekli tanımlama pratikleri başka bir durumun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Modernite topluluğun karşısında "birey"i inşa ederken burada birey tarafından rasyonel bir şekilde yürütülen bir "yaratma" süreci gerçekleşmektedir. Bu aşırı bireyselleşme süreci içinde ortaya çıkan birey bir arada yaşamanın olanaklarını çok fazla aşındırmaktadır. Toplumsal ilişkiler, bağlar, normlar, kurallar gittikçe zayıflamaktadır. "Atomlaşma" ya da atomize olma kavramı burada ortaya çıkmaktadır. Bireyin içinde yaşadığı toplumsalı ortadan kaldıracak ölçüde bireyselleşmesini ifade etmek için kullanılmaktadır.

Birçok sosyal problemin ortaya çıkmasına kaynaklık edebilecek olması, toplumsal çözülme olgusunu hızlandırması atomize olma durumunun önemini ifade etmektedir. Bu bildiride sosyal medyanın bireyin kendini sürekli tanımlama pratikleri için nasıl bir zemin oluşturduğu anlaşılmaya çalışılmakta, sosyal medya kullanımıyla atomlaşma olgusu arasındaki ilişkinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Bilecik Üniversitesi Sosyoloji, serdarhoscan@gmail.com

SIVİL KENT YÖNETİMİ VE GENÇLİK

Muratcan Işıldak¹

On yıl önce, “kompakt” terimi, eğer varsa, kar amacı gütmeyen, sivil toplum örgütleri (“STK’lar”) dünyasıyla, kamusal yaşamdaki rolleriyle ve hükümetle olan işbirlikleri ile çok az sayıya ulaşabiliyordu. İlk kompaktlar 1998’de Birleşik Krallık’ta ortaya çıktı ve “hükümet ile İngiltere’deki gönüllü ve toplum sektörü arasındaki karşılıklı yarar için ilişkilerini geliştirmek üzere anlaşmalar” olarak tanımlandı. STK’ların iyi politikanın geliştirilmesinde genişleyen ve yapıcı rolü yüksek kalitede kamu hizmetlerinin süreçleri ve sunumu ve halkın refahına katkıları, hükümetleri başlatmaya ikna eden ve hatta iten faktörlerdir STK’larla işbirliği evrakı müzakereleri. Bir kompaktın “uygulanması” ile ne kastedilmektedir? Kompaktlar hala oldukça yeni bir gelişmedir ve bir malın eksiksiz bir resmini sağlayacak kadar tarih olmamıştır. Bugüne kadar kabul edilen tüm kompaktlar, uygulama sürecindedir ve bu süreç, hepsi öğrenme kaynağı olarak büyük potansiyele sahip, hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar vermiştir. Uygulama kavramını somut bir ifadeyle ortaya koymak için, STK’ların ve hükümetlerin, birbirlerine olan taahhütlerini “gerçek” hale getirmek için faaliyetler geliştirme konusunda nasıl işbirliği yaptıklarına dair bu örnekleri göz önünde bulundurun. kompakt taahhütler - STK sektörünün mali durumunu artırmak Sürdürülebilirlik, STK faaliyetlerini destekleyen yeni yasal düzenlemeler geliştirmek, hibe verme ve başvuru prosedürlerini kolaylaştırmak ve STK’lara vergi avantajları sağlamak üzerine hedeflenmiştir. Hükümetler ve kar amacı gütmeyen sektör arasındaki işbirliğinin ve işbirliğinin tarihi dün başlamadı. Kurumsal bir ilişki yasal bir çerçeveye desteklenir ve yöneten bir politika belgesine dayanır, ancak oldukça yakın bir tarihte ortaya çıkar. Tüm ülkelerdeki kamu-gönüllü sektör ilişkisinin vazgeçilmez olmamakla birlikte, sıkıştırma, toplumun çıkarları için iyi bir işbirliği için kanıtlanmış, etkin, destekleyici ve hatta bazen çok önemlidir. Bu, bir koşulda geçerlidir: kompaktın bir kağıt olarak kalmamasına karşın, ilgili herkes tarafından titizlikle saygı gösterilmesi, bunlara uyulması ve uygulanması. Gençlerin katılımının güçlendirilmesi için yeni medya gibi yenilikçi ve genç dostu modeller geliştirilmeli ve kullanılmalıdır. Gençlerin hareketliliğinin her koşulda maddi ve sosyal haklar çerçevesinde desteklenmesi için çalışmalar yürütülmelidir. Gençlik meclislerinin ve gençlik sivil toplum örgütlerinin kamu karar alma süreçlerindeki yetki ve temsiliyetleri artırılmalı, işlevleri geliştirilmelidir. Gençlik katılımının artırılması için gerekli karar verici mekanizmalarla ortaklaşa, sistematik bir biçimde çalışarak yaygın ve örgün eğitim kurumlarında bilgilendirme politikaları gençlik örgütleri tarafından oluşturulmalı ve aktif kullanılmalıdır. Gençlik çalışması yapan kamu kurumlarına, engelli genç bireylerin erişimi tamamen sağlanmalıdır. Gençlik örgütlerinin tüm dezavantajlı gençler için erişilebilir imkanlar sunmaları için kaynak ve uzmanlık sağlanmalıdır.

¹ Doktora Öğrencisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Kamu Yönetimi, muratcanisildak@gmail.com

SANATÇI KIMDIR? MESLEKİ BİR KİMLİK OLARAK SANATÇI VE GÜZEL SANATLAR FAKÜLTELERİNİN SANATÇI KİMLİĞİNİN ŞEKİLLENMESİNDEKİ ETKİLERİ

Lara Işın¹

Sanatçı olmak hem sanatçılar hem de toplumun geneli tarafından varoluşsal bir kimlikle ilişkilendirilir. Bir başka deyişle, sanatçı, toplumun geneline göre farklı bir hayat tarzına sahip, genellikle toplumun kıyısında yaşayan ve kendine içkin özellikleri sayesinde eserler üreten insanlar olarak görülür. Sanatçılar, doğuştan gelen yetenekleri, diğer insanlardan farklılıkları, yaratıcılıkları, öznellikleri ve zaman zaman delilikle ilişkilendirilen marjinallikleri ile tanımlanır.

Sanatçıların bu özellikleri hem toplum hem de sanat dünyası tarafından “verili” kabul edilir. Hatta bunlardan bazıları (yaratıcı olmak, özgün olmak vb.) sanatçıya bahşedilmiş nitelikler olarak tanımlanır. Oysa sanatçılığı tarihsel süreç içinde incelediğimizde, bu özelliklerin her birinin belirli bir tarihsel, kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamda ortaya çıktığını görürüz. Böylece günümüzde verili kabul edilen sanatçı kimliğinin, tarihsel çıkış noktaları belli olmayan ancak insanların düşünce, inanç ve pratiklerini etkileyen bir anlatı, yani bir mit üzerinden yeniden üretildiğini söylemek mümkün olur.

Yukarıda bahsettiğimiz bu özellikler, sanatçı mitini yeniden üretilmesiyle sanatçıların kimliğinin şekillenmesine yardımcı olur. İlginçtir ki bu özellikler, sanat pazarının temel gereksinimleriyle de örtüşür. Örnek olarak, sanatçıların yaratıcılık ve öznellikleri, aynı zamanda sanat pazarının temel konvansiyonlarından yaratıcılık ve öznelliğe karşılık gelir. Dolayısıyla sanatçı kimliğini verili kabul edip, varoluşsal bir aidiyet ve tanrı vergisi bir ayrıcalıkla ilişkilendirmektense mesleki bir kimlik olarak ele almak daha doğrudur. Bu anlamda profesyonel mesleki kimliklerin oluşum sürecini anlamak için araştırılması gereken önemli kurumlardan bir tanesi de üniversitelerdir; zira mesleki bilgi, beceri ve değerler bu kurumlar tarafından şekillendirilir.

Aynı zamanda yüksek lisans tez çalışmamız olan bu konu, sanatçı kimliğinin ve sanatçıya atfedilen bu mitsel özelliklerin, güzel sanatlar fakülteleri içerisinde nasıl yeniden üretildiğine odaklanır. Araştırmamızın bulguları 2018 Nisan - Ekim tarihleri arasında Mimar Sinan, Marmara ve Akdeniz Üniversitelerinde eğitim görmekte olan 26 öğrenci ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilmiştir.

Güzel sanatlar fakülteleri, bir yandan kurumsal değerleri, mesleki gelişime yönelik müfredatları ve mesleki değerlere yönelik gizil müfredatlarıyla sanatçı kimliğinin özelliklerini kurumsal olarak tanımlar ve onaylar. Diğer yandan, kurum içerisinde var olan aktörlerin toplumsallaşmaları da sanatçı kimliğinin toplumsal kabulünü sağlar. Öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri sanatçı kimliğini sosyal bir kimlik olarak onaylarken hocaların değerlendirme ve eleştirileri de meşru kılar. Öğrencilerin sanatçıyı tanımlarken belirledikleri özellikler sadece sanat üretiminin gerektirdiği bilgi beceri ve değerler ile sınırlandırılmaz. Zira, sanatçı olma yolunda ilerleyen öğrenciler, bohem hayat tarzları ile mesleki değer ve inançlarını hayat pratiklerine de yansıtır. Böylece öğrenciler, sanatçılarda da olduğu gibi, mesleki ve kişisel kimliklerini bir bütün olarak yaşamaya başlar.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, laraisin93@gmail.com

İSTANBUL TAKSİ ŞOFÖRLERİ VE GÜNDELİK HAYATTA HAK KULLANIMI

Arda İbikoğlu¹

Bu çalışma Altınbaş Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde 2017-2018 Sonbahar Dönemi'nde açılmış olan bir son sınıf dersinden hareketle ortaya çıkmıştır. On beş öğrencinin katıldığı dersin ilk yarısını kuramsal metinler oluştururken; ikinci yarısını ise araştırma konusu ve görüşme sorularının belirlenmesi, ikişer kişiden oluşan görüşme ekiplerinin pilot çalışmaları, araştırma konusu ile görüşme sorularının son halini alması ve sahaya çıkılması oluşturmuştur. Aralık 2017-Ocak 2018 döneminde, İstanbul Avrupa yakasında çalışan durak mensubu taksi şoförleriyle her biri yaklaşık bir saat sürmüş olan 35 yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Bu veri seti detaylı olarak incelenmiş ve görüşme protokolüne uymayanlar elenmiştir. Elimizde kalan 19 görüşme bu çalışmanın verilerinin ilk ayağını oluşturmaktadır. Verinin ikinci ayağı ise bir taksi durağında gerçekleştirilmiş yaklaşık 40 saatlik katılımcı gözleme dayanmaktadır.

Bu çalışmada taksi şoförlerinin kendi aralarındaki problemleri başarıyla çözerken neden Uber karşısında organize olmakta yetersiz kaldıklarını inceledik. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerdeki temel hedefimiz taksi şoförlerinin işleriyle ilgili şikâyetlerini ve bu şikâyetlerin çözümüyle ilgili yaptıklarını tespit etmektir. Taksi şoförlerinin dile getirdiği en önemli şikâyetler durak sırası ve Uber kullanımı olarak ortaya çıktı. Bu şikâyetleri ile ilgili ne yaptıklarını sorduğumuzda, kendi aralarındaki durak sırasıyla ilgili problemleri çeşitli şekillerde (kavga etmekten formel kural oluşturmaya açılan bir yelpazede) çözüme ulaştırdıklarını görürken, Uber hakkındaki şikâyetlerinde çözümsüz veya çaresiz kaldıklarını gördük. Hak ve hukuk anlayışının dönüşümünü günlük hayatın içinde anlamayı hedefleyen Hukuk ve Toplum çalışmalarının hukuk bilinci üzerine olan literatüründen hareketle, taksi şoförlerinin kendilerini hak sahibi bireyler olarak konumlandırmalarının bu farklılığı açıklamada rol oynadığını öne sürüyoruz. Taksi şoförleri kendi aralarındaki meselelerde hak sahibi ve meşru bireyler olarak hareket edebilirken, Uber meselesi gibi daha geniş çaplı toplumsal çatışmalarda kendilerini marjinal olarak konumlandırıp hak arayışından imtina etmektedirler. Çalışmamızda, topladığımız veriden hareketle, taksi şoförlerinin kendilerini nasıl ekonomik, sosyal ve siyasi açılardan marjinalize olarak konumlandıklarını gösteriyoruz.

¹ Dr. Öğr. Gör., Altınbaş Üniversitesi Sosyoloji, arda.ibikoglu@altinbas.edu.tr

“CUMHURİYET HÜKÜMETİ'NİN KIYMETLİ BİR HEDİYESİ ÇAY”: 1920-1950 YILLARI ARASINDA RİZE'DE DEVLET-TOPLUM İLİŞKİSİNDE ZİRAATÇI AYDINLARIN İŞLEVI

Rahşan İnal¹

Ulus devlet öncesinde Rize coğrafyasının özgün koşulları, toplumsal ve ekonomik hayatın oluşumundaki ayırt edici nitelikleriyle önemli bir değişkendir. Toplumsal hayatın yeniden üretiminin temelini oluşturan tarım arazileri yetersiz, var olan arazi engebeli ve tarımsal üretim faaliyetleri de sınırlıdır. Rize “merkez” e uzak sınıra yakındır fakat sınır ve liman ticareti önemli boyutlarda değildir. Evlerde dokunan ve imalatındaki yoğun emeğe karşılık elde edilen gelirin düşük olduğu feretiko (Rize bezi) ürünleri de toplumsal yeniden üretime olanak vermemektedir. Sınırlı tarım arazilerindeki üretim faaliyetleri ise bilimsel tarım teknikleri kullanılmadan yapılmaktadır. Yetiştirilen tarım ürünleri de artan nüfus ihtiyacını karşılayamayınca ekonomik ve toplumsal sorunlar ortaya çıkmış, halk bu sorunu emek gücü göçüyle, kalanlar ise sınırlı mekânda feretiko üretimine, narenciye ürünlerine yönelerek ya da denizden yararlanarak aşmaya çalışmıştır.

Rize’de çay tarım- sanayinin kurulmasıyla toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel yapıda sarsıcı değişimler ortaya çıkmıştır. Bu değişimin mimarları, dönemin merkezde ve yerelde görevli ziraatçıları; sadece bilimsel ve teknik birikimlerini aktararak çay tarım sanayinde pratik uygulamaları yapan yetkili birer devlet memurları olarak kalmamışlar, aynı zamanda çay-tarım sanayi politikalarında etkili olmuşlar, ilgili kanunların hazırlanmasında ve onaylanmasında halkı da çalışmalarına ortak etmişlerdir. Zihni Derin liderliğindeki ziraatçi kadrosu, Rize’de çay tarımının yaygınlaşmasına yönelik çalışmalar yürütürlerken aynı zamanda kurumsallaşma sürecindeki ulus-devletin siyasal ve ideolojik konsolidasyonuna katkı koyan birer aydın rolünü üstlenmişlerdir. Ziraatçi kadrosunun çalışmaları, ülkenin siyasal ve iktisadi merkezlerinden görece yalıtık durumdaki bir coğrafyasında, ulus-devletin maddi üretim süreçlerinde varlık kazanmasını mümkün kılarak ortak toplumsal tahayyülde bir otorite olarak belirginleşmesine katkıda bulunmuşlardır.

Bildiri; Rize’de Cumhuriyet dönemi çay tarım-sanayisinin; toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik hayatın değişimine olan etkilerinde ziraatçıların yaptıkları çalışmalar ve onların aydın işlevlerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda ziraatçi aydınların işlevleri; Gramsci’nin “organik” ve “geleneksel” aydın kategorileri bağlamında değerlendirilirken, 1920-1950 yılları arasında çay-tarım sanayinde; maddi üretim ilişkileri içinden geliştirilen devlet- toplum ilişkisinin tesisindeki aydın konumlarının analizinde de arşiv araştırmasından elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Bu çerçevede; merkezi ve yerel yazılı basın, dönemin ziraat dergileri, TBMM Tutanak Dergileri, yerel ve bölgesel tarih kaynakları incelenmiştir.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, rahsan.inal@gmail.com, rahsan.inal@erzincan.edu.tr

HUKUK SOSYOLOJISİNDE YÖNTEMSSEL BİR DENEME: İSTANBUL MAHKEMELERİNDE BİR SAHA ARAŞTIRMASI DENEYİMİ

Seda Kalem¹

Bu çalışma, İstanbul mahkemelerinde gerçekleştirilen bir saha araştırmasında araştırmacıların sahaya kurdukları ilişkinin değişen dinamiklerinin özdüşünsel bir analizini yapmayı hedefler. Pierre Bourdieu'nün tüm sahalar gibi hukukun değişken sınırlarının da bu sahanın içindeki ve dışındaki farklı aktörlerin giriştikleri mücadeleler ile belirlendiğine dair tespitinden yola çıkarak, araştırmacıların mahkemelerde geçirdikleri süre içerisinde kendilerini, yerleşik ilişki ve davranış biçimlerine, hitap şekillerine, farklı otorite kullanımlarına alıştırmaya çalışmaları, bunlar üzerinden stratejiler geliştirmeleri yöntemsel bir mesele olarak ele alınır. Bu çerçevede yöntem, elde edilen veriye ulaşma şekli ve araçları olmaktan ziyade, verinin toplanmasını mümkün kılan sürecin içinde araştırmacıların geliştirdiği performanslar üzerinden düşünülür. Saha notlarının araştırmacıların konumlarına, saha içinde ilişkilenme biçimlerine odaklanarak yeniden okunması neticesinde, hukuk dünyasına yabancı olmayan araştırmacılar sahaya dair bilgilerinin de yerleşikliğini sorgularlar.

Bu bağlamda, çalışma hukuk sosyolojisi alanında tasarlanan bir araştırmanın sahada nasıl mümkün kılındığına odaklanır. Aralık 2015- Nisan 2016 yılları arasında İstanbul mahkemelerinde gerçekleştirilen bu saha araştırması sırasında araştırmacılar, Adalet Bakanlığından almış oldukları iznin sahadaki kurucu aktörler ile bir pazarlık sürecini tetikleyeceğini öngöremezler. Bu şekilde, dosya incelemesi aşamasının sorunsuz bir şekilde geçeceği umuduyla mahkemelere gitmeye başladıklarında ise sahaya “erişim”in sadece veriye erişim olmaktan öte çok daha çetrefilli bir “süreç” olduğunu keşfederler, Adliyenin de kendisine has protokolleri, otorite figürleri, karakteristik özellikleri olan bir saha olduğunun keşfiyle, araştırmacılar beş aylık süre boyunca bu sahanın özel mantığına uyum sağlamak için farklı stratejiler geliştirirler. Neticede, araştırmayı sahada esas mümkün kılan da bu stratejiler olmuştur. Araştırmacılar geliştirdikleri stratejiler ile Bourdieu'nün bahsettiği türden bir “oyun duygusu”na haiz olurlar ki bu da sahayı onlar için hem erişilebilir hem de anlaşılabilir kılmıştır.

¹ Dr. Öğr. Gör., İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi/Hukuk Felsefesi Ve Sosyolojisi ABD, seda.kalem@bilgi.edu.tr

24 OCAK KARARLARININ HÜRRİYET VE CUMHURİYET GAZETELERİNDE YAYINLANAN KÖŞE YAZILARI YOLUYLA OKUYUCUYA YANSITILMA ŞEKLİ

Vasfiye Kalya Aytekin¹

Bu çalışma “24 Ocak Kararları: Hürriyet ve Cumhuriyet Gazetelerinde Yayınlanan Köşe Yazılarının İçerik ve Söylem Analizi” başlıklı tez çalışmasının sunumudur. Türkiye’nin neoliberal ekonomi politikalarını uygulamaya başladığı 24 Ocak 1980 tarihli kararların Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde yayınlanan köşe yazıları aracılığıyla okuyucuya aktarılma şekli ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle neoliberalizm ve Türkiye’de ilk uygulamaları, sonuçları incelenmiştir. Neoliberal uygulamalar ile ilişkili yetmiş beş kavramın kullanılma sıklığı belirlenmiştir. Sonrasında söz konusu kavramların aktarılma şekli söylem analizi yoluyla ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada biri eleştirel diğeri merkez bakış açısına sahip olan iki günlük gazetede yer alan köşe yazıları kullanılmıştır. Analiz işlemi 24 Ocak 1980 tarihi temel alınarak öncesinde ve sonrasında yer alan altı aylık zaman dilimlerini dolayısıyla bir yılı kapsamaktadır. Analiz sonucunda belirlenen altı aylık zaman dilimleri içerisinde öncesinde ve sonrasında yayınlanan köşe yazılarında kullanılan kavramların frekans aralığının değiştiği görülmüştür. Her iki gazetede yayınlanan köşe yazılarında en çok kullanılan kavramın ‘fiyatlar’ olduğu, ‘neoliberalizm’ kavramının hiç kullanılmadığı fark edilmiştir. ‘Fiyatlar’ kavramını sırasıyla Hürriyet gazetesinde ‘zam, döviz’, Cumhuriyet gazetesinde ise ‘borçlar, sendika’ takip etmiştir. Söylem analizi yoluyla söz konusu gazetelerin ortaklaştığı ve ayrıştığı noktalar saptanmıştır. Analiz sonucunda 24 Ocak Kararları öncesinde gazetelerin ayrıştıkları konuların ‘hükümet-yönetim’, ‘kamu-özel kesim ilişkileri’ ve ‘sistem-kapitalizm’ olduğu, ekonomik kararların hayata geçirilmesinden sonra ise ‘yabancı sermaye’ üzerinde ayrıştıkları tespit edilmiştir. Gazetelerin ortaklaştığı konuların daha fazla olduğu görülmüştür. Farklı bakış açılarına sahip olmalarına rağmen gazetelerin ortak görüş ekseninde toplanmaları dikkat çekicidir. Bunun nedeninin Türkiye’nin neoliberal ekonomi kararlarını kendine özgü bir biçimde uygulamak istemesinden, içinde bulunulan siyasi ortamdan ve toplumsal muhalefetin varlığından kaynaklandığı kanaatine varılmıştır.

¹ Akademi Dışı, Teknoloji ve Tasarım Öğretmeni, vasfiyekalya@gmail.com

DİJİTAL EKONOMİ VE EMEK: EMEĞİN DİJİTALLEŞMESİ VE DİJİTAL ZANAATKÂRLIK

Deniz Kan¹

Elife Kart²

Yeni teknolojik devrimler sermaye, finans, emek ve çalışma biçimlerinde dijital temelli yapısal bir dönüşüm yaratmıştır. Günümüzde bu süreçler internet ve ağlar oluşturma mantığına dayalı yeni dijital ekonomi kavramıyla ifade edilmektedir. Yeni teknolojiler (bilgisayar ağları) ve işçilerin (dijital zanaatkarların) ortaya çıkmasıyla ilişkilendirilen dijital ekonomi, bilgiyi temel alan, yeni teknolojilerin yaygın kullanımına olanak sağlayan, verimlilik ve rekabet gücünü belirleyen önemli bir ekonomik yapılanma olarak belirmektedir. Bu anlamda dijital ekonomi, kurumsal şirketlerden gündelik yaşam pratiklerimize kadar pek çok alanda dijitalleşme süreçlerini ortaya çıkarmıştır. Özellikle yeni teknolojilerinin gelişmesi, emek süreçlerinin yeniden biçimlenmesini, emeğin yeniden dijital olarak üretimini ve organizasyonunu gündeme getirmiştir. Bu çalışmada, dijitalleşmenin çalışma yaşamı ve emek biçimlerini dönüştürücü etkileri, yenilikçilik ve rekabet gücünü belirleyen “dijital zanaatkarlık” ve emeğin yeni görünümleri olan “yaratıcı emek” kavramları bağlamında konuyla ilgili ayrıntılı literatürden elde edilen veriler çerçevesinde irdelenecektir.

¹ Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi Sosyoloji, kanndeniz@gmail.com

² Doçent, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji, elifeekart@gmail.com

SOSYAL BİR POLİTİKA OLARAK ELEKTRİK TÜKETİM DESTEĞİ YARDIMI (ELAZIĞ ÖRNEĞİ)

Nida Kaplan ¹

Sosyal devlet anlayışı gereği olarak fakru zaruret halinde olan kişilere devletin birçok kurumu yardım etmektedir. Bu kurumlardan biri olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı eliyle oksijen konsantratörü kullanan kişilere elektrik faturaları için aylık 200TL ye kadar yardım edilmektedir. Oksijen konsantratörü kullanımı, hastadan hastaya değişen bir kullanım yoğunluğuna sahiptir. Günde yaklaşık 6 ile 24 saat arasında kullanım çeşitliliği göstermektedir bu durum da kullanıcıların elektrik faturalarının yüksek gelmesine neden olabilmektedir.

Bu çalışmada yardıma başvuru yapan ve hali hazırda bu yardımı almaya hak kazanan 20 kişi ile 18 Ocak 2019 ile 1 Şubat 2019 tarihleri arasında “Elektrik Tüketim Desteği Yardımı” ile ilgili olarak mülakat yapılmıştır. Çalışmamızın amacı, oksijen jenaratörü kullanan kişilerin ekonomik durumlarını tespit etmek, cihazı kullanırken ekonomik durumları nedeniyle cihaz kullanımını kısıtlayıp kısıtlamadıklarını öğrenmek, elektrik faturalarının düşük gelmesi için neler yaptıkları ve nasıl tasarruf ettikleri belirlemektir. Bu doğrultuda verilen yardımın hak sahiplerinde yarattığı etkileri, memnuniyet durumlarını ve gerçekten bu yardımın kendilerine faydalı olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma sonunda kişilerin yaş cinsiyet, hanedeki kişi sayısı, hanenin aylık geliri, devletin herhangi bir kurumundan yardım alıp almadığı gibi sosyoekonomik durumları sunulmaktadır. Yardıma başvuran kişilerin genellikle KOAH ve akciğer yetmezliği gibi sonradan oluşan rahatsızlıklar olduğu için ailede genellikle düzenli emekli maaşı gibi gelirlerin olduğu, emekli maaşı olmaması halinde devlet tarafından bağlanan 2022 Engelli Aylığı gibi düzenli gelirlerinin olduğu görülmüştür. Verilen elektrik tüketim desteği yardımı öncesi oksijen cihazının çalıştığı anlarda evde yaptıkları diğer tasarruf girişimlerinin daha az zorlayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oksijen jenaratörünün alımının da büyük bir külfet getirmesi nedeniyle hastanın tedavi ve ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken aile bireylerinin en azından elektrik faturasının her ay 200TL’sinin ödenmesiyle rahat bir nefes aldıkları öğrenilmiştir. Kişilerin elektrik tüketimi desteği almadan önce bir süre kullanıp bir süre kendi çabalarıyla idare etmeye çalıştıkları öğrenilmiştir. Elektrik tüketimi yardımı bağlandıktan sonra oksijen tüpü olmadan dayanabilmek için kendilerini zorlamadıkları cihazı hemen çalıştırma eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir.

¹ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sosyoloji Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi, kaplannida23@gmail.com

TOPLUMSALI YERINDEN ETMEK: BİR EZBER BOZMA GİRİŞİMİ OLARAK GÖÇEBE DÜŞÜNCE

Zülküf Kara¹

Pozitif bir imge olarak bizleri, yerleşik düşünce algı ve tutumlarımızdan kurtarmayı vaat eden göçebe düşünce, yeni bir toplumsal dil oluşturma konusunda felsefi bir girişim olarak tarif edilebilir. Fikirlerin hiyerarşik bir yapı ve merkezi bir gösterenin tasallutu altında olmadığı, merkezsiz ve akışkan bir oluş anlamında göçebelik, din, ideoloji, söylem ya da dogmatik sosyal bileşenlerin oluşturduğu toplumsal yüzeyde değil henüz kodlanmamış yeraltında gelişir. Düşünme biçimleri ve kavramlar arasında metaforik köprüler inşa ederek yepyeni yaşam alanları inşa eden göçebelik; bir metnin, kavramın, olayın, anlamını kaçış sınırlarına doğru iterek rizomatik bağlantılar kurmasına olanak tanır.

Bir dindar için göçebe düşünce, teolojik ayaklanma ya da farkındalık, felsefeci için kavram yaratmak, özne için toplumsal kodu çözmek gibi anlamlara gelen bu düşünceyle birlikte rastlantının ve değişimin düşünceye tekrar dahil edilmesi söz konusudur. Sürekli fikir değiştirmek, hiç bir mekan ya da düşünceye bağlanmamak bazen belli koşullar altında bir yer ya da düşüncede ısrar etmek anlamında göçebeler aslında hareket etmeyerek ve aynı yerde kalarak kodlarından kurtulmak için göçebeleşenlerdir. Bu çalışmada Deleuzeyen felsefeden hareketle toplumsal, kültürel, dinsel ve siyasi kodlamalara maruz kalan öznenin yeni bir felsefi düşünme yolu tartışılacaktır.

¹ Profesör, Artuklu Üniversitesi Sosyoloji, zulkuffkara@gmail.com

“DEVLETİN ÇOCUKLARI” YAHUT DEVLET KORUMASI ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN POLİTİK İNŞASINA DAİR ELEŞTİREL SOSYOLOJİK BİR ANALİZ

Muhammed Sinan Karabıyık¹

Modern ulus devletlerin oluşmaya başladığı on dokuzuncu yüzyıl, çocukların da ideal vatandaşlar olarak tahayyül edilmeye başlandığı tarihe karşılık gelmektedir. Modern çocukluk paradigmasının ön gördüğü bu çocukluk yaklaşımı, ulus-devletlere varlık ve bekalarının muhafaza edilmesi noktasında garantörlük vadetmektedir. Öyle ki, devletin bekası bugünün çocuklarının nasıl yetiştirildiğiyle yakından ilişkili olarak tahayyül edilmektedir. Bundan ötürü modern-ulus devletler toplumdaki tüm çocukları ideal vatandaşlar olarak inşa etme eğiliminde olmuşlardır. Türkiye’de ise ilk olarak Osmanlı’nın son dönemlerinde, özellikle Tanzimat dönemiyle birlikte oluşmaya başlayan modern çocukluk anlayışı, II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte ideal vatandaşlar olarak çocukluğun politik inşasına evrilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ve sonrasında zaman zaman dönüşen bu çocukluk imgesinin günümüzde aldığı hale ilişkin güncel çalışmaların sayısı ve niteliği ise oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada “devletin çocukları” olarak da bilinen devlet koruması altındaki çocukların çocukluk deneyimlerine odaklanılarak, Türkiye’de 2000 sonrası gerçekleşen siyasal dönüşüm bağlamında, modern ulus-devlet ve çocukluğun politik inşası konusu aktüel olarak yeniden incelenmektedir.

Devlet koruması altındaki çocukların siyasete, devlete ve devlet yöneticilerine dair görüş ve değerlendirmeleri çocukların politik olarak nasıl inşa edildiğine dair önemli bilgiler sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, koruma altındaki çocukların çocukluk deneyimleri aracılığıyla politik olarak nasıl inşa edildiğini ortaya çıkarmaktır. Çalışmada, 2018 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, SBE, Sosyoloji Anabilim Dalında hazırlanmış olduğumuz “Bir çocukluk sosyolojisi araştırması: Koruma altındaki çocukların çocukluk deneyimleri” isimli yüksek lisans tezinin araştırma verilerinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada elde edilen veriler temellendirilmiş kuram stratejisi tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırmada kuramsal örnekleme tekniğiyle doğrudan ilgili çocukluk grubuna ulaşılmış olup, 2018 yılında Ankara’da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı çocuk evlerinde yaşayan 20 çocukla, resmi izinler alınarak, derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre; cumhuriyetin kurucu değerlerinin bir biçimde korunduğu ve sürdürüldüğü görülmektedir. Görüşme yapılan çocukların bir devlet büyüğü olarak Atatürk’e ve ilkelerine, kısaca cumhuriyetin kurucu değerlerine dair ilgilerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çocuklarda, milli ya da milliyetçi değerlere ilişkin önemli bir vurgunun olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca cumhuriyetin kurucu değerleri ve milli değerlerin yanı sıra dini değerlere ilişkin de yüksek düzeyde bir ilginin olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, çocuk evlerinde yaşayan koruma altındaki çocuklara sunulan hizmetlerin içeriğine, sunuluş biçimine, hizmetleri sunan çalışanlara ve genel olarak hâkim ideolojik anlayışın işlerliğine dair önemli ipuçları vermektedir. Türkiye’de cumhuriyetin ilanı ile ortaya konan kurucu değerlerin ve milli değerlerin yanı sıra, 2000 sonrası yaşanan siyasal dönüşümün ortaya koyduğu ideal çocukluk anlayışında hâkim olan “dindar nesil” “millilik” ve “yerlilik” gibi temaların mevcut çocukluk anlayışında pratik olarak vukuu bulduğunu araştırma bulguları doğrular niteliktedir.

¹ Öğretim Görevlisi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmetler Programı, muhammedkarabiyik@esenyurt.edu.tr

ÇOCUK EVİNDE YAŞAYAN KORUMA ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN GÜNDELİK HAYAT PRATİKLERİNİN ÇOCUKLUK SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Muhammed Sinan Karabıyık¹

Çocuk evinde yaşayan koruma altındaki çocukların gündelik hayat pratiklerinin, ailesiyle birlikte yaşayan diğer çocuklarından farklılaştığı düşünülmektedir. Oysa günümüz modern toplumunda aile kurumu olsun ya da olmasın tüm çocukların ortalama bir gündelik hayat deneyimleri söz konusudur. Bir sosyal kategori olarak çocukluk kategorisi içerisinde özel bir grup olan çocuk evinde yaşayan koruma altındaki çocuklar ve gündelik hayat pratikleri bu çalışmanın odağını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, 2018 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, SBE, Sosyoloji Anabilim Dalında hazırlanmış olduğumuz “Bir çocukluk sosyolojisi araştırması: Koruma altındaki çocukların çocukluk deneyimleri” isimli yüksek lisans tezinin araştırma verilerinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada elde edilen veriler temellendirilmiş kuram stratejisi tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırmada kuramsal örnekleme tekniğiyle doğrudan ilgili çocukluk grubuna ulaşılmış olup, 2018 yılında Ankara’da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı çocuk evlerinde yaşayan 20 çocukla, resmi izinler alınarak, derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çocuk evinde yaşayan koruma altındaki çocukların evdeki, okuldaki ve mahalledeki gündelik yaşam pratiklerinin neler olduğunun ve nasıl bir gündelik hayat deneyimlerine sahip olduklarının araştırılması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Günümüz modern toplumunda farklı sosyal koşullara sahip olmasına rağmen koruma altındaki çocuklar da ortalama bir çocukluk deneyimine sahiptirler. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, koruma altındaki çocukların gündelik hayat pratikleri, modern toplumda çocukluğun sosyal olarak nasıl inşa edildiğine dair önemli kanıtlar ortaya koymaktadır. Modern bir inşa olarak çocukluk, aile ve eğitim gibi bazı temel kurumlar başta olmak üzere çeşitli sosyal ve siyasal kurumlar aracılığıyla yeniden üretilmektedir. Aile kurumundan yoksun koruma altındaki çocukların gündelik hayat pratikleri, aile kurumu olmadan da devletin çeşitli politikalar (çocuk evleri gibi) aracılığıyla çocukluğu bir biçimde yeniden ürettiğini kanıtlar niteliktedir. Araştırma bulgulara göre çocuk evinde yaşayan devlet koruması altındaki çocuklarında evde, mahallede ve okuldaki diğer arkadaşlarıyla sosyalleşmeleri neticesinde gündelik hayat pratikleri çeşitlenerek tek düzelğin ötesine taşınmaktadır.

¹ Öğretim Görevlisi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmetler Programı, muhammedkarabiyik@esenyurt.edu.tr

BITPAZARINDA EKONOMİ VE KÜLTÜR: İZMİR VE ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

Ömer Karahan¹

Bu çalışma İzmir ve Eskişehir bitpazarlarının ekonomik ve kültürel yönlerini ikinci el eşya piyasası, ikinci el eşya tüketimi ve kent yoksulluğu bağlamında ele almaya yönelik nitel bir çalışmadır. Araştırma 2017 yılı haziran ayından 2018 yılı haziran ayına kadar bir yıl boyunca İzmir ve Eskişehir kentlerinde bitpazarlarına gelen müşteriler ve bitpazarlarında ikinci el eşya satan satıcılar ile yapılan saha araştırması görüşmeleri ve gözlem notlarına dayanmaktadır. Bu görüşme ve gözlemlere dayanarak kişilerin kendi ağızlarından anlattıkları ile yoksulluk halleri üzerine bir betimleme yapabilmek, pazara katılım amaçlarını gün yüzüne çıkarmak ve bitpazarlarını kullanan kişilerin bitpazarlarını kullanma amaçlarının kültürel ve daha çok ekonomik yönlerinin sosyolojik bağamları ile bu çalışmada iddia edildiği gibi “ikinci el tüketim ve yoksulluk mekânlarından biri olan” bitpazarında görünür kılınması amaçlanmaktadır.

Bitpazarları enformel (kayıt dışı) pazaryerleri olması itibari ile tarihi tam olarak bilinmeyen, ikinci el eşya ticaretinin kentlerin pazaryerlerinde yaygın oluşu kadar eski olan tarihsel ve sosyolojik bir olgudur. Bitpazarları, diğer semt pazarlarından farklı olarak ikinci el eşyaların satıldığı veya başka bir deyişle kullanılmış günlük ihtiyaç malzemelerinin, kullanılmamış sıfır ürünlerden daha ucuz fiyata satılıp alındığı ve genelde sıfır ürünleri alamayan bireylerin tercih ettiği bir alışveriş pazarıdır. İçerisinde ikinci el kıyafet, antika değeri olan eşyalar, tablolar, ayakkabılar, el tamir aletleri ağırlıklı olmak üzere birçok ikinci el ürünü barındırmaktadır. Bitpazarı dönemsel olarak bat, bayat, ikinci el, yoksulluk, çöp, sıra dışı, marjinal, gariban pazarı olarak adlandırılmış olmakla birlikte; özellikle kentlerin merkezi veya terk edilmiş bölgelerinde ortaya çıkan, geçmişi pazaryerlerinin tarihi kadar eski olan, içerisinde ağırlıklı olarak ikinci el nesneleri barındıran, bulunduğu ülkenin sosyo-ekonomik olarak alt ve orta gelir guruplarına hizmet veren, eski nesnelerin dönüştürüldüğü ve sosyal ilişkilerin şekillendiği şenliğin, tüketimin, nostaljinin, yoksulluğun; gayri resmi ve marjinal alışveriş mekânları olarak tanımlanabilir.

Bu araştırmanın verileri göstermektedir ki İzmir ve Eskişehir bitpazarlarını ağırlıklı olarak bu kentlerin alt sınıf yoksul kesimleri kullanmaktadır. Çoğunlukla yoksulluk sınırında olan müşteri ve satıcı bu kişiler, tüketim eşyalarını alırken bir sınır koymadığı çoğu zaman birkaç benzer ürünü ucuz olması nedeni ile alıp, aldıkları ürünleri orta sınıfın tüketim alışkanlıklarına benzer bir şekilde tüketim pratiklerini sergiledikleri görülmektedir. Bitpazarının ikinci el alışveriş döngüsü enformel bir piyasa ekonomisi oluşturmakla birlikte günümüzde bitpazarları kentlerin yoksul kesimleri için önemli bir yer teşkil etmektedir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyoloji, omergulan@gmail.com

BAĞLANTILI ÇEKİRDEK AİLE VE İNSTAGRAM ANNELERİ

Hatice Karakuş Öztürk¹

Çekirdek aile pek çok ülkenin yapısal farklılığına rağmen, evrensel bir tercih olarak aile yapısı içindeki yerini almıştır. Bu çalışma Türkiye özelinde çekirdek aile gerçekliğinin farklı yorumlaması olarak okunabilecek, “Bağlantılı Çekirdek Aile”nin var olma koşullarının analizine dayanmaktadır. Günümüz Türkiye’inde pek çok aile çekirdek ailenin yapısal özelliklerini taşımakla birlikte özellikle de temel ihtiyaçların karşılanması noktasında geniş ailenin ilişki ağlarından faydalanma eğilimi göstermektedir. Şöyle ki çekirdek aile olarak yapılan bireylerin kendi aileleri ile aynı apartmanda ya da aynı mahallede oturma tercihinde bulunması, ihtiyaç duyulan kredinin banka yerine aile içinden birisinden alınması, çocuk bakımında ise desteğin babaanne ya da anneanne gibi aile içinde bir büyükten beklenmesi, pahalı şehir hayatında kır ya da anne yapımı gıdaların talep edilmesi gibi pek çok durum yaşanmaktadır. Bahsi geçen bütün bu örneklerin tümünü çekirdek ailenin geleneksel ailenin ilişki ağlarına yaklaşması olarak yorumlamak mümkündür. Bu yaklaşım çekirdek ailenin güvenlik, aile desteği, maddi yardım gibi beklentilerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma bahsi geçen bu ilişkinin şekillenmesi ve güçlenmesinde “günümüz annelerin rolü nedir?” sorusunun izini sürmeyi amaçlamaktadır. Takipçi sayısı en fazla olan annelik blogları Netnografik Analiz Yöntemiyle incelenmiştir. Dönüşen ve değişen annelik anlayışı ile birlikte annelik kimliği altında kadından çocuk bakımı anlamında beklentilerin arttığı söylenebilir. İlk kez annelik deneyimi yaşayan kadınlar bu değişime bağlı olarak “iyi bir anne” olma idealine ulaşmaya amaçlamaktadır. Bu istek geleneksel ailenin bazı yapısal özelliklerinin yeni anneler tarafından çözüm olarak görülmesi durumunu yaratmaktadır. Şöyle ki büyük şehirlerde çocuk bakımı konusunda ortaya çıkan güvenlik isteği, aile büyüklerini tıpkı geleneksel ailede olduğu gibi önemli bir konuma taşımaktadır. Pek çok kadın kent hayatının bazı olası tehlikelerine karşı aile büyüklerini güvenilir bir liman olarak görmektedir. Ayrıca kurumlara erken yaşta çocukların bırakılmasının pedagojik zararlarına da inanan anneler için çözüm yine aile üyeleri olmaktadır. Davranış eğitimi, çocuğun kişilik gelişimi gibi alanlarda alacağı yolun aile büyüklerinin denetimi altında olması isteği bu tercihin geri planındaki bir diğer nedendir. Çocuk beslenmesi konusunda gerek sağlık alanında gerekse medyadaki bilgilendirmelere rağmen anneler kendi büyüklerinin deneyimlerinden desteklenen güvenilir gıda arayışı içindedirler. Reklamlarda ve eczanelerde önerilen gıdalardan daha ziyade anne yapımı çorbalar ve diğer beslenme alışkanlıklarına olan özen, yeni anneleri geleneksel aile ilişkilerine yönlendirmektedir. Basit düzeyde sağlık bakımı gibi konularda da tercih yine büyük annelerin reçetelerinde aranmaktadır. Sonuç olarak günümüz anneleri geleneksel ailenin sunduğu hizmetlere duyduğu ihtiyaca bağlı olarak, geleneksel aile formunu canlı tutmaktadırlar.

¹ Doçent, Artvin Çoruh Üniversitesi, hatice_karakusx@hotmail.com

ALMANYA’DA ÖĞRENİM GÖREN TÜRK ÖĞRENCİLERİN MEKAN ÜRETME SÜREÇLERİNİN, KİMLİK- MEKAN DİYALEKTİĞİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Şeyma Karamişe¹

21. yy’ da artan farklı göç dalgaları, sadece Türkiye’de değil, dünyanın her yerinde göç çalışmalarını merkezi bir konuma oturtmaya başlamıştır. Bu çalışmalar incelendiğinde, sadece kimliğe dayalı değil, mekana dayalı araştırmaların da gün geçtikçe artmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bir yer değiştirme eylemi olan göçün, sadece kimlik ve aidiyet değişikliği olarak algılanması, hızlı kentleşmeyle birlikte, bu süreçteki önemli dinamik olan mekanın göz ardı edilmesi demektir. Göçle birlikte gelen hızlı değişim ve dönüşüm kimlik ve mekan birlikte dikkate alınarak en iyi şekilde anlaşılabilir çünkü insanlar günlük yaşamdaki sosyalleşme süreçlerinin farkında olmadan, mekandaki değerler ve yaşam tarzlarından doğrudan veya dolaylı şekilde etkilenirler. Sosyal ilişkilerin üretimi sırasında, mekan hem anlamın merkezi hem de eylemlerimizin dış bağlamı görevini görür. Nesnel ve öznel gerçekler ondan ayrılmaz, çünkü sosyal süreçler ve ilişkiler sadece maddi anlamda bir mekan yaratmaz, aynı zamanda insanların mekanın kendisine bağladıkları anlamları da yaratır. Bu diyalektik ilişki sadece mekanı değil, kimliğin kendisini de dönüştürür ve yeniden üretir.

Bu çalışma, Almanya’da yaşayan Türk öğrencilerin kimlik üretme süreçlerine ek olarak tartışmaya mekanı da ekleyerek, kimlik ve mekan arasındaki diyalektik ilişkiyi anlamaya çalışmaktadır. Bu sebeple, sosyalizasyon süreçlerinin henüz başında olup, Alman okullarında öğrenim gören Türk öğrencilerin, Alman kentlerinde hem kente hem de kendilerine ait mekan üretme süreçleri, kimliklerini yeniden yorumlamaları bağlamında incelenecektir. Çalışma Stuttgart Eyaletine bağlı Tübingen eğitim bölgesinde 2016 yılında, niteliksel araştırmaya dayalı derinlemesine mülakat yöntemiyle 20 tane ortaokul ve lise düzeyinde öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin sadece kendi kimliklerini değil, aynı zamanda bu kimlikleri ifade edecekleri yeni varoluşsal mekanlar ürettikleri ve var olan mekanları da yeniden yorumladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kafeler, Türk restoranları, futbol sahaları, camiler, dernekler, Türkçe sınıfları, milli bayramların kutlandığı salonlar, okul içinde ve okul dışında (yeniden) üretilen mekanlar olarak belirlenmiştir. Bu mekanlarda öğrenciler, Türk kimlikleriyle Alman kimlikleri arasında var olan gerilimi çözmeye çalışmakta, yeni kültürel formlar üreterek bu gerilimi uzlaştırmayı başarmaktadırlar. Bir başka deyişle, bu mekanlar bir yandan kendi kimliklerini sürdürmeye, bir yandan da başka formlarla iç içe geçmiş yeni kültürel değerler üretmelerine katkı sağlamaktadır.*

* Bu çalışma 2017 yılında İstanbul Şehir Üniversitesinde tamamlanan “ Alman Okullarında Öğrenim Gören Türk Öğrencilerin Gündelik Yaşam Pratikleri ve Taktikleri” adlı Master tezinin farklı teorik çerçeve içerisinde yeniden yorumlanmasına dayanmaktadır.

¹ Doktora Öğrencisi, Essex Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, sk18853@essex.ac.uk

TWITTER TOPLUMU VE ANONİM KİMLİKLER: "AĞ TOPLUMU" KAVRAMI ÜZERİNDEN SOSYOLOJİK BİR ANALİZ

Alperen Karapınar¹

Post-Modern durumda İnsan, ontolojik olarak yoksun bir organizmaya doğru evrilmektedir. Bunun sebebi olarak; "yeni toplumsal düzen" ve "değişen iletişimsel toplum" görülmektedir. Özellikle internet ve dijital ortamda giderek sanallaşan insanın toplumsal rolü muğlak bir durumdadır. Dolayısıyla sosyal medya, 21.yy toplumunu etkiler ve belirler hale gelmiştir. Sosyal medya ile beraber "anonim kimlikler" doğmuş ve bu yeni toplum içinde yeni bir kategori oluşturmuşlardır. Bu çalışmada sosyal medya toplumu içerisinde varlığını, yokluğu ile sürdüren anonim kimliklere sosyolojik bir perspektif üzerinden bakılmıştır. Sosyolojik kuramsal referans noktası olarak "Ağ Toplumu" kavramı alınmıştır. Ağ toplumu üzerinden kurulmuş enformasyon ve iletişim ağının anonim kimlikleri ne yönden belirlediği ve onu oluşturanın ağ toplumunun kendisi mi olduğu irdelenmiştir. Çalışma, Ağ toplumu kavramından yararlanırken J.Van Dijk'ın fikirleri belirleyici olmaktadır. Bunun yanı sıra Ağ Toplumu kavramının mucidi olan Manuel Castells'in fikirleri de bu çalışma kapsamında önemli görülmektedir. Ayrıca Ağ Toplumu içerisindeki iletişimsel saikler incelenmiş ve Ağ toplumu kültürünün oluşumuna yönelik bir okuma yapılmıştır. Bu okuma sosyal medya toplumu üzerinden yapılmış ve özellikle "Twitter" araştırmanın evreni vazifesi görmektedir. Twitter'ın topluma olan etkisinin, belirleyicilik noktasında ne denli güçlü olduğu bu çalışmanın problemlerinden bir tanesidir. Çalışmanın ana problemi ise Twitter özelinde kimliklerini inşa etmiş olan anonim kimliklerin bu yeni topluma olan tehlikesi üzerinedir. Sonuç olarak anonim kimliklerin ağ toplumundaki yeri ve bu yeni topluma olan olası zararları sosyolojik boyutta analiz edilmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Alperenkarapinar@icloud.com

SAĞLIK ALANINDA İLERİ TEKNOLOJİNİN ETKİLERİNİN İLİŞKİSEL SOSYOLOJİK ANALİZİ

Aytül Kasapoğlu¹

Genel olarak teknolojinin olumlu etkilerinin başında insanları özgürleştirme ve eşitlik sağlama olduğu iddia edilse de daha somut olarak yapay zeka ve onun sağlık alanındaki etkilerini özcü ve düalist olmadan holistik bir yaklaşımla ilişkisel sosyolojik bir şekilde ele almak bu sunumun temel amacı olacaktır. Çok fazla olmasa da çeşitli çevrelerde yapay zekanın hem olumlu hem de olumlu etkileri süreç içinde ele alınıp tartışılmaya başlamış bulunmaktadır. Olumlu etkiler arasında sayılanlar (a) sağlık hizmetlerine yeterli düzeyde erişilemeyen yer ve durumlarda örneğin afet ve savaşta hedef kitleye hızla ulaşmak; (b) Bazı salgın ve bulaşıcı hastalıklarda (örneğin AIDS) çekinilmeden hastalara bakım sağlamak; (c) Hızlı ve uygun çözüm üretilmesi gereken tüm acil durumlarda daha düşük hata ile teşhis ve tedavi etmek; (d) Hasta ve yaşlı bakımında öznelerin daha rahat açılmasını (yaşadıkları olumsuzluklar, örneğin düşme sonucu morarma durumu v.b.) ve mutlu olmalarını sağlamak; (e) Oranı giderek artan üretken olmayan (yaş alan) nüfusun daha düşük maliyetle sağlık bakımını sağlamak; (f) Nüfus artış hızının düşmesine bağlı olarak ortaya çıkan nitelikli sağlık emekçisi ihtiyacını karşılamak; (g) Daha kaliteli sağlık eğitimi, boş zaman faaliyeti ve spor hizmetleri sağlamak; (h) Çevreye daha duyarlı, daha az atık üreten hizmet sunmak; (h) Teknolojinin desteğiyle erkek egemen uzmanlık alanlarının hegemonyasını kırmak (örneğin cerrahi ve patoloji alanlarında kadın hekim sayısının artması); (i) Hekim – hasta ilişkilerindeki şiddetin azalmasını ve dolayısıyla memnuniyetin artmasını sağlamak sayılabilirken, çoğunluğu erkek mühendisler tarafından üretilen yapay zekaların nüfusun diğer yarısını oluşturan kadın yaratıcılık ve duyarlılığına sahip olmaması ve insan ve emeğinin değersizleşmesine bağlı olarak (a) sağlık alanında yüksek oranlarda istihdam olanağı bulan kadın çalışanların istihdamının düşmesine yol açmak (b) Başta cerrahi olmak üzere bir çok branşın değersizleşmesine yol açmak; (c) İş barışını bozarak çatışmaları arttırmak; (d) İleri teknolojiyi üreten ülkelere bağımlı olmak; (e) ileri teknolojiyi daha pahalıya satın almak (f) Üretkenliği kaybolan insanların ruhsal ve fiziksel sağlıklarının bozulmasına yol açmak; (g) Sağlık ve tedavide önemli rol oynayan sosyal ilişki ağını giderek yok ederek hastalar kadar personelde de yalnızlaşmaya ve sembolik şiddete yol açmak; (h) Kendine ve başkalarına güvenin azalmasına yol açmak; (i) Yaşamın giderek belirsizliklere (uncertainty) doğru hızla kayması, her biri birer kimlik olarak hem hastaların hem de sağlık çalışanlarının Harrison White ‘ın “Kimlik ve Kontrol “(Identity and Control) adlı eserinde belirttiği gibi, hem sosyal ilişkiler (ambage) hem de kültürel değerlerde (ambiguity) ortaya çıkan belirsizlikleri- isteği dışında- kontrol edemez hale gelmek gibi olumsuzluklar, teknolojinin olumlu etkileriyle birlikte süreç temelli olarak; gündelik yaşamdan somut gözlem, görüşme verileri ve literatür ışığında “dönüm noktası”(turning point) ve” güven arayışı” (footing) kavramlarını da dahil ederek ilişkisel sosyolojik olarak tartışılacak ve mümkün olduğu ölçüde bu yeni durumu anlamamıza yardımcı bazı yeni kavramlar üretilmeye çalışılacaktır.

¹ Profesör, Başkent Üniversitesi Sosyoloji, makasapoglu@baskent.edu.tr

ALMANYA'DA TÜRK ETNİK GİRİŞİMCİLİK: GÜZELLİK SEKTÖRÜNDEKİ KADINLAR ÖRNEĞİ

Helin Kardelen Kavuş¹

Etnik girişimcilik kavramı, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası Batılı sanayi toplumlarında göç deneyimine sahip kişilerin iş yeri sahibi olmalarını ifade eder. Bu ekonomik aktivite Avrupa'da yaşayan Türk göçmenler arasında da oldukça yaygındır. Etnik girişimcilik ile göçmenler, göç ettikleri ülkelerde kendilerine ve hemşehrilerine iş fırsatları yaratırken bir yandan da belirli bir talebe hizmet eden etnik niş pazarı oluşturmuşlardır. Literatüre bakıldığında bu kapsamdaki çalışmalarının çoğunun erkeklerin deneyimlerine dayandığı ve kadın girişimcileri kapsamlı bir şekilde ele almadığı görülmektedir. Bahsedilen çalışmalar, kadınları aktif işletme sahibi rollerinden ziyade ücretsiz aile emeği kapsamında yardımcı olan veya ücretli çalışan kimseler olarak ele almaktadır. Hâlbuki kadınların etnik girişimcilik faaliyetleri dünya çapında günden güne artan ve araştırılması gereken bir olgudur. Kadınların etnik girişimcilik faaliyetinde bulundukları öne çıkan alanlardan biri ise güzellik sektörüdür. Bu çalışma, literatürdeki bu eksikliğe dikkat çekmek amacıyla güzellik sektöründe çalışan göçmen kadınların etnik girişimcilik deneyimlerinin kültürel ve toplumsal cinsiyet etkenlerinden nasıl etkilendiğini anlamayı amaçlamaktadır. ODTÜ Sosyoloji Bölümü yüksek lisans tez çalışması kapsamında yürütülen saha araştırmasında, 2017 yılının Ocak-Şubat aylarında Almanya'nın Köln şehrinin Kalk, Mülheim, Vingst ve Ehrenfeld bölgelerinden veri toplanmıştır. Ağır sanayi ve uluslararası işçi göçü geçmişine sahip olması bakımından Köln, etnik girişimcilik konusunda araştırma yapmak için son derece uygundur. Özellikle Türk işletmelerin yoğun olarak bulunduğu mahallelerinin de olması saha çalışmasının yürütülmesi için bu şehri cazip kılmıştır. Çalışmada potansiyel katılımcılara ulaşmak için internet taraması ve kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle ulaşılan 11 kuaför ve güzellik salonu sahibi kadınla yarı yapılandırılmış derinlikli mülakatlar yapılmıştır. Araştırmanın bulguları katılımcıların farklı göç deneyimlerinin girişimcilik aktivitelerini şekillendirdiğini göstermektedir. Ayrıca, katılımcıları kendi iş yeri sahibi olmaya iten en büyük motivasyon kaynağının, göçmenlerin yoğun olarak katıldığı mevcut iş piyasasındaki düşük ücret ve sosyal statü sunan çalışma koşullarından kaçmak istemeleri olduğu görülmüştür. İşletmelerde verilen hizmetlerin diasporadaki Türkiye kökenli grubun ve özellikle kadınların taleplerini karşılamaya yönelik olarak şekil aldığı gözlemlenmiştir. Bunun için Almanya'da alınan formel eğitimin yanı sıra evde veya Türkiye'de enformel olarak edinilen becerilerin kullanılması da bu etnik girişimlerin özelliklerinden biridir. Araştırmanın bir diğer bulgusu, çocuk bakımı başta olmak üzere ev işlerinin hala bu kadınların sorumluluğu olarak görülmesidir, bu nedenle örneklemedeki kadınlar iş ve ev arasındaki bu dengeyi sağlamak adına yollar aramakta, girişimcilik kariyerlerini bu doğrultuda planlamaktadırlar. Diğer bir yandan, iş yeri sahipliğinin kadınların özgüvenini arttırdığı ve toplumda aileleriyle, etnik ağlarıyla ve ev sahibi toplumla olan ilişkileri bakımından ekonomik ve sosyal statülerini geliştirdiği görülmektedir.

¹ Araştırma Görevlisi, İzmir Ekonomi Üniversitesi Sosyoloji, kardelen.kavus@ieu.edu.tr

NURİ BİLGE CEYLAN SİNEMASINDAKİ (ÜÇ MAYMUN, KIŞ UYKUSU VE AHLAT AĞACI) KARAKTERLERİN “SOSYAL KİMLİK KURAMI” VE” İKİ SİSTEM GÖRÜŞÜ”ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Ferda Şule Kaya¹

Bu çalışmanın amacı Tajfel ve Turner tarafından ortaya atılan sosyal kimlik teorisi ve Inkeles ve Levinson tarafından kültür-kişilik ilişkisini açıklamak için ileri sürülen iki system görüşü çerçevesinde Nuri Bilge Ceylan filmlerinin kimlik karmaşası ve kimlik inşası tartışılacaktır. Sosyal kimlik bireylerin yaşadıkları toplum tarafından verilen sosyal roller ve statüler olarak tanımlarken, iki sistem görüşü bireyin yaşadığı toplumun yapısı ile ideal uyum, yerleşik olmayan uyum, kurumsal değişim sonucu uyum ve karakter nedeniyle ortaya çıkan uyumsuzluk olarak alt başlıklarda tanımlamaktadır.

Toplum tarafından verilen sosyal kimlik benimsenirse iç grup üyesi, kabul edemezse dış grup üyesi olarak konumlanabilir. Bu konumlanma bireyin kendisi tarafından tanımlanabileceği gibi yaşadığı toplum tarafından da konumlandırılabilir. İki system görüşü de yaşanan uyum ve uyumsuzluğun toplumsal yapı ile ve bireyle ilişkili olabilecek sebepleri tanımlamaktadır. Bireyin sosyal kimliğini taşıması yaşadığı çatışmalar yaşanan çatışmalar Nuri Bilge Ceylan filmlerinde (Üç maymun, Kış uykusu ve Ahlat Ağacı) çeşitli karakterler üzerinden tartışılmaktadır.

Çalışmada Nuri Bilge Ceylan’ın Üç Maymun, Kış Uykusu ve Ahlat Ağacı filmlerinin sosyal kimlik kuramı ve iki system görüşü açısından içerik analizi yapılmıştır. Toplumun çeşitli katmanlarındaki bireyin toplumsal yapı ile çatışması karakterler üzereinden tartışılmıştır.

Filmlerin ortak paydası toplumsal yapının bireylerin ideal uyum gösteren bireyler karşısında çatışma yaşayan bireylerin dialogları ile sorgulanmaktadır. Bireyin çaresizliği, anlam arayışı ve sistem içindeki sıkışmışlığını İstanbul’un mütavazi semtinde (Yedikule), İstanbul’un nadide ailesinde (Kış Uykusu) ve Çanakkale’nin Çan kazısında karşımıza çıkıvermektedir. İdeal uyumu yaklayanları huzur ve mutluluğu karşısında, uyumsuzların sorunu kendilerinde mi sistemde mi aramaları konusundaki kararsızlığı ile gel-gitler yaşaması film boyunca peşimizi bırakmamaktadır. Burada toplumsal yapı otoriteler (din, polis, siyasi lider, eğitimci) üzerinden sorgulanırken bireyin otoriteye inanma ihtiyacı ve çabası ısrarla vurgulanmaktadır. Bireye sisteme (aile, din, siyaset) ısrarla inanmaya ve ideal uyumu yakalamaya çalıştıkça sistem ısrarla bireye hayal kırıklığı ve çaresizlik yaşatmaktadır. Birey sosyal kimliği içselleştirmeye çalıştıkça, sistem onu dış grup olmaya itmektedir.

Aslında etik ve ahlaki değerleri kendi vicdan muhasebesinden geçiren, toplumun kurallarını ve toplumun bir parçası olmayı önemseyen bireylerin iç grupda kalma ve ideal uyumu yakalama çabası her filmde dikkatimizi çekmektedir. Nuri Bilge Ceylan filmlerinde, bireyin toplumsal değerler ve sistemler karşısında yaşadığı yalnızlık ve çaresizliğini gözler önüne sererken izleyiciye de sorgulamalarında yalnız olmadığı duygusunu ve düşüncesini verebilmektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Psikoloji, kaya.s2565@gmail.com

SOL SİYASETİN TOPLUMSAL CİNSİYETİ: EMEP, ÖDP VE TKP ÖRNEĞİ

Pelin Kayaalp¹

Avrupa’da tarihsel birikimin bir sonucu olarak 1970’li yıllarda yükselen II. Dalga Kadın Hareketinin Türkiye’ye yansıması, ancak 1980’li yıllarda mümkün olabilmıştır. Bu durum ise, Avrupa’da sol hareketin iktidar örüntülerini eşitlik ve özgürlük talepleriyle sarstığı dönemden farklı olarak, Türkiye’de örgütlenmeye çalışan kadınları, ataerkil yapıyla desteklenmiş liberal muhafazakâr anlayışla ve 80 darbesi sonrası baskı ortamıyla baş başa bırakmıştır. Bu yönüyle Türkiye’de II. Dalga kadın hareketi kendini, solun baskı politikalarıyla kontrol edilmeye çalışıldığı bir dönemde, kadını erkeğe bağımlı bir statüyle siyasetle ilişkilendiren eril sola karşı, yine sol içerisinde gelen kadınların arayışlarında bulmuştur. Dahası Sosyalist kimliğin yanı sıra “kadın kimliğini” ve “kadın sorununu” ön plana çıkaran bu kadınlar, sosyalist geleneğin kadın kimliği üzerinden hem uzlaşmasını hem de eleştirisini içeren Marksist Feminizm ve Sosyalist Feminizmle, sosyalist düşünce içerisindeki erkek otoritesine dayalı yapının sorgulamasına yönelmişlerdir. Erkek tahakkümünün tüm kurumlarda olduğu gibi sol siyaset içerisindeki kemikleşmiş yapısı da göz önünde bulundurulduğunda bu sorgulamalar ise Türkiye’de sol anlayışın feminist ideoloji ve siyasete ne ölçüde imkân tanıdığını bir soru olarak ortaya çıkarmıştır. Bu noktada araştırmanın konusunu, sol anlayış içerisinde kadını yeniden tanımlama girişimi olan Sosyalist ve Marksist feminizmlerin, sol-sosyalist partilerde nasıl yansıma bulduğu ve hangi noktalarda benzerlik ve farklılıklar gösterdiklerini anlama çabası şekillendirmiştir.

Niteliksel araştırma yönteminin benimsendiği ve betimsel analizin uygulandığı çalışmanın** vakalarını, Türkiye’de yasal olarak aktif faaliyette bulunan sol-sosyalist çizgide yer alan ve kendilerini Marksist olarak tanımlayan; Emek Partisi, Özgürlük Ve Dayanışma Partisi ve Türkiye Komünist Partisi oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem tekniğiyle belirlenen bu vakaların sosyalist partiler içerisindeki farklılıkları temsil kabiliyetine sahip olduğu ve ayırt edici özelliklerin görülmesine olanak tanıyacağı düşünülmüştür. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman taraması tekniği kullanılmış, söz konusu üç partinin tüzükleri, parti programları, kongre ve program bildirileri, yazılı basın açıklamaları, dergi ve gazete gibi yazılı yayın organları ve röportajları araştırma sorusu doğrultusunda incelenmiştir. Dokümanların partilerin güncel isimleriyle resmi olarak kuruldukları yıldan itibaren bugüne gelen süreci kapsamı planlanmış ve dokümanların incelenmesi 2017 Temmuz ayında başlayarak 2018 Şubat ayına kadar devam etmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre söz konusu sol partilerin feminizmle kurduğu ilişkinin Marksizm’in farklı yorumlarından beslendiği ortaya çıkmış ve bu yorumların partilerde “kabul ve reddediş”, “revizyonist çaba” ve “reddediş” olmak üzere üç farklı anlayış doğrultusunda karşılık bulduğu tespit edilmiştir. Ayrıca partilerin gerek Sosyalist ve Marksist feminizmle taşıdıkları benzerlik ve farklılıklar yönüyle gerek kadın sorununa dair ürettikleri söylem talep, itiraz ile mücadele pratikleri noktasında birbirinden ayrıştıkları, ancak ortak bir şekilde eril tahakkümün hüküm sürdüğü benzer bir yapılanmayı paylaştıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kadın Hareketi, Sol Siyaset, Marksist Feminizm, Sosyalist Feminizm,

**Bu makale “Türkiye Solu ve Ataerkillik: EMEP, ÖDP VE TKP Örneği” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir

¹ Yüksek Lisans Mezunu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, plnkayaalp@gmail.com

TÜRK DÜŞÜNCE HAYATININ EZELİ PROBLEMİ: GENELLEMELERİN ÜLKE GERÇEĞİYLE BAĞDAŞIRLIĞI ÜZERİNE BAZI GÖZLEMLER

Kurtuluş Kayalı¹

Türk düşünce hayatının en temel meselesi evrensel anlamdaki düşünsel metinlerin anlaşılma süreci ve bunun memleket gerçeği çerçevesinde özümlemesi, sınanması, aşılması ve sonuçta özgün düşünce üretme eylemidir. Tabii bunun her aşamasının farklı farklı tarzda yorumlanması sözkonusudur. Bir kere Türk entelektüelinin kulağının sadece Batı düşüncesine açık olup olmaması temel bir konu olarak zaman zaman gündeme gelmiştir. Ama Türkiye’de sorun temel olarak Batı düşüncesinin anlaşılması, kavranması şeklinde tezahür etmiştir. Ve çok uzun bir süre zarfında bu noktada yaklaşımı farklı değişik yönelimler olmuştur. Bu yönelimlerin hemen hepsi seçici olmuştur. Dönem dönem bu seçicilik farklı düşüncelerin önemsenmesi şeklinde bir anlayış çerçevesinde gelişmiştir. Bu anlamda tarihsel olarak farklı dönemlerde birbirleriyle bağlantısı ve etkileşimi olmayan şekilde Batı düşüncesiyle ilgilenilmiştir. Örneğin 1960’lı yıllarda tabiri caizse Marksist klasiklerle Batı düşüncesinin bütününe vakıf olunabileceği sanılmıştır. 1980’li yıllarda sonra ise daha yeni, daha farklı Batılı düşünürlerin metinlerine yönelinmiştir. Ayrışma sadece değişik tarih kesitlerinde oluşmamış, konular da yoğun sayılabilecek bir şekilde değişmiş, bir anlamda ekonomik ve siyasal meselelerden kültürel meselelere doğru kayma olmuş ama her dönem siyaset başat bir ilgi halesi oluşturmuştur. Neredeyse her on yılda bir değişik bir Batılı düşünce adamı ağırlıklı olarak gündeme gelmiştir. Batı düşüncesinin seçmeci bir tarzda anlaşılma denemesinin meseleye vakıf olmanın önünde bir engel oluşturabileceği düşünülmemiştir. Batı düşüncesine vakıf olmanın mümkün olmadığı da, gerekli olmadığı da değişik düşünce insanların yaklaşımları olarak şekillenmiştir. Genel hatları itibariyle Batı düşüncesini kavrama serüveni savruk bir şekilde de olsa devam edelmektedir.

Dönem dönem de kısmi eğilimler çerçevesinde artık evrensel düşünceye, Batı birikimine vakıf olduğu, memleket meselesine uzak kalındığı, bu mesele üzerinde odaklanmak gerektiği üzerinde yoğunlaşmaya çalışılmıştır. Bu durum her değişik dönemde değişik bir şekilde gündeme getirilmiştir. Bu sorunu gündeme getirenler memleketi tanımak çerçevesinde tahlil yapıp Batı düşünsel birikiminin anlaşılması ve aşılması sonrasında özgün, yaratıcı, orijinal düşüncenin oluşturulabileceği kanaati içinde olmuşlardır. Somut örnek üzerinden gidilirse sosyal bilimciler içinde Batı düşüncesiyle çeşitlilikleri içinde en fazla yoğunlaşan düşünce adamının Hilmi Ziya Ülken olduğu söylenebilir. Aynı zamanda memleketin düşünce dünyası ve memleket realitesi üzerinde Hilmi Ziya’nın yaklaşım farklılaşmasının ötesinde odaklandığı görülmektedir. Çoğu aydında durum daha bir ideolojik ayrışma çerçevesinde gelişmektedir.

Değişik dönemlerde özgün yaklaşımların oluşabileceği şeklinde kanaat yerleşirken zaman içinde giderek artan biçimde bunun imkansızlığı ve imkansızlığından öte gereksizliğinin altı çizilir olmuştur. Memleket gerçekliğinin farklılığının sözkonusu olmadığı için de Batı düşüncesinin kavranmasının yeterli olduğu düşünülmüştür. Bir kısım aydın Batı düşüncesine hakim olunmadığı için memleket gerçeğinden anlaşılmadığını savunmuştur. Batı düşüncesine hakim olduğunu düşünenlerin ne kadar hakim oldukları tartışmalıyken memleket gerçeğinin farkında oldukları da kuşkuludur. Aslında konu açık ya da örtük olarak Yahya Kemal’in “Mektepten Memlekete” metninden beri büyük ölçüde tartışılmakta ve tartışılmaya devam edilecekmiş gibi görünmektedir. Türkiyede sosyoloji literatürünün tarihi de aynı çerçevede mütalaa edilebilir.

¹ Ankara Üniversitesi DTCF Tarih (Emekli) k_kayali@yahoo.com

İŞ VE AİLE YAŞAMINI UZLAŞTIRMA POLİTİKALARININ AVRUPALILAŞMA SÜRECİ: TÜRKİYE VE ALMANYA

Nazlı Kazanoğlu¹

İş ve aile yaşamını uzlaştırma politikaları, ev içi iş yüküyle iş yerindeki sorumlulukları dengelemek, kadın istihdamını artırmak, toplumsal refah düzeyini yükseltmek ve çocuk yoksulluğunu düşürmek amaçlarıyla geliştirilen politikalardır. Kadının öncelikli sorumluluğunu ev ve aile, erkeğin öncelikli sorumluluğunu ise ev dışı emek piyasası olarak gören geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin baskınlığının çoğu Avrupa ülkesinde 1980'lerden itibaren giderek zayıflamasıyla beraber, bu politikalar Avrupa Birliği (AB) gündeminde her zamankinden daha belirgin bir hale gelmiştir. Birlik, bu politika alanında birçok yönetmelik ve yasa hazırlamıştır. Mesele, 2000 yılına kadar üye devletlerin ulusal inisiyatiflerine bırakılmış olsa da 2000 yılında 'Açık Koordinasyon Metodunun' kabul edilmesiyle birlikte AB hem üye hem de aday ülkelerden yasal uyum beklemeye başlamıştır. Birlik tarafından üye ve aday devletlere bu politika alanında gelen uyum baskısı da giderek artmıştır. Fakat ampirik verilere baktığımız zaman bu artan uyum baskısının her bir aday ve üye ülke tarafından farklı karşılandığını yani AB sürecinin yarattığı değişimin her bir aday ve üye ülkede farklı derecede yaşandığını görüyoruz. Bu farklılığın en önemli sebepleri ulusal sosyo-politik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik dinamiklerdir. Bu bildiride uzun zamandır adaylığı devam eden Türkiye ile Birliğin kurucu üyelerinden biri olan Almanya'nın iş ve aile yaşamını uzlaştırma politikalarının Avrupalılaşma süreci, politik aktör merkezli bir bakış açısıyla incelenmektedir.

Çalışma, Türk ve Alman sivil toplum örgütleri, sendikalar, aile ve istihdam bakanları, siyasi parti üyeleri ve AB temsilcileriyle yapılmış derinlemesine görüşme tekniği ve politika analizi ile elde edilen bulguların süreç izleme (process tracing) ve tematik çözümleme (thematic analysis) yöntemlerinin senteziyle analizine dayanmaktadır. Üç bölümden oluşan bildirinin kavramsal çerçevesinin yer alacağı ilk kısımda Avrupalılaşma teorisi tanımlanarak AB'nin Türkiye ve Almanya'ya uyguladığı uyum baskısı irdelenecektir. Daha sonra politika analizi ve derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler tartışılacak ve bildiri uyum sürecinin değerlendirilmesiyle tamamlanacaktır.

¹ Dr.Araştırma Görevlisi, Koç Üniversitesi Kadın Çalışmaları, nkazanoglu@ku.edu.tr

TABAKALAŞMIŞ ÜREMEYE YENİDEN BAKIŞ: KONUMLANDIRILMIŞ ÜREMENİN ETNOGRAFİSİ

Şafak Kılıçtepe¹

İnfertilite (kısırlık) dünya çapında yaklaşık 80 milyon kişiyi etkileyen önemli bir sağlık problemidir. İnfertilitenin yaygınlığı bazı ülkelerde %5 oranı kadar düşükken, bazı ülkelerde ise görülme sıklığı %30'a kadar çıkar. İnfertilite, dış etkenlerin de önemli derecede etkilediği biyolojik bir olgudur. Bu çalışma, biyolojik bir olgu olan kısırlığı sosyo-kültürel olarak, katılımcıların kendi anlatıları üzerinden sunmaktadır.

Üreme teknolojilerin dünyada yaygın bir şekilde mevcudiyeti ve kullanımı sonucu, birçok araştırmacı üremenin tanımını da yeniden mercek altına almıştır. Üreme teknolojileri üreme ile ilgili sorunlara politik ekonomik anlamda 'umut' getirirken, üremenin anlamını da muğlaklaştırmaktadır. Türkiye'de, üreme teknolojileri, özellikle tüp bebek marketinin genişliği açısından dünyada ilk onuncu sırada yer almaktadır. Tüp bebek hem yurt dışından gelen Türk veya Türk olmayan vatandaşların hem de Türkiye'de ikamet edip çocuk sahibi olmayı arzulayan heterojen yapıya sahip vatandaşların aktif bir şekilde kullandığı etkili bir infertilite tedavi şeklidir. Türkiye'deki tüp bebek sistemi ve marketi devlet tarafından desteklenirken aynı zamanda resmi olarak sıkı bir şekilde denetlenmekte ve sınırlandırılmaktadır. Örneğin, belirli tüp bebek hastalarına üç defaya kadar devlet ödeneği sağlanırken, transfer edilecek olan embriyo sayısı kısıtlanmakta, donasyon kati bir şekilde yasaklanmaktadır.

Türkiye nüfusuna dair kaygılar üremeye dair yeni düzenlemeleri ve ödenekleri beraberinde getirirken, üremeye bağlı yeni sosyoekonomik tabakalaşmaları da ortaya çıkarmıştır. Bu tabakalaşmaların boyutu ve çeşitliliği, etnisite, ırk, sosyal statü ve kişilerin dünya ekonomisindeki yerleri bakımından değerlendirilmiştir. Ancak, politik olarak değişen yerlerde yaşayan kadınların özellikle kendi grupları içerisinde üremelerinin nasıl tabakalaştığı henüz incelenmemiştir. Bu anlamda, üreme teknolojilerinin kullanılabilirliği, ulaşılabilirliği ve deneyimi, tabakalaşmanın grup içerisinde nasıl ve nelere bağlı olarak dağılım gösterdiğini anlamak açısından bize ışık tutmaktadır. Önerilen sunum bildirimi, on yedi aylık olan çok mekanlı tez araştırma çalışmasının bir ürünüdür. Araştırmacı bu çalışmada, beş ay Ankara tüp bebek merkezlerinde ve on iki ay Diyarbakır tüp bebek merkezleri, devlet hastanesi ve farklı sosyoekonomik düzeylerle karakterize edilen mahallelerde etnografik araştırmasını yürütmüştür. Bu çalışma, üreme ile ilgili olan tartışmalara yeni bir boyut katmayı amaçlamaktadır.

¹ Doktora Öğrencisi, Indiana Üniversitesi Bloomington Antropoloji, safkiloc@iu.edu

GENÇLİĞİN SOSYAL ORTAMI OLARAK YENİ MEDYA

Özgür Kıran¹

Teknolojik ilerlemelerin geldiği noktada günümüzde iletişim, ağırlıklı olarak birtakım teknolojik araçlar yoluyla sağlanmaktadır. Bunlar yakın tarihte geleneksel ve yeni medya araçları olarak da ayrılmıştır. Sadece sesin değil aynı zamanda jest ve mimiklerin de bir bütün oluşturduğu yüz yüze gerçekleşen sağlıklı iletişimin yerini bu araçların hiçbiri tam olarak alamamakla birlikte bu eksikliği bireyler dijital iletişim esnasında (emoji vb.) bir takım karakterler yoluyla telafi etmeye çalışmaktadırlar. Gençler açısından ise yeni bir sosyalleşme alanı oluşturan internet ve dolayısıyla sosyal medya psiko-sosyal birçok konuda sorunlara da yol açmaktadır. Bu anlamda araştırmamızın konusunu, Z kuşağı olarak da adlandırılan günümüz gençlerinin geleneksel ve yeni medya araçları kullanım sıklık ve amaçlarının kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı çerçevesinde incelenmesi oluşturmaktadır.

Araştırmamızda tarama modellerinden anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmamızın evreni 2017-2018 eğitim öğretim yılında Sinop ilinde öğrenim gören ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem olarak ise ortaöğretim kurumlarının farklı okul türlerinde öğrenim gören öğrenciler ile Sinop Üniversitesinin merkez kampüsünde bulunan fakülte ve yüksekokul öğrencilerinden 611 öğrenci tabakalı örneklem modeline uygun olarak seçilmiştir. Araştırma evrenini oluşturan ortaöğretim ve üniversite öğrencisi gençlerin önce sosyo-demografik özelliklerini betimleyici frekans ve yüzdelik dağılımları çıkarılmış ardından çapraz tablolar kullanılarak ilgili değişkenler arasındaki ilişkiler gösterilmiştir. Verilerin SPSS de anlamlılık seviyesi ,05 olarak belirlenmiştir. Araştırmamız herhangi bir akademik teze dayanmamaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; gençler arasında yeni medya araçları olarak belirtilen internet ve sosyal medya kullanım oranları geleneksel medya araçlarından televizyona göre daha yüksek orandadır. Gençler interneti en fazla sosyal medya amaçlı kullanmaktadırlar. En çok kullandıkları sosyal mecra ise instagramdır. Üniversite gençliği interneti ortaöğretim gençliğinden daha fazla kullanmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu boş zamanlarında internete girmekte, internete girerken cep telefonlarını kullanmakta, interneti kullanırken keyif aldıklarını belirtmekte, interneti faydalı bulmakta ve gündemi internetten takip etmektedirler. Televizyonda genellikle dizi ve film izlemeyi tercih etmektedirler. Gazete okuma alışkanlıkları açısından ise öğrencilerin basılı gazete okuma alışkanlığının yok denecek kadar az olduğu ve internetten de olsa gazete okuma alışkanlığının yine son derece düşük olduğu saptanmıştır. Z kuşağı olarak adlandırılan 2000 li yılların gençliği her geçen gün sanal dünyada giderek daha fazla vakit geçirmekte ve gündemi takip etmekten uzaklaşırken daha çok haz amaçlı kullanmaktadırlar.

¹ Dr. Öğr. Gör., Samsun Üniversitesi İletişim Tasarımı ve Yönetimi, ozgurkiran55@hotmail.com

KADINLARIN SPOR YAPMASINDA TOPLUMSAL BEDEN ALGISININ ETKİSİ: DÜZCE ÖRNEKLEMİ

Fatma Kızılelmas Mezarıcı¹

Bedene yüklenen anlam tarihsel süreç içerisinde farklılık göstermiş ve birçok aşamadan geçmiştir. Bedenin bazı zamanlar estetik güzelliği ön plana çıkarılmış, bazen sadece ruhun taşıyıcısı olarak görülmüş, bazen de bir makine olarak görülmüştür. Toplumun yapısına bağlı olarak kadın bedenine yüklenen anlam da tarihsel süreçte farklılaşmış, kadın bedeni değişikliğe uğramak zorunda bırakılmıştır. Postmodern dönemde ideal vücut ölçüleri kavramına yol açacak şekilde kadın bedeninin estetik yönü öne çıkarılmış ve belirli ölçüler idealize edilmiştir. Kadınların bu ideal ölçüleri gönüllü olarak içselleştirmeleri sağlanmış ve her kadından bu ölçülere uyması beklenmiştir. Bu ideal bedene ulaşmada fiziksel aktivite ve spor gibi unsurlar da araç olarak görülmüştür.

Bu çalışmada, toplumun kadın bedenine yüklediği anlamların ve toplumda idealize edilen kadın bedeni algısının, kadının spora yönelmesindeki etkisi sosyolojik açıdan anlaşılmak istenmiştir. Kadının sporla bedenini biçimlendirirken, kadının topluma karşı ve toplumun kadına karşı bakış açısında anlamlı bir değişimin olup olmadığına beden sosyoloji çerçevesinde bakılmıştır.

Bu araştırma, araştırmacının 2018 yılında tamamlanmış yüksek lisans tezine dayanmaktadır. Araştırma 2017 Ağustos ayında Düzce ilinde en fazla kadın üyesi bulunan spor salonunda yapılmıştır. Araştırma kapsamında spor yapan farklı yaş, eğitim ve mesleklerden olan 15 bekâr, 13 evli kadınla görüşülmüştür. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve derinlemesine görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda kadınların toplum tarafından idealize edilen kadın bedeni ölçütlerinden etkilendiği, bu sebepten dolayı bedenlerinden memnun olmadıkları ve sporu da daha çok ideal bedene ulaşmak için yaptıkları tespit edilmiştir. Çünkü ideal beden olan zayıflık ve incelik, toplumda başarı, itibar kazanmak için önemli gözüktürken, kilolu olmak utanç verici, başarısızlık ve iradesizlik olarak görülmektedir. Bu yüzden kadınlar toplumdaki ideal kadın bedeni algısından farkında olarak ya da olmayarak çok fazla etkilenmekte, vücutlarında olumsuz değerlendirilme kaygısı taşımakta ve bu durum özgüvenlerini olumsuz etkilemektedir.

¹ Doktora Öğrencisi, Düzce Üniversitesi Tarih, f_kizilelmasmezarici@hotmail.com

İNTİHARIN CİNSİYETİ: ACİL ÇAĞRI MERKEZİNE YAPILAN ARAMALAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yeliz Koç Ay¹

Nurşen Adak²

İntihar toplumların gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun her dönemde görülen toplumsal bir problemdir. "İnsanın kendi bedenine yönelik şiddetin sonucu olarak yaşamın son bulması" biçiminde tanımlanan intihar, temelinde toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik süreçlerin yattığı sosyal bir olgudur.

Bu bildiride toplumsal cinsiyet ve intihar ilişkisine odaklanılarak bireyin toplum tarafından sosyal olarak inşa edilen toplumsal cinsiyetinin kendi hayatına son verme sürecini nasıl etkilediğinin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde bir yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirilen çalışmada 2015 yılında Antalya İl sınırları içinde acil yardım hizmeti veren Antalya 112 Acil Çağrı Merkezi'ne gelen intihar ve intihar girişimi olgularına ait ihbarların değerlendirilmesi, sosyo-demografik özelliklerinin ortaya konması, verilerin toplumsal cinsiyet bağlamında çözümlenmesi ve yorumlanması hedeflenmektedir. Araştırma tekniği olarak, birbirini tamamlayacak şekilde doküman incelemesi ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Önce doküman incelemesi tekniği ile intihar davranışı ihbarlarına ait vaka formları incelenerek, toplumsal cinsiyet-intihar ilişkisi hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizi yapılmıştır. Sonrasında ise intihar-toplumsal cinsiyet ilişkisi, ses kayıtları aracılığıyla çözümlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında değerlendirmeye alınan 764 vaka arasından ölümle sonuçlanan 50 olgudan 39'unun erkek 11'inin kadın olduğu anlaşılmıştır. Bu bulgular yaklaşık olarak Antalya'da haftada en az 1 kişinin intihar nedeniyle öldüğünü ve erkeklerin kadınlara göre yaklaşık olarak 4 kat daha fazla intihar ettiğini göstermektedir. İntihar girişimleri incelendiğinde ise 393 kadına karşın 321 erkeğin intihar girişiminde bulunduğu görülmüştür. Bu veriler Dünya ve Türkiye'deki intihar oranlarıyla uyumlu olarak, "erkekler intihar eder, kadınlar intihar girişiminde bulunur" tezini bir kez daha doğrulamaktadır.

Çalışmada toplumsal cinsiyet bağlamında erkeksi bir davranış kalıbı olarak ateşli silah kullanımı sonucu ölümler erkeklerde daha fazla görülürken pasif bir yöntem olarak ilaç alarak intihar etme kadınlarda yaygın bulunmuştur.

Toplumsal cinsiyete göre intihar nedenleri genel olarak değerlendirildiğinde, kadınların sırasıyla en çok aile içi şiddet, psikiyatrik hastalıklar, depresyon ve sınav stresi nedeniyle, erkeklerinse sırasıyla en çok psikiyatrik hastalıklar, alkol nedenli davranış bozuklukları, depresyon ve ekonomik başarısızlık nedeniyle intihar davranışı gösterdikleri gözlenmiştir.

Sonuç olarak hem kadının hem de erkeğin hayatına son vermeyi seçerken bile toplum tarafından kabul görmüş ve ritüelleşmiş referanslardan ilham aldığı ve her ne kadar bireysel bir kurgu gibi görünse de aslında tüm bu sürecin toplum tarafından sosyal olarak inşa edilen ataerkil değerler sistemi ve toplumsal cinsiyet rejimi tarafından belirlendiği araştırma verilerinden anlaşılmaktadır.

¹ Akademi Dışı, yelizkocay@gmail.com

² Profesör, Akdeniz Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, adaknursen@gmail.com

BİR NEOLİBERAL KENTLEŞME MODELİ ÖRNEĞİ OLARAK DİYARBAKIR: YEREL KAPİTALİSTLEŞME SÜRECİNDE SOSYO-MEKÂNSAL DEĞİŞME

Ahmet Vedat Koçal¹

İnsanlığın tarımsal üretime ve dolayısıyla yerleşik hayata başladığı erken devirlerden itibaren, üretim araçları, biçimleri ve ilişkileri, yerleşimin temel belirleyeni olagelmıştır. Türkiye tarihi boyunca da, üretim ve modern çağda sermaye birikim rejimi, toplamda, ekonomi politik model, kentleşme süreçlerinin birincil belirleyeni olmuştur.

İlk ve Ortaçağları takiben yakın geçmişe uzanan yüzyıllar boyunca, antik kara ticaret yolları üzerindeki pazarların kuruluşlarını belirleyen coğrafi etkenler, kentlerin kurucu ve sürdürücü tarihsel temellerini oluşturmuşlardır. Yeniçağ'a gelindiğinde ise, Akdeniz ticaretine ve Endüstri Devrimi'nin Avrupalı merkezlerine eklemlenme rejimi, Osmanlı modernleşmesinden günümüze uzanan yapısal etkileri üstünde, İstanbul, İzmir ve Selânik gibi liman kentlerinin öne çıkmaları sonucunu getirmiştir. Devletçi sanayileşme ve bu kapsamda merkezî planlama rejiminin yürürlükte olduğu erken Cumhuriyet döneminde, karar verici ve uygulayıcı mekanizma olarak bürokrasinin yerleşimi ve coğrafi dağılımı, kentleşmenin öncelikli etmeni olmuştur. Bu kapsamda, Ankara başta olmak üzere, yerel bürokrasiyi tanımlayan "Hükümet Konağı" odaklı olmak üzere vilâyet ve ilçe merkezleri, bu dönemin kentleşme biçiminin öncelikli alanları olmuşlardır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra uygulanan tarımsal kapitalistleşme yoluyla kalkınma modeli boyunca ise, başta pamuk ve tütün olmak üzere endüstriyel tarım ürünü veren Çukurova, Gediz ve Çarşamba ovalarına yakın Adana, İzmir ve Samsun gibi liman kentleri, tarımsal sanayi odakları olarak yükselmişlerdir. Kapitalist küresel ekonominin Keynesyen devlet kapitalizmi dönemi içerisinde Türkiye'de 1960'lardan itibaren tercih edilen ithal ikameci sanayileşme modeli ise, İzmit ve Bursa gibi montaj sanayine dayalı yeni ekonomik merkezler haline gelen şehirleri büyütürken, bir yandan da, genişleyen kamu ekonomisini kontrol eden bürokrasinin de genişlemesi ölçüsünde Başkent'in kentsel gelişimi üzerinde çarpan etkisi üretmiştir. Nihayet yakın geçmiş ve günümüzü tanımlayan Küreselleşme sürecine gelindiğinde, küresel pazara eklemlenen uluslararası ticareti yürüten merkezler, serbestleşen küresel dolaşıma bağlı bir sıçrama yaşamışlar, İstanbul ve İzmir örneklerinde olduğu gibi, metropol düzeyine ulaşmışlardır. Bu kapsamda, Özalizm'in neoliberal ekonomi politikası, ekonomik kaynakları piyasaya sürülerek yerelin de dış ticarete açılması politikası kapsamında, "Anadolu Kaplanları" denilen, Kayseri, Denizli ve Manisa gibi yerel sanayileşme atılımının büyüttüğü kentleşme modeli ile, Akdeniz-Ege sahil şeridi boyunca, Antalya, Bodrum, Marmaris, Fethiye gibi, mevsimlik tatil ekonomisi kentlerini üretmiştir. Yine aynı kapsamda, Körfez Savaşı'ndan sonra Kuzey Irak'ın BM kararıyla Bağdat rejimine kapatılmasıyla gelişen bölgesel pazarla karşılıklı sınır ticareti, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde giderek belirginleşen bir bölgesel sermaye dolaşımına ve birikimine kaynaklık etmiştir. Günümüzde, Gaziantep'teki çarpıcı endüstriyel atılım ve ona dayalı ekonomik ve kentsel büyüme, bu etkiyi ve değişimi en belirgin biçimde ve boyutta örneklemektedir. İkincil etken olarak, Kürt sorunundan kaynaklanan askerî çatışma koşullarının kırsal nüfusu kentlere göçe zorlamasından doğan hızlı ve yığılmsal göçe dayalı konut ihtiyacı ile kentsel büyümenin yarattığı arsa rantı ve inşaat-taahhüt gelirleri, Güneydoğu Anadolu'da bölgesel ve yerel ekonomik gelişmeyi biçimlendirmektedir. Bu bağlamda, Güneydoğu Anadolu'da sermayenin bölgesel dolaşımı ve yerel birikimi ile onlara bağlı sosyo-ekonomik değişimler üzerinde biçimlenen kentleşme örneklerinden biri de, Diyarbakır'dır.

1990'ların başından itibaren Diyarbakır'da gerçekleşen ve günümüzde metropolleşme boyutuna varan çarpıcı kentleşme süreci, hızlı nüfus artışı, yoksullaşma-gettolaşma ile orta sınıflaşma-seçkinleşme (soylulaşma) farklılığına dayalı kentsel ayrışma ve ticarileşme gibi sosyo-mekânsal kapitalist unsurları ile, neo-liberal kentleşme modelinin tipik bir örneğini vermektedir.

¹ Araştırma Görevlisi, Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ahmetvedatk@gmail.com

Bu çalışma, Diyarbakır şehir merkezinde, özellikle 2000’li yıllarda gözlenen toplumsal ve mekânsal değişimleri, neoliberal kentleşme modelinin Neo-Marksist eleştirisi çerçevesinde ve özelde David Harvey’in çalışmalarının kuramsal ışığı altında ele almak ve tartışmak amacıyla hazırlanmıştır

İSTANBUL'DA ETİK GIDA TÜKETİMİ VE ALTERNATİF GIDA POLİTİKALARINA YÖNELİK DENEYİMLER: TOPLULUK DESTEKLİ GIDA TOPLULUKLARI.

Hürriyet Konyar¹

Yeni liberal politikalar tüketimin aşırılışmasını ve tüketimcilik ideolojisinin ortaya çıkmasını sağlarken, tüketimle birlikte doğayı, çevreyi ve insan sağlığını tehdit eden riskler de belirgin hale gelmiştir. Beck (1992) yeni toplumsal ilişkileri açıklarken risk toplumu kavramından yola çıkar ve bu risklerin giderek toplumu tanımlayan eksen içinde yereldiğini belirtir. Risk toplumu ile birlikte bireyselleşmenin arttığı bu geç modernleşme çağında, bireylerin toplumsal riskler karşısında kendilerini sorumlu birer yurttaş olarak kabul ederek reflexivite göstermeleri sözkonusudur. Bu yeni modernleşmenin şekli, artık katı politikaların yerini daha alttan gelen ve dijitalleşme ile katılımın arttığı altpolitikaların almasıdır. Bireysel sorumluluklar yurttaş kimliği içinde tüketimle somutlaşarak, ana akım politikalara karşı altpolitik alanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum dijitalleşme sayesinde politik alana yatay bir katılım sağlayarak siyaset alanında da demokratikleşmeye katkıda bulunmaktadır.

Yurttaş sorumluluğu ile ortaya çıkan tüketim, çevreyi ve insan sağlığını korumayı amaçlayan etik bir tüketim olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekolojik sorumluluklar içinde özellikle gıda tüketiminde yurttaş sorumluluğu ile tüketim yapılmaktadır. Gıdanın etik tüketimi alternatif bir tüketim olarak, ana akım politikalara karşı yeni bir politik duruş/tavır olarak ortaya çıkarılmaktadır. Etik tüketim biçimi farklı biçimlerde yapılmaktadır. Liberal politikalarla uyum içinde yeşil tüketim biçiminde piyasanın ortaya çıkardığı etik biçimler olmakla birlikte, sol muhalif görüşlerin benimsediği adil tüketim biçimleriyle de ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde tüketimciliğe karşı sürdürülebilirliği, yerel üretimi desteklemeyi, üretici ile tüketici arasında yakınlaşmayı sağlamayı ve dayanışma ekonomisinin kurulmasını amaçlamaktadır.

Adil tüketimi benimseyen topluluk temelli gıda toplulukları İstanbul ve diğer büyük şehirlerde olmak üzere farklı dijital platformlar üzerinden örgütlenerek ortaya çıkmaktadırlar. Piyasa ekonomisine karşı alternatif olarak dayanışma ekonomisini kurmayı, adil ve sürdürülebilir bir tüketim için yerel ve küçük üreticiyi desteklemeyi, üretici ile tüketici arasındaki ilişkilerin yeniden kurulmasıyla politikleşmeyi hedeflemektedirler.

Piyasaya karşı alternatif olarak ortaya çıkan ortaklık temelli gıda topluluklarının gerçekleştirdiği piyasa karşıtı alternatif pratikleri ele almak ve bu pratikleri adil tüketim, sürdürülebilirlik, yerelleşme ve yurttaş sorumluluğu kavramları içinde tartışmak, son olarak da ortaya çıkan bu alternatif pratiklerle belirginleşen politik ortamı tanımlamak ve tartışmak bu çalışmanın belirlenen hedefleri olacaktır.

¹ Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü (Emekli) hurriyet.konyar@gmail.com

KİMLİKTE KENTLİ OLMAK

Feyza Korkmaz Sağlam¹

Alkan Üstün²

‘Kentlileşmek’ hem fiziksel mekana hem de bireylerin davranışsal, kültürel ve sosyal arka planlarına atıf yaptığımız bir kavram. Fiziksel kent mekanının güncellenmesi olarak kısaca tabir edebileceğimiz kentsel dönüşüm süreçleri toplumsal ardılı olan kültürel güncellenmeyi de politik olarak hedeflemektedir. Bu çalışmada kentsel dönüşüm alanlarında dönüşümü deneyimleyen bireylerin kendilerini yeniden tanımlama süreçleri kimlik oluşturma ve kent teorileri kapsamında ele alınırken bu sürecin sürdürülebilir kentliliğe katkısı yine teorik olarak tartışılmaktadır. Literatür taraması, ikincil kaynaklar ve gözlem notlarından faydalanılan çalışma kentli kimliğinin inşa olgusuna yöneliktir ve nitel bir karakteri benimsemiştir. Kent kültürünü oluşturacak olan birey yaşadığı mekanın algısal, davranışsal ve bilişsel yansımasını bünyesinde barındırdığı sürece kent mekanının varoluşuna katkı sunmanın yanında kentlilik olgusunun sürdürülebilirliğine de katkı sağlayacaktır. Kentsel dönüşüm kavramı işte tam bu noktada kentin elden geçirilmesi gereken bölgelerinin alt yapı ve üst yapı bileşenlerinde çeşitli iyileştirmeler yapmakla kalmayıp o fiziksel değişimi yaşayacak bireyleri de dönüştürebildiği oranda kentsel yaşam tarzının ve kentliliğin devamlılığına katkı sağlamış olacaktır. Kentlilik bilinci üzerine son yıllarda yapılan araştırmalar bireylerin kent mekanı ile aralarındaki ilişkiye dikkat çeker. Bu ilişki birey yaşadığı kenti anlamlandırdığı, kendini mekana ait hissettiği ve kültürel bir devamlılık sağladığı sürece kentli kimliği kültürel bir bağlam kazanmış oluyor. Yani kentlilik bir kimlik olarak bireylerin sahip olmak istedikleri bir özellik haline geliyor. Bireysel, ilişkisel ve grup bağlamında ele alınan kimlik kavramını kent ortamındaki insanın “kentli” kimliğini irdelerken bireyin kendini anlamlandırma, mekan ile ilişkisi ve kentli diğerleriyle aynı ortamı paylaşma faktörleri etrafında irdelemek gerekir. Özellikle kentin çeperindeyken zaman içinde kentin sınırları içine girmiş ancak yaşam şekli kente uyarlanamamış alanların dönüşümünde fiziksel değişime ayak uydurması beklenen, kente ait ancak tam olarak kentli olamamış bireylerin yeni kimlik oluşturmaları bir takım alt motivasyonları gerektirecektir. Kimlik literatürü incelendiğinde bireylerin kimliklerini bir takım motivasyonlar temelinde kurduğu görülmüştür. Bu motivasyonların başında benliğin bireysel ve sosyal boyutlarını kapsayan özsaygı, devamlılık, farklılık, aidiyet ve öz yeterlilik gelmektedir. Kentin ayırt edici özellikleri bireye kentli kimliğinin inşasında kullandığı alt motivasyonları kullanma imkanı sunar. Kentli kimliği ile birey yeni ortamında farklı olabilmenin kabul gördüğü bilgisi ile özsaygıyı bu bağlamda inşa ederek farklı olabilmeyi benliğinin bir parçası haline getirmekte özgür hisseder.

Dönüşüm sürecinde yaşam alanlarının kendilerine sunduğu oranda benliğinde süreklilik ve aidiyet hisseden birey için mekan kimliğinin önemli bir parçası haline gelerek kentli anlamda bir tanımlamaya ulaşılabilecektir. Bu anlamda kimlik motivasyonları ile kentsel dönüşüme uğrayan bölgelerde yaşayan insanların kentlilik motivasyonları örtüştüğü sürece bireylerin kentli yaşam tarzına uyum sağlamaları ve kentliliğin sürdürülebilirliği sağlanmış olacaktır.

¹ Araştırma Görevlisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji, fyzkorkmaz@gmail.com

² Araştırma Görevlisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji, alkanustun@gmail.com

KARMA YÖNTEM ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: TÜRKİYE İÇİN BİR DURUM ÇALIŞMASI

Yaser Koyuncu¹

Karma yöntem, nicel ve nitel yöntemlerin yanında üçüncü yöntembilim hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar için özellikle son yirmi yılda önemli ölçüde popüler hale gelmiştir. Ancak karma yöntemin felsefesi ve uygulanabilirliği tartışmaların en önemli konuları olarak öne çıkmaktadır.

Bu tartışmalardan hareketle, bu çalışma Türkiye'deki karma yöntem araştırmalarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Türk üniversitelerinde, 2017 yılında eğitim ve sosyoloji alanında yazılmış 30 yüksek lisans tezi, karma yöntemin nasıl algılandığı ve uygulandığı sorusu temelinde içerik analiziyle incelenmiştir. YÖK Tez Merkezi Veri Tabanı kullanılarak çeşitli anahtar kelimelerle yapılan aramalarla bu tezlere ulaşılmıştır.

Bu çalışma nitel metodolojiye göre tasarlanmış olup yorumlayıcı yaklaşıma sahiptir.

Buna ilavaten, tezleri incelemek için içerik analizi uygulanmış olup yedi kategori oluşturulmuştur. Gerekçe, tanımlama ve isimlendirme, model ve desen, örneklem, veri toplama, veri analizi ve etik değerlendirme kategorileri olarak çalışmada yer almaktadır.

Bu çalışma, çoğu tezin nitel yöntemi metodolojik olarak ele almadığını, nitel tekniklerin nicel araştırmanın uzantısı olarak rol aldığını ve bu sebeple tezlerin çoğunun genişletilmiş nicel araştırma olarak kategorize edilebileceğini savunmaktadır. Ayrıca karma yöntemin bu tezlerde, terminolojik muğlaklık, çeşitlilik ve titizlikle ilgili hususlardan ötürü bir karmaşa içerisinde olduğu ortaya konmaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Sosyal Araştırma Yöntemleri Ana Bilim Dalı, yaserkoy@gmail.com

ÖZEL ALANIN TOPLUMSAL HAREKETLER YOLU İLE KAMUSALA DÖNÜŞÜMÜ: LİSTAG ÖRNEĞİ

Fusun Kökalan Çımrın¹

Türkiye’de toplumsal hareketler, sivil toplum ve demokrasi tartışmaları üzerinden gerçekleştirilen akademik yazın alanında disiplinler arası bir bakış açısı geliştirilmeye çalışılmış olsa da günümüzde hali hazırda bu alanın ne yazık ki pek çok eksiği mevcuttur. Ortaya çıkan böylesi bir durumun ise hem politik dayanakları hem de entelektüel yoksunlukları söz konusudur. Sosyal bilimler literatürü içerisinde daha çok kamusal alanın bir temsili olarak kabul edilen toplumsal hareket çalışmalarına farklı bir bakış açısı getirmeyi amaçlayan bu çalışma, aile, örgütlenme ve toplumsal hareketler arasında bir bağ kurma amacındadır. Bu çalışma, özel alanının önemli bir temsilcisi olan ailenin aslında sosyal sermaye üretme ve sağlama yolu ile toplumsal bir harekete evrilme sürecini LİSTAG (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks Bireylerin Aileleri ve Yakınları Grubu) özel örneği üzerinden görünür kılmaya çalışmaktadır. Türkiye için sosyal sermaye olgusunu, aile ve örgütlenme pratikleri bağlamında ele alarak, ülkemizdeki sosyal sermaye rezervlerini toplumsal hareket çalışmaları açısından kullanışlı hale getirmek, bu çalışmanın temel kurgusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın genel yaklaşımı, yorumsayıcı bir temele dayanmaktadır. Ancak araştırma kapsamında yalnızca anlamaya dayalı bir model değil, aynı zamanda nedensel açıklamalara dayalı bir denetleme yaklaşımının da benimsenmiş olduğu söylenebilir.

Araştırmanın uygulamalı olan saha çalışması kısmında ise zorunlu olarak niteliksel yöntem kullanılmıştır. Çalışmamızda araştırma deseni olarak Örnek Olay (Case Study) yöntemi benimsenmiştir. Çalışmanın odak merkezini oluşturan LİSTAG’nun sahip olduğu yakın geçmiş dolayısıyla evrenin kapsamı, konunun taşıdığı etik ve hassas nitelikler sebebi ile zaten niceliksel bir tarama yapmak mümkün değildir. Nitel bir çalışma yolu ile LİSTAG gönüllüsü ailelerin güveni ve rızası sağlanarak derinlemesine mülakatlar yaparak bilgi toplamak daha olanaklı görünmüştür.

LİSTAG’nun örgütlenme yapısına ve katılımcılarına bakıldığında ise ilginç bir nokta dikkat çekmektedir. Ülkemizde LİSTAG’nun her bölge ve ilde henüz örgütlenmesi mümkün olmamıştır. Bugün halihazırda başta İstanbul olmak üzere Ankara, İzmir ve Denizli’de mobilize olan aile örgütlerinden söz edilebilmektedir. Dolayısıyla da bu araştırmanın adı geçen bu dört ilde yürütülmüş olduğu açıktır. 2018 yılı Mart ve Aralık ayları arasında yürütülmüş olan saha araştırmasında Kartopu Örneklemeye yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evreni için nicel bir rakam tespit etmek yerine, elde edilen verilerin doyum noktası kriterine sahip olması ilkesi benimsenmiştir. Ancak örnek olay incelemesi bağlamında benimsenmiş olan tek teknik mülakat değildir. LİSTAG tarafından düzenlenen ve her yapılan toplantılar dışında haftalık çalışma programı oluşturmak üzere düzenlenen Cumartesi toplantılarına mümkün olduğunca iştirak edilmiştir. Son olarak konu ile ilgili olarak hazırlanmış olan broşürler, davetiyeler, afişler ve LİSTAG’ın web sayfası, araştırmanın belge ve dökümanları olarak çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırma sürecinden elde edilen tüm veriler Örnek Olay yöntemine bağlı olarak analiz, edilip, yorumlanmıştır.

¹ 9 Eylül Üniversitesi İktisadi Ve İdari Programlar Doçent fusun.kokalan@deu.edu.tr

DUYGULAR SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA SİYASAL KORKULARIN TÜRKİYE’DE AKADEMİSYENLERİN SOSYAL MEDYA KULLANIMINA ETKİSİ

Zeynep Kurnaz¹

Bu çalışmanın konusu siyasal korkunun Türkiye’de akademisyenlerin sosyal medya kullanımına etkisidir. Ankara’da ve çevre illerde bulunan devlet üniversitelerinde sosyal bilimler alanlarında çalışmakta olan akademisyenlerin siyasal mekanizmalara bağlı olarak geliştirdikleri mevcut siyasal içerikli korkularının, onların sosyal medya kullanım pratikleri üzerinde ne türden bir güdümlene etkisine sahip olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki akademik ortamın içinde bulunduğu duygusal iklimi tespit ederek gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiş olan sosyal medya kullanımının üzerinde duyguların etkisini ortaya koyabilmektir. Yöntem olarak nitel araştırma deseni benimsenmiştir ve akademisyenlerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler MAXQDA ile analiz edilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda ise, akademisyenlerin sahip olduğu siyasal korkuların onların internet kullanımlarını etkilediği tespit edilmiştir. Akademisyenlerin iş güvencesizliği, etiketlenme gibi durumlardan korkmaları neticesinde sosyal ağlardaki paylaşımlarında bir tür ihtiyatlılık sergiledikleri görülmüştür.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, zkurnaz@karabuk.edu.tr

ÇATIŞAN GRAMERLER: İSTANBUL’UN ÇEPERLERİNDE BİÇİMCİ BÜROKRASI, ÖZCÜ SİYASET VE GÜNDELİK HAYAT

Fırat Kurt¹

Bu bildiri *Folds of Authoritarianism: Political Mobilization, Financial Capitalism, and Islamism in Turkey* isimli doktora tezime dayanmakta olup, neoliberal politikaların yeni siyasal mobilizasyon biçimleriyle etkileşimine odaklanmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi’nin %70’lere kadar yükselen taban desteği sağladığı İstanbul’un yoksul mahallelerindeki (Esenler, Bağcılar, Kucukcekmece) gündelik yaşamı inceleyerek, parti üyelerinin, partizanların ve sempatizanların hayatlarına yakından bakmaktadır.

Bildiri, neoliberal düzensizleştirmelerin, özellikle de modern Türkiye’nin ekonomik ve sosyal sorunlarının, bir nedeni olarak ortaya sunulan bürokrasi eleştirisinin beklenmedik sonuçlarını tartışmaktadır. AKP sempatizanları ve partizanları arasında Refah devleti politikaları ve Fordist ekonomi politikaları 1980ler ve 1990ların ekonomik krizlerinin ve toplumsal hayal kırıklıklarının temel sebebi olarak anlaşılmaktadır. Bürokrasinin popüler eleştirisi, yoksul kitlelerin 90lardaki ıstıraplarını işçi sınıfının AKP öncesi var olan yasal olarak garanti altına alınmış formel hakları arasında aramaktadır. AKP’nin çevresinde toplanan yoksul kesim, sosyal yardımlardan ve siyasal hayattan AKP öncesindeki dışlanmışlıklarını “bürokratik mantalitenin” bir sonucu olarak açıklamaktadır. Bu bürokrasi kavramının etrafında bir çok tema ve kavram birbirleriyle ilişkili bir biçimde örgütlenmektedir: özellikle bürokratik kurumlarda hareket etme biçimleri ve bu kurumlar çevresinde yoksulların harcadıkları zaman. Bürokrasi söyleminin karşısına siyaset alternatif bir gramer olarak çıkarılır. Siyaset bürokrasiye paralel ancak radikal olarak farklı bir dizi kavram ve pratiği bir ilişki ağı içerisine yerleştirir. Bu bağlamda temel argümanımı şöyle özetleyebilirim: küresel neoliberal dinamikler bürokratik yapıların “verimsiz katılıklarını” sosyal ve ekonomi sorunların başat kaynağı olduğunu iddia ederek, bunun karşısına esnek yapıları çözüm olarak sunarlar. Ancak bu anlayışın kendisi formel yapıları ve hakları hedef alan siyasal hareketler için de bir alt yapı oluşturur. Bu hareketler “katılık” ve “verimsizlik” anlayışını bütün bir yasal ve hak temelli siyaset alanına taşıyıp bu alanda karşı pratikler geliştirir: insan haklarından ifade özgürlüğüne, iş güvencesinden hukukun üstünlüğüne kadar.

¹ Bağımsız Akademisyen, firatkurt82@gmail.com

BEDENİN KONTROLÜ VE GÜZELLİĞE İNDİRGENEN SAĞLIK

M. Çağlar Kurtdaş¹

Sağlık, insan yaşamının en temel ve vazgeçilmez ögesidir. İnsanoğlu her zaman uzun ve sağlıklı bir yaşam istemiş ve bunun için çabalamıştır. Bu çabaların odak noktası ise insan bedenidir. Çünkü özellikle tıp bilimi açısından beden, sağlık ve hastalığın göstergesi olmuştur. Ancak sağlık ve hastalık sadece biyolojik süreçlerle açıklanabilecek olgular değildir. Sağlık, biyolojik olduğu kadar, sosyal ve kültürel bir olgudur. Özellikle günümüzde sağlığın kültürel ve gündelik yaşamın önemli bir parçası haline gelmesi, sağlığa ilişkin algıları ve bakış açısını da değiştirmiştir. Artık sağlık bireysel bir çabanın sonucu elde edilebilir ve sürdürülebilir bir olgu haline gelmiştir. Sağlığı elde etmenin ve sürdürmenin yolu ise büyük ölçüde bedeni kontrol etmekten geçmektedir. Ancak günümüzde beden biyolojik gerçeklik olmanın yanı sıra aynı zamanda toplumsal bir olgudur. Çünkü beden toplum tarafından şekillendirilen ve bireysel kimliklerin yansıdığı bir alan olarak dikkat çeker. Bu bakımdan beden ve bedenin görünümü özellikle tüketim toplumu bağlamında bir tüketim mekanı ve sağlık göstergesi olarak da kabul edilmektedir. Dolayısıyla tüketim toplumunda sağlığın güzel görünmek ile eş anlamlı hale gelmesi durumu söz konusudur. Sağlık, hastalığın veya rahatsızlığın olmaması durumundan ziyade güzel görülmeye indirgenmesi, beden üzerindeki denetimi de artırmıştır. “İdeal beden” söyleminin ön plana çıktığı tüketim toplumunda beden denetlenen, kontrol edilen ve şekillendirilen bir olgudur ve sağlık, güzel görünmek ile ilişkilendirilerek bir tüketim aracına dönüştürülmüştür. Böylece tıbbın beden üzerindeki etkinliği ve kontrolü özellikle kadınlar üzerinde artmaktadır.

2013 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalında yapılan “Çalışan Kadınların Sağlık Bilincinin Sosyolojik Analizi (Malatya Örneği)” isimli doktora tezinden türetilen bu bildirinin amacı; çalışan kadınların beden görünümü ile sağlık arasındaki ilişkiye dair görüşlerinin sosyolojik analizini yapmaktır. Araştırma evrenini Malatya Merkez ilçede kadınların yoğun olarak çalıştığı mesleklerden seçilen 6198 kadın oluşturmaktadır. 620 kişi olarak belirlenen örnekleme anket uygulanmış ve anketler SPSS istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma varsayımlarının sınanmasında frekans dağılımları, bağımsız değişkenlere bağlı olarak çapraz tablolar ve Ki-kare testi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre çalışan kadınlar yüksek oranda fiziksel görünüşlerine önem vermektedir. Bu durum yaş ve medeni durumlarına göre farklılaşmaktadır. Çalışan kadınların % 48,2’li kısmı yaptıkları işte fiziki görünümün önemli olduğunu belirtmiştir. Bu durum eğitim durumu ve yaş değişkenlerine göre farklılaşmaktadır. Çalışan kadınların çoğunluğunun ideal beden algısının tıbbın belirlediği beden kitle endeksine dayanması, tıbbın bedeni denetlemedeki rolünü de gözler önüne sermektedir. Sonuç olarak günümüzde sağlık ve beden görünümü arasında belli bir düzeyde de olsa bir ilişkinin olduğu açıktır. Özellikle bedenin ve sağlığın bir tüketim nesnesi haline gelmesi, bu ilişkiyi artırıcı ve güçlendirici bir etki yapmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi Sosyoloji, ckurtdas@adiyaman.edu.tr

DEĞER DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN BİR FAKTÖR OLARAK ÜNİVERSİTE EĞİTİMİ

Emine Meliha Kurtdaş¹

Değerler, oldukça karmaşık bir zihin dünyasına sahip olan, bireylerin tutum ve davranışlarına yön veren değerlendirme hükümleridir. Bu nedenle değerler, bireylerin kişilik yapısının bir parçasını oluşturmaktadır. Değerlerin varlığı, bireyin ve toplumun karşılıklı işbirliğine dayanmaktadır. Bireyin değerleri, ancak toplumsal düzlemde anlam kazanmaktadır. Hiçbir birey, toplumun önceliklerinden bağımsız bir değer sistemine sahip değildir. Değerler, toplumsal yaşam içerisinde sosyal etkileşimler sonucu ortaya çıkan ve toplumun devamlılığını ve bütünlüğünü sağlayan ortaklaşa kabul edilmiş genel hükümlerdir. Ancak değerler değişmeyen yargılar değildir. Birey değerleri sosyalleşme yoluyla kazanır ve toplum değiştikçe değerler de değişir. Değerlerin değişimini sağlayan en önemli kurumlardan biri de eğitim kurumudur. Özellikle üniversiteler, toplumsal yapıda meydana gelen değişimlere uyum sağlayabilecek tarzda bireyler yetiştirmeyi amaçlayan en önemli eğitim kurumlarından biridir. Günümüzde modernleşmenin en temel araçlarından biri haline gelen üniversiteler; gerek akademik eğitim gerekse yaşantılar yolu ile gençlerin değerleri ve değer algılarının değişimi üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

Bu bildiri, 2017 yılında Malatya’da yapılan ve “Üniversite Eğitiminin Değerlerin Değişimine Etkisi (İnönü Üniversitesi Örnekleme)” adlı doktora tezine dayanmaktadır. Tarama modeline uygun olarak hazırlanan tezin ana evrenini üniversite gençliği, araştırma evrenini ise İnönü Üniversitesi merkez kampüsünde öğrenim gören birinci sınıf ve son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu araştırmada örnekleminin evreni doğru temsil edebilmesi için kota örnekleme metodu kullanılmıştır. 10648 olarak belirlenen araştırma evreninde % 95 güven düzeyi + - 3 göz yumulabilir yanılğı payı hesaplamasıyla araştırma örnekleme ise 985 kişi olarak belirlenmiştir. Her kategorinin ana kitledeki dağılımına uygun olarak da her fakülteden %10’luk bir kota belirlenmiş ve böylece her fakültenin öğrenci sayısının evren içerisindeki ağırlığına göre örneklem içinde temsil edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket sonuçları SPSS 17.0 İstatistik Programı kullanılarak kodlanmıştır.

Bu çalışmada üniversite eğitiminin değer algısının değişimine olan etkileri ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Araştırmada üniversite eğitiminin ve yaşantısının genç bireylerin değer sistemlerinde belirgin değişimlere neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite eğitimi, mesleki bilimsel bilginin aktarıldığı bir öğretim etkinliği olmanın ötesinde bir yaşam biçimidir. Bu durum, genç bireylerin değer algılarında da birtakım değişimlere neden olmaktadır. Örneğin dini değerlerde birinci sınıftan son sınıfa doğru küçük bir farkla da olsa azalma, bilimsel değerlerde ise artma görülmektedir. Estetik değerlerin oranı son sınıfa gelindiğinde azalırken, ahlâki değerlerin oranı ise yükselmiştir. Bu ve benzeri bulgular; sınıf, cinsiyet, anne ve baba öğrenim durumu, yaşamın çoğunu geçirdiği yer değişkenlerine göre farklılaşmaktadır. Sonuç olarak üniversite eğitimi, öğrencilerde belirgin bir değer algısı değişimi yaratmaktadır. Özellikle modern ve küresel dünyanın değerlerinin aktarımı, geleneksel değerlerde de bir değişime yol açmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı, emine.kurtdas@inonu.edu.tr

TÜRKİYE’NİN İLTİCA POLİTİKASI BAĞLAMINDA IRAKLI MÜLTECİLERİN TOPLUMSAL KABULÜNE DAİR BİR ANALİZ: ABİDİNPAŞA ÖRNEĞİ

Çiğdem Manap¹

Göç, özellikle kitlesel göç, ülkelerin sosyal düzen ve politikalarına etki eden bir sosyal fenomendir. Ekonomik veya başka kazançlar elde etmek için sanayileşmiş ülkelere doğru göç eden göçmenlerden oluşan gönüllü göç hareketlerinden farklı olarak zorunlu göç hareketlerinde mülteciler ülkelerinde yaşanan çatışma ve şiddetten kaçarak ülkelerini terk etmek zorunda kalmaktadır. Özellikle 1980’li yıllardan itibaren yaşanan insani krizlerle birlikte dünya genelinde başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan kişilerin sayısında büyük oranda artış meydana gelmiş, dünyanın pek çok bölgesinde yaşanan politik istikrarsızlık, çatışma ve şiddet kitlesel mülteci akınlarını beraberinde getirmiştir. Savaş ve çatışma sonucu değişen yaşam koşullarından, can güvenliği nedeniyle kaçan mülteciler ilk sığınma ülkesi de dahil olmak üzere gittikleri ülkelerde özellikle yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde sosyal dönüşüme neden olmaktadır.

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan “coğrafi kısıtlama” maddesini halen yürürlükte tuttuğundan, Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmemekte, üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye dek ülkede kalmalarına izin vermektedir. Bu kişilere verilen “geçici koruma”, “insani ikamet izni”, “şartlı mülteci”, “ikincil koruma” gibi statülerin tamamında “geçicilik” en belirgin unsurdur. Bu da mültecilerin ülkelerine dönmek ya da üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek üzere başlayan uzun bekleyiş süresince kendilerine bir hayat kuramamalarına neden olmaktadır. Bu bekleme sürecinin getirdiği belirsizlik ve geçicilik mültecilerin yerel halkla ilişkilerini etkilemekte, “geçicilik” algısı iki topluluğun kaynaşmasına engel olmakta ve bu iki topluluk aynı mekanlarda farklı hayatlar yaşamaktadır.

Yerel halkın mültecilere yönelik bakış açılarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın alan araştırması Ankara’da mülteci nüfusunun en kalabalık olduğu mahallelerden biri olan Abidinpaşa Mahallesi’nde yapılmıştır. Çalışmadaki orijinal veriler yazarın doktora tezinin alan araştırmasının bir kısmını oluşturan, Mart-Eylül 2016 tarihleri arasında yerel halktan 15 kişiyle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Mahalledeki mülteci nüfusun çoğunluğunu Iraklı Türkmenler oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, yerel halkın aynı mahallede yaşayan Iraklı Türkmenlere bakışını ve mülteci kimliğini inşa etme süreçlerini Abidinpaşa /Ankara örneğinde değerlendirmek, mültecilerle birlikte yaşamının yerel halk ve gündelik yaşam üzerindeki etkilerini yerel halkın mültecilere yönelik tanımlama ve betimlemeleri üzerinden araştırmaktır.

¹ Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji Araştırma Görevlisi, cigdemmanap@yahoo.com

YAKIN VE ORTA DOĞU VE AFRİKA ÜLKELERİNDEN (KÜRESEL GÜNEY) GELEN YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN SOSYAL UYUM SÜRECİ: İSTANBUL'DA BİR VAKIF ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Marcel Mečiar¹

"Gurbetçi misafir" (expatriate sojourner) kavramı göç araştırmalarında tanımlanmamış, ancak sınırlı bir zaman dilimini yeni, farklı ve oldukça yabancı bir ortamda harcayan geçici bir yabancı sakini tanımlamak için kullanılır. Bu kavram öğrenciler, profesörler, stajyerler, teknik asistanlar, iş adamları, askeri personel, misyonerler ve yurtdışı hizmet memurları dahil olmak üzere birçok kişi ve gruba atıfta bulunabilecek belirli bir göçmen kategorisinin içinde değerlendirilebilir. Bir misafir göçmen, tipik olarak "eve" dönme niyetiyle yeni bir yerde nispeten ılımlı bir süre (altı ay ila beş yıl) harcamaktadır. Genellikle turistler yurtdışında çok kısa bir süre kalacakları için misafir göçmen olarak sınıflandırılmazlar. Son olarak, göçmenler ve mülteciler, alıcı bir ülkede kalmak üzere, çoğunlukla yurtdışında uzun ve belirsiz bir süre boyunca ikamet eder. Gurbetçi misafir kavramı göç araştırmalarının merkezinde yer almamıştır.

Bu çalışma, bu Gurbetçi misafir kavramı üzerinden İstanbul'un birbirinde oldukça uzak iki bölgesinde iki kampüse sahip bir vakıf üniversitesine öğrenciliklerine devam eden 'Küresel Güney'den, yabancı uyruklu lisans öğrencilerine (uluslararası öğrencilere) odaklanmaktadır. Çalışmada Küresel Güney'de kaynaklı kökenleri, köken ülkelerinin bulundukları anlamına gelir.

Çalışmanın amacı, öğrencilerin ana vatan ile ve ev sahibi ülkedeki yaşamlarını karşılaştırarak adaptasyon süreçleriyle ilgili detayları ortaya koymaktır. Çalışmada sosyal ve dilsel durum ve tecrübe ile akademik başarıların (başarmanın) yörüngeleri de tartışılmaya açılmaktadır. Araştırmacı, öğrencilerin yaşam öykülerini toplayarak, biyografik araştırma geleneğini takip ettiğinden görüşme ortaklarının sayısı küçük bir örnekleme sınırlıdır ve yapılan söylem analizi ile görüşmecilerin adaptasyon (veya yabancılaşma) deneyimlerine metinsel ve derinlemesine perspektifle yönelmiştir. Bu küçük kapsamlı çalışma aynı zamanda Türk toplumuna yabancıları kabul etmesine dair önermeler içermektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Beykent Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, marcel.meciar@gmail.com

SOSYAL KİMLİK VE ENGELLİLİK

Abdurrahman Mengi¹

Kimlik kavramı 20. yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır. Kimlik, bir özellik, bir nitelik belirtisidir. Birer özellik, birer nitelik gösteren kimlikler her şeyden önce farklılıkları da ortaya koyar. Kimlik kavramı, insanların kendilerini bir sosyal çevrede nasıl konumlandıklarını, sahip oldukları kimlikleri kendileri için ne kadar önemli olduğunu anlatır. Her insan belli bir sosyal çevre içinde kimlik kazanmaya başlar. İnsanların kimliğini inşa ettiği, sosyal grup, din, ırk, millet, sınıf, cinsiyet olarak birbirinden farklılık gösterir. Bireyler toplumdaki birden fazla sosyal grup ile ilişki içerisinde olabilir ve her biriyle bir diğerinden farklı ilişkiler kurabilir. Böylece ilişki kurduğu grup(lar) sayesinde sosyal kimlik alanını genişletmiş olur. 1979'da sosyal kimlik modeli geliştiren Tajfel'e göre kategorizasyon bireyin toplum içindeki yerini oluşturma ve tanımlama anlamında bir kimlik işlevi oluşturmakta ve bu sayede birey diğerlerinden farklılığını anlamaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı sosyal kimlik bağlamında engellilik olgusunu ele almaktır. Bu amaç çerçevesinde araştırmada üç soruya cevap aranmıştır. Birincisi, sosyal kimlik ve engellilik olgusu nedir? İkincisi, engelli bireylerin sosyal kimlik kazanma süreçleri nasıldır? Üçüncüsü ise, yaş, cinsiyet, ekonomik durum, eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlerin engelli bireylerin sosyal kimlik kazanmasına etkisi nedir? Araştırma, nitel veri toplama ve değerlendirme tekniklerinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Araştırma, Van İli merkez ilçelerinde bulunan katılımcılarla altı aylık bir literatür ve saha çalışması neticesinden gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, sosyal kimlik ve engellilik olgusunun ne olduğu, engelli bireylerin sosyal kimlik kazanma süreçleri nasıl olduğu ve yaş, cinsiyet, ekonomik durum, eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlerin engelli bireylerin sosyal kimlik kazanmasına nasıl etki ettiğine dair verilere dayanılarak farklı alt kategorilere ayrılarak sunulmuştur. Keza bu araştırma, sosyolojik bağlamda Türkiye'de incelenmiş bir konuyu ele alması, verilerin ilk elden toplanması, önemli bulgu ve sonuçlara ulaşılması bakımından özgün bir çalışma olmuştur. Zira sosyolojik bakış açısıyla sosyal kimlik ve engellilik olgusu arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk araştırma olma hüviyetini kazandığı için de bu araştırmanın önemi artmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bulgulardan hareketle ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

¹ Dr. Öğr. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniv. Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, a.mengi76@hotmail.com

“KENDİNİ BİL”MENİN YENİ KURALLARI: ÖZTAKİP YA DA BEDEN VE BENLİĞİN DİJİTAL DOLAYIMI

Ayşe Mermuntlu¹

Merve Sefa Demir²

“Dijital Devrim” tanımlamasını haklı kılan kapsamlı sosyo-teknik dönüşümün dramatik bir görünümünü, akıllı telefon uygulamaları ve taşınabilir/giyilebilir cihazlar ile çeşitli bedensel işlev ve aktivitelerin kişinin kendisi tarafından takibini, ölçülmesini, kaydedilmesini ve analizini içeren öztakip [self-tracking] pratikleri oluşturmaktadır. Çok çeşitli konu ve faaliyet alanında (sağlık, egzersiz, diyet, performans takibi, duygu durumu, vd.), farklılaşabilen amaç ve motivasyonlarla (öz-kontrol sağlama, öz-farkındalık kazanma, kendini tanıma, kendini geliştirme, merak, yeni deneyim edinme, vd.) uygulanabilen dijital öztakip ile kişinin bedeni ve gündelik yaşamının çeşitli yönleri detaylı olarak ölçülebilmekte, nicel veri setlerine dönüştürülerek analiz edilebilmekte; bu yolla kişinin bedensel tecrübesi ve benliğine ilişkin algı, farkındalık, bilgi ve pratikleri dijital olarak dolayımlanmaktadır.

Bu bildiride dijital öztakibin hangi amaç ve motivasyonlarla uygulandığı, öztakip sürecinde ne türden sosyal ve kurumsal ilişkiler içerisine girildiği, öztakip sürecinde elde edilen verilerin nasıl değerlendirildiği, ne kapsamda ve kimlerle paylaşıldığı, öztakip pratiği özelinde kullanıcı ile teknoloji ilişkisinin ne şekilde kurulduğu, öztakibin normatif ve söylemsel boyutu ve ilgili olduğu faaliyet alanını, beden ve benlik algısı ve pratiklerini nasıl ve ne ölçüde yapılandığı gibi sorulara cevap aranmaktadır. 12 öztakip uygulayıcısı (8 kadın, 4 erkek) ile derinlemesine mülakat tekniği ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucu öztakip uygulamalarının hedef-odaklı (örneklem özelinde; sağlığın iyileştirilmesi, kilo kontrolü ve bedensel egzersiz amaçlarına yönelik olarak adım sayısının takibi, kalori kontrolü, içilen su miktarı ve uyku süresinin düzenlenmesi) bir kullanımının söz konusu olduğu; öztakibe, ilgili olduğu faaliyet alanında “öz-optimizasyon” ve “öz-sorumluluk” nosyonlarını karşılayan bir söylemsel bağlamda, uzman yönlendirmesi ve çevreden gelen tavsiyelerin yanı sıra ağırlıklı bireysel karar ve inisiyatif temelinde başlanıldığı, öztakip sürecinde elde edilen verilere genel olarak güven duyulduğu ve bedensel tecrübeyi değerlendirmede somatik sinyallerden daha önemli ve dikkate değer görülebildiği, verilerin gerek bir “başarı hikayesi” gerekse “yarışmaya davet” hüviyetinde özellikle arkadaş çevresi ve sosyal medya platformlarında paylaşılabilirdiği ve söz konusu verilerin üçüncü taraflarca elde edilebilmesi olasılığının mahremiyet açısından çoğunlukla bir endişe kaynağı olarak görülmediği, teknoloji ile kullanıcı ilişkisinin kullanılan uygulamanın/cihazın türüne ve kullanım amacına göre değişebilen neredeyse kişiye-özgü, dinamik ve yaratıcı bir nitelikte gelişebildiği, kullanıcıların çoğunlukla “hedeflerine ulaştıkları” ve gerek bedenlerine gerekse uygulamanın konusunu oluşturan faaliyet alanına ilişkin yeni farkındalıklar geliştirme, öz-kontrolü sağlama ve kendini tanıma gibi “kazanımlara” duygulanımsal boyutta genel bir tatmin duygusunun eşlik etmekte olduğu, elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Bildiride, söz konusu bulguların ayrıntılı ve eleştirel bir değerlendirmesine yer verilmektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Fırat Üniversitesi Sosyoloji, i. amermutlu@firat.edu.tr

² Araştırma Görevlisi, Fırat Üniversitesi Sosyoloji, msdemir@firat.edu.tr

SOSYAL MEDYADA TÜKETİM PRATİKLERİ ÜZERİNDEN BENLİK SUNUMU: INSTAGRAM ANNELERİ ÖRNEĞİ

Fatma Mısırlı¹

İhtiyaçlar doğrultusunda edinilen mallar şeklinde ele alabileceğimiz tüketim Bocock (1997:12) tarafından “yalnızca gereksinimlerle değil, ama gittikçe artan bir şekilde, arzulara dayanan bir olgu” şeklinde tanımlanmıştır. Tüketimle ilgili çalışmalar, bu pratiğin yalnızca gereksinimlerle ilgili olmadığını da ortaya koymuştur. İnsanlar, elde ettikleri mallardan haz duyabilir, bu malları sahip oldukları statüyle ilişkili görebilir veya sadece ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Modern dönem için önemli olansa nesnenin sahip olunmasına atfedilen statü değeridir. Kişiler sahip olduklarıyla yani tükettikleriyle, kendisinin diğer sosyal gruplarla arasındaki mesafesini belirler.

Bu çalışmada, bir sosyal medya platformu, anlık ve kalıcı fotoğraf ve video paylaşma uygulaması olan Instagram üzerinden belirlenen ‘anne profilleri’ içerik analizi yöntemi ile incelenmektedir. Bu profillerin, tükettikleri şeyler üzerinden fotoğraf yoluyla bir sunum yaptıkları gözlenmiştir. İncelenen dört profilin (gamzeliedizz, bahar_bozdogan, hatipoglugizem, seymasubasi) de profil sayfası herkese açıktır. Dolayısıyla bu çok takipçisi olan profillerin fotoğraflarını siteye üye olan-olmayan herkes görebilmektedir. Bu fotoğrafların analizleri, fotoğraf içeriklerinin karşılaştırılmaları şeklinde gerçekleştirilmiştir. İncelenen dört profilin tüketim pratikleri üzerinden ele alınan fotoğrafları, dört kategoriye ayrılarak değerlendirilmiştir.

- 1- Evlilik ile ilgili fotoğraflar,
- 2- Bebek bekleyen anneler (hamilelik, doğuma hazırlık, doğum esnası, doğumdan sonraki organizasyonlar) ile ilgili fotoğraflar,
- 3- Bu iki organizasyon dahil tüm özel günlerde gerçekleştirilen dış mekân-iç mekân profesyonel fotoğraf çekimi fotoğrafları,
- 4- Gidilen mekanlar ve giyilen kıyafetler ile ilgili fotoğraflar.

Erving Goffman, “Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu” adlı kitabında belirttiği üzere kişiler, hayatlarını yaşarken aynı bir tiyatro sahnesindeymiş gibi roller gerçekleştirmekte ve bu rolleri kendi seyircisine sunmaktadır. Ona göre, insanlar “göz önünde oldukları sürece tüm adetlere uyarlar, ama evlerine çekildiklerinde aynı derecede özenli değildirler”. Seyirciye gösterilen ile onlardan saklanan durumların büyük farklılık sergilediği görülmektedir. Profillerde paylaşılan fotoğraflar ile annelerin, çocukları üzerinden benliklerini oluşturduğu ve bu fenomen üzerinden hayatlarının büyük bir kısmını şekillendirdikleri gözlenmiştir. Çocukları ile birlikte yedikleri yemekleri, gittikleri mekanları, gezdikleri yerleri, giydikleri kıyafetleri, gerçekleştirdikleri etkinlik ve organizasyonları sıklıkla paylaştıkları görülmektedir. Sözü geçen bu durumların benzer fenomen anne profillerinde ve onların takipçilerinde de yer bulduğunu söylemek gerekmektedir. Annelik tanımının, tükettikleri nesneler üzerinden yeniden tanımlandığı savunulmaktadır. Bireyler artık kimliğini gerçeklik yerine, sanal ortamları kullanarak oluşturduğu imajı aracılığıyla ifade etmeyi tercih etmektedir. Bu da organizasyonlara harcanan paralar, ihtişamlı gösteriler, kıyafetler ve mekanlarla ve bunların takipçilere idealize edilmiş fotoğraflar yoluyla ulaşması ile gerçekleştirilmektedir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyoloji, fatos.misir0@gmail.com

TELEVİZYON İZLEYİCİSİ VE SINIFSAK KONUM

Başak Mutlu¹

Sınıfsal konumumuzdan dolayı yaşadığımız deneyimler, bize bir dizi ön kabul sunar. Bu ön kabuller dünyayı algılayışımızda etkilidir, çünkü deneyim ve bilinç arasında doğrudan bir ilişki vardır. Sınıf deneyimi, nesnel konumdan kaynaklı pratik yaşantıları içermektedir. Çalışmada, bu yaşantıların oluşturduğu tecrübe birikiminin deneyim ve bilinç arasındaki ilişkiyi açıklamamızda yardımcı olduğu savunulmaktadır.

Öte yandan, insanların aynı programı izlemesine rağmen aynı şeyleri algılamıyor ve izledikleri hakkında aynı referans kodlarıyla düşünmüyor oluşu uzun zamandır iletişim alanında çalışanları meşgul eden sorulardan bir tanesidir. Bu farklılığın temelinde bireylerin sınıfsal konumlarının olduğu, dolayısıyla bu algıda sınıfsal konumun önemli bir faktör olduğu düşünülebilir. Çalışmada bu faktör merkeze yerleştirilerek aynı programın farklı toplumsal konumdaki kişiler tarafından nasıl farklı şekillerde algılandığı ve yorumlandığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bir başka deyişle bu çalışma, farklı sınıfsal konumlardan izleyicilerin sınıfsal konumlarından kaynaklı deneyimleri ile televizyonda izlediklerini algılamaları arasında nasıl bir bağ olduğunu anlamayı ve yorumlamayı sorun edinmiştir.

İzleyiciler televizyon dizilerinde iletilen mesajları nasıl algılamaktadır? Deneyimledikleri ile izlediklerini algılayışları arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır? Farklı toplumsal grupların söz konusu algılarındaki farklılıklar bize sınıf bilincine dair neler söylemektedir? Bu soruların yanıtlarını verebilmek için çalışmada E.P. Thompson'un toplumsal varoluş ile bilinç arasında deneyim kavramı üzerinden kurduğu ilişkiden, Richard Sennett'in esnek kapitalizm tanımından ve Bourdieu'nun "habitus" tanımlamasından faydalanılmıştır. Bu düşünürler ve adı anılan kavramlar bize deneyim ve bilinç arasındaki ilişkiyi anlayıp yorumlamamız için birer referans noktası olmuştur.

Araştırma Ankara ili sınırları içerisinde yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup katılımcılarla yarı yapılandırılmış bir soru formu üzerinden derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini televizyon dizisi izleyicileri oluşturmuştur. Amaçlı örnekleme yöntemi aracılığı ile araştırmanın konusunun derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelenmesi hedeflenmiştir. Dizi izleyicileri oldukça geniş bir kitleye tekabül ettiği için örnekleme bazı sınırlılıklar getirilmiştir. Bu bağlamda, örneklem 2 alt gruptan oluşmaktadır: a) mavi yakalılar (geleneksel işçi tanımı); b) beyaz yakalılar (profesyonel işçi tanımı).

Ankara Üniversitesi sosyoloji bölümünde devam etmekte olduğum tez çalışmamın bir parçasıdır.

Sınıfsal konumumuzdan dolayı yaşadığımız deneyimler, bize bir dizi ön kabul sunar. Bu ön kabuller dünyayı algılayışımızda etkilidir, çünkü deneyim ve bilinç arasında doğrudan bir ilişki vardır. Sınıf deneyimi, nesnel konumdan kaynaklı pratik yaşantıları içermektedir. Çalışmada, bu yaşantıların oluşturduğu tecrübe birikiminin deneyim ve bilinç arasındaki ilişkiyi açıklamamızda yardımcı olduğu savunulmaktadır.

Öte yandan, insanların aynı programı izlemesine rağmen aynı şeyleri algılamıyor ve izledikleri hakkında aynı referans kodlarıyla düşünmüyor oluşu uzun zamandır iletişim alanında çalışanları meşgul eden sorulardan bir tanesidir. Bu farklılığın temelinde bireylerin sınıfsal konumlarının olduğu, dolayısıyla bu algıda sınıfsal konumun önemli bir faktör olduğu düşünülebilir. Çalışmada bu faktör merkeze yerleştirilerek aynı programın farklı toplumsal konumdaki kişiler tarafından nasıl farklı şekillerde algılandığı ve yorumlandığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bir başka deyişle bu çalışma, farklı sınıfsal konumlardan izleyicilerin sınıfsal konumlarından kaynaklı deneyimleri ile televizyonda izlediklerini algılamaları arasında nasıl bir bağ olduğunu anlamayı ve yorumlamayı sorun edinmiştir.

İzleyiciler televizyon dizilerinde iletilen mesajları nasıl algılamaktadır? Deneyimledikleri ile izlediklerini algılayışları arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır? Farklı toplumsal grupların söz konusu algılarındaki farklılıklar bize sınıf bilincine dair neler söylemektedir? Bu soruların yanıtlarını verebilmek için çalışmada E.P. Thompson'un toplumsal varoluş ile bilinç arasında deneyim kavramı

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sosyoloji, basakturan85@gmail.com

üzerinden kurduğu ilişkiden, Richard Sennett'in esnek kapitalizm tanımından ve Bourdieu'nun "habitus" tanımlamasından faydalanılmıştır. Bu düşünürler ve adı anılan kavramlar bize deneyim ve bilinç arasındaki ilişkiyi anlayıp yorumlamamız için birer referans noktası olmuştur.

Araştırma Ankara ili sınırları içerisinde yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup katılımcılarla yarı yapılandırılmış bir soru formu üzerinden derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini televizyon dizisi izleyicileri oluşturmuştur. Amaçlı örnekleme yöntemi aracılığı ile araştırmanın konusunun derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelenmesi hedeflenmiştir. Dizi izleyicileri oldukça geniş bir kitleye tekabül ettiği için örnekleme bazı sınırlılıklar getirilmiştir. Bu bağlamda, örneklem 2 alt gruptan oluşmaktadır: a) mavi yakalılar (geleneksel işçi tanımı); b) beyaz yakalılar (profesyonel işçi tanımı).

Ankara Üniversitesi sosyoloji bölümünde devam etmekte olduğum tez çalışmamın bir parçasıdır.

Sınıfsal konumumuzdan dolayı yaşadığımız deneyimler, bize bir dizi ön kabul sunar. Bu ön kabuller dünyayı algılayışımızda etkilidir, çünkü deneyim ve bilinç arasında doğrudan bir ilişki vardır. Sınıf deneyimi, nesnel konumdan kaynaklı pratik yaşantıları içermektedir. Çalışmada, bu yaşantıların oluşturduğu tecrübe birikiminin deneyim ve bilinç arasındaki ilişkiyi açıklamamızda yardımcı olduğu savunulmaktadır.

Öte yandan, insanların aynı programı izlemesine rağmen aynı şeyleri algılamıyor ve izledikleri hakkında aynı referans kodlarıyla düşünmüyor oluşu uzun zamandır iletişim alanında çalışanları meşgul eden sorulardan bir tanesidir. Bu farklılığın temelinde bireylerin sınıfsal konumlarının olduğu, dolayısıyla bu algıda sınıfsal konumun önemli bir faktör olduğu düşünülebilir. Çalışmada bu faktör merkeze yerleştirilerek aynı programın farklı toplumsal konumdaki kişiler tarafından nasıl farklı şekillerde algılandığı ve yorumlandığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bir başka deyişle bu çalışma, farklı sınıfsal konumlardan izleyicilerin sınıfsal konumlarından kaynaklı deneyimleri ile televizyonda izlediklerini algılamaları arasında nasıl bir bağ olduğunu anlamayı ve yorumlamayı sorun edinmiştir.

İzleyiciler televizyon dizilerinde iletilen mesajları nasıl algılamaktadır? Deneyimledikleri ile izlediklerini algılayışları arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır? Farklı toplumsal grupların söz konusu algılarındaki farklılıklar bize sınıf bilincine dair neler söylemektedir? Bu soruların yanıtlarını verebilmek için çalışmada E.P. Thompson'un toplumsal varoluş ile bilinç arasında deneyim kavramı üzerinden kurduğu ilişkiden, Richard Sennett'in esnek kapitalizm tanımından ve Bourdieu'nun "habitus" tanımlamasından faydalanılmıştır. Bu düşünürler ve adı anılan kavramlar bize deneyim ve bilinç arasındaki ilişkiyi anlayıp yorumlamamız için birer referans noktası olmuştur.

Araştırma Ankara ili sınırları içerisinde yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup katılımcılarla yarı yapılandırılmış bir soru formu üzerinden derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini televizyon dizisi izleyicileri oluşturmuştur. Amaçlı örnekleme yöntemi aracılığı ile araştırmanın konusunun derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelenmesi hedeflenmiştir. Dizi izleyicileri oldukça geniş bir kitleye tekabül ettiği için örnekleme bazı sınırlılıklar getirilmiştir. Bu bağlamda, örneklem 2 alt gruptan oluşmaktadır: a) mavi yakalılar (geleneksel işçi tanımı); b) beyaz yakalılar (profesyonel işçi tanımı).

Ankara Üniversitesi sosyoloji bölümünde devam etmekte olduğum tez çalışmamın bir parçasıdır.

YUMURTA DONASYONU BAĞLAMINDA GİZLİLİĞİN AHLAKİ (BİYO)EKONOMİSİ

Burcu Mutlu¹

Bu çalışma, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs arasında 2000’lerde ortaya çıkan ve medyada “tüp bebek turizmi” olarak ifade edilen ulusötesi üreme ağının önemli bir parçası olan yumurta donasyonunu Türkiyeli yumurta donörlerinin perspektifinden inceler. Çeşitli bedensel ve tıbbi süreçlerden geçerek ve bu süreçlerin risklerini üstlenerek para karşılığında yumurtalarını “bağışlayan” bu genç kadınlar, yumurta donasyonunun biyolojik “arz” kısmını oluşturur. Dünyada bazı feminist akademisyenler ve aktivistler yumurta donasyonu ve taşıyıcılık gibi tüp bebek pratiklerini tıbbileşmenin, metalaşmanın ve kadın bedeninin teknolojik kontrolünün en son formu olarak eleştirirler. Ancak, kadınların biyoteknolojilerle ilişkilennmeleri çok çeşitli ve karmaşık biçimler alabilir ve bize kadınların kendilerini ne ölçüde sürecin “nesnesi” veya “kurbanı” olmaktan ziyade “bilen özneleri” ve “aktif failleri” olarak gördüklerini anlamamıza yardımcı olabilir. Feminist Bilim, Teknoloji ve Toplum Çalışmaları ile gizlilik üzerine sosyolojik ve antropolojik literatüre dayanan bu çalışma, Türkiyeli yumurta donörlerinin, güven ve risk, gizleme ve ifşa, içirme ve dışarma gibi karmaşık ve iç içe geçen dolaylımlarla şekillenen gizlilik pratikleriyle bu ulusötesi biyoekonomiye nasıl katıldıklarını, onu yeniden ürettiklerini ve özenle korumaya çalıştıklarını tartışır.

Kuzey Kıbrıs’taki bir tüp bebek kliniğinde gerçekleştirdiğim (Kasım 2014- Ocak 2016 yılları arasında) yaklaşık bir yıllık bir etnografik saha araştırmasına ve mülakatlara dayanan doktora tez çalışmam, genç kadınların, yumurtaları “atık/ israf”tan “üretici kaynağa” dönüşürken, yumurta donasyonunu (yasak, güvencesiz ve riskli olmasına rağmen) nasıl yeni bir gelir imkanı olarak gördüklerini inceler. Gizlilik pratikleri genç kadınlara bir yandan yumurta donasyonu pratiğinin etrafını saran ahlaki stigmayı idare etme imkanı verirken, diğer yandan da bu biyoekonominin genişlemesini kontrol etme işlevi görür. Diğer bir deyişle, gizleyerek yumurta donörlüğü yapan ve yumurta donasyonunun gizli kalmasını isteyen bu genç kadınlar, sadece “makbul kadınlığın” toplumsal ve ideolojik sınırlarını idare etmeyi değil, ayrıca “sorumlu ve (biyo)üretken özneler” olarak da yumurta donasyonunun potansiyel risklerini “kendine özen” pratikleriyle yönetmeyi umarlar. Bu bağlamda, gizlilik hem ahlaki hem de ekonomik değer kazanmış olur. Türkiyeli yumurta donörlerinin anlatı ve deneyimleri üzerinden “gizliliğin ahlaki (biyo)ekonomisi”ne odaklanan bu çalışma, 21. yüzyıl küresel biyoekonomide kadınların biyo-üretkenliğinin aldığı formlara ışık tutmaya amaçlar.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Massachusetts Institute of Technology Tarih, Antropoloji, Bilim, Teknoloji ve Toplum, burcumutlu@gmail.com

DENGBEJLİK GELENEĞİ PIERRE BOURDIEU KAVRAMLARI ÜZERİNDEN SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME

Nurtuba Nurbaki¹

“Ne anımsıyorsak onu biliriz”

Euklides

Sanat, insanlık tarihi kadar eski ve insanlık tarihinin her döneminde var olmuş bir olgudur. İnsanlığın geçirdiği evrimler ve olaylar her dönem kişilerin sanata bakış açılarını belirlemiş ve sanata olan bakışını yönlendirmiştir. Sanat, kişinin içindeki özneliği açığa çıkaran bir eylem ve kişinin özne olma durumunu ifade etmektedir. Kişi benliğini; mimari, resim, heykel, tiyatro, müzik ve edebiyat gibi çeşitli sanat etkinlikleriyle dışa vurmaktadır. Çalışma, Bourdieu sosyolojisi üzerinden sosyal kozmosların nesnel yapıları içerisinde sosyal failleri anlamaya yöneliktir. Çalışmanın sosyal failleri olan “Dengbejler” Türkiye’deki müzik sahası içerisinde “mikro kozmos” hususu, “Sanat” ise “makro kozmos” hususuna denk gelmektedir. Bu çalışmada dengbej sanatçıları ile görüşülerek dengbejliğin konumunu ve alanının sınırlılıklarını Bourdieu’nun “alan , habitus, sermaye, konum ” kavramlarıyla bağlantılı olarak analiz edilecektir. Dengbejliğin belli bir alanda sınırlı kalması ya da başka bir deyişle Türkiye’deki konumunun diğer sanat alanlarına göre daha az görünür kalmasına sebep olan problemler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede kırsal alandan kentsel alana geçiş ile birlikte dengbejlik icrasında yaşanan düşüş problemi, Bourdieu’nun kozmosun değişimiyle ortaya çıkan güç kaybı teorisi arasında bağlantı kurularak analiz edilmeye çalışılmıştır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Dicle Üniversitesi Sosyoloji Sosyoloji, nnurtuba@gmail.com

İNTERNET ÇAĞINDA ÇOCUK HAKLARI

Sevde Zeynep Ocak¹

Türkiye’de son yapılan araştırma sonuçlarına göre her on 6-15 yaş arası çocuktan 6’sı akıllı telefon sahibi ve çocukların %41’i sosyal medya hesabı kullanıyor. Sosyal medya hesabı olan çocukların %85’i Facebook, %68’si Instagram ve %36’sı Youtube üyesi. Günümüz şartlarında internet ve sosyal medya kullanımının artması çocukların çevrimiçi fırsatlardan yararlanmasının kolaylaştırmaktadır. Öte yandan da çocukların bu denli ‘bağlantı’ halinde olması, çocuğun korunmasına yönelik tartışmaları da beraberinde getirmektedir. World Wide Web’in doğuşundan yaklaşık otuz yıl sonra, eşitlik, mahremiyet, onur, ifade özgürlüğü ve koruma iddiaları her zamankinden daha fazla tartışmaya açık hale gelmektedir ve mevcut tartışmalar ve iddialar çocuklar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çocuk haklarıyla ilgili problemlere yönelmek giderek zorlaşırken, hacklenmiş veya hacklenme potansiyeli olan veriler, çocukların çevrimiçi mahremiyetinin korunması, çocuklara yönelik cinsel istismarın, fotoğraf paylaşımı ve pedofil ağlar aracılığıyla artması ve çocukların internet kullanımında kısıtlamaya gidilip gidilmemesi bu konudaki en önemli başlıkları oluşturmaktadır.

Çocukların online ortamda daha fazla vakit geçiriyor olması, çocuk haklarının bu konuda neleri kapsadığını ve/veya kapsamı gerektiğini ele almayı zorunlu kılmaktadır. Bugün çocuk haklarına yönelik geçerli en önemli normatif metin 20 Kasım 1989’da imzalanan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’dir. Çocukların siyasal, sivil, sosyal ve ekonomik haklarının çerçevesini çizen belge en geniş kapsamlı uluslararası sözleşme olarak çocuk haklarının tüm alanlarına hitap etmektedir. Özellikle çocukların kendi hayatlarına yönelik karar verme süreçleriyle ilintili haklara vurgu yapmaktadır. ÇHS, çocukları yalnızca kötülük ve istismardan koruma hakkını olumlamakla kalmamış, aynı zamanda çocukluğa, özerk yetişkinlerin yetişmesine, çocuk bireyleri ilgilendiren ve etkileyen alanlarda söz sahibi olma hakkını tanımıştır. ÇHS, kendi bakış açısına sahip çocuğa eşsiz bir birey olma ve devlet, devlet kurumları ve diğer örgütlerin kabul ettiği kişisel gayelerinin var olma hakkını tanımaktadır.

Çocukların tıpkı gündelik hayatta çevrimdışı haklarının korunmasının öneminin vurgulandığı gibi çevrimiçi haklarının da garanti altına alınması günümüz şartlarının zorunluluğu haline gelmektedir. Ne var ki, birçok ebeveyn için bu hakların anlamı ve çocuklar için çevrimiçi ortamda güvenli ortamın nasıl oluşturulabileceği konusu muğlaklığını korumaktadır. (Chernyavskaya, Cildren’s Rights in the Digital Age) Bu bildiride çocukların internet kullanımı ile ilgili verilere yer verilecek ve çocuklara yönelik muhtemel tehlikeler tartışılacaktır. Söz konusu tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak da BM Çocuk Hakları Sözleşmesi üçüncü maddesi gereği çocuğu ilgilendiren her türlü durumda, çocukların hakkını güvence altına alan ve güvenlik, kendi görüşlerini belirtme, mahremiyet, internete erişimde eşitlik, her türlü kötülükten korunma kavramları içeren çocuğun en yüksek yararının gözetilmesi ilkesi temel alınarak, internet çağında yeniden düşünülmesi gereken çocuk haklarının taslağı çıkarılmaya çalışılacaktır.

¹ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropolojisi, sevdezeynep@gmail.com

DOLAYIMLI GÜNDELİK YAŞAM VE SOSYAL MEDYANIN ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Cem Koray Olgun¹

İnternetin kullanımının hızla yaygınlaşması ve bireylerin gündelik hayatında neredeyse zorunlu bir kitle iletişim aracı olarak işlevi, toplum üzerindeki etkisini her geçen gün arttırmaktadır. İnternete olan bağımlılığın en önemli nedeni de sosyal medyanın etkisidir. Sosyal medya henüz on seneyi bulan geçmişinden beklenmeyecek ölçüde kullanıcı sayısını ve buna bağlı olarak toplum üzerindeki etkisini arttırmaktadır. Ortaya çıktığı ilk yıllarda eğlence ve boş zaman değerlendirme aracı olarak görülen sosyal medya giderek bilgiye ve habere ulaşmanın alternatif yolu olarak görülmeye başlanmıştır. Dahası sosyal medya kullanımının yalnızca bilgisayarlarla sınırlı kalmaması; akıllı telefon, tablet vb. araçlar sayesinde gündelik hayatın her anında bireyin ulaşımına açık olması sosyal medyanın etkisini arttıran bir diğer faktördür. Sosyal medya bireylerin sadece boş zamanı değerlendirmeleri için kullandıkları bir araç değil, yaşamlarını ötekilere yayınladıkları kişisel bir şova dönüşmüştür. Gençlerin birbirleriyle olan iletişimlerinde bu iletişimin kurallarını artık sosyal medya belirlemektedir. Sosyal medyanın bu etkileri özellikle üniversite gençliği üzerinde daha yoğun bir biçimde görülmektedir. Üniversite gençliği yoğun olarak sosyal medya araçlarını kullanmakta ve bu araçlar üzerinden kendisini ve kurduğu ilişkileri anlamlandırmaktadır. Bu noktada öğrencinin üniversite okuduğu şehir de oldukça önemli olmaktadır. Üniversitenin bulunduğu şehrin sosyal ve kültürel olanaklarının yetersiz olduğu durumlarda sosyal medya gencin sosyalleşmesi açısından yararlı olabilmektedir. Bu durumu analiz edebilmek için Adıyaman şehri ve Adıyaman Üniversitesi iyi bir örnek oluşturacaktır. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı da sosyal medya kullanımının Adıyaman Üniversitesinde okuyan lisans öğrencileri üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Erving Goffman'ın dramaturji yaklaşımı ve Manuel Castells'in kitlesel öz-iletişim kuramlarından hareketle üniversitenin en çok öğrencisi olan dört fakültesinde okuyan ve Facebook, Twitter ve Instagram uygulamalarından en az birini kullanan öğrencilere 110 soruluk anket uygulanmış ve toplanan veriler SPSS programına kaydedilmiştir. Elde edilen veriler içinden belirlenen değişkenler üzerinden faktör analizi uygulanarak kuramsal çerçevemiz ışığında "Sosyal Medya ve Dolayımli Gündelik Yaşam Ölçeği" geliştirilmiş ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi Sosyoloji, colgun@adiyaman.edu.tr

SOVYET RUSYA'DA YENİ İNSANIN İNŞASINDA PROPAGANDA AFİŞLERİNİN ROLÜ

Gamze Öksüz¹

1917 Ekim Devrimi ile Rus halkı tarihsel süreçte belki de en büyük değişimi yaşamıştır. Söz konusu değişim, toplumun her alanında yaşanmış ve nüfusu yaklaşık üç yüz milyona varan bütün Sovyet vatandaşlarına sirayet etmiştir. Devrimle birlikte Rusya'da kurulmak istenen yeni sistemin bir parçası olan yeni insanın inşasında propaganda afişlerinin rolü son derece büyük olmuştur. Sovyetler Birliği'nde özellikle 1920'li yıllardan itibaren afiş sanatı, genel olarak poster özellikleri dışında, anıtsal niteliklere de sahip olmuştur. Anıtsal propaganda planının bir parçası olarak, şehirlerin sokaklarını, evlerin duvarlarını, Sovyet halkının günlük yaşamını süsleyen afişler bir yandan yeni ideolojiyi tanıtırken, diğer yandan da halkı bilinçlendirmeyi, yeni Sovyet insanını yeni kalıplara oturtmayı hedeflemiştir. Sovyet afişlerinin dili kısa, net, açık ve etkilidir. Afişlerdeki uyaklı ve özlü sözler, kişiyi doğrudan amaca yönelmeye ve harekete geçmeye sevk edecek bir etkiye sahiptir. Renkli ve etkileyici resimlerin eşlik ettiği bu afişlerde amaç, yeni Sovyet insanına yeni hayat şeklini empoze etmektir. Afişlerdeki renkli resimler ve kısa metinler birbirini tamamlar niteliktedir. Okuyucu önce afişlerin renkli ve çarpıcı çizimleriyle, arka fondaki ince detaylarıyla tanışıp ardından afişteki kısa metni okur. Sovyet dönemi propaganda afişleri tematik açıdan geniş bir yelpazeye sahiptir. Eğitim, bilgi verme ve ideolojiyi benimsetme işlevleri taşıyan afişler, Sovyet hükümetinin kendi vatandaşları üzerinde yaratmak istediği değerlerin ve görüşlerin bir yansıması olmuştur. Kitlelesel etkisi nedeniyle en ücra köşelere en hızlı ulaşma yolu olan propaganda afişleriyle, okuma-yazma oranının çok düşük olduğu dönemlerde ideolojiyi yayma alanında büyük başarı elde edilmiştir. Bu afişlerde ağırlıklı olarak Ekim Devrimi yüceltilmiş, Yeni Ekonomi Politikası'nın (NEP) propagandası yapılmış, yeni bir yaşam biçimi ve dünya düzeninin inşasına odaklanılmıştır. Toplumu dönüştürmeye yönelik afişlerin sıklıkla ele aldığı konular arasında savaş, cephe, iç ve dış düşman, kişilik kültü, makineleşme, tarım, aile, ahlak, iş disiplini, sağlıklı yaşam biçimi, din karşıtlığı, dayanışma gibi kategoriler öne çıkmaktadır. Bu kadar geniş yelpazenin arasında çalışmamızın konusu, propaganda afişlerinde yeni Sovyet insanının inşasıdır. Çalışmanın amacı, yeni kurulan Sovyet toplumunun bilinçlenmesinde kitle iletişim araçlarından biri olarak afişlerin oynadığı role değinmektir. Bu amaçla öncelikle Sovyetler'de sanatın siyasetle kaynaşma aşaması ve siyasal bir eğitim aracı olarak görülen propaganda çalışmalarının nasıl geliştiği üzerinde durulacak, sonrasında ideolojinin yaratmak istediği yeni insan imgesinin yer aldığı afişlerden en fazla öne çıkanlar incelenecektir.

¹ Doçent, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü gamze.oksuz@hbv.edu.tr

MODERNLEŞME SÜRECİNDE EVLİLİĞİN KUŞAKLARASI DÖNÜŞÜMÜ: İZMİR ÖRNEĞİ

Pelin Önder Erol¹

Elif Baş²

Araştırmanın temel amacı, toplumsal değişimin biçimlerinden biri olan modernleşme sürecinde, evlilik ve aile kurumlarının işleyişindeki kuşaklar arasındaki değişimi açıklamaya çalışmaktır. Evli kadın ve erkeklerin, aile ve evlilik hakkındaki düşünceleri ve bakış açılarının yanı sıra evliliğe dair deneyimleri ve evliliği nasıl anlamlandırdıklarının derinlikli olarak incelenmesi hedeflenmektedir. Çalışmada Beck ve Beck-Gernsheim'in, Bauman'ın, Simmel'in ve Giddens'in ortaya koydukları modern döneme özgü olan "bireyselleşme" yaklaşımına ilişkin görüşleri, Van de Kaa'nın İkinci Demografik Geçiş Kuramı ile desteklenmiş ve araştırmanın kavramsal-kuramsal çerçevesi bu şekilde ortaya konmuştur. Evlilik kurumunun kuşaklar arasında meydana gelen değişimini açıklayabilmek, deneyimler ve anlatılar arasında olası bir örüntüyü görebilmek ve gösterebilmek için nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Araştırmanın amacına uygun olarak düşük düzeyde doğurganlık örüntülerinin sergilendiği ve toplam doğurganlık hızının nüfusun yenilenme seviyesinin altında seyrettiği kentler arasında yer alan İzmir, araştırmanın evreni olarak seçilmiştir. Alan araştırması 2017 yılında yürütülüp tamamlanan çalışmada, 1. kuşaktan 12'si kadın 12'si erkek olmak üzere 24; 2. kuşaktan ise 13'ü kadın 10'u erkek olmak üzere 23; toplamda ise 47 evli katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler incelenerek araştırmanın çerçevesine uygun kategoriler belirlenmiştir. Kategorik hale gelen verilerin analizi ve yorumlanmasında ise içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular arasında; genel olarak 2. kuşak katılımcıların evliliğin kuruluş aşamasında ailelerden bağımsız, bireysel kararlar verebildikleri yer almaktadır. Aynı zamanda aşka ve sevgiye dayalı olarak evliliğe karar verilmesi bireyselleşme kuramının öne sürdükleriyle uyusmaktadır. 2. kuşak katılımcılarda ilk evlenme yaşının yükselmesi, doğurganlık oranlarının düşmesi, doğumların ertelenmesinin görülmesi ikinci demografik geçiş kuramının nüfus dinamikleri üzerinde belirttiği dönüşümün yaşandığına dair işaretleri kapsamaktadır. Evlendikten sonra evliliğe yüklenen anlam, eşle iletişim, ev içi roller, çocuk sahibi olma ve ebeveynlik davranışları gibi temel kategorilerde 2. kuşağın 1. kuşağa kıyasla bireysel tercihler doğrultusunda, daha özerk karar alabildikleri ortaya çıkmıştır. Evlilik kurumunun geçmişten gelen bazı değer ve normları taşıyor olsa da, dönüşüme uğradığı söylenebilir. Evliliğe ilişkin beklentiler değişmekte, evlilik için âşık olmak bir koşul olarak görülmektedir. Yönelim ailesi evliliklerin kuruluş aşamasında karar veren merci olmaktan çıkıp, onay veren bir konuma dönüşmüştür. Dolayısıyla, bireyselleşme eğiliminin aile ve evliliklerde ivme kazandığı; genel bağlamda ise geleneksel örüntülerin ve bireysel tercihlerin önem kazandığı ikili bir yapının mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

¹ Dr. Öğr. Gör., Ege Üniversitesi Sosyoloji pepinondertr@yahoo.com

² Dr. Öğretim Görevlisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyoloji, ebas1987@gmail.com

NERMİN YILDIRIM'IN MİSAFİR ROMANINDA KADIN, DELİLİK ve EDEBİYAT

Selin Önen¹

Bu çalışmanın amacı, deliliğin kadınlar üzerinden toplumsal olarak nasıl kurulduğunu Nermin Yıldırım'ın Misafir adlı romanı üzerinden incelemeye çalışmaktır. Romanın ana konusu toplumsal düzenin deliliğe nasıl baktığıdır. 17. yüzyıl sonlarında Avrupa'da deliler, aylaklar, çalışmak istemeyenler ve yoksullarla birlikte toplumsal norm ve düzeni bozan kimseler olarak görülüp akıl hastanelerine kapatılarak disipline tabi tutulmaktaydılar. Delilerin, Foucault'nun deyişiyle büyük kapatılışı ve zapturapt altına alınması 20. yüzyıl sonlarına kadar devam etmiş ve akıl hastanesi hekimliği doğmuştur.

Deliliğin erkekten çok kadınla ilişkilendirilmesi ataerkilliğin ve iktidarın kadınları tarihsel olarak normatif tanımlama ve hiyerarşik kodlama biçimleri ile ilgilidir. Kadın deliliği özellikle 19. yüzyılda erkek yazarların eserlerinde histeri olarak yansıtılmıştır. Romanın geçtiği temel mekân, delilerin toplumdan tecrit edildiği ve kapatılmanın gerçekleştiği tımarhanedir. Romanda sürekli yinelenen vurgulardan birisi de tımarhane ve hapishane arasındaki benzerliktir. Romanın okuyucuya sordurduğu temel sorular, içerisi/dışarısı arasındaki ayrım, normal/anormal arasındaki fark nelerdir? Kimler deli olarak görülüp damgalama dışında tımarhaneye konulmaktadır? Deliliğe karar veren kimlerdir? Bu temel sorular romanda yer alan iki başkarakter, tımarhanede yatırılan Esin ve orada çalışan hemşire Rikkat'in ve diğer yan karakterlerin kadınlık deneyimleri üzerinden irdelenmeye çalışılacaktır. Esin karakteri romanın başlarında tımarhaneye neden getirildiğini hatırlayamamakta; fakat orada bulunmasının mantıklı bir sebebin olması gerektiğine dair düşünceyle durumunu rasyonalize etmeye çalıştığı görülmektedir. Rikkat karakteri ise modern tıpla ilişkili olarak Esin'in kaldığı tımarhanede hemşiredir. Rikkat'in annesi ise geçmişte şifacı olarak görülüp sonrasında ise cadılıkla ilişkilendirilmesi ve ötekileştirilmesine tanık oluruz. Geçmiş hatırlama ve şimdinin bellek üzerinden sorgulanması sırasında bu deneyimlerin ataerkil bir geçmişle hesaplaşması olarak da görülebilir.

Roman, Foucault'nun deliliğe dair bakış açısı ve söylemleri etrafında da düşünülebilir: Disiplin ve uysallaştırmanın ne kadar benimsenip benimsenmediği, hastalara tedavinin ne olması ve nasıl yapıldığına kimlerin karar verdiği, buna yapılan itirazların nasıl sonuçlandığı konuları da yazar tarafından ele alınmaktadır. Deliliğin ana eksen olarak masaya yatırıldığı Misafir adlı romanda kadınları delirtenler ve deliliğin kıyısına itenlerin ataerkil düzende kilerin payı olduğu gerçeği de belirlemektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyoloji selin.onen@ikc.edu.tr

TRANS KADIN OYUNCULAR'IN DENEYİMLERİ TEMELİNDE BİR İLİŞKİSEL SOSYOLOJİ UYGULAMASI

Aysun Öner¹

Bu araştırmada, transseksüel kadın oyuncuların farklı yaşam birimleri içinde deneyimledikleri transfobik şiddet temelli ayrımcılıklar, konum değişimleri, gerilim ve çatışmalar, belirsizlikler, belirsizlikler karşısında izledikleri stratejiler, belirsizliklerin süreç içinde nasıl birbirinin yerine geçerek takas edildiği, trans oyuncuların içinde yer aldıkları figürasyonlar içindeki gruplar, bu grupların üyesi bireyler ve farklı figürasyonlar arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Transseksüel kadın oyuncuların deneyimleri, oyunculuk camiası, aile vb. figürasyonlar içinde ele alınmıştır. Çalışmada Norbert Elias'ın süreç temelli sosyolojik yaklaşımı (figürasyonel sosyolojisi) ve case study nitel araştırma tekniği uygulanmıştır. Elias'ın metodolojik yaklaşımı temelinde mikro ve makro yapılandırma tekniğine uygun bir veri analizi yapılmıştır. Trans oyuncuların deneyimlerine, derinlemesine görüşmeler, oyuncuların verdikleri röportajlar vb. kaynaklar üzerinden erişilmiştir. Çalışmanın teorik çerçevesinde, Harrison C. White'ın belirsizlikler ve dönüm noktaları ve Elias'ın figürasyon sosyolojisi içindeki temel kavramlarından yararlanılmıştır. Çalışma 2018 yılında gerçekleştirilmiş olup, bir akademik teze dayanmamaktadır.

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sosyoloji aysunoner2005@yahoo.ca

TÜRKİYE’DE DİL KONUSUNDA NEOLİBERAL PRATİKLER: YÖK UYGULAMALARINA VE RAPORLARINA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Eser Ördem¹

Türkiye, özellikle Osmanlı’nın Tanzimat ve Islahat fermanlarının ilanından itibaren Avrupa dillerinin etkisi altına girmiştir. Fakat, neoliberal bir pratik olarak 1950 ve 1980 gibi tarihi kırılma noktalarından itibaren Türkiye, Anglo-Amerika etkisine girerek İngilizcenin hakim olduğu gelişmekte olan bir daire içine yerleştirilmiştir. Türkiye, dil politikası açısından çok dar bir çerçevede ilerleyerek sadece İngilizce temelli gitmesi hem akademik hem de kültürel açıdan bireyleri aslında büyük oranda tek bir dille sınırlı bırakmıştır ve büyük oranda Anglo-Amerikan kültürel özellikleri kitaplarda ve müfredatlarda empoze edilmiştir. Neoliberal pratiklerin en önemli temsilcilerinden biri British Council kurumu ile YÖK arasında 2015’te bir rapor hazırlanmış ve rapora göre Türkiye, eğer küresel ölçekte ve G-8 ülkeleri arasında yerini almak istiyorsa İngilizceyi Türkiye’de daha fazla yaygınlaştırma politikasının daha hızlı bir şekilde yapılmasını önermiştir. YÖK başkanı ve temsilcileri bu raporu onaylayarak diğer dilleri görmezden gelmiş ve Türkiye dil konusunda neoliberal pratiklerin en önemli kurbanlarından biri olmuştur. Bu çalışmada, British Council’in 3 başlık altında YÖK’e sunduğu rapor ve YÖK başkanının konuşması söylem analizi çerçevesinde incelenmiştir. Ayrıca, çalışma Avrupadaki ve Türkiye’deki dil bölümlerinin sayısını ve haritasını vererek YÖK’ün dil konusundaki politikalarını eleştirmiştir. Çalışmada küreselleşme, ekonomik güç, İngilizcenin hakim dil yaygınlaştırılması, Türkiye’nin yetersizlikleri gibi neoliberal söylemler analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucu, Türkiye’nin British Council’in YÖK’e sunduğu 134 sayfalık raporun özünde radikal bir neoliberal pratik olduğunu ve İngilizceyi ön plana çıkararak diğer dilleri yok saydığını göstermiştir. Çalışma, başta Türkiye’deki yerel diller ve Afrika dilleri dahil olmak üzere çokkültürlü bir dil politikasının radikal ve doğrudan demokrasi ilkeleri çerçevesinde uygulanması gerektiğini önermiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim Tercümanlık eserordem@gmail.com

GÜVENLİK SOSYOLOJİSİ MÜMKÜN MÜ?

Hülya Örki¹

En genel anlamıyla güvenlik, tehditlerden, korkulardan ve tehlikelerden uzak olmak anlamına gelmektedir. Geçtiğimiz 40 yıl boyunca biliminsanları güvenlik olgusuna ilgi göstermesine rağmen kavramı açıklamaya fazla önem vermemiş, kavram yeterince açıklanmamıştır. Öte yandan güvenlik olgusu oldukça tartışmalı olmakla birlikte temel analiz biriminin bireysel, ulusal ya da uluslararası güvenlik mi olması gerektiği konusu kavrama yönelik ilginin adresini de belirlemektedir. Bir araştırma nesnesi olarak güvenlik, özellikle soğuk savaş sonrası ilgi gören bir olgu olmakla birlikte büyük oranda uluslararası ilişkiler disiplini tarafından sahiplenilmiştir. Güvenlik çalışmaları büyük oranda uluslararası ilişkiler disiplini çerçevesinde ve bu disipline hakim olan kuram ve yaklaşımlar ışığında değerlendirilmekle birlikte, artık gerek geleneksel gerekse yeni tehditlerin uluslararası güvenlikten ulusal güvenliğe, devlet güvenliğinden toplum ve birey güvenliğine kadar tüm dünya güvenliğini derinden sarstığı günümüzde, güvenliği yalnızca askeri ve devlet güvenliği anlamında, kısaca yalnızca iç güvenlik ve uluslararası güvenlik anlamında düşünmek bu alan ile ilgili eksik bir yaklaşım sunacaktır. Zira kapsamı her geçen gün genişleyen ve derinleşen güvenlik alanında akademik anlamda uluslararası güvenlik, ulusal güvenlik, devlet güvenliği, toplum güvenliği, birey güvenliği, çevre güvenliği, psikolojik güvenlik, cinsiyet güvenliği, ekonomik güvenlik, bilgi güvenliği gibi farklı tanımlar yapılmaktadır. Güvenlik alanının bu denli genişlemesi ile birlikte, güvenlik tartışmalarında geniş bir yer tutan uluslararası güvenlik disiplini, “güvenlik nedir?” sorusunu cevaplamakta yetersiz kalmakta ve gün geçtikçe genişleyen güvenlik olgusunun farklı bakış açıları, yaklaşımlar, farklı disiplinler içerisinde incelenmesi gerekmektedir. Bu açıdan güvenlik alanında beşeri ve sosyal bilimlerin güvenliği konu edindiği bir alan olarak, sosyolojik bir yaklaşımla, sosyolojinin bir alt dalı olarak bir güvenlik sosyolojisi önerilmektedir. Güvenliğin toplumsal bir olgu olarak görüldüğü bu yazının temel amacı özellikle 11 Eylül sonrasında artan bir ilgi gören güvenlik olgusuna sosyolojik bir bakış açısıyla yaklaşarak, bir güvenlik sosyolojisinin mümkünatını tartışmaktır. Toplumun yapısı ve işleyişi üzerine genellemeler yaparak toplumu inceleyen ve analiz eden bir disiplin olarak sosyoloji, güvenlik alanında neler olduğunu göz ardı etmemekle birlikte, bu yazı, sosyolojinin bir alt dalı olarak güvenlik sosyolojisine yönelik önemli kavram ve metodolojik yaklaşımlar sunmayı da amaçlamaktadır. Siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplinleri dahilinde, Hobbes gibi pek çok isim, güvenliği devletin sunmakla görevli olduğu bir hizmet olarak görürken, sosyologlar güvenlik olgusuna insan güvenliğini temel alarak yaklaşmakla birlikte, daha çok terörizm, devlet şiddeti, suç korkusu, risk ve korku toplumu gibi güvenlik ile ilgili daha genel sorunlarla ilgilenmektedir. Bu açıdan güvenlik, sosyal bir olgu olarak ele alınacak ve güvenlik olgusunun yapısı ve doğası doğrultusunda sosyolojinin bir alt disiplini olarak öne sürdüğümüz güvenlik sosyolojisi için uygun kavram ve modeller ortaya konmaya çalışılacaktır.

¹ Araştırma Görevlisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyoloji horki@agri.edu.tr

GÖZETLENİYORUM O HALDE GÜVENDEYİM(!): GÖZETİM İÇİN GÜVENLİK YA DA GÜVENLİK İÇİN GÖZETİM

Hülya Örki¹

Gözetim, günümüze özgü bir uygulama değildir. Gözetim pratiklerine en eski uygarlıklarda bile rastlanmaktadır. Ancak gözetimin sistematize hale gelerek toplumsal yaşamın tümüne sirayet etmesi modern devlet ile mümkün olmuştur. Günümüzde ise gözetim temel olarak güvenliği sağlama gerekçesiyle yapılmaktadır. Artık yeni gözetim teknik ve teknolojileri güvenliği sağlama amacıyla kullanılmaktadır. Bu anlamda günümüzde hem izleyenler hem de izlenenler açısından işler epey değişmiş, bir zamanlar gece nöbetçisinin şehir kapısında beklediğini bilmek sizin rahat uyumanızı sağlarken aynı şey bugünün güvenliği için söylenemez olmuştur. Zira günümüz gözetim toplumunda bireyler huzur ve güven(lik) arayışıyla gözetim araçlarını arar ve her an her yerde gözetlenmeye razı gelir hale gelmişlerdir. Bu yazının amacı Eskişehir’de güvenlik tüketicilerinin güvenlik gerekçesiyle gözetimi nasıl ister hale geldiğini ortaya koymaktır. Çalışmaya temel oluşturan veriler, Temmuz-Ağustos 2018 tarihleri arasında Eskişehir’de güvenlik tüketicisi olan 12 kişi ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, araştırma kapsamındaki özel güvenlik tüketicilerinin tamamına yakınının yaşadığı mahalle, cadde ve sokak, bina içi, katları ve girişi, site girişi, çevresi ve siteyi çevreleyen duvarların stratejik noktalarında yer alan kameralarla çepeçevre kuşatıldıkları görülmüştür. Günümüzde en yaygın gözetim araçlarından biri olan kameraların yaşam alanlarına kadar sızması güvenlik gerekçesiyle meşrulaştırılmakla birlikte, çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde kameraların aslında iddia edildiği (veya hissettirilmeye çalışıldığı) kadar güvenlik sağlayamadığı da dile getirilmiştir. Aynı zamanda Günümüzde teknolojinin gelişmesinin de verdiği imkanla birlikte gözetimde kullanılan araçlar çeşitlenmiş ve bu durum gözetimin içeriğini ve alanını bir hayli genişletmiştir. Artık gözetim panoptik aşamayı aşarak omnioptik bir boyuta gelmiştir. Bu anlamda günümüzde bu kavramı karşılayan bir gözetim aracı olarak, son yıllarda tüm dünyada büyük bir hızla yayılarak şehirleri çepeçevre saran kamera ağıyla “Mobil Elektronik Sistem Entegrasyon Sistemi” (MOBESE) adı verilen kamera ağı sistemi dikkat çekmektedir. Bu anlamda, bu yazı aynı zamanda omnioptik bir gözetim aracı olarak, herkesin herkesi gözetlemesine imkan veren, MOBESE sistemlerinin güvenlik ile ilişkisini irdeleme amacı da taşımaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyoloji horki@agri.edu.tr

GÜNDELİK YAŞAMDA CİNSEL KİMLİĞİN SUNUMU: SEMBOLİK ETKİLEŞİMCİ BİR BAKIŞ

Ahmet Özalp¹

Modern yaşamın ortaya çıkardığı çalkantılı ve kaosa dayalı müphem döneminde cinsel kimlik konusu bu kimliğe sahip insanların tüm yaşamlarını derinlemesine etkilemektedir. Grup içi davranışlardan başlayıp sosyal gelişim alanı ve çalışma ortamında bireyler kendi cinsel kimliklerini dolaylı yoldan sunma eğilimi göstermektedir. Bu durumun başlıca nedenlerini varoluşsal kaygılar oluşturmaktadır. Bu kaygılar ötekileştirme, baskılanma ve reddedilmedir. Bu araştırmada Konya ve Karaman örnekleminden yola çıkılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan mülakat tekniği uygulanmış eşcinsel erkek bireylere yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Çalışmaya 15 kişiden oluşan yaşları 20 ile 35 arasında erkek eşcinsel bireyler katılmıştır. Araştırma 6 aylık bir sürede gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın bu sürede yapılmasının nedenlerini bireylerin gizli kalma arzuları, araştırmacıya temkinli yaklaşımları, araştırmaya katılan bireylerin kendilerini yüz yüze görüşmek için uygun görmemeleri oluşturmuştur. Araştırmanın amacını bireylerin gündelik yaşamlarında kendi kimliklerini nasıl sunmaya çalıştıkları ve mücadele alanlarında nasıl davrandıklarını anlama amaç edinilmiştir. Bu sayede çalışma, eşcinsel bireylerin iş yerlerinde ve gündelik yaşamlarında yaşadıkları sıkıntıların gün yüzüne çıkarılarak toplumsal farkındalık oluşturmaya açısından önemlidir. Araştırmada elde edilen verilerin yorumlanması arka planında sembolik etkileşimci teorisinin varsayımları kullanılacaktır. Bu teorisinin seçilmesinin nedenini bireylerin gündelik yaşamda kendi gerçeklerini diğerinin tepkisinin yorumlanmasından yola çıkarak oluşturduğu düşüncesi oluşturmaktadır. Araştırma sonuçları açısından, çalışmaya katılan bireylerin 8'i aile içi şiddete maruz kaldığı, 5'inin çocukluk ve ergenlik döneminde yaşanan mahallede cinsel saldırıya uğradığı, 10'unun kendi kimliğini gizlediği bulunmuştur. Çalışmaya katılanların 12'sinde ilk ve orta öğretim yıllarında baskılandığı ve eleştiriye maruz kaldığı bulunmuştur. Ayrıca, çalışmaya katılan bireylerin sosyal ortamlarında baskı altında oldukları ve 12'sinin psikiyatrik tedavi aldığı görülmüştür. Araştırmaya katılan bireylerin gizli kalmalarının nedenleri arasında işlerinden olmaları korkusu, ailesinden dışlanma, sosyal çevreden dışlanma ve ileride evlilik düşünmeleri vardır. Araştırmaya katılanların 10'u özel sektörde ikamet etmekte 2'si kamuda ve 3'ü de işsiz durumdadır. Çalışmaya katılanların hepsi kendilerinin sosyal medya aracılığı ile çevreler edindiklerini ve sorunlarını bu mecralarda paylaşarak rahatladıklarını, kendi cinsel kimliklerine benzer insanlarla bu vasıta ile destek aldıklarını bildirmişlerdir.

¹ Doçent, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyoloji ozalpahmet@kmu.edu.tr

TOPLUM 4.0'IN TÜKETTİĞİ: “LOVE, DEATH AND ROBOTS” ÜZERİNE BİR BETİMSSEL ANALİZ

Züleyha Özbaş Anbarlı¹

Bir dönemin tüketim kalıpları, o dönemin toplumsal yapılanması hakkında önemli göstergeler sunar. Medya içeriklerinin tüketimi de önemli tüketim göstergelerinden biridir. Hızlı teknolojik gelişimlere ayak uydurmaya çalışan günümüz toplumlarının özellikle kültürel içerikleri tüketme biçimleri farklılaşmakta, buna uygun olarak da üretilen içerikler daha önce alışık olmadığımız biçimler halini almaktadır. İnternetin sunduğu olanaklarla üretim ve tüketim birbirine harmanlanmış, sadece pasif bir tüketici olmanın ötesinde üretici-tüketici, üretici-kullanıcı gibi kavramlar ortaya çıkmış, pasif izleyici algısı değişmiş, gündelik yaşam internetle iç içe geçmiştir. İnternetin global bir ağ oluşturması televizyon yayıncılığını da etkilemiştir. Televizyon dijitalle birleşmiş, talebe bağlı video (video-on-demand) yayın yapan dijital televizyon platformları kurulmuştur. Dijital televizyon platformlarının günümüzdeki en popüler örneği 1997’de kurulan, 2007’de üyelerine kendi kişisel bilgisayarlarından televizyon programları ve filmleri izleme olanağı sunan ve 2016 yılında dünya geneline yayılan Netflix’tir.

Bu çalışmada Netflix yapımı olan ve antoloji dizisi olarak lanse edilen 18 bölümlük “Love, Death and Robots” isimli dijital televizyon dizisi, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiş ve toplum 4.0’ın tüketim biçimi, dijital sosyoloji kavramları üzerinde temellendirilerek bu dizi üzerinden okunmaya çalışılmıştır. +18 ibaresine sahip, cinsellik ve şiddet öğelerini barındıran ve “iş yerinde izlenmeyecek türden” şeklinde bir mottosu olan, 2019 yılı yapımı olan dizinin incelendiği bu çalışmanın temel amacı, bir dizinin toplumsalın izleme ve tüketme davranışlarını nasıl belirlediğini ve bu davranışlarla nasıl belirlendiğini açığa çıkarmaktır. Çalışmada; birden fazla türü içeren, farklı uzunlukları olan ve yeni anlatı türlerini doğuran dizinin, hızlı teknolojik gelişmelere maruz kalmakta olan toplum 4.0’ın tüketim kalıplarını içerisinde barındırdığına dair bir tartışma yürütülmektedir. Dijital dönüşümün en belirgin sonuçlarından biri hızlı tüketimdir ve dijital televizyon platformları bu hızlı tüketim için belirli kalıplar sunmaya çalışmaktadır. Binge watching (bir dizinin bütün bölümlerini art arda izleme) temelinde en uzun 17 dakika olan dizi, bölümlerini izleyicisinin karşısında normalden farklı bir algoritmayla çıkarmakta, izleyiciye göre bölüm sıralamaları değişmektedir. Kullanıcının dijital dünyaya bıraktığı (ve farkında olmadan dijital emek sarf ettiği) dijital ayak izleri (digital footprints), izleyicinin karşısına çıkardığı bölümleri farklılaştırmaktadır. Tek hamlede, kısa sürede, dijitalin belirleyicisi olan hız’a uygun şekilde bölümler izleyiciye sunulmakta, distopik dünya, kara mizah, punk kültürü gibi alternatif anlatı biçimleri temelinde izlerkitlenin dikkati çekilmeye çalışılmaktadır.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Anadolu Üniversitesi İletişim Tasarımı ve Yönetimi zuleyha.aa@gmail.com

BAKIM HİZMETLERİNİN ULUSLARARASI UYGULAYICISI OLARAK KADIN GÖÇMENLER: İZMİR ÖRNEĞİ

Çağlar Özbek¹

Uğur Can Köşk²

Günümüz uluslararası emek göçü tartışmalarının içinde, göç hareketliliğinin artması ve sürekliliğinin yanında dikkat çeken bir diğer unsur göçün kadınlaşması, yani emeğini arz etmek için farklı bir ülkeye göç eden kadınların sayısındaki artıştır. Patriarkal yapının bir sonucu olarak ev içi işleri ve bakım hizmetlerinin asli uygulayıcısı olan kadınlar, hem bu yapının getirdiği yoksunluklar hem de küreselleşme sürecinin getirdiği kronik yoksulluklarla baş edebilmek için göç etseler dahi, yine çoğunlukla kendileri ile özdeşleştirilen alanlarda çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Göç alan gelişmiş ülkelerde bakım ve hizmet sunumunun piyasa koşullarına bırakılması ve bu ülkelerde kadın istihdamının kısmen artış göstermesiyle birlikte ortaya çıkan bakım açığı göçmen kadın emeği ile ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışma, göç olgusunu yoksulluk ve yoksunlukla mücadele edebilmek için bir strateji olarak gören göçmen kadınların -öncesi ve sonrasıyla- göç sürecini ele alarak, onların küreselleşme ve patriarka kışkırtıcısında ancak yeniden üretim döngüsü içerisinde yer alabildiklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı ve olguların bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği yöntem olarak tanımlanan nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Son yıllarda ticaret ve sanayi bakımından gelişip giderek metropolleşen bir şehir olarak göze çarpan İzmir ilinde ev içi bakım hizmetlerinde çalışan yabancı göçmen kadınların oluşturduğu araştırma evreninden seçilen on iki göçmen kadınla derinlemesine görüşme gerçekleştirilerek alan araştırması verileri elde edilmiştir.

Gürcistan (7), Kırgızistan (2), Moldova (2) ve Azerbaycan'dan (1) göç ederek İzmir iline gelmiş on iki göçmen kadından oluşan örneklem grubuna, sosyo-ekonomik olarak daha üst sınıftan ailelerin ikamet ettiği Urla (3), Balçova (1), Göztepe (4), Alsancak (2) ve Mavişehir (2) semtlerinden ulaşılmıştır. Ailelerinin geçimine destek olmak temel amacıyla göç ederek ev içi ve bakım hizmetlerinde çalışan göçmen kadınların yaş ortalaması 45 olup; dördü evliyken ikisi hiç evlenmemiş, üçü boşanmış ve diğer üçünün de eşi vefat etmiştir. Yedisi lise, beşi üniversite mezunu olan görüşmecilerden onu, geldikleri ülkelerde profesyonel bir meslek sahibi olsalar da uzun süredir işsizlik sorunuyla mücadele etmektedir. Bu bulgulara ek olarak, görüşme yapılan her bir göçmen kadın göç öncesinde İzmir'e kendisinden önce gelmiş olan bir yakını ya da akrabası ile bağ kurmuş olup, aralarında kurdukları bu ilişki ağlarının göç sonrasında da oldukça önemli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri caglar@mu.edu.tr

YEREL KURULUŞLARIN BAKIŞ AÇISINDAN SAKİN ŞEHİR HAREKETİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: SEFERİHİSAR ÖRNEĞİ

N. Beril Özer Tekin¹

Bu araştırmanın amacı alandaki bu açıklığa katkı sunmak üzere sakin şehir uygulamasının kapitalist üretim ilişkilerinden bağımsız bir şekilde ele alınamayacağını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda son yıllarda adı Türkiye’de de sıklıkla duyulmaya başlanan “yavaş hareketi”nin sonucu olarak ortaya çıkan sakin şehir hareketinin Seferihisar örneğinde mevcut kapitalist ekonomik işleyişe nasıl eklemlendiğinin ve hareketin günümüz üretim-tüketim ilişkileri içinde sürdürülebilirliğinin yerel kuruluşların bakış açısından araştırılmıştır.

Yerel kuruluşlar hareketin temel uygulayıcıları olarak önem taşımakta, bununla birlikte sakin şehir uygulamalarının toplumsal kabulünü sağlama ve halkı dahil etme konusunda önemli rol oynamaktadır. Araştırma kapsamında Seferihisar Belediyesi, Seferihisar Kent Konseyi, SS. Hıdırlık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Yavaş Yaşamı Destekleme Derneği, Ürkmezi Güzelleştirme Çevre Koruma Kültür ve Turizm Derneği ve Doğa, Sanat, Felsefe Derneği gibi kuruluşlarla ve yerel aktörlerle görüşmeler yapılmıştır. Nitel metodolojinin benimsendiği çalışmada kuruluş temsilcileri ve yerel aktörlerle ile derinlemesine mülakat ve serbest görüşmeler yolu ile toplanan veriler temalandırılarak Neo-Marksist kent çalışmaları bakış açısından analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda ilçenin sakin şehir unvanı alma süreci, ilçedeki uygulamalar ve ilçenin unvanı alması sonucu ortaya çıkan gelişmeler değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, unvanın alınması ile birlikte ilçenin tanınırlığının arttığı, kadınlar ve turizm sektöründeki kişiler gibi bazı kesimlerin bu süreçte güçlendiği; ancak sosyal tabakalaşmanın artması, kent ve çevre sorunlarının artması, soylulaştırma ve yabancılaşmanın ortaya çıkması, ulusal ve küresel sermayenin ilçede etkin hale gelmesi gibi çeşitli olguların da ortaya çıktığı belirlenmiştir. Bu olgularla birlikte ortaya çıkan sorunlar ilçede sakin şehir hareketinin sürdürülebilirliği bağlamında değerlendirilerek, hareketin uygulanabilirliği konusundaki güçlükler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Son olarak incelenen örnek bağlamında mevcut ekonomik sisteme bir alternatif gibi geliştirilen sakin şehir yaklaşımı örneğinde mekan metalaşırken, kapitalizm ise kendini yeniden üretmiş, sakin şehir bir pazarlama stratejisi haline gelmiştir.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Okan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ozerber@hotmail.com

GÜNÜMÜZ TÜKETİM MEKÂNLARINDA NOSTALJİNİN PAZARLANMASI: RETRO MODASINI YANSITAN KAFELER ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Seçil Özgökbel¹

Bu çalışmada, günümüz toplumlarında kullanımı artık yaygın olmayan ve modası geçmiş olarak tabir edilen geçmiş ve geçmişe dair sembolleri içinde barındıran nesneler ve değerlerin, bir takım tarihi kurgu ve unsurlar kullanılarak günümüzdeki mekânlarda yeniden sunulması üzerinde durulacaktır. Retro modası, geçmişin temsili olarak düşünebileceğimiz çeşitli unsurların yeniden popüler olması ya da popülerliğini geleneksel olarak günümüzde de koruyabilmesi olarak tanımlanabilir. Son yıllarda retro modasını yansıtan mekânlar özelinde düşünebileceğimiz kafelerin artışının gözlemlenmesi, bu araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu durumun arkasındaki olası bireysel ve toplumsal etmenlerin araştırılması amacı ile retro modasını yansıtan mekân olarak seçilmiş kafeler üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır. Kafelerin seçiminde kafe sahibi tarafından bilinçli olarak kullanılan nostaljik unsurlar belirleyici olmuştur. Araştırma çerçevesinde bu tarz mekânlarda var olma isteğinin ve tercih edilmesinin arkasındaki bireysel motivasyonların toplumsal ihtiyaçlar paralelinde sorgulanması amaçlanmıştır.

Araştırma nitel araştırma desenine sahiptir. Katılımcılar amaçsal örneklem seçim tekniği ile seçilmiş, derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Görüşmeler 2018 yılının Mart ve Nisan aylarında üçü İzmir ve ikisi Eskişehir’de bulunan farklı nostaljik unsurlar ile tasarlandığı düşünülen beş farklı kafede gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar kafe sahibi, kafe çalışanı ve görüşme günü kafelere zaman geçirmek için gelen kişilerden oluşmaktadır. Dört kafe sahibi, üç kafe çalışanı ve on üç (altı erkek, yedi kadın) kafe müdavini olmak üzere toplamda 20 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları temelde katılımcıların orada bulunma motivasyonlarını, mekânı algılama ve deneyimleme biçimlerini ve bireyin mekân ile kurduğu ilişkiyi ortaya çıkarmaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre, araştırma kapsamında ele alınan kafelerin, zaman zaman ayak uyduramadığımız ya da yabancılaştığımız zaman ve mekân ölçülerine bir alternatif alan oluşturarak bireylere tutunabilecekleri, kendilerini ve toplumu anlamlandırabilecekleri görece yavaş bir zaman akışına sahip mikro düzey bir mücadele alanı sunduğu görülmüştür. Hem tüketim toplumuna bir tepki hem de tüketim toplumu ekseninde toplumsallaşmanın ön koşulu olarak tüketim mekânlarının varlığının konumlandırılmasında ve sürdürülmesinde bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu olarak bireyin belleğinde yer edinen bazı olayların veya nesnelerin, retro modasını yansıtan kafelerde bir karşılığı olduğu görülmüştür. Bireyler ve retro modasını yansıtan kafeler arasında duygusal bir bağ kurulmasında etkili olan bu durum, retro modasını yansıtan kafelerin toplumda katılımcılar tarafından klasik veya zincir kafe olarak tabir edilen kafelerden farklı bir işlevi olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji, secilozgokbel@hotmail.com

TÜRKİYE’DEKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK GÜÇLENDİRME POLİTİKALARI: SURIYELİ MÜLTECİ KADINLARIN DENEYİMLERİ

Asuman Özgür Keysan¹

Cemile Gizem Dinçer²

Dünya, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana yaşanan en yüksek insan hareketliliğiyle karşı karşıya olup, bu insan hareketliliği içinde kadınlar ve çocuklar büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. 1990’lardan bu yana göçmenler için hem transit hem de hedef ülke haline gelen Türkiye ise, 2011’de Suriye’de başlayan ayaklanma sonucu büyük bir kitlesel göç hareketi ile karşı karşıya kalmıştır. Mültecilerin yaşadığı sorunları tanımlama ve çözme aşamasında kritik bir rol oynayan sivil toplum örgütleri (STK), kadınlara yönelik de çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Öte yandan akademik alanda her ne kadar bugüne dek Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteci kadınların durum ve ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yürütülmüş olsa da, alanda faaliyet gösteren STK’ların Suriyeli kadınlara yönelik söylem ve faaliyetleri üzerine toplumsal cinsiyet temelinde gerçekleştirilmiş herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, yerel ve ulusal düzeyde örgütlenmiş STK’ların kadınların güçlenmesine destek veren söylemleri ve gerçekleştirdikleri faaliyetler arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Bu bağlamda, bu çalışma Türkiye’deki Suriyeli kadınların sorun ve ihtiyaçlarının, karşılaştıkları toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıkların neler olduğu, STK’ların bu sorun ve ayrımcılıklarla mücadele etmek için hangi hedefleri koydukları, ne tarz faaliyetler yürüttükleri ve ne ölçüde etkili oldukları sorularına hem Suriyeli kadınların hem de STK temsilcilerinin seslerine odaklanarak yanıt aramaktadır. Bu doğrultuda TÜBİTAK projesi kapsamında yürütülmüş olan bu araştırma, Suriyeli mülteci nüfusunun yoğun olduğu İstanbul, İzmir, Adana, Konya ve Gaziantep şehirlerinde yer alan 14 STK’dan 64 STK temsilcisi ve bu şehirlerde yaşayan geçici koruma statüsünde olan 15 yaş ve üstü olan ve bu STK’lardan hizmet alan 84 Suriyeli mülteci kadın ile Mayıs-Eylül 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olan derinlemesine görüşmelere odaklanacaktır. Bu çalışma, STK’ların mülteci kadınlara yönelik söylem ve faaliyetlerinin kadınların güçlenmeleri yönünde destek sağlayabildikleri gibi, belli noktalarda kadınların ihtiyaç ve beklentilerini karşılamaktan uzak kalabildikleri argümanını savunmaktadır.

¹ Dr, Part-time Öğretim Elemanı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları akeysan@metu.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji cemilegizemdincer@gmail.com

YENİ MUHAFAZAKÂR ORTA SINIF'TA GÜNDELİK HAYATIN DÖNÜŞÜMÜ: MÜSİAD KAYSERİ ŞUBESİ ÖRNEĞİ

Cihad Özsöz¹

Din olgusunun sosyal yansımalarıyla ele alınması toplumun sosyal ve kültürel yapısının anlaşılabilmesi için bir gerekliliktir. Bu olgunun ve ilişkili olduğu yapıların ekonomi alanıyla kesiştiği noktalar da ele alınmaya değer özel bir çalışma alanı sunmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışma “Yeni Muhafazakâr Orta Sınıf” kavramsallaştırmasıyla ele aldığımız dindar sermaye sahiplerinin gündelik pratiklerinde ve ekonomik tutumlarında inandıkları ilkelerin ve piyasa şartlarının ne ölçüde etkin olduğuna odaklanmaktadır. Bu aktörlerin bulundukları konumun daha iyi anlaşılabilmesi için Weber’in ekonomi ve din ilişkisine dair yaptığı belirlemeler, bu belirlemelere –özellikle Ülgener tarafından- yöneltilen eleştiriler ve İslâmî ilkelere göre organize edilen ekonomik yaklaşımların ortaya çıkış süreçleri ele alınmaktadır. Bu hat izlenerek Anadolu sermayesinin Türkiye’deki etkinliği ve MÜSİAD’ın bu süreçte üstlendiği rol üzerinde durulmaktadır. Dindar sermaye sahiplerinin söz sahibi olmak istedikleri alanlara nasıl dâhil oldukları, bu süreçte alanları nasıl dönüştürdükleri ve kendilerinin nasıl dönüşümler yaşadıkları MÜSİAD Kayseri Şubesi örneği üzerinden Bourdieu’nün kavramlarıyla ele alınmaktadır.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji cozsoz@gmail.com

İŞ YERİNDE CİNSEL TACİZE KARŞI TOPLUMSAL BİR HAREKET: TIME’S UP ÖRNEĞİ

Ezgi Özten¹

İş yaşamında karşılaşılan diğer birçok sorunun aksine, iş yerinde cinsel taciz olgusu kurumsal ya da toplumsal bir sorun olmaktan çok bireysel bir sorun olarak algılanmaktadır. Bu sebeptendir ki iş yerinde cinsel taciz olgusunun, toplumsal hareketler yazınıyla ilişkisi oldukça sınırlıdır. Ancak 2017 yılında çoğunluğu sinema sektöründe çalışan onlarca kadının, Amerikalı film yapımcısı Harvey Weinstein’ın taciz ve tecavüzüne uğradığını iddia etmesi özellikle sosyal medyada ciddi bir tepki uyandırmıştır. Time’s Up hareketi bu tepkilerin en dikkat çeken örneklerinden biridir. Time’s Up kadınların iş yaşamında maruz kaldıkları sistematik eşitsizlik ve adaletsizliği önlemeyi ve tüm kadınlara güvenli, adil ve saygın bir çalışma ortamı sağlamayı amaçlayan bir harekettir. Bu çalışmanın amacı, çoğunlukla bireysel bir sorun olarak algılanan iş yerinde cinsel taciz olgusunun toplumsal bir harekete yol açmasını sağlayan koşulları Time’s Up hareketi üzerinden ele almaktır. Çalışma kapsamında Time’s Up hareketinin internet sitesi ve sosyal medya hesaplarındaki paylaşımları içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Ayrıca hareketin hangi açılardan desteklendiğinin ya da eleştirildiğinin anlaşılabilmesi için, Time’s Up hareketinin kurulduğu tarihte yapmış olduğu ve hareketin esaslarını konu alan dört Instagram paylaşımına gelen tüm yorumlar içerik analizi ile incelenmiştir. Analizlerden elde edilen bulgular ışığında Time’s Up hareketinin önemi ile güçlü ve zayıf yanları tartışılmaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji eozten@metu.edu.tr

ŞÖHRET OLGUSUNUN DEĞİŞEN KÜLTÜREL MANTIĞI: "YOUTUBER" LAR

Akif Öztürk¹

Bu çalışma, yirmi birinci yüzyılda meydana gelen “şöhret” kavramının yeniden yapılandırılmasını ve sosyal medya şöhretleri ile değişen şöhret algısının kültürel mantığını incelemeyi amaçlamaktadır. Geçtiğimiz yüzyıldan içinde bulunduğumuz yüzyıla geçişle birlikte şöhret olgusu, takdir edilebilir nitelikler, yetenek, başarı ya da toplumsal kahramanlık ile ilişkili olandan, daha kısa ömürlü, hak edilmemiş ya da kazanılmamış bir olguya doğru evrilmiş ve giderek ekonomik süreçlere daha da gömülü hale gelmiştir. Bu değişimin en önemli sebeplerinden ikisi, 1990’lı yılların sonundan itibaren artan “reality TV” olgusu ile “mikro-şöhretler” gibi yeni kavramları gündelik yaşamımıza dahil eden sosyal medyanın ortaya çıkışı olarak gösterilmektedir. Bu dönüşümler, sıradan bireyin kamunun dikkatini çekme girişimlerine yeni bir geçerlilik ve motivasyon sağlamış, böylece şöhret olgusuna yüklenen kültürel anlamlarda da dönüşüme neden olmuştur.

Sosyal medyada görünür olmak ve kendine varlık alanı yaratmak, kitlesel eğlence ve medya endüstrilerinin giriş bileti sağlama rolünü başkalaştırdığı ve yeni bir görünüme soktuğu için, şöhret kazanmanın günümüzde alternatif yollarından biri olarak ön plana çıkar. Aynı zamanda YouTube gibi içerik üretmeye dayalı sosyal medya platformlarının kurumsallaşması ve içerik oluşturmanın giderek daha profesyonel hale gelmesi de sosyal medyayı şöhret kazanmak için alternatif bir mecra haline getirmektedir. Örnek olarak Türkiye’de en çok izlenen YouTube fenomenlerini dikkate alan bu çalışma, bu örnekler üzerinden şöhretin değişen anlamını betimlemeyi ve söz konusu mikro-şöhretlerin, giderek artan bir biçimde sosyal medya reklamcılığı, küresel tüketim süreçleri ve kültürel aracılık ile iç içe geçen endüstriyel yapısını göstermeyi amaçlamaktadır. Söz konusu yeni durum, şöhret olan kişinin özel ve kamusal imajı arasındaki geleneksel sınırın kaybolduğu ve ürün ile tüketici arasında kültürel aracı rolünün daha fazla ön plana çıktığı, yeni bir şöhret kültürünü yansıtmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyoloji Bölümü akifozturk83@gmail.com

TÜRKİYE ÜZERİNE TARİHSEL SOSYOLOJİK BİR TARTIŞMA: YAPI, ÖZNE VE KONJONKTÜRÜN BİRLİKTELİĞİ

Armağan Öztürk¹

Bu çalışmada Türkiye'nin tarihsel sosyolojik dönüşümü yapı, özne ve konjonktür kavramları aracılığıyla analiz edilecektir. Öncelikle yapıdan başlarsak özel mülkiyet kültürünün zayıflığına değinilebilir. Özel mülkiyetin güvencesiz konumu kapitalizm inşa sürecini ve bireysel özgürlükleri olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Ayrıca devlet ile din arasında yapısal bir farklılaşma tam olarak sağlanamamıştır. Cumhuriyet devrimleri ve anayasal laiklik dini devletten bağımsızlaştırmamış, devlete bağımlı din olgusu devam etmiştir. Son olarak etnik çoğulculuk üzerinde durulabilir. Türkiye toplumsal yapısı etnik homojenlikten yoksundur. Etnik çeşitlilik Osmanlı-Türkiye modernleşmesi içerisinde güvenlik ve beka kaygısını ön plana çıkarmıştır.

Toplumsal değişimi özne merkezli bir şekilde yorumladığımızda karşımıza öncelikle burjuvazinin yokluğu meselesi çıkar. Türkiye'de burjuvazi devlet tarafından yaratılmıştır. Bu özellik nedeniyle Türk modernleşmesi Rus, Alman ve Japon devletçi kapitalizmine benzer öğeleri içerisinde barındırır. Aristokrasinin yokluğu ikinci önemli olgudur. Aristokrasie en çok yakın kurum ayanlıktır. Ancak ayanlığın toplumsal yapıdaki etkisi sınırlı olmuştur. Tam da bu noktada bir Osmanlı-Çin karşılaştırması yapılması yararlı olabilir. Çünkü her iki ülkede dışarıdan gelen emperyal müdahaleler sonucunda zayıflamış, Batının feodaliteyi tasfiye ettiği bir konjonktürde ve kendi özgün toplumsal düzenlerinde feodalite yokken feodaliteyi andıran oluşumlara tanıklık etmiştir. Çin, savaş lordlarına dönüşen feodal unsurlarca parçalanıp iç savaşa sürüklenirken Osmanlı merkez güçleri ayanlığı yok ederek varlığını bir süre daha sürdürmüştür. En önemli politik özne ise bürokrasidir. Tanzimat bürokratından Kemalistlere doğru bürokrasinin giderek daha devrimci bir misyonu içselleştirdiği söylenebilir. Bürokrasinin radikalleşmesi Fransız Devrim konjonktüründe burjuvazinin radikalleşmesine benzer bir niteliğe sahiptir. Bu bağlamda Kemalizm-Jakobenizm bağlantısı üzerinde durulabilir. Bürokratik modernleşmenin radikalliği ise daha çok üst yapısal düzenlemeleri hızlı bir şekilde hayata geçirme isteğinde hayat bulur. Tarımın tasfiyesinin bürokrasi tarafından geciktirilmesi örneğinde açıkça görüldüğü üzere bürokrasinin ekonomi politik meselelere bakışı pre-modernidir.

Toplumsal değişimi belirleyen temel konjonktür modernleşmedir. Modernleşmenin ekonomik, siyasi ve kültürel vehçeleri ayrı ayrı analiz edilebilir. Ekonomik açıdan kapitalizm devlet patronajıyla iç içe geçmiş bir şekilde işlemektedir. Dolayısıyla tam olarak ne liberal ne de neo-liberal bir düzen söz konusu olmamıştır. Ekonomideki devletçilik siyasi hayatı da etkilemektedir. Türkiye siyaseti yarışmacı ve çoğulcu değildir. Her hangi bir siyasal bölünmede azınlıkta kalan unsur dışlanır. Muhalefet kategorik olarak olağan şüpheli konumundadır. Sınırlı kapitalizm ve sınırlı demokrasi koşullarında politik liderler patrimoniyal güçlerini korumaktadır. Halk ile lider arasındaki ilişkide lider giderek mitleşerek her türlü tartışma ve eleştirinin dışına çıkarılmıştır.

Sonuç olarak denilebilir ki Türkiye modernleşmesi liberalizm ve sosyalizmi zayıf kılan toplumsal koşullara atıfla Barrington Moore'un üçlü sınıflandırmasındaki faşist modernliğe yakın bir içeriğe sahiptir.

¹ Doçent, Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyoloji armagan1789@yahoo.com

DİJİTAL YERLİLERDE DİJİTAL KÜLTÜR İLE DÖNÜŞEN MESLEK ALGISI: YOUTUBERLIK BİR MESLEK MİDİR?

Elif Özü¹

Dijital devrimin yol açtığı toplumsal değişiklikler, dijital yerliler ya da Z Kuşağı olarak tanımlanan neslin, dijital kültürle etkileşime geçerek yetişmelerine, sosyalizasyon süreçlerinde “YouTube Kültürü”, “Katılımcı Kültür” ya da “Kendini Yayınlama Kültürü”nden etkilenerken; dünyaya bakış açılarını hem sosyolojik kurumlar hem de idealler çerçevesinde, X ve Y Kuşaklarından tamamen farklı bir biçimde, şekillendirmelerine yol açmaktadır. Bu çalışma, 2018 senesinde “Dijital Sosyoloji Perspektifinden Toplumsal Değerlerin Değişme Sürecinde YouTuberlar: İlköğretim Öğrencileri Örneği” isimli yüksek lisans tezinde, Ankara ilinde, genellikle araştırmalara dâhil edilmeyen bir yaş grubu katılımcılarıyla, 9-13 yaş arasındaki çocuklarla yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerle birlikte, Youtube’da netnografik çalışmaları bir arada yürüterek yapılmış alan çalışmasına dayanmaktadır. Bu çalışma, dijital sosyoloji perspektifinde, “geleneksel” meslek algısındaki iş ve boş zaman ayrımının uzaktan çalışma ile tekrardan sorgulanmasını, emeğin dijital emek kavramıyla ele alınmasını, meslek için alınan eğitimin dijital pazarlama, sosyal medya uzmanlığı, kodlama gibi çeşitli “dijital temelli” eğitimlere dönüşmesini, mesleklerdeki “gerçek dünyada” olma vurgusunun bulanıklaşmasını, devletin meslek tanımlamalarına, hukuki düzenlemelere ve yaptırımlara YouTuberlık örneğiyle dikkat çekmektedir. Araştırmanın sonucunda, katılımcıların görüşleri “YouTuberlık bir meslektir; YouTuberlık bir meslek değildir, YouTuberlık bir ek meslektir, YouTuberlık bir hobidir, YouTuberlık bir meslek değildir düşüncesinden YouTuberlık bir meslektir düşüncesine geçen katılımcılar” şeklinde sınıflandırılarak, genel anlamda YouTuberlık’ın bir meslek olarak algılandığı tespit edilmektedir. Çocuklar için dijitalleşme süreciyle ortaya çıkan meslek dallarını kabullenmek, ne kadar dijital kültür içinde yetişiyor olsalar da zordur. Bunun sebebi mesleğin üniversitede eğitimi alınan, belirli saatler içerisinde bir işyerine gidip yapılan, para kazanılan ve devletin tanımladığı kurallar bütününe bağlı bir iş şeklinde tanımlanması ve tüm bu unsurların birlikte var olması koşuludur. Teknoloji, internet ve iletişim teknolojilerinin zaman ve mekân ayrımını ortadan kaldırması ve bu süreçte ortaya çıkan uzaktan çalışma modeli ise bahsedilen unsurları tek tek yıkmaktadır. Genel anlamda çocuklar YouTuberlık’ı meslek olarak kabul ederken; YouTuberlık’ı meslek olarak kabul etmeyen çocukların da bulunmasının sebebi, bu mesleğin “doktorluk gibi insanlığa hizmet eden bir amaç içermemesi”, “insanların sorunlarına çözüm üretmemesi” ve “bir eğitimi olmaması” düşünceleridir. Bunlara ek olarak ailenin YouTuberlar’ı kötü örnekler olarak değerlendirmesi ve çocuklarından geleneksel meslekleri icra etmelerini beklemesi de etkilidir. Fakat YouTuberlık meslek değildir diyen, derinlemesine görüşmenin ilerleyen safhalarında YouTuber olmak istediğini belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Bu da aslında nesiller arası değişim, çatışma ve yeni sürece adapte olma durumlarının bir göstergesidir. YouTuberlık’ın bir ek meslek olarak görülmesi ise, “ciddi ve sıkıcı olmamasına”, “sanal bir ortamda olmasına” ve “iş hayatının daha yorucu olması gerektiği” düşüncesine dayanmaktadır. Ancak pek çok çocuğun meslek tanımları sorgulandığında YouTuberlık bir meslek değildir düşüncesinden, meslektir düşüncesine kaydığı da tespit edilmiştir. Bu düşünme sürecinde etkili olan şey ise “para kazanılan şeyin meslek olması”, dijital emeğin ve mesleğin sıkıcı olmak zorunda olmamasının algılanmasıdır. Netnografi ile ise, YouTube Partnerliği, Fenomen Vergisi, YouTube Space, YouTube kanallarının şirket olarak iş alımı gerçekleştirmesi ile de bu durum desteklenmektedir.

¹ Araştırma Görevlisi, Başkent Üniversitesi Sosyoloji Bölümü elifozuz4@gmail.com

TÜRKİYE'DE ELEKTRONİK İZLEME SİSTEMİ

Deniz Özyörük¹

Ülkemizde denetimli serbestlik sistemi 2005 yılında kurulmuştur. Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetleri, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, taşra teşkilatı olarak ise adalet komisyonunun bulunduğu merkezlerde oluşturulan denetimli serbestlik müdürlükleri ve koruma kurulları tarafından yürütülmektedir.

Denetimli serbestlik şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapılarak iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı; yükümlünün tekrar suç işlemesinin önlenmesini ve toplumun korunmasını amaçlayan bir ceza ve infaz sistemini ifade etmektedir.

Teknolojinin önemli bir rol oynadığı hızla değişen bir dünyada yaşamaktayız. Saniyeler içinde, ihtiyacımız olan bilgiye ve hatta daha fazlasına erişebilmekteyiz. Denetimli serbestlik uygulamalarındaki teknoloji de hızla değişmekte ve genişlemektedir. Günümüzde, elektronik izleme uygulamaları ve sanal gerçeklik gibi teknolojiler denetimli serbestlik çalışanları tarafından kullanılmaktadır.

Elektronik izleme sistemi Avrupa ve Amerika'da yaygın olarak kullanılan bir ceza infaz aracı haline gelmiştir. Elektronik izleme sisteminin uygulama alanları sınırsız bir hale gelmekte; bu bağlamda ruh sağlığı, aile içi şiddet, terör ve göç gibi birçok alanda çocuk, genç, aile içi şiddet mağdurları ve hükümlüleri içeren çeşitli hedef gruplara yönelik olarak kullanılmaktadır.

Elektronik izleme sistemi, 1 Şubat 2013 tarihinden itibaren Türkiye'de de hükümlülerin toplum içinde denetim ve takibinde kullanılmaya başlanmıştır. Elektronik izleme; şüpheli, sanık veya hükümlülerin elektronik yöntem ve araçlar ile toplum içinde izlenmesini, gözetim ve denetim altında tutulmasını sağlayan, mağdurun ve toplumun korunmasını destekleyen kararların infaz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, Türkiye'de elektronik izleme uygulamalarını gerçekleştiren denetimli serbestlik birimlerinin kısa tarihçesi ve teşkilat yapısı ile çalışma alanlarına değinilmektedir. İkinci bölümde, Türkiye'de elektronik izlemeye geçiş sürecinde yapılan mevzuat alt yapısı çalışmaları, elektronik izleme merkezinin kuruluşu ve izleme sürecinin işleyişi ile elektronik izleme sürecinde kullanılan cihazların teknik özelliklerine ilişkin bilgiler verilmektedir. Son bölümde ise kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında elektronik izleme sisteminin kullanıldığı pilot uygulama süreci anlatılmaktadır.

Çalışmanın amacı; elektronik izleme uygulamalarının toplumu her çeşit suçtan etkili olarak koruma amacıyla kullanılabileceğini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Denetimli Serbestlik, Elektronik İzleme, Mağdur.

¹ Adalet Bakanlığı CTE Genel Müd. Sosyoloji Denetimlik Serbestlik Daire Başkanlığı Sosyolog
deniz.ozyoruk@gmail.com

YÜKSEKÖĞRETİM TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ POLİTİKALARININ STEM ALANLARINA ETKİSİ: İSVEÇ VE TÜRKİYE

Ezgi Pehlivanlı Kadayıfçı¹

Yükseköğretim kurumlarının son yıllardaki gündemi, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi ve üniversitelerde çeşitliliğin sağlanmasını gerektirmektedir. Uluslararası politika metinlerince dolaşıma sokulan toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik normatif yaklaşımlar, akademide çeşitlilik ve eşitliği vurgulamaktadır. Uluslararası sıralama sistemleri, üniversiteleri cinsiyete ilişkin veriler kaydetmeye yönlendirmektedir. Bu anlamda, günümüzde üniversiteler işgücü kompozisyonlarını gözden geçirmek ve çeşitlendirmek durumundadır. Bu gelişmelerle ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rejimi neoliberal üniversitenin bir gerekliliği olarak okunabileceği gibi, toplumsal cinsiyet eşitliğine erişme yolunda potansiyel adımları da barındırmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rejimi, uluslararası düzeyde toplumsal cinsiyete yönelik siyasanın, devlet kurumları ve bu çalışma özelinde üniversiteye yayılarak, normatif mekanizmalar haline gelmesi şeklinde ele alınmaktadır. Özellikle STEM alanlarında kadın temsiliyetinin azlığı pek çok ülkede aşılmaya çalışılmaktadır. STEM alanlarında iş gücünün eşitsiz dağılımı ve organizasyon kültürüne ilişkin cinsiyet eşitsizliği vurguları, siyaset, endüstri, ve eğitim gibi çeşitli alanların ilgi odağı haline gelmiştir. Bu kapsamda, bu çalışma, yükseköğretim alanında son yıllarda yaygınlaşan toplumsal cinsiyet rejimi uygulamalarının STEM alanlarında çalışan akademisyenlerin deneyimlerindeki izdüşümlerini anlamayı amaçlamaktadır. Söz konusu araştırma, UNDP toplumsal cinsiyet eşitliği endeksine (2015) göre birbirinden farklı görünen iki ülke düzeyinde karşılaştırma yapmayı amaçlamaktadır.

Buna göre, İsveç (UNDP GII, 14. sıra) ve Türkiyeli (UNDP GII 71. sıra) akademisyenlerin toplumsal cinsiyete yönelik rejimden etkilenme biçimleri ve bu rejim kapsamındaki uygulamaların çalışma hayatlarına yansımaları anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu çalışma çerçevesinde, farklı erkeklik ve kadınlık deneyimlerinin var olduğu ve kadınlar kadar erkeklerin de toplumsal cinsiyet temelli yapılardan etkilendiği kabul edilmektedir. Bu nedenle, tanımlayıcı politika analizine ek olarak derinlikli görüşmeler vasıtasıyla hem kadın hem de erkek katılımcıların deneyimlerinin ele alınması amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın odağında, İsveç ve Türkiye'deki STEM mühendislik bölümlerinden on beş fakülte mensubu (her ülkeden 15'er) ile yapılan derinlikli görüşmeler ve yükseköğretimde STEM alanlarına ilişkin toplumsal cinsiyet politikalarının analizi yer alacaktır.

¹ Dr, Araştırma Görevlisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi/Lund University, esgi.pehlivanli@gmail.com

SAĞLIKTA ÇOKLU HABİTUS PRATİKLERİ: MODERN VE GELENEKSEL TIP UYGULAYICILARI

Ayşe Polat¹

Bu bildiri, modern ve geleneksel ve tamamlayıcı tıp alanlarının uygulayıcılarının tekli ve çoklu habitus pratikleri arasındaki örtüşme ve çatışmaları nasıl yönettiklerini nitel araştırma yöntemiyle ele almaktadır. Sağlık Bakanlığı tarafından 2014'ten itibaren fitoterapi, akupunktur, homeopati gibi modern Batı tıp eğitimi dışında kalan ve "Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp" olarak tanımlanan bir dizi uygulamaya yönelik eğitim ve sertifikalar verilmektedir. Bu eğitimler modern tıp veya eczacılık eğitimi almış akademisyen, doktor ve eczacılar tarafından tıp fakültesi, eczacılık ve dişçilik öğrenci ve mezunlarına verilmektedir. Son yıllarda geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarına yönelik ilgi, bilgi ve tutumlara yönelik çeşitli akademik çalışmalar yapılmaktadır; ancak bu araştırmaların neredeyse tamamı Tıp ve ilintili bölüm ve fakültelerin mensupları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu bildiriyi konuyu Sosyoloji disiplini çerçevesinde ele almaktadır. Sağlık sosyolojisi alanını kültürel sosyoloji ile ilintilendirerek Pierre Bourdieu'nun habitus kavramını çalışmanın kavramsal ve teorik çerçevesini çizmek için kullanmaktadır. Bourdieu'nun habitus, doxa, alan gibi kavramlarını kullanarak hem tıp doktorları hem eczacıların modern tıp ve eczacılık eğitim bilgi ve pratikleri ile alternatif sağlık bilgi, tecrübe, yaklaşım ve uygulamalarını nasıl yönettikleri bu kişilerle yapılan derin mülakatlarla ele alınacaktır. Bourdieu'nun habitus kavramını tekil kullanıp çoklu, çatışan, çelişen "habitusların" mevcudiyetini sorunsallaştırıp sorunsallaştırmadığı; öznelere bu girift, içiçe geçmiş, uyumlu ama aynı zamanda birbirine zıt ve farklı donanım ve pratikleri idare etme, çelişikli yaşama tecrübeleri modern ve alternatif tıp çerçevesinde irdelenmektedir.

Araştırma kapsamında kartopu örneklem yöntemi ile ağırlıklı olarak İstanbul'da bulunan ve Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulaması eğitimi almış veya almakta olan eczacı ve doktorlar ile görüşülecektir. Tıp fakültelerinde konu ile ilgili yapılan çalışmaların çoğu doktorlar ve tıp öğrencileri ile sınırlıyken bu çalışmada eczacılara da ağırlık olarak yer verilmektedir.

Derinlemesine mülakat yanı sıra Sağlık Bakanlığı'nın gözetiminde düzenlenen Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp eğitim programlarından bazılarında gözlemci olarak katılarak verilen eğitim türleri, eğiticiler ve katılımcılar hakkında daha fazla bilgi edinilmeye çalışılıp gözlemlerde bulunulacaktır.

Türkiye'de 2014'ten beri Sağlık Bakanlığı, Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı (GETAT), tarafından yürütülen eğitim programları ve geleneksel tıp pratiklerini geliştirme çabalarının GETAT'ın resmi portalı üzerinden bir içerik analizi de yapılarak devletin alternatif tıp pratiklerini yaygınlaştırma, resmileştirme ve profesyonelleştirmeye çalışma saikleri de irdelenmektedir.

Başta İstanbul'da yaşayan eczacı ve tıp doktorları olmak üzere bu araştırma geleneksel ve modern tıp uygulayıcılarının farklı alan, bilgi, birikim, bakış açısı ve içselleştirmeleri öğrenme, yeniden öğrenme, melezleme ve yönetme biçimlerini ortaya koyarak Bourdieu'nun habitus kavramının yeterlilik ve eksikliklerini irdemiş olacaktır.

¹ polatayse@gmail.com

YUNANİSTAN'DA TELEVİZYON TÜRK DİZİLERİN BAŞARISI

Eleni Pothou¹

Son on yıl Türk dizileri, Amerikan dizilerinin ters akışı olarak, uluslararası eğlenme sektörünün satma ve dağıtım marketine girmektedir. Sadece 2017’de dizilerin ihracatında, Türkiye ABD’den sonra dünyanın ikincisi oldu. Bu nedenle Türk dizilerinin popüler kültürünün başarılı bir ürün olduğu ispatlanmaktadır. Kitle kültürü ile ilişkisinin şeytanlaştırılmasına rağmen, popüler kültür esas kültürün bir parçasıdır ve onun içinde anlam yaratıyor. Onunla birlikte, toplu/kollektif anlayışın oluşturulmasını yansıtır. Türk dizilerinin özelliği modernizm ve muhafazakârlık ile arasında arafta bulunmasıdır.

Kırılgan Türk-Yunan ilişkileri ve ilk anda göze çarpan kültürel farklılıklar nedeniyle

Türk dizilerinin Yunanistan’daki uzun soluklu başarısının incelenmesi çalışmanın ayırt edici özelliğini oluşturmaktadır. Çalışma her iki kültürün ortak noktalarına dikkat çekmektedir.

2005’ten beri Yabancı Damat dizisi Yunan televizyonunda yayınlanmakla Türk dizileri Yunan izleyicilerin en favorisi oldu. Türk dizilerin Yunanistan’daki uzun süren başarısının incelemesi ilgi iddialı bir konu olmaktadır. Türkiye-Yunanistan hassas ilişkileri ve iki ülkenin görünüşte bulunan kültürel farklılığı bu iddayı onaylıyor.

Bu ilişkinin arkasında bulunan sebepleri anlayabilmek için 4 dizi seçilmişti: 47. uluslararası Emmy ödülleri Best telenovela ödülünü kazanan Kara Sevda, Kara Para Aşk, Binbir Gece ve Aşk ve Ceza. Bu izleyici araştırmasında teori altyapı olarak kültürel yakınlık uygulandı. Kültürel yakınlığın göstergeleri (indicators) olarak aile yapısı ve romantik ilişkileri seçildi. Yunan izleyicilerin ile göstergelerin arasındaki yakınlığı analize edebilmek için web tabanlı anket hazırlandı. Ankete katılanlar yukarıdaki bahsedilen dizilerin 8 seçilen sahneleri izledikten sonra uyum düzeylerini belli etmesi gerekiyordu. 708 katılmanın Yunanistan çapında orantılı yayılması temsil değeri konusunda araştırmaya katkı sağlıyor.

Sonuçlar Yunan izleyicilerinin çoğunlukla aile değerlerin ve romantik ilişki temsiliyle bağlantılı olduğunu gösteren kültürel yakınlık kavramını desteklemektedir. Videolar, kadın erkek ayrımı ve toplumsal cinsiyette baskı gibi toplumsal cinsiyet konularını kapsadığı zaman izleyiciler temsiliyet ile bağdaştıramamaktadır.

Türk dizilerini izleyen Yunan izleyicilerin üzerinde ilk kez böyle uzun bir araştırma yapıldı. Bu araştırma bu ürünün uluslararası çeşitli kültürel yakınlıklar olabileceğine katkı sağlıyor. Bu özelliği çeşitli ve muhtelif bir kitleyi gösteriyor. Türk dizileri hızla değişen uluslararası medya çerçevesinde popüler olmaya devam ediyor. Bununla birlikte, medya çalışmada ideoloji temsil eden Türk dizilerinin ve izleyici yükümlülüğü (engagement) kavramını anlaması gittikçe daha önemli oluyor.

Bu araştırma İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde Yüksek Lisans Tezinin kapsamında yapılan bir araştırmadır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Medya ve İletişim Sistemleri elpotg@gmail.com

TOPLUMSAL İLİŞKİLERİN YENİ FORMU OLARAK HAYIRSEVERLİKTEN HAYRI-SEVERLİĞE

İlknur Saatci¹

Bayram Ünal²

Dini yapılanmalar, kitleleri İslami duyarlılık üzerinden kazanmak için “hayırseverlik” algısını sermaye olarak kullanmaktadır. Hayırseverlik, hizmete indirgenmiş/eklemlenmiş değer olarak çevrime tabii tutulmakta ve dolayımın öznesi şeklinde karşılığını bulmaktadır. Yani değer olarak hizmetin üretilebilmesi için hizmet olarak paranın nasıl kazanılacağına dair genel bir alt yapı modeli sunmaktadır. Dolayısıyla “sermayenin sermayesi” veya “sermayedarın sermayesi” şeklinde adlandırılabilen hayırseverlik, kurucu ve koruyucu üst işlev olarak özelleşmektedir.

Bu hayırseverliğin amacı üç aşamalı döngünün işlerliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Bu döngünün ilk aşamasında halktan ve esnaftan hayır adıyla toplanan paralardan söz edilmelidir. Burada bireyin, bir başka bireye doğrudan yardımı dolaylı yardıma dönüşmektedir ve dolayım ortadan kalkmaktadır. Döngünün bir sonraki aşamasında elde edilen bu gelirlerin harcaması yapılanma lehine kullanılmaktadır. Çünkü yapı kendisine kazandırmayı istediği fertlerden doğrudan yardım alarak bu fertlerin toplumda ve devlet içerisinde belli bir konum kazanmasını istemektedir. Dolayısıyla yapıya mensup bireylere, gerek kurum ve kuruluşlar tarafından gerekse bir başka kişi aracılığıyla yardım edilmektedir. Son aşamada ise yapılanma yatırım yaptığı bireylerden kredili bir formda düzenli ve sürekli bir maddi gelir talep etmektedir.

Haraç formuna benzeyen bu durum bireyler tarafından hayrı sevme adıyla ulvileştirilen bir amaca hizmet olarak kabullenilmektedir. Çünkü yapılanma bir nevi borç olarak verdiği paraları, bireylerin vefa adı altında fazlasıyla/faiziyle ve gönüllü olarak geri ödemesini talep etmektedir. Zaten geri ödeme talebinin karşılık bulmadığı durumlarda hegemonik kültürün maliyeti gün yüzüne çıkmakta ve desteği reddedenler düzenleyici/görünmez el olan Örgüt piyasasından dışlanmaktadır.

Öyleyse hayırseverlik, örgütlülük mücadelesinde herkes için geçerli değildir. Yapılanma kendisi gibi düşünenlere yapılan iyiliği, iyilik olarak kabullenmektedir. Dolayısıyla hayırseverlik, dinsel formun tanımlayıcı ögesi olmaktan çıkıp yeniden tanımlanmakta ve ödev formuna dönüşmüş hayrı-severliğe doğru evrilmektedir. Zira hayrı destekleme modeli yapılanmaya “verilmesi gereken” maddi desteklerden ibarettir. Bunlar arasında yurtiçinde ve yurtdışında açılan okullar, üniversite öğrencileri adına istenen yardımlar, Ramazan aylarında toplanan fitre ve zekatlar, yapıya mensup öğrencilerinden çeşitli gerekçelerle alınan ekstra paralar, yapılanmayla gönül bağı bulunanlardan mütevellilik adı altında maddi destek talepleri bunlar arasında sayılabilir. Niğde ilinde dini cemaatler üzerine yapılan bu çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Katılımlı gözlemle birlikte 49 kişiyle derinlemesine mülakat ve ikili görüşmeler gerçekleştirilmiş, örneklem “kartopu” yöntemiyle seçilmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyoloji ilknur_saatci_1991@hotmail.com

² Profesör, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyoloji bayram@binghamton.edu

KİMLİĞİN YENİ GÖRÜNÜRLÜĞÜ OLARAK DİJİTAL İNŞALAR: EZHER EVRENİNDE SİMULARK ÖZNE KURAMI

Adem Sağır¹

Zeynep Aktaş²

Sosyal medya ile birlikte kimliklere eklemlenen yeni durumlar, zamanın nasıl geçtiğinin anlaşılmadığı, gündelik hayat içerisindeki onlarca kareden sadece görünmesini istenenlerin paylaşıldığı, hikâye paylaşımlarıyla zamanı durdurabilme imkanı bulunan, mekanın kontrolünün kullanıcılarda olmadığı ama zamanın kontrolünde ellerinde tutabilen yeni bir özne doğmuştur. 21. yüzyıl insanı içinde bulunduğu zamansal dilim içinde zamanı yeniden ve yeniden üretebilme imkanına sahip bir simulark bir özne olarak belirir. Zamansal ve mekânsal kurgular üzerinde dilediğince gezinebilme şansına sahip olan simulark öznenin gerçekliği yaşama biçimi tam olarak mış gibidir. Sosyal medya hesapları üzerinden insanlarla etkileşim halinde olmak için herşeyin mış gibi olması gerekir. Herşeyin mış gibiye dönüşümü gerçekliklerin belirsizliklerden belirliliklere doğru kayması ile mümkündür. Sosyal medya da belirsiz olan zamanın ve mekânın kurgusudur. Simülark özne için dijital alan post kamusalığın bir göstergesi olarak “Escher Evreni”dir. Hazırlanacak olan bu çalışmanın içeriğini dolduracağı temel kavramsal çerçevede bu evren olacaktır. Escher evreninin en vurucu noktası paradoks ve sonsuzluk temasıdır. Bu evrenin içerisinde etrafını çerçeveleyen dijital alan içerisinde nereye hareket etmeye çalışsa bile yine başlangıç noktasına dönen bir özne tipolojisi vardır.

Mevcut çalışmanın en önemli kaygısı mevcut sosyal medyanın dijital kodlarla inşa ettiği bir alanda simulark öznenin, gündelik hayatta kendisini nasıl konumlandığı ve bu konumları korumak için hangi stratejileri izlediğini tespit etmek olmuştur. Çalışmada sanal etnografi tekniği kullanılarak Facebook, Instagram ve WhatsApp incelenecektir. Adı geçen uygulamalar, dijital dünyadaki dönüşümün hızını arttırmaları nedeniyle tercih edilmiştir. Çalışmada özellikle Facebook ve Instagram üzerinden kullanıcılara gönderilen bildirim ve geri dönütler incelenecektir. Gün içinde belli periyodlarla takip edilen sosyal medya sitelerindeki geri dönütlerin içerikleri tekrar edilen ya da yeni gönderiler olmak üzere iki grup olarak belirlendikten sonra kategorilere ayırmak tercih edilmiştir. İncelenen geri dönüt ve bildirimler “tavsiye vermek, uyarıda bulunmak ve hatırlatma” olmak üzere kategorize edilecektir. Çalışma tamamlandığında gündelik yaşamın sosyal medyanın arka planında kalıp kalmayacağına dönük temel bir iddia ortaya atılacaktır. Bu bağlamda çalışma sosyal medyanın bir distopya örneği olarak ele alınıp alınmayacağını ve toplumsalın sonunu ezher evreni kavramsallaştırmasından hareketle tartışmış olacaktır.

¹ Doçent, Karabük Üniversitesi Sosyoloji ademsagir@karabuk.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi Sosyoloji sosyologzeynepp@gmail.com

AKADEMİSYENİN YÜZLEŞTİĞİ MESLEKİ DEĞİŞİM ALANLARI ÜZERİNE FENOMENOLOJİK BİR ÇALIŞMA : BÖLÜNMÜŞ ÜNİVERSİTELER ÖRNEĞİ

Pınar Memiş Sağır ¹

Türk yüksek öğretim sisteminde 2018 yılında “Rekabete, çeşitliliğe, istihdama ve yeni bilgilerin üretilmesine vesile olacak bilimsel ve teknolojik bir hamle” kaygısıyla 16 üniversitenin bölünmesi sonucu yeni üniversiteler kurulmuştur. Çoğunluğu yapısal olarak büyük olan bu üniversitelerin bölünmesiyle birlikte yaşanan tartışmalar, üniversitelerin tarihsel geçmişleri ve isimleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu tartışmalarda gündeme gelmesi beklenen önemli bir konu da bir dönüşüm yaşayan yapı içinde fail olan akademisyenin bu ilişkisellik içinde kimlik düzenleme (identity regulation) problemiyle karşı karşıya kalmış olmasıdır. Çalışmanın kendisine anlamaya dönük bir yöntem seçmesi ve keşfedici nitelik biçmesi gerekçeleriyle çalışma derinlemesine anlam kaygısı güden nitel araştırma deseni ve özel olarak da fenomenolojik bir çalışma olarak tasarlanmaktadır. Bölünen üniversitelerde çalışan akademisyenlerin durumunun mesleki itibar ve mesleki kimlik açısından ne olacağı sorusunun, yapılan tartışmalar da düşünüldüğünde, bölünmüş olan üniversiteler arasında en çok İstanbul Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi üzerinden sorulması beklenir. Bu iki üniversite hem tarihsel geçmişleri hem de akademisyen sayısının yüksek olması bakımından göz önündedir. Ancak bu çalışma, bir sıfır nokta tespiti yapma amacı taşımaktadır. Sosyal bilimlerde sıfır noktası, değişim ve dönüşüm tam gerçekleşmeden sürecin hikayesinin tespitini içermektedir. Bu değişimi yaşamakta olan bir kurumda çalışan bu araştırmacı için sıfır noktası, kendi çalıştığı üniversitesidir (SUBU). Bu sebeple araştırmaya, çalışmanın aradığı derinlemesine bilgiyi yakinen bulduğu bir ortamdan başlaması, araştırma için öznel olduğu kadar verilere ulaşma konusunda da daha gerçekçi olmasına yardımcı olabilecektir.

Bu çalışma ile yürütülecek araştırmanın temel odağı ise, bölünme yaşayan kurum olan 'de kurumsal kimliğin parçalanması sonrası akademisyenlerin mesleki kimlik süreçlerinin hangi bağlamlardan etkilendiği ve deneyimlerinin nasıl örüntüler gösterdiği. Burada özellikle mensubiyet/aidiyetlik, yeni kurumsallaşma sürecinin nasıl yönetildiği, mesleki deneyimlerinin öncesi ve sonrasıyla farkı ve eğitim-öğretim süreçlerinde aldıkları pozisyonlar sorgulamaya dahil edilecektir. Araştırmada fenomenolojik çalışmanın doğasına uygun şekilde derinlemesine ve yapılandırılmamış mülakat tekniği kullanılacaktır. Katılımcı profilinin, üst, orta ve alt yöneticiler ile farklı akademik unvana sahip akademisyenlerden oluşması beklenmektedir. Çalışma ulaşacağı nihai aşamada bölünen üniversitelerde itibar ve marka değeri kaybının oluşturduğu ulusal ve uluslararası alan, insan kaynakları ve mali kaynaklarının veriminin düşmesi, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın yol haritasındaki belirsizlik, üniversite paydaşlarıyla sağlıklı bilgi paylaşımının olmaması ve eğitim kalitesinin düşeceği tartışmalarının akademisyen üzerinde yarattığı baskının ve dönüşümün akademisyenin mesleki kimliğiyle ilişkisinin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

¹ Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi İşletme (Emekli) pinarm@sakarya.edu.tr

EVLİLİK GÖÇÜ VE TOPLUMSAL KATILIM: TÜRKİYE KÖKENLİ EVLİLİK GÖÇMENLERİ'NİN HABİTUSANALİZİ

Sercin Sahin ¹

Bu çalışma doktora tezi kapsamında ki araştırma projesi olan, Türkiye' den Almanya' ya yapılan „Evlilik Göçü ve Toplumsal Katılım: Türkiye Kökenli Evlilik Göçmenleri'nin Habi-tusanalizi,, konusunu ele almaktadır. Amaç olarak araştırmanın merkezinde şu soru sorulmaktadır; Evlilik Göçü yoluyla Almanya' ya gelmiş olan bayanların sosyal kökenleri (Milieu), daha doğrusu habitusu ne yönden, göç ülkesi olan Almanya' da ki toplumsal katılımlarında (Partizipation) müessirdir?Almanya' da süregelen göç-uyum araştırmaları söylevlerinde, entegrasyon, toplumsal katılım ve bunun gibi, başta evlilik göç'ü bağlamında ki bilimsel çalışmalarda ki yaklaşımlar, göçmenlerin geldikleri ülke de ki majör toplumuna, kültürel-sosyal davranışlarında ne derece benzerlik gösterdikleri ve geldikleri inanç ve kül-türlerin entegrasyon sürecinde bir etken olup olmadığını ihtiva etmektedir. Bu hususta ki ben-zeri çalışmalar tek yönlü, ancak entegrasyon açığı, eğitim eksikliği, geri kalmış kültür veya sosyal eylemler (homojen) kültür' ün sonucu, gibi bulgulara dayandırılarak, daha çok göç toplumuna uyum paradigmaları doğrultusunda ele alınmaktadır. Göçmenlerin toplumsal katılımında yakından etki eden, sosyal eşitsizliği açıklayıcı faktörler, örneğin sahip oldu-kları sosyal ve ekonomik kaynaklar/sermayeler (Ekonomik, eğitim, sosyal, sembolik), Tür-kiye' den geldikleri kentsel ve kırsal yerleşim yerlerinin altyapı olanakları ve bunun gibi e-dindikleri habitusları belirleyici faktörlerle beraber, yaşadıkları göç ülkesinde uyum süreci üzerinde ki belirleyici koşulların, göçmen perspektifleri açısından incelenmesi, mevcut olan ampirik çalışmalarda göz ardı edilmektedir.

Metodoloji: Verilere ulaşmak için, nitel araştırma yöntemi olan, konu odaklı (Themen-zentriertes Interview) söyleşi yöntemi kullanılmıştır. Toplam 16 söyleşi yapılmıştır. Röportaj katılımcıları üç yönlü kurumsal eğitim seviyesi, örneğin düşük, orta, yüksek eğitim ve bireylerin geldiği sosyal sınıfları, yaşadıkları kentsel ve kırsal yerlerin altyapı özellikleri dikkate alma açısından, köy, kasaba, ilçe, küçük ve büyük şehirlerden gelen, üç boyutlu eğitim diplomalarına göre seçil-mişlerdir. Nitel araştırmanın temeli olan anlama (Verstehen) kriteri, dil olgusunun da aynı zamanda önemini vurgulamaktadır. Bu yüzden söyleşiler katılımcıların kendi ana dilleri olan Türkçe dilinde gerçekleştirilmiş olup, Almanca dilinde tercüme edilmiştir. Sosyal verilere ulaşmak için, katılımcı kişilerin sosyo ekonomik göstergelerini içeren tamamlayıcı metot ola-rak ta, sosyal veri anketi kullanılmıştır. Değerlendirme ölçeği olarak nitel içerik analizi olan habitus betimleme yöntemi (Habitushermeneutik) uygulanmıştır. Sonuç: Toplumsal katılım stratejilerinde, habituslaşmış davranış biçimlerini-nin eğilimleri belirlediği gibi, özellikle göç ülkesinde etken olan çok yönlü faktörlerin de teşvik veya engel teşkil ettiğini gösteriyor.

¹ Doktora Öğrencisi, Leibniz Universität Hannover Sosyoloji sercin.sahin@fsz.uni-hannover.de

BİR SOSYAL YARDIM OLARAK DUL KADIN MAAŞI: KADINLARI GÜÇLENDİRİYOR MU, AYRIŞTIRIYOR MU?

Songul Sallan Gul¹

Büşra Bayram²

Özet: Türkiye’de sosyal yardımlar genel olarak yoksullukla mücadelede olduğu gibi, kadınların yoksullukla mücadelesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Özellikle gelir temelli sosyal yardımlar, yoksul sayılan ve muhtaç durumda olan kişilere yapılan maddi destekleri ve düzenli gelir teminini içermektedir. Türkiye’de yaşanan ekonomik krizler, değişik gerekçelerle zaten yoksulluk içinde yaşayan haneleri daha da yoksullaştırmış ve sosyal yardımlar ailelerin, özellikle tek ebeveyni kadın olan hanelerin temel geçim kaynağı haline dönüşmüştür. 2009 ekonomik krizi ise yoksul kadınlar arasında dul kadınların yoksulluğunu daha da belirginleştirmiş ve derinleştirmiştir. Bunun sonucu olarak dul kadınların illerde sosyal yardımlaşma ve danışma vakıflarına artan başvuruları üzerine, önce valilikler bünyesinde başlayan “dul kadınlara nakit yardım” uygulaması, 2012 yılında bir kamusal sosyal yardım programı haline getirilerek yaygınlaştırılmıştır. Adı “Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakdi Yardım” olan program, halk arasında dul kadın maaşı olarak adlandırılmıştır. Bekâr, boşanmış, yoksul evli ya da eşi tarafından terk edilmiş olan kadınların yaralanamadıkları program sadece herhangi bir sosyal güvencesi olmayan ve resmi nikâhlı eşi vefat etmiş kadınları kapsamaktadır. Başvuru koşulu ve devamlılığı kadınların yoksulluğu ve dulluğun devamına bağlı olan programın kadınların refahına olan katkısı önemli olmakla birlikte, kadınları ne ölçüde güçlendirdiği tartışmalıdır. Bu bildiri, 2017 yılında Elazığ ilinde tamamlanan saha araştırması çerçevesinde derlenen bulguları temel alan yüksek lisans çalışmasına ve tezdeki veri çözümlemelerine dayanmakta ve araştırmanın bulgularını tartışılmaktadır. Saha araştırması nitel araştırma yöntemi çerçevesinde, zincirleme örneklem yoluyla 14 dul kadın maaşından yaralanan kadınla derinlemesine görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiş veriler toplanmıştır. Bu bildirinin temel sorunsalı, 2017 yılında sayıları 300 bini geçen ve iki ayda bir 500 TL alan dul kadınların bu gelir transferine ne anlam yükledikleri ve onları ne kadar güçlendirdiği düşündükleridir. Çalışma bulguları kapsamında kadın olma ve dul kadın maaşından yararlanma koşulları bağlamında, görüşülen kadınların diğer kadın kategorilerine yönelik düşünceleri, özellikle boşanmış ve evlilik dışı birlikte yaşayan kadınlara yönelik ataerkil savları ve ayrımcı söylemleri dikkat çekici bulunmuş ve tartışılmıştır.

¹ Profesör, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji songulsallangul@yahoo.com

² Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji Doktora Öğrencisi

DENEYİMİ AKTARMAK VE DENEYİMİ BİLMEK

Meral Salman Yıkılmış¹

Araştırma veri tabanları hızlıca taranacak olursa, sosyal bilimler alanında yapılan niteliksel araştırmaların hatırı sayılır bir kısmının toplumsal cinsiyet, mekân, kültür, iş, şiddet gibi meselelerin nasıl deneyimlendiğini problematize ettiğini görmek mümkündür. Bu çalışmalar ilgili deneyimin bilgisini aktarmayı amaçlamaktadır ve araştırmalarda genellikle (sözlü tarih ve yaşam öyküsü mülakatları da dahil) mülakat tekniğine başvurulmaktadır. Mülakat tekniği aracılığıyla araştırmacılar, araştırma konusu hakkında bilgi edinebilmek için katılımcıların araştırma yapılan konu hakkındaki duygularına, düşüncelerine, bilgilerine, anılarına ve deneyimlerine başvurur. Her ne kadar deneyimin bilgisine ulaşmak için mülakat tekniği uygulansa da deneyim aktarımı söz konusu olduğunda toplumsal gerçekliğin, bu gerçekliğin deneyimlenmesinin ve deneyimin aktarılmasının tamamen birbiriyle örtüşen süreçler olmadığı; aralarında kaçınılmaz bir mesafe söz konusu olduğu dikkate alınmalıdır. Buna ek olarak, deneyim aktarımını, bellekle ve hatırlama edimiyle ilişkisini dikkate alarak değerlendirmek gerekir. Hatırlama aktif bir anlam yaratım sürecidir, durağan değildir. Geçmişe ilişkin bir hatırlama edimi şimdide gerçekleşir, geçmiş şimdiden, şimdinin bağlamında hatırlanarak aktarılır. Üstelik, toplumsal gerçeklik, gerçekliğin deneyimlenmesi ve ifadesi arasındaki mesafe, deneyimi aktaran ve onu dinleyen arasında da mevcuttur. Birine ait deneyim, deneyimle tamamen örtüşen ifadesini bile bulamazken (deneyimin gerçekleştiği toplumsal bağlam sabit kalsa da) bir başkası tarafından aynı biçimde deneyimlenemez. Bu noktada, deneyimin bilgisine erişmek için mutlaka aynı deneyimi yaşamak mı gerekir sorusu karşımıza çıkar. Bu çalışmanın amacı da, deneyimin bilgisine erişmek için mutlaka aynı deneyimi yaşamak mı gerekir sorusunu takip ederek deneyimi aktarmak ve deneyimi bilmek/deneyimin bilgisine erişmek gibi metodolojik meseleleri nitel yöntemle ve daha spesifik biçimde yüz yüze mülakat tekniğiyle ve verileriyle ilişkilendirip tartışabilmektir. Bu nedenle öncelikle deneyim kavramının toplumsalın bilgisi açısından önemine değinilecek, ardından (yüz yüze) mülakat tekniği aracılığıyla deneyimi aktarmanın ve deneyimi bilmenin mümkün olup olmadığı araştırılacaktır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi Sosyoloji salman.meral@gmail.com

TOPLUMSAL HAREKETLERİN OLUŞMASINDA SOSYAL MEDYANIN ROLÜ

Murat Sarı ¹

İnsanlar bir konudaki görüşlerini, düşüncelerini ya da bulundukları toplumda yapılan bir takım şeylere karşı olduklarını belirtmek ve bunu ifade etmek için bulundukları çevrede ve genellikle yalnız başlarına çeşitli şekillerde tepkilerini ortaya koymaktaydılar. Ortaya koymuş oldukları bu tepkilerin yalnızca kendi çevrelerinde bilinmesinden ve yalnız yapmış olmalarından bu eylem pek bir etkili olmamakta idi. Ama günümüzde gerek teknolojinin hızlıca gelişip yayılması ve gerekse insanların daha bilinçli olup seslerini daha fazla bir kesime ulaştırmaya çalışmaları toplumsal hareketlerin başlangıcını oluşturmuştur.

Gerek medya gerekse iletişim teknolojileri yaşamımızda çok büyük bir hızla yer edinmektedir. İletişim teknolojileri bireylere, kendi düşünce ve eserlerini paylaşacakları imkânlar sunmakta, paylaşımların ve tartışmaların temel olduğu bir medya alanı oluşturmaktadır. Sosyal medya alanları geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olarak büyük bir hızla etki alanını genişletmektedir. Sosyal medya kavramı, kullanıcıların birbirleriyle bilgi, görüş ve ilgi alanlarını paylaşarak etkileşim kurmaları için imkan sağlayan online araçları barındırmaktadır. Sosyal medyanın getirdiği iletişim olanakları sivil toplum kuruluşlarının ve topluluklarının ulaşmakta zorlandıkları hedef kitlelere ulaşmalarını, kolay eyleme geçebilmelerini ve mesajlarını rahat ve hızlıca yayabilmelerini sağlamaktadır. Sosyal medya araçlarından olan sosyal paylaşım ağları, kişisel iletişimlerini devam ettirmenin alanı olmaktan ziyade, internetin yeni bir kamusal alanı olma özelliğini de taşımaktadır. Kamusal alan özelliğine sahip sivil toplum kuruluşları da sosyal medya ortamlarını kullanarak savundukları konuların tartışılmasını, mesajlarının yayılmasını, üyelerinin ve destekçilerinin harekete geçirilmesini sağlayarak toplumsal hareketleri başlatmaktadırlar.

Sosyal medya, internet kullanan tüm herkesin içinde yer aldığı bir alan özelliği taşımaktadır. Sadece bireyler değil, kuruluşlar açısından da bu alanın içinde yer almak bir zorunluluk haline gelmiştir. Bunun nedeni ise hedef kitle neredeyse, orada olmak zorunluluğudur. Çünkü sosyal medya hedef kitle ile doğrudan iletişimin kurulabildiği alandır.

Bu çalışma, toplumsal hareketlerde sosyal medyanın nasıl bir etki alanına sahip olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca eylemcilerin katıldıkları toplumsal hareketi nasıl başlattıkları ve toplumsal hareketi başlatmalarında sosyal medyanın ne kadar etkili olduğu irdelenmektedir. Toplumsal hareketlerin meydana gelmesinde sosyal medyanın etkisine ışık tutan bu araştırma, İstanbul'da yaşayan ve toplumsal hareketlere katılan 120 eylemci ile gerçekleştirilmiştir. Bu eylemcilere 34 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda, sosyal medyanın dağınık olan bireyleri bir araya getirip topluluk oluşturarak toplumsal hareketleri başlattığı gözlenmiştir. Toplumsal hareketlerde, sosyal medyanın eylemcilerin örgütlenme olayına teknolojik bir çözüm getirerek pratiklik sağladığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca sosyal medyanın toplumsal hareketlerde gerek eylemciler ile gerekse sempaticianlar arasında iletişimi sağlayarak bir güç birliği meydana getirdiği ortaya çıkmıştır.

¹ Araştırma Görevlisi, Fırat Üniversitesi Sosyoloji sari.murat@hotmail.com.tr

SEMBOLİK GÖRÜNÜMLER, TOPLUMSAL İNŞA ve KÜLTÜREL DÖNÜŞÜMLER BAĞLAMINDA ÖMER LÜTFİ AKAD SİNEMASI GELİN, DİYET VE DÜĞÜN ÜÇLEMESİ ÖRNEĞİ

Emine Sarıbay ¹

Ahmet Özalp ²

Türkiye toplumunun Tanzimat'tan itibaren süreklilikleri ve süreksizlikleri ile kültürel bir dönüşüm süreci içinde olduğu tartışılmazdır. Bu sürecin en belirgin ve köklü biçimleri özellikle Cumhuriyetle birlikte ivme kazanan modernleşme ve sanayileşme sürecinin sonucudur. Özellikle kentleş(eme)me vb. ortaya çıkan etkiler sayesinde bu süreç analiz edilecek görüngüler sunar. Çalışmanın amacı çağının tanıdığı olan filmler perspektifinde bu süreçle ortaya çıkan olguları sinematik biçimde anlatmaktır. Filmler; dönemin toplumsal gerçekliğini çok iyi resmetmektedir. Özellikle de bireylerin yaşamına değinerek bu süreci anlamamız için bize veri sunar. Öte yandan bu filmler gerçekliği sembolik biçimde yeniden kurmasına rağmen, sosyolojik içeriği ile görsel sosyoloji ürünleri olarak ele alınabilir. Özellikle toplumsal gerçekçi sinema yapıtları bireylerin sosyo-kültürel yaşamlarını yorumlamada kullanılan önemli uğrak noktalarından biridir. Toplumsal gerçekçi duruş sergilendiğinden ve yukarıda sıralanan unsurlar ele alındığından; Gelin, Diyet ve Düğün üçlemesi irdelenmiştir. Bu üçlemedeki toplumsal gerçekçi düşünce, makineleşmenin ardından köyde işsizliğin hat safhaya ulaşmasıyla kente göçün ve uyum sorununun aynı zamanda aile kurumu strüktürünün dönüşümü üzerinden işlenmiştir. Bu çalışmanın en temel bulgusunu göç ve kentleşme bağlamında bireylerin sosyo-kültürel yaşamlarının dönüşmesi ve sancılı bir değişim sürecinden geçmesi aynı zamanda kurum ile yapıların dönüşümlerinin sembolik aktarımları ve filmlerin analizi oluşturmuştur. Bu doğrultuda sosyo-kültürel bir yapılanmayı anlatan bireylerin kent yaşamına adaptasyonu, bireylerin pratikleriyle ve bir kurum olarak kent dokusuyla kurulan etkileşimin üzerinden ilerlemektedir. Kurulan etkileşimi anlayabilmek için Gelin, Diyet ve Düğün üçlemesinde, var olan bireylerin pratikleri, sosyal organizasyonlar, rollerin değişim ve dönüşümleri yapılanmalar ile birlikte yorumlanmıştır. Semboller ve sosyal yaşam pratiklerini yorumlamak, teorik arka planda: zaman, mekân ve habituslar perspektifini gerekli kılmıştır. Bu yaklaşımın altındaki teorik kabul, göçle ve kentle ilgili deneyimlerin kültürel kabullerle bağlantılı olarak hayata geçirildiğidir. Bu nedenle farklı ortamlardaki yaşantıların, çağının tanıdığı olan sinema yapıtları üzerinden nasıl aktarıldığı ve analiz edildiği yorumlanmıştır. Böyle bir çizgide ilerleyen araştırmada sonuç olarak, bireylerin kent deneyimleri üzerinden sembolik yapılanmaları ile kültürel dönüşümleri ve filmlerin bu süreci nasıl aktardığını ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Modernleşme, Göç, Kültürel Dönüşüm, Kentleşme

¹ Yüksek Lisans, Karaman Oğlu Mehmet Bey Üniversitesi eminesaribay33@gmail.com

² Doçent, Karaman Oğlu Mehmet Bey Üniversite ozalpahmet@kmu.edu.tr

EV EKSENLİ ÇALIŞAN KADINLARIN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL DURUMLARINA YÖNELİK BİR SAHA ARAŞTIRMASI: BURSA İLİ ÖRNEĞİ

Süleyha Sarıtaş ¹

Gülşah Sıla Sezen ²

Günümüzde özellikle kadınlar arasında yaygın olan ev eksenli çalışma biçimi, üretimin evlerde ya da küçük mekanlarda, geleneksel yöntemlerin kullanılmasıyla yapılan bir çalışma biçimidir. Modern endüstriye dayalı çalışma biçiminden farklı olan ev eksenli çalışma, esnek şartlara sahip, ucuz ve güvencesiz kayıt-dışı bir çalışma tipi olarak kabul edilir. Kadınların daha çok aile ekonomilerine katkı sağlamak ve ev içi işleri yürütmek amacıyla yaptıkları ev-eksenli işlerin, daha çok yemek ve geleneksel el işleri gibi alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye’de ev eksenli çalışmalar daha çok enformellik, ataerkillik, yoksulluk ve göç gibi kavramlar etrafında ele alınmıştır. Araştırmacıların özellikle üzerinde durdukları konular kadının yoksulluğu ve kadını ev eksenli çalışmaya iten nedenler olmuştur.

Bu çalışmada Bursa ili özelinde sipariş usulü ile evlerinde ürettikleri ürünleri satışa çıkararak evlerine gelir getirmeyi amaçlayan kadınların sosyo-ekonomik ve kültürel durumlarına yönelik çeşitli tespitler yapılmıştır. Çalışmada, Bursa’da yaşayan, ev eksenli çalışan kadınlarla yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşmelerden elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Bulgular farklı kültürel özelliklere sahip olan kadınların sosyo-ekonomik açıdan ortak yönlerinin daha fazla olduğunu göstermiştir. Ev eksenli çalışan kadınların belirli iş tiplerine yönelmeleri, elde ettikleri kazancı kullanım yerleri ve sosyo-ekonomik durumları gibi açılardan benzerlikler gösterdikleri görülmüştür. Çalışmada öncelikle ev eksenli çalışan kadınlarla ilgili literatüre yer verilecektir. Daha sonra Bursa ilinde yapılmış olan saha çalışmasına ve sonunda da ev eksenli çalışan kadınların sosyo-ekonomik ve kültürel durumlarına yönelik bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir.

¹ Profesör, Balıkesir Üniversitesi Sosyoloji saritassuheyila@gmail.com

² Yüksek lisans öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyoloji gulsahsila@hotmail.com

YOKSULLARIN VE SYDV GÖREVLİLERİNİN KENDİ DENEYİMLERİ ÇERÇEVESİNDE BİR UTANÇ VE MÜCADELE MESELESİ OLARAK “YOKSULLUK VE SOSYAL YARDIM”

Emma Saygı Doğru¹

Bu makalede yoksulluk yardımı alan yoksul kimseler ve yoksulluk yardımı dağıtmakla sorumlu olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) çalışanlarının yoksulluk yardımını nasıl değerlendirdikleri, hangi kavramlar üzerinden bu olguyu anlamaya çalıştıkları ve bu iki grubun yoksulluk, yoksulluk yardımı ve yoksul kimselere ilişkin düşüncelerinin benzerlik veya farklılıkları ele alınmaktadır. Bu makaleye konu olan çalışma, 2016 yılında SYDV’ den yardım almak için başvuruda bulunmuş 40 başvuru sahibi ve 20 SYDV çalışanı ile nitel yöntem izlenerek yapılmış olan bir doktora tezi çalışmasıdır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler, SYDV görevlilerinin iddialarının yoksulların çalışmaya isteksiz, devlet yardımlarına bağımlı yaşamayı tercih eden bir toplumsal grup olduğu, utanç duygularını kaybetmiş oldukları ve devletin bu kimselerin her türlü ihtiyacını “yurttaşlık hakkı” kapsamında karşılamaya çalıştığı yönündedir. Diğer taraftan, yoksul başvuru sahipleri açısından yoksulluktan kurtulmanın yegane yolu çalışmaktır. Devlet yardımına başvuru yapmak bu kimseler açısından utanç vericidir ve devlet yardımları neo liberal politikaların yarattığı eşitsiz sistem ve yarattığı olumsuz koşullar çerçevesinde değerlendirildiğinde hem nitelik hem nicelik yönünden yaşanan yoksulluğun karşısında oldukça yetersizdir.

¹ Akademi Dışı esaygi@anadolu.edu.tr

ADAM ÖLDÜRME SUÇU İŞLEMİŞ KADINLARIN MEDYADA TEMSİL EDİLİŞ BİÇİMLERİ ÜZERİNE BİR İÇERİK ANALİZİ

Gökçen Seçen ¹

Dünya genelinde ve özelde Türkiye’de, kadın suçlu sayısı erkek suçlu sayısına göre çok daha düşük bir oranda seyretmekle beraber son dönemlerde suç türlerinde bir farklılaşma meydana gelmiştir. Bu farklılaşan suç türlerinin içerisinde özellikle göze çarpan bir unsur ‘adam öldürme suçu işlemiş kadınlar’dır.

Günümüzde kadın suçluluğunun giderek artıyor olmasıyla beraber daha da özelde uğradığı şiddet sonucu suça itilen kadınların sayısında artış görülmektedir. Nitekim son zamanlarda Türkiye’de medyada da geniş yer bulmuş ve bu açıdan toplumda daha görünür olmuş olan adam öldürme suçu işlemiş kadınlara baktığımızda çok büyük bir kesiminin sistematik olarak eş şiddetine maruz kaldığı ve pek çok açıdan başka çarelerinin olmadığı görülmektedir. Böylesi bir toplumsal ortamda medyanın olayların insanlara aktarımında oynadığı etkin rol göz önüne alınacak olursa, bu olayları ele alırken sergilediği tutum toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretilmesi açısından önem taşımaktadır. Buradan hareketle yapılan çalışmanın konusunu, adam öldürme suçu işlemiş kadınlar üzerinden yapılan anlatımlarla medyanın bu kadınları nasıl konumlandığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ve hegemonik erkekliğin yeniden üretilmesindeki rolü teşkil etmektedir.

Yapılan çalışmada nicel ve nitel yöntem bir arada kullanılmıştır. Genelde medyanın özelde ise gazetelerin insanları var olan durumlara karşın salt bilgilendirme işlevinin haricinde aslında toplumsal gerçekliği yansıtan ve kendi başına kültürel anlam taşıyan unsurlar olması bakımından adam öldürme suçu işlemiş kadınların gazete haberlerinde ve köşe yazılarında ne şekilde yansıtıldığı içerik analizi yoluyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada amaca yönelik örneklem türü belirlenmiş olup, bu doğrultuda medyada geniş yankı uyandırdığı ve toplumun farklı noktalarına temas ettiğine inanılan üç örnek olay ele alınmıştır. Bu olaylar; uğradıkları sistematik şiddet sonucu adam öldürme suçu işlemiş olan Çilem Doğan, Nevin Yıldırım ve Yasemin Çakal olaylarıdır. Bahsedilen üç örnek olay; konuya ilişkin farklı görüşleri yansıtmaları açısından Habertürk, BirGün ve Hürriyet gazeteleri üzerinden olayın gerçekleştiği ilk bir aylık süreç ve daha sonrasında davaların görüldüğü günlerde çıkan haberler ve köşe yazıları üzerinden ele alınmıştır.

Araştırma sonucunda toplamda 50 haber elde edilmiş ve haberin gazetede kapladığı alan, kaçınıcı sayfada yer aldığı, kaç kez haberleştirildiği, bu haberlerde kullanılan kavramlar, bahsi geçen kişilerin fotoğraflarının ve isimlerinin nasıl kullanıldığı, ifadeler yer verilip verilmediği ve haberlerin aktarımında kullanılan dil gibi değişkenler hesaba katılarak bir analiz yapılmıştır. Çalışma sonucunda, gazetelerin tutumlarında belirgin bir fark elde edilememiş olup, medyanın toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yansıttığı ve yeniden ürettiği noktasında bir sonuç elde edilmiştir.

Bu çalışma, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji Bölümü lisans bitirme tezi kapsamında 2016-2017 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.

¹ Yüksek Lisans öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyoloji gokcensecen@hotmail.com

ÜÇ FARKLI KENTLEŞME BİÇİMİYLE AİLE YAPISI ARAŞTIRMASI: ALİAĞA ÖRNEĞİ

Zehra Sevim ¹

Gülşen Demir ²

Günümüz toplumlarının büyük bir bölümünün kentlerde yaşadığı gerçeği, bir yandan kentin avantajlarıyla ilişkilendirilirken, öte yandan yoğun nüfusun beraberinde getirdiği dezavantajlı gerçeklikleri ön plana çıkarmaktadır. Kentte yaşayan bireyler kentin fiziksel ve sosyal yönüne şekil veren önemli aktörler olarak görülmekte, kent ve bireyin karşılıklı etkileşimi ise, kentlerin fiziksel ve sosyal olarak “yeniden inşa” edilme sürecinin sürekli olarak devam ettiğini göstermektedir. Kentleşme, kendine özgü sosyal dinamikler içeren karmaşık bir olgu olması sebebiyle her zaman önemlidir. Bu sebeptendir ki kentin birçok boyutunu ele alan çalışmalar sosyal bilimlerde hızla artmaktadır. Toplumsal yapı en genel haliyle geleneksel-modern ya da kırsal-kentsel gibi iki ayrı kutup şeklinde ifade edilmektedir. Ancak sınırların ve homojenliğin ortadan kalktığı 21. yüzyıl küresel toplum yapısında, bu ikili ayrımın daha parçalı görünümleleriyle karşılaşıldığını ifade etmek mümkündür. Bu sebeple “kısmi kentsel” ya da “kısmi geleneksel” gibi kavramların kullanılması çok katmanlı toplumsal yapıyı daha iyi analiz edebilmek amacıyla bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Türkiye’de sanayileşme ve kentleşme hareketlerinin aynı hızla gerçekleşmemesiyle başlayan süreç, yeni toplumsal yapıları analiz edebilmek amacıyla çeşitli kavramları gündeme getirmektedir. Bu çerçevede araştırmada genel olarak; kentsel, kısmi kentsel ve kısmi geleneksel olarak değerlendirilen mahallelerin, aile yapılarının ne tür özellikler gösterdiği konusuna odaklanılmıştır. Araştırmada esas amaç; sanayi kenti olarak nitelendirilen ve her geçen yıl nüfusunu artırarak hızlı bir kentleşme süreci yaşayan Aliağa’ nın kentsel (Siteler mh.), kısmi kentsel (Atatürk mh.) ve kısmi geleneksel (Yeni mh.) olarak değerlendirilen mahallelerinin aile yapılarını betimsel bir yaklaşımla ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda araştırma sorunsalları; örneklem dâhilindeki katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yaklaşımlarının cinsiyetçi olup olmadığı, aile içi tutum ve davranış eğilimlerinin demokratik olup olmadığı, kız ve erkek çocuğa yönelik algılarında farklılık olup olmadığı, yaşlılara yönelik tutumun ne düzeyde olduğu, boşanmaya ilişkin tutumun ne düzeyde olduğu, ailenin bir arada yaptığı faaliyetler ve düzeylerinin ne olduğu, geleneklere bağlılık düzeylerinin ne olduğu, komşuluk ve akrabalık ilişki düzeylerinin ne olduğu şeklinde belirtilebilir. Nicel bir alan araştırmasına dayanan bu çalışmada, tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak her mahalle için örneklem sayısı ayrı ayrı belirlenmiştir. Örneklem sayısı; 18.542 nüfuslu Yeni mahallesi kapsamında örneklem büyüklüğü % 95 güven düzeyinde 244, 12.941 nüfuslu Siteler mahallesi kapsamında, örneklem büyüklüğü % 95 güven düzeyinde 242 ve 8.672 nüfuslu Atatürk mahallesi kapsamında örneklem büyüklüğü % 95 güven düzeyinde 240 olarak belirlenmiştir. Çalışma alanı olarak belirlenen üç mahallede toplam 726 katılımcıya anket uygulanmıştır. Bu bağlamda ifade edilen konularda örneklem kapsamındaki mahallelerde ikamet eden ailelerin özellikleri ortaya çıkarılarak, kentleşmenin aile üzerine etkileri sosyolojik olarak değerlendirilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Siirt Üniversitesi, Erzurum Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü
zehrasevim@gmail.com

² Profesör, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü gdemir@adu.edu.tr

YAŞLI BİREYLERİN ÇOCUKLUK DÖNEMLERİNDEKİ OYUN PRATİKLERİ İLE GÜNÜMÜZ ÇOCUKLARININ OYUN PRATİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI: MUĞLA-YENİKÖY ÖRNEĞİ

Sergender Sezen ¹

Tule Gültekin ²

Toplumsal değişme ve dönüşüm, köklü kültürel değişimler, çocukların oyun kültürünü etkilemekte ve bu durum da oyun kültürünün değişimini sosyal ve kültürel açıdan ele almaya imkan sağlamaktadır. Çünkü oyun, kültürden kültüre, toplumdan topluma değişiklik gösteren bir pratiktir. Geleneklerden, teknolojik gelişmelerden, cinsiyetten ve sosyal sınıflardan etkilenmektedir. Bu durum da oyun pratiklerinin ekonomik, sosyal ve kültürel bağlamda ele alınmasını gerektirmektedir.

Yapılmış olan araştırma da modernleşmenin getirmiş olduğu toplumsal değişimin ve dönüşümün etkisi ile çocukluk döneminde toplumsallaşma üzerinde önemli bir etkisi olan oyunların değişimi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle araştırmanın temel problemini, yaşlı bireylerin çocukluk dönemindeki oyun pratikleri ile günümüz çocuklarının oyun patiklerinin nasıl değişiklik gösterdiği oluşturmaktadır.

Bu kapsamda araştırma Muğla ilinin Yeniköy mahallesinde gerçekleştirilmiştir. Tek mahallenin seçilmiş olmasının amacı, tek bir mekânda büyümüş ve büyümekte olan bireyler arasında karşılaştırma yaparak kültürel aktarımın ve değişimin nasıl ilerlediğini görmektir. Ayrıca Yeniköy mahallesinin seçilmesindeki bir diğer neden ise; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'ne yakınlığından dolayı hızlı, gözlemlenebilir bir mekânsal ve toplumsal değişimin yaşanıyor olmasıdır. Yeniköy'de doğup büyüyen ve yaşayan, mahallenin yerlisi sekiz yaşlı ve sekiz çocuk ile olmak üzere toplam da on altı katılımcı ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmeler, her bireyle ayrı zamanlarda olmak üzere Ocak-Mayıs 2018 tarihleri arasında yapılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler yorumlayıcı anlayıcı yöntem ve içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bunun yanında araştırmada örneklem belirlenirken kota ve kartopu örneklem kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna bakıldığında ise; toplumsal değişmeye paralel olarak oyun kültürünün geleneksel oyun kültüründen modern oyun kültürüne doğru evrildiği, fakat bu evrim sürecinin hala devam etmekte olduğu görülmektedir. Ayrıca yaşlı bireylerin ve çocukların oyun pratiklerinin temelde oyun oynanılan alan, oyun türleri, oyun arkadaşları, oyun materyalleri ve oyuna ait tanımlamaları olarak farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Bunun farklılaşmanın temelinde katılımcıların, eğitim durumu, aile yapıları, dönemin toplumsal normları gibi faktörlere odaklanılmış ve analizler bu çerçevede gerçekleştirilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji sergender@gmail.com

² Doktora Öğrencisi, Maltepe Üniversitesi Sosyoloji tule.gultekin@hotmail.com

BİR İKTİDAR VE MEŞRULAŞTIRMA ARACI OLARAK FLÖRT ŞİDDETİ: MUĞLA KÖTEKLİ MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Sergender Sezen ¹

Ramazan Ertel ²

İpek Ertel ³

Bu bildiri, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde Merkez Kampüste öğrenim gören veya yeni mezun olmuş, Kötekli Mahallesi'nde ikamet eden erkek ve kadın öğrenciler arasında yapılan araştırmadan elde edilen verilere dayanılarak hazırlanmıştır. Kasım 2018-Mart-2019 tarihleri arasında yapılan araştırmada 500 kişilik kadın ve erkek örneklem grubuna ulaşılmıştır. Veriler, Flört Şiddeti Tutum Ölçeği ve Sistemi Meşrulaştırma Ölçeğinden de faydalanarak hazırlanmış 128 soruluk bir soru formu ile derlenmiştir. Araştırmanın kuramsal çerçevesini Sistemi Meşrulaştırma, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Feminizm kuramları oluştururken yöntemsel yaklaşım olarak Feminist Yöntem uygun görülmüştür.

İnsanlığın tarihteki değişim ve gelişim süreçlerinde temel aktörlerden biri olmayı başaran şiddet olgusu, günümüz modern toplumlarında bile büyük sorunlar arasında gösterilirken, ülkemizde de temel sorunlar içinde yerini korumaktadır. Şiddetin oldukça fazla türü içinde, birden çok şiddet türünü içinde barındıran flört şiddeti de yer almaktadır. Flört şiddeti, özellikle üniversite ortamlarında, zamanlarının çoğunu veya tamamını ailelerinden uzakta geçiren genç bireylerin sorunlarından biridir. Kimi zaman dile getirilmeyen, kimi zaman farkında bile olunmayan bu sorun, gençler açısından ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Çoğunlukla erkeklerden kadınlara doğru olan bu şiddet türü, kimi zaman kadınlardan erkeklere de yönelebilmektedir. Ancak buna rağmen erkeklerin uyguladığı şiddet türleri çok daha görünürdür ve etkileri bakımından çok daha travmatik olabilmektedir. Bu nedenlerle flört şiddeti özünde bir iktidar ve sistemi meşrulaştırma aracı olarak varlığını sürdürmektedir.

İktidar kavramının araştırmadaki kullanımı ataerkil bir anlama tekabül etmektedir. Sistemi meşrulaştırma ise, ataerkil sistemin meşrulaştırılmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda bakıldığında; sistemi meşrulaştırma kuramı, sistem, bireylerin aleyhine işliyor olmasına rağmen, bireylerin sistemin sürdürülebilirliğine nasıl ve ne şekilde aracılık ettiklerinin psikolojik ve toplumsal mahiyetini sorgulamaktadır.

Bildiride, bireylerin flört şiddetine ilişkin tutumları, davranışları ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılması ve bu ilişkilerin altında yatan sosyal, ekonomik, psikolojik, coğrafi ve kültürel faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucu ortaya çıkan bu bildiri ve bildiriye veri kaynaklığı yapan araştırma ile Türkiye'de kimi akademisyenlerce çalışılsa da henüz yeterli düzeyde literatüre ulaşılamayan flört şiddeti literatürüne katkı sunması beklenmektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji sergender@gmail.com

² Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ramazanertel@hotmail.com

³ Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ipekertel93@gmail.com

NEOLİBERALİZM VE EKOKİYİM : İNSAN MERKEZLİLİKTEN SINIF MERKEZLİLİĞE

Bedri Sinan Güneş¹

20. yy.'ın son çeyreğine kadar beş büyük kitlesel yokoluştan söz edilmesine rağmen özellikle son çeyrekte elde edilen bulgular yeni bir yokoluş sürecinin yaşandığını göstermektedir. 6. Kitlesel Yokoluş olarak da tanımlanan bu yokoluşu diğer kitlesel yokoluşlardan farklı kılan ise sorunun kaynağının yani belirleyicisinin gezegendeki yalnızca bir türden, insandan kaynaklanmasıdır. Gezegen üzerinde her zaman diğerlerinden daha baskın bir tür bulunmasına karşın, bu türü farklı kılan ilk defa gezegenin sadece üstüne değil, alt ve üst katmanlarına da hâkim olmasıdır. Bu hâkimiyet o kadar artmıştır ki, gezegenin sadece şeklini değil yapısal özelliklerini de değiştirmeye başlamıştır.

Çevre sorunlarının, gezegenin devamlılığı açısından tehlike arz ettiği ve küresel boyutlarda oluşmasından bu yana ekoloji hareketinin en büyük çabası bu yokoluşa sebep olan insanın sorumluluk alarak gezegenin yaşanabilirliğinin devam etmesini sağlamaktır. Son yıllarda gerek akademik gerekse de politik alanlarda kullanılmaya başlayan ve İnsan Çağı anlamına gelen Antroposen söylemi de insanın ekolojik sorunlarda sorumluluk alması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak gerek Antroposen'in kavramsal kullanımı gerekse de ekolojik sorunların çözümünde sorumluluğu insanlara yayma şekli unutturulmaya çalışılan bir mücadeleyi, sınıf mücadelesini, yeniden gündeme getirmektedir.

Bu çalışma 6. Kitlesel Yokoluş aşamasını kabul etmekle beraber sorumluluğun Antroposen söylemi ile bütün insanlığa eşit şekilde dağıtılmasının kapitalizmin sebep olduğu ekolojik sorunlar ve ekolojik sorunlarla diyalektik bağı olan ekonomik zararlarının yeniden tüm insanlığa yükleyerek dışsallaştırılması olduğu düşüncesiyle yazılmıştır. Bu bağlamda İnsan Çağı'nın hangi insanı kapsadığı ve buna paralel olarak kimlere sorumluluk yüklenmesi gerektiği üzerine bir incelemedir.

Çalışmanın temel argümanı kapitalizm ile doğadan koparılmış ve yabancılaştırılmış olmasına karşın insanlık tarihinin insan-doğa ilişkisinin tarihi olduğudur. Dolayısıyla insan-doğa ilişkileri sorgulanmadan/çözümlemeden insan-insan, insan-toplum ve toplum-insan ilişkilerinin geçirdiği evreleri, vardığı ya da varacağı yerin/durumun doğru çözümü mümkün değildir. İnsan-doğa ilişkisinin doğru çözümü aynı zamanda kapitalizmin ortaya çıkışı, gelişimi ve neoliberalizm ile sebep olduğu toplumsal, siyasal ve ekolojik yıkımın da anlaşılmasını kolaylaştıracak ve metalaştırılan doğanın hem insan hem de toplum için neden önemli olduğunu ve insan-doğa ilişkisinin neden onarılması gerektiğinin de anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu çözümleme, aynı zamanda ekolojik sorunların kaynağının insan merkezlik söylemi ile bütün insanlara yüklenmesinin tarihsel olarak bu yıkımda payı olan ve yine insanlar arasından çıkan ve mevcut yıkımın esas belirleyicisi olan eski bir sınıf ama yeni bir merkezin, sınıf merkezliliğin (class-centrism), görünürlüğünü sağlama amacı taşımaktadır.

¹ Akademi Dışı, Sosyal Çevre Bilimleri beingsina@gmail.com

CAM TAVAN ÜSTÜNDE YÜRÜMEK İSTEYEN KADINLAR

Fatma Solmaz¹

Sosyolojik literatür tarihsel süreç içinde kadınların çalışma yaşamındaki konumuyla ve karşılaştıkları sorunlarla ilgilenmiştir. Çalışma yaşamında sorunlardan biri olan cam tavan, kadınlara yönelik uygulanan negatif ayrımcılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz çalışma dünyasında kadınların sayısının artmasına rağmen üst kademedeki yönetici pozisyonunda aktif bir artışın olmaması ve “cam tavan” altındaki yoğunluğun varlığı oldukça dikkat çekmektedir.

Bu araştırma, çalışma yaşamındaki kadınların üst yönetime yükselmesinin önündeki engellerle karşılaşan, yönetici olmak isteyen ama kariyerlerinde yükselemeyen kadınlara yoğunlaşmaktadır. Hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerine dayanan bu çalışmada, anket ve derinlemesine görüşmeler aracılığıyla verilere ulaşılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul’daki hem kamu hem de özel üniversitelerde çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Hem akademik hem de idari personel olarak çalışan kadınların karşılaştıkları cam tavan engelleri ve bunları aşma stratejileri sosyolojik zeminde tartışılacaktır. Özellikle insan hakları ihlali, örgütsel verimlilik ve insani gelişmişlik temaları etrafında şekillenecek araştırma, cam tavanı oluşturan nedenlerin ve ayrımcılık uygulamalarının algılanma biçimlerinin ne olduğunun peşine düşecektir.

Araştırma sonunda elde edilen veriler doğrultusunda, kadınlar iş yaşamında gerek cinsiyetlerinden gerekse toplum içinde kadına yüklenen rol ve sorunluluklardan dolayı bir takım önyargılarla ve zorluklarla karşı karşıya kaldıkları bulgulanmıştır. Ayrıca, kariyer basamaklarının çıkılmasında bazı zorlukların olduğundan, ilk aşamadaki zorlukları aşılar da ikinci bir cam tavana maruz kaldıkları belirtilmiştir. Çalışma, örnekleme dahil olan bu kadınların önündeki bariyeri atlayamayıp çoğu kez kariyerini sonlandırma niyeti taşıdığını ve iş tatminsizliği yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Araştırma, diğer sonuçlarıyla birlikte analiz edilerek çalışma yaşamında kadın-erkek ve kadın-kadın eşitliğinin sağlanması, ayrımcılığın önlenmesi ve cam tavanın kırılması yönünde birtakım tartışmalar ve öneriler çerçevesinde şekillenecektir.

¹ Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji fatma.solmaz@istanbul.edu.tr

İSTANBUL'DA BİR SOSYAL GİRİŞİM ÖRNEĞİ: SURİYELİ DERNEKLER ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA

Fatma Solmaz¹

Ali Mahmut Çelenk²

2011 yıllarında başlayan Suriye göç hareketinden sonra Türkiye' nin çeşitli yerlerine göç edenlerce kurulan dernek, konsey, birlik gibi birtakım platformlar göç sonrası yaşanan mağduriyetin ve problemlerin ortadan kalkması için kadınlara, gençlere ve çocuklara yönelik seminerler ve eğitimler düzenlemektedir. İstanbul'daki Suriyeli derneklerin yaptıkları faaliyetler ve verdikleri eğitimlerin nasıl bir sosyal girişim ritüeli oluşturduklarını ortaya koymak bu çalışmanın amacıdır. Bu doğrultuda araştırmada Suriyeli dernek faaliyetleri, sosyal girişimcilik kuramları bağlamında tartışılmaktadır.

Bu sosyolojik araştırma, İstanbul 'un Fatih ilçesindeki 7 Suriyeli dernekten yöneticiler, eğitimci ve faaliyete katılanlarla görüşmeler çerçevesinde şekillenmiştir. İlgili alan yazın taranmış ve araştırma yöntemi olarak keşfedici analiz kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler ve gözlemler neticesinde; savaş sonrasında İstanbul' a yerleşen bu hassas gruplar için sosyal psikolojik hizmetlerinin, meslek edin(dir)me ve girişimcilik kurslarının düzenlendiği görülmektedir. Dernek kapsamında yapılan sosyal organizasyonların kadınlar, gençler ve çocuklar için sosyalleşme ortamı sağladığı, aile içi iletişim ve topluma entegre konusunda önemli katkılar sunduğu görülmüştür. Bu çalışmayla İstanbul' da giderek dernekleşen Suriyelilerin bu derneklerdeki sosyal aktivitelere katılarak toplumsal fayda sağladıkları, sosyal dayanışma ve işbirliği ruhunu canlandırarak sosyal girişimcilik için önemli bir işlevi üstlendiklerini görmekteyiz.

¹ Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji fatma.solmaz@istanbul.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji bölümü, alimahmud@gmail.com

KADIN ÖRGÜTLERİNDE ÖZERKLİK SORUNU: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

Serap Suğur ¹

Temmuz Gönç Şavra ²

İncilay Cangöz ³

Kadınlar tarafından kadın sorunlarına çözüm üretmek amacıyla kurulan dernek vakıf, grup, kolektif, kooperatif, platform ve benzeri adlar altında oluşturulan örgütlenmeler olarak tanımlanan kadın örgütlerinin, 20 yüzyılın son çeyreğinde yükselişe geçen ve kadın hakları ile toplumsal cinsiyet eşitliği alanında önemli kazanımlar elde eden küresel kadın hareketinin oluşumunda önemli bir rol oynadıkları bilinmektedir. Türkiye’de de uzun bir geçmişe sahip olan kadın örgütlerinin, özellikle 1990’larla birlikte gerek kadın sorunlarının çözümünde gerekse toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile mücadelede toplumsal cinsiyet politikalarının dönüştürülmesinde önemli bir rol oynadıkları bilinmektedir. Özellikle kadınların yoğun olarak örgütlendikleri belirli illerdeki bağımsız kadın örgütleri tarafından yürütülen çeşitli etkinlikler ve faaliyetler Türkiye’de sadece kadın haklarının kazanılmasında değil demokratik muhalefeti güçlendirerek demokratikleşme çabalarına da önemli bir katkı sağlamıştır. Türkiye’de özellikle 1990’lardan sonra sayıları ve çeşitliliği giderek artan ve coğrafi olarak yaygınlaşan kadın örgütlerinin sayıları, kuruluş amaçları, örgütsel yapıları, sorunları ve benzeri üzerine hem ülke genelinde hem de iller bazında çok sayıda araştırma yapılmıştır. Eskişehir cinsiyet eşitliği ile ilgili endekslerde kadının ekonomik, sosyal ve siyasal statüsü ile ilgili verilerde Türkiye’de en iyi durumdaki iller arasında yer alsa da Eskişehir’de kadın örgütleri üzerine görece daha sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı Eskişehir’de kadın örgütlerinin örgütsel yapı ve özellikleri ile amaçları, talepleri ve faaliyet alanlarını inceleyerek sosyal ve politik gündem üzerindeki etkilerini değerlendirmektir. Çalışma Eskişehir’de yapılan bir alan araştırmasının bulgularına dayanmaktadır. Veriler Eskişehir’de faaliyet gösteren 42 kadın örgütünün başkanları, temsilcileri ve sözcüleri ile yapılan derinlemesine görüşmelerle toplanmış, betimsel ve sistematik açıdan analiz edilmiştir. Bu veriler ışığında bu çalışmanın yanıt aradığı temel sorular Eskişehir’de faaliyet gösteren kadın örgütlerinin örgütlenme yapılarının ne ölçüde özerk (bağımlı ya da bağımsız) olduğu, sosyal yardım ve dayanışma gibi sosyal ve kültürel amaçlar ve faaliyetlerle mi yoksa siyasal amaçlar ve faaliyetlerle mi (örneğin, toplumsal cinsiyet konusunda faaliyetleri mi) hareket ettikleri ve nihayetinde politik gündemi etkileyebilecek bağımsız bir söylem ve politika geliştirme kapasitelerinin olup olmadığıdır. Buna yönelik olarak çalışma Eskişehir’de farklı siyasal ideolojilerin etkilerini taşıyan kadın örgütlerinin örgütsel özerklik, kapasite ve potansiyelleri ile sosyal ve siyasal gündem üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı bir şekilde ele alarak tartışmaktadır.

¹ Profesör, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ssugur@anadolu.edu.tr

² Doçent, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü tgonc@anadolu.edu.tr

³ Profesör, Anadolu Üniversitesi Basın ve Yayın Bölümü icangoz@anadolu.edu.tr

POST-TRUTH: BİLGİNİN İNŞAASI ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME

Nadir Suğur¹

Varlık nedir, varlığın bilgisi mümkün müdür ve varlık ile bilgi arasında birebir bir ilişki var mıdır problemi felsefenin olduğu kadar sosyal bilimlere de en çok meşgul eden konuların başında gelmektedir. İlkçağ düşünürlerinden günümüze kadar bilim felsefesi içerisinde çok sayıda düşünür bilimin bir bilme faaliyeti olarak gerçekliği açıklama imkânını sorgulamıştır. 15. ve 16 yy'da ortaya çıkan bilimsel devrim ve devamında 18. yy aydınlanma düşüncesi bilimin gerçekliği açıklayabileceğine olan inancı güçlendirmiştir. İçinde bulunduğumuz 21. yy'a kadar modern toplum önemli ölçüde bilimin ve teknolojinin öncülük ettiği güzergahta şekillenmiştir. Pozitivist bilim geleneğinin görece daha mütehakim olduğu bu süreçte başta hermeneutik yaklaşım, eleştirel realizm ve feminizm gibi sosyal bilimsel bilginin yapısına ve niteliğine eleştirel yaklaşan ekoller ortaya çıkmış olmakla birlikte, modern bilim dönemine yönelik en keskin eleştirilerin post-modernist tartışmalar içerisinde ortaya çıktığı bilinmektedir. Bununla birlikte günümüzde popüler hale gelen truth ve post-truth (gerçek ve gerçek sonrası) tartışmaları bilimin, bilim felsefesinin ve dolayısıyla sosyolojinin içinden çıkılması zor görünen problemlerle karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. 2016 yılında Oxford Dictionary tarafından yılın sözcüğü olarak seçilen post-truth bir durum olarak “nesnel gerçekliklerin kamuoyunun kanaatinin oluşmasında duygulardan ve kişisel inançlardan daha az etkili olması” durumu olarak tanımlanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının gelişmesi yanı sıra bilgi çeşitliliğinin ve bilgi kirliliğinin artması, sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile birlikte olağanüstü bir dezenformasyon yaşanması, komplo teorilerinin toplumsal düzeyde etkili olması, troller manipülasyon gücü, medyanın gerçekliği ters yüz etmede sınır tanımaması, günümüz siyasi liderlerinin kitlelerin duygularına, kanaatlerine ve inançlarına yönelik söylemlerini ön plana çıkarması ve yükselen siyasi popülizmin toplumsal tabanda bir karşılık bulması içinde yaşadığımız dönemin “post-truth” olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. Bu tebliğde ilk olarak post-truth tartışmalarının sosyal bilim felsefesi bağlamında imkân ve sınırlılıkları sosyolojik bir bakış açısıyla ele alınmaya çalışılacaktır. Daha sonra ise, post-truth söylemlerinin toplumsal tabanda nasıl bir karşılığının olduğu konusu tartışılacaktır. Bilgi ile olgu arasındaki ilişkinin güç ilişkilerinden bağımsız olarak düşünülemeyeceği, bilginin tarihsel olarak nötr olmadığı ve bilginin ancak bir hakikat rejimi üzerinden anlaşılabilirliği düşüncesinden hareketle, “post-truth” olgusunun da benzer bir “bilginin inşası” süreci olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

¹ Profesör, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji nsugur@anadolu.edu.tr

TÜRKİYE'DE EĞİTİME DAYALI NESİLLER ARASI SOSYAL HAREKETLİLİĞİN DİNAMİKLERİ: ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL STATÜSÜNÜN BELİRLENMESİNDE FAKTÖR OLARAK EBEVEYNLERİN EĞİTİMİ

Lütfi Sunar¹

Merve Akkuş Güvendi²

Bu makalede, Türkiye'deki nesiller arası sosyal hareketliliğin analizinde eğitim faktörünün etkisi tartışılacaktır. Farklı ülkelerde, birçok araştırma sosyal statü ve eğitim arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmıştır. Türkiye'de gerçekleştirilen araştırmalarda, eğitim ve sosyal hareketlilik arasında benzer bir pozitif ilişki olduğu görülmüştür. Bu araştırmalar, nesiller arası eğitim seviyesi arttıkça, gelecek neslin sosyal statüsünün arttığını göstermektedir. Bununla birlikte, Türkiye'deki araştırmalar çoğunlukla yereldir ve sosyal hareketlilik için ülke düzeyinde bir model bulunmamaktadır. Bu durum, sosyal hareketlilik alanında gerçekleştirilen saha araştırmalarının sınırlı olmasıyla ilişkilidir. Bu eksikliği telafi etmek amacıyla, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) desteğiyle, Türkiye'deki sosyal hareketlilik modellerini tanımlamak için 2500 hane ile nicel bir anket çalışması yapılmıştır. Bu araştırmada eğitimin, sosyal hareketliliğin temel faktörlerinden biri olduğu gözlemlenmiştir. Bu makalede nesiller arası sosyal hareketliliğin ebeveynlerin eğitimi ile nasıl bir ilişkisi olduğu incelenecektir.

Duncan gerçekleştirdiği araştırmalarda eğitim ve mesleki statünün gelişimi arasında pozitif bir ilişki olduğunu iddia etmiş, Ganzeboom ve arkadaşları da araştırmaları sırasında geliştirdikleri sosyoekonomik endeksin (SEI) Duncan'ın çalışmasıyla paralel olarak işlediğini belirtmişlerdir. Temel olarak, hem Duncan hem de Ganzeboom, gelirin meslek durumuna ve meslek statüsünün de eğitime bağlı olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak, Almanya, Fransa, İsveç ve Hollanda gibi birçok ülkede eğitim ve sosyal hareketliliği inceleyen araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. İsveç'te 1953 kohortunda bulunan bireylerin sosyal statüleri ile eğitim seviyeleri arasındaki ilişki incelendiğinde, çocukluk çağında sosyal statüsü yüksek olan bireylerin daha iyi bir eğitime sahip oldukları ve akranlarından daha iyi bir mesleki statüye sahip oldukları görülmüştür. Birçok farklı ülkede bireylerin mesleki statüsünün ve artan gelirinin, gelecek nesillere daha iyi bir eğitim ve daha iyi bir sosyal statüye erişimi sağladığı görülmüştür.

Türkiye'de ise sosyal hareketliliğin türleri ve faktörleri detaylı olarak çalışılmamıştır. Bu nedenle, Türkiye'deki belirli sosyal hareketlilik durumları için genel bir modele ve özel bir analize ihtiyaç vardır. Bu araştırma projesinde, Türkiye'nin sosyal hareketlilik modelleri için kapsamlı bir model geliştirmeye çalışılmıştır. Türkiye toplumunda nesiller arası hareketliliği analiz etmek için Sunar'ın Türkiye Sosyo-Ekonomik Endeksi (TUSES) ve Goldthorpe'un EGP modeli birlikte uygulanmıştır. Örnek olarak, 2500 haneye, 30-50 yaş arası 5000 yetiştikine anket uygulanmış, bu anket sırasında katılımcılar, gelir, meslek, iş yaşamındaki ve eğitimdeki konumları gibi sosyoekonomik durumlarıyla ilgili farklı soruları cevaplamışlardır. Ayrıca katılımcılar kendileri için verdikleri bu bilgileri ebeveynleri ve büyük anne ve büyük babaları için de sağlamışlardır. Tüm bu veriler ışığında, nesiller arası sosyal hareketlilik dinamikleri analiz edilmiştir ve eğitimin son 50 yıldır Türkiye'nin hareketliliğinde önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Ailelerin eğitim düzeyindeki artış, çocukların sosyal hareketliliğinin düzeyini ve süresini olumlu yönde etkilemiştir. Özellikle ebeveynlerin lise eğitiminin, çocukların hareketliliğinde kritik öneme sahip olduğu görülmüştür. Öte yandan, araştırmaya göre, eğitim türü ile sosyal hareketlilik arasında özel bir kalıp bulunmuştur. Özel bir liseye devam etmek, İngilizce eğitimi almak ve yurt dışında bir üniversite ya da daha fazla eğitim almak, çocukların hareketliliği için bir "öncelik çizgisi" oluşturmaktadır. Bu araştırmanın sonunda ailelerin eğitim türlerine ve eğitim seviyelerine göre genel ve özel sosyal hareketlilik kalıpları oluşturulmuştur ve bu makalede özellikle bu özel hareketlilik türleri tartışılacaktır.

¹ Doçent, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji lutfisunar@gmail.com

² Doktora Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyoloji merveaks@gmail.com

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyoloji aysekkiric@std.sehir.edu.tr

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE DÜŞÜK DOĞURGANLIK ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ: TÜRKİYE VE JAPONYA ÖRNEĞİ

Miki Suzuki Him¹

Türkiye ve Japonya, ekonomik başarılarına rağmen, çeşitli cinsiyet ayrımı endekslerinde oldukça düşük sıralarda yer almaktadır. Aynı zamanda bu iki ülkede, aile temelli politikalar uygulanmasına rağmen doğurganlık oranı düşmeye devam etmektedir. Bu meseleyi anlamak üzere bu çalışma şu soru üzerine yoğunlaşır: Türkiye ve Japonya'nın modernleşme ve yeni bir cinsiyet rejimi inşa etme maceraları ne ölçüde örtüşmüş, farklılaşmış ve neler günümüz düşük doğurganlıkla ilişkilidir? Bu sorunun yanıtı, feminist metodolojisine dayanarak ilgili istatistiksel ve sosyolojik çalışmaların yorumlayıcı karşılaştırmalı tarihsel analizleriyle anlaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye ve Japonya'nın coğrafi uzaklıkları, kültürel farklılıkları ve farklı sanayileşme biçimlerine rağmen iki ülkenin karşılaştırmalı bir çalışmasını ilgi çekici kılan ortak bir takım tarihsel arka planları paylaşımlarıdır. Her iki ülke de 19. ve 20. yüzyıllarda modernleşme, sanayileşme ve kadın özgürleşmesi anlamında geçirdikleri dönüşümlerle bulundukları bölgelerin öncüsü olmuşlardır. Her iki ülkede de modernleşme sürecinde kadınların feodal yapıdan kurtarılmasından ama birey olarak özgürleşememesinden bahsedilmektedir; kadınlar buralarda bir takım sivil haklara kavuşmuş olsalar da güçlenmeleri yargı ve ideolojiler yoluyla kontrol altında tutulmuştur. Aynı zamanda bu iki ülke bugün onları aile temelli bir refah modeline uygun kılan sosyo-demografik açıdan yarı-sıkıştırılmış modernite deneyimi yaşamaktadır. Aile temelli yaklaşım, hem sosyal politikaların neoliberalleşmesine dair programın bir parçası hem de bu ülkelerin küresel kapitalist ekonomiye kendi oryantalist cevaplarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu küresel kapitalizme ekonomik düzeyde entegre olma ve ideolojik düzeyde bağımsız kalma çabası olarak "aile temelli refah modeli" kadın emeğinin sömürsü üzerine kurulmaktadır. Neoliberal küresel iktisadi politikalar karşısında hem Türkiye hem Japonya 1980'lerden bu yana birçok reformu yine kadın özgürleşmesini dikkate almayarak yürürlüğe koymuştur. Bunun neticelerden biri de toplumun yenilenmesini zorlaştıracak kadar düşmekte olan doğurganlıktır. Bu çalışma, aile temelli yaklaşımın aileyi güvenceye aldığı düşüncesinin sorgulanabilir olduğunu iddia etmektedir. Devlet politikalarındaki benzerlikler olsa da Japonya ve Türkiye deneyimi belli noktalarda ayrışır. Bu farklılıkların en önemlilerinden biri Türkiye'de daha fazla kadın iş gücüne katılımını çocuk doğurmak adına ertelemeye meyilliyken Japonya'da durumun bunun tam tersi olmasında tezahür eder. Türk kadınlarının emek piyasadaki sömürüye; Japon kadınların da ataerkil ailedeki sömürüye direnmeye çalıştıkları söylenebilir. Japonya emek gücü yetersizliğine karşı kadının (esnek) istihdamının arttırmaya yönelik politikanın yanı sıra yapay zeka geliştirme ve uygulamasına önemli yatırım yapmaktadır. Bu çalışma, hem kadın emeği sömürsüne devam eden ataerkil topluma hem de insansız toplum arayışına direnmenin bir yolu olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinde ısrar edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji mikihim@omu.edu.tr

TOPLUMSAL EŞİTSİZLİKLER VE MEDYA: ESKİŞEHİR'DE SAYISAL UÇURUMUN FARKLI BOYUTLARINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Tuba Sütüoğlu¹

Sayısal uçurum, en genel şekilde, bilgi ve haberleşme teknolojilerine erişimde ortaya çıkan eşitsizlikler şeklinde tanımlanabilir; fakat erişim eşitsizlikleri vurgusunun kavramı açıklamak için artık yeterli olmadığı ilgili alanyazında üzerinde durulan önemli bir konudur. Nitekim basitçe teknolojiye erişenler ve erişemeyenler arasındaki ayrıma indirgenerek yapılan açıklamalar, sayısal uçurumun giderek kapandığı yanılgısını da beraberinde getirmektedir. Özellikle internet ve akıllı cep telefonu gibi iletişim teknolojilerine erişim üzerinden değerlendirildiğinde, toplumun sosyo-ekonomik anlamda farklı gruplara ayrılan kesimleri arasındaki uçurumun azaldığı bir gerçektir. Buna karşın, iletişim teknolojilerine erişebilen bireylerin yüzdelik artışına odaklanmak, araştırmacı ve politika yapımcıları, bu teknolojilerin kullanımının toplumsal sonuçlarını anlamak ve mevcut duruma uygun politikalar geliştirmek için yeterli olmayan sınırlı bir bilgi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Oysa sayısal uçurum, teknolojiye erişim olanaklarının yanısıra teknolojiyi kullanma becerilerini de içermektedir; ki bu becerilerin düzeyi yaş, cinsiyet, gelir ve medya okuryazarlığını da kapsayan eğitim gibi sosyo-demografik değişkenlerden etkilenmektedir. Bu sebeple, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıkların internet ve ona bağlı teknolojilere erişme noktasında ne kadar belirleyici olduğu; bu teknolojilerin onları kullanma fırsatına sahip olan herkesçe gündelik yaşama benzer nedenlerle ve benzer biçimlerde dâhil edilip edilmediği önemli ve yanıtlanması gereken bir sorudur.

Araştırmada nicel ve nitel veri toplama teknikleri birlikte kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, Eskişehir'in Odunpazarı ilçesine bağlı, kentsel düşük gelir ve statü grubunun özelliklerini yansıtacağı varsayılan Emek ve Gündoğdu mahalleleri ile yine Odunpazarı ilçesine bağlı fakat kırsal statüde yer alan Sevinç mahallesinde, 28 Temmuz-10 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirilen, toplam 402 anket ve 34 yüz yüze görüşmeye dayanmaktadır. Anket tekniği, 14-74 yaşları arasındaki bireylerin demografik özellikleri, medya tüketim pratikleri ve medya okuryazarlık düzeyleri ile ilgili betimleyici bir tabloya ulaşabilmek amacıyla kullanılmıştır. Anket ve görüşmelerin örneklem grubunun yaşadığı mahallelerde gerçekleştirilmesi, bireylerin gündelik yaşamlarının ve o yaşam içerisinde medyanın işgal ettiği konumun yakından gözlemlenmesini sağlamıştır. Sonuç olarak, yaş, cinsiyet ve anne-baba eğitim durumuna da kapsayan eğitim durumu değişkenlerinin, bireylerin medya ile olan ilişkilerinde belirleyici olduğu anlaşılmıştır. Eğitim ve gelir düzeyi düşük olan ve çalışma yaşamında yer almayan kadınların internet erişimine ve kullanımına önem verdiği; fakat internette gerçekleştirdikleri pratiklerin günlük yaşam pratikleriyle benzer olduğu bulgulanmıştır. Bu bulgular, fizik gerçeklikte var olan toplumsal eşitsizliklerin internete erişimle bir anda ortadan kalkamayacağını; alanyazında da vurgulandığı gibi, sayısal uçurumun mevcut toplumsal eşitsizliklerle beslenen ve aynı zamanda bu eşitsizliklere eklenen toplumsal bir sorun olduğunu; internet ve eşitlik-eşitsizlik olguları arasında bağ kuran aşırı iyimser görüşlerin sorgulanması gerektiğini göstermektedir.

¹ Araştırma Görevlisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyoloji Bölümü tubasutluoglu@anadolu.edu.tr

TÜRKİYE’DE BOŞANMA OLGUSUNU, BOŞANMA AVUKATLARINDAN DİNLEMEK: NİTEL BİR ÇALIŞMA ÖRNEĞİ

Hande Şahin ¹

Boşanma, ekonomik, psikolojik, toplumsal, kültürel ve hukuki birçok yönü olan toplumsal bir olgudur. Dünyada ve Türkiye’de boşanma oranları ise, gün geçtikçe artmaktadır. Küreselleşme ve enformelleşme sürecinde boşanmanın sosyo, kültürel ve ekonomik birçok nedeni bulunmaktadır. Türkiye açısından ise boşanmanın nedenleri çok daha özgündür. Türkiye bir taraftan modernleşme sancılarını yaşarken bir taraftan da din, ataerkillik gibi geleneksel unsurların etkisi altında kalmaktadır. Bu diyalektik yapı, kadın erkek ilişkilerinden, aile içi ilişkilere, birçok farklı alanı etkilemektedir.

Türkiye’de boşanma üzerine yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak niceliksel araştırmalar olup, yapısal analizlerden çok istatistiksel verilerle sınırlı kalabilmektedir. Hazırlanmış olan bu çalışmanın nitel bir çalışma olup temel amacı, Türkiye’de boşanma olgusunun yapısal bir analizini yapmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda örneklem olarak boşanma avukatları seçilmiştir. Öncelikli olarak boşanma avukatları, boşanma davasının açılma aşamasından sürecin tamamlanmasına kadar temelde boşanmaya yön veren temel aktörlerdir. Birçok mahrem alana dair en derin bilgiye sahiptirler. Çalışma için konunun mahremiyeti ve daha derin bir analiz yapılabilmesi amacıyla derinlemesine mülakat tekniği seçilmiştir. Kartopu yoluyla farklı illerdeki 20 boşanma avukatına ulaşılmıştır. Bölgesel temsiliyetleri bakımından Antep’ten 1, Ankara’dan 1, Denizli’den 1, İstanbul’dan 3, Bursa’dan 1, Konya’dan 1, İzmir’den 3, Urfa’dan 1, Şırnak’tan 2, Diyarbakır’dan 1, Adana’dan 1, Trabzon’dan 1, Antalya’dan 2 avukatla olmak üzere toplamda 20 boşanma avukatı ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Öncelikli olarak büyük şehirleri temsil etmesi bakımından sayıca daha çok avukatla İstanbul, İzmir, Antalya gibi büyük şehirlerden daha çok avukatla görüşülmüştür. Toplumsal değişimin ve hızlı sanayileşme süreçlerinin boşanmaya etkilerini sorgulayabilmek için Denizli, Bursa, Antep, Konya, Adana gibi illerden seçilmiş avukatlar örnekleme dâhil edilmiştir. Son olarak geleneksellik, ataerkillik, çok eşlilik gibi Türkiye’ye özgü yapısal durumların boşanma nedenleri ve sonuçları üzerindeki etkilerini anlamak için Şırnak, Diyarbakır, Urfa, Trabzon gibi illerden avukatlarla da mülakatlar yapılmıştır. Çalışma sonucunda görülmüştür ki Türkiye’de boşanma olgusu çok faktörlü bir yapıya sahiptir. Türkiye’de boşanmayı etkileyen faktörlerin arka planını ise alt yapı ve üst yapının birbiri ile uyumsuz gelişimi oluşturmaktadır. Birçok şehir ekonomik olarak hızlı bir gelişme ve kalkınma yaşamaktadır. Buna karşın ekonomik yapının güçlenmesi, kadının ve erkeğin işgücü piyasasındaki etkinliğin artmasına rağmen üst yapı ve gelenekler, yaşam biçimleri bu gelişme ile zaman zaman çatışabilmektedir. Boşanmadan ise en çok kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir.

¹ Doçent, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri handecelik82@yahoo.com

ÖMÜR BOYU KADIN EMEĞİ: BÜYÜKANNELERİN TOPLUMSAL YENİDEN ÜRETİMDEKİ BAKIM ROLÜ

Serap Çiğdem Şahin ¹

Burcu Şentürk ²

Bakım işleri ücretli olsun olmasın emek yoğun bir iş biçimi olmakta birlikte dünyanın pek çok ülkesinde kamusal bakım hizmetleri arzı ihtiyacın gerisinde kalmakta ve hane bütçesi için bakım hizmetleri çoğu zaman ulaşılabilir olmamaktadır. Çocuk bakım hizmetlerindeki piyasadaki bu durum toplumsal cinsiyet rolleri ile birleştiğinde ise pek çok ülkede bu hizmetin hane içindeki kadınlar tarafından karşılandığı gözlemlenmektedir. Çocuk bakım tercihlerine dair TUIK 2018 verilerine göre 15 yaş altı çocuk sahiplerinin sadece %10.9'u çocuk bakım hizmetine başvurmakta, bu tür bir hizmete başvurmayanların en büyük nedeni kişilerin kendileri ya da eşleri tarafından çocuklara bakılması olarak görülmektedir. Yine bu verilere göre kişinin kendisinin çocuğa bakabildiği, eşinin ve kendisinin beraber çocuğa bakması ve büyükanne/baba ve diğer kişilerin desteğiyle sürdüğü için tercih etmeyenler toplam %81.5'u oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın konusu, büyükannelelerin bakım emeğinin, toplumsal yeniden üretim faaliyetlerinden olan çocuk bakımındaki yeri ve önemidir. Türkiye’de çocuk bakımı ve eğitimi ile ilgili kamusal uygulamaların ve özel kurum faaliyetlerinin kısıtlı oluşundan dolayı, toplumsal cinsiyetlendirilmiş roller gereği ağırlıklı olarak kadınlar tarafından gerçekleştirilen ve duygusal emeğin yoğun olduğu çocuk bakımı faaliyetlerinin, büyükanneleler tarafından yerine getirilmesi sürecinin belirleyicilerini ve bu sürecin büyükannelelerin hayatlarına etkisini tespit etmek olduğu gibi büyükanneleler üzerinden kadın emeğini, torun bakmakta olan büyükannelelerin kendi anlatımlarıyla görünürlüğünü arttırmaktır.

Çalışmanın bulgularının kadın deneyimlerini araştırması, kadın edimlerinin konuşulması sonucunda elde edilmesi ve kadın emeğinin görünür kılınması amacını taşıması sebebi ile yol haritasını feminist yöntem belirlemiştir. Bu doğrultuda İzmir’de farklı eğitim düzeyleri ve sosyo-ekonomik gruplarda yer alan ve torununa bakan 21 kadın ile Nisan 2018 ve Ağustos 2018 tarihleri arasında derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar bilgisayar tabanlı nitel analiz veri programları ile (MAXQDA 2018) kodlanmış ve araştırmacı tarafından analiz edilmiştir.

Saha araştırmasının sonuçları, torun bakımı deneyiminin ve bu deneyime atfedilen anlamların kadınların sosyo-ekonomik durumlarına göre büyük farklılık gösterdiğini öne çıkartmaktadır. Görece daha yüksek sosyo-ekonomik duruma sahip büyük anneler, çoğunlukla profesyonel bakıcıların da desteğiyle bakım işini organize etme ve anneye yardımcı olmak gibi bir işlev üzerinden ve iktisadi kökenlerinden ayrı kurgulamaktadırlar. Öte yandan sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı olan büyükanneleler torun bakım deneyimlerini, var olan iktisadi zorluklarla bir mücadele yöntemi olarak anlamlandırmakta ve bu durumu çoğunlukla “hayatın zorluğu” ve “mecburiyet” olarak ifade etmektedirler. Ayrıca sosyo-ekonomik durum büyükannelelerin boş zamanları ve sosyal aktiviteleri üzerinde de etkili olmakta ve bu durum da torun bakımını deneyimleme biçimleri arasında değişiklik yaratmaktadır.

Saha araştırması tamamlanan bu çalışma Ege Üniversitesi Kadın Çalışmaları ABD Yüksek Lisans Tezi olarak sunulacaktır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ege Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı serapcigdem88@hotmail.com

² Doçent, Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi burcusestrk@gmail.com

GEÇ MODERN EVREDE YÜKSELEN ÖZEL HAYATLAR VE YENİ BİR TARİH BİÇİMİNİN YAZIMI OLARAK GÜVENLİKLİ SİTELER: İSTANBUL'DAKİ GÜVENLİKLİ SİTELER ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Kadir Şahin¹

Modern hayat başlangıçta bireylere yeni bir ortaklık hissini vaat ederek işe koyulmuştu. Bu evreye özgü birliktelik biçimleri 'toplum olmak' şeklinde ortaya konulmaktaydı. Modern hayat 'ortaklık' hissini anlamlı hale getirebilmek için kendine özgü bir tarihselliğe de ihtiyaç duymaktaydı. Ortak tarih, birlikteliklere dair 'ortak geçmiş' kurgusunu inşa ederken, bir arada olma halini de sürdürülebilirliğe uygun bir 'biz duygusuyla' donatabilmenin aracı olmaktaydı. Fakat modernitenin şiddetlendiği 'geç modern evrede', ona özgü olan ortaklık biçimleri giderek anlamını yitiren şeyler haline gelmektedirler. Yaşanan dönüşümler bir bakıma 'radikal bireyselliklerin' yükseldiğinin göstergesi olan niteliklerdedir. Kendi 'radikal bireyselliğinin' peşinde koşan bu tür bireyler, kendi gündelik hayatlarını kurma stratejileri açısından modern evrede çok önemli görülen 'geçmiş/tarih' algısını giderek yitiren bireylere dönüşmektedir. Yükselen böylesi bireyselliklere özgü olarak 'özel hayat' merkezinde kurgulanan anlatı biçimleri de onların gündelik hayatları adına çok daha değerli göstergeler haline gelmektedir. Benzer bağlamlarda güvenli sitede de kurgulanmakta olan böylesi hayatlar artık bireylerin kendi özel hayatlarını merkeze koyan yaşamların fanatizmine kaynaklık eden araçlar niteliğindedir. Güvenli sitede özelinde giderek kanıksanır hale gelen bu türden yeni yaşam formları, bir yandan modern anlamdaki göstergeleri ve anlamlı birliktelikleri işlevsiz hale getirirken, diğer taraftan da piyasa eliyle inşa edilen radikal bireyselliklere özgü 'anlatı biçimlerinin' ('özel hayatın fanatizmine özgü' tarihselliklerin) yeni bir değer olarak yükselmesine katkı sağlamaktadır. Bu durumu açık eden önemli detayları ilgili konutların satışlarında kullanılan reklam malzemelerinde görmek mümkündür. Bireylerin satın almak istedikleri yaşam alanlarına özgü şekillerde inşa edilen 'kadimsellik/tarihsellik' biçimlerinde bu durum sıklıkla kullanılmaktadır. Ortaya konulan bu çalışma, güvenli sitelerin 'geç modern bireyleri' etkilemek üzere ortaya koyduğu 'tarihsellik ve geçmiş' vurgularını (ya da kurgularını) satış dokümanlarında nasıl inşa ettiğini anlamaya çalışmıştır. Bu sayede de geç modernitedeki radikalleşen bireyselliklere özgü olarak giderek yükselen özel hayat söylemleri, değişen yeni tarihsellik biçimleri çerçevesinde tartışılmaya çalışılmıştır. Araştırma boyunca derlenen 20 kadar güvenli sitenin satış dokümanları üzerinden (reklam videoları, katalog, web sitesi vb.) kullandıkları 'tarihsellik ve geçmiş' vurgularına dair veriler derlenmiştir. Elde edilen bulgular söylem analizi ve göstergebilimsel analizler yoluyla da araştırmanın sorunsallaştırmaları çerçevesinde irdelenmeye çalışılmıştır. Bu sayede 'özel hayat' temalı yeni tür tarih ve tarihsellik yazımının nedenleri, niteliği ve çıktılarına dair bir durum saptaması yapılmış ve ilgili gerçekliğin yaşadığı dönüşümün temelleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

¹ Dr. Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi Sosyoloji Bölümü kadirsahin09@gmail.com

YAŞLILARIN SOSYAL HAYATA KATILIM İMKÂN LARI VE SINIRLILIKLARINA YÖNELİK DÜŞÜNCELERİN BİR DEĞERLENDİRMESİ

Nur Manolya Şen Çatalkaya¹

Yaşlılık genellikle emeklilik ve bakım gibi belirli konular çerçevesinde ele alınmaktadır. Diğer önemli konular arasında yaşlıların farklı alanlarda temsillerinin az olması, sosyal hayata katılım imkânlarının sınırlılığı ve bunların sebepleri bulunmaktadır. Yaşlılık, bir taraftan geleneksel düşünce ve pratiklerin sürekliliğinde önemli bir çıkış noktasıyken, diğer taraftan modernliğin belirlediği sınırların şekillendirdiği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda geniş bir kapsama sahip olan yaşlılığın temsili ve imkânlarının neler olduğu konusuna naçizane bir katkı sağlamak çalışmanın çıkış noktasıdır.

Çalışmanın amacı gelenek ve modernlik arasında konumlanan yaşlılığın, katılımcılardan toplanan bulgular neticesinde farklı tanımlarını inceleyerek yaşlılığı anlama ve deneyimleme biçimlerindeki çeşitliliğin ortak noktalarını ortaya çıkarmak ve bu temel noktalar çerçevesinde yaşlıların sosyal hayata katılım imkânlarıyla ilgili düşünceleri değerlendirmektir.

Araştırmanın evreni, Konya Dr. İsmail Işık Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ve huzurevinin içerisinde bulunan Yaşlılar Müzesi'dir. Huzurevi ve müzeye girişlerde herhangi bir kayıt tutulmadığı için ziyaretçi sayısı belirsiz olduğundan örneklem grubunu belirlerken doygunluk, yani cevapların tekrarlanması durumu dikkate alınmıştır. Araştırmanın yaklaşımı betimleyici ve açıklayıcı olup veriler nitel araştırma tekniklerinden birisi olan derinlemesine görüşme yapılarak toplanmıştır. Nisan 2018'de 10 erkek ve 10 kadın olmak üzere 20 katılımcıyla görüşülmüştür. Araştırmada yaşlılık, huzurevi, sosyal dışlanma ve müzede yaşlılığın temsili gibi konular tartışılmıştır. Bu çalışmada araştırmanın bir bölümünü oluşturan yaşlıların sosyal hayata katılım imkânlarıyla ilgili bulgular tartışmaya açılacaktır. Belirlenen bu konuya açıklık getirmek için katılımcıların, yaşlıların kamusal mekânları, toplu etkinlikleri veya bireysel faaliyetleri değerlendirmesiyle ilgili gözlemlerine değinilecektir. Bulguları değerlendirirken yaşlılık çalışmalarında öne çıkan aktivite, geri çekilme (disengagement) ve süreklilik teorilerine başvurulacaktır. Çalışmanın bulguları veya ilgili teorileri genellemek gibi bir kaygısı olmayıp, sınırlanan konuya uygun olarak yaşlılık çalışmalarına katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular göstermektedir ki modern hayatın temel bileşenlerinden olan bireycilik ve araçsal akıl veya bir diğer ifadeyle çıkarların ön planda tutulması, üretkenliği ve aktifliği yüceltmektedir. Emekli olan birey aktif üretken yaşamın dışında algılanmaktadır. Aktifliğin azalması veya bitişiyile ilişkili olarak yaşlılara yönelik geleneksel/kültürel kodların belirlediği aile ile sınırlandırılan bir bakım algısı ve bu algının belirlediği ahlaki bir değerlendirme mevcuttur. Özellikle eğitim seviyesinin, cinsiyetin ve farklı deneyimlere sahip olup olmamanın algıyı belirleyen temel değişkenler olduğu görülmüştür. Sonuç olarak bireyciliğin yükselişi, yaşlının, yaşçılığın (ageism) nüveleri görünen bakım konusuyla birlikte ele alınarak üretken olmayan birey olarak değerlendirilmesi ve yaşlı bakımında zorlanıldığında yaşlıların kendi tercihleri dışında kurumlara devredilmeye çalışılması yaşlı bireylerin sosyal imkânları kullanımını belirleyen temel etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji nur-manolya-sen@hotmail.com

KADINLARA GÖSTERİLEN KADINLAR: 8 MART KADINLAR GÜNÜ BAĞLAMINDA REKLAMDA TÜKETİLEN KADIN BEDENİ

Gülcan Şener ¹

G. Motif Atar ²

8 Mart, tarihi 1857'ye kadar eskiye dayanan bir hak arama mücadelesinin ilk adımlarının atıldığı eski bir hikayedir. New York'ta tekstil işçisi olan kadınların çalışma koşullarının iyileştirilmesi adına eşitlik mücadelesi için başlattıkları grev ve bir 8 Mart günü yürüyüşe geçmeleri ile sonraki kadın hakları arayışlarına cesaret vermiştir. 1922'den bu yana da 8 Mart "Kadınlar Günü" olarak kutlanmaktadır.

Tüketim, insanın olduğu her alanda ve her anında, insanla doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili her şeye hakim olan bir ideolojidir. Her şey bir gösteriye dönüşürken, her şeyin tüketilebilir olduğu bir kılıf yaratılmıştır. Kitle iletişiminde kadınlar tüketimin ana eksenini olarak görülür. Kadın hareketlerinin beraberinde getirdiği yaşam biçimi ve kendilerini algılamalarındaki özgürleştirici değişimler reklam sektörünün bu yeni kadın pazarının özelliklerine uymaları zorunluluğunu getirmiştir. Kadının kaçınılmaz değişimini göstermek, reklamı yapılan ürünün dikkatleri toplamada işe yaramıştır. Reklamcılık tutarlı bir biçimde sadece bazı toplumsal değerleri gösterir, Mueller'in de ifade ettiği gibi "Reklamcılık, kültürel değerleri kar ettiği sürece yansıtır". Reklamda kadının değişen, dünyaya kafa tutan duruşunu göstermek ekonomiyi canlandırdığı sürece değere sahiptir ve ekonomi de halkın yaşam gücüdür. Kadınlar Günü bağlamında reklamda gösterilen kadın bedeni üzerinden yapılan güzellik ve bedene dair "yeni" tüketim söyleminin ne olduğu bu çalışmanın ana sorunsalıdır. Son yıllarda, özellikle genç yaşta kadınların beden algısına dair yaşadığı baskıyı ortadan kaldırmak adına başlatılan beden olumlama hareketi, "yeni" kadına reklamlarında da yer veren markaların gözünden kaçmamıştır. Şimdilerde kendini ve bedenini her haliyle seven kadın imgesi, reklamcıların beslediği bir konudur. Çünkü beden bir tüketim nesnesidir, güzellik ve cinsellik gibi beden de sattırır. Baudrillard'ın da ifade ettiği gibi, kadın ve beden kölelik konusunda aynı kaderi paylaşmıştır; kadının özgürleşmesi ile bedenin özgürleşmesi de mantıksal ve tarihsel olarak birbirine bağlıdır. Kadın konusundaki "özgürleşme" kısır döngüsünde ise kadınla cinsel özgürleşme karıştırılır; kadın cinsel özgürleşmeyle, cinsel özgürleşme kadınla etkisiz hale getirilir ve her iki kavram da "tüketilir". Tüketimin temel mekanizmalarından biri, biçimsel gösterge ya da rol sistemlerinin özerkleştirilmesinden yola çıkarak bu sayede grup, sınıf ve kastların (ve bireyin) bu özerkleştirilmesidir.

Kadın sosyal ağların ona sağladığı imkanlar doğrultusunda reklamlarda gördüğü bedenlere, ölçülere, görünüm ve imajlara yaklaşabilmekte, yeni yaşam ve tüketim biçimlerine adapte olabilmektedir. Bu çalışma, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutlamak amacıyla markaların yayınladıkları reklamlarda (<https://mediacat.com/8-mart-dunya-kadınlar-gunu-kampanyalari-2019/>) gösterilen kadınlar üzerinden reklamcılarının değişen kadın bedeni temsillerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada içerik analizi yöntemi ile veri toplanacak ve reklamdaki "yeni" kadına dair göstergelere göstergebilimsel analiz yapılacaktır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi İletişim Fakültesi gulcansener@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi

SERMAYENİN VE TÜKETİMİN MEKÂNLAŞMASI: MEKÂNIN (YENİDEN) ÜRETTİĞİ EŞİTSİZLİKLER

Osman Şimşek ¹

Gülşen Demir ²

Mekânı yalnızca fiziksel boyutuyla tartışmanın yetersizliği 1960'lı yıllar ile birlikte gündeme gelmiş ve toplumsalla olan ilişkisinin barındırdığı öznel/sosyal deneyimler ile ön plana çıkan bir kavram olmuştur. Mekân salt fiziksel bir yer tarifinin ötesinde sosyal, ekonomik ve politik anlamlarıyla bir bütün olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu dönemde egemen kapitalist ideolojinin mekânın inşasına etkisiyle birlikte yaşanan değişim ve dönüşümün toplumsalla olan ilişkisi irdelenmeye başlanmıştır. Çalışmamızda buna paralel olarak sanayi devriminin ilk dönemlerindeki kapitalist üretim mantığına uygun olarak inşa edilen kentsel mekân ve “üretim toplumu” olarak nitelendirilen dönemden, “tüketim toplumu” olarak adlandırılan günümüz toplumuna geçişte başrolü oynayan neoliberal tüketim ideolojisiyle inşa edilen mekânların, (yeniden) ürettiği eşitsizlikler tartışılacaktır. Çalışmada ayrıca toplumsal ve mekânsal yapıdaki bu değişim/dönüşüm sürecinin temel aktörü olan sermayenin-çelişkili ve içinde sürekli krizleri barındıran doğası-mekânı araçsallaştırarak birikim ve genişleme krizini aşmaya yönelik ürettiği stratejiler de irdelenecektir.

Kapitalist örgütlenme ve sermayenin, karlılığını maksimize edecek şekilde toplumsal yaşamı dönüştürme gücü; diğer her şeyde olduğu gibi -emek, üretim araçları, tüketim, ideoloji, mekân- toplumsal yaşamdaki eşitsizliklerin de sürdürülmesine ve (yeniden) üretilmesine neden olmaktadır. Eşitsiz ve adaletsiz inşa edilen kapitalist kentsel mekânlarda, yoksullara yönelik kentin sunduğu imkân ve olanakların (eğitim, sağlık, konut, eğlence gibi) kötü şartlarda sağlanması/çoğu durumda hiç sağlanmaması, bu mekânları eşitsizliğin yeniden üreticisi konumuna getirmektedir. Üst ve yeni orta sınıflar kentsel mekânları diledikleri gibi kullanırken, yoksul kesim bir alanda sıkışıp kalmakta ve bu durum yoksulluğun yeniden üretimine sebep olmaktadır. Mekânın eşitsizlikçi yapısı sosyal sınıflar arasında geçiş imkanlarını da güçleştirmekte ve eşitsizliğin giderek derinleşmesine neden olmaktadır.

Kentsel mekân üzerine yapılacak tartışmada öncelikle her mekânın kendine has dinamiklerinin olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca mekân ile toplumsal eşitsizlik, içinde birçok alt başlığı ve dinamiği de bulundurmaktadır. Tartışma giderek önem kazanan sınıf, toplumsal cinsiyet, kimlik, eğitim, konut gibi alt başlıkların geneli üzerinden ilerlemektedir.

Tüketim ve mekân bağlamında eşitsizliğin tartışılmasının temel nedeni; günümüz toplumlarının ve kentlerinin inşasında tüketim ideolojisinin önemli bir payının oluşudur. Artık toplumları, salt üretim ve üretim mekânları üzerinden okumanın mümkün olmadığı bir dönemdeyiz. Dolayısıyla çalışma ağırlıklı olarak eşitsizlik olgusunu, tüketim durumu üzerinden mekânsal boyutta ele almaktadır.

¹ Doktora Öğrencisi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyoloji osmnsmsk7@gmail.com

² Profesör, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyoloji gdemir@adu.edu.tr

CEZA ADALET SİSTEMİNDE MAĞDUR ÇOCUKLARIN İKİNCİL MAĞDURİYETİ

Zeynep Tekin Babuç¹

Bu çalışma, ceza adalet sistemine mağdur çocuk sıfatıyla dahil olan çocukların, adli sistemin mağdur çocuğa ilişkin prosedürleri, işleyişi ve organizasyonu nedeniyle yaşadıkları sorunları, onların deneyimlerinden yola çıkarak anlamayı ve görünür hale getirmeyi amaçlamaktadır. Ceza adalet sistemi içerisinde mağdur çocuklar, onları adli sürecin içerisine sokan olumsuz duruma ek olarak ikincil mağduriyetlere maruz kalmaktadır. Mağdur çocukların ceza adalet sistemi içerisinde maruz kaldıkları ikincil mağduriyet, en az yaşadıkları birincil travma ve mağduriyet kadar örseleyicidir. Bu çalışmanın ana varsayımı, adli sistemde mağdur çocuğa yönelik gerçekleştirilen prosedürlerin, iş ve metin akışının ve bu sistemde görev yapmakta olan aktörlerin ortaya çıkardığı kurumsal işin, adli sisteme mağdur çocuk sıfatıyla dahil olan çocukların ikincil mağduriyetlerine yol açabildiği yönündedir. Bu çalışmanın amacı, mağdur çocukların deneyimlerinden yola çıkılarak, kurumsal etnografik yöntem ışığında adli sistemde mağdur çocukların yaşadığı ikincil mağduriyetin, adli sistemin kurumsal işleyişi ve organizasyonu ile bağlantısının ortaya konulmasıdır. Bu çalışma, yazarın 2017 Şubat ayında savunmuş olduğu doktora tezi bağlamında, 2016 yılı Haziran ve Aralık ayları arasında, Ankara, Ankara Batı Mersin Adliyelerinde yürütülmüştür. Çalışma kapsamında adli sisteme mağdur çocuk sıfatıyla dahil olmuş olan 13-17 yaşları arasındaki 24 mağdur çocuk ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca adli sistemin mağdur çocuğa yönelik iş süreçleri ve organizasyonunun incelenmesi amacıyla, Kolluk, Cumhuriyet Başsavcılığı, Çocuk İzlem Merkezi ve mahkeme süreçlerinde mağdur çocuklara ilişkin olarak gerçekleştirilen prosedürler gözlemlenmiş ve kurumsal etnografik yöntem çerçevesinde analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları, adli sürecin kurumsal işleyişi ve öncelikleri doğrultusunda, mağdur çocuğun, yaşadığı olayı tanımadığı birçok farklı kişiye tekrar tekrar anlatmak, hakları, hukuki süreç ve terminoloji konusunda bilgilendirilmemek, fiziki koşulların ve önlemlerin yetersizliği nedeniyle sanıkla ve istemediği diğer kişilerle yan yana gelmek, adli sistem aktörleri tarafından gelişim özelliklerinin ve ihtiyaçlarının dikkate alınmadığı sağlıklı bir iletişime maruz bırakılmak gibi ikincil mağduriyete sebep olan durumlarla karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır. Ceza adalet sistemine dahil olan mağdur çocukların ikincil mağduriyetlerini azaltmak bağlamında çeşitli yasal ve fiziki önlemler alınmaya çalışılsa da, bu uygulamaların bütünlüklü ve işlevsel şekilde işlemediği değerlendirilmektedir.

¹ Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Psikoloji Bölümü zeyneptekinbabuc@gmail.com

DİJİTAL KÜLTÜR İÇERİSİNDE AKTİF YAŞLANMA

Özden Tenlik¹

1970'lerden sonra yaşanan toplumsal değişimler; ekonomiye siyasete ve teknolojiye de yansımıştır. Özellikle internetin ve dijital teknolojilerin yaygınlık kazanması bireylerin yaşamlarını etkilemiş, iletişim ve sosyalleşme süreçlerini ağlar üzerinden yeniden yapılanmasına olanaklı kılmıştır. Enformasyon çağındaki bu yeniden yapılanma teknoloji, medya ve iletişimin de etkisiyle klasik anlamdaki kültürel motifleri de değiştirerek, çok daha karmaşık ve katmanlı bir kültürel dönüşüme de neden olmuştur. Dijital kültürün hakim olduğu enformasyon çağında, bilişim teknolojilerini, interneti ve sosyal ağları sadece gençler ya da genç yetişkinler kullanmamakta aynı zamanda yaşlı nüfus da bilişim teknolojilerini yaygın olarak kullanmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun, İstatistiklerle Yaşlılar 2018 Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Araştırması sonuçlarına göre internet kullanan 65-74 yaş grubundaki yaşlı bireylerin oranı 2014 yılı Nisan ayında %5 iken bu oran 2018 yılı Nisan ayında %17'ye yükselmiştir (TÜİK, 2019). Bu bağlamda ülkemizde 65 yaş üzeri yaşlı nüfusun da internet kullanımında yükseliş olduğu görülmektedir. Biyolojik olarak görece kısıtlanan hatta kayıplar yaşanan yaşlılık döneminde bireylerin bir başkasına bağlı kalmadan yaşamlarını sürdürmesi ve günlük faaliyetlerini yerine getirmesi, yaşama etkin bir şekilde katılarak sosyalleşmeleri aktif yaşlanmayı sağlayarak, bireylerin yaşam kalitelerini arttırmaktadır. Bu bağlamda yaşlı bireylerin telefon, internet, sosyal ağları kullanarak sosyal ilişki içerisinde olmaları ve toplumsal yaşama katılmaları yaşam kalitelerini artırmaları bakımından önem taşımaktadır. Özellikle yaşlılık teorileri içerisinde aktivite teorisine göre; insanları birbirlerinden ayıran temel unsur aralarındaki yaş farkı değil, etkinlikleri yani yararlılıklarıdır. Aktivite Teorisi; pasifliğin arzu edilmeyen, kişiyi toplumdan soyutlayan ve kişide işe yaramazlık duygusunu körükleyen bir durum olduğunu, yaşlılıkta bu duygunun yaşanmaması için bireyin aktif olarak hayata katılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu teoriye göre insanlar aktif oldukları sürece yaşamdan zevk alacaklardır. Özellikle 60 yaş üstü yaşlı nüfusun internet ve sosyal medyayı kullanarak; aktif yaşama katıldıkları, ağlar üzerinden bireysel gelişimlerine katkı sağlayarak sosyalleştikleri yapılan çalışmalarla ortaya konulmaktadır.

Bu çalışmada; literatürdeki çalışmalar ve istatistiksel veriler esas alınacak, çalışmanın teorik alt yapısını ise yaşlılığın sosyal teorileri içerisinde yer alan aktivite kuramı oluşturacaktır. Bu bağlamda dijital kültürün, sosyal ağların ve sosyal medyanın 60 yaş üstü bireylerde aktif yaşlanmaya yönelik etkileri aktivite kuramı bağlamında tartışılacaktır.

¹ Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji ozden_tenlik@hotmail.com

NİCEL VERİLERİN VE AKADEMİSYENLERİN PERSPEKTİFİNDEN AKADEMİDE DEĞİŞİM

Ayşe Mahinur Tezcan¹

Modern ulus devlet yapısının ürünü olan ve devletin ideolojik ordusu işlevine sahip olan modern üniversite tüm tarihsel süreci içinde değişimlere öncülük ettiği kadar değişimlerin nesnesi de olmuştur. Üniversitelerin değişen misyonunun farklı değerlendirmelere tabi tutulduğu görülmektedir. Misyonların değişmesi toplumsal değişimlerle ilişkilendirilebilir. Bu veçhesi ile değişen ihtiyaçlara ve taleplere uygun işlevler geliştirilmesi misyon değişimini zorunlu kılarken bir çok eleştiriye de beraberinde getirmektedir.

1980 sonrasında Türk akademisinde gerçekleşen değişimler bu bildirinin ana konusunu oluşturmaktadır. Türk akademisindeki istatistiki verilerden hareketle gösterilecek olan nicel değişimler yanında gerçekleşen niteliğe ilişkin değişimler akademisyenlerin değerlendirmeleri ışığında incelenecektir. 1980 öncesinde akademiye dahil olanlar, 1980-2002 aralığında akademiye dahil olanlar ve 2002 sonrasında akademiye dahil olanlar olmak üzere 3 ayrı akademik kuşağın oluşturduğu 35 akademisyen ile yapılan derinlemesine görüşmeler ve 1 odak grup görüşmesi yolu ile elde edilen bulgular, kuşaklararası farklılıkların değişimler ile ilgili değerlendirmelerine nasıl etki ettiği de anlaşılmasına çalışılarak değerlendirilmeye tabii tutulacaktır.

Toplumsal değişim ve neo-liberalleşme ile akademisyen ve akademi kavramları da çok farklı içerikler kazanmıştır. İdeal olan ile mevcut arasında çeşitli düzeylerde mesafeler oluşmaktadır.

Küreselleşmenin sağladığı network genişliği ve bilgiye ulaşma hızındaki artış ile akademisyenliğin geçmiştekenden kolay olduğunu düşünenlere karşın nicelikteki bu artışın niteliği olumsuz anlamda etkilediğini düşünenler kavrama farklı anlamlar yüklenmesine sebep olmaktadır. Değişen akademik yeniden üretim mekanizması kuşaklararası ilişkilerin değişen boyutunu da öne çıkarmaktadır.

Akademideki otoriter devletçi yapının yansıması olan hiyerarşik düzende unvanlar arasındaki derin uçurumlar kaybolmaya başlamıştır. Çeşitli toplumsal değişim süreçleri akademide egemen olan yeniden üretim araçlarının da dönüşümünü sağlamıştır. Yeniden üretim mekanizmalarından olan gelenek, Türk akademisinin son dönemlerinde eksikliğinden yakınılan önemli bir kurumdur.

Akademik geleneğin eskisi gibi devam etmemesinin iki temel sebebi olduğu düşünülebilir. Birincisi akademide oluşan çağdaş yaklaşımlar ve küreselleşme neticesinde gelişen yeni üniversite kültürü, ikincisi ise modern bireyin kendi başınlığı ve toplumun yapısındaki değişimlerden de etkilenmesidir.

* Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim dalında hazırlanan Türkiye'nin Toplumsal Dönüşümü ve Akademi başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji aysemahi@gmail.com

PAMUK PRENSES VE HANSEL VE GRETTEL MASALLARI: CADILARIN DOĞA İLE BAĞLANTISI

Kinem Tokdemir¹

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanların doğayı dönüştürme eylemleri, ihtiyaçlarının ötesine geçerek sömürü, tahakküm ve katletme boyutuna gelmiştir. Batı kültüründe rasyonalite\teknoloji ile eşleşen insanın\erkeğin, doğayı tahakkümü altına alması eleştirilen bir olgu iken; kadın-doğa bağlantısının bir sonucu olarak kadının tıpkı doğa gibi dışlanması, değersizleştirilmesi ve ötekileştirilmesi ekolojik feministlerin eleştirilerini almaktadır. Benzeri bir bağlantı, hayal ürünü ve doğaüstü olduğu düşünülen ve sözlü edebiyat ürünü olan masallarda karşımıza çıkar. Egemen kültürün unsurlarına göre şekillenen masallarda, kadınlara ait deneyimlere ve izlere rastlamak mümkündür. Cadıların ve üvey annelerin doğa ile bağlantısı inceleyeceğimiz Pamuk Prenses ve Hansel ve Gretel gibi masallarda da açık veya örtük bir biçimde sürekli olarak dolaşıma sokulmaktadır. Özetle bu çalışma, bahsi geçen her iki masalda cadı prototipine yoğunlaşmakta ve bu masalların ekolojik feminizmin eleştirel yaklaşımı ışığında analizine dayanmaktadır. Doğa gibi itaat etmeyen kötü kadın formu cadılar ve üvey anneler bir şekilde hem doğaya itilmekte hem de doğa tarafından cezalandırılmaktadır. Cadı prototipi (model) öte yandan sahip olduğu büyü gücü ile doğada kontrol dışı olaylara, düzensizliğe, felaketlere, belalara neden olur. Dolayısıyla cadılar, aklın dışladığı her şeyi içselleştirerek ve her şeye karşı çıkarak bir şekilde efendiyi-rasyonaliteyi aşağılar. Cadıların eğlence formu olan ve sevilen masallarda bu şekilde karşımıza çıkması, erkek egemen söylemin kültürel formlarda sürdürülmesi anlamına gelmektedir. Bağımlı, iyi, edilgin, şefkatli ve ana gibi lanse edilen kadın, aynı tanımlamalar ile doğanın içine hapsedilmektedir. Farklı düşüncelerde olan ekolojik feminist kuramcılarının ortak noktası, Batı kültüründe yer alan kadın-doğa arasındaki tarihsel bağlantının bir yandan kadın kimliğinin diğer yandan erkek ve insan kimliğinin inşasını nasıl etkilediği argümanları üzerinde yoğunlaşır. Masallarda cadılar, doğanın kadınlara bahsettiği üreme gücünden yoksun kalarak doğada yalnızlığa mahkum edilmekte; masal sonunda ise tıpkı doğa gibi katledilmektedir. Pamuk Prenses ve Hansel ve Gretel masallarında kötülükle örülmüş bir doğa içinde cadılar oldukça güçlü, doğaüstü güçleriyle büyü yapabilen ve yalnız başına yaşayabilen ancak kötücül karakterleri olan prototiplerdir. Cadıların , erkek iktidarına göz dikmesi ve erkek iktidarına boyun eğmemesi; çocuk sahibi olamamakla, çirkin bir beden ve yalnızlıkla, vahşi bir ölümle cezalandırılmaktadır. İncelenen her iki masalda da cadılar için -bağımlı, ideal kadınların aksine- doğa, rasyonalitenin tahakkümünün sarsıldığı noktada cezalandırıcı bir faktör olarak devreye girer.

¹ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Siyaset ve Sosyal Bilimler knm.tkdmr@gmail.com

TURİZME BAĞLI GÖÇLER VE SOSYOKÜLTÜREL GÖRÜNGÜLERİ: DIDİM ÖRNEĞİ

Arzu Toker¹

Nazmi Kozak²

Göç, gerçekleştiği toplumlarda değişimi de beraberinde getiren önemli sosyal dinamiklerden birisi olarak toplum bilim çalışmalarının ilgi odağındadır. Yaklaşık 100 yıldır aralıksız bir şekilde göç alması sebebiyle bir göç kenti haline gelen Didim, birçok yönden de değişime sahne olmuş bir bölgedir. Bir bölgeye gerçekleşen göçler, salt kendi başına değişim gücüne sahipken; aynı bölgede turizm olgusunun da hayat bulduğu Didim’de değişimin etkisi daha güçlü olmuştur. Çünkü turizm, göçü tetikleyen önemli bir ajan olarak göçü kendi kendine işleyen bir mekanizmaya çevirmiştir. Göçün hızını ve kapasitesini artırma gücünün olmasının yanı sıra, göçmenin niteliğini belirleyerek geliştiği bölgenin uzun vadede geleceğini şekillendirmesi bakımından da turizmin çarpıcı etkisini görmek mümkündür. Didim’de ise ilk göçmenlerin geldiği 1924 yılından başlayarak, belirli yönleriyle ortak özelliklere sahip olan bireylerin gerçekleştirdiği göçlerin her biri, “göçün bir katmanı” olarak ifade edilirse; Didim’de Balkanlaşma göçleri, baraj göçleri ve turizme bağlı göçler şeklinde göçün üç temel katmanından söz etmek mümkün olacaktır. Bu çerçevede ele alınan bu çalışmanın temel amacı; Didim’de farklı sosyokültürel özelliklere sahip ve göç nedenlerine bağlı olarak göçün farklı katmanlarına ayrılan toplumsal grupların yarattığı değişimi incelemektir. Bu amaçla; araştırma verileri 14 Temmuz-21 Ağustos 2017, 10 Ocak-24 Ocak 2018 ve 02 Mart-16 Mart 2018 tarihleri arasında, 70 gün süren saha çalışmasında yüz yüze görüşmeler sonucunda toplanmıştır. Bir doktora tezinden üretilmiş bu çalışmada elde edilen verilerin analizinde temellendirilmiş kuram yaklaşımının adımları izlenmiştir. Yabancıların Mülk Satın Alma Yasası’nın 2005’te yürürlüğe girmesiyle yakından ilişkili olan bu değişim sürecinin Didim’in toplumsal tarihinde bir dönüm noktası olduğu yapılan analizler sonucunda ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda; turizme bağlı göçlerin Didim’in sosyokültürel görünümü üzerinde yarattığı değişimin boyutları ise 10 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler; toplumsal değer yargılarında bozulma, ticaret ahlakında zafiyet oluşması, suçun artması, ani göçle demografik yapının bozulması, yerel kültürün zarar görmesi, yerliler arasındaki sosyal ilişkilerin zayıflaması, kimlik ve aidiyet duygularında değişim, sosyo-mekânsal kümelenme, sosyal hegemonya oluşması ve göçün siyasi eğilimleri değiştirmesi olarak belirlenmiştir.

¹ Araştırma Görevlisi, Anadolu Üniversitesi Turizm İşletmeciliği arzu_turan@anadolu.edu.tr

² Profesör, Anadolu Üniversitesi Turizm İşletmeciliği nkozak@anadolu.edu.tr

BEDENLİ GERÇEKLİKTEN SANAL BEDENSİZ GERÇEKLİĞE: SOSYAL MEDYA İLMİHALLERİ

Büşra Nur Topal¹

Sosyal bilimlerde mikro ilişkilerin incelenme alanı, gündelik yaşamın etkileşimsel durumlarına yönelik bir soruşturmayı muhteva etmektedir. Dijital alandaki gelişmelerle birlikte mikro ilişkiler, sanal (virtual) ilişkileri de içerisine alarak gündelik gerçeklik ile sanal gerçekliğin birbirini karşılıklı beslemesi üzerinden biçimlenmektedir. Sanal gerçekliğin bir uzantısı olan sosyal medya ortamı, gündelik yaşamsal pratiklerin gerçekleştiği ve fiziki çevrenin kuşattığı ortamdan farklı düşünülmemelidir. Bir taraftan yayıncılık dijitalleşirken diğer taraftan dijital alana dair matbu yayınlarda da artış gözlenmektedir. Dini yayıncılık alanında son dönemlerde; sosyal medya fıkhi, adabı ve ilmihali olarak ortaya konulan söylemsel vurgularla beraber bu temaları içeren kitaplar yavaş yavaş yer almaktadır. Bu yayınlardan bir kısmı doğrudan gençlere yönelik (gençler için) nitelik taşıırken bir kısmı, cinsiyet ve yaş unsuru gözetmeden, kendisini Müslüman olarak tanımlayan bir bireyin sosyal medyayı nasıl kullanması gerektiği ile sosyal medya ortamlarında nelere dikkat etmesi gerektiğini içermektedir. Gereklilikler üzerinden dijital alanda yer alan mezkur yayınların içerik bakımından incelenmesi, "Ne talep ediyorlar?" ve "Bu talepler gündelik yaşam pratiklerinde neye tekabül ediyor?" sorularına yanıt bulmak açısından önemlidir. Sanal bedensiz gerçekliğin, gündelik bedenli gerçekliğe benzer bir biçimde yaşantılanması ve normların bedenli ortamdan bedensiz ortama taşınması yeni bir adab-ı muaşeret formu olarak -dijital- edep tarzlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu bildirideki temel amaç "Sosyal medya ilmihalleri dijital çağ medyasının, genelde toplum ve özelde gençlik üzerindeki yansımalarını açıklamada gündelik gerçeklikle örtüşebiliyor mu?" sorusuna, yayımlanmış sosyal medya ilmihallerini eser incelemesine tabi tutarak yanıt aramaktır. Bu çalışmada, mezkur eserlerdeki ortak ve keskin vurgular tespit edilmiş ve bu vurguların gençlerde neye tekabül ettiği sınanmıştır. Mezkur eserlere ek olarak; Facebook ve Twitter üzerinden paylaşıma açılan, sosyal medya adabına dair vurguları olan gönderiler veri alınarak incelemeye tabi tutulmuş ve bu verilerin söylem analizi gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla nitel araştırma yöntemleri kullanılarak hazırlanmış olan bu çalışma, etnometodolojik araştırma özelliği göstermektedir. Elde edilen veriler yorumlandığında; gündelik yaşam pratiklerinde sanal bedensiz gerçeklik algısının, bedenli gerçeklik algısının bir uzantısı olarak düşünüldüğü ve bu tahayyül etrafında yeni dijital edep tarzlarının ortaya çıktığı bulgulanmıştır. Bu çalışma aktörlerin, sosyal medyada hangi gönderileri makbul bulduğu, hangi konuşma tarzlarını edebe uygun gördüğü, mahrem ve mahrem dışılığı nasıl tanımladığı hususunda birtakım bulguları ortaya koymaktadır.

ANAHTAR KELİMELELER: Sanal Bedensiz Gerçeklik, Sosyal Medya Adabı, Sosyal Medya Fıkhi, Sosyal Medya İlmihali, Dijital Edep Tarzları.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji Psikolog, b.nur.tpl@gmail.com

BİR AKTİF YAŞLANMA STRAJESİ OLARAK TAZELENME ÜNİVERSİTESİ

Muammer Tuna¹

Yaşlılık ve yaşlanma insan yaşamının bütünselliği içinde bir aşamayı temsil etmenin ötesinde toplumsal bir olgudur ve giderek tüm ülkeler ve toplumlar hızla yaşlanmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde yaşlı nüfusun oranı hızla artmaktadır. Ülkemizde yaşlı nüfus oranı % 10 yaklaşmış ve artık ülkemiz yaşlı nüfuslu bir ülke haline gelmiştir. Dolayısıyla yaşlı nüfusun bu kadar artması ile birlikte bu sorun toplumsal bir sorun haline gelmiş ve toplumsal düzeyde çözümler üretilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yaşlı nüfusun sağlıklı ve aktif bir yaşlanması/yaş almasını sağlamak amacıyla üretilen projelerin eğitim boyutunda genel olarak üçüncü yaş üniversitesi adıyla anılan bir eğitim sistemi gündeme gelmiştir. Batılı ülkelerde 1970'li yıllarda ortaya çıkmış olan Üçüncü Yaş Üniversitesi (University of the Three Age- U3A) Türkiye'de Tazelenme Üniversitesi adıyla kuruluş aşamasına gelmiştir. Tazelenme Üniversitesi projesi 60 yaş üstü vatandaşlara yüksek öğrenim imkanı sağlamayı hedeflemektedir. Program lisans programına paralel ve lisans programı gibi dört yıl sürecek bir programdır. Programın içeriği lisans düzeyi paralelinde olmasına rağmen, lisans öğrenimi kadar yoğun olmayan bir programdır. Program belirli bir alanla sınırlı olmayan inter-disipliner program olarak tasarlanmıştır. Programın ana teması 60 yaş üstü vatandaşların öğrenerek aktif yaş almalarını ve toplumsal yaşama aktif bir şekilde katılmalarını sağlamaktır. Böylelikle yaşlı vatandaşların bir yandan fiziksel ve mental olarak sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürmeleri amaçlanırken, diğer yandan onların ekonomik ve toplumsal yaşama üretken ve aktif bir şekilde ve daha uzun süre katılmalarının sağlanması amaçlanmaktadır.

Tüm bu amaçları gerçekleştirmek için dersler üç grupta toplanmıştır. Birinci grup dersler, bireyin kendini ve toplumu tanımasına yönelik olarak sosyoloji, psikoloji, felsefe ve arkeoloji gibi toplumsal bilimlere ilişkin derslerden oluşmaktadır. İkinci grup dersler; doğayı tanımaya yönelik olarak fizik, kimya, biyoloji ve astronomi gibi derslerden oluşmaktadır. Üçüncü grupta yer alan derslerin ise katılımcıların uzun ve sağlıklı yaşamlarına yönelik olan soru ve sorunlarına ilişkin olarak tıp konularını kapsayan derslerden oluşması planlanmıştır.

Türkiye'de ilk kez Akdeniz Üniversitesinde ortaya çıkmış ve daha sonra İzmir, Muğla, Aydın ve İstanbul'daki üniversitelerde de yaygınlaşmış olan Tazelenme Üniversitesi projesi bir ileri yaş eğitim öğretim projesidir. Bu bildiride Muğla Tazelenme Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılmış olan bir nitel araştırma verileri üzerinden, Tazelenme Üniversitesi projesinin bir üçüncü yaş eğitimi projesi olarak geçerliliği ve katılımcı yaşlıların hayatlarına olan etkisi araştırılacaktır. Muğla Tazelenme Üniversitesi'nin yaklaşık 160 kayıtlı öğrencisi olup bu grubun da yaklaşık 100-120 kadar olan kısmı dersleri düzenli olarak izlemektedir. Araştırma, dersleri düzenli olarak izleyen bu grup üzerinde ve derinlemesine görüşmeler ve gözlemler şeklinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda; projenin, katılımcıların yaşantıları üzerinde oldukça önemli derecede pozitif etkiler yaptığı sonucuna ulaşılması beklenmekte ve bu bağlamda bu projenin bir aktif yaşlanma stratejisi olabileceği öngörülmektedir.

¹ Profesör, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji muammert@hotmail.com

BİR ARAŞTIRMA SAHASINDAN: ETNOGRAFİYİ KÜLTÜREL ATMOSFER KAVRAMI ARACILIĞIYLA DÜŞÜNMEK

Selda Tunç Subaşı¹

Bu çalışma Rize merkez ilçede yürüttüğüm doktora çalışmam sırasında ortaya çıkan kültürel atmosfer kavramını etnografik yöntem ile ilişkisi içinde tartışmaya açmaktadır. Sahadan çıkan bir kavram olarak muhafazakâr kültürel atmosferin neleri işaret ettiği ve nelere gönderme yaptığı sorgulanmaktadır. Sahası araştırmacının kentteki etkileşimleri bağlamında sınırlandırılan bu çalışmada, egemen sembolik sermayenin nasıl duygular yarattığı ve bunun kültürel hegemonya mücadelelerine nasıl eklemelendiği tartışılacaktır. Toplumsal ve siyasal olarak iktidar ile kurulan sembolik, kültürel ilişkilerin nasıl homojen bir görünüm kazandığını insan eylemliliğini hesaba katmadan sorgulamaya çalışmak oldukça zor görünmektedir. Rize merkez ilçede sahada ilk temas kurduğum zamanlar dahil olmak üzere, orada belli bir süredir yaşayan kişilerden ve çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinden duyduğum ilk söz, “kent atmosferi” olmuştur. Bu çalışma, egemen ideolojinin sembolik sermayesinin homojen görüntüsü özelinde atmosfer denen şeyin ağırlığını ve ne olduğunu göstermeye çalışmaktadır. İktidarın simgelerinin yönetsel olarak araştırılması ve kültürel olanın simgelerinin yorumlanması, etkileşim mekânlarının etnografik hikayesinden geçmektedir. Bu nedenle etnografiye yönetsel yaklaşımda bir bilme aracı olarak iş düşmektedir.

Araştırmacının kentle temasında kent atmosferi, farklı halleriyle gündelik hayat içinde genel bir kaniya sahip olma hissinizi destekleyen çeşitli işaretlere sahiptir. Genellikle sıradan sohbetlerde, “muhafazakâr atmosfer”, “baskıcı atmosfer” gibi ifadelerle tarif edilen kent, simgelerin de dahil olduğu sessiz bir uzlaşıya varmış görünmektedir. İlçede, normal ve doğallaştırılmış görünen simgesel sermaye, Rize-muhafazakârlık-siyasal tercih üçlü ekseninde sabitlenmiş görünmektedir. İlçede adları, Cumhuriyet ve Atatürk olmak üzere iki ana cadde mevcut olup merkez ilçedeki Atatürk heykelleri, erken Cumhuriyet döneminin sembolik sermayesinin izlerinin mekân üzerinden okunabildiği belli başlı figürlerdir. Genelde seçim zamanlarında yoğunlaşan kurumsal iletişim ve halkla ilişkiler faaliyetleri sonucunda lider posterleri, parti flamaları kentte “doğal” görünen temsil biçimleri sunarlar. Örneğin, Recep Tayyip Erdoğan’ın poster ve resimlerinin caddedeki iş yerleri, apartmanların ön cepheleri ve balkonlarında, kaldırım boyunca sıralanan sokak lambalarında yılın her günü asılı durması sıradan bir durumdur. Buna ek olarak arabaların ve minibüslerin arkasına yapıştırılmış kişiselleştirilen bayrak ve lider montajlı fotoğraflar, tuğralar ve Kur’an kursu afişleri, kentin sağ angajmanını açık eden sembolik göstergelerdir. Semboller üzerinden kent, durağan bir atmosfere sahipmiş hissi yaratmaktadır. Oysaki çalışmanın bulguları göstermektedir ki doğallaştırılmış sembolik sermayenin kültürel atmosferi, özellikle kente yeni gelenler nezdinde kaçış taktikleri yaratmaktadır. Kültürel atmosfer ve semboller içinden geçen duygulanımlarla kentten, sembollerin görünür ağırlığından kaçış, bir nebze daha büyük bir kent havası sunan Trabzon veya biraz genişletirsek sınırın öbür yakası olarak Batum’u işaret etmektedir. Bu noktada sembollerin yarattığı duygu biçimlerinin ifadesi olarak kültürel atmosfer ile etnografik yöntem arasında sıkı bir bağın varlığı gün yüzüne çıkmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi Radyo, Televizyon ve Sinema seldatun@gmail.com

MÜGE İPLİKÇİ'NİN KÖMÜR KARASI ÇOCUK ADLI YAPITINDA GÖÇ OLGUSUNUN ÇOCUK BOYUTU

Ümran Türkyılmaz¹

İnsanlık tarihi boyunca var olan, özellikle son yıllarda ivmesi giderek artan, en karmaşık ve en öncelikli sorunsallardan olan göç, pek çok disiplinin araştırma konusu olarak ele alınması gereken bir olgudur. İnsanoğlu, her coğrafyada aidiyet duygusu ile bağlı olduğu ülkesinden ve alıştığı yaşam biçiminden savaşlar, krizler, doğal afetler, salgın hastalıklar ve etnik baskılar yüzünden evini ve yurdunu geride bırakarak başka topraklara göç etmiş ve etmeye de devam etmektedir.

Çağdaş Türk yazınının güncel ve toplumsal konularını işleyen Müge İplikçi, Kömür Karası Çocuk adlı yapıtında zorunlu ya da gönüllü olarak uluslararası sınırları aşmak yoluyla çok yönlü gerçekleştirilen göç olgusunu açık ve sorgulayıcı bir biçimde irdeler. Dış göçün çocuk boyutuna dikkati çeken yazar, yoğun kitlesel göç dalgaları ile Afrika'nın kuzeybatısındaki Mali'den, sınırları aşır yer değiştiren ve göç ülkesi haline gelen Türkiye'ye sığınan göçmen çocukların yarıda kalan aile bağlarını, arkadaşlarını, eğitimlerini ve hayallerini yansıtır. İplikçi, geldikleri bu uzamda barınma sorunlarını ve çalışma koşullarını sürdürmeye çalışan küçük Salif ve annesinin, yaşam kaygılarını, üzüntülerini, sevinçlerini ve özlemlerini etkin bir biçimde ortaya koyar. Çoğunlukla hiç bir uzamda istemeyen göçmenlerin, kötü koşullarda yaşamak zorunda kalışlarını titizlikle açılar. Bu bağlamda annesi ile birlikte kendisini yabancı bir ülkedeki göçmen evinde bulan küçük çocuğun her yeni gün bilinmezliklere doğan öyküsüne tanık oluruz. İnsanlık onurunu yok sayan ayrımcı tavırlarla karşı karşıya kalan Salif'in, ayrı kaldığı müzisyen babasını özlemle beklerken mahallenin okul orkestrasında yerini alması imlenir. Böylece müziğin insanları birleştirdiği anlarla, Salif'in yaşamındaki dokunaklı anlar birbirine karışır. Müziğin iyileştirici gücünü, göçmenliği ve dayanışmayı Afrikalı bir göçmen çocuğun gözünden ve dilinden aktaran İplikçi, parçalanmış aile, barınma, eğitim ve vatana duyulan özlemi dile getirir. Yazar, göç sarmalının beraberinde getirdiği sorunları ve insanlığın sınırlarını tüm çıplaklığıyla sorgular.

Çalışmamızda küreselleşen dünyada göçün farklı boyutlarına ışık tutarak okuru düşünmeye sürükleyen Müge İplikçi'nin Kömür Karası Çocuk adlı romanında günümüzün girift bir bilmececi olan göç olgusunun çocuk boyutunu metne bağlı inceleme yöntemi ışığında irdelemeye çalışacağız.

¹ Doçent, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Batı Dilleri Ve Edebiyatları Bölümü umran2000@hotmail.com

FARKLI İDEOLOJİLERİN ŞARKI SÖZLERİNİN TEMATİK İNCELENMESİ, BENZEMELER VE AYRIMLAR

Onur Uca¹

Fark edilmiştir ki, birbirinden çok farklı ideolojilerin şarkı sözlerinde benzerlikler ve aynı benzerlikler üzerinden ilerleyen ayrımlar bulunmaktadır. Araştırma youtube, spotify adlı iki online müzik dinleme uygulaması üzerinden en çok dinlenen Türkçe sözlere sahip olan milliyetçilik ve sosyalizm temalı şarkıların sözlerinin karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bu bağlamda içerik analizi yöntemi kullanılacaktır. Şarkıların sözleri belirli temalara ayrılacak ve bu temalar üzerinden ideoloji üstü bir düzeyde benzemeleri ve ayrımları ortaya konacaktır. Ortaya konan benzerlikler ve ayrımlar sosyal tarih ile ilişkilendirilerek analiz edilecektir. Böylece birbiri ile çok farklı görünen ideolojilerin müzik sanatı ile kurduğu ilişkinin yapısına dair veriler üzerinden bilimsel açıklama ortaya koyulmuş olacaktır.

Araştırma herhangi bir teze dayanmamaktadır. Araştırma internet üzerinden müzik dinlemek için en çok kullanılan spotify ve youtube uygulamaları üzerinden gerçekleştirilmiştir. 2019 yılı mart ayı itibari ile en çok dinlenen milliyetçilik ve sosyalizm temalı şarkıların sözleri veri olarak kabul edilmiştir.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Mersin Üniversitesi Sosyoloji Bölümü onuruca33@gmail.com

DİJİTAL ATAERKİ: SOSYAL MEDYADA CİNSİYETÇİLİK VE MASKÜLİST.TR VAKASI

Tolga Ulusoy¹

Dijital yeniçağ maalesef ayrımcı, ötekileştirici ideolojilere bir çözüm getirememiş aksine bu tür ideolojilerin kendilerini daha rahat ortaya koyup, icra edebilmeleri için yeni mecralar sağlamıştır. Maskülanist hareketlerden bunlara arasındadır. Feminizme bir tepki olarak ortaya çıkmış olan bu hareketler. Zaman zaman feminizme karşı olmadıklarını iddia etseler de savundukları erkek hakları söylemi ataerki rejime karşı kadınların kazandıkları pek çok mevziye düşmanca tavır geliştirmelerine neden olmuştur. Bunların en başında da nafaka hakkı, çocukların velayeti gibi konular gelmektedir. Maskülanizm ve ona paralel olan erkek hakları söylemi hem etik hem de politik anlamda gerici bir söylemin taşıyıcılığını yapmaktadır. Türkiye’de çok örgütlü olmayan bu hareket son yıllarda gittikçe gücünü etkisini arttırmıştır. Yakın zamanda kurulan Boşanmış Mağdur Babalar Derneği buna iyi bir örnektir. Bu derneğin üyeleri bakanlık nezdinde kabul görmekte ve “mağduriyetleri” giderilmeye çalışılmaktadır. Dijital mecralarda ise özellikle sosyal medya uygulaması olan İntagram’da 30000’e yakın üyesi olan maskülist.tr isimli sayfa bu düşüncenin savunuculuğunu yapmaktadır. Bu sayfa toplumsal cinsiyet eşitliğini savunduğunu iddia etmektedir. Temel olarak kendilerini tanımlama biçimi ise “feminizm kadın haklarını savunurken maskülanizm de erkek haklarını savunmaktadır, tam bir eşitlik için ise bu ikisine de ihtiyaç vardır” şeklindedir. Fakat grubun sayfasından paylaşılan gönderiler bu tür eşitliğin ortaya konduğu, gösterildiği paylaşımlar değil aksine cinsiyetçi, aşağılayıcı, paylaşımlar olma özelliğini sergilemektedir. Sayfanın takipçilerinin yaptığı yorumlar ise yapılan cinsiyetçi paylaşımların ne kadar etkili olduğunun gösterir niteliktedir zira küfürler, hakaretler, aşağılamalar bu yorumlarda sıklıkla gözlemlenmektedir. Üstelik sayfanın yöneticileri bu türden yorumları silme veya engellemeye zahmet bile etmemektedirler. Büyük ihtimalle sayfanın esas amacının o yorumlarda vasıtasıyla ortaya çıktığını kendileri de bilmektedirler. Sayfaya gelen eleştiriler ve karşı yorumlara hem sayfanın yöneticileri hem de takipçileri tarafından gösterilen tepkilerde ise yoğun aşağılama ve küfür devam etmektedir. Üstelik bu durum sayfanın kitlesi tarafından ne kadar benimsendiğinin de göstergelerinden birisidir. Yapılacak sunum bu sayfada yapılan paylaşımlar, yorumlar ve eleştirel yorumlara getirilen aşağılayıcı tepkilerin bir söylem analizini yapmak ve bu analizi eleştirel erkeklik çalışmaları perspektifinden yorumlamak biçiminde gerçekleşecektir. Ataerki karşıtı, eşitlikçi söylemlerin ataerki dünyasında nasıl yankı bulduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

¹ Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji tolgaulusoy85@gmail.com

DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN TEMSİLİ DEMOKRASİLER İÇİN OLASI TEHDİTLERİNİN İNCELENMESİ: 2016 ABD SEÇİMLERİ VE CAMBRIDGE ANALYTICA SKANDALI ÖRNEĞİ

Sibel Utar¹

Günümüzde bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişim kendisini en çok bilgi ve iletişim teknolojileri alanında gerçekleşen dijital devrim ile göstermektedir. İnternet ve mobil teknolojilerinde gerçekleşen bu devrim üretim ilişkilerini, tüketim alışkanlıklarını, sosyal ilişkileri dönüştürmektedir. Google, Yandex gibi arama motorları bireylerin ihtiyaçları olan bilgilere maliyetsiz ve hızla ulaşmasını sağlarken; Facebook, Instagram ve Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri kişilerin kimliklerini, düşüncelerini ve tercihlerini, bedenlerinin adeta bir uzantısı haline gelen akıllı telefonlar aracılığıyla, ifade etmelerini mümkün kılmaktadır. Arama motorlarına ve özellikle sosyal medya platformlarına entegre edilen yapay zeka teknolojisi sayesinde siber uzamda gerçekleştirilen her hareketin, yapılan her paylaşımın yapay zekalar tarafından birer data olarak kaydedilmesi ve ardından algoritmalar oluşturulması ise bireylere internette kişiye özel deneyim fırsatları sunmakta, kişiselleştirilmiş içerikler sayesinde siber uzamda her birey adeta kendisine ait bir dünyaya sahip olmaktadır. Sıralanan tüm bu faydalarının yanında dijital dönüşüm kişilik haklarına, topluma ve siyasal sisteme yönelik bazı tehditleri de beraberinde getirmektedir.

Bu bildiride internet teknolojisinde meydana gelen dijital dönüşümün temsili demokratik sisteme yönelik olası tehditleri ABD’de 2016 yılında gerçekleşen seçim yarışıyla ilgili Cambridge Analytica adlı veri analizi şirketinin karıştığı skandal üzerinden analiz edilecektir. 2013 yılında tüketici, takipçi ve seçmen davranışlarını değiştirmek isteyen iş dünyası ve siyasi partilere hizmet sunmak amacıyla kurulan Cambridge Analytica şirketi, Donald Trump’ın seçim kampanyasında kullanmak üzere 50 milyonu aşkın Facebook kullanıcısının gizli/özel bilgilerini ele geçirmiş, elde ettiği bireysel veriler ışığında Trump’ın seçim stratejisini biçimlendirmiştir. Haber ve reklam algoritmaları kullanılarak sosyal paylaşım sitelerinde kişiye özel seçim propagandası yapılmasının yanı sıra rakip adaylarla, özellikle de Demokrat Partinin başkan adayı Hillary Clinton’la ilgili yalan haber ve reklamlar yayınlanarak sürdürülen başkanlık yarışı bildiride ayrıntısıyla incelenecektir.

ABD’de gerçekleşen seçim yarışı, dijital dönüşümün temsili demokrasiler için önlem alınması gereken ne tür tehditler barındırdığına dair önemli bir örnektir. Yurttaşların ilk aşama olarak seçimler aracılığı ile siyasal sistemin parçası haline geldiği, kendi adlarına iktidarı kullanacakları seçtiği temsili demokrasilerde seçimlerin adil ve tarafsız bir biçimde gerçekleşmesi ve seçmenlerin iradelerinin sakatlanmaması sistemin meşruiyeti açısından hayatidir. Bildiri kapsamında internet teknolojisindeki gelişimler sayesinde seçmenlerin oy verme davranışlarının nasıl manipüle edildiği, rakip adaylara karşı yürütülen propagandalar ve kişisel veri hırsızlıkları ile adil bir yarış imkanının nasıl ortadan kaldırıldığı, son olarak da seçimi kazanan tarafın dahi manipülasyon ve tehditlere ne kadar açık olduğu analiz edilecektir.

¹ Araştırma Görevlisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Kamu Yönetimi sibel.utar@gmail.com

YÜKSEK GÜVENLİKLİ SİTELERDE GÜNDELİKÇİ KADIN EMEĞİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

Zehra Melis Ülger¹

Türkiye ekonomik yapısından kaynaklı olarak çok fazla iç göçe meyillidir ve bu durum sadece ekonomi ile sınırlı kalmamakta hem toplumsal hem de kentsel alanda değişimlere neden olmaktadır. Bu değişimler kent içerisinde yaşayan üst sınıftan bireylerin kendileri gibi olanlarla bir arada yaşama isteğine ve kentin karmaşasından izole bir yaşam sürmek istemelerine neden olmuştur. Ancak bu izole tarzı kentin aktif yaşam tarzına uygun olmamasından kaynaklı olarak özellikle üst sınıftan bireylerin kendileri gibi olanlarla bir arada yaşadığı yüksek güvenlikli siteler içerisinde sürekli olarak kentin diğer bireyleriyle karşılaşmalarına neden olmaktadır. Gündelikçi kadınların emek piyasasına girmeleri ve yüksek güvenlikli sitelerde çalışmaya başlaması bu noktada başlamaktadır. Kadının hane içinden çıkıp kamusal alana bir emekçi olarak girmesi piyasanın başta kadın emeğini sömürmesine neden olmuştur. Bu durum kadınların emeklerinin hiçe sayılmasına, ev eksenli çalışmalarına ve enformel sektöre hapsolmalarına neden olmuştur. Toplum içerisindeki ekonomik yapının getirdiği dönüşümlerle birlikte kadının da hane içerisinden toplumsal alana geçişi sağlanmıştır. Ancak bu geçiş kadının hane içi iş yükü ile kamusal alanda sarf ettiği emeğin katlanarak omuzlarına binmesine neden olmuştur. Bu durum da ataerkilliğin toplumsal düzlemde kadınları nasıl etkilediğinin bir açıklamasıdır. Geleneksel aile yapısı içerisinde işbölümün eşit dağılmamaktadır. Kadının ev içindeki emeği geleneksel kuram içerisinde de yer bulamamıştır. Kadının gündelik yaşamı içerisinde ev emeği dahil olmak üzere ücretli emek gücünün de metalaşması anlamına gelmektedir. Türkiye’de kadın emeğinin gündelikçi kadınlar kolunu incelediğim bu çalışmada İstanbul’da yüksek güvenlikli bir site içerisinde yaşayan kadınlar ve gündelik işlerde çalışan kadınların kent içerisindeki günlük geçişleri, kadının kadına istihdam sağlaması, birinin evinin bir diğerinin iş yeri olması ve dolayısıyla ortaya çıkan hane içi işlerin başka bir kadına devredilmesi konusu ve sosyal politika bağlamında kadın emeğinin zamanla nasıl kayıt altına alındığı ve bu kayıt altına alınmaların bile ataerkil devlet yapısı ile nasıl sömürüye uğradığı karşılaştırılmalarının yapılması amaçlanmıştır. Bu çalışmada toplamda 40 gündelik ev işçisi kadın ve 10 ev sahibi kadın ile görüşme sağladım. Gündelikçi ev işçisi kadınları onları tanımamda öncülük eden katılımcım sayesinde buldum ve diğer kadınlara ulaşmamda kartopu yöntemini kullandım. Katılımcı işçi kadınlarla derinlemesine mülakat ve sözlü tarih çalışması sağlayarak “gündelik ev işleri” konusunda uzun yıllar tecrübe kazanmış kadınların ulaşabildiğim tüm anılarını ve tecrübelerini kaydettim. Ev sahibi katılımcı kadınlarla görüşmemi yanlarında çalışan gündelikçi kadınlar sağlamıştır. Çalışmada 11 aylık bir süreç kullandım ve İstanbul’un Beykoz ilçesinde ki yüksek güvenlikli bir sitede çalışma gerçekleştirdim. Bu alan çalışması yüksek lisans bitirme tezidir ve henüz hiçbir yerde yayımlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Göç, Kent ve Mekan, Toplumsal Eşitsizlikler ve Sınıflar

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Maltepe Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı melicepkin@gmail.com

TOPLUMSALDAN KAÇIŞ SİYASAL MIDIR? TOPLUMSALIN NORMATİF İÇERİMLERİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Seval Ünlü¹

Sosyolojinin temel zemini olan toplumsal (the social), kuramsal açıdan giderek şüpheyile yaklaşılan bir kavram olmaya başlamıştır. Bu şüphenin ardında toplumsalın siyaseti bastıran, tamamen işlevsel ve yönetimsel bir kategori olduğuna dair düşünceler yatmaktadır. Özellikle Hannah Arendt'in siyaset anlayışında belirginleşen bu eleştiriye göre modern çağda emeğe ilişkin zihniyetin tüm toplumu kuşatması anlamına gelen toplumsalın yükselişi (rise of the social), özel ve kamusal alan arasındaki sınırları belirsizleştirirken her iki alanın da kendi niteliklerini yitirmesine yol açmaktadır. Jürgen Habermas da benzer bir eleştirinin izinden giderek üretime dayalı araçsal akıl ile öznelarası iletişimin gerçekleştiği yaşam dünyasını birbirinden ayırmaktadır. Öte yandan yitirilmiş kamusal alan düşüncesinin aksine, toplumsalın mekanik işleyişiyle ilişkilendirilen emek dünyasına dair sorunları ya da kadın ve kimlik gibi kamusal alandan dışlanmış toplumsal sorunları görünür kılma mücadelesi, günümüzde siyasal eylemin en canlı konuları olmayı sürdürmektedir. Öyleyse toplumsalı hem toplumsal sorunların hem de bu sorunlara dair siyasal görünürlüğün doğduğu zemin olarak tanımlayabiliriz. Başka bir deyişle toplumsal, verili olanı betimlemeyi mümkün kılan görgül kaynak olduğu kadar onu dönüştürecek olanın nüvelendiği normatif bir boyutu da barındırır.

Toplumsalın bu çift yönlü niteliği sosyoloji açısından ikircikli bir durum yaratır: Kamusal alanda belirli bir görünürlüğe kavuşmuş olanla olmayan arasındaki ayrım, sosyolojik araştırmayı nasıl etkiler? Sosyolojik yaklaşım, toplumsalın normatif içerimlerini nasıl ele alabilir? Toplumsalın olumsuz niteliklerinden kaçmadan ortak yaşamı ortaklaşa düzenlemeyi ifade eden siyaset, nasıl tasarlanabilir? Bu çalışmada söz konusu sorular, toplumsalın hem görgül hem de normatif bir boyutu olduğu fikrine dayanan toplumsal felsefe yaklaşımı doğrultusunda ele alınacaktır. Toplumsal felsefe anlayışı, Eleştirel Kuram'ın izinden giderek toplumsalın olumsuz deneyimler üreten yapısına eleştirel bakmayı benimsemektedir. Bu çerçevede öncelikle toplumsala, kavramsal sarıhlik kazandırılmaya çalışılacaktır. Ardından toplumsal felsefenin disiplinlerarası yönteminin mümkün kıldığı bütünlüklü bir kavrayış doğrultusunda özellikle siyaset kuramlarında giderek ayrılmış olan toplumsal ve siyasalın karşılıklı ilişkisi incelenecektir. Toplumsal ve siyasalın, uzlaşmaz zihniyetlerin alanları olduğu ve siyasalın lehine ikisinin birbiriyle bağlantısız kalmaları gerektiği görüşünün aksine, güncel örnekler eşliğinde, bu ikisinin birbirini dolayımldığı savunulacaktır.

¹ Dr. Öğr. Gör., Beykoz Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler sevalunlu@hotmail.fr

KORE CUMHURİYETİ KENTLEŞMESİNE BAKIŞ: EKONOMİK MUCİZE HERKES İÇİN Mİ?

Alkan Üstün ¹

Feyza Korkmaz Sağlam ²

Kore Cumhuriyeti (Güney Kore) kısa bir zaman diliminde büyük bir ekonomik gelişmeyi deneyimlemiştir. Ülke, 1960'lardan 1990'lara kadar, “ekonomik mucize” olarak adlandırılan ilerlemeyi gerçekleştirmiştir. Ekonomik kalkınmanın mekânsal dönüşüme de yol açtığı söylenebilmektedir. Kırsal alanlardan kentlere doğru gerçekleşen göç, çok hızlı bir tempoda yaşanmıştır. Bu yoğun insan hareketliliği sonrasında Kore şehirleri daha büyük hale gelirken, kentlerin tüm sakinleri için daha iyi yaşam koşullarının aynı oranda sağlanamadığı savunulabilmektedir. Özellikle, Seul gibi metropollerde, düşük gelire sahip grupların yaşam koşullarının iyileşmediği gözlenebilmektedir.

1960'lı yıllardan itibaren Kore Cumhuriyeti, “önce büyüme, sonra yeniden dağıtım” olarak özetlenebilecek ekonomi politikaları izlemeye başlamıştır. Yöneticilerin temel fikri, yoksulluğun ancak istihdamın artırılarak ve kendi kendine yeterli bir ekonomi kurularak tedavi edilebileceği şeklinde belirlemiştir. Bu amaca ise hızlı bir sanayileşme ile ulaşılacağı öngörülmüştür. Güney Kore'de 1960'lardan itibaren yaşanan hızlı ekonomik gelişme, tarımdan ziyade ağır sanayiye dayanmaktadır. Bu bağlamda, sanayileşme devlet tarafından desteklenmiştir ve ithal ikameci alanlar özellikle desteklenmiştir. Bu süreçte deneyimlenen hızlı ekonomik büyüme, yoğunlukla Seul temelli olarak gerçekleşmiştir. Böylece başkent, ülkenin her köşesinden gelen büyük bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Öte yandan şehir, Kore Savaşı nedeniyle büyük oranda tahrip olmasından dolayı, bir konut kıtlığı krizi ile de karşı karşıya kalmıştır.

Güney Kore'nin görkemli ekonomik büyümesinin tek başına yoksullukla, özellikle de konut sıkıntısı karşı mücadelede yeterli olamadığı düşünülmektedir. 1960'lardan sonra yaşanan hızlı kentsel büyüme ile birlikte 1970'ler ve 1980'lerde düşük gelire sahip gruplar, uygun fiyatlı konutlara erişim sağlamada artan zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır. Devamında gecekondulaşan alanlar ortaya çıkmış ve pek çok kentsel alanda düşük nitelikli barınma alternatifleri üretilmeye başlanmıştır. Bu alanlarda yaşayanların en çok zorlandıkları konular arasında fiziki altyapı donatılarına, kanalizasyon sistemine, sağlık hizmetlerine, eğitim ve ulaşım servislerine erişim bulunmaktadır.

Araştırma, hızla sanayileşen ülkenin önemli metropol alanlarına genel bir bakış ile başlamaktadır. Devamında, dünyanın en büyük on birinci ekonomisi olan Kore Cumhuriyeti'nin insanlar için nitelikli konutlar inşa etmede ne derece başarılı olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. Göz alıcı ekonomik başarı toplumdaki herkes için refah temini anlamına mı gelmektedir? Yoksa hızlı şehirleşme Güney Kore'de düşük gelirli grupların mesken koşullarını daha mı kötüleştirmektedir? Odak noktasına aldığı sosyal olguları anlamayı hedefleyen bu çalışmada temel olarak nitel yaklaşım benimsenmiştir. Çalışmada ana yöntemsel araçlar olarak literatür taraması ve katılımlı gözlem kullanılmıştır. Güney Kore kalkınmasına dair ikincil istatistikî kaynaklar, iktisat tarihi eserleri de incelenmiştir. Bununla birlikte 2017 yılı Eylül-Aralık döneminde 4 ay süren Güney Kore seyahatinde gerçekleştirilen gözlem ve görüşmeler aracılığıyla edinilen bilgiler ve kaynaklar da kullanılmıştır. Ek olarak, hükümet raporları, STK'lar ve üçüncü taraflardan elde edilen istatistiklerden yararlanılmıştır.

¹ Araştırma Görevlisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji alkanustun@gmail.com

² Araştırma Görevlisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji fyzkorkmaz@gmail.com

KİMLİKSİZ VATANDAŞLIK MÜMKÜN MÜ?

İkbal Vurucu¹

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal kültür gibi bireyi kuşatan ilişki ve etkileşim alanlarında mirasını devralmıştır. Buna bağlı olarak etnik, kültürel, dinî alandaki kimlik sorunları da Osmanlı Devleti'nden tevarüs ederek gerek siyasal gerekse gündelik yaşamda tecessüm eden toplumsal dinamikleri imler. Bildiride vatandaşlık olgusunun tarihsel süreç içerisinde nasıl tanımlandığı ve vatandaşlığı belirleyen ölçütlerin ne olduğu ve günümüze kadar uğradığı değişimler ele alınmıştır. Vatandaşlık yaklaşımlarındaki değişimlerin kaynağı uluslararası göçler, savaşlar, küreselleşme ve post-modern felsefe olarak belirlemekte ve ulus-devlet vatandaşlığı çok-kültürlü/anayasal/dünya/küresel vatandaşlık gibi yaklaşımlarla ikame edilmesi talep edilmektedir. Bunun yanı sıra vatandaşlık çoğulcu etnik/kültürel kimliklerin, cinsel tercihlerin ve toplumsal rollerin hak ve özgürlük talepleri için önemli bir hareket noktası olarak öne çıkmaya başlamıştır. Ulusal vatandaşlık eleştirmenleri, artık, vatandaşlığın ulus-devletin egemen paradigmalarına bağlı şekillenen klasik tanımları ve göndermeleriyle kavramanın imkânsız olduğunu iddia eder. Vatandaşlığın toplumsal değerlerden arındırılması gerektiği varsayımı beraberinde anayasal yurtseverlik gibi kuramlara yerini bırakılması talep edilmektedir. Vatandaşlık ile etnik/kültürel çeşitlilik arasında ulus-devletlerde bir ilişki olduğu ama artık küreselleşme ve Postmodern dinamiklerle şekillenen siyasal sistemde bu ilişkinin kalktığı vurgulanmaktadır. Eşit, soyut bireylere göre tasarımılanmış olan ulusal vatandaşlığın cemaat özellikleri taşıyan kolektif/grup kimliklerine ikamesi ideal vatandaşlık olarak gündemdedir. Modern ulus-devletlerde vatandaşlık bireyle devlet arasındaki hukukî ve siyasî ilişki olarak tanımlanmaktadır. Vatandaşlığa ilişkin temel ilke ve kurallar anayasal hükümlerle düzenlenmiştir. Başka bir deyişle vatandaşlığı siyasal kimlik, hukukî statü, hak sahipliği, sosyal ve kültürel kimlik, katılımcılık boyutları anayasayla düzenlemiştir. Bugün siyasal ve sosyal kuram alanında vatandaşlık tartışmalarının yeniden canlandığı ve hız kazandığı bir döneme tanıklık etmekteyiz. Millî kimlik, egemenlik, haklar, ulus-devlet, demokrasi modern vatandaşlığın bileşenlerini oluşturur. Bu kavramların her biri aynı zamanda bir değere içkindir. Bu noktadan hareketle vatandaşlık da söz konusu siyasal ve toplumsal değerlere bağımlıdır. Bu bildiride vatandaşlığın siyasal kimlik boyutunun bir vechesini teşkil eden vatandaşlık-kimlik ilişkisi tartışılacaktır. Bu bağlamda vatandaşlığın yerel, etnik, kültürel kimliklerden soyutlanarak evrensel bir form kazanması gerektiği yönündeki yaklaşımlar eleştirel açıdan ele alınacaktır. Bu bildirinin amacı da birey temelli ulusal vatandaşlık ile grup temelli çok-kültürlü/küresel/anayasal vatandaşlık kuramlarının siyasal ve toplumsal alanı düzenleme varsayım ve argümanlarını tartışmaktır. Temel varsayımımız ulus-devletin vatandaşlık nosyonunun ülkenin tarihsel ve kültürel değerlerinden arınık olamayacağıdır. Bu bildiride literatür taraması yöntemi kullanılmış ve eleştirel söylem analizinden destek alınmıştır.

¹ Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, Acıpayam Meslek Yüksekokulu Sosyoloji ivurucu@pau.edu.tr

TÜRKİYE'DE EKLEKTİK BEĞENİLER, KÜLTÜREL SINIRLAR: YEMEK ÜZERİNDEN GÜNCEL EŞİTSİZLİK TARTIŞMALARI

Simay Yalvaç¹

Geç modern dönemde, Bourdieu'nün kavramsal alet edevatlarından faydalanan birçok çalışma, tüketim pratiklerinin ve beğenin, nasıl sınıfsal pozisyona dayalı bir farklılaşma aracı olarak kullanıldığını göstermiştir. Ancak 1990 sonrası, beğeni hiyerarşisindeki dinamiklerin değiştiği yönünde ortaya atılan tartışmalar özellikle 'kültürel hepçillik' kavramı etrafında toplanmış ve Bourdieu'nün tarif ettiği biçimiyle yekpare bir yüksek beğeni tanımının günümüz kozmopolit toplumlarını anlamadaki sınırlılıklarına değinmişlerdir. Beğenilerdeki bu eklektikleşme sürecini daha net anlamak amacıyla, Ankara'da gündelik kategorileştirmelerde alt sınıf olarak görünen 'salaş', 'otantik', 'popüler' yeme-içme mekânlarının üst orta sınıf müdavimleri ile derinlemesine görüşmeler düzenlenerek, kültürel sınırların hangi koşullar altında aşıldığı ve yeniden üretildiği araştırılmıştır. Yapılan nitel araştırmanın bulguları, modern/geleneksel ikileminden doğan kültürel hiyerarşinin, üst orta sınıfın yeme-içme alışkanlıkları ve beğenilerindeki etkisini henüz yitirmediğini ortaya çıkarmıştır.

¹ Doktora Öğrencisi, Koç Üniversitesi Sosyoloji smyyalvac@gmail.com

TOPLUM KTOPLUM KURUCU BİR KAVRAM OLARAK İLETİŞİM

Selman Yarcı¹

Ana hatlarıyla düşünce ve bilgilerin aktarımı şeklinde tanımlanabilecek olan iletişim toplumları var eden sosyal bağlantıların da taşıyıcısı olarak görülebilir. Toplumlar kendilerini var eden toplumsal ağlarını iletişim sayesinde şekillendirip sosyalizasyon süreciyle aktarırlar.

İletişim kavramının toplumu anlamak için baş vurulabilecek temel bir kavram olup olamayacağı sorusu ufuk açıcı bir soru olabilir. Bu çerçevede iletişimi bilgi, duygu ve düşüncelerin aktarımı süreci olarak tasarlayan bir bakış açısının bize sunduğu imkanların yanında iletişimi bir aktarım süreci olarak değilde toplumsal yapının inşasının gerçekleştiği haddizatında bir olgu olarak ele almak teklif edilebilir.

Luhmann sosyolojisi içerisinde üretilmiş olan iletişim kavramı klasik iletişim kuramlarından farklı olarak iletişimi toplumsal yapıların varlığını sağlayan bir bilgi işleme süreci olarak tanımlamaktadır. Böylece iletişim kavramı ile toplumsal düzenin inşası arasında ilişkiyi içeren bir düşüncenin kurulabileceği iddia edilebilir. Bu çerçevede luhmann sosyolojisi içerisinde kurulan iletişim kavramı açısından toplumsal yapının karmaşıklaşması ancak ve ancak karmaşıklaşmış bir iletişime paralel olarak karşımıza çıkabilir. Dolayısıyla günümüz toplumlarının karmaşıklık düzeyi de ancak yine bu karmaşıklık düzeyinin taşıyıcısı olan bir iletişim ile mümkündür. Başka bir anlatımla toplumun karmaşık yapısı içerisinde var olmak ancak ve ancak söz konusu bu karmaşıklığa uygun bir iletişim ile mümkün olabilmektedir.

Bu çalışma, öncelikle günümüz karmaşık toplumlarının formasyonunda yaşanan değişimleri toplumu iletişimin kapsayıcı üst kavramı olarak ele alan luhmann sosyolojisinden hareketle ele alarak, sosyal alanın yeniden düzenlenmesi ile iletişim arasındaki ilişkiyi konuyla ilgili literatür ve saha verilerinden hareketle ele almayı hedeflemektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet ve Danışmanlık selmanyarci@gmail.com

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ TÜRKİYE’DE TARIM POLİTİKALARINDA KARŞILIK BULUYOR MU?

Zeliha Yasan Ataseven ¹

Bülent Gülçubuk ²

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkiler ve rol dağılımının biyolojik farklılıklar tarafından değil siyasi, sosyal ve ekonomik yapılanmalar tarafından belirlendiğini ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmak, kadınların ve erkeklerin üretkenlik bakımından ortak olarak yer alabilmelerini, kadınların özel ve kamusal seviyede karar vermelerini, kaynaklara erişimin artık erkekler lehine yapılmamasını sağlamak için kadınların yetkilendirilmesini gerektirir. Özellikle kırsal alanda tarımsal faaliyetlere kadınların katılımları eşit ve hatta bazı yıllar erkeklere göre daha fazla olmasına rağmen, kadınlar tarımsal faaliyetlerin karar aşamalarında çok az yetki sahibidirler. Ayrıca tarımsal istihdamdaki azalışa rağmen, tarım kadınların hala en çok istihdam edildiği sektörlerden biri olma özelliğini sürdürmektedir. Bundan hareketle tarım politikalarında “toplumsal cinsiyet eşitliği” yaklaşımının dikkate alınması gereği ortaya çıkmaktadır. Tarım politikaları; kırsal alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliğini artırmak ve kadın-erkek eşitsizliği sorununun çözümü bakımından önem taşımaktadır. Uygulanan tarım politikaları ve stratejiler, verilen desteklemeler genellikle asıl odak nokta olan insanların gelişimini ve refahını göz ardı edebilmektedir. Son yıllarda tarım politikalarına özellikle kırsalda yaşayan ve çalışan kadın dâhil edilmeye çalışılsa da tarım politikaları ve toplumsal cinsiyet politikaları bir bütün oluşturamamıştır. Genel olarak Türkiye’de her ne kadar “kadın” varlığına politika belgelerinde yer verilse de bu “cinsiyet körü” bir bakış açısından ve “toplumsal cinsiyet eşitliği” kaygısının olmamasından ibarettir. İzlenilen tarım politikalarının on yıllardır süregelen temel ortak noktaları toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımından uzak olmasıdır. Bu bildiride, Türkiye’de tarımda kadının yer alma biçimi, çalışma koşulları, sosyal güvenlik durumu, kırsal yaşam içerisindeki ve emek piyasasındaki yeri hakkında bilgiler verildikten sonra toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında Türkiye’de tarım politikalarında kadının ele alınışı ve ortaya çıkan sonuçlar konusunda tartışmalarda-analizlerde bulunulacaktır. Konuyla ilgili olarak uygulanan Tarım Politikaları, istatistikler ve araştırmalar bildirinin ana materyalini oluşturacaktır.

¹ Akademi Dışı, Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
zelihayasan@gmail.com

² Profesör, Ankara Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü Bulent.Gulcubuk@agri.ankara.edu.tr

ENDÜSTRİ 4.0 ÇAĞINDA ÖRGÜTLERDE YÖNETİCİLİK ve LİDERLİK

Sutay Yavuz ¹

Günümüzde, toplumsal yaşantımızdaki mevcut ve geçerli normlar, gelenekler, alışkanlıklar ve geleneksel değerler sıra dışı fikirler ve yenilikçi değerlerin meydan okuması ile karşı karşıya kalmaktadır. Son on yılda Yapay öğrenme ile ‘öğrenen yazılımlar’, programlanan yazılımların yerini almakta ve bunun neticesi ‘yapay zeka’ alanında büyük gelişmeler yaşanmaktadır. Artık bilgisayar ve benzeri işleri yapan akıllı cihazlar programlamanın ötesinde öğrenmeye, problem çözmeye, ilişki kurmaya ve karar almaya başlamıştır. Böylelikle otomasyon teknolojileri ile donatılmış bilgi-üretim sistemleri insanlar tarafından gerçekleştirilen çok sayıda işi yerine getirmeye başlayacaktır. 2010’lu yılların başında bu gelişmelerin özellikle hükümetler düzeyinde de fark edilmesiyle endüstriyel üretimin ve çalışma ilişkilerinin yeniden organizasyonunu sağlamaya yönelik ‘Endüstri 4.0’ adı altında yeni bir süreç başlatılmıştır.

Söz konusu bu gelişmelerin ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçları olacağı aşikardır. Bu sonuçlardan en çok gündeme geleni gelecek kuşakların ‘teknolojik işsizlik’ hatta ‘işlevsizlik’ olgusu ile karşılaşma riskidir. Bununla birlikte insanların bir biçimde çalışma yaşamında yer alacakları ve bu bağlamda yatay ve hiyerarşik kişiler arası ilişkilerin yeni biçimler alacağı da dikkat edilmesi gereken bir diğer husustur.

Bu çalışma; özellikle Dünya Ekonomik Forumu tarafından 2016 yılında gerçekleştirilen ‘İşlerin Geleceği’ araştırması bulgularından hareketle, Endüstri 4.0 koşullarında çalışma yaşamında yer alacak ve yönetici/liderlik yapması beklenen kişilerin sahip olması öngörülen ‘temel iş becerilerini’ Türkiye bağlamını dikkate alarak tartışmaktadır.

Çalışmada, özellikle öne çıkması beklenen ilk on beceri esasen üç gruba ayrıştırılarak incelenmektedir:

- Bilişsel/Düşünsel Beceriler: Karmaşık problem çözme, Eleştirel düşünme ve Yaratıcılık
- İnsan İlişkileri Sosyal Beceriler: İnsan yönetimi, İşbirliği, Duygusal zeka, Hizmet oryantasyonlu olma, Müzakere becerileri
- Süreç/Değişim Yönetimi: Yargı ve karar verme, Bilişsel esneklik.

Endüstri 4.0 koşulları çalışma yaşamında yer alanlar için sürekli bir ‘yenilenme’ ve ‘dönüşme’ imkanın, gerekliliğinin ve hızının arttığı bir bağlam getirecektir. Bu dönemde çalışanlara yöneticilik ve liderlik yapmak esasen ‘yönetişim’ olarak adlandırılan süreç yönetimini hayata geçirmeyi zorunlu kılacaktır. ‘Yeniliklere açık olma’, ‘yeniliklere öncülük etme’ ve ‘bireyselleşme’ gibi özellikler örgütlerde hiyerarşide üste çıkacak olanlarda aranan vasıfların başında gelecektir. Çalışma, bu görüşler çerçevesinde, söz konusu beceri setleri ile ilgili olarak Türkiye’deki çalışma hayatında halen yer alan (X kuşağı) ve yakın gelecekte yer alması beklenenlerin (Y kuşağı ve Z -dijital- kuşak) özelliklerini farklı kaynaklardan elde edilen veri ve göstergeler bağlamında tartışacaktır.

¹ Doçent, Doçent, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyoloji, sutayy@gmail.com

TOPLUM 4.0 YA DA SİMÜLASYON EVRE 4: EĞİTİMİN ÖLÜMÜNÜN ARDINDAN

Ali Faruk Yaylacı¹

Filiz Göktuna Yaylacı²

Endüstri 4.0, Toplum 5.0 ya da Toplum 4.0 gibi üst başlıklarla tanımlanan ve tartışılan dönüşümlerin şekillendirdiği yeni bir dünyada eğitimin yeri, işlevleri ya da işlevsizliklerinin farklı perspektiflerden tartılıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Teknolojik gelişmelerin ve dijital devrimin ürettiği koşullarda toplumsala ait olan hiçbir şey şimdiye kadar olduğu haliyle varlığını sürdürememektedir. Ancak özellikle toplumun soyut taraflarına ait olan eğitim gibi alanlarda bu dönüşüm görünüşte dijital devrime ve endüstri 4.0'a uyumlu olsa da eğitim anlayışları söz konusu olduğunda eski düşüncülerin etkisini hala korumakta olduğu görülmektedir. Dijital devrim ve endüstri 4.0 toplumun daha muhafazakâr olarak tanımlanan kesimlerinde bile söylemde ve uygulamada içselleştirilmiş gibi görünse de sahip olunduğu varsayılan ve yaşatılmaya çalışılan değerlerle teknolojik dönüşümün yarattığı ortam arasındaki gerilim giderek daha da belirginleşmektedir. Eğitim söz konusu olduğunda bu gerilimin nasıl çözülebileceği konusu çetrefilli bir meydan okuma niteliğindedir. Modernleşmenin yeni bir tür evresi olarak görülebilecek 4.0'lı ya da 5.0'lı evreler aynı zamanda Baudrillard'ın tasvir etmiş olduğu simülasyon evrelerinin dördüncüsü olan fraktal evreye tekabül etmektedir. Bu evrede diğer şeyler gibi eğitimin de çoktan ölmüş ve ancak bir tür simülakr olarak hiper-eğitim şeklinde varmış gibi yapmaya devam etmektedir. Endüstri 4.0, Toplum 5.0 ya da Toplum 4.0 gibi kategorik olarak yaşanmakta olan evreyi bir veri olarak ele alan destekleyici ya da eleştirel yaklaşımlarla birlikte, Baudrillard'ın penceresinden geleceği ve eğitimin imkânını tartışmak diğerlerinden kökten farklı bir açıdan değerlendirme zemini sağlayacaktır. Böylesi bir tartışmanın eğitimin sosyolojik olarak incelenmesi bağlamında da kendine özgü bir katkı sağlayacağı düşünülebilir. Bu çerçevede kuramsal bir çözümleme niteliğindeki bu çalışmada Endüstri 4.0 ya da Toplum 5.0 olarak adlandırılan dönüşüm zemini Baudrillard'ın kuramsal şiddet yaklaşımına dayalı olarak simülasyon kuramı temelinde tartışılarak eğitimin bu evrede geçirmiş olduğu dönüşüm ve gelecekteki yeri değerlendirilmiştir. Söz konusu değerlendirme, endüstri 4.0 ile temsil edilen anlayışın büyük ölçüde olumlu karşılandığını ve eğitim sisteminin endüstri 4.0'a uyarlanması konusundaki çağrılar ve girişimlerin artmakta olduğuna işaret etmektedir. Ancak Baudrillard'ın penceresinden bakıldığında anılan uyarlanma çağrıları simülakr olarak eğitimin işlevini sürdürmesine katkı sağlama anlamına gelmektedir. Eğitim artık ölmüş ve bir hiperrealite olarak varmış gibi yapmaya devam etmektedir. Endüstri 4.0 girişimleri ise söz konusu ölümün perdelenmesi için gerekli işlemsel canlılığı temin etmektedir.

¹ Doçent, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri alfay06@yahoo.com

² Dr. Öğr. Gör., Anadolu Üniversitesi Sosyoloji fgoktuna2@yahoo.com

İŞ YAŞAMINDA BİREYİN ÖZNELEŞME, "KENDİ OLMA" DENEYİMİ-İKİNCİL GRUPLARA SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ

Ayşegül Yazar ¹

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlanan “Bireylerin Grup Baskısına Karşı Direnme ve Özneleşme Deneyimleri” (2018) başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına dayanmaktadır. Bireyin ikincil (resmi) grup yaşamı ve bu grup yaşamındaki diğer kişilere ilişkin tavır alış şekilleri çalışmanın nüvesini oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak ikincil sosyal grupların birey üzerindeki etkilerini anlamlandırmak adına, çalışma ortamı, iş hayatı içerisindeki ast-üst ikincil grup deneyimi sahibi olan katılımcıların özneleşme deneyimleri ve özneleşmeyi nasıl konumlandıkları konusu ele alınmaktadır. Belirtilen bu konuyu araştırılmaya değer kılan husus, literatürde sosyal grup çalışmalarının psikoloji temelli açıklamaları olmasına rağmen konuya ilişkin sosyolojik bir bakışın eksik kalıyor oluşudur.

Bu kapsamda çalışmada öncelikli olarak şu soruların cevabı aranmaktadır:

1. Kişinin bireyleşme deneyimi iş grubuna bağlılığı ile birlikte aynı anda sürdürülebilir bir şey midir?
2. Kişilerin kendi iş grubu yaşantılarında gerçekten bir bireyleşme deneyimleri var mıdır ve onlar bireyleşmeyi sorgulamakta mıdır?
3. İş grup yaşantısı hangi alanlarda bireylere az veya çok bir bireyleşme alanı sağlamaktadır?
4. Eğer iş grubu bireylere bu bireyleşme ve kendisi olma alanını sağlamıyorsa bireyler bunu elde edebilmek adına ne yapmakta, nasıl davranmakta, nelere karşı çıkmakta ve bireyleşmelerini nasıl elde etmektedirler?

Araştırmanın yöntemine gelince, çalışmanın odağında bulunan kuramsal tartışmaların ima etmekte olduğu birey vasıfları dikkate alınarak kendileri ile mülakat yapılmış olan bireyler, yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi olmak üzere üç temel tanımlayıcı vasfın alt kümelerinin oluşturduğu toplam 18 kümedeki tanımlayıcı vasıflara uygunluk taşıyan bireyler arasından seçilmişlerdir. Yaş vasfı itibarıyla katılımcılar 21-55 yaş aralığında bulunanlar arasından seçilip alt kümeler (i) genç (21-25 yaş aralığı), (ii) genç yetişkin (25-35 yaş aralığı) ve (iii) yetişkin (35 ve üstü yaş aralığı) olarak belirlenmiştir. Cinsiyet (i) kadın, (ii) erkek; öğrenim durumu bakımından ise (i) temel öğrenim, (ii) lise, (iii) üniversite ve üstü olmak üzere üç alt küme oluşturulmuştur. Mülakatlar esnasında her bir kümeden en az üç bireyle olmak üzere toplam 54 bireyle mülakat yapılmıştır.

Araştırma sonucunda, kişilerin iş hayatlarında özneleşme deneyimlerini etkileyen ve grup baskısını üzerlerinde hissetmelerine neden olan belirli unsurlara ulaşılmıştır. Bunlar; cinsiyet, kişinin iş yerindeki konumu, iş yerindeki kıdem (çalışma süresi), iş etiği, işletmenin kurumsal ve büyük ya da küçük orta boyutlu olup olmaması gibi etkenlerdir. İş yaşamındaki bireye dair araştırmadan çıkarılabilecek en önemli sonuç ise, bireyin özneleşme deneyimini gerçekleştiremediği ve hatta çoğu zaman “boyun eğme” davranışı sergilemek suretiyle özgürlüğünün kısmen engellendiğidir.

¹ Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı aysegulyazarrr@gmail.com

TÜRKİYE'DE YAŞLANMANIN SEKTÖREL VE MEKÂNSAL ANALİZİ

Damla Yazar¹

Dünyada doğum ve ölüm oranlarının azalması ile sağlık alanında yaşanan gelişmeler doğumda beklenen yaşam süresinin ve yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının artmasına sebep olmuştur. Dünyadaki eğilimle paralel bir biçimde Türkiye’de de beklenen yaşam süresi artmakta, doğum ve ölüm oranları azalmaktadır. Günümüzde Türkiye uluslararası sınıflamalarda “yaşlı ülke” olarak değerlendirilmektedir. Yakın gelecekte ise Türkiye’nin “çok yaşlı ülke” kategorisinde yerini alacağı öngörülmektedir. Bu yüzden Türkiye’de yaşlanmaya ilişkin politikaların zaman etkin bir biçimde tasarlanması gerekmektedir.

Yaşlanma birçok sektörü etkileyen yatay bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde yaşlanma ile ilgisi en çok kurulan alanlar ekonomik büyüme, eşitsizlik ve yoksulluk, istihdam, sağlık ve sosyal güvenlik, konut, sosyal hayata katılım ve bakım hizmetleridir. Yaşlanmanın bu alanlarla ilişkisi ve bu alanlar bazında doğurduğu sonuçlar analiz edilmeden etkili bir politika yapısının oluşturulması mümkün görünmemektedir.

Bu çerçevede çalışmanın amacı sektörel anlamda bütüncül ve mekânsal düzeyde farklılaşmaya elverişli bir politika altyapısının oluşturulmasını kolaylaştırmak amacıyla, yaşlanmanın ilişkili olduğu alanlarda ve mekânsal düzeyde ön plana çıkan sorunların tespit edilerek, bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin ortaya konmasıdır. Bu noktada çalışma kapsamında yaşlanmayla ilgili temel demografik göstergeler ve yaşlanmanın ilgili olduğu düşünülen alanlarla etkileşimi mekânsal düzeyde literatür taraması, betimsel istatistiklerin yorumlanması, il düzeyinde yaşlanmanın ekonometrik analizi ve haritalandırma yöntemleriyle analiz edilmiştir. Ekonometrik analiz 2004-2016 dönemini kapsayan verilerle gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen analizler çerçevesinde Türkiye’de nüfusun yaşlanmasına ilişkin dinamikleri ortaya koyan yaşlı nüfus oranı, ortanca yaş, doğuşta beklenen yaşam süresi gibi temel göstergelerin mekânsal düzeyde farklılaştığı anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra yaşlanmanın ilgili olduğu farklı tematik alanlarla etkileşimi analiz edildiğinde; her bir tematik alanda etkileşim sonuçlarının da mekânsal düzeyde önemli ölçüde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede çalışmanın iki temel önerisi, farklı birçok tematik alanı kesen ve mekânsal düzeyde farklı sonuçlar doğuran yaşlanmanın yönetişimine ilişkin kurumsal bir yapılanmanın oluşturulması ve yerel yönetimlerin yaşlanma politikalarının tasarım ve uygulanma süreçlerinde daha aktif bir biçimde yer almalarıdır. Böylece karmaşık ve birçok alanda karşılığı olan yaşlanma politikaları, zaman etkin bir biçimde tasarlanabilecek, diğer taraftan yerel yönetimler mekânsal düzeyde farklılaşan sorunlara daha etkin ve pratik bir biçimde cevap verebilecektir.

¹ Doktora Öğrencisi, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi damlayazar@gmail.com

SOSYAL HAREKETLİLİKTE FIRSATLAR VE ENGELLER LABİRENTİ OLARAK MESLEK LİSELERİ: ESKİŞEHİR'DEKİ MESLEK LİSELERİ ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Çağdaş Ümit Yazgan ¹

Nadir Suğur ²

Günümüz toplumlarında, eğitimin sosyal hareketliliği en fazla etkileyen temel kurumlarından biri olduğu kabul edilmektedir. Bu bakımdan Türkiye’de meslek liseleri, çoğunluğu düşük gelir gruplarından gelen genç nüfus için istihdam olasılığını arttıran ve yoksulluktan kurtulma şansı sağlayan kurumlar olarak nitelendirilmektedir. Bu araştırmanın konusu orta öğretim düzeyinde mesleki ve teknik eğitim ile sosyal hareketlilik arasındaki ilişkilerdir. Araştırma, sosyal hareketlilik olgusu ekseninde öğrencilerin eğitim almakta oldukları meslek liselerinin avantaj ve dezavantajlarına yönelik görüşlerini ortaya çıkarmayı ve bu görüşleri temel sosyolojik yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Öğrenci görüşleri ile ilişkilendirilen başlıca yaklaşımlar eğitimi bütünlendirici ve ayrıştırıcı bir süreç olarak ele alan yaklaşımlar olarak iki grupta ele alınmıştır. Araştırma, 2016 Aralık-2017 Ocak aylarında Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı 7 adet mesleki ve teknik Anadolu lisesinde yürütülmüştür. Nicel veriler 12. sınıfta eğitim gören 796 öğrenciden anket tekniği ile nitel veriler ise 9 öğretmen, 8 mezun, 8 öğrenci olmak üzere 25 kişiden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Sonuç olarak meslek lisesi öğrencilerinin çoğunluğunun pragmatik bir bakış açısıyla meslek liselerini, umudun ve umutsuzluğun kesiştiği bir alan olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Öğrenciler meslek liselerini bazı yönleriyle avantajlı, bazı yönleriyle dezavantajlı kurumlar olarak nitelendirmektedir. Öğrencilerin çoğunluğu çalışma hayatına geçişi hızlandırması, iş gücü piyasasında tercih edilmeyi sağlaması ve ön lisans düzeyindeki yüksek öğretim programlarına geçiş yapmayı kolaylaştırması bakımından meslek liselerini Anadolu liselerine kıyasla avantajlı bulurken çalışma koşulları rahat, prestiji ve gelir düzeyi yüksek işler kazandırma olasılığı ve üniversiteye geçiş yapabilme konusunda Anadolu liselerini meslek liselerine kıyasla daha avantajlı bulmaktadır. Öğrenciler meslek liselerinin hem bütünlendirici yaklaşımların iddialarına uygun biçimde sığınak etkisi yarattığını, hem de ayrıştırıcı yaklaşımların iddialarına uygun biçimde alıkoyma etkisine sahip olduğunu belirtmişlerdir. Buradan hareketle eğitime yönelik bütünlendirici ve ayrıştırıcı yaklaşımların temel iddialarının pratikte iç içe geçtiği ve kesiştiği söylenebilir. Sığınak ve alıkoyma etkisine yönelik görüşlerin eklenmesi, kesişmesi, aynı anda var olması ve birbirini dışlamaması bu görüşlerin temellendirildiği yaklaşımların da bir arada kullanılabilirliğini göstermektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyoloji cumityazgan@nevsehir.edu.tr

² Profesör, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji nsugur@hotmail.com

KIRSAL DÖNÜŞÜM BAĞLAMINDA TOPRAK MÜLKİYET YAPISINDA DEĞİŞMELER: MENDERES ÖRNEĞİ

Çiğdem Yel¹

Bu çalışmada, doktora tezi kapsamında kırsal dönüşümün küçük üreticilere etkileri üzerine yapılan alan araştırması verilerinden, toprak mülkiyet yapısıyla ilgili verilere yer verilmiştir. Toprak dağılımının ve toprak mülkiyet biçimlerinin geçmişe ve günümüze göre nasıl bir değişme gösterdiği konusu üzerinde durulmuştur. Kuramsal çerçevesini küçük meta üreticiliğinin oluşturduğu çalışmada, üreticilerin neo-liberal piyasa ekonomisi karşısında nasıl ayakta kaldığı, ne gibi mücadele biçimleri geliştirdikleri sorularına yanıt aranmıştır. Toprak mülkiyet yapısının neo-liberal piyasa ekonomisi ve uygulanan devlet politikaları tarafından nasıl şekillendiğini göstermek amaçlanmıştır.

Alan araştırması 2018 yılında, İzmir'in Menderes İlçesi'ne bağlı 8 köyde 360 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada görüşme ve gözlem tekniklerinden yararlanılmış ve yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

¹ Araştırma Görevlisi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji cigdemyel39@hotmail.com

ENDÜSTRİ 4.0'A KARŞI TOPLUM 5.0 : İYİMSER VE KÖTÜMSER SENARYOLARIN ELEŞTİRİSİ VE TÜRKİYE

Ramazan Yelken¹

Barış Gökçe²

Marx Kapital'in ikinci cildinde "Makina ve Büyük Sanayi" başlıklı kısımda, makinaların aslında insanoğlunun işini kolaylaştırmak, metaların ucuzlatılmasını sağlamak yerine tam tersi bir "artı-değer üretme aracı" olarak kapitalistlerin sömürü aracına dönüştüğünü yazar. İnsanlık makinayla 1. sanayi devrimini, "elektrikle" ikinci, "bilgisayarla" üçüncü ve şu an "siber-fiziksel sistemlerin" hüküm sürdüğü, "yapay zeka"yla "Endüstri 4.0" devrimini yaşıyor. Marx'ın "proleterya" kimilerince "siberterya"ya dönüşmektedir.

Benzer bir numaralandırma toplum içinde yapılmakta, insanlığın avcı-toplayıcı, tarım, endüstri ve bilgi toplumlarından geçerek geldiği beşinci evre "Toplum 5.0" ya da "süper akıllı" toplum olarak adlandırılmaktadır. Temel soru şudur: Toplum 5.0, Endüstri 4.0'ın IoT (Internet of Things/Nesnelerin İnterneti), yapay zeka, büyük veri, öğrenen makineler, robotlar gibi yeni teknolojileriyle siber-fiziksel alanda birlikte bir yaşam oluşturabilecek mi yoksa insanlığın sonu mu gelecektir? Bu soruya verilen cevaba göre bolca ütopyalar ve distopyalar mevcuttur.

İngiliz fizikçi Stephen Hawking "Büyük Sorulara Kısa Yanıtlar" adlı eserinde yapay zekanın insanlığın sonunu getireceğini ifade etmiştir. Joel de Rosnay "Geleceğin insanı nasıl bir şey olacak?" sorusunu incelediği "Ortakyaşar İnsan: Üçüncü Binyıla Bakışlar" adlı eserinde soruya olumlu yanıt vermekte ve ne "biyonik" bir yaratık, ne "üst-insan", ne de "robot" aksine yine etten-kemikten ve duygulu bir varlık olacak fakat, insanlardan, doğadan, makinalardan ve büyük iletişim ağlarından oluşan, gezegen ölçeğinde bir "makro-organizma" olarak "ortakyaşar insan" (homo symbioticus) olacaktır demektedir.

Teknososyolog Zeynep Tüfekçi yapay zekayla ilgili korkularımızda genellikle Terminatör gibi kontrolden çıkmış insansı robotları, gözetlenme kaygısı ile George Orwell'in "1984"ünü hatırladığımızı ifade eder. Oysa korkmamız gereken şey makinelerin yani yapay zekanın kendi başına bize ne yapacağı değil, gücü elinde tutanların, bizi kontrol ve manipüle etmek için yapay zekayı ne şekilde kullanacağıdır.

Japonya Toplum 5.0 terimini ilk defa hükümet programında kullanarak farklı bir arayışa girdi. Toplum 5.0'ı siber alan ve gerçek toplumun yüksek seviyede entegre olduğu "süper akıllı toplum" olarak tanımladı. Toplum 5.0 felsefesini; "Teknoloji, toplumlar tarafından bir tehdit olarak değil, bir yardımcı olarak algılanmalı" sloganıyla duyurdu.

Sosyoloji artık daha farklı bir açıdan, yani kendi teorik perspektifinden bakmak zorundadır. Daniel Bell buna "toplumsal önkestirim" (social forecasting) demektedir. Önkestirim, toplumsal değişimi kehanet yada tahmin kurgularından kurtararak, elimizdeki verilerle yakın gelecekteki toplumsal durumun muhtemel senaryolarının analizine odaklanmaktadır. İnsan-doğa ve insan-insan ilişkilerine birde insan-robot/yapay zeka ilişkileri eklenerek, geleceğin sosyoloji kitaplarında insan robot ilişkileri bölümlerini yer alacak? Diğer yandan iktidar ilişkileri açısından big data kimlerin kontrolünde olacak?

Tebliğimizde bu soruların cevabına odaklanmayı değil, bu gibi sorulara cevap niteliğinde olan ütöpik ve distöpik yaklaşımların eleştirisini yaparak, sosyolojinin konuya nasıl yaklaşması gerektiği konusuna yoğunlaşmaya çalışacağız. Ayrıca kısaca Türkiye endüstri 4.0'ın teknolojik ve sosyolojik olarak neresinde sorusuna da cevap aranacaktır. Tebliğimiz; birisi sosyolog, diğeri mekatronik

¹ Profesör, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü
ryelken@hotmail.com

² Dr. Öğr. Gör., Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mekatronik Mühendisliği Bölümü bgokce@erbakan.edu.tr

mühendisi, endüstri 4.0 ve otonom mobil robotların geliştirilmesi konusunda çalışan iki akademisyenin ortak disiplinlerarası çalışmasıdır.

YENİ RESMİ TARİH İNŞASINDA TARİHSEL TELEVİZYON DİZİLERİ

Melih Yeşilbağ¹

Bu çalışma, Osmanlı İmparatorluğu dönemini konu alan ve son yıllarda etkisi ve sayısı artan televizyon dizilerinin Adalet ve Kalkınma Partisi sözcüleri tarafından “Yeni Türkiye” olarak adlandırılan hegemonya projesi dahilindeki ideolojik işlevini mercek altına almaktadır. Antonio Gramsci hegemonya projesini sınıf- bağlantılı bir aktörün hem egemen sınıfı içerisindeki ilişkileri hem de egemen sınıf ve tabi sınıf arasındaki ilişkileri bir ulusal-popüler ajanda dahilinde örgütlemesi olarak tanımlar. Her hegemonya projesi kitlelerin gündelik deneyimlerini hegemonik aktörün tercihleri doğrultusunda anlamlandırmalarına yarayacak bir kültürel-ideolojik ethosa ihtiyaç duyar. Bu ethosun en önemli bileşenlerinden bir tanesi güncellikle geçmiş arasında istenilen siyasi refleksler iüretecek şekilde bağlantılar kurmayı mümkün kılan bir resmi tarih anlatısıdır. Resmi tarihin kurucu bir parçası olduğu resmi ideoloji Gramsci’nin ideolojiler alanı tartışmasında değiştirilmesi ve inşa edilmesi en zor alan olarak tarif edilir. İdeolojik hegemonyanın kritik bir bileşeni olarak resmi tarih anlatısı, hegemonik aktörün müttefiklerini ve muarızlarını işaretleme, tahayyül edilen entitenin (ulus/millet/ümme/ırk/sınıf) özüne dünden bugüne akan bir süreklilik halinde inşa etme gibi işlevlere sahiptir. Günümüzde popüler kültür ve kitle kültürü ürünleri söz konusu anlatıların kurulduğu önemli mecralar haline gelmişlerdir. Bu çalışma yakın zamanda popülerleşen tarih temalı dizilerden “Diriliş Ertuğrul” ve “Payitaht İstanbul” dizilerine odaklanmakta ve bu dizileri bir söylem analizine tabi tutmaktadır. Söz konusu yapımların tarihsel anlatılarının temel dinamiklerini, ideolojik kurgusunu, iç gerilimlerini, kırılganlıklarını, tarihsel kişiliklere dair tahayyüllerini, yücelttiği ve dışladığı değerleri çözümleyen çalışma, bu yapımların tarihsel tahrifatlarla bezeli mitler yarattıklarını ve tutarlı ve bütünlüklü bir ideolojik kurgudan yoksun oldukları sonucuna ulaşmaktadır. Bu sonuç basitçe bu yapımların kusuru olmaktan çok Adalet ve Kalkınma Partisi’nin “kültürel iktidar” alanındaki zayıflığının bir dışavurumu olarak nitelendirilmelidir. Söz konusu bulgular, gerek ittifaklar politikasında, gerek iç ve dış siyaset manevralarında belirgin bir şekilde kısa vadeli perspektifle hareket eden bir siyasi aktörün uzun vadeli hegemonik kapasitesinin sınırlarına işaret etmektedir. Son olarak, bu çalışma söz konusu tarihsel anlatılarda inşa edilen “devr-i saadet” tahayyülünün ve “diriliş” temasının faşizm akımının çeşitli tarihsel örneklerinin tarih anlatılarıyla benzerliklerine dikkat çekmektedir.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Sosyoloji melihyesilbag@gmail.com

KÜRT SORUNU TÜRKİYE ULUS DEVLETİNİN SINIRLARINI ZORLUYOR

Yaşar Yeşilyurt¹

XX. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren İslam Dünyasında özellikle de Orta Doğu'da ulus devletlerin kurulmasıyla birlikte dinî toplumsal bir tasavvur ve aidiyet duygusu olan ümmet yerine, ulusal bölgesel kimlikler ikame edilerek bu kimlikler ulus devlet aracılığıyla pekiştirilmiştir. Otoriter ve kişiselleşmiş iktidarlara sahip Orta Doğu'daki ulus devletler küreselleşmeyle birlikte yaygın egemenlik anlayışının karşısında bir tehdit olarak görülmesiyle, etnik ve mezhebi uyanışların canlandırılmasıyla çözülmeye zorlanmaktadır. Eski dünya düzeni ulus devletler üzerinden imparatorlukları parçalayarak imparatorlukların sonunu hazırlarken yenedünya düzeni aynı şekilde yine ulus devletlerin parçalanması için yeni ulus devletçiklerin üretilmesi noktasında politikalara sahne olmaktadır. Türkiye'nin Güneydoğusunda Kürt sorunuyla ilgili yaşanan gelişmeler ulus devletlerin yaşadığı sorunların açık bir şekilde görülmesini sağlamıştır. Bugünkü ulus devlet formu da sürekli gerilim ve çatışma üreten yapısıyla çoğulculuğa imkân vermemektedir. Dolayısıyla Kürt sorunun hem Türkiye'de hem de Orta Doğu coğrafyasında ilgili ülkelerde çözülebilmesi ulus devlet formunun yeni koşullara uyum sağlamasıyla yani revizyonu ile mümkündür. Bu minvalde bu yazının temel argümanı Orta Doğu'daki ulus devletlerde ciddi sorunların yaşandığı ve bu sorunların en önemlilerinden birisinin de Kürt sorunu olduğu ve bu sorunun mevcut ulus devletlerin otoriter bakış açılarıyla güvenlik endeksli yaklaşımlarla çözülemeyeceği ve bunların kısa vadede ortadan kalkmayacağıdır. Çalışmada literatür taramasına dayalı nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

¹ Dr. Sosyoloji Öğretmeni, MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI y.yesilyurt71@hotmail.com

PARTİ PROGRAMLARINDAN HAREKETLE TÜRKİYE'DE SİYASAL PARTİLERİN SOSYAL ADALET ARAYIŞI

Battal Yılmaz¹

Alper Özmen²

19.yüzyılda sanayi devrimi ile birlikte mülkiyet ve gelir farklılaşması meydana gelmiştir. İşte bu noktada üretim ve mülkiyet ilişkilerinin adeta zorunlu kıldığı sosyal politikalar diyalektik bir bağ içerisinde bir hedef olarak sosyal adalet kavramını karşımıza çıkarmıştır. Nitekim, kapitalist iktisadi sistemin bir aşaması olarak değerlendirilen klasik iktisat ve piyasa hakimiyeti, iktisadi politikaların ortaya çıkardığı aşırılıkları mutlak olarak ortadan kaldırmaya da minimize etmeye yönelik sosyal politikaların benimsenmesine yol açmıştır ve nihai hedef olarak sosyal adalet karşımıza çıkmaktadır. Hakim iktisadi anlayışın sosyal politikaların şekil ve içeriğini belirlediği varsayımı ile hareket edildiğinde sosyal politika kavramının doğal olarak iktisadi dönüşümlerden etkilendiğini kabul etmek gerekmektedir. Bu çerçevede 1973 Petrol krizi sonrası ortaya çıkan neo-liberal politikalar, sosyal refah devletinin kapsayıcı sosyal politika demeti yerine minimal devlet anlayışı gereği eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi temel alanlardan çekilmiş ve sosyal politikayı dezavantajlı kesime yönelik pansuman tedbirler olarak algılamıştır. Türkiye’de ise 24 Ocak 1980 sonrasında piyasa ekonomisine geçiş benimsense de siyasal partiler 1982 Anayasasının sosyal devlet anlayışı çerçevesinde sosyal refah devleti uygulamalarına devam etmiştir. 1999 ve 2001 ekonomik krizleri sonrası yeniden şekillenen siyasette özellikle 2002 genel seçimleri sonrası neredeyse tüm siyasal partiler programlarını güncelleyerek piyasa ekonomisini benimsediklerini ortaya koymuşlardır. Bu kapsamda doğal olarak sosyal politikalar ve onun hedef olarak ortaya koyduğu sosyal adalet kavramı da gelir dağılımı, fırsat eşitliği ve bölüşüm üzerine inşa edilmek yerine piyasa ekonomisinin ortaya koyduğu handikapları görece azaltmaya yönelen ve çoğunlukla dezavantajlı kesimlere ilişkin geliştirilen politikalar çerçevesinde şekillenmiştir. Siyasal partiler tarafından sosyal refah devleti uygulamaları ile adil bölüşüm ve fırsat eşitliği sağlamayı öngören sosyal politikaların yanı sıra, vergi ve teşvik politikaları ile gelir dağılımı ve bölüşüm doğrudan müdahale etmeyi öngören siyasal yaklaşımlarda göze çarpmaktadır. Diğer taraftan salt toplumun dezavantajlı kesimlerine kamu, özel sektör ve STK’lar işbirliği ile ortaya çıkan sonuçlar üzerinden müdahaleyi parti programlarında sosyal politika ana teması olarak işleyen siyasal partilerde bulunmaktadır. Pek çok araştırmada seçmen açısından oy verme davranışını etkileyen en önemli etkenlerden biri olduğu varsayılan sosyal politikalar, siyasal parti programlarında da konjonktüre uygun olarak şekillenmiş ve güncellenmiştir. İşte bu çalışmada dönem ruhunun ortaya koyduğu sosyal adalet kavramı literatür çerçevesinde irdelenecek ve TBMM grubu bulunan partilerin programları temelinde sosyal adalet kavramına bakışları benzeşen ve ayrılan yönleri üzerinden nitel bir çalışmayla ortaya konulacaktır.

¹ Doçent, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
battalyilmaz40@hotmail.com

² Doçent, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ozmenalper@hotmail.com

PLAYSTATION SALONLARI ÖRNEĞİNDE OYUN TOPLUM İLİŞKİSİNİN DEĞİŞİMİ

Cevdet Yılmaz¹

Merve Atay²

İnsanlık tarihi boyunca teknolojik alanda birçok değişim meydana gelmiştir. Her teknolojik değişim ve icatlar toplumda önemli etkiler yaratmıştır. 19. Yy başlarından itibaren teknoloji ve ekonomi alanındaki değişimler radikal sonuçlar doğurmuştur. İlk iki büyük devrimden sonra üçüncü sanayi devrimiyle birlikte bilişim ve iletişim teknolojileri hız kazanmıştır. Bu durum küreselleşme süreçlerini hızlandırmış teknoloji bu sürecin önemli hareket ettirici faktörlerinden birisi haline gelmiştir. 1960'lı yıllarda bilgisayarların kullanımı ve internetin yaygınlaşması 2000'li yıllarda büyük bir bilişim devriminin oluşmasını sağlamıştır. Günümüzde ise bu devrim kendi içinde dönüşerek ağlar aracılığıyla karmaşık bir görünüme bürünmektedir. Teknolojik değişimler daha çok yeni elektronik tabanlı dönüşümlerle kendini göstermektedir. Bu durumdan en çok etkilenen toplumsal grupların başında 1990'lı yıllardan sonra doğan gençler gelmektedir. Başka şekilde söyleyecek olursak teknoloji tarihin herhangi bir döneminde olduğu gibi yine genç kuşaklar üzerinden varlığını genişletmektedir. Yani teknoloji daima gençtir. Özellikle gençlerin oyunla kurduğu ilişki teknolojinin bu genç halinin sürekli yeniden üretimini de sağlamaktadır. 20.yy'dan itibaren bilişim teknolojilerinin yaygınlığı oyun pratiklerinin değişiminde belirleyici olmuştur. Günümüz de isi dijital oyunlar özellikle çocuklar ve gençler tarafından yaygın bir şekilde oynanmaktadır. Hem ekonomik hem de toplumsal anlamda büyük bir oyun sektörü de oluşmuştur. Bu nedenle Dijital oyunların yaygınlaşmasıyla geleneksel oyunlar yerini sanal dijital oyunlara bırakmıştır.

Bu araştırmanın amacı oyun-toplum ilişkisini Playstation salonları üzerinden anlamaya çalışmaktır. Bu amaçla araştırmada teknolojinin oyuna etkisinin olduğunu tezi lise öğrencileri örneğinde araştırılmıştır. Araştırmada lise öğrencilerinin Playstation salonlarına yükledikleri anlam, kullanım sıklıkları, nasıl kullanıldığı, kimlerle birlikte kullanıldığı ve oyunlara ilişkin tutumlarının nasıl şekillendiği başlıkları altında veriler toplanmıştır. Araştırma keşfedici bir araştırma olup tesadüfen seçilen 97 lise öğrencisinden toplanan verilerden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda Playstation salonlarının gündelik yaşamdaki arkadaşlık ilişkilerinin sürdürüldüğü mekânlar olduğu tespit edilmiştir. Lise öğrencileri çoklu katılımın olduğu kolektif oyunları oynama eğilimindedirler. Oyunlar dışsal gerçeklikten kaçmak ve yarı-sanal bir uzam ilişkisi yaratmak için kullanılmaktadır.

¹ Doçent, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji cevdetyilmaz@sdu.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji merveatay.rm@gmail.com

İŞÇİLERİN SENDİKAL ÖRGÜTLENME DENEYİMİ: DÜZCE'DEN BİR VAKA ANALİZİ

Çetin Yılmaz¹

Bu bildirinin amacı; Düzce'de metal sektöründe faaliyet gösteren bir fabrikada işçilerin sendikal örgütlenme deneyimlerini incelemektir. 2017 Ocak ve 2018 Mart aylarında gerçekleştirilen alan araştırması kapsamında, on iki işçi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş, işçilerin iş mahkemelerindeki davalarında ve kendi aralarında gerçekleştirdikleri toplantılarda katılımcı gözlemlerde bulunulmuştur. İşçiler, işverenin maaşları ve mesai ücretlerini geç yatırması, kötü çalışma koşulları, servislerin geç gelmesi gibi sorunlardan dolayı Birleşik Metal-İş Sendikasına üye olmuşlardır. İşçilerin Birleşik Metal-İş Sendikası'na üye olma tercihlerinin arkasında ideolojik bir yönelimden ziyade sendikanın şube başkanını tanıyor olmaları, yani kişisel güven ilişkisi ve Birleşik Metal-İş sendikasının Düzce'de örgütlü olduğu fabrikalarda toplu iş sözleşme süreçlerindeki başarıları etkili olmuştur. Önder işçiler ilk olarak kendi ilişkide oldukları ve güvendikleri arkadaşlarla sendika üyeliğini tartışmışlar ve öne çıkan işçiler üzerinden diğer işçilere ulaşmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla mobilizasyon sürecinde eski arkadaşlıklar, akrabalıklar ve güven ilişkileri oldukça önemli bir rol oynamıştır.

İşçilerin sendikal mobilizasyonlarına yönelik olarak işverende karşı-mobilizasyon taktikleriyle işçileri yıldırmaya, sendikadan istifa etmeye zorlamıştır. İşveren, sendikal mobilizasyonun örgütleyicisi beş işçiyi işten çıkararak işçiler üzerinde baskı kurmaya çalışmış ve aynı zamanda sendikanın işyerindeki etkisini kırmayı hedeflemiştir. Bunun yanı sıra, işveren sendikalı işçilere yönelik psikolojik yıldırma taktikleriyle işçileri sendikadan istifa etmeye zorlamıştır. İşverenin yıldırma taktikleri olarak; sendikalı işçilerin birimlerini değiştirmek, haklarında tutanak tutmak, fabrikanın her köşesine kameralar yerleştirilerek işçileri gözetlemek ve sendikanın yetki sürecine itiraz ederek sendikanın toplu sözleşme hakkını engellemek öne çıkmaktadır. Uzayan mahkemi sürecinde işveren çeşitli bahanelerle sendika üyesi bazı işçileri işten atarak işçiler üzerindeki baskısını artırmıştır. Mahkeme süreçleri işçilerin lehine sonuçlanmasına rağmen, işveren bir üst mahkemeye davayı taşıyarak işçilerin tazminat haklarını olabildiğince geciktirmeye çalışmaktadır. Bu durum her ne kadar işçilerin psikolojisini olumsuz yönde etkilese de araştırma sürecinde sendikadan istifa eden işçi olmamıştır. Çünkü işçiler sendikadan istifa ettikleri anda işten atılacaklarını ve hiçbir şekilde haklarını savunamayacaklarını düşünmektedirler.

Sendikal mobilizasyon süreci işçiler arasında sınıf bilincinin ilk süreci olan 'sınıfsal kimliğin', 'sınıfsal dayanışmanın' ve varolan toplumsal ilişkilere dair de eleştirel bir bilincin gelişmesinde etkili olmuştur. Bu süreçte işverenin kendilerini ilk defa muhatap aldığını dile getiren işçilerin kendilerine güvenlerinin de arttığı söylenebilir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi Sosyal Hizmet cetin.yilmaz@duzce.edu.tr

EKONOMİK KRİZ VE HEMŞEHRİLİK DERNEKLERİ

Evrım Yılmaz¹

Merve Kaya²

Neoliberal küreselleşme tarım politikalarını aşındırarak Türkiye'nin kırsal bölgelerinde yaşayan ve uzun yıllar yedek emek ordusu içindeki “gizli artı nüfusu” teşkil eden kitlelerin kente göç sürecini hızlandırmış ve “mutlak olarak köylülüğün tasfiyesi” eğilimini arttırarak, kentlerde kırdan göç etmiş işsiz veya enformel sektörde istihdam edilen emeğin boyutunu arttırmıştır. Bu süreçte kentlerdeki hemşerilik dernekleri, Kıray'ın belirttiği gibi bir “tampon mekanizma” olarak kordan göç eden kitlelerin konut ve iş bulma gibi sorunlarını çözmekte ve kentle bütünleşmesinde rol oynayan ara kurumlar olarak hala varlığını sürdürmektedir. Bu kurumlar güncel koşullara bağlı olarak yeni fonksiyonlar da kazanmaktadır.

Bu bildiride ekonomik kriz probleminin giderek ağırlaştığı günümüz koşullarında, hemşerilik derneklerinin kırdan göç etmiş kitlelerin kentte hayatta kalmasına yardımcı olmak üzere oluşturdukları yeni mekanizmalar ve üstlendikleri yeni fonksiyonlar sunulacaktır. Bu amaçla Ankara köylerinden göç etmiş kitlelerin mensubu olduğu hemşeri derneklerinde, dernek idarecileri ve üyeleriyle derinlemesine görüşmeler ve gözlemler yapılarak veriler toplanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler ışığında, hemşeri derneklerinin kriz koşullarında sosyal yardım gibi tüketime yönelik problemleri çözmeye fonksiyonları yanında, kırla bağlantıyı sürdürerek üyelerinin tarımsal üretime devam etmesine veya tekrar dönmesine yönelik fonksiyonlar da üstlenmeye başladığı görülmektedir.

¹ Dr. Araştırma Görevlisi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyoloji Evrimdir@gmail.com

² Yüksek Lisans öğrencisi, Ankara üniversitesi iletişim fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Kayamerve89@gmail.com

GEBZE BAĞLAMINDA İÇ GÖÇMENLERİN KENDİLERİNİ GECEKONU MAHELLESİNE YERLEŞTİRMESİ

Hasan Ali Yılmaz¹

Türkiye’de iç göçmen sayısı 1950’lerden sonra hızla artmış ve 2000’den sonra yıllık ortalama 2,5 milyon insana ulaşmıştır (TÜİK 2016). Buna rağmen, Türkiye’de ve dünyada iç göç çalışmaları dış göçmenlik çalışmaları kadar popüler olmamıştır. Bu sunumunda, günümüz göçmenlik yaklaşımlarından ve kavramlarından yararlanarak iç göçmenlik çalışmalarını tekrardan görünür kılmak ve yorumlamayı amaçlamaktayım. Bu çalışmam, 2013-2018 yılları arasında Birleşik Krallıkta bulunan Lancaster Üniversitesi’nde Türkiye Bağlamında İç Göç ve Gündelik Dini Yaşam adlı doktora tezinden bir bölüm olan ‘Göçmenin Kendisini Gecekondu Mahallesiine Yerleştirmesi (grounding)’ adlı bölüm olacaktır. Bu çalışma, İstanbul ve Kocaeli illeri arasında yer alan Kocaeli iline bağlı Gebze ilçesinde yapılmıştır. Nüfusu 1960’lara kadar 30.000 civarındayken sanayileşme ve göç sonucu 2018 yılında 371.000’lere kadar ulaşmıştır. Metodolojik olarak, bu çalışma, 2015 yılında 6 ay süren etnografik bir araştırmadır. Veriler, dört katılımcının yaşam öykülerinden ve katılımlı gözlemlerden elde edilmiştir. Göçmenlerin yeni yere yerleşmelerini yaşam öykülerinde ifade ettikleri duygusal, maddi ve bedensel pratiklerine, önceki göçmenlerle ve dini liderlerle olan yüzyüze etkileşimlerine, gündelik yaşamlarına ve gelinen yerin özelliklerine (yakınlık-uzaklık, özel-halk) odaklanarak açıkladım. Çalışmada göçmenlerin bir yere yerleşmesinde göçmenlerin, dini liderlerle, akrabalarıyla ve önceki göçmenlerle yüz yüze gelmeleri ve gelinen yerin özellikleri ve durumları arasındaki kompleks etkileşimlerle oluştuğunu tartıştım. Ayrıca, çalışmam yerleşmenin geçici olduğunu ve kişiden kişiye değiştiğini keşfetmiştir. Son olarak, yaşın, cinsiyetin, gelinen zamanın, gelmeden önceki dini yaşamın göçmenlerin yerleşmesini etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Bu sunumum, iç göçmenlerin hala keşfedilmeyi bekleyen birçok sosyal ve dinsel faktörler olduğuna dikkat çekmeyi arzulamaktadır.

¹ Dr. Öğr. Gör., Iğdır Üniversitesi İlahiyat hali.yilmaz@igdir.edu.tr

DİNİ CEMAAT DERNEKLERİN AİDİYET MEKANINA DÖNÜŞMESİ

Hasan Ali Yılmaz¹

Sunumum, 2013 ve 2018 yılları arasında Birleşik Krallık'ta bulunan Lancaster Üniversitesi'nde 'Türkiye bağlamında İç göç ve Gündelik Dini Yaşam' başlıklı Doktora tezimde bulunan 'Göçmenlerin Dernekleri: Ev Yapma ve Evde Hissetme' bölümünden olacaktır. Tezim, Gebzedeki iç göç ve din arasındaki karşılıklı etkileşimi, dini cemaat derneklerinin aidiyet mekanına/kutsal (sacred) mekana dönüşmesi üzerinden açıkladı. Gebze, İstanbul ve Kocaeli illeri arasında yer alan Kocaeliye bağlı bir ilçedir. Nüfusu göç ve sanayileşme sonucu 1960'lara kadar 30.000 civarındayken 2018 yılında 371.000'lere kadar ulaşmıştır. Aidiyet mekanının oluşmasını, dini liderlerin rollerine, göçmenlerin bakış açılarına, sohbetlere, yüzyüze etkileşimlere ve bunların hayali duygusal, manevi ve sosyal boyutlarına odaklanarak inceledim. Metodolojik olarak, bu araştırma 2015 Ocak ayından 105 Temmuz ayına kadar sürmüştür. Etnografik çalışmamda veriler katılımcı gözlemlerle ve 25 kişiyle yarı yapılandırılmış mülakatlarla toplanmıştır. Araştırma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaştım: 1) Aidiyet mekanının veya dini mekanının, ev yapma pratiklerinin ve yüzyüze etkileşimlerinin ürünü olan hayali, gerçek ve hatırlanan mekanlara bağlılıktan ve aidiyet hislerinden, oluştuğunu ve arzu, umut, hayaller ve hatıralarla alakalı olduğunu; ve 3) ayrıca, dinin bağlılık duygusu verdiğini ve memleket veya manevi çağrışımlar yarattığı ve böylece göçmenlerin çeşitli duygular hissettirir. Son olarak, cemaat dernekleri, göçmenlerin kimliklerini yeniden yapılandırırken, sosyal ilişkilerini yeniden kurar ve göçmenleri gurbette dini bir mekana veya kutsal mekana dönüşmüştür. Bunlarla birlikte, bu araştırma, kısırlı sayıda olan iç göçmenlik ve din araştırmalarına katkı sağlamıştır. Çalışmam aynı zamanda dinin göçmenlik çalışmalarında göz ardı edilemeyecek kadar önemli olduğunu göstermiştir. Son olarak, göçmenlik ve onların dini deneyimleri, kentleşme ve göçmenliğin sonucuna indirgenmemesi gerektiği ve göçmenlerin aktör olabileceğini gösteren mütevazı bir denemedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Iğdır Üniversitesi İlahiyat hali.yilmaz@igdir.edu.tr

POPÜLER MÜZİĞİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: “GARİP” VE “UZUN” İSİMLİ GRUPLAR

Öznur Yılmaz¹

Popüler müzik kavramsal olarak, konuyla ilgili herkesin üzerinde anlaşmaya vardığı net bir anlama sahip olmayan, flu bir alana işaret eder. Bu çalışma esas itibarıyla, popüler kültür tartışmaları üzerine inşa edilmiş bir popüler müzik tartışması yapacaktır. Konumlanışı dolayısıyla popüler kültüre yaklaşan birçok sosyal bilimcinin, olumsuz bir çağrışımla, kitle kültürü yerine ikame ettiğine tanık olunan bu kavramsallaştırma, bir diğer yandan da olumlu yaklaşıma sahip bir eğilime kaynaklık etmektedir. Popüler kültürün kendisinden önce, bu kavramın işaret ettiği alan üzerine yapılmış yoğun tartışmaların bir başka tarafı da popüler kültürün bir mücadele alanı olarak tanımlanmasıdır. Bu çalışmada popüler müziğe yaklaşımda bahsi geçen üç yaklaşım içinden, popüler kültürü mücadele alanı olarak ele alan yaklaşım referans alınacaktır. Popüler müziğin bir mücadele alanı olarak değerlendirilmesi, topyekün bir savaşın tarafı olmayı kastetmez. Aksine, popüler müzik alanının içinde, kültürel hegemonyaya direniş imkanları sunmaktadır. Bu eğilimi altkültür kavramıyla tartışmanın olanaksızlığının temel sebebi, popüler müzik üretici ve/veya tüketicilerinin bir toplumsal grup olarak ele alınmasının mümkün olmamasıdır.

Başlıkta bahsi geçen “garip” ve “uzun” isimler ise, günümüzde “popülerleşmiş” bir eğilimi işaret etmektedir. İstisnaları yadsınamakla birlikte, anaakım müzik gruplarında kısa ve öz ifadeler ile grup ismi tanımlanmaya çalışıldığını söylemek yanlış olmaz. Ancak son birkaç yıldır yeni birtakım çalışmalar göze çarpmaktadır. Yüzyüzeyken Konuşuruz, Son Feci Bisiklet, Dolu Kadehi Ters Tut, İkiye On Kala gibi grup isimleri ile kendilerini adlandıran bu yeni nesil gruplar, oldukça geniş bir dinleyici kitlesine sahip. İfadenin subjektif tınısına rağmen, çeşitli müzik yayını araçlarındaki dinlenme sayıları bu iddiayı destekleyecek niteliktedir. Dinleyici profili, içerik analizi gibi başlıklarda değerlendirilecek bu gruplar ve eserleri ile gençliğin eğilimleri üzerine bir bağ kurmak amaçlanmıştır. Gençliğin eğilimleriyle kastedilen, ironik dilin ve sosyal gerçeklikle kurulan ilişkinin geçmiş kuşakla karşılaştırılmasıdır. Karşılaştırma için 68-78 kuşağı, 90lar ve Gezi gençliği değerlendirilecektir.

Çeşitli şekillerde tanımlanmaya başlayan ve popüler müzik alanında kendini var eden “garip” ve “uzun” isimli grupların sayılarındaki artışa paralel olarak dinleyicilerinin de artması olgusunun ötesinde, popüler kavramının muğlaklığının yarattığı sorun aşılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın popüler müzik üzerine yapacağı vurgunun ötesinde nihai amacı popüler müzik kavramını yeniden tartışmaya açmaktır.

¹ Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyoloji Bölümü oznurryilmaz@gmail.com

ELEŞTİREL İNTERNET DENEYİMLERİ VE KARŞI-KAMUSAL ALANIN OLUŞUMU: BEYAZ YAKA ÖRGÜTLENMELERİ ÖRNEĞİ

Ayça Yılmaz Deniz¹

Bu bildiri Paris Descartes Üniversitesi Sorbonne Sosyal Bilimler Fakültesi'nde tamamladığım « Türkiye Toplumunda « Beyaz Yakalı Özne » nin Doğuşu : Yaşanmış Deneyimler, Eylem Sebepleri ve Dünya Görüşleri » başlıklı doktora tezimden hareketle Türkiye'de "beyaz yaka örgütlenmeleri" olarak adlandırdığım, 2008 yılı sonlarından itibaren sosyal ağlar şeklinde bir araya gelip harekete geçen Plaza Eylem Platformu, Kaç Bize Gel ve Beyaz Yakalı İşçiler oluşumlarının örgütlenme deneyimlerini konu almaktadır.

2000li yıllar Türkiye'sinde ortaya çıkan ve “beyaz yakalı öznenin doğuşu” olarak adlandırdığım bu fenomen, kendilerini “beyaz yakalı” olarak tanımlayan, ücretli ve ücretsiz (freelance, işyeri sahibi, bağımsız profesyonel) çalışanlardan ve işsizlerden oluşan küçük bir grubun, sosyal ağlarda örgütlenerek başlattığı toplumsal hareketin, 2008 ekonomik krizine verilen bir cevap olmaktan öteye giderek on yıl içinde alternatif bir ortak yaşama projesine dönüşmesidir.

Bu bireyler hangi sebepler, dünya görüşleri ve amaçlarla bir araya gelip kendilerini beyaz yaka olarak inşa etmektedirler? Bu sorunsal ışığında araştırmada niteliksel araştırma yöntemlerine (derinlemesine görüşme, katılımcı gözlem, içerik analizi) başvurulmuş ve bulgular yalnızca sosyolojik değil aynı zamanda felsefi bir kavramsal tartışmayı da içerecek şekilde Eleştirel Kuram ve Fenomenoloji yaklaşımları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Bu bildiri ilk olarak bireyleri bir araya getiren olumsuz ve çelişki içeren çalışma deneyimleri üzerinde duracak ve çalışmanın, yönetsel şirket kültürü söyleminin aksine nasıl bir özneleşme olarak deneyimlendiğini ortaya koyacaktır.

İkinci olarak ise, toplumsallaşma süreçleri boyunca belirli entelektüel ve mesleki yetenekler geliştirmiş olduğunu tespit ettiğim bu bireylerin söz konusu çalışma deneyimleri karşısında nasıl bir özneleşme arayışı içinde oldukları ve bu bağlamda “eleştirel dünya görüşü” (dünya görüşü kavramı için bkz. Weber) çerçevesinde nasıl “özel özerklikler” (kavramın Almanca aslı “Eigensinn”) geliştirdiği incelenecektir.

Bunu ortaya koymak için, bu platformların sosyal ağlar üzerindeki faaliyetleri ele alınarak, oluşturdukları karşı kamusal alanlar ve bu karşı kamusal alanlarda ortaya koydukları eleştiri ve özneleşme deneyimleri, günümüz toplumuna alternatif bir ortak yaşama projesini temsil etmesi bakımından tartışmaya açılacaktır.

¹ Bağımsız Akademisyen, Sosyoloji aycayilmaz15@gmail.com

AFGANİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE YÖNELİK GÖÇÜN MEDYA HABERLERİ ARACILIĞI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Emel Yiğittürk Ekiyor¹

Tarihsel süreçte “mülteci üreten” ülke olarak nitelendirilen Afganistan dünyanın dört bir yanına göç vermiştir. UNHCR kayıtlarına göre Dünya genelinde 2,5 milyon Afgan mülteci bulunmaktadır. Dünya’da en çok mülteci nüfusa sahip Türkiye’de ise, Suriyelilerden sonra kayıtlı, resmi sayı olarak en büyük ikinci göçmen grubunu Afganistan’dan gelenler oluşturmaktadır. Suriye’de yaşanan iç savaşla birlikte kitleler halinde savaş mağdurunun ülkesini terk ederek Türkiye’ye gelmesiyle birlikte kamuoyunun gündemini ağırlıklı olarak Suriyeli sığınmacılar oluşturmuştur. Ancak 2018 yılının ilk aylarında İran’ın sınır kontrollerini gevşetmesi ile Afgan sığınmacılar büyük gruplar halinde Türkiye’ye yönelmiştir. Türk yetkililer yılın ilk üç ayında İran’dan 27 bin Afgan göçmenin Türkiye’ye giriş yaptığını açıklamıştır. Son bir yıl içinde on binlerce Afgan, ülkelerinde devam eden güvenlik ve ekonomik sorunlar nedeniyle yasa dışı yollarla İran sınırından Türkiye’ye giriş yapmıştır. Türkiye, Afgan göçmenlerin giriş yaptığı sınırlara duvar örerek ve girişleri denetim altına alarak ya da geri gönderme merkezleri aracılığıyla kontrol altında tutarak, göçmenleri ülkelerine iade ederek önlemler geliştirmesine karşın bugün Türkiye’de resmi kayıtlara göre %40’tan fazlasını kadın ve çocukların oluşturduğu 170 bin civarında Afgan sığınmacı ve mülteci bulunmaktadır.

Bu çalışmada söz konusu dönemde artan Afgan göçünün medya haberlerine nasıl yansıdığı araştırılmış, Türkiye’nin en çok okunan haber sitelerinde (hürriyet.com.tr, sabah.com.tr, Ensonhaber.com. ve sozcukomutur.com.tr) 2018 yılı Nisan ayını kapsayan bir aylık dönemde yer alan haberler içerik ve söylem analizi tekniği ile incelenmiştir. Böylece, haber medyasının Türkiye’ye yönelik Afgan göçünü nasıl ele aldığı ve sunduğu tartışılmış, Afgan göçmenlerin medyada temsil ediliş biçimleri değerlendirilmiştir.

Ülkelerin kamuoyunda genel anlamda göçmenliğin, özelde ise mülteci ve sığınmacı olmanın “problem” olarak değerlendirildiği günümüzde bu olgular; kamuoyunu etkileyen, yönlendiren ve sıklıkla belirleyen medyada da benzer biçimde yer almaktadır. Bauman’ın ifadesiyle “onların hiç biri ‘bizden biri’ değil”ken Afgan göçmenler geldikleri ülkede “misafir” dahi olmadan gönderilmesi gerekenlerdir. Nitekim araştırmanın bulguları da bu yaklaşımı desteklemektedir. Bulgular; Afgan göçmenlerin “sorunlu ve mağdur kitleler”, ev sahibi ülkenin “problemi”, ev sahibi ülkeye ve topluma yönelik “tehdit unsuru” olarak temsil edildiğini ve haberlerin büyük bir çoğunluğunun geri göndermelere ilişkin olduğunu göstermektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyoloji emelekiyor@gmail.com

TEKNOLOJİ ÇAĞINDA GÖRÜLEN BİYOTEKNOLOJİK GELİŞMELER VE BEDEN

Betül Yurt¹

Bedenle teknoloji arasında daima yakın bir ilişki olmuş, tarih boyunca teknolojik değişimler toplumu etkilerken bedeni ve bedene yüklenen anlamı da değiştirmiştir. Descartes'ın bedeni zihinden ayırdığı ve bir makine olarak gördüğü anlayış modern döneme damgasını vurmuşsa da bu anlayışın zayıfladığı ve zihni ve bedeni bir bütün olarak gören yaklaşımların öne çıktığı söylenebilir. Ancak günümüzde teknolojide yaşanan gelişmelerle, özellikle “biyoteknolojik mühendislik” nedeniyle bedenin tekrar “makine beden” çerçevesine oturduğu gözlenmektedir. Bu dönüşümün önemi, mekanik insan temasının işlendiği “post-humanizm” (post-insan) tartışmalarının artmasında da kendini göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı, insan bedeninin biyoteknik işlemlerden geçerek farklı formlara bürünmesi sürecini postmodern kültür ve tüketim kavramları çerçevesinde mevcut literatürü tarayarak ele almaktır. Çalışma özellikle insan bedeninin organikten yarı mekaniğe (cyborg) geçişinin insan bedeninin geleceği açısından yarattığı tedirginliğe odaklanmakta, bu süreci anlamlandırılmaya ve yorumlamaya çalışmaktadır. Modern kültürün insanın ölümlülüğüne meydan okurmasına inovasyona yönelmesi ile kendini gösteren biyoteknolojik yeniliklerle gerek organ nakilleri, gerek cinsiyet değiştirme ameliyatları, üremeye müdahale etme, genetikle oynama ve klonlama projeleri yaygınlık kazanmıştır. Ancak buradaki sorunsal, insanın verili bedeninin eksik ve gayri insani bulunarak değiştirilmesi çabası mı yoksa sahip olunan bedenin biyoteknik uygulamalarla daha iyi ve ileri seviyede üstün bir insan elde etme çabası için mi olduğudur. Bu tartışmalar, yaşanan teknolojik gelişmelerin belirsiz mutant-insanın habercisi olduğu düşüncesine yol açabilmektedir. Bedenin sınırlarının ne olduğu bilinmediği gibi sınırsız beden anlayışına ulaşılması için yapılabilecek şeylerin neler olduğu da bilinmemekte ve atılabilecek muhtemel adımların teknolojik, ahlaki ve hukuksal sınırları belirsizliğini korumaktadır. Bedene müdahale etme konusunda bazı temel sorular öne çıkmaktadır. Örneğin, kişi kendi bedeninin mülkiyet hakkına sahip midir? Hastalıklar konusunda özellikle bulaşıcı hastalıkların tedavi edilmesinde devletin bedeni olarak görülen, kişisel mülkiyet dışı bir varlık olarak tanımlanan beden, biyoteknik uygulamalar için kime ait olarak görülmeli ve kimin istediği şekilde forma kavuşturulmalıdır? Kişinin kendi özel mülkiyeti olarak görülüp biyoteknik uygulamalara müsaade edildiğinde devletin biyopolitik projeleri ile çatışma ya da paralellik gösterme hususunda neler yaşanacaktır? Bu çalışma, konuyla ilgili mevcut literatürün ışığında bu soruların muhtemel cevaplarını tartışmakta, Postmodern dönemin bütünden çok parçalılığa verdiği önemin bedendeki yansıması olarak görülebilen biyoteknik müdahalelerin, bedenin, dönemin özelliklerini üzerinde barındırabileceği bir mecra haline gelmesini kolaylaştırıp kolaylaştırmadığı sorusuna yanıt aramaktadır. Cyborgların kültür, kimlik, cinsiyet, ırk ve tahakküm konularında sınırları belirsizleştirerek farklılıklara sebep olmaları, toplumun geleceği ile ilgili kaygılar uyandırdığından son dönemlerde biyoteknolojik gelişmeler sosyoloji literatüründe önemli görülmekte ve üzerinde yapılan çalışmalar artmaktadır.

¹ Araştırma Görevlisi, Anadolu Üniversitesi Sosyoloji betuldurmaz@anadolu.edu.tr

ÇALIŞAN KADININ KIZINA DEVRETTİKLERİ

Yasemin Yüce¹

Kezban Çelik²

bağlamında yaşanmış toplumsal cinsiyet rolleri ve çalışma hayatına ilişkin tutumlar gözlenmek istenmiştir. Bu yolla kadın-erkek eşitliği konusunda iyileşmeler için önemli bir girişim olarak adlandırılan, kadının ekonomik özgürlüğünü ifade eden çalışma hayatına katılımının, toplumsal cinsiyet rollerinin değişiminde ne gibi etkiler yaptığını görmek amaçlanmıştır.

Toplumsal cinsiyet rollerinde talep edilen kadının özgürlüğüne ve bağımsızlığına ilişkin değişiklikleri sağlayacak etmenlerden birinin kadının çalışma hayatına katılması olduğu düşünülmektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden (erkek işte/kadın evde) farklı kurgulanmış yani kadının çalışma hayatına katıldığı “evlerde” toplumsal cinsiyet rolleri nasıl düzenlenmiş ve gelen kuşağa (kızlarına) bu tecrübeden neler aktarılmıştır? Ev-içi işlerin paylaşımından kadının iş yaşamındaki yerine kadar kadınlar lehine beklediğimiz değişiklikler gerçekleşmiş midir? Sorularına cevap arayan araştırma niteliksel araştırma yöntemi olan derinlemesine görüşme tekniğini kullanmıştır.

Araştırmada çalışan kadın kendi içinde 4 farklı gruba ayrılarak ele alınmıştır:

- i)profesyonel mesleklerde çalışmış kadınlar,
- ii)enformel sektörde çalışmış kadınlar,
- iii)girişimci kadınlar ve
- iv)işçi kadınlar şeklinde olmuştur

Her gruptan 10’ar kadın ve kızlarını içerecek şekilde toplam 80 kadın ile görüşme yapılmıştır.

Ev içi işlerin yapılması konusunda kadınlar kız çocuklarından, annelerinden yardım aldıklarını söylerken, kocalarının bu konudaki işlere müdahil olmadıklarını sıkça dile getirmişlerdir. Görüşülen kadınlara ver kızlarına bakıldığında eğitim oranlarının anne ve kızları arasında olumlu yönde farklı olduğu tespit edilmiştir. Anneler ilköğretim mezunu iken kızlar lise mezuniyeti ortalamasını tutturmaktadır. Bu gelişme tek başına annelerin çalışması ile açıklanmaz. Türkiye’deki dönem gelişmeleri de bu konuda elbette etkili olmuştur. Çalışan kadınlarının kızlarına kadın çalışması sorulduğunda ise, farklı sektör tecrübeleri ortaya çıkmaktadır. Enformel sektörde çalışan kadınların kızları, gerekmiyorsa kadının çalışmasını doğru bulmamakta, profesyonel mesleklerde çalışmış kadınların kızları mutlaka kadınların çalışması gerektiğine inanmaktadır. Çalışılan sektör, çalışmanın süresi, çalışılan işteki pozisyon, çalışmadan elde edilen ücret, çalışmaya başlama nedeni (bir seçim olarak, bir zorunluluk olarak) gibi etkenlerin hem çalışan kadını hem de kızına aktarmış olduğu toplumsal cinsiyet rolleri ve değerleri, kadının hakları, ev içi alan ve çalışma hayatına ilişkin aktarımlarını etkilediği tespit edilmiştir. Çalışan kadınların ev içi sorumluluklar ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında somut değişiklikleri küçük değişiklikler gibi gözüksün de sorgulayıcı oldukları, eleştirel yaklaşımları görülmüştür. Bizzat yaşamlarında değişim gerçekleştiremeseler de kadına biçilen roller ve sorumluluklar konusunda sorgulayıcı ve eleştirel oldukları, eleştirel bir söylemi kendi dillerince ifade ettikleri gözlenmiştir.

¹ Doçent, 19 Mayıs Üniversitesi Sosyoloji yyuce@omu.edu.tr

² Profesör, TED Üniversitesi Sosyoloji Bölümü kezban.celik@tedu.edu.tr

TÜRKİYE’DE KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN PARLAMENTO FAALİYETLERİ

Mezher Yüksel¹

Kadın hakları hareketinin tarihsel seyrine bakıldığında siyasal temsil ve katılım yönündeki taleplerin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Günümüzde ise daha fazla temsil talebi öne çıkmaktadır. Öte yandan kadınların siyasal temsilde artan mevcudiyetinin gerek kadınların özgürleşmesi mücadelesi gerekse siyasetin ve siyasal sistemin dönüşümü bakımından etkileri, sonuçları çeşitli bakımlardan tartışılmaktadır. Bu yöndeki tartışmalara katkıda bulunmayı da hedefleyen bu çalışma Türkiye’deki kadın milletvekillerinin parlamento faaliyetlerini ele almaktadır.

Türkiye, bilindiği üzere, kadına seçme ve seçilme hakkını ilk tanıyan ülkeler arasındadır. Bununla birlikte, kadınların ulusal parlamentoda temsilinin tarihsel seyri pek parlak değildir. Söz konusu hakkın tanınmasını takip eden on beş yıllık dönemde görece yüksek temsil oranı ile mecliste yer almış olsalar da kadınların sonraki yarım yüz yıl boyunca temsil oranı ortalama yüzde ikinin altında seyretmiştir. 2000’lerden itibaren temsil oranlarında düzenli artışlar meydana gelmiş ve 2018 yılında yapılan son genel seçimlerde yüzde on yediye ulaşmıştır. Kuşkusuz bunda en önemli pay 1990’lardan itibaren çeşitlenerek yükselen kadın hareketinin vermiş olduğu mücadeleye aittir. Bununla birlikte özellikle AKP ve BDP-HDP gibi partilerin kadın adaylara listelerinde seçilebilir sıralarda yer vermesinin de kadın temsil oranlarının artmasında katkısı vardır.

Bu çalışma, 24. dönemde TBMM’de görev alan kadın milletvekillerin parlamento faaliyetlerini ele almaktadır. Kadın üyeler meclis çalışmalarına hangi düzeyde katılmaktadırlar? Faaliyetleri hangi alanlarda yoğunlaşmaktadır? Meclis çalışmalarında siyasal kimlikleri ve parti aidiyetleri mi yoksa cinsiyet kimlikleri mi belirleyicidir? Benzer biçimde iktidar partisi mensubu olmak ile muhalefet partilerine üye olmak arasında parlamento faaliyetleri bağlamında nasıl bir fark vardır? Bu ve benzeri sorular ekseninde TBMM’de görev alan kadın milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerine katılımı tartışılacaktır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji mezheryuksel@yahoo.com

“BURASI DA ALAÇATI GİBİ OLUR BİR KAÇ SENEYE” İZMİR’İN URLA İLÇESİNE BAĞLI BARBAROS KÖYÜNDEKİ TOLUMSAL VE MEKANSAL DÖNÜŞÜM

Deniz Zeybek¹

Son yıllarda, kırdan kente göç olgusu kadar, kentlerden kıra doğru göçün de sosyolojik bir olgu olarak gittikçe daha çok tartışıldığını görmekteyiz. Bu araştırma, büyük şehirlerde yaşamış, gelirlerini kentlerden elde etmiş ve hala bir kısmı ekonomik olarak kente bağlı kişilerin, İzmir’in Barbaros köyüne göçlerine odaklanmakta ve göçün neden olduğu ekonomik ve gündelik hayat pratiklerindeki dönüşümü farklı boyutlarıyla ortaya koymayı hedeflemektedir. Sözünü ettiğimiz dönüşüm sürecinde; Barbaros köyünde başlayan büyük çaplı ekonomik değişimi, köylülerin hangi noktalarda iyi ve/veya kötü olarak değerlendirdiklerinin araştırılması, kişilerin pratiklerini etkileyen dinamikleri anlamak adına elzem gözükmemektedir. Bu bağlamda, her ne kadar araştırmanın kapsamı Barbaros köyü ile sınırlı olsa da, araştırma; daha genel perspektifle soylulaştırma sürecinin köy hayatındaki yansımalarına ilişkin tartışmalara katkı sunacak niteliktedir.

Kentsel alanlardan köylere göç eden ve profesyonel çalışma hayatı olmuş kişilerin, köy mekanının çeşitli biçimde dönüştürülmesinde gözle görülür etkisi vardır. Bu etki başta fiziki mekanın yeniden düzenlenmesinde, eski evlerin restore edilmesinde ve yeni yerleşimlerin yapılmasında belirginleşmektedir. Paralelinde, dışardan gelen yatırımcıların, mülk ve işletme sahiplerinin (köyle organik bağı olanlar ve olmayanlar) köye marka değeri kazandıracak etkinlikler yaptığı gözlemlenmektedir. Barbaros köyü özelinde bu tür etkinlikler içinde en dikkat çekici ve dönüştürücü olan Oyuk Festivalidir. 2018 yılında üçüncüsü düzenlenmiş olan bu festivali, araştırmamızda Hobsbawm’ın icat edilmiş gelenek kavramıyla ele alınacaktır. Oyuk festivali, organizasyon sürecinde kurulan ilişki ağları, festival merkezli olarak kişiler arası oluşan ayrışmalar ve birleşmeler; festivalin köye etkisi, kişilerin/grupların festivalden nasıl etkilendiği ya da sürece dair umut ve kaygılarını anlamak üzere sorunsallaştırılacaktır. Araştırmada; kentlerden köye gelenlerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumlarını, köyün tarihselliğini ve konumunu, köy halkının ve köyün kentle ve çevre köylerle kurmuş olduğu ilişkiyi göz önüne serecek nitelikte derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler, 2018’in Temmuz ayından 2019’un Ocak ayına kadar değişen aralıklarla sürmüştür.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Mimar Sinan Üniversitesi Genel Sosyoloji ve Metodoloji denizzeybek8@gmail.com

BİR YURT DIŞINA KAÇIŞ ARACI OLARAK ERASMUS PROGRAMI; TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ERASMUS DEĞİŞİM PROGRAMINA BAŞVURMA ETKENLERİNİN ODTÜ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ.

Besim Can Zırh¹

1999'da yapılan Helsinki Zirvesi'nden sonra Avrupa Birliği'ne üye olmaya aday ülke statüsü kazanan Türkiye bu sayede Avrupa Birliği'ne üye ve üye olmaya aday diğer ülkeler gibi Avrupa Birliği'nin eğitim programlarına katılma hakkı kazanmıştır. Bu kapsamda 2003 yılında pilot uygulaması başlayan Erasmus Programı kısa sürede ülkedeki yükseköğrenim çevrelerinde ciddi bir ilgi görmüş ve programa katılım Türkiye genelinde oldukça hızlı bir şekilde artmıştır. Örneğim programın pilot uygulamasının yapıldığı ilk yılda 15 yükseköğrenim kurumundan 128 öğrenci projeye katılmıştır. Bugün ise Türkiye'de 100.000'i aşkın yükseköğrenim öğrencisi, en az bir dönem yurtdışında eğitim görmek için Erasmus Programına katılmış ve kurumların Erasmus Programı'na katılmasını sağlayan ECHE (Yükseköğretim için Erasmus Beyannamesi) belgesine sahip üniversite sayısı, 2016 yılında 15'den 164'e yükselmiştir. Buna ek olarak, 2013-2014 öğretim yılında Türkiye, Erasmus Programı kapsamında İspanya, Almanya, Fransa ve İtalya'nın ardından en çok öğrenci gönderen beşinci ülke olmuştur. Ayrıca 2007-2008 öğretim yılındaki (Hayat boyu Öğrenme Programı'nın başlangıcı) katılımcı sayıları ile karşılaştırıldığında, Türkiye'den Erasmus Programı'na katılan öğrencilerin sayısı 2013-2014 akademik yılında göre% 112 artmıştır. Yukarıda bahsedilen rakamlar, Erasmus Programı'nın Türkiye'de ciddi bir talep gördüğünü ve yükseköğretim alanında kendine önemli bir yer edindiğini göstermektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., ODTÜ Sosyoloji besimcan@gmail.com

DEMOGRAFİK ANALİZLERİN ENDÜSTRİ 4.0 KAPSAMINDA YER ALAN MAKİNE ÖĞRENMESİ İLE TANIŞTIRILMASI

Başak Zülfikar Şen¹

Berna Şafak Zülfikar Savcı²

Bu çalışmada, nüfus hareketleri, nüfusun yapısı ve nüfusun çeşitli toplumsal yapılar üzerine etkilerini inceleyen bir alan olan demografinin, endüstri 4.0 gündeminde olan yapay zeka temelli makine öğrenmesi ile modellenme yöntemlerinin açıklanıp değerlendirilmesini, bu yöntemler kapsamında nüfus yapısını değiştiren faktörlerin birbirleri arasındaki ilişkileri ortaya koyan bir yöntemsel çerçeve çizmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, bu bağlamda demografi alanı için ortaya koyulan makine öğrenmesi modelinin nasıl uygulanacağını yol haritasını oluşturan bir konsept çalışmasıdır.

Demografideki analizler ve hesaplamalar istatistik temelli lineer regresyon yöntemiyle yapılmaktadır. Makina öğrenmesi ise farklı bir modelleme kurgusu ile analizler oluşturur. İstatistiki hesaplamalar veya demografik analizlerde kurallar ve süreçler kişiler tarafından tanımlanır ve toplanan veriler ile istatistiki modeller kurulur. Klasik analiz yöntemlerinden farklı olarak, makine öğrenmesinde hazırlanan modele bugüne kadar toplanmış demografik veri ve analizler verilir ve model nüfusa ilişkin göstergelerde hangi faktörlerin etkili olduğunun kuralını söyler. Yani Makine öğrenmesi eline geçen veri seti içindeki ilişkileri kendisi öğrenerek ortaya çıkarır ve ağırlıklandırır. Örneğin elimizde farklı bölgelerdeki kadınlarla yapılan anketlerden temizlenerek oluşturulmuş bir veri seti oluşturulmuşsa, ve bu veri setinden doğurganlıkla bölgesel farklılıklar açısından ilişkiler inceleniyorsa; makine öğrenmesi yöntemi kapsamında öncelikle bir model belirlenir ve olası hangi parametrelerin doğurganlığa etkilerinin olabileceği tanımlanır. Bunu tanımlarken python programlama dili ve numPy, pandas ve scikit-learn programlama kütüphaneleri kullanılır. Modelin doğru çalışmadığı durumlarda kendini sürekli iyileştirmesi ve daha doğru sonuçlar bulabilmesi için bir maliyet fonksiyonu (cost function) tanımlanır. Amaç maliyet fonksiyonunu minimuma indirmek ve her bir aldığı veri ile daha doğru sonuca ulaşmasını sağlamaktır. Modelin çalışması iki aşamalı gerçekleşecektir. 1. aşamada model demografik veri içindeki değişkenlerden hangilerinin doğurganlığı etkilediğini öğrenecektir, 2. aşamada ise öğrendiği yöntem doğru çalışıyor mu bunu test edecektir. Bunun için veri seti doğru şekilde ağırlıklandırılarak bölünür. Verinin 5'te 1'ini test etmek için, 5'te 4'ü ise modeli eğitmek için kullanılır. Ancak bu noktada modeli eğiten veri ile test verisindeki benzerliklerin aynı yoğunlukta olması için kümeleme yöntemi kullanılır. Sürekli öğrenen ve kendini test ederek geliştiren model doğurganlıkla ilgili bize bölgesel farklılaşmalar, eğitim durumu, kırsal/kentsel yerleşim ve doğum kontrol yöntemleriyle ilgili korelasyon ilişkilerini oluşturur ve hangisinin etkisinin fazla olduğunu belirler.

Bahsi geçen makine öğrenmesi yöntemi ile demografik yapılar ve faktörler arasındaki ilişkilerin modellenmesine yönelik kavramsal düzeyde bir değerlendirmenin yapıyor olması ve bu alandaki ilk çalışmalardan biri olması nedeniyle çalışma büyük veri ve sosyal bilimler alanında öncü değerlendirmelerden biri olacaktır. Bu kapsamda, çalışma 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm makine öğrenmesinin demografi çalışma alanı için modellenmesi, ikinci aşamada ise modelin öğrenmesi ve kendini geliştirmesi incelenmektedir.

¹ Akademi Dışı, basakzulfikar@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisat Bölümü bernazulfikar@gmail.com

TÜRKİYE’DE EBEVEYNLİĞE DAİR TUTUMLAR VE HİSLER: TWİTTER VERİLERİ ÜZERİNE ANALİZLER

Ayşe Abbasoğlu Özgören¹

Anıl Boz Semerci²

Duygu İçen³

İnternetin ve sosyal medya programlarının hayatımıza girmesiyle birlikte önemli bir veri kaynağı haline gelmiş olan büyük verinin nüfusbilim alanında kullanımı dördüncü demografik veri paradigması olarak adlandırılmakta ve olası bir devrim olarak nitelendirilmektedir (Billari ve Zagheni, 2017). (1) Sayım ve idari kayıtlar, (2) kuramsal gerekçelerle toplanan mikro düzeydeki veriler ve (3) veri temelli keşiflerin kuramsal temelli keşiflerle buluşması paradigmalarını takip eden bu dördüncü demografik veri paradigmasının özellikleri veri toplamanın tamamen ademi merkezileşmesi, “açık bilim” hareketi ile bilgi üretiminin bilimsanlarının da ötesine geçmesi, alan araştırmalarında cevaplama oranlarının düşmesi ve temsiliyeti olmayan verilere erişimin artması ve yanlış veya tesadüfi olmayan örneklemelerden güvenilir bulgular elde etmek için yeni yöntemler geliştirilmesi olmuştur (ibid). Demografik çalışmalarda bu yeni yaklaşımla büyük veri kullanan çalışmalar görece azdır. Türkiye özelinde düşünüldüğünde bu alanın henüz üzerinde çalışılmamış bir alan olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çalışma, yazındaki bu eksikliği gidermeyi hedeflemektedir.

Çalışmada ilk olarak Türkiye’de son altı ayda ebeveynlik üzerine atılmış tweetler kullanılarak ebeveynliğe dair tutum ve hisleri belirlemeye yönelik duygu analizi (sentiment analysis) yapılacaktır. Kullanılan sosyal medya verisinin dilbilimsel analizi yaklaşım olarak nitel ve nicel yaklaşımların arasında yer almaktadır. İkinci olarak, bu analiz sonuçlarından elde edilen bölgesel (duygu skoru gibi) bulguların toplam doğurganlık hızı, işgücüne katılım oranı gibi demografik ve sosyoekonomik göstergeler ile ilişkileri ortaya konacaktır. Bu ikinci aşama Türkiye’de tutumlar, değerler, duygular ve yönelimler gibi bilgilerden oluşan yumuşak ölçütlerin belirli demografik davranış ve trendler ile nasıl ilintili olduğunu göstermesi açısından önemlidir (Benzer bir çalışma Mencarini vd. (2019) tarafından İtalya için yapılmıştır). Çalışmada son olarak tweetlerde ebeveynlik ile ilgili kelimeler ile birlikte en çok hangi kelimelerin kullanıldığı birliktelik analizi ile incelenecektir. Bu aşamadaki bulgular, ülkedeki duygusal olarak doğurganlık veya ebeveynlik ile ilintili olguları ortaya çıkaracaktır. Ebeveynlik kavramını annelik ve babalık olarak ayırt etmek önemlidir. Bu nedenle analizlerin bu ayrımı da göz önüne alacak şekilde tekrarlanması hedeflenmektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, ayse.ozgoren@hacettepe.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, anilboz@hacettepe.edu.tr

³ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, duyguicn@hacettepe.edu.tr

TÜRKİYE’DE ESRAR KULLANMA PRATİKLERİ

Ruken Macit¹

Esrar, dünyada ve Türkiye’de en çok kullanılan ve en çok üretilen uyuşturucu maddedir. Esrar, Hint keneviri bitkisinin kurutulmuş çiçekli baş kısmından ve yapraklarından yapılan, tütüne benzeyen, yeşilimsi veya kahverengimsi bir maddedir. Hint keneviri bitkisinin psikoaktif temel maddesi, Delta-9 Tetra hydro cannabinol (THC)’dir (Özden, 2004). Psikoaktif maddeler içerisinde de en yaygın olarak kullanılan maddedir. Bağımlılık yapma özelliğine ve yasal olmamasına rağmen, Avrupa’da en fazla ele geçirilen uyuşturucu madde olma özelliğini gösterir ve 10 ele geçirilme olayından 8’i esrar maddesine aittir. Bu durum kullanım yaygınlığını da göstermektedir (EMCDDA, 2015, p. 20). Araştırmamızın alanı olan Türkiye de ise esrarın yüzyıllara dayanan uzun bir geçmişi vardır. Hatta Türkçe’de sıkça “Ottur günahı yoktur” deyimi anılmaktadır. Bu deyimden de anlaşılacağı üzere toplum tarafından bitkisel olmasından dolayı diğer uyuşturucu maddelere göre daha hoşgörülü bir bakış açısı bulunmaktadır. Bu yaygın kaniya rağmen, bilimsel birçok araştırma esrar maddesinin bireyin özellikle de gençlerin zihinsel ve bedensel yapılarında çok ciddi zararlar verdiğini ispatlamaktadır.

Bu çalışmada esrar kullanıcılarının esrar kullanma alışkanlıkları ele alınmıştır. Esrar kullanıcılarının bu konudaki deneyimleri ve düşüncelerini anlayabilmek amacıyla araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma 2016-2018 yılları içerisinde tamamlanmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye’deki esrar kullanıcıları oluşturmaktadır; örneklem ise İstanbul (7), Mersin (7) ve Diyarbakır (6)’da yaşayan 20 esrar kullanıcısıdır. Bu şehirlerin seçilmesinin öncelikli nedeni Türkiye’de esrar kullanımının bu şehirlerde yüksek oranda olmasıdır. Ayrıca bu şehirlerin sahip olduğu farklı sosyo-ekonomik, kültürel ve kozmopolit yapı araştırmanın farklılığı açısından önemlidir. Örneklem, tesadüfi olmayan (olasılığa dayalı olmayan) örneklem türlerinden biri olan kartopu örneklem tekniği kullanılarak ulaşılmıştır. Katılımcıların 17’si erkek ve 3’ü kadındır. Erkek katılımcı sayısının kadınlara göre daha fazla olmasının nedeni toplumun diğer unsurları gibi uyuşturucu pazarının da erkek egemen yapısının etkisi altında olması ile açıklanabilir. Bu bağlamda, kullanıcılar için esrarın önemi, esrar maddesini kullanma yöntemleri ve diğer maddelerle olan ilişkileri konuları analiz edilmiştir. Dünyada ve Türkiye’de esrar kullanımının ciddi bir sosyal problem olduğu düşünüldüğünde, bu araştırmadan elde edilen bilgilerin uyuşturucu madde ile mücadelede etkili olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uyuşturucu Maddeler, Esrar Kullanıcıları ve Esrar.

Temalar: Sağlık Sosyolojisi ve Suç.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, rukmac2000@yahoo.com

YAŞLI BİREYLERİN KENTSEL DÖNÜŞÜME BAKIŞ AÇILARI: İSTANBUL ÖRNEĞİ

Murat Şentürk¹

Betül Duman Bay²

Mustafa Otrar³

Zuhal Güler⁴

Çeşitli nedenlerle (kentsel dönüşüm, göç, iskan vb.) yer değiştirme kapsamında en kırılgan kesimin yaşlılar (65 yaş ve üzeri) olduğu söylenebilir. Çalışmanın konusunu, yaşadıkları mahalleler kamu kararıyla kentsel dönüşüme tabi olmuş ve bu nedenle yeni bir yaşam alanında yeni bir evde yaşamlarını sürdüren yaşlıların kentsel dönüşüme bakış açıları oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacını, yerinde yaşlanma bağlamında yer değiştirmenin yaşlıların yaşamlarına olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenerek, söz konusu etkilerin yaşlıların kentsel dönüşüme bakış açılarını nasıl etkilediğinin ortaya konulmasıdır.

Çalışmanın kapsamını İstanbul’da kamu kararıyla kentsel dönüşüme uğramış mahallerde yaşayan yaşlılar oluşturmaktadır. Örneklem, amaçlı/güdümlü örneklem tekniğiyle belirlenmiştir. Daha sonra da Kamu eliyle kentsel dönüşümün yaşandığı mahallelerde soru formu uygulanacak kişi sayısı oranlı tabakalı örneklem tekniği ile belirlenmiştir.

Veri toplama tekniği olarak, nicel veri toplama tekniği kullanılmış ve bu kapsamda 541 yaşlı bireye, doğrudan görüşme yoluyla soru formu uygulanmıştır. Nicel verilerin bilgisayar ortamına aktarılarak değerlendirilmesi SPSS Nicel Veri Analiz Programı aracılığıyla yapılmıştır.

Kentsel dönüşüm sonrası yaşlı bireyler konutlarından (%43), mahallelerinden (%48) memnun olduklarını belirtmekle birlikte, kentsel dönüşümün inşaat sürecinde en yüksek oranda (%47), İnşaat sürecinin uzun sürmesi/belirsizlik/projenin tamamlanmaması nedeniyle endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca kentsel dönüşüm sonrası mahalledeki nüfusun gençleşeceği (%55,9) düşünülmektedir. Kentsel dönüşümle birlikte yaşlılara saygının artabileceğini düşünenler %19,6, memleketine döneceğini belirtenler ise %10,6 oranındadır. Sonuç olarak yaşlılar, kentsel dönüşümle birlikte binalarının değerinin artacak olması vb. nedenlerle kentsel dönüşüme olumlu baksalar da, kentsel dönüşümün farklı kültürleri bir araya getireceğini (%70), inşa edilen konutların aile yapılarına uygun olmadığını (%37,5) da düşünmektedirler. Tüm bunlar da yaşlıların kentsel dönüşüme bakış açılarını etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Kararıyla Kentsel Dönüşüm, Yerinde Yaşlanma, Mahalle Aidiyeti ve Dokusu.

* Bu çalışma, yürütücülüğünü Prof. Dr. İsmail Coşkun’un yaptığı, Doç. Dr. Murat Şentürk, Doç. Dr. Betül Duman Bay, Doç. Dr. Mustafa Otrar ve Dr. Öğr. Üyesi Zuhal Güler’in Araştırmacı olarak görev aldığı, TÜBİTAK Araştırma Destek Programları Başkanlığı (ARDEB 1001)’nce desteklenen ve 117K296 Numaralı “Kentsel Dönüşüm ve Metropolde Yaşlanmak: İstanbul Örneği” başlıklı projenin verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

¹ Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, muratsenturke@gmail.com

² Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü, betulduman@hotmail.com

³ Doç. Dr., Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Üyesi, motrar@yahoo.com

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, BAİB Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, zuhalguler69@hotmail.com

ŞİDDET GÖREN KADINLARIN KARŞILAŞTIRMALI İNTİHAR ALGISI

Nihan Kalkandeler¹

Kendi içinde diyalektik ilişkiler barındıran toplumsal düzende, kadınların yaşadığı toplumsal baskıyı tetikleyen ve kadını ikincil konuma iten şiddet gerçeği bu çalışmanın ana problemini oluşturmuştur. Şiddet gören kadınların, şartları ve çeşitli dış etkenler düşünüldüğünde, gördükleri şiddet karşısında oluşan algıları ve mücadele yolları da birbirinden farklılaşmaktadır. Yaşam mücadelesi ve yaşamından vazgeçme tercihi arasında kalan kadın, maruz kaldığı tüm olumsuz etkilerin karşılığını ve biriktirdiği öfkesini, çaresiz kalarak, kendine yönlendirmekte, kendini cezalandırmakta ve hatta kendi yaşamından vazgeçerek ölümü bir kurtuluş yolu olarak görmektedir. Bu bağlamda gördüğü kültürel, fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet, kadının sağlığını ve yaşamını olumsuz etkileyen, toplumsal bir olgu olan intihar sorununu karşımıza çıkarmaktadır.

Kadına yönelik şiddet ve kadın intiharlarının bütünleşik bir problem olarak ele alındığı bu çalışmada, tek bir sebep ya da risk faktörüne bağlı olarak açıklanması mümkün olmayan intihar davranışı, kadınların maruz kaldığı şiddetle ilişkilendirilirken şiddet mağduru her kadının intihar düşüncesinde olmadığı da yadsınmamıştır. Şiddet gören kadınların intihar girişimlerini öncüleyen neden ve değişkenler bağlamında ilgili problem açıklanmaya çalışılırken, girişimlerinin ardından kadınların yaşama nasıl tutunduklarına da yer verilmiştir. Şiddet gören fakat intiharı bir çözüm olarak görmeyen kadınların algı ve tutumları ise araştırmaya karşılaştırmalı bir bakış açısı getirmiştir. Bu çalışmada kadının maruz kaldığı şiddet karşısındaki yaşam ve intihar algılarını anlamak; bunun yanı sıra şiddetin intihar eğilimine etkisini saptamak amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve elde edilen veriler analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Toplumsal Baskı, Yaşam Mücadelesi, İntihar Algısı

¹ Öğretim Görevlisi, İstanbul Ayvansaray Üniversitesi, nihankalkandeler@ayvansaray.edu.tr

TWITTER KULLANICILARININ EVLİLİK PROGRAMINA VERDİKLERİ TEPKİLER

Salih Cenap¹

Televizyonlarda yayınlanan evlilik programları bir dönem ciddi sayıda bir izleyici kitlesi edindikten sonra kamuoyunda yükselen tepkiler sonucu yasaklanarak yayından kaldırılmışlardır. Bir yandan ciddi bir izleyici kitlesinin ilgi ve beğenisini toplarken bir yandan da yine önemli sayıda kişinin tepkisini çeken bu televizyon şovlarına twitter üzerinden gösterilen olumlu ve olumsuz tepkiler sosyolojik açıdan ilgi çekicidir. Twitter verilerinden bir örneklem analiz edilerek twitter kullanıcıları üzerinde bir kanaat sahibi olunabilir. Bahse konu programların yayından kaldırması sürecinde gerçekten toplumsal seviyede olumsuz bir tepki söz konusu mudur yoksa siyaseten ya da sosyal olarak etkin grupların tercihleri mi rol oynamıştır? “Kadın programları” olarak da anlatılan bu programları beğenen ve programlara tepki gösteren erkeklerle kadınların sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır? Tepki gösteren kadınların, programları beğenen kadınlara, tepki gösteren erkeklerin, programları beğenen erkeklere oranı nedir? Bu nicel araştırmada, henüz evlilik programları devam ederken mikro blogging sitesi twitter’den toplanan, bahse konu programlarla ilgili mesajlar incelenerek nicel bir analiz yapılmıştır.

Araştırma 31 Mart 2017 ile 3 Nisan 2017 arasında yazılmış, seçilmiş anahtar kelimeleri içeren twitter mesajları arasından seçilen bir örnekleme dayanmaktadır. Belirlenen anahtar kelimeler şunlardır: "evlilik programları", "zühal topal", "esra erol", "seda sayan", "RTÜK". Başkasının mesajının tekrarlanması anlamına gelen retweet’ler alınmamış, kapsam dışında tutulmuşlardır. Tüm sonuçlar ve yapılan yorumlar, bu araştırmanın temsil ettiği, twitter kullanan ve kadın programlarına ilişkin görüşünü tweet atmak yoluyla açık eden kişilerden oluşan kitleye ilişkindir.

Anahtar Kelimeler: sosyal medya, twitter, evlilik programları

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, salihcenap@gmail.com

NURİ BİLGE CEYLAN SINEMASINDA ÇOCUKLUK: DOĞA, JEST VE BAKIŞ

Bekir Düzcan¹

Çocukluk, biyolojik olarak geçici bir dönem olsa da, psikolojik ve sosyolojik olarak toplumsal hayattaki etkilerinin çok daha uzun süreli olduğu bilinmektedir. Çocukluk sinemada kimi zaman insan doğasından hareketle masumiyetin bir yansıması olarak temsil edilirken, kimi zaman da kötücüllüğün ve ihlalin üzerinde gezinen tekinsiz bir varlığa dönüşür. Nuri Bilge Ceylan'ın bir röportajında nesnelliği ve önyargısızlığı nedeniyle sinemada işlevsel olduğunu vurguladığı “çocuk bakışı”, Ulus Baker'in deyişiyle “gaz halinde olan şeyleri bile görebilen” bir kudrete sahiptir. Çocuğun, bebeklikten itibaren yavaş yavaş dili edinmesi, baştan beri konuşan olmayışı onu doğa ile akıl, ses ile söylem arasındaki yarılmaların kaynağı haline getirir. Ancak çocuğun bu şekilde sınırlar üzerinde gezinen bir varlık olması onu aklın, doğanın veya dilin hem içinde hem de dışında olan bir imgesel potansiyeli işaret eder.

Nuri Bilge Ceylan sineması da çocukluğu hem doğa ile ilişkisi ve yakınlığı/yalınlığı çerçevesinde hem de yetişkinin “yitirdiği” şeylere –örneğin kimi jestlere- dönük imgeselliği ile temsil etmiştir. Kasaba filmindeki çocukluk, insanın doğa ile olan yakınlığını, büyümenin bu türden bir yakınlığı nasıl dönüştürdüğünü ve çocuğun yetişkinlerle olan ilişkisinde “çocuk bakışı”nın nerede durduğuna odaklanır. Kış Uykusu filmi'ndeki İlyas ise, ailesine yapıldığını düşündüğü haksızlığın intikamını almak isterken, büyüklerinin müdahalesi ile karşılaşır. Böylece yetişkinlerin çocukları nasıl “biçimlendirdiği” tartışılırken, yetişkinin neleri “yitirdiği” ve gizlediği üzerine de düşündürür. Bu çalışma, Nuri Bilge Ceylan sinemasından özellikle Kasaba ve Kış Uykusu filmindeki çocuk karakterleri kıyaslayarak insanın doğası, yetişkinin yitirdikleri ve çocuk bakışı üzerinden sosyolojik olarak analiz edecektir.

¹ Araştırma Görevlisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, bekirduzcan@gmail.com

NURİ BİLGE CEYLAN SİNEMASINDA KENDİNİ ARAYAN İNSANIN İÇİNDE BULUNDUĞU DURUM OLARAK MEKAN

Ezgi Nilgün Güney¹

Türkiye'nin toplumsal dönüşüm sürecinde en belirleyici unsurlardan biri olan mekânsal dönüşüm, özellikle kır-kent ilişkisi bağlamında birçok alanda kendine yer bulmuştur. Sosyoloji alanının gelişimi incelendiğinde, alanın ilk ve en önemli çalışmalarında kırsala verilen önem kolaylıkla fark edilmektedir. Mekân üzerine yapılan çalışmalar zamanla kente göç, kentleşme, gecekondulaşma gibi dönüşüm süreçlerini ve kent mekanını odağına almış; kentli birey kırsalda yaşayandan daha çok sosyal bilimin öznesi olmuştur. Ancak, kırsalın değişen anlamı ve biçimi, kır-kent ikiliğinin sorgulanmasına ve yeniden kurgulanmasına sebebiyet vermiştir. Geldiğimiz noktada, mekân tartışmaları daha çok mekansallık kavramı etrafında yürütülmekte, mekanlar katmanlarıyla incelenmekte, mekân-birey ilişkisi üzerine yapılan incelemelerde keskin ayrımlara bağlı kalmadan, konular daha geniş bir perspektifte ele alınmaya çalışılmaktadır.

Türkiye'nin mekânsal dönüşüm süreci ve bunun bireyle olan ilişkisi, sadece sosyal bilimin değil, sanatın da konusu olmuştur. Bu süreç, ülkenin tarihiyle neredeyse yaşıt olan sinema sanatında gerek doğrudan filmin konusu olarak gerekse filmin mekân kurgusunda kendisine her daim yer bulmuş, yönetmenler seyirciyi bu mekânsal dönüşümle yüzleştirirken mekân, kurgusalın baskın bir öznesi haline gelmeye ve hatta hikâyenin kendisi olmaya başlamıştır. Bu bağlamda, mekânı bir sinema diline dönüştürmüş olan Nuri Bilge Ceylan'ın filmleri, mekân ve bireyin tasviri, anlamı ve ilişkiselliği üzerine bir bakış açısı kazandırmakta ve farklı disiplinlerin birbiriyle konuşmasına olanak sağlamaktadır.

Buradan hareketle, bu sunumda Türkiye'deki mekân(lar)ın ve mekânsalın dönüşümü bağlamında, Ceylan'ın filmlerinde mekânın nasıl üretildiği, hikayelerindeki birey algısı ve bu bireyin mekânla ilişkisi üzerinden hem literatürdeki mekan-birey ilişkisi yeniden yorumlanacak, hem de bu tartışmanın Türkiye bağlamında neye işaret ettiği tartışılacaktır. Gösterilen mekânın toplumsalda tezahürü tartışılırken, yönetmenin sinemasındaki dönüşüm ve filmlerinin birbiriyle ilişkisi, yönetmenin içinde bulunduğu toplumsal koşullar da bir inceleme nesnesi haline getirilecek; yaşanan kurgusal mekân ile yönetilen kurgusal mekân birlikte ele alınarak sinemanın üretimindeki toplumsallığa ayrıca işaret edilecektir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, ODTÜ, ezginilgun@gmail.com

NURİ BİLGE CEYLAN SİNEMASINDA EMEK VE EMEKÇİLER

Akın Bakioğlu¹

Sınıfsal temele dayanan çatışmaların sinemadaki yansıması genellikle fabrika işçisinin çalışma ilişkileri etrafında şekillenen anlatısı üzerine kurulan filmler aracılığıyla yapılmaktadır. Sınıflar arası çatışmanın görece daha görünür olduğu bu tarz filmler bize açık bir şekilde sınıf kültürünü yansıtır. Sinema ve emek ilişkisi salt isyan, direniş, grev, fabrika hayatı gibi konular aracılığıyla kurgusunu ören hikayeler üzerinden düşünülemez zira sınıfsal ilişkiler gündelik hayata içkin bir haldedir.

Filmlerinde emek süreçlerine ve birbirinden farklı mesleki deneyimlere sahip karakterler arasındaki çatışmalara sık sık yer veren Ceylan; bu açıdan bakıldığında filmografisindeki karakter inşasını, mesleki deneyimin gündelik hayata etkileri üzerinden kurmaktadır. Genellikle kır-kent işçi sınıfı arasındaki farklılıklar üzerinden şekillenen ve karakterlerin ahlaki, dini, entelektüel sorgulamaları sırasında açığa çıkan sınıfsal konumları imam-öğretmen, savcı-polis gibi mesleki gerilimlerden beslenen, mesleğe dayalı sınıf içi farklılıkları da ortaya koymaktadır.

Bu çalışma Nuri Bilge Ceylan sinemasındaki karakterlerin emek süreçlerini; çalışma hayatı, gündelik yaşam, işsizlik, meslekler arası çatışma, mesleklerin toplumsal inşası, statüsel gerilimler gibi temalar aracılığıyla okuyarak, karakterlerin emek olgusu çevresinde gelişimi ve hikâye içerisindeki emekçilerin durumu konu edilmektedir.

¹ Araştırma Görevlisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, akin.bakioğlu@gmail.com

SEYİRLİK BEDENLER: NURİ BİLGE CEYLAN SİNEMASINDA CİNSİYET VE ARZU

Murat Arpacı¹

Sinemanın temsil dili sosyolojik bir tartışma yürütmek açısından oldukça zengin bir alan sunmaktadır. Filmde işlenen hikâyede bedenlerin yerleştirilme düzeni kadar kameranın bu bedenleri hangi açılardan görüntüye taşıdığı yönetmenin cinsiyet perspektifini açığa çıkarması açısından önemlidir. Bu bakımdan bir filmde hangi cinsiyetin bedenine bakışın odaklandığı ve hangi cinsiyetin bedeninin diğerine göre daha fazla seyirlik bir nesne gibi kurgulandığı bize yönetmenin bakışına içkin olan cinsiyet rejimini gösterir. Bedenleri seyirlik hale getirirken işleyen bu cinsiyet perspektifini bedenler arası arzusunun akış hatlarında da görürüz. Filmde arzusunun sahibi özneler ile arzusunun yöneldiği nesnelerin seçimi, cinsiyet düzleminin üzerine inşa edilmiş bir temsil dilinin yansımasıdır.

Sinemanın toplumsal cinsiyet perspektifinden eleştirisine yönelik literatürdeki yaygın kanı, filmlerin yoğun biçimde eril bir ideoloji ile üretildiğidir. Bu eril ideoloji öncelikle hikâyenin kendisinde, kameranın bakış açısında, karakterlerin kurgulanmasında ve filmde yer alan cinsiyetlerin temsilinde karşımıza çıkar. Hangi cinsiyetin nasıl temsil edildiği ve cinsiyetler arası ilişkinin nasıl kurgulandığına yönelik eleştiriler, filmlerde erkek bakış açısının ve erkeğin arzusunun baskınlığını işaret ederler. Kadın ve erkeğin hangi arzu denklemine yerleştirildiği çoğu kez eril bir tahayyülün ürünüdür. Ağırıklı olarak kadınların edilgen ve seyirlik bir beden olarak temsil edilmesi karşısında aktif bir arzusunun sahibi olan erkek öznelerin bakışı seyirciye aktarılır. Bu eleştirel yaklaşıma göre erkeğin gözü, kadına yönelik bakışı inşa eder.

Bu çalışma, sinemada beden, cinsiyet ve arzu arasındaki ilişkiye yönelik toplumsal cinsiyet temelli eleştirel yaklaşımı, Nuri Bilge Ceylan filmlerini odak alarak tartışmayı amaçlamaktadır. Ceylan'ın filmlerinde bedenin temsillerine ve cinsiyetlerin kurgulanışına hakim olan bakış açısı, cinsiyetler arası arzu denkleminin hikayelendirilme biçimi, Ceylan'ın sinemasına hakim olan cinsiyet perspektifini anlamak açısından önemlidir. Toplumsal cinsiyet temelli bir sosyolojik yaklaşımla incelediğimizde Ceylan'ın sinemasında kadın karakterlerin kurgulanmasının, seyircinin bakışının yönlendirildiği seyirlik bedenlerin seçiminin ve arzulayan / arzulanan arasındaki epistemolojik tercihin, eril bir cinsiyet ideolojisinin süzgecinden geçerek gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Bu çalışma, Ceylan'ın sinemasına hâkim olan bu ideolojinin dilini, toplumsal cinsiyet sosyolojisinden hareketle analiz etmeyi hedeflemektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, muratarpaci06@gmail.com

KIR NERESİ? GIDA NE?: KIR SOSYOLOJİSİNDEN TARIM VE GIDA SOSYOLOJİSİNE GEÇİŞ TARTIŞMALARI

Atakan Buke¹

Bu çalışma, 1990'larla birlikte belirginlik kazanan tarım ve gıda sosyolojisinin ortaya çıkış sürecini, ana-akım kır sosyolojisine yönelttiği eleştiriler temelinde ele almayı hedeflemektedir. Tarım ve gıda sosyolojisi, tarımsal/kırsal ilişkilerde ve özellikle de gıdanın üretim, dolaşım ve tüketim örüntülerinde yaşanan neoliberal küreselleşme bağlamında ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, kır ile kent arasındaki tarihsel sınırlar muğlaklaşırken, tarım-kır-gıda arasındaki bağlantılar da gerek toplumsal gerekse analitik olarak ayrışmaya uğramıştır. Kır/kırsal ve tarım tanımlarının belirsizleşmesi ve gıdanın kendisinin bir bilgi sorunu haline gelmesi anlamına gelen bu bağlam içinde, 1980'lerin sonlarına kadar alt disiplin düzeyinde tartışmalara yön veren ana-akım kır sosyolojisi de radikal eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır. Bu eleştirilerin odağında yer alan ve aynı zamanda tarım ve gıda sosyolojisinin gelişimini de şekillendiren iki temel soru ise şu şekilde özetlenebilir: Kır neresi? Gıda ne? Bu iki soru odağında, tarım ve gıda sosyolojisinin ana akım kır sosyolojisine yönelttiği eleştiriler ise üç ana başlıkta toplanabilir: (1) tarihsel-toplumsal bağlamın gerisinde kalma, (2) kuramsal/metodolojik yetersizlikler ve (3) kır sosyolojisinin kurumsal karakteri. Bu çalışma, bu eleştiriler temelinde, araştırma gündemlerini belirleme ve bu alana yönelik bilgi üretimine yön verme bakımından son 30 yıllık zaman diliminin, kır sosyolojisinden tarım ve gıda sosyolojisine geçiş süreci olarak görülebileceğini düşünmektedir.

¹ Bağımsız Akademisyen, atakanbuke@gmail.com

TARLADAN PİYASAYA KURU SOĞANIN GÖZ YAŞARTAN HİKAYESİ

Fatma Nil Döner¹

Bu çalışma, günümüzde artan gıda fiyatları nedeniyle önemli bir tartışma konusu haline gelen kuru soğanın üretiminden piyasadaki tedarik zincirlerine kadar göz ardı edilen sosyal ve kurumsal yapıların dönüşümünü incelemektedir. Alan araştırması, geçmişte Türkiye'nin kuru soğan ambarı olarak anılan fakat günümüzde Türkiye'de kuru soğan üretimindeki payı %5' e kadar gerileyen Karacabey, Bursa'da 2010 yılından günümüze tekrarlanan ziyaretlerde çiftçiler, devlet kurumları, finansal kuruluşlar, tüccarlar ve özel şirketlerle yapılan derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır (TUIK, 2017).

Türkiye'de tarımsal üretim ve kırsal alanlar 2001-2008 yılları arasında IMF ve Dünya Bankası desteği ile uygulanan Tarım Reformu Uygulama Projesi (ARIP) ile büyük bir dönüşüme sahne olmuştur. Üretimi belirli kanunlarla düzenlenen fındık, şeker pancarı, zeytin gibi ürünlerde bu reformun etkileri birebir izlenebilirken kuru soğan gibi herhangi bir tarımsal destekleme programında ya da kota uygulamalarında yer almayan; endüstriyel olmayan fakat Anadolu mutfağında önemli bir yere sahip olan basit bir ürünün üretiminde bu miktarda bir düşüş ve fiyatlardaki dalgalanmalar Karacabey için nasıl okunabilir? Bu sorudan hareketle bu çalışma, tarımda azalan desteklerin, artan girdi fiyatlarının, geleneksel bilgiden standart ve endüstriyel üretim için tasarlanmış bilgiye geçişin ve küçük üreticilerin çoğu için ulaşılamaz olan piyasa bilgisinin kuru soğan özelinde gıda üretimini ve piyasa ilişkilerini nasıl şekillendirdiğine odaklanacaktır.

¹ Dr. Öğr. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, fndoner@gmail.com

BOĞATEPE ÇEVRE VE YAŞAM DERNEĞİ: PEYNİRİN İZİNDE KIRSAL YAŞAMDA DÖNÜŞÜM

M. Fatih Tatari¹

Kars'ın Boğatepe Köyü son birkaç yılda peynir müzesi ve gravyer peyniriyle Türkiye'de sosyal medyadan ismini duyuran, turistik bir çekim merkezi olan Kars'ta her gün ortalama 5-10 ziyaretçi alan bir köye dönüştü. Ancak Boğatepe köyündeki dönüşüm için ivme, köylü kadınların üyelerinin çoğunluğunu oluşturduğu, gönüllülerden oluşan ve zaman içinde giderek büyüyen bir ağın da desteğiyle ilerleyen Boğatepe Çevre ve Yaşam Derneği'nin 2007 yılında resmen kurulması oldu. 1980 sonrasında Kars'ın Türkiye'de en çok göç veren iller arasında olması, kırsal yaşamın giderek canlılığını yitirmesi ve yerel halkın geleneksel olarak sürdürdüğü tarım ve hayvancılıktan geçimini kazanamaz hale gelişinin ardından, 2000'lerin başında "köy yaşamını destekleme" ve "yerel ekonomi oluşturma" amacıyla başlayan dernek çalışmaları köylülerin gündelik hayatında birçok dönüşüme yol açtı. Boğatepe Çevre ve Yaşam Derneği tarım ve gıda çalışmalarında son dönemde sıkça tartışılan ulusal ve uluslararası gıda ağları, üretici-tüketiciye kısa tedarik zincirlerinin yanı sıra coğrafi işaret, ekomüzecilik ve (dayanışmacı) turizm gibi alanların yerel örgütlenme biçimlerinde nasıl kullanılabileceğini Türkiye'de en iyi gösteren örneklerden biri oldu. Bir taraftan medyada ve çeşitli toplantılarda önemli bir örnek ve model olarak aktarılan bu deneyim, aynı zamanda köylü ve çiftçi bilgeliğinin akademik bilgiyle, geleneksel üretimin elit ve şehirli bir gastronomi dünyasıyla, yereldeki hayatların farklı çeşitlerde turizm faaliyetleriyle tanıştığı çok boyutlu karşılaşmaların üzerinde ilerleyen bir sürece dönüştü. Bu sunumda eleştirel kırsal kalkınma ve tarım ve gıda çalışmaları bağlamında Boğatepe Çevre ve Yaşam Derneği'nin örgütlenme deneyimi ele alınacaktır.

¹ Doktora Öğrencisi, University of California Davis, fatihtatari@gmail.com

YÖRESEL GIDALAR, COĞRAFI İŞARETLER VE KIRSAL KALKINMA

Derya Nizam Bilgiç¹

Son 15 yılda coğrafi işaretler kırsal kalkınma politikalarının ve stratejilerinin önemli bir enstrümanı olarak popülerleşmiştir. Coğrafi işaretler yetiştirildiği alan ve bölge ile özdeşleşmiş ürünleri gösteren işaretlerdir. Bir ürünün nerede yetiştirildiğini değil bir ürünün yetiştigi yöreden kaynaklı ayırt edici bir özelliği olduğuna işaret eder. Çiftçi gelirlerini yükseltmek, kırsal nüfusu yerinde tutmak, tüketicileri bilinçlendirmek, tarımsal üretimin çeşitliliğini teşvik etmek ve özgün ürünlerin gelişmesini ve korunmasını sağlamak, biyolojik ve kültürel çeşitliliği, kadim kültürleri ve tarihsel bilgiyi korumak amaçları ile coğrafi işaretlerin kullanım amaçları çeşitlenebilmektedir. Coğrafi işaret korumasının popülerliğinin arttığı bu süreç çok-ışlevli ve çok-boyutlu bir tarımsal üretim modeli ve kırsal kalkınma paradigmasının hegemonik güç kazandığı bir dönemdir. Bu paradigma içerisinde kırsal alanlar ve kırsal değerler geri-kalmışlığın ya da atıllığın bir tezahürü olarak algılanmaktansa hem girişimcilik temelinde ticari niş değerler olarak hem de sürdürülebilirlik bağlamında müşterek kaynaklar olarak yeniden inşa edilmektedir. Bu çalışma coğrafi işaretler ve yöresel ürünler üzerine yürüttüğüm çeşitli saha çalışmalarından elde edilen verilere dayalı olarak ilk önce klasik kırsal kalkınma literatüründeki “içerden” ve “dışarıdan” düalizmin yani ikili düşünsel yapının network kavramı ile aşılabileceğine dikkat çekecek; hem de bu network olarak adlandırdığımız örgütsel yapılanmalar içerisinde gıdaların tedarik zincirleri oluşturulmaya çalışılırken, zincir boyunca üretim, işleme, pazarlama ve tüketim faaliyetlerinin taşıdığı anlamların ve pratiğe dökülme biçimlerinin ve formların sürekli müzakereye açık bir şekilde örgütlendiğine vurgu yapacaktır. Bu bağlamda çalışma gıda tedarik zincirlerini ve onların yönetimini çeşitli iktidar ilişkilerinin alanı olarak kavramsallaştırıyor ve burada iktidarı basit anlamda çok uluslu şirketlere ait bir olgu gibi görmekten çok aktörleri ve kurumları birbirine ilişkilendiren ve bağlayan zincir biçimlerinde arıyor. Bu çalışma coğrafi işaretlerin yöresel gıdaları korumaya dair basit sertifikasyon projeleri değil de kırsal alanı yönetmeye aday birçok aktörün (sivil toplum kuruluşu, tüketici dernekleri, sosyal politika geliştirmeye dönük kırdan ve kentten birçok paydaş) çok boyutlu ve çok katmanlı ilişkileniş ağlarını kuran kırsal kalkınma projeleri olduğuna işaret edecektir.

¹ Dr. Öğr. Gör., İzmir Ekonomi Üniversitesi, deryanizam@yahoo.com

EKLEKTİK BEĞENİLER, KÜLTÜREL SINIRLAR: YEMEK ÜZERİNDEN GÜNCEL EŞİTSİZLİK TARTIŞMALARI

Simay Yalvaç¹

Geç modern dönemde, Bourdieu'nün kavramsal alet edevatlarından faydalanan birçok çalışma, tüketim pratiklerinin ve beğenin, nasıl sınıfsal pozisyona dayalı bir farklılaşma aracı olarak kullanıldığını göstermiştir. Ancak 1990 sonrası, beğeni hiyerarşisindeki dinamiklerin değiştiği yönünde ortaya atılan tartışmalar özellikle 'kültürel hepçillik' kavramı etrafında toplanmış ve Bourdieu'nün tarif ettiği biçimiyle yekpare bir yüksek beğeni tanımının günümüz kozmopolit toplumlarını anlamadaki sınırlılıklarına değinmişlerdir. Beğenilerdeki bu eklektikleşme sürecini daha net anlamak amacıyla, Ankara'da gündelik kategorileştirmelerde alt sınıf olarak görünen 'salaş', 'otantik', 'popüler' yeme-içme mekânlarının üst orta sınıf müdavimleriyle derinlemesine görüşmeler düzenlenerek, kültürel sınırların hangi koşullar altında aşıldığı ve yeniden üretildiği araştırılmıştır. Yapılan nitel araştırmanın bulguları, modern/geleneksel ikileminden doğan kültürel hiyerarşinin, üst orta sınıfın yeme-içme alışkanlıkları ve beğenilerindeki etkisini henüz yitirmediğini ortaya çıkarmıştır.

¹ Doktora Öğrencisi, Koç Üniversitesi, smyyalvac@gmail.com

KİMLİK VE KENTLİLİK TABAKTA: İSTANBUL’DA GAZİANTEPLİLER ÖRNEĞİ

Pierre Raffard¹

İstanbul bir “Anadolu metropolü”dür (Tümerterkin, 2000). Şehir, 1950’lerin başından beri Türkiye’nin içerisindeki göçlerin tercih edilen destinasyonu olarak, her grubun ve bireyin kendi uygulamalarını, yaşam biçimlerini, mekânsallıklarını ve özelliklerini ifade ettiği Türkiye nüfusunun bir özeti haline geldi (Güvenç, 2009). 17 milyondan fazla nüfusa sahip bir şehri tanımlamak için “megapol”, “kentsel canavar”, “yönetilemez şehir” gibi ifadeler çokça kullanılabilmektedir. Bu bildiri, bu feci ve küreselleşen leksik alandan bir adım atmaya kentsel düzeyde böyle bir kentsel toplulukta yaşamının ne demek olduğunu sormaya önerecektir (Jonas A. vd., 2015).

Bu kapsamda, yemek alışkanlıklarının incelenmesi, şehir sakinlerinin kentsel alandaki kendi mekânsallıklarını ve etki alanlarını nasıl çizdiklerini anlamak için özellikle bir giriş noktası gibi görünmektedir (Steel, 2013). Bu araştırma göçle birlikte yemek alışkanlıklarının değişimlerini incelemeyi hedeflemektedir. Ayrıca yiyenlerin yeni kurulum alanlarına nasıl entegre edildiğini anlamayı amaçlamaktadır.

2010-2014 yılları arasında yapılan doktora tezi çalışmasına dayanarak (Raffard, 2014), bu sunum İstanbul’da yaşayan Gaziantep’li nüfusuna odaklanıp bu nüfusun yemek alışkanlıklarının devasa bir kentsel topluluk içinde bireysel ve toplu kimlik belirleme aracı olarak nasıl kullandığını gösterecektir. Gaziantep’li toplumun içerisinde, tekil gıda tedarik ağlarının kurulması, çok sayıda Gaziantep’li restoranının bulunması, mutfak üzerine düzenli etkinliklerin düzenlenmesi onlara bir yandan kentsel işleyiş aktörleri olmaya diğer yandan bireysel ve ortak bir kimlik yaratmaya imkân vermektedir. Hemşehrilerin toplumunun dışında ulusal tarım-gıda sektöründe birçok Gaziantep’li girişimcinin başarısı (Güllüoğlu, Seyidoğlu, vb.) ve bazı Gaziantep’li şeflerin ünü Gaziantep’in Anadolu’daki en önemli gastronomi şehirlerinden birisi olmasına imkân vermektedir (Özçörekçi Göl, 2013).

Sonuç olarak bu sunum mutfağı güçlü bir kentselleştirilme aracı olarak göstererek o sosyal ve/veya kültürel toplumların tanımında temel bir özellik olarak teşkil eden geleneksel sosyolojik ve antropolojik yaklaşımı zenginleştirmeyi hedeflemektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Uluslararası İlişkileri Araştırma Enstitüsü (ILERI) – Food 2.0 LAB Paris, pierre.raffard@ecole-ileri.net

GÖÇ OLGUSUNU YEMEK İÇME ÖRÜNTÜLERİ ÜZERİNDEN ANLAMAK: TÜRKİYE'DEKİ ÇERKES DİASPORASI

Kübra Sultan Yüzüncüyıl¹

Herkes yemek yer. Fakat yemek hakkında yapılan tercihler, çizilen sınırlar kültürel metinler olarak okunabilir. Yeme içme örüntüleri toplumsal ilişkileri anlamak adına çokkatmanlı bir metin olarak kullanılabilir. Göç olgusuna ve göçmenlik deneyimine de bu noktada mutfak üzerinden yaklaşılabılır. İnsanlar göç ettikçe, yemek hazırlama, sunma ve tüketme biçimleri sosyal ve çevresel faktörler çerçevesinde dönüşür. Bununla birlikte köklere bağlılık ve aidiyet duygusu tatlar, kokular aracılığıyla gerçekleşebilir. Bu araştırma Türkiye'deki Çerkeslerin mutfak pratiklerini, beslenme alışkanlıklarını inceleyerek göçmenlik deneyimini anlamaya çalışmıştır. Çalışma kapsamında yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin sonucunda “yeni ortama uyum sağlamak”, “geleneksel değerlere bağlılık”, “kolektif kimlik ve bellek inşası”, “kültürel devamlılık” olmak üzere dört farklı tema çıkmıştır. Söz konusu temalar, mutfağın toplumsal sınırları tayin etmede oynadığı rolü göstermektedir.

¹ Araştırma Görevlisi, Sakarya Üniversitesi, kubrayuzuncuyil@sakarya.edu.tr

GIDA KORKUSU – KIRMIZI ET ÜRETİMİ VE TÜKETİMİNDE RİSKİN DAĞILIMI VE RİSK SÖYLEMİNİN MEDYA DOLAYIMIYLA ÜRETİMİ

Çağdaş Ceyhan¹

Erhan Akarçay²

Bu çalışma, gıda çalışmaları perspektifinden Beck'in risk toplumu ve gıdanın politikleşmesi tartışmaları ekseninde Türkiye'nin son 17 yılda izlediği hayvancılık politikalarının dönüşümü; üretim, bölüşüm ve tüketim aşamalarında yaşanan sorunları anaakım versus alternatif medya ikiliğinde tartışılmaya çalışılacaktır. Konu iki yörünge boyunca ele alınacaktır: Türkiye'nin tarım politikalarının dönüşen ekonomi politiği ve medyanın dönüşen ekonomi politiği. Gıda konusunda riskin kavramsallaştırma ve farklılaştırma dereceleri risk söyleminin farklı ekonomik politik gerçekliklerde nasıl üretildiği araştırmanın ilgilendiği temel mesele olacaktır. Türkiye'de gerek tarım gerekse hayvancılık politikalarında son 17 yılda yaşanan değişim üretim ve tüketim boyutlarında gizlenemez sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle küçükbaş ve büyükbaş hayvan sayılarındaki düşüş, yerli ırkların tahrifatı, kültür ırklarının AB ve diğer uluslararası kuruluşların finansal hibe ve destek programları neticesinde arz ve talep dengelerinde birtakım sorunların oluşmasına neden olmuştur. Geleneksel üretim yöntemlerinden uzaklaşılması, büyükşehir yasası ile mera alanlarının statüsünün değişmesi, yeni ırkların yem hayvancılığı gerektirmesi gibi birtakım engeller süt ve et üretiminde sorunların ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Canlı hayvan ithalatı konusunda serbestleşmenin önündeki engellerin ortadan kaldırılması ise ithal edilen hayvanlardaki olası hastalık risklerin Türkiye coğrafyasına taşınması, toplumda kırmızı et ile ilgili çeşitli risklerin, gıda korkusu olarak nitelenebilecek birtakım kaygıların artışına zemin oluşturmuştur. Bu çalışmada anaakım gazetelerde ve alternatif medyada çıkan hayvan ithalatı ile ilgili haberlerin taranarak, riskin bir gıda korkusu olarak toplumda nasıl üretildiği haber metinlerinin eleştirel söylem çözümlemesi ile analiz edilmeye çalışılacaktır. Çalışmada anaakım gazeteler olarak Hürriyet, Sabah alternatif basını temsilen ise Evrensel ve Birgün gazeteleri incelenecektir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Anadolu Üniversitesi, cceyhan@anadolu.edu.tr

² Dr. Öğr. Gör., Anadolu Üniversitesi, eakarçay@anadolu.edu.tr

SES ÇALIŞMALARI VE KENTLERİ DİNLEMEK

Mehtap Çağlar¹

Eşzamanlı olarak dinleyicisi, icracısı ve bestecisi oldukları devasa bir bestede (Schafer, 1994: 205) ellerinde ses kayıt cihazları ve mikrofonları, kulaklarında kulaklıkları, sırtlarında kasetler ve çeşitli başka mikrofonlarla dolu çantalarıyla Kuzey Amerika ve Avrupa’da turlayan R. Murray Schafer ve arkadaşlarının çalışmaları üzerinden neredeyse kırk beş yıl geçti. Kanada’daki Simon Fraser Üniversitesi’nden bir grup araştırmacı olarak (R. Murray Schafer, Barry Truax ve Hildegard Westerkamp öne çıkan isimlere örnek verilebilir) kaybolan sesler, gürültü kirliliği, insanla ve doğayla uyumlu bir sespeyzajı (soundscape) ve ses singeleri (soundmark) gibi konuları araştırmak üzere bir araya gelmişlerdi (Schafer, 1994). Batı merkezli kültür ve literatürde yer alan duyular hiyerarşisinde işitme görme duyusundan sonra geldiği için, duymanın ve seslerin güvenilirliği şüpheliydi; bu yüzden grubun sespeyzajı üzerine çalışmaları o yıllarda çok çabuk kabul görmedi. Yine de yaptıkları çalışmalar ve ürettikleri kavramlarla, bugün artık yerleşmiş sayılan ve sesi odağına alan çalışma alanlarının (sound studies, sonic ecology, acoustic ecology, acoustemology) kurucuları sayılıyorlar.

Bu sunuşta ilk olarak, alanın kurucu figürlerinin çalışmaları, ses meselesine yaklaşımları ve alana sağladıkları kavramsallaştırmalar yer alacak. İkinci olarak, güncel ses çalışmaları, temel yaklaşımlar ve bunlara getirilen eleştirilerden yararlanarak, alanın haritalandırılması sağlanacak. Son olarak da, kent mekânı ve seslerin ilişkisi üzerinden yapılacak bir çalışmanın nasıl olabileceği ve ne tür bir bilgi üretme imkânını haiz olduğu tartışılacak. Bu bölümde, doktora çalışmam dahilinde yaptığım Ankara’daki ses yürüyüşleri, kenti dinleme atölyeleri ve bu atölyelerin katılımcılarıyla yaptığım görüşmelerden çıkan sonuçlara odaklanılacak.

¹ Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, caglar.mehtap@ankara.edu.tr

AKIŞKAN, YAVAŞ, KESİNTİLİ: İSTANBUL'DA HIZ, YAVAŞLIK VE SOKAK MÜZİĞİ

Laçın Tutarlar¹

Bu sunuşta sokak müziği performanslarının ses peyzajı ile olan bağlantılarını, sokak müziğinin kentsel ritmi yavaşla(t)ma etkisi kapsamında tartışıyorum. Çıkış noktam, İstanbul'da belli başlı akslarda varlık gösteren sokak müziği ve sesleri üzerine 2014 ortalarında başlayıp 2016 ortalarına dek yürüttüğüm doktora tezi alan araştırması ve bu araştırma süresince müzisyenler, sokak performansı sergileyenler ve bu pratiklere dahil olan dinleyiciye dair katılımlı gözlem, mülakatlar ve sesli-görsel belgelemeye dayanıyor. Bu pratikleri belgelerken, müzisyenin yoğun bir akış içerisinde belirli bir bölgede durması, duraklaması ve ses peyzajına kendi ritmini katması dikkatimi çekmişti. Durmak, daha doğrusu bu şekilde durmak ne demektir? Bu ritim değişikliği, geçici ve akustik özelliğiyle kamusal mekânda bir iz bırakıyor; metro durağı, kalabalık bir meydan veya gayet hızlıca akan bir kentsel koridorun işleyişinde sapma yaratıyor. Bu, iki sebepten dolayı, üzerinde konuşmaya değer bir sapma: Birincisi, hızlı, turistik ve sadece akan bir yığın yaratan kentte bu durma veya yavaşlama pratiği sessel aktivizm potansiyeli taşır. Ses peyzajı, akustik ekolojinin, sesi irdelerken, normal kabul edilen ritmin kentli özneye, sonra da katman katman kentin ötesine dayattığı hızı, gürültüyü ve tahribatı eleştirmek için bize sunduğu kavramsal bir araç oldu. Ritmanalizi kavramı ise, şehrin ve içindekinin ritmini, farkı, zamanı ve bu zamanı kimin, nasıl düzenlediğini tartışan Lefebvre'den başlayarak kentsel mekânın düzeni irdelemeyi sağlayan, aynı yönde bir eleştiriyi mümkün kıldı. İstanbul'da sokak müzisyeninin pratiğini bu çerçevede düşünmek, şiddet içermeyen bir sapma ve eleştiri olarak değerlendirmek mümkün. İkincisi, bu ritmik sapmayı durduran, güvenlik ve tedirginlik gibi sebeplerle kesintiye uğratan başka bir ritmin varlığı ile de baş başa olmamız. Sokak müziğini durup dinleyen, telefonuyla belgeleyen, paylaşan ve geçip giden kentli, turist, genç veya göçmen özne, bu ritmik sapmaya ve devamındaki kesintilere bedeni ve telefonu aracılığıyla aslında nasıl yanıt vermiş oluyor, ne duyuyor?

¹ Doktora Öğrencisi, University of Kentucky, tlacin@gmail.com

DİNLEME EYLEMİNİN TOPLUMSAL VE POLİTİK ALANA ETKİ İMKANLARI

Ümit Üret¹

Bakış açısının yanına ekleyebileceğimiz duyuş açısı mefhumunun olanaklarını sorguladığım Müzik, Ses ve Toplumsal Hareketler seminer dizisinde dinlemenin hem kültürel hem politik olarak gündelik hayatımıza etki etme potansiyelini araştırıyoruz. Yalnız bir dönüştürücü güç olarak değil, dünyayı görmeye eğilimli bireylerin duymakla çevrelerini başka türlü anlayabileceklerini/fark edebileceklerini savunan birçok araştırmacının izinde giden bu çabanın, görsel direnişin yanına eklemelenebilecek dinleme odaklı sessel ya da sesle direnişin imkânını da yarattığını söyleyebiliriz.

Farklı şekilde/yollarla duyumsamanın yeni anlayışlar kazandırması farklı taleplerin de doğabileceği ve yeni toplumsal hareketlen'me'lere yol açabileceğini gösterir. Yalnız politik alanda değil, kültürel alanda da genişlemeye yol açabilecek bu tavrın ilk nüvelerini bulduğum sanat ve na-sanat, müzik ve na-müzik oluşumu Art is Dead (A.I.D) yeni teknolojiler, yeni yöntemler, akıl yürütmelerle, deneysel ve hatta deneyimselliği kapsayan anlayışına, katılımcı gözlem yoluyla yaptığım derinlemesine görüşmeler bu sunumda itici ve kurucu kuvvet oldu. Etkinliklerini konser salonundan ziyade herhangi bir yerde (D.I.A. do-it-anywhere) tutumunu sergileyen, kendi imkânlarıyla o mekânı yapma şiarıyla etkinliklerini sürdüren ekip, yalnız kültürel sahada politik tutumu sergilemiyor, hem de dinleme deneyimine mekânsal bir duyuş açısı kazandırıp sesleri dinlemeye açıklık ilkesiyle müziğin, yani sanatın içinden gündelik hayatlarımıza etki etme imkânını sağlıyor.

Kendin yap (D.I.Y) etiğini benimseyen, inisiyatif alan, dikey hareketlere karşı yatay bir tutum sergileyen, gündemini kendi belirleyen oluşumun kurduğu bu yapıların organik bir karşı duruşu beslediğini söyleyebiliriz ve bu tam da yeni toplumsal hareketlerin otonom örgütlenme, irade gösterme eğilimiyle de kesişiyor. Ancak sadece belli bir zümrenin kısılcacında kalma riskine karşın, tıpkı Vertov'un Kinok'u, yani kenti görüntüleyen toplumsal tipinin yanında kenti mikrofonlarıyla, kayıt cihazlarıyla, telefonlarıyla kayda alan 'dinleyen insanın' gerçekliğin kendisine nüfuz edebilme ve onu değiştirebilme yetisinin olup olmadığı, hem kendimizi hem de mücadele alanlarımızı dönüştürme imkânıyla yeni talep etme yolunu da sağlıyor. Duymanın başka bir dünyanın değil, başka dünyaların mümkünliğini sağlayabilmek için egemenlik, otorite ve her türlü baskı mekanizmasını aşmak için yaratılacak çoğulluk imkânını, yeni öznellikleri ve yeni yaşam biçimleri oluşturabilmesi bu çalışmanın temel meselelerinden biri olacak.

¹ Akademi Dışı, umituret1@gmail.com

DÜĞÜN MÜZİSYENLİĞİNİN EŞİTSİZ GELİŞİMİ

Serhat Kürklü¹

Bu çalışma düğün müziği endüstrisinin yapısını anlamak ve müzisyenlerin piyasa ilişkisi içinde çeşitli biçimlerde konumlanmalarını açıklamak amacıyla Ankara’da yürütülen ve derinlemesine görüşmeler, odak gruplar ve katılımlı gözlemlerle sürdürülen doktora araştırmasına dayanmaktadır. Son birkaç onyıdır süren ekonomi-politik dönüşüm sonucunda müzik emeğinin bir müzik aleti çalmanın veya şarkı söylemek gibi salt bir bedensel performans olmanın ötesinde kapsayıcı bir ses işçiliği olarak yeni bir biçim kazandığı görülmektedir. Bu durum gelişen yeni teknolojilerle birlikte literatürde çağcıl kapitalizmde çalışma ilişkilerini açıklamak için kullanılan, çoğu zaman birbirine indirgenemeyen ve uzun bir süredir tartışıl原因en dijital emek, bilişsel emek, duygulanımsal emek, duygusal emek gibi emek biçimlerini bir arada kullanmanın zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece müzik emeğinin niteliği yükselmekte ve modern dönemin geleneksel müzisyeni, kültürel emek kategorisinin altında incelenebilecek bir ses emeğinin (sound labour) tanımından hareketle, her şey dahil bir ses işçisine dönüşmektedir. Bu bildirinin konusu da her şey dahil ses işçisine dönüşmüş olan müzisyenlerin dijital teknolojiyi kullanma kapasiteleri ile düğün müziği endüstrisinde bir pozisyon işgal etmeleri arasındaki ilişkidir. Dijital teknolojiyi kullanma kapasitesi, müzisyenin kültürel sermayesinin bir parçası olarak müzikal alanda bir pozisyon almasını ancak belirli bir noktaya kadar getirmekte iken asgari beceriyi geliştirdikten sonra bir networke dahil olmak ekonomik sermayenin artmasında ve süreklileştirilmesinde çok daha önemli rol oynamaktadır. Bu sebeple piyasa içinde uzun yıllar bulunmuş olmak, müzisyenlerin dijital beceriyle ilgili dezavantajını kısmen ortadan kaldırmaktadır. Ancak bu durumda geleneksel müzisyenler ile her şey dahil ses işçilerinin rekabeti, alandaki eşitsizliği farklı bir biçimde sürdürmekte ve derinleştirmektedir. Nitekim alana dahil olmak isteyen genç müzisyen hem hali hazırda geleneksel anlamıyla müzisyen olmak hem de dijital becerileri gelişmiş her şey dahil ses işçisi olmak mecburiyetindedir. Geleneksel müzisyen ise bu niteliklere sosyal sermayesiyle yanıt vermektedir.

Anahtar kelimeler: Müzik sosyolojisi, ses emeği, müzisyen emeği, düğün müziği

¹ Araştırma Görevlisi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, serhat.kurklu@gmail.com

TÜRKİYE AKADEMİSİNİ “PROLETERLEŞME”, “İSTİKRARSIZLIK”, “AKADEMİK KAPİTALİZM”, “PREKARYA” KAVRAMLARI ÇERÇEVESİNDE ANLAMA DENEMESİ

Selda Taşdemir Afşar¹

Neoliberal politikaların uygulandığı kurumlar haline gelen üniversitenin önemli bileşenlerinden birisi olan akademik personelin piyasanın denetimine girerek onun ilham verdiği politikalar bağlamında istihdam edilmesi, Callinicos’un “proleterleşme” ve “istikrarsızlık”, Standing’in “prekarya”, Rhoades ve Slaughter (2004)’ın “akademik kapitalizm” kavramları ile açıklanabilmektedir. Hem vakıf hem de devlet üniversitelerindeki akademisyenlerin durumu Callinicos (2006) “piyasada emeğini satma yeteneğine bağlı olarak ücretli işçiye indirgenme ve yöneten güçlere itaat etme süreci” olarak tanımladığı proleterleşme ile “neo-liberal dönemdeki işçiler ve gelecekteki işçilerin kalıcı işsizliğin sınırında, günlük, geçici ve belki de yarı-zamanlı işlerde veya birden çok işte çalışmak zorunda kaldığı güvencesizlik durumu” diye tanımladığı istikrarsızlık kavramsallaştırmasına, Standing’in (2014) “güvencesiz bir var oluş içinde yaşamaya neden olan baskılara maruz kalmak ve bu deneyimlerin içinden geçmek” şeklinde tanımladığı prekaryalaşma durumuna, Rhoades ve Slaughter’ın (2004) “üniversitenin araştırma ve eğitim faaliyetleri ile çalışanlarının piyasayla bütünleşmelerinin yolunu açma durumu olan “akademik kapitalizm”e denk düşmektedir. Bu şekilde çalışma kalıpları istikrarsızlaşan, sözleşmeye dayalı, yarı zamanlı, gündelikleştirilmiş, parça başı akademik işgücü haline gelen” akademisyen, Standing’in de altını çizdiği gibi (2009), “kendisini güvende hissettiği durumlarda, işten çıkarılma veya gelirlerinin bir kısmını yitirme korkusunu duydukları yani güvensiz ve stresli çalışma koşullarına maruz kaldıkları zamanlara göre, daha az metalaşmış” değil “emek piyasasına güvencesiz katılımından” dolayı daha fazla metalaşmıştır. Akademideki ticarileşmenin önemli bir göstergesi olan Türkiye’deki vakıf üniversitelerinin sayısının artması beraberinde üniversitelere ve üniversitelerin statüsüne göre (devlet veya vakıf üniversitesi olması) çalışma koşullarının farklılaşmasını da getirmektedir. Çalışma koşulları ve tabii olunan yasalar bağlamındaki farklılıklara rağmen vakıf ve devlet üniversitesinde çalışan akademisyenlerin birçok sorunları ortaklaşmaktadır. Bu çerçevede bu çalışmada vakıf ve devlet üniversitelerindeki dönüşümün ve üniversite tarafından sunulan çalışma koşullarının akademisyenler tarafından nasıl yorumlandığı, akademisyenlerin çalışma yaşamındaki ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığı “proleterleşme”, “istikrarsızlık”, “akademik kapitalizm”, “prekarya” kavramsallaştırmaları kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma, farklı statülerde bulunan üniversitelerde öğretim elemanı ve bursiyer asistan olarak istihdam edilen öğretim elemanları ile yapılan anket ve ölçek uygulamasının yanısıra görüşme ve gözlem notlarından elde edilen veriye dayanmaktadır. Çalışmanın bulguları, akademik unvan açısından en aşağıda olan araştırma görevlileri ile Vakıf üniversitelerindeki adıyla bursiyer statüsünde istihdam edilen kişilerin istikrarsızlaşma ve proleterleşme durumlarıyla daha çok karşılaştıklarını, Standing’in “prekarya” kavramı ile ifade etmeye çalıştığı durum ile örtüşme olduğu, akademik unvan yükseldikçe “iş konumu” ve “piyasa konum”unun daha iyileştiğini ve özellikle vakıf üniversitelerindeki öğretim elemanlarının pazarlık etme gücünü kendilerinde bulduğunu göstermektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Hacettepe Üniversitesi, seldatasdemir@yahoo.com

TÜRKİYE’DE CİNSİYETÇİ AKADEMİ KÜLTÜRÜNDE GENÇ KADIN DENEYİMLERİ VE ERKEK ŞİDDETİNE KARŞI MÜCADELE PRATİKLERİ

Selda Tuncer¹

Üniversite ve akademik bilim alanı tarihsel olarak erkeklerin tekelinde kurulmuş olup, bu alanın işleyişini belirleyen normlar da eril cinsiyet kodlarıyla iç içedir. Akademik dünyada bugün de etkisini ciddi biçimde sürdürmeye devam eden bu ataerkil cinsiyetçi kültür, hem söylemsel düzeyde hem de toplumsal pratikler ve ilişkiler düzeyinde kendisini (yeniden) üretmekte ve hegemonyasını sağlamaktadır. Bugün üniversitelerin neoliberal politikalarla dönüşümünün oluşturduğu baskıların yanı sıra, kadın akademisyenler erkeklerin lehine işleyen ataerkil üniversite yapısının ürünü olan cinsiyetçi kurumsal mekanizmalar, bilgi üretim süreçleri ve gündelik ilişkilerle de mücadele etmek durumundadırlar. Üniversitenin yüksek eğitilmiş erkekler ve kadınların çalıştığı ve bilimsel bilgi üretilen bir kurum olmasından dolayı, ataerkil cinsiyet normlarından muaf ve cinsiyet eşitsizliğinin olmadığı şeklinde yaygın ama bir o kadar da yanıltıcı bir kanı hakimdir. Oysaki ataerkil toplumda işleyen herhangi bir kurum gibi, akademi de erkeklik ve kadınlığa dair toplumsal cinsiyet normlarının ve buna bağlı gerçekleşen eşitsizlik, ayrımcılık ve erkek şiddeti gibi her türlü olguyu içinde barındırmaktadır. Bu algı, Türkiye’de kadın akademisyen oranının Avrupa’da birçok ülkeden daha yüksek olmasıyla da pekişmektedir. Şüphesiz övünülecek olan bu durum aynı zamanda üniversitenin kurumsal yapısı içinde gerçekleşen cinsiyet ayrımcılığı ve şiddetin üzerinin kapanmasında söylemsel bir araç işlevini görür. İstatistiki verilere daha yakından bakıldığında bu oranın aslında çoğunluğunun araştırma görevlisi ve doktor öğretim üyesi olarak, yani akademik kariyerin erken dönemi olarak tanımlanan en kırılgan ve tehlikeye açık pozisyonlarda yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Bu konuda son dönem Avrupa’da etnografik çalışmalar artarken Türkiye’de hala akademinin cinsiyeti üzerine istatiki analizler dışında yapılmış çalışma yok denecek kadar azdır. Bu sunumda, Türkiye akademisinin eril cinsiyetçi kültürünü genç kadın deneyimlerine odaklanarak incelemeyi amaçlıyorum; bu amaçla asistan olarak çalışırken Ceren Damar’ın öldürülmesi ve sonrasındaki tartışmalar ve ayrıca üniversitelerde erkek şiddetine karşı genç kadınların artan mücadele pratiklerini inceleyeceğim.

¹ Dr. Öğr. Gör., Van Yüzüncüyıl Üniversitesi, seldatuncer@yahoo.com

AKADEMİDE PERÇİNLENEN İHTİYAT KÜLTÜRÜ: TÜRKİYE’DE SİYASAL MEKANİZMALARA BAĞLI KORKULARIN AKADEMİK HAYATIN İNŞASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Zeynep Kurnaz¹

Bu çalışma siyasal iktidarın uygulamalarından kaynaklanan bir korku türü olarak siyasal korkunun akademisyenler tarafından nasıl anlamlandırıldığını, nasıl inşa edildiğini ve buna karşı akademisyenlerin ne tür tepki/ler geliştirdiğini ve mevcut korkularına bağlı olarak akademik hayatlarını nasıl inşa ettiklerini ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda Ankara ve çevre illerde bulunan devlet üniversitelerinde sosyal bilimler alanlarında çalışan akademisyenlerin siyasal mekanizmalara bağlı korku ve tehdit algıları ile akademik yaşam pratikleri incelenmekte ve akademisyenlerin siyasal mekanizmalara bağlı olarak geliştirdikleri korkuları ile mevcut siyasal içerikli korkularının onların akademik davranış pratikleri üzerinde ne türden bir güdümler (manipülasyon) etkisine sahip olduğu üzerinde durulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki akademik ortamın içinde bulunduğu duygusal iklimi tespit ederek akademik hayatın inşası sürecinde duyguların etkisini ortaya koyabilmektir. Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma deseni benimsenmiştir ve 47 akademisyenle 2016 yılının ilk yarısında derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmanın sonucunda ise, akademisyenlerin siyasal korkulara sahip oldukları tespit edilmiştir. Akademisyenler iş güvencesizliği, etiketlenme gibi durumlardan korkmaktadırlar. Korkularının bağlı bulunduğu en önemli tehdit unsuru ise, akademisyenlerin çevrelerinde bulunan diğer akademisyenlerin yaşadığı baskı ve soruşturmalar olarak gösterilebilir. Bu korkuları akademisyenleri çalışma hayatlarında içselleşmiş bir ihtiyata itmektedir. Sonuç olarak, Türkiye’de akademik hayatın inşa sürecinde siyasal korkuların varlığı önemli bir etkiye sahiptir.

Siyasi iktidarın eleştiriye tahammülünün sınırları akademisyenin de yayınlarının sınırlarını belirleyen en önemli unsurlardan birisidir. Akademisyenler ilk olarak işlerinden çıkartılmamak için, ve sonrasında da burs ve proje alabilmek, yükselme sınavlarında engellerle karşılaşmamak için siyasi iktidarın politikalarını eleştirirken içselleşmiş bir ihtiyata doğru yönelmektedirler.

Buna ek olarak akademisyenler içinde bulunduğu sınıfsal konumu ve yaşam standardını kaybetmemek için mevcut durumunu koruma yönünde hareket etmektedir. Aynı zamanda merkez ve çevre üniversitelerde çalışıyor olmak da çeşitli farklılıklar yaratmaktadır. Hatta kimi zaman bir kırılma noktası olabilmektedir. Zira taşra üniversitelerinde şayet akademisyen genel eğilimin dışında kalıyorsa bu durum hem onun akademik çalışmalarını hem de üniversite içindeki görünürlüğünü temelden etkilemektedir.

¹ Dr. Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, navavar@windowslive.com

TÜRKİYE’DE AKADEMİNİN OHAL’İ: MOBBİNG, OTOSANSÜR, CAN GÜVENLİĞİ ENDİŞESİ...

İnan Özdemir Taştan¹

Akademik Özgürlükler 19. Yüzyılın ortasında önce Kıta Avrupası’nda tartışılmaya başlanmış, 20. Yüzyılda da ABD ve Avrupa’da kabul edilen bir özgürlük ve hak alanı haline gelmiştir. Temelde akademisyenlerin ve öğrencilerin araştırma, eğitim ve yayın faaliyetlerinde herhangi bir baskı hissetmeden özgürce hareket edebilmeleri olarak tanımlanan bu özgürlükler, akademik özerklik ve akademisyenlerin iş güvencesi ve sosyal hakları ile birlikte bir bütün olarak ele alınmalıdır. Türkiye’de hiçbir zaman tam anlamıyla özgür ve özerk bir üniversite ikliminden söz edilemese de, 2016’da tüm ülke sathında ilan edilen, iki yıl süren ve çeşitli üniversitelerin kapatılıp, binlerce akademisyenin ihraç edildiği OHAL dönemi, akademik özgürlüklere yönelik çok ciddi kısıtlamaları da beraberinde getirmiştir.

Bu araştırma Türkiye’de OHAL döneminde üniversitelerde akademik çalışma ortamını ve akademik özgürlüklerin durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında 13 ilde akademisyen ve lisansüstü öğrencileriyle 422 anket ve 28 derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın temel sonuçları akademisyenlerin bilimsel faaliyetlerini mobbing, can güvenliği ve iş güvenliği endişesi altında ve bunun bir sonucu olarak ağır bir oto-sansür koşullarında yürüttüklerini ortaya koymaktadır. Bu durum Türkiye’de başat öğretinin dışında kalan ve hassas ya da sakıncalı kabul edilen konulara ilişkin akademik üretimin imkansızlaşması ve akademik alanın giderek her alanda daralması riskini taşımaktadır.

¹ Bağımsız Akademisyen, inanki@hotmail.com

SINIRLARIN ÖTESİNDE VERİ ANALİZİ: SURİYELİ MÜLTECİ KRİZİNE YÖNELİK ÇOK KATMANLI İÇGÖRÜLER

Tuğba Taşkaya Temizel¹

Türk Telekom’un düzenlediği “D4R-Mülteciler için Veri Türkiye”, Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarını anlama ve iyileştirme amacıyla anonim mobil telefon kullanımına ilişkin büyük bir veri kümesini araştırmacılara sunan uluslararası bir yarışmadır. Biz bu projede verilen bu veriyi çeşitli yerel veri setleri ile birlikte kullanarak, Türkiye’de yaşayan mültecilerin problemlerini çeşitli yönlerden anlamayı hedefledik. İstatistik ve veri madenciliği algoritmalarını kullanarak birçok sonuca ulaştık. En önemli sonuç mültecilerin bir hayatta kalma stratejisi olarak oldukça mobil olması ve büyük bir çoğunluğunun sezonluk işçi olarak çalışmasıdır. Ayrıca, çoğu mülteci şehir ulaşım bağlantılarına ve diğer mültecilere yakın olan nispeten düşük statülü bölgelerde yaşamayı tercih etmektedir. Bu düşük statülü bölgelerde yaşayanların ise daha içe dönük oldukları görülmektedir. Fakat orta ve üst sınıf mülteciler için bunun tam tersi bir durum söz konusudur. İstanbul’da Fatih semtinin mülteciler için önemli bir merkez olduğu görülmüştür. Son olarak, resmi kayıtlı mülteci sayıları, Türkiye’deki gerçek mülteci nüfusunu yansıtmamaktadır. Yüksek mobiliteden de kaynaklı olarak, mülteciler ikâmetgâh adreslerini güncel tutmakta zorlanırken, bu durum resmi rakamlarla gerçek rakamlar arasında önemli bir tutarsızlık oluşturmaktadır. Politika yapımcıların, mültecilerin refahı için gerçek zamanlı çözümler geliştirmek adına bu çalışmada önerilen yöntemlerden yararlanabileceklerini düşünüyoruz.

¹ 1 Doç. Dr., ODTÜ, ttemizel@metu.edu.tr

VERİ GÖRSELLEŞTİRME VE TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ DİNAMİKLERİ

Mehmet Doğu Karakaya¹

Mehmet Ali Eryurt²

TNSA, TGYONA ve doğum yeri istatistiklerine göre Türkiye nüfusunun 3'te birinden fazlası doğduğu ilden farklı bir ilde yaşamaktadır. Yıllık ADNKS göç istatistiklerine göre her yıl yaklaşık 2 buçuk - 3 milyon insan yaşadığı ili değiştirmektedir. Türkiye'de göç istatistikleri 2007-2008 döneminden itibaren yıllık olarak üretilmekte ve iç göç büyüklükleri İBBS 1 (12 bölge), 2 (26 bölge) ve 3 (81 il) detayında TÜİK'in internet sitesi üzerinden açıklanmaktadır. Bu çalışmada, kayıt sistemine dayalı (ADNKS) iç göç istatistiklerinin kapsamlı bir analizi yapılarak il ve bölge düzeyinde göçün büyüklüğü, yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi kompozisyonel özelliklerinin irdelenmesi ve çıkarsamaların yapılması amaçlanmaktadır. Bu sayede, uzun bir dönem için mümkün olduğunca sadeleştirilmiş, damıtılmış ve kolay anlaşılabilir sonuçların sunulması amaçlanmaktadır. Veri görselleştirme araçları kullanılacaktır. Karmaşık ve kalabalık halde bulunan kayıt verisinin belirli yönelimleri ve sistematik çekim merkezleri ortaya konmuştur. Göçün ölçülmesi açısından, yayımlanan göç göstergelerine ek olarak brüt göç, göç verim oranı gibi hesaplamalar eklenmiştir. Göç edenlere ilişkin nüfus piramidi, ortanca yaş, cinsiyet dağılımları ve eğitim durumu gibi göstergeler ele alınmıştır.

İlk analiz bulgularına göre, Türkiye'de iller arası göçte büyük oranda yaşanılan bölge de değiştirilmektedir. Göçün yönü büyük oranda doğudan batıya doğrudur. Sürekli göç alma ve sürekli göç verme eğilimindeki bölgelerin coğrafi yakınlık içerdiği görülmüştür. Göç veren bölgeler arasında, birbirleriyle coğrafi yakınlıkları olmasına rağmen geçişkenliğin az olduğu, birbirleri arasında fazla göç alışverişi yapmadıkları göze çarpmaktadır. Göç alan batı bölgelerinin kendi aralarındaki göç hareketlerinde kadınların payı yüksek iken, doğu bölgelerinden gelen göçte erkek nüfusun daha fazla olduğu görülmektedir. Yaşlı nüfusun İstanbul'u terk ettiği görülmektedir. 81 ilin belirli merkezleri sürekli göç almakta, metropol olmasına rağmen coğrafi konumu belirli yerlerde bulunan bazı iller ise sürekli göç vermektedir. Cinsiyet oranı, eğitim durumu, yaş dağılımı gibi özelliklerin çok belirgin yakınlıklar içerdiği görülmektedir. Göç eden kadınların payı erkekleri geçmiştir. Kadınlar erkeklere göre daha genç yaşta göç etmektedirler. Daha çok göç verme eğiliminde olan Orta Anadolu, Karadeniz ve doğuda yer alan bölgeler birbiriyle az göç ilişkisi kurarken, bu az sayıdaki göçmenin daha çok gençlerden ve daha eğitilmiş kişilerden oluştuğu görülmektedir. Batı bölgelerinde bulunan ve yoğun göç alan bölgelerin (özellikle İstanbul), kendine yakın bölgelerden aldığı göçün daha eğitilmiş göçmenlerden oluştuğu, coğrafi olarak uzak bölgelerden ise daha az eğitilmiş göçmenlerin geldiği ortaya çıkmıştır. ADNKS göç istatistikleri kapsamında göç nedenleri ile ilgili bilgi üretilmemesine rağmen göç istatistikleri detaylı bir şekilde incelendiğinde eğitilmiş göçmenlerin büyük kısmının öğrenci, tayin edilen kamu çalışanı ve yeni evlenen eşlerden oluştuğu düşünülmektedir. Çalışmada mikro veri kullanılmamış olmasına rağmen çalışmanın sonuçları, karar alıcılar ve sosyal politikacılar için önemli ve çarpıcı bulguları ortaya çıkarmıştır.

¹ Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, dogu.karakaya@tuik.gov.tr

² Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi maeryurt@hacettepe.edu.tr

TÜRKİYE’DE KUŞAKLARARASI BAKIM VE SOSYAL DESTEK MEKANİZMALARI: RİSK ALTINDAKİ NÜFUSUN TANIMLANMASI

Özgür Arun¹

Jason K. Holdsworth²

Henüz birkaç on yıl içinde nüfusun yaşlanması sadece gelişmekte olan ülkeleri aşarak neredeyse dünyadaki bütün ülkelere yayılmıştır. Önceki yıllara ait Birleşmiş Milletler Raporu’nda (2007) nüfusun yaşlanması “muazzam”, “kalıcı” ve “insanlık tarihinde benzeri olmayan” şeklinde tanımlanırken, yakın gelecekte nüfusun yaşlanmasının gelişmekte olan ülkelerde hızlanacağı belirtilmekte ve gelişmekte olan ülkeler bu sürecin getirdiği avantajları en iyi derecede kullanmak ve tehditlerle başa çıkabilmek için önlem almaları hususunda teşvik edilmektedirler. Demografik dönüşüm sürecinde ortaya çıkan toplumsal etkiler dikkate alındığında Türkiye bir istisna değildir. Türkiye’de de toplam nüfusun içindeki yaşlıların oranı artmakta ve öngörülebilir yakın bir gelecekte de yaşlı nüfusun oranının azalması beklenmemektedir.

Nüfusun yaşlanması Türkiye’nin demografik profilini değiştirirken, bugün ve gelecekte özellikle yaşlı kuşakların bakım ihtiyaçları, toplumda yaşlı bakımında temel aktör olarak kabul edilen ailenin karşı karşıya kaldığı tehditler ile mevcut ve gelecekteki kaynaklar da dikkate alınarak yeniden değerlendirilmelidir. Bu çalışmada, a) Bakım ihtiyacı bulunan hanelerin sosyo-demografik profili nedir?, b) Türkiye’de hane içinde hangi aktör(ler) yaşlı bakımına destek vermektedir? c) Türkiye’de yakın gelecekte risk altındaki yaşlı nüfusun bakım ihtiyacı nasıl karşılanacaktır? sorularına yanıt aranmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen 2016 Türkiye Aile Yapısı Araştırması’nın (TAYA-2016) mikro veri seti analiz edilmiştir. TAYA serisi üç fazdan oluşmaktadır ve çok katmanlı tesadüfi örneklem ile TÜİK’in İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması 1. düzey olarak belirlediği 12 bölgeyi temsil edecek şekilde gerçekleştirilmiştir. TAYA-2016, 2016 yılının Ağustos ve Ekim ayları arasında Türkiye temsili bir örneklemle gerçekleştirilmiştir. Veriler, 17239 hanede bulunan 15 yaş ve üzerindeki 35475 kişiden toplanmıştır.

Analiz sonuçları, kurumsal aktörlerin rasyonel uygulamalarından ziyade, hanehalkının sosyo-kültürel profilinin bakımı belirleyen önemli unsurlardan birisi olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’de bu alandaki önceki çalışmalar bakım ihtiyacını insan hakları perspektifinden ele almazken, bu çalışma ailedeki yaşlı bakımını insan hakları perspektifine dayalı olarak sosyal destek konvoy modeli (Kahn & Antonucci, 1980) çerçevesinde çözümlemektedir. Bakım, hanedeki yoksul kadının omzuna yüklenmeden, insan haklarına dayalı bir perspektifle kurumsal aktörler tarafından sunulmalıdır.

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, arun@akdeniz.edu.tr

² Bağımsız Araştırmacı, jasonholds@gmail.com

SURİYELİ SİĞINMACI GÖÇÜN EKONOMİK ETKİLERİNİN ALGILANIŞINI BELİRLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ

Ali Berker¹

Göçmen akışlarının ev sahibi ülkeye olan etkilerinin incelenmesinde iki farklı yaklaşım benimsenmektedir. Birinci yaklaşımda, göçmen akışı sonucunda ekonomik yapıdaki değişimleri ölçmek için işsizlik ve ücret gibi nesnel ekonomik ölçütler kullanılmaktadır. İkinci yaklaşımda, ev sahibi ülkedeki yerlilerin göçmenlerin ekonomik etkilerine yönelik öznel değerlendirmelere ve tutumlara odaklanılmaktadır. İkinci yaklaşım benimsenerek bu çalışmada, Suriyeli sığınmacı göçün ekonomik etkilerine yönelik kamuoyunun algılarını belirleyen faktörler çözümlendi.

Bu çözümlemede, KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş.'nin 2016 yılının Şubat ayında yaptığı Barometre Araştırmasının verisinden faydalanıldı. KONDA Barometre araştırmasında, kamuoyunun Suriyeli sığınmacı göçün ekonomik etkilerini nasıl algıladığını ölçmek için bireylere şu iki ifadeye ne ölçüde katılıp katılmadığı sorulmuştur: 1. “Suriyeli sığınmacılar yüzünden iş imkanı azaldı.”; 2. “Sığınmacılar Türkiye’nin ekonomisine zarar veriyor.” Bu iki soruya verilen cevapların bağımlı değişkenler olarak kullandığı regresyon analizinde, bireylerin cinsiyet ve yaş gibi demografik özelliklerinin, eğitim düzeyi ve gelir gibi sosyoekonomik özelliklerinin ve dindarlık, etnik köken ve siyasi parti tercihleri gibi kimlik özelliklerinin Suriyeli sığınmacı göçün ekonomik etkileriyle ilgili algılara olan etkileri tahmin edilmiştir.

Regresyon analizinin bulguları, bireylerin demografik, sosyoekonomik ve kimlik özelliklerine göre tanımlanan tüm yetişkin gruplarındakilerin yarısından fazlasının Suriyeli sığınmacı göçün ekonomik etkilerinin olumsuz yönde değerlendirildiğini işaret etmektedir. Ayrıca, bu olumsuz algıların bireylerin bazı özelliklerine göre farklar gösterdiği saptandı. Örneğin, düşük eğitim seviyesindeki akranlarıyla kıyaslandığında, yükseköğretim kurumundan mezun olanlar Suriyelilerin iş imkanlarını azalttığını daha düşük oranda ifade ediyorlar. Ek olarak, etnik köken ve siyasi parti tercihi gibi bireylerin kimlik özelliklerinin de Suriyeli sığınmacıların ekonomik etkilerinin algılanışının biçimlenmesinde önemli olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Suriyeli sığınmacı göçü gibi tüm toplumu etkileyen olayların etkilerinin incelenmesinde kamuoyunun tutumları ve yargıları incelenebilir. Böyle bir inceleme, bir yandan söz konusu olayların etkilerine ait bilgi verirken, diğer yandan toplumun kendisi hakkında bilgi sunmaktadır. Bu çalışmanın bulguları, Suriyeli sığınmacı göçün sonucunda ortaya çıkan iktisadi temelli potansiyel gerilimlere ait bazı ipuçları vermektedir. Ekonomik krizde bu gerilimlerin daha da şiddetleneyeceği dikkate alınarak, kamu makamları tarafında gerekli ekonomik ve sosyal politikalar ivedilikle uygulanmalıdır.

¹ 1Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, aliberker@hacettepe.edu.tr

HANELERDE BİLİŞİM TEKNOLOJİSİ KULLANIMININ DEMOGRAFİK GÖSTERGELERLE İLİŞKİSİ

Barış Dulkadir¹

Yayımla teorisi, gözlenen demografik değişim kalıplarının ana belirleyicisi olduğu bir çok çalışmada ortaya konmuştur. İstatistiklere göre 2005 yılında %8,7 olan internet erişimi olan hane oranı 2018 yılında %83,8'e çıkmıştır. Bu süreçte toplam doğurganlık hızı, dalgalanmalarla beraber, 2,1 seviyesinde seyretmiştir. Fakat yaş gruplarına bakıldığında 15-19 ve 20-24 yaş grubu doğurganlık hızları düzenli biçimde azalmış, 30-34 ve 35-39 yaş grubu doğurganlık hızı ise düzenli biçimde artmıştır. Benzer şekilde, iller arası net göç hızı 2008 yılında 3,23 iken 2018'de 3,80'e kadar yükselmiştir.

Basu (2002) kitle iletişim araçlarıyla doğurganlık arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında, kitle iletişim araçlarına düzenli olarak maruz kalmanın doğurganlığın, istenen aile büyüklüğünün ve doğum kontrolünün en güçlü belirleyicilerinden biri olduğu ortaya koymuştur. Bu amaçla, internet erişimi olan haneler ile demografik göstergelerin ilişkisi Pearson korelasyon yöntemi ile analiz ettiğimizde 15-19, 20-24 yaş grubu doğurganlık hızları ile yüksek, negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı, 30-34 ve 35-39 yaş grubu doğurganlık hızları ile yüksek, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca iller arası göç eden toplam nüfus ile anlamlı bir ilişki bulunulmamasına karşın, yıllara göre internet erişimi olan hane oranı ile 15-19 ve 20-24 yaş grubu göç hızlarıyla yüksek, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.

Korelasyon analizinin istatistiksel olarak anlamlı olması değişkenler arasında mutlaka nedensel bir ilişki olduğu anlamına gelmemektedir. Örneğin, hesaba katmadığımız farklı değişkenler vardır ki insanların davranışlarındaki değişimin açıklaması olabilir. Bununla birlikte, Barber ve Axinn (2004), kitle iletişim araçlarının bireysel davranışları zihinsel mekanizmalar yoluyla şekillendirerek toplumda değişime yol açtığını vurgulamışlardır. Dolayısıyla, bu çalışmada ortaya çıkan bulgulara ait nedensel ilişkilerin araştırılması doğurganlığı artırmayı ve göçü kontrol altına almayı hedefleyen politikalarla yön vermesi beklenebilir.

¹ Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, barisdulkadir@gmail.com

TÜRKİYE’DE EVLENME DAVRANIŞLARININ DEĞİŞİMİ: 2008 VE 2013 TNSA’NIN ANALİZİ

Taylan Acar¹

Bu çalışma geçtiğimiz iki on yılda yaşanan evlenme davranışlarındaki değişiklikleri tartışmaktadır. Türkiye’de 10 yıl gibi kısa bir sürede kadınlar için ilk evlenme yaşı neredeyse 4 yıl artarak 2008 yılındaki 20,8’den 2017 yılında aynı dönemde 24,6’ya çıkmıştır. Aynı dönemde erkekler için ilk evlenme yaşı da 27,7’ye yükselmiştir. İktisadi bir genişlemeden ve kadınların işgücüne katılımında büyük ölçekli bir artıştan söz etmenin mümkün olmadığı Türkiye bağlamında evlenme davranışlarının bu değişimi sosyolojik olarak şaşırtıcıdır. Ayrıca, hükümetin evlenmeyi ve çocuk sahibi özendirici söylem ve pratikleri göz önüne alınırsa, bu dönüşümün “ikinci demografik dönüşüm” kuramcılarının iddia ettikleri gibi kültürel/ideolojik bir altyapısı yoktur. İktisadi ve sosyal belirleyicileri açısından bu şaşırtıcı durum derinlemesine bir incelemeyi hak etmektedir.

Çalışmada, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün yaptığı 2008 ve 2013 tarihli Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları’nın kadın veri setleri birleştirilerek kullanılacaktır. Öncelikle bir olay tarihi analizi hazırlanarak, evlenme kararını ertelemeye yol açan faktörler incelenecektir. Bu aşamada iki temel hipotez test edilecektir. Nedenselliğinin yönü hala tartışılabilir da eğitimin evlenme ve demografik davranışlara önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Türkiye özelinde, son yıllarda üniversitelerin sayılarının artmasıyla paralel olarak, üniversiteye kayıtlı öğrenci sayısı da büyük bir artış göstererek 7 milyona dayanmıştır. Bu noktalardan hareketle birinci hipotezle kadınların eğitim seviyesinin artmasıyla evlenme kararlarını erteleme arasındaki ilişki incelenecektir. İkinci hipotez ise, erkeklerin (kocaların) çalışma durumlarıyla ilgilidir. Süreksiz işlerde çalışan ve düzensiz bir geliri olmayan erkeklerin iyi bir koca olamayacağı nedeniyle kadınlar tarafından eş olarak tercih edilmeyeceklerinden hareketle, erkeklerin istihdam ve gelir durumlarının evlenme kararlarının ertelenmesindeki rolü araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: evlilik davranışları, demografik dönüşüm, kadın eğitimi

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Boğaziçi Üniversitesi, taylan.acar@boun.edu.tr

TÜRKİYE’DE YAŞLANMA ÇALIŞMALARI: DÜN, BUGÜN, YARIN

Özgür Arun¹

Türkiye’nin son 25 yıllık dönemi değerlendirildiğinde, demografik dönüşümün çarpıcı hızı oldukça dikkat çekicidir. Demografik dönüşüm sürecinin önemli etkileri aynı zamanda yaşlanma meselesi etrafında ele alınmakta ve tartışılmaktadır. Bu bağlamda, yaşlanma Türkiye akademisinin gündeminde ne düzeyde ilgi çeken bir konudur? Yaşlanma meselesi, Türkiye’nin sosyo-politik gündeminde kendine nasıl yer bulabilir? Yaşlanma çalışmalarına ilişkin kapsayıcı bir gündemin temel bileşenleri nelerden oluşmalıdır? Bu çalışmada yukarıdaki sorulara yanıt vermek üzere, yaşlanma ve yaşlılık alanında son altı yıl içinde Türkiye üzerine yazılmış, Türkçe ve/ya İngilizce olarak yayınlanmış, sosyoloji, sosyal politika, sosyal hizmetler, mimarlık, iletişim, gerontoloji ve psikoloji olmak üzere sosyal bilimler alanındaki; (i). bilimsel makalelerin, (ii). ulusal tez merkezinde yer alan yüksek lisans/doktora tez çalışmalarının, (iii). TÜBİTAK proje raporlarının, (iv). ulusal düzeyde gerçekleştirilmiş araştırmaların taraması yapılmıştır. Literatür taraması sonrasında doğrudan yaşlanma başlığıyla ilintili toplam 231 çalışmaya ulaşılmış ve yayımlanmış tüm çalışmaların içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan veriseti müttekabiliyet analiziyle değerlendirilmiştir.

Türkiye’de yaşlanma ve yaşlılık konusuna ilişkin yayımlanmış mevcut çalışmaların analizleri, eğitim, araştırma ve sosyal politika bağlamında bir gündem oluşturulmasına katkı sunabilecektir. Bulgular, ayrımcılık, yoksulluk, yerinde yaşlanma, toplumsal cinsiyet, göç, kırsal yaşlanma ve kent çalışmaları gibi uluslararası yaşlanma literatüründe sıkça ele alınan temaların, Türkiye’de aynı ilgiyle çalışılmadığını göstermektedir. Yaşlanma alanında, kurumsallaşmış aktörlerin rasyonel olarak belirlediği akademik eğilimlerden ziyade, hastalık-sağlık dikotomisi etrafında çalışmaların ağırlık kazandığı dikkat çekmektedir. Bu temel bulgular, Türkiye akademisinde yaşlılık ve yaşlanma çalışmalarının genel görünümü ve mevcut durumuna ilişkin kavrayış sağladığı gibi, yakın gelecek için sıcak tartışma konuları nelerden oluşabileceği ve gelecek yıllarda yaşlılık ve yaşlanma çalışmalarının yükseköğrenim, araştırma ve sosyal politika gündemine nasıl dahil edilebileceğine ilişkin öngörü sunmaktadır.

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, arun@akdeniz.edu.tr

TÜRKİYE’DE NÜFUSBİLİM SAHA ARAŞTIRMALARININ SOSYOLOJİ ÇALIŞMALARI İLE İLİŞKİSİ

Sutay Yavuz¹

Hilal Arslan²

Faruk Keskin³

Nüfusbilim alanında yürütülen çalışmalarda kullanılan veriler geleneksel olarak nüfus sayımlarından, idari kayıtlardan ve saha araştırmalarından elde edilmektedir. Günümüzde internet, sosyal medya ve dijitalleşmenin yaygınlaşması ile yeni veri kaynaklarının da kullanılmaya başlanması söz konusudur. Türkiye’de nüfusbilim çalışmalarında kullanılan temel veri kaynağını 19. yüzyıldan bu yana nüfus sayımları oluşturmuştur. İdari kayıtlar uzun yıllar boyunca çeşitli eksiklikler gösterse de özellikle dijitalleşmenin artmasıyla giderek önemini arttırmış ve yakın dönemde esas veri kaynağı haline gelmiştir. Bununla beraber, Türkiye’de 1960’lı yıllardan günümüze düzenli olarak 5 yıllık aralıklarla ülke genelini, bölgeleri ve kent ve kırsal yerleşim yerlerini temsil etme özelliğinde geniş kapsamlı saha araştırmaları da gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada söz konusu araştırmaların çok boyutlu yapısına dikkat çekilerek araştırmalardan elde edilen verilerin nüfusbilim alanının yanı sıra, sosyoloji alanında yapılacak çalışmalara da önemli kaynak teşkil ettiği öne sürülmektedir. Bu çalışmada öncelikle söz konusu saha araştırmaları karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Ardından bu araştırmalardan elde edilen verilerin Türkiye’deki ampirik sosyoloji çalışmalarına olan ve olması muhtemel katkıları değerlendirilecektir.

Çalışma kapsamında incelenecek olan Nüfusbilim saha araştırmaları şunlardır; (1) 1963 “Aile Planlaması Konusunda Bilgi Tutum Uygulama Araştırması”; (2) 1968 “Türkiye’de Aile Yapısı ve Nüfus Araştırması”, (3) 1973 “Nüfus Yapısı ve Nüfus Sorunları Araştırması”, (4) 1978 “Türkiye Doğurganlık Araştırması”, (5) 1983 “Türkiye Doğurganlık ve Aile Sağlığı Araştırması”, (6) 1988 “Türkiye Doğurganlık ve Sağlık Araştırması”, (7) 1993, 1998, 2003, 2008, 2013, 2018 “Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması”. Bu araştırmalarda karşılaştırmalı olarak ele alınacak temel inceleme alanları ise metodoloji (örneklem, uygulama yöntemi), soru kağıtları (hanehalkı soru kağıtları, kişi soru kağıtları), veri toplanan konular/alanlar (modüller), veri setleri (mikro veriler, veriye erişim, kullanım prosedürleri) ve araştırma raporlarıdır.

Çalışmanın ön bulguları, Türkiye’de nüfusbilim saha araştırmalarının yaklaşık 60 yıllık bir süredir düzenli olarak gerçekleştirilmesinin sosyal bilimlerde saha araştırması uygulamasına ilişkin önemli ‘bilgi ve tecrübe (know-how)’ edinilmesini sağladığını göstermektedir. Bu araştırmalar, ayrıca sosyoloji disiplini için önemli olan ‘toplumsal yapı’, ‘aile yapısı’, ‘evlenme ve boşanma’, ‘toplumsal cinsiyet’, ‘kadına yönelik şiddet’, ‘yaşlı nüfus ve kuşaklar arası ilişkiler’, ‘okullaşma ve okula devam’, ‘toplumsal cinsiyet eşitliği’, ‘kadınların çalışma hayatına katılımı’ ve ‘iç göç’ gibi konulara ilişkin ülke geneli, bölgeler ve çeşitli sosyal katmanlar bağlamında karşılaştırmalı boyutlu çalışmalar yapmada kullanılabilecek mikro veri sağlamaktadır.

¹ Doç. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, sutay.yavuz@asbu.edu.tr

² Öğr. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, hilal.arslan@hacettepe.edu.tr

³ Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, farukkeskin@hacettepe.edu.tr

YENİDEN ÜRETİLEN MEKANLARIN “ÖTEKİLERİ”: GÖBEKLİ TEPE’NİN SON SAKİNLERİ

Elif Başçı¹

İsmail Kervankıran²

Yakın bir zamanda keşfedilen ve en eski inanç mekânı olduğu anlaşılan Göbekli Tepe’nin kaderi bu süreçten sonra değişmiştir. Arkeolojik kazılar sonucunda elde edilen bulgular, bu mekâna olan ilgiyi artırmış ve bir anda Göbekli Tepe, dünyanın en fazla merak edilen popüler mekanlarından birisi haline gelmiştir. Göbekli Tepe ile ilgili belgeseller çekilmiş, akademik araştırmalar yapılmış, kitaplar yazılmış, reklam filmleri çekilmiş ve 2018 yılında Göbekli Tepe Unesco Dünya Miras Listesine girmiştir. Ulusal düzeyde ise 2019 yılı “Göbekli Tepe Yılı” olarak ilan edilmiş ve resmi açılışın yapılması ile birlikte Göbekli Tepe, yerli ve yabancı turistler için çekici bir destinasyon haline gelmiştir. Geçmişte uzun yıllar tapınak olarak kullanılan ve önemli bir inanç merkezi olan Göbekli Tepe, günümüzde mekânsal olarak yeniden üretilmiş ve görsel tüketime dayanan bir turistik merkeze dönüşmüştür. Bu süreçte Göbekli Tepe’nin tarihsel olarak kullanımı, toplumsal olarak temsil ettiği değerleri ve bu coğrafyada yaşayan halkın mekânsal olarak buraya yüklediği anlamı görmezden gelinmiş ve Göbekli Tepe’nin sahipleri, komşuları ve sakinleri “öteki” durumuna düşürülmüştür. Bu çalışmanın motivasyonu; Göbekli Tepe’nin tarihi ve arkeolojik özellikleri gibi farklı yönünü araştıran birçok çalışma bulunmasına karşın, bu coğrafyada yaşayan halkın Göbekli Tepe ile olan sosyo-mekânsal ilişkisini, geçmişte ve günümüzde bu mekâna yükledikleri anlamı, bu mekânı nasıl kullandıklarına yönelik herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bundan dolayı bu çalışmanın amacı, Göbekli Tepe çevresinde yaşayan halkın bu mekânın keşfedilmeden önce ve sonra bu mekanla olan ilişkisini anlamaya çalışmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nitel araştırma yönteminin veri toplama aracı olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler 10’ar gün şeklinde, iki farklı tarihte (birincisi 2018 yılı ve ikincisi ise 2019 yılı ocak ayında), Göbekli Tepe çevresinde bulunan yedi köyde yapılmış ve 33 kişi ile görüşülmüştür. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre; bu çevrede yaşayan insanların, keşfedilmeden önce de Göbekli Tepe’yi kutsal bir mekân olarak gördükleri ve bu mekânda sık sık inanç ritüelleri gerçekleştirdikleri, keşfedilme ve sonrasındaki süreçte ise yıllardır anlam yükledikleri mekândan koparılmanın burukluğunu yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Bölge insanının mekâna yükledikleri anlam Göbekli Tepe’nin keşfi ile birlikte değişmeye başlamış ve yapılan uygulamalarla keşif sonrası yeniden üretilen Göbekli Tepe, bölge insanının yabancı kaldığı ve anlamlandırmakta sıkıntı yaşadığı bir mekân haline dönüşmüştür. Göbekli Tepe’nin gelecekte hem kutsal bir mekân olarak hem de arkeolojik miras alanının korunduğu ve turizm amaçlı kullanılan müsterek bir mekân olarak nasıl ortaklaşa devam edeceği önemli bir tartışma konusudur.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Coğrafya bölümü, elifbasci4632@gmail.com

² Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Coğrafya, ikervankiran03@gmail.com

SAKATLIK TEORİSİ AÇISINDAN ÖZNELLİK VE DENEYİM

Balkır Uysal¹

Sakatlık teorisi, tedavi, bakım ve rehabilitasyon gibi süreçlerin dışına çıkıp eleştirel yaklaşımları, sakatlık alanına dair yeni tartışmalar eşliğinde taşıyan bir mecraaya sahip görünmektedir. Aslında, sakatlığın tıbbi-teknolojik-farmasötik kompleks yapının dışına çıkılarak, toplumsal ve politik düzlemde ele alınması 1970'lere dayanmaktadır. Tıbbi model, sakatlığı tekil bedenlere yerleştirerek, onu patolojik ve kusurlu olarak yalıtarak belirli bir tedavi programının odağında sabitlemekteydi. Yeti yitimi (impairment) ile sakatlık (disability) arasında ayrım yapan sosyal model ise, insanın sosyal ve fiziki çevresindeki etkileşimi temelinde özneyi tartışmıştır.

Bedeni üreten ve yöneten tüm pratikler aracılığıyla, sakatlığa yapılan atıfların aslında normalliği temsil etmeye ve konumlandırmaya yaradığı; bedenin temsilleri ve konumlanışlarının, biyoloji ve tıp da dahil olmak üzere özcü ve güçlü kültürel söylemler tarafından üretildiği iddiası bu noktadan hareketle temellendirilebilir. Öte yandan, yeti yitimine daha az dikkat kesilip, toplumsal faaliyet ve kurumların yol açtığı dezavantaj ve kısıtlamalardan yol çıkmanın fiziksel acı gibi öznel deneyimlerden bağımsız bir beden kurgusuna yol açtığı sosyal modele getirilen en temel eleştiridir.

Foucault açısından biyoiktidar, insan öznelerin bedenlerinin maddiliğini nasıl deneyimledikleri belirlemekte, onları bir tabi kılma süreciyle biçimlendirmekte, sağlama almakta ve normalleştirmektedir. Butler için de, özneleri oluşturan matris, henüz özne olmayan ucube bedenler aracılığıyla özne alanının kurucu dışarısını işaretlemektedir. Bu son derece sınırlı ontoloji yaşanan bedeni saf dışı etmektedir. Acının bedenlerimize dair farkındalığımız üzerinde sınırları belirleyici etkisi bulunduğu varsayımı ise özdeşleşmenin olanağını sunabilir. Ancak bu varsayım üzerinden öznelliği düşünmenin de nihayetinde fiziksel acının tıbbi etik ve değerlerle çevrili bir ruhsal sağaltıma dayalı olarak "homo dolorosus" formunda yeniden kuruluşuna yöneldiği de sakatlık teorisi içindeki tartışmalı konulardandır.

Bu çalışma, etik içerimleri küçümsemeden ama politik doğruculuğun ötesine geçemeyen düzeylerden sıyrılmaya çalışarak ve de farkındalık, sosyal içerme ve damgalama karşıtlığı gibi kendini tekrar biçimler üzerinden kuran tartışmaların dışına çıkıp öznellik ve özgürleşme stratejileri arasında deneyimin rolüne odaklanmayı planlamaktadır. Bu amaçla, İstanbul'da 2018 yılında bakım desteği alan/almayan, örgütlü/örgütsüz gibi çeşitlilikte kartopu tekniğiyle seçilen 37 sakat kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmış ve söz konusu teorik tartışmalar alan çalışmasından elde edilenler ile yeniden çerçevelenmiştir.

¹ Öğretim Görevlisi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, balkiruysal@gmail.com